

GOVERNMENT OF INDIA

ARCHÆOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHÆOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. **36296**

CALL No. **954.022926 Sik-M.R.**

Department of History Series No. 3

THE MIRAT-I-SIKANDIRI

A History of Gujarat from the Inception of the Dynasty of the
Sultans of Gujarat to the Conquest of Gujarat by Akbar

of

SHAIKH SIKANDAR IBN MUHAMMAD URF
MANJHU IBN AKBAR

30256

Edited with Introduction & Notes

by

S. C. MISRA, M.A., PH.D.

Reader and Head of the Department of History
The Maharaja Sayajirao University of Baroda
and

M. L. RAHMAN, M.A., B.L.

Lecturer in Persian

The Maharaja Sayajirao University of Baroda

With a foreword by

PROF. SHAIKH ABDUR RASHID

formerly, Professor & Head of the Department of History,
Muslim University, Aligarh :

Director, Institute of Historical Research, Lahore

DEPARTMENT OF HISTORY

FACULTY OF ARTS

The Maharaja Sayajirao University of Baroda
BARODA

Copies 500

Price: Rs. 24/-

CENTRAL AGRICULTURAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No 36296

Date 24-10-62

Call No. 954.022926 / Sik / M.R.

Can be had from :

University Publications Sales Unit
Near Palace Gate, Palace Road Baroda

Printed by Ramanlal J. Patel, Manager, Maharaja Sayajirao University
of Baroda Press, (Sadhana Press), Near Palace Gate, Palace Road,
Baroda-1 and published by Dr. I. P. Desai, Dean, Faculty of
Arts, The Maharaja Sayajirao University of Baroda,
Baroda, October 1961,

FOREWORD

Few parts of India have exercised such fascination over the minds of the foreigners as the province of Gujarat lovingly described by the Persian historians as the 'land of bliss' and the 'abode of happiness'. Scholars, saints, merchant, princes, soldiers and statesmen have sung its praises and enriched materially, intellectually and spiritually the life of the people of Gujarat. As such the history of Gujarat through the ages deserves a more careful and intensive study of the vast historical literature that still awaits a critical examination and appraisal. The University of Baroda is to be congratulated on its decision to publish contemporary Persian accounts relating to the history and culture of this great country.

The present work *Mirat-i-Sikandari* is a history of the Muslim Kings of Gujarat from Zafar Khan known afterwards as Muzaffar Shah I (1407) to the death of Sultan Muzaffar III in 1591-92. The author Shaikh Sikandar bin Muhammad alias Manjhu bin Akbar served under Khan-i-Azam Mirza Aziz Koka during the campaign against Muzaffar Shah III which ended in his complete rout and subsequent suicide in the town of Dhamraka. The book was composed in 1611 and has long been regarded as a complete and authentic history of the Gujarat Sultanate (A.D. 1403-1572). The book was first published in Bombay in 1831 and again in 1890. Fazlullah Lutfullah Faridi published the first English translation of it and Clive Bayley incorporated it in his *Local Muhammadan Dynasties* bringing the translation of *Mirat* down to the year 1563.

Shaikh Sikandar composed the present work while in the service of the Mughul Emperor Jahangir. His father Manjhu was the Librarian of the Imperial Library in the time of Humayun, and the author, therefore, had unique opportunities of access to books and persons conversant with the history

of Gujarat. He gives us the titles of the books used by him and quotes judiciously from his authorities. He assesses the importance of each source before accepting the evidence contained therein. "It is palpable" says Sikandar speaking of the works of other writers on the history of Gujarat, "that they all treat of events in a spirit of partiality towards the Kings of whom they speak, and are not worthy, therefore, of implicit reliance". Commenting on the value of Sikandar's work as a reliable source of information Bayley rightly observes: "It may be fairly said that Sikandar is entitled to the praise of being....not only an impartial but a very skilful writer". Equally pertinent is Jahangir's statement in his Memoirs: Shaikh Sikandar is by origin a Gujarati, and is not wanting in reasonableness, and has complete information about the Sultans of Gujarat. It is now eight or nine years since he has been employed among the servants (of the State)". The new edition of *Mirat-i-Sikandari* will satisfy a long felt want of an authorised version of this book particularly when we consider that some of the works in which Sikandar has copiously drawn are lost.

The work of collating the different Manuscripts and editing the text have been done with great care and ability by Dr. Misra and Mr. M. L. Rahman both of the Baroda University. The analytical index which must have entailed enormous labour has considerably added to the utility of the book and will be found extremely helpful by students of History.

The editors are to be congratulated on having brought out this work and it is hoped that they will publish other texts relating to the history of Gujarat.

December 23, 1958

SHAIKH ABDUR RASHID

Formerly, Professor & Head of the
Department of History, Muslim Uni-
versity, Aligarh.

Director,
Historical Research Institute,
Panjab University, Lahore.

ACKNOWLEDGEMENT

The Editors are happy to take this opportunity to express their cordial thanks to every one who has helped them in the consummation of the present task.

To the authorities of their University, The Maharaja Sayajirao University of Baroda, the Editors owe a deep debt of gratitude. The M. S. University has always had a policy of encouraging research work; and without their appreciative, liberal and patient attitude, the Editors would never have been able to complete their task.

To Shrimati Hansa Mehta, B.A. Hons., former Vice-Chancellor, to Dr. J. M. Mehta, M.A., (Oxon), Ph.D. (London), Bar-at-Law, present Vice-Chancellor, and to Dr. C. S. Patel, M.Sc., Ph.D. (Leeds), the Editors are deeply thankful for help and encouragement given at every stage of the work. To Shri B. K. Zutshi, M.A. LL.B., Registrar, are they sincerely thankful for his unfailing help and attention.

Equally grateful are the Editors to : late Prof. G. B. Pandya, Professor and Head of the Department of History, and the first Dean of the Faculty of Arts, in whose lifetime, the present Project was conceived and work on it begun; to Prof. V. Y. Kantak, M.A., Professor and Head of the Department of English, formerly, Dean, Faculty of Arts, in whose tenure it was continued; and to Prof. I. P. Desai, M.A., Ph.D., Professor and Head of the Department of Sociology, and Dean, Faculty of Arts, in whose time it is being published.

To Prof. Shaikh Abdur Rashid, M.A. LL.B., formerly, Professor and Head of the Department of History, Muslim University, Aligarh, now, Director, Institute of Historical Research, Lahore, the Editors are thankful for the Foreword which he readily contributed while at Aligarh.

To the authorities of the Bharat Itihas Sanshodhak Mandal, Poona and to the Royal Asiatic Society Calcutta, the Editors express their deep thankfulness for lending their manuscripts of the *Mirat* for utilisation in the present work. Their ready courtesy and enthusiasm in the cause of learning has made this work possible. To the Librarian, Shrimati Hansa Mehta (University) Library and his staff, through whom the loans were arranged, the Editors are happy to express their appreciation of their unfailing help and attention.

To the Manager and staff of the University Press, are the Editors equally thankful for their patient and untiring attention. This was their first venture in Persian printing, and the zeal, with which the Manager Shri Ramanbhai Patel and his staff completed it, deserves the sincere thanks of the Editors.

The Editors express their gratefulness to all their friends and colleagues in the academic field from whom they received help and advice which has contributed immensely to the present work. Prominent among these scholars are Dr. Z. A. Desai, M.A., D.Litt (Tehran) Assistant Superintendent of Archaeology for Arabic & Persian Epigraphy, Department of Archaeological Government of India, and Shri A. I. Tirmizi, M.A., Assistant Director of Archives, National Archives of India. To Dr. M.A. Chaghtai, formerly in the Deccan College Research Institute, Poona and now in Pakistan, who found the earliest text of the *Mirat* in India, the Editors are obliged for occasional suggestions.

And finally, the Editors are thankful to the Research Assistants who from time to time worked on this Project. To these, the Editors are chary of expressing their thanks for they had as much to do with this work, as the Editors themselves; one after the other, they belonged to the group which experienced the joys and pains of the prolonged toil. These are: S. N. Kazi, now Lecturer in History Shreyas College, Ahmedabad; N. N. Gaman, Exploration Assistant, Archaeological Survey of India; M. E. D. Hasanji, now in Pakistan; and A. A. Kazi, now Lecturer in Persian, Arts College, Godhra.

Now that their work is completed, the Editors are deeply conscious of its every shortcoming ; they, if they could, would go over it once again. This fortunately, is beyond them ; in fact, they too are happy to see the fruition of a prolonged, task. And thus, to their readers they ask for indulgence, in this, their first essay in Editorship ; and they conclude in the words in which one of the finest of Orientalists, Sir E. Denisson, Ross, expressed himself about his own work and its author :

" After enjoying for over a quarter of a century the society of Haji Dabir, I have grown to like him more and more ; and I feel towards him a very real affection. In a manner, I have been his bailee, and as such I owe him the best service it is in me to give. And now that I am come to the end of the task I set myself of publishing the text of his book, I am overwhelmed by the many imperfections of my performance, and were it possible, would like to begin all over again, and produce something more worthy of my old friend, the Hajji. Indeed, when I look at my text, I am reminded of the Persian doctor who was wont to cover his face with shame whenever he passed the village graveyard ".

The Editors may not have passed a quarter of century in the exhilarating company of Sikandar ; but they have developed a sort of liking for the man. And as for the feeling of the Persian village doctor—the Editors do share with him, as Sir Denisson expressed, an undeniably uncomfortable feeling.

Department of History,
Faculty of Arts,
The M. S. University of Baroda,
BARODA.
August 1st, 1961.

S. C MISRA,
M. L. RAHMAN.

INTRODUCTION

The Mīrāt : Its manuscripts :

Due to its great popularity, the manuscripts of the *Mīrāt* are fairly common in Indian and foreign libraries. A chronological list of these Mss. in some of the well-known libraries is as under :

S.No.	Date of Ms.	Library No.	Library
1	1022/1613	Blochet i. 622	Bibliothèque Nationale, Paris. ¹
2	1023/1614	No. 65	Bharat Itihas Sanshodhak Mandal, Poona. ²
3	1038/1628	No. 195	Asiatic Society of Bengal, Calcutta. ³
4	1042/1632	Add. 26,277	British Museum, London. ⁴
5	1043/1633	No. 4254	Salar Jang Library, ⁵ Hyderabad.

¹ C. A. Storey, "*Persian Literature—a Bibliographical Survey*" (London, 1939), p. 728 : also quoted in M. A. Chaghtai, "Sources of the *Mīrāt-i-Sikandiri*" *Journal of the Gujarat Research Society*, Vol. VI. No. 1, p. 16, fn. 9.

² M.A. Chaghtai, "A Manuscript of the *Mīrāt-i-Sikandiri*", *Bulletin of the Deccan College Research Institute* Vol. IV, No. 2, 127-35.

³ W. Ivanow, "*Concise Descriptive Catalogue of the Persian Mss. in the Collection of the Asiatic Society*". (Calcutta 1924), 61-2.

⁴ C. Rieu, "*Catalogue of Persian Mss. in the British Museum*", Vol. I (British Museum, 1879), 287-8.

⁵ Chaghtai in *Bulletin*, *op. cit.* 129.

6	1046/1637	No. 439/937	India Office Library, ¹ London.
7	1046/1637	No. 272	Bodleian Library, Oxford. ²
8	1049/1639	No. 442/3378	India Office Library, London. ³ Defective Mss.
9	1056/1647	No. 273	Bodleian Library, Oxford. ⁴
10	1056(?) / 1647	No. 438/1038	India Office Library, London. ⁵ Undated but seal as per date. Best and oldest in I. O.
11	1072/1662	No. 440/3002	India Office Library, London. ⁶ Defective.
12	1079/1668	No. 274	Bodleian Library, Oxford. ⁷
13	1100/1688	No. 4044	Salar Jang Library, Hyderabad. ⁸
14	1120/1707	No. 4043	Salar Jang Library, Hyderabad. ⁹
15	1139/1726	No. 275	Bodleian Library, Oxford. ¹⁰
16	1162/1749	Add. 27,253	British Museum, London. ¹¹

¹ H. Ethé, " *Catalogue of Persian Mss. in the Library of the India Office* ", Vol. I (for India Office, Oxford, 1903), 169.

² E. Sachau and H. Ethé, " *Catalogue of Persian, Turkish, Hindustani and Pushtu Mss. in the Bodleian Library* " Part I. (Oxford 1889), 144-5.

³ Ethé *op. cit.* 169.

⁴ Sachau and Ethé *op. cit.* 168-9.

⁵ Ethé *op. cit.* 168-9.

⁶ Idem 169.

⁷ Sachau & Ethé *op. cit.* I. 145.

⁸ Chaghtai in *Bulletin. op. cit.* 129.

⁹ Idem 129.

¹⁰ Sachau & Ethé *op. cit.* I. 145.

¹¹ Rieu *op. cit.* I. 288.

17	1190/1776	No. 441/404	India Office Library, London. ¹
18	1196/1782	Eg. 697	British Museum, London. ²
19	1202/1788	Add. 6380	British Museum, London. ³
20	1211/1797	Add. 26278	British Museum, London. ⁴
21	1265/1849	Pers. 8	B.B.R.A.S. Library, Bombay. ⁵
22	Undated	No. 610	Oriental Public Library ⁶ , Bankipore, Patna.
23	Undated	Ex. No. 18	Satara Museum, Satara. ⁷
24	Undated	Add. 6595	British Museum, London. ⁸
25	Undated	Pers. 9	B.B.R.A.S. Library, Bombay. ⁹
26	Undated		Pir Muhamamad Shah Library, ¹⁰ Ahmedabad

¹ Ethe *op. cit.* I. 169.

² Rieu *op. cit.* I. 288.

³ Idem I. 288.

⁴ Idem I. 288.

⁵ A.A.A. Fyze, "Descriptive Handlist of Arabic, Persian & Urdu Mss. in the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society", *Journal of the B.B.R.A.S.* (New Series), Vol. III, 21-2.

⁶ K. S. Maulvi A. Muqtadir, "*Catalogue of Arabic & Persian Mss. in the Oriental Public Library, Bankipore*", Vol. VII. (Indian History Patna, 1921), 144-5

⁷ C. H. Shaikh, "Descriptive Handlist of the Arabic, Persian & Hindustani Mss. belonging to the Satara-Historical Museum, at present lodged in the Deccan College Research Institute. Poona", *Bulletin of the DCRI*, Vol. IV, 252-3.

⁸ Rieu *op. cit.* I. 288.

⁹ Fyze *op. cit.* 22.

¹⁰ Personal Examination by the Editor.

27	18th century		Hindu University Library, ¹ Varanasi.
28	1242/1827	No. 648	National Archives, New Delhi. ²
29	999/1591 (sic)	No. 649	National Archives, New Delhi. ³

The *Mirāt* has been twice lithographed. The first edition was prepared as early as 1246/1831, in Bombay, by Captain George Jarvis with the encouragement and patronage of John Malcolm, the author of *Memoirs of Central India*. This edition is not available at any price now. Nearly fifty years later, when the earlier edition had become scarce, it was lithographed again at the Fath al-Karim Press in Bombay, in 1307/1890. It was an exact reproduction of the earlier text, printed on very poor quality, inferior yellow paper, full of errors and misreadings. This is only edition available now, though very scarce and has been used in the preparation of the present text.

The *Mirāt* has been translated twice in English and has also been rendered into Gujarati. The earlier translation was prepared by Sir Edward Clive Bayley, as a continuation of Elliot and Dowson's, "*History of India by Its Own Historians*". It was the ninth volume, with the title, "*Local Muhammadan Dynasties—Gujarat*". Besides the translation, it also contained numerous footnotes and additions based on *Tabaqat-i-Akbari*, *Tarikh-i-Alfi* and *Gulshan-i-Ibrahimi* (*Tarikh-i-Firishtah*). However, its translation was weak at places and it ended abruptly at the death of Mahmud Shah III.

¹ As above.

² I have to thank Shri A. I. Tirmizi, Assistant Director, National Archives of India, for information regarding this and the following manuscript.

³ This dating is evidently wrong. The colophon in this manuscript is in a different hand than the text, as Shri Tirmizi writes : moreover, the *Mirat* had not been completed by then.

The next translation was made by Fazlullah Lutfullah Faridi, one of the foremost scholars of Persian in Gujarat in the 19th century, with the help and encouragement of Col. Watson, under whose guidance, Faridi also prepared the Gazetteer Sections on the Muslims of Gujarat (Vol. IX of the *Bombay Gazetteer*). Though complete, inspite of its omission of the preface, Faridi's translation partook more of the nature of condensation than a full translation ; moreover, he appears to have relied mainly on the lithographed text. The result was that though excellent, Faridi's translation fell short of the required standard and could not be fully depended upon.

In Gujarati, it has been translated by Atmaram Motiram Diwanji and published under the Haji Sulaiman Lodhia Series, as No. 4. by the then Gujarati Vernacular Society (now Gujarat Vidya Sabha) Ahmedabad, in 1970/1974. The translation is more popular than scholarly.

Mīrāt the present Recension :

The Text of the *Mīrāt* in this Edition, is based on the following manuscripts.

1. No. 2 of the above list : the Bharat Itihas Sanshodhak Mandal Poona, manuscript, dated 1023/1614.
2. No. 3 of the above list : the R.A.S. manuscript dated 1038/1628.
3. No. 4 of the above list : the Salar Jang Library, Hyderabad manuscript, dated 1043/1633.
4. No. 10 of the above list : the earliest, undated manuscript in the India Office, Library, with the seal of the year 1056/1647.
5. The lithographed text : variations in this text have been cited in the footnotes.

The following texts and translations have also been used :

1. The undated Ahmedabad texts.
2. Bayley's translation of the *Mīrāt*, and
3. Fazlullah Lutfullah's translation.

The Poona manuscript has been described in detail by M.A. Chaghtai who must be given the credit for having discovered it. It is written in beautiful *nastaliq* on paper which has acquired the dignified patina of age. About fifteen leaves in the middle are missing: the pages from 104 to 133 in the Text have been prepared from other manuscripts. From the superscription by I'timād-da'ula, on the frontpiece of the manuscript, it is clear, that was presented to him by the author himself when he waited on him on Wednesday, Sha'ban 5, 1023/September 10, 1614.

In the colophon of the manuscript, the scribe gives his name as Murtaḍa bin Shaikh Tahir bin Miḡān Khan and states that the manuscript was completed on Jamada II. 3, 1023/July 11, 1614. The manuscript contains 256 folios, each measuring 7 × 10 inches, having 17 lines on each page. Chapter headings are indicated in red ink.

This manuscript was loaned for our use by the authorities of the Mandal who deserve our sincere thanks for their promptness and generosity in extending their full cooperation for this scholarly work.

The Poona manuscript represents the earlier version of the *Mirāt*, omitting a number of stories which are to be found in the later ones. Its place-names are about the most correct and well-spelt of all manuscripts: its personal names are also usually better spelt and more free from corruption than others. It had also the advantage, probably, of being corrected by Sikandar himself for many pages bear these corrections.

The Poona manuscript has therefore been accepted as the base for the present Text.

The R.A.S. text has been described briefly by Ivanow in the Catalogue of that collection. It was used by Bayley as the principal text in the preparation of his translation.¹ In his opinion "it approaches most nearly to the author's own words

¹ Bayley *op. cit.* 64.

for in some passages, the language of the other copies is so condensed that its true meaning is only to be elucidated by reference to Ms. A." This in fact, represents the revised version of the *Mirāt*—for the distinction between this and the Poona manuscript is sometimes apparent, as a perusal of the text will show. It was finished on Jamād II. 3, 1038/January 18, 1629 and was purchased at Lucknow, being presented by A. Malet to the Royal Asiatic Society, Calcutta.¹

The India Office Text, which is undated but bears the seal of the year 1056/1646 indicating thereby that it must have been completed much before that year, is described by Etthe as "the best and the most correct in the India Office collection and at least as old, as the following ones, if not older". In the colophon, the name of the writer Sikandar, is given in full but not the name of the copyist though blessings for him have been callde for.²

The India Office manuscript approximates closer to the Poona than to the Calcutta text. Its language is, as Bayley remarked, at places condensed and it has a lesser number of anecdotes and stories than its predecessor. It was also used by Bayley.

The Hyderabad Text, also used by Bayley and described by him as "fairly well-written by different hands, and gives on the whole a fuller text than any of the others, especially as regards the anecdotes recounted".³ It contains more anecdotes, more material than any other manuscript which led Bayley to presume interpolations. It gives different versions of the assassinations of both Sikandar Shāh and Maḥmūd Shāh III. In brief, this manuscript may be said to belong to the category of the Calcutta Text, though it is fuller in detail than that one.

¹ Ivanow *op. cit.* p. 61-2.

² Etthe I. 168-9 : *Mirat Text* 475.

³ Bayley *op. cit.* 64-5 : the date of its completion is given as Shawwal 1043/April 1634. *Mirat Text* 475.

The Mirāt : Its Variations and Style

Writing about the style of the *Mirāt*, Bayley remarked, "It is difficult to say what was the style of the author for the varying texts employ very various language." In the six texts, he used for the translation, he came across the R. A. S., text which though approaching "most nearly to the author's own words," had a "language full of stilted tautology such as distinguishes certain styles of Persian composition". The one sent by Salar Jang gave "on the whole a fuller text," while "in some other passages, the language of the other copies is so condensed that its true meaning is only to be elucidated by reference to MS A. "¹

These variations have baffled subsequent historians and also made the task of the Editors difficult. Such readings could not be called wrong for they gave the sense required though the words were different ; in fact, they were integrated in the manuscript itself. Moreover, it was difficult to presume that these readings could have been interpolated by the copyists for not only it was difficult to credit copyists with the knowledge and initiative sufficient to warrant such originality but also to discover an adequate motivation for it.

C. H. Shaikh therefore came very near the truth when he stated, "On comparing it (the Poona Ms. *Ed.*) with our copy (the Satara Ms. *Ed.*) and on a careful consideration of all that has been said about other copies of the work in Rieu, Ette and Ivanow, I am led to believe that in all probability, there were two versions of the work, an earlier and a later, revised by the author himself. Space does not permit me to go into the details of the facts which force upon me the above belief. I intend to deal with the question in a separate article later on. "²

Shaikh could not probably carry the promise out but this conclusion was also independently forced upon the Editors of

¹ Bayley *op. cit.* 64.

² Shaikh in *Bulletin op. cit.* 252-3.

the present work when they compared the manuscripts to be used for the present work. They found—to quote only the manuscripts used in the preparation of the present text—that while the Poona and the India Office manuscripts were rather condensed in style at places and did not contain so many stories, the Calcutta and Hyderabad manuscripts were fuller, contained more stories and furnished more details. The language too, in the latter case was more elaborate, and ornamented, at places.

For instance : The account of Firūz Shāh and his successors,¹ the episode of the Prince of Malwa and the Iranian envoys,² have been omitted in the Poona text. The account of the Malwa campaign of Muzaffar Shah II has been condensed.³ The Poona text also omits a story of Bahādur Shāh being served by supernatural beings at the instance of a *Shaikh*;⁴ the Hyderabad text includes a long additional story on the authority of the “ knowledgeable persons of Gujarat ”, which definitely appears to be a later addition.⁵ On the same authority, the Hyderabad text includes an account of Burhan the assassin of Mahmud Shah III which is different from other texts.⁶ Also included in both these mss. is a *qīṭa*’ on the death of three rulers, Mahmud Shah III, Islam Shah and Nizam-u’l-mulk Bahri, in a single year.⁷

These are some major additions : instances of smaller additions are distributed all over the text. So far as variations are concerned, there are only a few pages in the 475 pages of the text which are free from it.

¹ Mirat Text 12-4.

² Idem 174-8.

³ Idem 185-90.

⁴ Idem 252-7.

⁵ Idem 352-3.

⁶ Idem 374-81.

⁷ Idem 382.

The conclusion therefore appears inevitable that two different versions of the *Mīrāt* were prepared in which the later one had the advantage of additional matter being incorporated into it by Sikandar himself. It also was touched up in language too. The consequence was that the two versions, while being materially the same, differed widely in details and textual matter. At many places, they were parallel with different language in each but the same meaning in both.

In the 18th and 19th centuries a number of copies were made from one or the other texts the result being that manuscripts differed widely from each other. This fact explains the variations in the *Mīrāt*, of which Bayley complained. In the present recension, we have attempted to present a coherent text which while distinguishing between the earlier and later versions, would bring out, what was closest to the author—and would also give all the matter added later on.

The style of the *Mīrāt* is certainly ornate, if we compare it to *Tabaqāt-i-Akbarī*, *Muntakhab-u't-tawārikh* or even *Gulshan-i-Ibrāhīmī*. But Bayley's comment that it is "full of stilted tautology" appears rather exaggerated, if it is compared with its predecessors, the *Mahmud Shāhī* or the *Muzaffar Shāhī*.

Essentially, Sikandar was a *rancoteur* not a historian: he loved telling stories, not sifting facts. His way of writing therefore undergoes a subtle change with his subject-matter. When he is following an authority, for instance, in the reign of Bahadur Shah where the impress of *Bahādurshāhī* is obvious, he is prosaic and simple. Here his natural exuberance is curbed to the requirements of his source material and he tells the story generally without garnishing it much.

A shift in style is visible when he is narrating anecdotes where, by and large he employs the dialogue pattern of narration and adorns his tale with moral observations, literary flourishes and the like. Like all medieval historians, he is fond of verse and freely introduces it into his narrative, either to press home a self-truth or to emphasize a particular point,

Yet Sikandar comes into his own with Maḥmūd Shāh III where he did not depend on authorities but on first-hand information gained from his father and brother. The manner of writing here is distinctly anecdotal. The language also gains in elaboration and descriptions become fuller.

On the whole Sikandar's way of writing was ornate but certainly not tiresome. He eschews the string of laudatory epithets which make court annalists like the authors of *Maḥmūd-shāhī* and *Muzaffarshāhī* insufferable at places: nor does he have their involved, convoluted style which makes it incumbent on the reader to "extract" meaning from their verbiage. He is generally simple and even in his slighty moments which are not many, within meaningful limits.

SOURCES

In the beginning of his work, Sikandar cites the following works, as having been written earlier :

1. *Tārīkh-i-Muzaffar Shāhī*, written by an 'Azīz. The Ahmedabad text mentions this history twice, implying thereby that there were two histories of this name, one dealing with the founder of the dynasty and the second with the reign of his famous successor, Muzaffar Shah II. This is not substantiated by other texts.
2. *Tārīkh-i-Aḥmad Shāhī* of Halwī Shīrāzī : The Poona, R. A. S. and other texts mention this to have been the history of Aḥmad Shah alone, but the Ahmedabad text has that it was the history of both Muzaffar Shāh and Aḥmad Shah.
3. *Tārīkh-i-Maḥmūd Shāhī* by a *fāḍil* or learned person recounting the history from the reign of Muzaffar Shah I to that of Maḥmūd Shāh Begdā. : This passage is omitted in the R. A. S. text.
4. *Tārīkh-i-Muzaffar Shāhī* by a "mullā" which deals with the reign of Sultan Muzaffar bin Mahmud Shah. This is mentioned by the Poona text.

5. *Tārīkh-i-Bahādur Shāhī* by a *shakhs* or person, written in an obscure style which deals with the events from the beginning (of the dynasty) to the reign of Bahādur Shah.¹

During the course of his work, Sikandar quotes one additional history, rather disparagingly.

6. *Tuhfāt-'us-sādāt* of Ārām Kashmīrī, written by a disciple of Syed Mubārak, containing an account of his house.²

In addition to these historical works, Sikandar quotes on numerous occasions, the " knowledgeable persons ", " trustworthy people ", " discriminating men " and such other people whom he had laboriously contacted and who furnished him with a great part of his information. At one occasion—concerning the death of Sultan Muhammad Shah I—Sikandar dismisses the " official " version given in books as fabricated and quotes with approval an account he had secured from such sources.³

Lastly, the concluding portion of the *Mīrāt*, dealing with the reigns of Mahmud Shah II and his successors, which forms about half of the book, was written on information which Sikandar obtained earlier from his father and brother and then from his own experience. This fact endows the *Mīrāt* with the value of a first hand authority for the history of the latter part of the Sultanate.

A brief analysis of the main authorities referred to by Sikandar, may now be made.

TĀRĪKH-I-MUZAFFAR SHĀHĪ :

No work by this name, referring to the reign of the *first* Muzaffar Shāh, is either quoted by Sikandar, or is known to exist. Moreover, it is omitted in the early recensions of the *Mīrāt* itself.⁴ It is therefore likely that if such a work existed,

¹ Text p. 1. :

² Idem p. 23.

³ Idem p. 361.

⁴ Text p. 1.

it was not referred to by Sikandar and in later texts, it was confused with the better-known work dealing with the reign of the *second* Muzaffar Shah.

TĀRIKH-I-AḤMAD SHĀHĪ :

Like the previous work, no copy of this, is known to exist. But it had the advantage of being quoted largely by the *Mirāt* and hence it is known by the excerpts which exist in both the *Mirāt* and the *Tarikh-i-Salāṭīn-i-Gujarāt*.¹

The *Aḥmad Shāhī* was a versified history in the form of Firdausi's classic or the less-known *Shāhnāmāh* of Isami. It is quoted in the *Mirāt* on the following places :

1. Account of the excellence of the site of Ahmedabad and the reasons leading Aḥmad Shah to found his capital there ; poetical description of the buildings of whom the foundation and the numerous ceremonies pertaining to it : finally, a description of the city and its opulence.²

2. Aḥmad Shāh's campaign against Girnār.³

3. Aḥmad Shāh's campaign against Sidhpore⁴

4. Aḥmad Shāh's campaign against Sonkherā and Chāmpaṇī.⁵

5. Fall of Girnār to Maḥmad Shah Begdā.⁶

The references to the *shā'ir* on the following occasion, indicates that a reference to Halwī's work is made :

Start of Maḥmūd Shah Begdā on his campaign for Girnār.⁷ The reference cited in item 5 above is to " Halwī *shā'ir* " and hence the quotation at this place too appears to be from his work.

¹ Bodlein Library Ms. : Ethe No. 271

² Text pp. 31-5.

³ Idem 43-4.

⁴ Idem 44-5.

⁵ Idem 50-1.

⁶ Idem 124-5

⁷ Idem 117.

Finally, the tenor of the verses also suggests a strong possibility that the poetical excerpts at the following places have also been taken from Halwī's work. This is all the more likely because no other work of this nature was either composed or known to Sikandar.

1. The last advice given by the aged Muzaffar Shah to his grandson before taking the cup of poison.¹

2. Additional verses in praise of Ahmedabad, which are obviously in continuation of those cited in item 1 above.²

3. Laudatory verses commemorating the accession of Mahmud Shah Begdā.³

These excerpts indicate that though the work was written in the name of Ahmad Shah I yet it was completed in the reign of his successor Maḥmūd Shah Begdā. This inference, based upon the tenor of the verses, is supported by the statement in the Ahmedabad recension.

It is not possible to say when this work was completed or the time to which Halwī remained alive : nevertheless, he was alive till the year of Maḥmud Begdā's campaign.³ (A. H. 878/ 1473 A. D.) for it does not appear that the verses quoted here are inter-polations.³ The extreme formalization, characteristic of Halwī elsewhere, is too much in evidence here also.⁴

¹ Text 28-9.

² Idem 35-7.

³ Idem 102-3.

⁴ Cf. B. M. Gai, "Development and Character of Persian language and character in the State of Bombay." *Islamic Culture* Vol. XXX, No. 3 p. 213. I do not agree with Shri Tirmizi who thinks these verses to be an interpolation. S.A.A. Tirmizi, "The Contemporary Chronicles of the Sultans of Gujarat : A Study" *Islamic Culture*, Vol. XXXII, No. 2. p. 123.

No other work of this poet is known to exist.¹

The *Aḥmad Shāhī* appears to have been a rare work. It does not seem to have been available either to Nizām-u'd-dīn or Firishtāh who neither cite it as a work of reference nor quote from it. Only the author of *Tārīkh-i-Salāṭīn-i-Gujarāt* used it and that to quote most of the poem in praise of Ahmedabad, reproduced also in the *Mīrāt*.²

The reason for this comparative unpopularity was probably the nature of the work. The *Aḥmad Shāhī* is less of history and more of eulogy: it is a formalized and well-patterned narrative in the fulsome style of the day which is so ornate that it has dispensed with the actual event in its desire to glorify it to the idealized pattern. Thus the long poem in praise of Ahmedabad can be applied without alterations to any city: the conventional descriptions of Aḥmad Shah's campaigns do not have anything uncommon with what actually must have taken place. So complete has been the patternalized eulogisation essayed by Halwī that not a grain of actuality has been allowed to remain in his high-flown narrative. The only exceptions are the few dates, scattered amongst his fulsome verses.³

¹ Cf. D. B., K. B. Jhaveri, "*Gujarati-oay lakhela Farsi grantho*" (Ahmedabad, Gujarat Vidya Sabha, 1954.), p. 104. The learned author, Abu Zafar Nadvi refers to a diwan of Halwī and writes that Nizam-u'd-din cites this work. I have not been able to find proof for either statement. Cf. Tirmizi *op. cit.* p. 123.

² Photo-copy in Department of History, the M. S. University of Baroda, pp. 5-6, 8-9, Tirmizi *op. cit.* 124-5.

³ The reference in the *Mīrāt-i-Ahmadi* is nothing but a verbatim reproduction of the opening sentences of the *Mīrāt-i-Sikandiri* and as such not evidence of the consultation of the *Aḥmad Shāhī* by the author of that work. (*Mīrāt-i-Ahmadi*, Persian Text, Gaekwad Oriental Series, Baroda, Vol. I., Baroda Oriental Institute, 1921) p. 41.

It is possible however, that Halwī had a better appreciation of actual events in his less lyrical moments—and such passages did not have the fortune to survive in selections made on considerations of metrical excellence. The tenor of Halwī's versification nevertheless does not encourage this belief.

TĀRIKH-I-MAḤMŪD SHĀHĪ.

For long the authenticity of this work remained in question: but it has been finally established that it has survived in two manuscripts. The first is an untitled one in the British Museum and the other in the India Office Library, has also not been listed in the Catalogue.¹ The authorship, also long in dispute has now been ascribed to Mulla 'Abd-u'l Karīm Hamdānī, one of the associates and follower of Maḥmūd Gāwān, who for sometime remained in the service of Maḥmūd Shah Begdā.²

The *Maḥmūd Shāhī* is an year-wise, universal history which begins with the year A.H. 792/1389 the year of the advent of Zafar Khan in Gujarat. The British Museum Ms. an incomplete one ends with the beginning of Mahmūd Begdā's reign but the India Office Ms. ends with an entry in the year 892/1486.³ It is not known when the author left Gujarat but he lies buried in Bidar by the side of his master.⁴

The British Museum Ms. comprises 144 folios and ends with a note appended by one Nayyar-i-Rakhshan a noted scholar of Delhi.⁵ dated July 7, 1851. The other 10 ms. is fuller and

¹ BM Or. 1819 : IO No. 3842 : Tirmizī *op. cit.* p. 126.

² Rieu, "*Catalogue of Persian Mss. in the British Museum*" Vol. III. p. 967 : Firishtāh, "*Gulshan-i-Ibrahimi*" (Lucknow Text), p. 357 : Tirmizī *op. cit.* 126-7.

³ Tirmizī *op. cit.* p. 127-8.

⁴ H. K. Sherwani, "*Maḥmūd Gāwān*" p. 74 fn. 4 : Tirmizī *op. cit.* p. 127.

⁵ B. M. Or, 1819 fol. 144/b. : Tirmizī *op. cit.* 128.

contains 210 folios, of which 107 are the same as the 144 folios of the BM ms. It is possibly the copy sent by Sir Salar Jung to Sir Clive Bayley, to which he refers.¹

Sikandar has not been complimentary to the author of this work: rather, he charged him with having whitewashed the events surrounding the accession and death of Muḥammad² Shah. Moreover, it is very sparingly cited in the *Mirāt*—and not one of these references deal with the reign of Maḥmūd Shah Begda.

1. Arrival of Tātār Khān in Gujarat and the chaotic condition of contemporary Delhi.³

2. Tātār Khān's accession and death. (cited above).

These references are helpful for a comparison of the relevant passages in the *Mirāt* and the *Maḥmūd Shāhī* which proves that the work in question, is the one to which Sikandar refers.⁴

As an original source, the *Maḥmūd Shāhī* is of great value, not only for the history of Gujarāt but also for other dynasties of India in that age. It also gives a great deal of information regarding Baghdad, Iran and Central Asia. The cataloguing way of the treatment permitted by the year-wise method was of great utility in this respect.

In other ways however, the *Maḥmūd Shāhī* bears out Sikandar's charge of pedantry. It is full of wearying, fulsome panegyrics which only a court poet could have composed. In the B.M. text, the places where the years should have been

¹ E.C. Bayley, "*Local Muhammadan Dynasties (History of) Gujarat*". London, W. H. Allen and Co. 1886: Introduction, p. VII. Tirmizi *op. cit.* p. 128.

² *Mirāt* Text p. 23.

³ *Idem* p. 19.

⁴ The present writer attempted this identification in a paper read before the Indian History Congress, Agra Session 1956.

inserted have been left blank and this detracts greatly from the value of the text. Moreover, it contains only a panegyric on Mahmud Shah Begada but no details.

TĀRIKH-I-MUZAFFAR SHĀHI.

By this title, the reference is to a history compiled in the reign of Muzaffar Shah II. As such, it is referred to in most manuscripts of the *Mīrāt*, though the Poona text, the earliest does not mention it.¹

Two manuscripts of this name are known to exist and this work has also been published twice: in 1942 under the editorship of Messrs. Abu Zafar Nadwi and C. R. Naik from Ahmedabad and again edited by M.A. Chaghtai from Poona.² The Ahmedabad text is based on the manuscript dated 1222/1807, found in the Bholanath Library and the Poona, on a collation of the same with the British Museum.

The authorship of this work has been ascribed by Dr. M.A. Chaghtai to Qanii', a poet whose full name was Mir Sayyid 'Alī of Kashan, who after spending some time in Gujarat, returned Isfhan.³ The *Mīrāt* does not give the name of the author, nor is it to be found in the text of the work itself; Sikandar calls its author to have been a "Mulla".⁴

¹ This reference, in the present case, is to be found in the R A.S., Hyderabad, 10, and Ahmedabad texts of the *Mīrāt*.

² With a translation in Gujarati: *Muzaffarshahi*: Text & translation in Gujarati, by Abu Zafar Nadvi and C. R. Naik: Ahmedabad Gujarat Vidya Sabha, 1998/1942.

³ M.A. Chaghtai, "Sources of the *Mīrāt-i-Sikandari*", Journal of the Gujarat Research Society, Vol. VI. No. 1 (January 1944). p. 18 fn. 24.

⁴ Syed Abu Zafar Nadvi read this as "Malali" which was not correct. Muzaffarshahi p. 4.: Jhaveri *op. cit.* pp. 74-5. The error is pointed out by Tirmizi. S.A.A. Tirmizi, "Chronicles of the later Sultans of Gujarat" Islamic Culture, Vol. XXXII No. 3 (July 1958), p. 223.

Unfortunately for the high-sounding title of this work, it deals with only a single campaign of Sultan Muzaffar Shah, his attack on Malwa to rescue Maḥmūd Shah from the overweening control of his Rajput lieutenant, Medinī Rāi. It is also not possible to believe that it could have formed part of a larger work, now unfortunately lost for it begins with a proper flourish of four pages and is ended by a note marking the end of the work.¹ Both the invocation and the *khātimāh* indicate it to have been a self-completed work, rather than the fragment of a larger whole.

In style, the *Muzaffarshāhi* is the most ornate, florid and verbose of all chronicles. A major part of it consists of verses which are more ingenious than inspired and while they may be excellent examples of poetical talent as it found expression in medieval courts in India, are totally devoid of historical worth. The author avers this to have been his first work in prose and that he wrote it under orders from Muzaffar Shah himself.² No wonder therefore that he outdid himself in producing a gem worthy of being placed at the feet of his exalted patron.

Despite its florid and epistolatory, epithet-ridden prose and verbose verse, the *Muzaffarshāhi* is a valuable, contemporary account of the reign of Muzaffar Shāh, especially of the campaign in Malwa. The writer appears to have accompanied Muzaffar Shah to Malwa and recorded the events and dates with meticulous care. His account of the court protocols is revealing: so also is his day by day account of the regimen and etiquette imposed on the courtiers.

The fact of this work being limited to a single campaign alone is also proved by Sikandar's quotations from this work: it is cited on the following occasions:

¹ Muzaffarshahi, Ahmedabad (Persian) text, pp. 1-9 & 88.

² Muzaffarshahi, Pers. text, pp. 6-9.

1. Starting of the Sultān on his campaign to Malwa and the celebrations attendant thereto.¹

2. Names of Rajput generals who fell in the siege of Mandū.²

Curiously enough, at both these places, the Poona and Hyderabad texts omit the relevant passages, indicating thereby that the material taken from this authority was incorporated later in the *Mīrāt*. This fact also lends additional proof to the possibility that Sikandar prepared *two* versions of his work, one fuller than the other.³

Both Firishtah and Nizam-u'd-dīn refer to the Muzaffarshahi, but do not quote it by name in the texts of their works.⁴ The obvious inference is that they refer for this work, for their accounts of the campaign in Malwa coincide with the version of the *Muzaffarshahi*. It is also cited in the *Mīrāt-i-Aḥmadī* but that has been taken verbatim from the opening passages of the *Mīrāt-i-Sikandirī*.⁵

It appears certain therefore to infer that this is the only *Muzaffarshahi* known to Sikandar and other historians : and though, it is a surprising thing to believe, yet the reign of the illustrious successor of Maḥmūd Shah Begdā, went without a chronicler spanning its entire length. To some extent, this *lacunae* was met by what was probably the best history of the Sultans of Gujarat, written in the name and time of his son.

¹ *Mīrāt* text 184.

² *Idem* 187.

³ *Supra* 8-9.

⁴ The *Tabaqat-i-Akbari* of Khwajah Nizam-u'd-din Ahmad, Vol. III Translated (into English) by B. N. De & Revised by Bainsi Prasad, Calcutta, Royal Asiatic Society of Bengal, 1939. Preface p. xxx : work No. 20.

⁵ *Mīrāt-i-Aḥmadī op. cit.* p. 41.

TĀRĪKH-I-BAHĀDUR SHĀHĪ :

Of all the works on the history of the Sultans of Gujarat, this history was certainly the most detailed and possibly the most objective. It survived till the 18th century and it seems difficult to believe that it has completely perished in the 20th.

Sikandar had a prejudice against this work though he borrowed largely from it : in the light of these quotations, his allegation that this work was obscure and intricate, appears ill-founded.¹ Hāji-u'd-dabir was more generous : not only did he borrow heavily from this work but he acknowledged its worth and provided the name of its author—a fact which Sikandar had completely omitted.² It was also used by Nizam-u'd-din and Firishtāh; and an unusual tribute was paid to it by 'Abd-u'l Haq Dihlawī when he cited it as one of the authorities for " the rest of the annals of Sultan Firōz (after Dīa Barnī's work) reign, as well as those of Gujarat sovereigns."³

The only other writer who appears to have utilised the *Bahadurshahi* in his work, is Sujan Rai, the author of *Khulāsāt-u't-tawārīkh* written in A.H. 1107/1695-6.⁴ Here, it is cited as an authority for the " Sultans of Gujarat-Ahmedabad and the province of Hind known as Thathā."⁵ The account of the

¹ Mirat Text p. 1 : Refer also pages 24-26 where a full list of the occasions of which this work has been cited, is given.

² *Zafar-ul-walīh bin Muzaḥḥar-walīh* (An Arabic History of Gujarat) of 'Abd-u'llah Muhammad bin 'Umar al-Makki al-Asafī Ulughkhani (generally known as " Haji-u'd-dabir) : Indian Texts Series, London, John Murray, Vol. 1., 1910, Vol. II. 1921, Vol. III. 1929. : Vol. II. Intr. xxvii-xxix.

³ H. M. Elliot & J. Dowson, " *The History of India by its own Historians* " (Eight Volumes), London, Trubner & Co. Vol. VI p. 484.

⁴ Zafar Hasan, Ed. : " *Khulasat-u't-tawarikh* " of Sujan Rai Bhandari : Delhi, 1918 : Tirmizi op. cit. 226.

⁵ *Khuslasat-u't-tawarikh* p. 8.

history of the Suba of Gujarat has also been summarised from this work as is mentioned in the beginning of the section.¹

It has also been quoted by two other writers: in Ghulam Basit's, late 18th century work, "*Tarikh-i-Mamalik-i-Hind*" written at the suggestion of an English officer: and, in the early 19th century "*Akhbār-i-muḥabbat*" written by Nawāb Muḥbbat Khān.² But in both these cases it appears that the name of the *Bahādurshāhi* has been lifted from the bibliographies cited in well-known works like the *Tabaquat-i-Akbari* of Nizam-u'd-din or the *Gulshan-i-Ibrāhīmī* of Firishtāh. Both of them are compendiums rather than histories proper and appear to have relied more on easily available general works, rather than have gone into details about specific periods.

The same appears to be the case with 'Ali Muhammad Khan, the author of the *Mirāt-i-Aḥmadi*. He cites the *Bahādurshāhi* only once and that reference has been taken *verbatim* from the *Mirāt-i-Sikandiri*.³ The rest of the account of the Sultans of Gujarat in his history is nothing but a condensation of the *Mirāt*, additions being taken from Abu Turab Wali⁴ at the end. It is possible that the *Bahādurshāhi* was available to him but it is almost certain that he did not use it.

The authorship of this work, as said earlier, is indicated only by Haji-u'd-dabir and it was Sir Denisson Ross who perceived the identity between the *Tārikh-i-Bahādur Shāhi* cited often in the *Mirāt* and the history referred to under different names, like the *Tārikh-i-Bahādur Shāhi*, *Tabaqāt-i-*

¹ Idem 55-6.

² Elliot & Dowson *op. cit.* VIII. 201 & 377: Tirmizī *op. cit.* p. 226.

³ *Mirāt-i-Aḥmadi* Vol. I. p. 41.

⁴ Sir Denisson Ross, Ed.: "*Tarikh-i-Gujarat*" of Abu Turab Wali. Calcutta, Royal Asiatic Society (Bibliotheca Indica) 1909.

Bahādur Shāhī and *Tabaqat-i-Husām Khani* in the *Zafar-u'l-wālih*. Hajī-u'd-dabir often referred to the author of this history by the single *sobriquet* of *al-mu'arrikh* and as Ross pointed out, had nothing but respect for him.¹

Except for a doubtful case, where an exceptional manuscript of the *Mirāt* refers to a Gujarati noble Husam Khan being harboured by Miyan Manjhu, Sikandar's father, after the *debacle* of Mandsore, Sikandar nowhere refers to Husam Khan by name². This omission, it is difficult to believe is inadvertent for Sikandar could not have failed to be aware of this elementary detail regarding the history, he was referring so often and so copiously. If in this case too, as in that of the *Tuhfāt-u's-sa'dat*, he deliberately chose this method of slighting a fellow-historian and one who had occupied a more eminent station in life than his, a rather unpleasant side of his character is revealed to us.

Be it as it may, it is even more inexplicable why writers other than Sikandar, who depended on the *Bahadurshahi* to no less extent, should have chosen to maintain what Ross called with ample justification, "a conspiracy of silence".³ Had it not been for Sikandar's outright championship of the Sultans of Gujarat, an impression would have gained ground that histories of the Sultans of Gujarat were not popular in the Mughal age—and the *Bahadurshahi* suffered the fate the same as the lost history of 'Ala-u'd-din Khalji, Kabir-u'd-din's "*Faḥnama*."

For Husām Khān was not only a historian of merit; he was a courtier, an official and an excellent military general with a family tradition of distinguished service under the Sultans of Gujarat. His grandfather, named Jamal-u'd-din, was *Silāhdār*

¹ Ross writes that Firishtah also like Sikandar complained of obscurity in Husam Khan's narrative. I have not been able to trace this statement in Firishtah's history. *Zafar-u'l Walih* II. xxvii fn.

² Bayley *op. cit.* 386.

³ *Zafar-u'l-walih* II. xxviii.

to Maḥmūd Shāh Begdā. During the Sultan's campaign against Champanir, he was invested with the title of Muhāfiz Khān and left in charge of the capital. During this brief period, he curtailed robbery and brought unruly Rajput chieftains under control so much so that he received a permanent confirmation of his charge. His services in this capacity were so greatly appreciated that he was appointed the *mustaufi-i-mumālīk* and finally rose to be the *wazīr* of Maḥmūd Shāh Begdā.¹

Of his son, we know little but the grandson, Husam Khan maintained the family tradition. He accompanied Muzaffar Shah on his Malwa campaign.² He was serving with Qiwaṃ-u'l-mulk when Rana Sanga attacked Gujarat and was sent by him to summon Mubariz Khan. Possibly, he accompanied Malik Ayāz to Chittor. He was also instrumental in preparing the ground for the accession of Bahadur Shah after the assassination of his brother.

Husām Khān attended the coronation durbar in which by a lavish grant of titles, Bahadur Shah opened his reign.³ He was then sent by the Sultan to call Taj Khan for being commissioned against his rebel brother.⁴ He was serving as *dāroghā* in Khambhayat when he was called to join Bahādur Shāh in his Dakhin campaign. He accompanied him during his offensive in Malwa and was with Tātār Khān in his onslaught on Chittor.⁵ This was the last event he recorded; subsequently, as evil fortune overtook his Sultan and as the Mughal attack on Gujarat signalled the beginning of the decline of the Sultanat

¹ Mirāt Text 125-6, 131 & 144: Zafar-u'l-walīh I. 21, 25, 27-8. Haji-u'd-dabir writes clearly that he was the grandfather of *Husam Khan*, the historian.

² Zafar-u'l-walīh I. 100.

³ Mirāt Text 199, Zafar-u'l-walīh I. 112: Mirāt text 200: Idem 251; Idem 258-9.

⁴ Mirāt Text 262; Zafar-u'l-walīh I. 160.

⁵ Mirāt text 269, 276 & 291; Zafar-u'l-walīh I. 227.

of Gujarat, Husām Khān's pen, to quote Hājī-u'd-dābir's picturesque phrase, "dried up".¹ Possibly, he accompanied Bahadur Shah to his watery grave; his name is not to be found among the succession of nobles who turned the monarchy of Gujarat into a plaything of their own.

The *Bahādurshāhī* and its author are quoted by name in the *Mīrāt* and the *Zafar-ul-walīh* on the above occasions. In addition, the *Mīrāt* quotes the *Bahādurshāhī* as an authority for the "official" versions of the death of Muzaffar Shah I where Sikandar says that it mentions the event but fails to give the cause; for the death of Muhammad bin Ahmad Shah, where too, Sikandar passes on to give the current view; for the death of Qutb-u'd-din Shah where also Sikandar follows the former course to the glory of Shah 'Ālam; and regarding Maḥmud Shah Begada's attack on Gīrnār, its causes, official and popular.²

In the *Zafar-u'l-walīh*, the occasions on which the Bahadur-Shahi is cited by name are fewer, though Hājī-u'd-dābir used it for the history of the Sultanat of Delhi too.³ For Gujarat, the *Bahādurshāhī* is used where it corroborates the *Mīrāt*. Hājī-u'd-dābir states on the basis of the *Bahādurshāhī* that Husām Khān accompanied Muzaffar Shah to Malwa: at other places he corroborates the *Mīrāt*.⁴

Earlier writers like Nizam-u'd-din and Firishtāh who did not have access to the *Mīrāt* were greatly dependent on the *Bahādurshāhī* and it seems to have remained for long the "standard" history of the Sultans of Gujarat—a position from which it was displaced by the *Mīrāt*.

¹ Zafar-u'l-walīh II. xxviii.

² Mīrāt Text 27, 65, 69, 91 & 122.

³ Zafar-u'l-walīh II. 756, 790, 800, 862 & 876: II lii

⁴ Zafar-u'l-walīh I. 112, 141, 160, 194 & 217: Vide fn. 1 to 5 p. 24 supra.

In fact, the close resemblance amongst the five major histories of this age written in the reigns of Akbar and Jahangir—the *Tabaqāt-i-Akbarī*, *Tārīkh-i-Alfī*, *Gulshan-i-Ibrāhīmī*, *Mirāt-i-Sikandirī* and the *Zafar-u'l-wālih* suggests a common source. In fact, if we regard the accounts of these other histories as a fair example of what Husam Khan's lost chronicle must have contained, then we can perceive that Sikandar has garnished his basic narrative with the stories he obtained from "reliable and knowledgeable" men and supplied alternative versions, of what had been given in the *Bahādurshāhī*. Yet for his dates, his framework and his basic facts he remained obligated to the *Bahādurshāhī*.

Finally about the authorship, Ross referred to "several points of internal evidence which go to prove the identity of Husam Khan and these are in connexion with the allusions which the author of *Tārīkh-i-Bahādurshāhī* makes to himself." On one such instance, namely, the references in the *Mirāt* and the *Zafar-u'l-wālih* to the Chittor incident, where Sikandar refers to the author of the *Bahādurshāhī* and Haji-u'd dābir, to Husam Khan *al-mu'arrikh*, Ross established this identity.¹

Two other instances may also be quoted : *Mirāt* refers to Muhafiz Khan as the grandfather of the author of *Bahādurshāhī* while Hāji-u'd-dābir explicitly calls him the grandfather of *al-mu'arrikh* Husām Khan.² Sikandar writes that the author of the *Bahādurshāhī* was sent by Qiwām-u'l-mulk to summon help; Hāji-u'd-dābir calls him *al-mu'arrikh* Husām Khān.³

TUHFAT-U'S-SADAT :

Tuhfat is another history from which Sikandar borrowed largely but was niggardly in acknowledging his debt. This history, he writes, was written by Ārām Kashmīrī for Syed Mubarak Bukhari : and he has briefly summarised the events of

¹ Zafar-u'l-wālih II. xxvii.

² Vide fn. 4 supra : *Mirāt* Text 125-6 ; *Zafar-u'l-wālih* I. 25

³ *Mirāt* text 199 : *Zafar-u'l-wālih* I.

the beginning of the reign of Mahmud Shah II in merely three lines—and this made Sikandar inquire deeply into the history of this period from his father and brother and record the events in full.¹

This interpolation, certainly not warranted at that point in Sikandar's narrative, could be introduced only if Sikandar wished for some reason of his own, to disparage this history. It is intriguing to guess what this grudge could have been. Was it the jealousy not uncommonly found between two proteges of the same patron? Was it because Syed Mubarak commissioned Aram Kashmiri for a duty which Sikandar or his father fancied for themselves? Was it that Sikandar wrote his *magnum opus* as a counter-blast to Aram Kashmiri's effort?

Whatever might have been Sikandar's motive in deliberately running down Aram Kashmiri and his work, yet it is certain that in his days, Aram's history was not so unknown as it later became. It is quoted by Haji-u'd-dabir but it does not seem to have been known to either Firishtah or Nizām-u'd-din or the author of *Tarikh-i-Alfi*. Nor does any later writer quote it.

Haji-u'd-dabir cites the *Tuhfat* three times. The first, is the occasion of Malik Ayaz being appointed against Chittor: the quotation is: "In *Tuhfat-u's-sādat*, it is stated on the authority of Husam Khan that Sultan (Muzaffar Shah II) equipped him with a hundred thousand *sawars* and a hundred elephants."²

It is rather difficult to understand why Haji-u'd-dabir should quote a third authority for a fact which he could have easily ascertained from the parent source—and also quoted it first-hand. The same statement is almost literally reproduced in the *Mīrat* on the authority of the *Bahadurshahi*.³ In either

¹ Mirat Text 361.

² Zafar-u'l-Walīh I. 112: Tirmizī *op. cit.* 230.

³ Mirat Text 200.

case therefore, *Tuhfat* was not used as an important source: Haji-u'd-dabir's purpose in quoting it was possibly to cite an additional source.

The next two references are for the reign of Bahadur Shah, closely paralleled by the account in the *Mirāt*.¹ But the last, the long one seems to be more doubtful.²

In these pages, Haji-u'd-dabir covers nearly the same ground which, in *Mirāt*, is dealt with in pages anterior to Sikandar's barbed reference to the *Tuhfat*. If, therefore, this account was taken from the *Tuhfat*, then the account in that work pertaining to this period, would have been nearly as full as in the *Mirāt*—and there would not have been any basis for Sikandar's assertion. It does not appear probable however, that Sikandar was deliberately fabricating a baseless statement merely to run down Aram Kashmiri; it is therefore more likely that this long passage was taken by Haji-u'd-dabir from the *Mirāt* together with the reference to the *Tuhfat* that it contained.

It is nevertheless certain that Haji-u'd-dabir did refer to this work and like Sikandar exploited it to a considerable extent. Since, however, it is so meagrely quoted both in the *Mirāt* and in the *Zafar-u'l-walih*, it is difficult to estimate the degree of their dependence.³

The *Tuhfat* was written as Tirmizī pointed out after the *Bahadurshāhī* was completed in 940/1533 and before Syed Mubarak Bukhari to whom it was dedicated, was killed in 965/1557. It seems to have been mainly a history of the Syeds of Gujarat but interspersed with numerous political

¹ *Zafar-u'l-walih* I. 217: *Mirāt* Text 273-4, this relates to the arrival of Rumi Khan in Gujarat.

² *Zafar-u'l-walih* I. 320-32.

³ Tirmizī *op. cit.* 229-30; Ross in *Zafar-u'l-walih* III. 37. Syed 'Abu Zafar Nadvi gives additional details regarding the life of Aram Kashmiri but as Tirmizī pointed out, cites no proof for them: Jhaveri *op. cit.* 102-3.

details, especially of the later Sultans. Since Syed Maḥmūd Bukhari played an important part in the reign of Mahmud Shah II, it must also have recorded events of that reign, but if we are to believe Sikandar, he improved on this by ascertaining the history of this period from his father and brother who were important lieutenants of this noble. As such, the *Mirāt* can claim to be an equally veracious history of this period.

OTHER EARLY CHRONICLERS

In addition to the preceding histories which have been referred to by Sikandar, there are few which have been omitted. Probably, Sikandar was not aware of them. A brief examination of these works is necessary to indicate their relationship to the *Mirāt* and their value as source material for the history of Gujarat.

MA'ASIR-I-MAHMUD SHAHI

Both Nizam-u'd-din and Firishtah refer to a *Ma'asir-i-Mahmud Shahi Gujarati*, without mentioning its author.¹ In the *Tabaqat-i-Mahmud Shahi*, the author's name has been given as 'Abd-u'l-Husain in one Ms. and 'Abd-u'l-Khaliq in another; he is said to have been a courtier of Mahmud Shah Begda, and died in 895/1489.²

No manuscript of this work is known to exist, *unless* it be identical with the manuscript entitled *Zamīmā-i-Mahmūd Shāhī* in the India Office Library.³ This identification is *probable* but not certain and the reasons for the same are as follows.

In the Ārif Hikmat Bey Library, Madina, there is a manuscript, entitled, *Tarikh-i-Salatin-i-Gujarat*, a copy of which was made by Shri Habib-u'r-Rahman Ghaznawi, Editor *Āb-i-Hayāt*

¹ Tabaqat Trans. III. xxix : Firishtah Text I. 5-6.

² Tirmizī *op. cit.* 128 : Tabaqat-i-Mahmud Shahi Martaba V. Tabaqa IX (quoted in the above).

³ Unlisted : No. 3841.

of Ahmedabad, while he was there for *haj*.¹ This copy was lent by him to one of the Editors and a transcript prepared. Subsequently, the microfilm of the India Office Ms. was secured and on perusal it was found that both these Mss. were copies of the same original work.

The copy of the Madina text has no colophon for only the first of the two parts had been copied but a note in the beginning of the work read as follows: "From the children of Zafar Khan (and) from the beginning of the Sultanat of Zafar Khan (who) after his accession, was entitled Sultan Muzaffar Shah, to the reign of Khalil Shah bin Mahmud Shah (who) was entitled Sultan Muzaffar Shah. Written by the learned and accomplished Maulana 'Abd-u'l-Husain, historian; and besides him, other historians of Gujarat, Maulana 'Abd-u'l-Karim have written histories; and after his death, his son Maulana 'Ata-u'l-lah, continued his father's history upto 970/ (1562). It is very useful. With the help of God (*al-malik-u'l-wahāb*), this book was completed in the Holy City of Makka on the 7th day of Shawwal 987/(November 27, 1579)."²

This note with the introductory verses has been omitted in the India Office Ms. but the colophon there reads: "With the help of God (this) *Tarikh-i-Ma'asir-i-Mahmud Shahi*, was completed on Shawwal 12, 1299/(September 7, 1881) in Hyderabad; in the *daftar* of Mir Nawab Nizam-u'l-mulk Asaf Jah. By the pen of 'Abd-u'l-Razzāq."³

In both the texts, the author refers to his work as *Ma'asir* but internally, there is no reference to him. The note in the Madina text has been penned either by the copyist or by some interested reader.

It is evident that the copyists and the readers of both the Mss. understood their work as the *Ma'asir*. The note speci-

¹ No. 121.

² MSU copy: p. 1.

³ IO Ms. last folio.

fically ascribes the authorship to Maulana 'Abd-u'l-Husain which agrees with the authorship given by the *Tabaqat-i-Mahmud Shahi*. Yet, it is difficult to explain why this work dealt only with the latter portion of the reign of Mahmud Shah Begda, and not the entire reign, as the note stated. And secondly, why was the reference to Maulana 'Abd-u'l-Karim and 'Ata-u'llah made. And, if Maulana 'Abd-u'l-Husain was dead by 895/1489 and the thread of narrative taken up from 896/1490 in this work, why no mention of the *real* author was made in the said note.

It is not possible to explore this question fully in a brief note and we reserve it for a future occasion when we discuss this work independently. It is undoubtedly a very valuable history of the reign of Mahmud Begda, especially of the latter portion of his reign from 896/1490 to 916/1510. It appears to have been written about 930/1523, in the reign of Muzaffar Shah. The author states that he has written this work in two parts, one dealing with Mahmud Shah and the other with his contemporaries; of this, only the first part is available to us.

TABAQAT-I-MAHMUD SHAHI :

This work has been used both by Nizam-u'd-din and Firishtah.¹ By the author's name but not by its own, it has been cited in the note given above.

In the *Gulzar-i-Abrar*, a seventeenth century history of divines and learned men, the author Maulana Muhammad Ghausi, speaks of a work of this name being written by Maulana 'Abd-u'l-Karim Nimdāhi who came from Shiraz to Ahmedabad. Here he wrote his work on the pattern of celebrated Arab histories.² That this Maulana wrote a history of Gujarat is confirmed by the note given above.

¹ *Tabaqat* Trans. III. xxix; *Firishtah* Text I. 5-6.

² Fazal Ahmad 'Afana, "*Azkar-u'l-abrar*" (Urdu translation of the above), Agra, Mufid-i-'Am Press, 1326/1909 p. 237-8.

Maulana Muhammad Ghausi speaks of Maulana 'Abd-u'l-Karim having a son but does not mention his having written a history.¹

The *Tabaqat* appears to be a universal history, having biographical notices of saints, learned men and divines, in addition to political history. It begins with the beginning of creation and comes down to 905/1499, divided in a *fatiha* and nine *tabaqats*, each dealing with a century of the *hijra* era, and finally a *khalimah* taking the story down to the first five years of the 10th century.²

Tirmizi has found two manuscripts of this work, one in the Library of the Eton College and the other in the Academy of Science, Tashkand.³

Tarikh-i-Sadr-i-Jahan

This again is a universal history, written by Faiz-u'llah bin Zain-u'l-'Abidin bin Husain Ziyānī, entitled Qazi-u'l-quzat, Sadr-i-Jahān.⁴

Being a history on so large a scale, this history is more concerned with the Islamic *milieu* than with India or Gujarat. Of the six Mss. to which Tirmizi refers, only the Bibliothecque Nationale text may be said to have matter dealing with this land.⁵

The *Sadr-i-Jahan* is evidently a monument of learning ; it is inscribed to the reigning sovereign Mahmud Shah Begda and was probably written in the first decade of the 10th *hijra* century. However, it does not appear to be an important source for the history of Gujarat.

¹ Idem 238.

² Tirmizi *op. cit.* 130.

³ Idem 131.

⁴ Rieu I. 86-7.

⁵ Tirmizi *op. cit.* 131-4.

Gānj-i-Ma'ani

This is a history of the reign of Bahadur Shah in verse, the only copy of which, is in the Curzon collection of the Royal Asiatic Society of Bengal, Calcutta. It has been noticed by Ivanow in his Catalogue of that collection.¹ Tirmizi has also analysed it in his paper.

The author was a poet attached to Bahadur Shah and his name is given as Muti'i: this work he wrote about 939/1532 though the colophon records 941/1534. It throws fresh light on the dealings of Bahadur Shah with the Portuguese.²

CONTEMPORARY HISTORIES

The *Mirāt* belongs to what was the Augustan age of medieval Indian history, the age of Akbar and his two great successors, Jahangir and Shah Jahan. Intellectually, this age was one of the richest in Indian history, the efflorescence of nearly three centuries of Indo-Muslim interaction. Amongst other branches, a particular attention was paid to history, for not only were the Timurids keenly conscious of the past but the rejuvenated Mughal empire, once extinguished and then again revived in India, demanded a reappraisal of its own background.

History-writing therefore was a specially cherished art in the Court of Akbar and his successors. Apart from Memoirs, which also were written in good measure, like those of Gulbadan-banu Begum and Jauhar, history-writing took mainly three forms. Firstly, there were general histories of the Muslim world since its inception, like the celebrated *Tarikh-i-Alf*, which was an attempt to trace the thousand-year old history of Islam, in an year-wise annalistic form. Then there were the histories of Muslim rule in India, the most celebrated of which

¹ Ivanow, "Concise Descriptive Catalogue of the Persian Manuscript in the Curzon Collection" (Calcutta, Asiatic Society of Bengal, 1926). Book No. 251, p. 187-8.

² Tirmizi *op. cit.* 224.

was Nizam-u'd-din's work, the *Tabaqāt-i-Akbarī*. And finally, there were the histories devoted to a particular people or a particular region, like the *Tārīkh-i-Sher Shāhī* and the present work, the *Mīrāt*.

Gujarat which came in for a great deal of attention by virtue of its rich historical background, was dealt with in all the three forms of histories. The sources used by these histories were broadly the same as those by the *Mīrāt*. A brief account may therefore be given at this stage of these histories.

The earliest of these general histories was the celebrated *Tārīkh-i-Alfī*, one of the really monumental tasks undertaken by the Mughal scholars under the orders of the Emperor. It was intended to be a detailed history of the millenium which was coming to a close and in year-by-year, annalistic form, one of the earliest forms of Muslim historiography, it was to be a chronicle of events for this period.

It was commenced in AH 993/1585 by Mulla Ahmad Thattāwī and continued after his execution on Safar 15, 996/January 15, 1588 by Āṣaf Khān. The Mullā is said to have written the first two volumes and Āṣaf Khān the last, the final revision being done by Badā-ū'nī in AH 1,000/1591-2.¹

The *Alfī* is an important source-book for the history of the Sultans of Gujarat as the ample foot notes quoted by Bayley in his translation of the *Mīrāt* testify. We are not informed of the sources used by the authors but they appear to be the same as used by other writers. The greatest defect of the work is its inconvenient form of treatment which makes any systematic narration difficult. Sometimes, the dates are also confused particularly in the Bombay Ms. used by the Editors. In fact,

¹ Rieu *op. cit.* I, 117; Sachau & Ethe; Ethe *op. cit.* I, 40. Shaikh 'Abd-u'l-Kadir: "Descriptive catalogue of the Arabic, Persian and Urdu manuscripts in the Library of the University of Bombay", University of Bombay, 1935 p. 172. Elliot & Dowson: *op. cit.* V, 150-7.

in its present form, this is a history which is difficult to use and hard to evaluate, more so in view of the fact that the Bombay Ms. is defective at places.

The next in chronological order is the celebrated *Tabaqāt-i-Akbarī* of Khwājāh Nizām-u'd-dīn Bakhshī. It is not necessary here to repeat the just praise showered upon this work by writers both medieval and modern.¹

The *Tabaqāt* was concluded in the year previous to which its author died and upto which it takes it account—namely, the 38th year of Akbar's reign, corresponding to AH 1002/1594 A.D.² It is, to quote its author, "a comprehensive history, which (should) present (s) in a clear style, in its different sections an account of the Empire from the time of Subuktgin which began with the year 367 A.H., when Islam first appeared in the country of Hindustan, to the year 1001 A.H., corresponding with the 37th year of the Divine Era."³

For the history of the Sultans of Gujarat, Nizām-u'd-dīn used nearly the same sources as Sikandar later did: he cites the following in the beginning of his work; *Tabaqāt-i-Mahmūd Shāhī Gujarātī*; *Ma'asir-i-Mahmūd Shāhī Gujarātī*; *Tarikh-i-Bahādur Shāhī*; and *Tārikh-i-Muzaffar Shāhī*.³

Nizām-u'd-dīn's account is more factual than that of Sikandar, particularly in the early reigns. In many places it agrees well with the *Mirāt*, *Gulshan* and *Zafar-u'l-wāliḥ* indicating thereby that all these three histories borrowed heavily from a single source, which was none other than the *Tārikh-i-*

¹ For details of Nizām-u'd-dīn's life and his work, refer, Bains Prashad, Trans. "*The Tabaqat-i-Akbari* of Khwajah Nizām-u'd-dīn Ahmad", Volume III/Preface, Calcutta Royal Asiatic Society of Bengal (Bibliotheca Indica No. 225), 1939: pp. v-ixvi; Elliot & Dowson V. 178-82.

² T. A. Trans. *op. cit.* xix.

³ Idem xxi-ii & xxx-ii.

Bahādur Shāhī. The reigns of Maḥmūd Shah II and Aḥmad Shah II are treated briefly for unlike Sikandar he did not have first-hand information about this period. For Muzaffar Shah again, he is reasonably full.

The *Tabaqāt* on the whole, is an authority which is equal in importance to the *Mīrāt*. Being a political history, it does not include the numerous anecdotes, the sidelights in which the *Mīrāt* abounds. Yet, what it has, has been included on considerable evidence and cannot be set aside lightly. It has been ranked justly "amongst the best Persian histories and the most reliable source of our information".¹ Its style is generally "simple and vigorous but not grandiose and highly polished".²

The next general history, similar but later than Nizām-u'd-dīn's which among European writers has enjoyed a popularity greater than his, is Firishtah's "*Gulshan-i-Ibrāhīmī*" or as it is commonly known, "*Tārīkh-i-Firishtāh*".³ It was presented to Ibrāhīm 'Ādil Shāh in 1015/1607-8 and appears to have been completed about that date though subsequently, Firishtāh added to his work.⁴

Firishtah cites the same sources as Nizām-u'd-dīn for the history of Gujarat, with the addition of *Tārīkh-i-Ālī* which had been completed by then.⁵ He does not appear to have borrowed largely from the *Tabaqāt* in his section of Gujarat but the two versions are almost parallel and at places almost synonymous, thus indicating a common source. However, Firishtāh's version is fuller and gives more details: it is not so

¹ *Tabaqat* trans. op. cit. xxxv.

² Idem xxxvii.

³ Idem xxxii-iii: John Briggs, "*History of the Rise of Mahomedan Power in India*", Calcutta, R. Cambray & Co., 1908 (in 4 volumes) I. xlix-l.: Firishtah Text I. 5-6.

⁴ Elliot & Dowson VI. 211-2: Briggs I. xlviii; Firishtah Pers. text I. 5.

⁵ Vide fn. 3 above.

matter of fact and precise as the *Tabaqāt* and gives a greater number of anecdotes and stories. This greater attention to local details which distinguishes Firishtah from his predecessor was mainly due to the fact that Firishtah wrote his history in the Dakhin and paid especial attention to the rulers of this area.

This attention and also the fact that though contemporaneous with Sikandar, Firishtah seems to have remained ignorant of his work, endows the *Gulshan* with an importance equal to that of the *Mirāt* and the *Tabaqāt*. I have used for this work, the earliest lithographed edition of the *Gulshan* which was prepared by General Briggs and lithographed in Bombay in 1831—one of the earliest and best examples of Persian lithography in India.

Next in chronological order came the *Mirāt*, finished in 1020/1611. Close on the *Mirāt*, followed another history which was different from all its predecessors, not only in the language used but also in its viewpoint.

The *Zafar-u'l-wālih bi Muzaffar wa-alih*¹ is probably the only example of a secular history being written in Arabic in India. Its author, 'Abd-ul'lāh Muḥammad bin U'mar al-Makki al-Aṣafi Ulughkhani better known as Haji-u'd-dabir, belonged to an old Persian family domiciled in Patan since the foundation of the Gujarat dynasty whose members had become noted scholars in that city of schoolmen, famous for their learning in *fiqh nahw, hadith, and tasawwuf*.

¹ Sir E. Denison Ross, Editor, "*An Arabic History of Gujarat: Zafar-u'l-wālih bi Muzaffar wa-alih*" by 'Abd-u'l-lah Muḥammad bin 'Omar al-Makki al-Aṣafi, Ulughkhani, also known as, Haji-u'd-dabir. Edited from the unique and autograph copy in the Library of the Calcutta Madrasah: Indian Text Series: London, John Murray, Albemarle Street, Published for the Government of India. In 3 volumes: Volume I, 1909, Vol. II. 1921, Vol. III 1929.

Haji-u'd-dabir's father, Siraj-u'd-din 'Umar accompanied Bahadur Shah's suit to Makka with Aṣaf Khan before the Mughal invasion, in 941/1534.¹ Haji was born in the Holy City in about 946/1539 and when Aṣaf Khan returned to Gujarat, leaving Haji's father incharge of the household in Makka, he was about eight years of age. (955/1548).

Haji left Makka to return to Gujarat in 962/1595 when about 19 years of age. In 955/1557 he joined Ulugh Khan and except for a brief interregnum, served him till the Mughal conquest in 980/1572. He went again to Makka conveying the *waqf* money from Gujarat to the Holy City and returned the next year, to join another noble Sa'if-u'l-mulk in Khandesh. With him he remained till his death and then joined Fulad Khan in Dakhin. In 1014/1605 he was present at this nobleman's funeral—and after that, as Denisson Ross remarks, "we have no further record of Haji".²

Haji was alive in 1020-2/1611-3, for he consulted the *Mirāt*. It was also during this period, 1015-22, that he was engaged in completing the first draft of his history, which he never revised.³ This, together with the habit which Haji shares with Sikandar, namely, of adducing "as many as three versions of the same happenings", has resulted in a great deal of confusion in his history.

Haji's family had a much more intimate connexion with the royal family of Gujarat than his contemporary Sikandar. He furnishes information which was either not known to Sikandar or passed over by him, for instance the efforts made by Mahmud Shah III against the Portuguese or his gift of villages near Khambhayat as *waqfs* for Makka and Madina.

However, Haji-u'd-dabir did not have the advantages Sikandar had. His history seems to have been written outside

¹ Idem II. xx-xxv.

² Idem II. xviii-xix.

³ Idem II. ix-xii.

Gujarat, possibly in Makka, as Ross suggested.¹ He had therefore no access to the "trustworthy persons" on whom Sikandar based much of his narrative; he therefore relied mainly on written histories and memory. This is why his account of the reigns of Ahmad Shah III and Muzaffar Shah III is so brief, compared to that of Sikandar. His borrowing from Sikandar on separate slips of paper, introduced in his manuscript indicates that for him, the *Mirāt* had much to offer.²

With all its limitations and confusions, the *Zafar-u'l-walīh* is a first-rate history of Gujarat and India pertaining to the pre-Mughal age. Its value as a source material for this age too is very great.

The age of Akbar also saw the composition of two other chronicles pertaining to the Sultans of Gujarat—Syed Mahmud bin Munawwar-u'l-mulk Bukhari's *Tārīkh-i-Salāṭīn-i-Gujarāt*³ and Abu Turāb Walī's *Tārīkh-i-Gujarat*.⁴ The former is undated and the latter was written some years after 994/1585, but from internal evidence, it is clear that both belong to the latter period of the reign of Akbar.

In the beginning of his work, Syed Mahmūd bin Munawwar-u'l-mulk Bukhari remarks that he has written a few lines bearing on the *Salatin-i-Gujarat*—and hence the name of the chronicle. The composition of the work in the reign of Akbar is indicated by several facts: firstly, he cites Akbar by name and with his full titles, during his description of Ahmedabad.⁵ He refers to Humayun as *jannat-ashī'āni*, at several places,

¹ *Zafar-u'l-walīh* II. x.

² *Idem* I. 231 & III. 7.

³ No. 271, Bodleian Library, Oxford: *Ethe & Sechau op. cit.* I. 144.

⁴ Or. 1818, British Museum; *Rieu op. cit.* III. 967-8; E. D. Ross, editor, "*A History of Gujarat*" by Mir Abu Turab Wali. Bibliotheca Indica, Calcutta, 1909.

⁵ *Tārīkh-i-Salāṭīn-i-Gujarat op. cit.* fol. 6/a.

an appellation which was current in the reign of Akbar, but does not refer to Akbar as 'arsh-ashi'āni, indicating thereby that it was written while Akbar was yet alive.¹ Lastly, he quotes the celebrated chronogram which Firishtah writes was composed by his father and which Bada-u'ni says, was written by Mir Saiyyid Ni'mat-ul'lah, a close companion of Islam Shah, which is also quoted by Nizam-u'd-din and Firishtah and appears to have become current in the last years of the 10th century hijra.²

As such, it is not possible that Syed Mahmud would have been the son of Syed Jalāl Munawwar-u'l-mulk who flourished in the reign of Muzaffar Shah and on whose authority Sikandar relates several stories of the piety and generosity of that prince: it is likely that he was one of his descendants.³ Regarding his life, we know almost nothing.

The *Tarikh-i-Salatin-i-Gujarat* is a scattered and disjointed account of the Sultans of Gujarat. It has little form or internal cohesion but is comparatively rich in dates and furnishes several new facts about the history of Gujarat—for instance it writes, that Humayun burnt Khambhat to the ground.⁴ It also gives a detailed account of the last encounter of Bahadur Shah with the Portuguese.⁵ It is a valuable but not an indispensable source for the history of this age.

¹ Idem fols. 15/a, 17/a, 17b, 18/a.

² *Tabaqat* trans. III. 392: Firishtah Text II. 449: Zafar-u'l-walih I. 330 & III. 39: *Tarikh* fol. 21/b. (The) *Muntakhab-i-tawarikh* of 'Abd-u'l-Qadir bin Malukshah-al-Bada-u'ni. Text Edited by W. N. Lees (Vol I.) Kabir-u'd-din Ahmad & Moulwi Ahmad 'Ali (Vols. II & III). Translated by G. S. A. Ranking (Vol. I.); W. H. Lowe (Vol. II) & Wölseley Haig. Calcutta Royal Asiatic Society. Text 1869, Translation 1884-1925. Text I. 415, Translation I. 533.

³ Cf. Ross in Zafar-u'l-walih II. vi.

⁴ *Tarikh* fol. 16/a: Cf. *Tarikh-i-Gujarat* 20.

⁵ *Tarikh* fol. 19/b-20/b: Cf. *Tarikh-i-Gujarat* 34-5.

Abu Turab Wali's *Tarikh-i-Gujarat* is a history of Gujarat during and after Bahadur Shah's reign. In its account of the reign of Bahadur Shah, it has a great similarity to the preceding work, especially in the stories it relates about Humayun's campaign in Gujarat. Subsequently, it dilates on the Mughal activities in Gujarat but summarises the internal politics which is given in greater detail in the *Mīrāt*. Unlike Sikandar however, Abu Turab gives in substantial detail the story of Muzaffar Shah's birth, the central fact of many conflicts in this period.

Abu Turab's history is particularly valuable because of the intimate participation its author had in the politics of Gujarat during this age. Like Haji-u'd-dabir, Abu Turab belonged to a family which had grown old in the service of the Sultans of Gujarat.¹ Being a Sayyid and associated with the *maghribi* order of Sufis, his people enjoyed a special position which they enhanced by their learning. The time-span involved makes it difficult to believe that Abu Turab enjoyed a high position in Bahadur Shah's reign; the Shah Abu Turab of whom Sikandar speaks as having occupied a distinguished place in the court of that ruler must have been a different man.

For Abu Turab Wali died in 1005/1596 and the reference in the *Mīrāt* relates to the year 938/153.² For having reached the distinguished position, he is said to have occupied, he must have been at least 30 or 35 years old and thus, if he was the same man, he would have been above a hundred years old when he died—an unlikely possibility.

¹ For a biography of Abu Turab Wali, see Introduction to *Tarikh-i-Gujarat*: Beveridge & Baini Prasad, transl. The *Maathir-u'l-Umara* by Samsam-u'd-daula & Abd-u'l-Hay (Bibliotheca Indica, Calcutta 1911-41), Vol. I. 142-5: Text of same, III. 280-5.: Blochmann in *A'in-i-Akbari* (The *Ain-i-Akbari* by Abul Fazl Allami, translated by H. Blochmann; Calcutta, Bibliotheca Indica, 1873), Vol. I. 506-7.

² *Mīrāt* Text 279.

The Mirāt as History

The extent to which the *Mirāt* eclipsed its rival histories may be said to be surprising. It threw its predecessors, like the *Bahadurshahi* so completely in the shade that no manuscript of it is known to exist—while its own have proliferated all through the 17th, 18th and 19th centuries. Later writers from Haji-u'd-dabir borrowed heavily from it so much so that 'Ali Muhammad did little more than to summarise it in his chapters on the Sultans of Gujarat, in the *Mirāt-i-Ahmadi*.¹ Had it not been such an excellent source for the political and cultural history of this period, one would have been tempted to say that this recognition was beyond the limits of *Mirāt*'s own excellence.

Nevertheless histories like *Tabaqāt-i-Akbarī*, *Gulshan-i-Ibrāhimī*, *Zafar-u'l-wāliḥ*, *Tārikh-i-Alfī*, the newly discovered *Ma'athir-i-Mahmud Shahi*—not to speak of Syed Mahmud's *Tarikh-i-Salatin-Gujarat* and Abu Turāb Walī's *Tarikh-i-Gujarat* are sources which are independent of the *Mirāt* and absolutely indispensable for any history of Gujarat for this period. In fact, with a number of natural differences, there is a parallelism between the *Mirāt* and the first four histories cited above—a parallelism born out of dependence on common sources. For political history, it may even be hazarded that Nizam-u'd-din and Firishtah were better and more experienced historians—and were less affected by Sikandar's prejudice in favour of his patrons, the Bukhari Syeds of Dholka.

Sikandar's work is undoubtedly weak in the case of the early Sultans of Gujarat. For instance, he inexplicably omits the account of the last years of the reign of Ahmad Shah I, a *lacunae* which Bayley filled by reference to *Tabaqat-i-Akbari*.² He is on firmer grounds when he has *Bahadurshahi* and other histories to work upon—and his account of the middle Sultans

¹ *Mirāt-i-Ahmadi op. cit.* I. 41-96.

² Bayley *op. cit.* 114-8.

of Gujarat, may be said to be roughly parallel to other historians.

Sikandar comes into his own with the accession of Mahmud Shah III, for which he relied on the information he had gained from his father and brother. His treatment of the internal politics, the squabbles which enmeshed the throne of Gujarat during its last years may be said to be the most detailed of any history. But even here, Sikandar is guilty of omission; he does not say a word about the doubt attaching to the parentage of Muzaffar Shah III, the cardinal fact which coloured the squabbles of this era.

So far as political history therefore, is concerned, the *Mīrāt* certainly does not gain by comparison with the meticulous, factual Mughal histories like the *Tabaqat* and the *Gulshan*. But when it comes to stories, anecdotes, sidelights on the history of this period, biographical vignettes, the *Mīrāt* is a class by itself.

Other historians like Firishtah also revel in such anecdotes. But Sikandar, as he writes in his preface, had made special efforts to ascertain facts and stories. All through his narrative, such stories are interspersed: the account of each reign is garnished with anecdotes reflecting the piety, generosity and benevolence of these rulers. Especially is this the case with Mahmud Shah Begda and his successor Muzaffar Shah; a number of revealing anecdotes illustrate the piety and greatness of these Sultans, undoubtedly, the greatest in the history of the Sultanat.

It is this weakness for stories which leads Sikandar at times into reproducing as many as three versions of the same incidents—for instance in case of the murder of Mahmud Shah III where we have the remarkable case of the version in one manuscript, the Hyderabad text, being materially at variance with others.¹ Here it is evidently the author's anxiety to get

1. *Mīrāt* text 374-81.

as much information as possible and place it before the reader, which is at fault; Sikandar, feeling himself hardly to be in a position to judge, has placed all the material before the reader and left him the task of sifting the truth.

These stories, probably not very trustworthy from a strictly historical point of view, form some of the most valuable portions of the *Mīrāt* for they serve as an index of the ethos which inhered in that age as a whole, the values and superstitions which were characteristic of those men. It is in this context that the next feature which distinguishes the *Mīrāt* also comes out in bold relief.

It will not be an exaggeration to say that either deliberately or otherwise, Sikandar was as much inclined to write a history of the Bukhari Syeds of Batwa and Dholka, as that of the Sultans of Gujarat. Like all medieval people, he had an implicit faith in miracles and a tremendous veneration for pious men—and in addition, in this case, he had his own family loyalty to the Bukhari Syeds of Dholka.

This partiality of Sikandar, inadvertently brings out a facet of the polity of that age which would otherwise have remained concealed, namely, the latent and sometimes overt conflict between the secular and religious authorities of the realm. The alliance between the divine and the ruler, the saint and the sultan was never too perfect not to admit rivalry—and in Gujarat from the time of Qut-bu'd-din Shah to Sikandar Shah when the Sultanat was in its prime, Ahmedabad was rarely free of the rivalry of Batwa. Of this latent struggle, Sikandar becomes an unconscious recorder; in no other historian we find this aspect of the Sultanat of Gujarat as adequately pictured.

It will possibly help us to underst and Sikandar better if we understand the personal ideal which he placed before himself, the frame of reference by which he judged men and events. In many ways, Sikandar was representative of his age, partaking its strength and weaknesses. For him, the prime qualities of a ruler were personal bravery, generosity and loyalty to

faith evidenced by meticulous performance of the required duties and reverence for holy men. Sensuality was not a negative value and drunkenness only moderately so; a moderate indulgence in drink was a normal feature unless the ruler was an exceptionally pious one like Muzaffar Shah in whom this abstemiousness became a positive virtue.

As a ruler, he was to be benevolent and gentle but not feeble. The most reprehensible quality in him could be first cowardice which in case of Muhammad Shah justly lost him his throne or stinginess which accounted for Dā'ūd Shah. Even wanton cruelty could be understood if not extenuated but not these vices; and next in order was lukewarmness towards the faith. Sikandar sees not only dramatic justice in Qut-bu't-din Shah being killed by the sword given to him by Shah 'Alam but the event has a sort of compulsion for him, a nemesis which overtook the erring monarch for his aberration from the path of rectitude.¹ And here what, Sikandar took in account were not philosophical truths, but punctilious observances of external rites and duties.

Veneration of saints moreover, was a very positive value for Sikandar, and the greater was the humility shown, the greater was the virtue. Numerous are the stories in the *Mirāt*, for instance that of Malik Muhammad Ikhtiār where the renunciation of wealth is shown to have a definite moral grandeur. Similarly, he views favourably the readiness with which the once powerful noble, the trusted confidante of Mahmud Shah Begda undertook to do menial tasks for his preceptor Mulla Kabir.²

Piety, self-abnegation, serenity and unaffectedness from bodily wants and pleasures were the qualities which Sikandar saw necessary for a sufi saint: similarly, learning was essential for a divine, a *Maulana*. No Sultan could be said to be worth much unless he prized scholars and rewarded poets and was

¹ Mirat Text 90-1.

² Mirat Text 152-4.

a patron of arts in general—from architecture to gardening, from music to calligraphy. It was the pride of Sikandar that the Sultans of Gujarat were men who knew to value men.

These are some of the values with which Sikandar wrote and which have inhered in the texture of his work. In holding them, Sikandar was not being peculiar for these were the values which were generally held in his days.

On the whole, Sikandar's history is a genuinely honest attempt to understand and recreate an age which even in Sikandar's time was no more. That Sikandar had no bias it would be unjust to claim; even superficially, it will be easy to point out that he was not being unduly fair to some of his predecessors, for instance, Ārām Kashmīrī. But he did make an attempt to search for the truth, a laborious attempt which was possibly spread over a number of years and took considerable pains to record what he felt to be a truth—and the result was a history of the land which he loved, a history which could be a thing of pride for any land and any age.

Sikandar bin Miyan Manjhu: the Author of the Mirāt

Like a number of other history-writers of the Mughal era, Sikandar was a state official of the middle category—neither very high up in the aristocracy, though a mss. of the *Mirat* has the flattering superscription "*nadīm-i-Jahangir*",¹ in its reference to him, nor a mere functionary of the lower orders.

In the beginning of his work, he calls himself as "Sikandar ibn Muhammad *urf* Manjhu ibn Akbar". Both Jahangir and I'timād-daula refer to him as Shaikh Sikandar. In the above referred superscription, he is called, "Maulana Sikandar".²

¹ Rieu *op. cit.* I. 287.

² *Mirat* Text p. 1; Superscription on the frontpiece of the Poona text of the *Mirat*, referred to by Chaghtai in *Bulletin op. cit.* 128; *Tuzuk-i-Jahangiri* or *Memoirs of Jahangir* (Oriental Translation Fund, London, Royal Asiatic Society, 1909), p. 427. Rieu *op. cit.* I. 287.

These epithets testify to his learning and piety regarding which he had acquired a reputation due to his book.

Though Jahangir calls Shaikh Sikandar a Gujarati, his father entered Gujarat first with Humayun, as his attendant and librarian. It seems probable that he had accompanied the Mughals from Central Asia, though this is by no means certain.¹ In this capacity, Miyan Manjhu accompanied the Emperor on his campaign in Malwa and Gujarat : but subsequently, either he did not go back to Agra with Humayun or returned to Gujarat when the Mughal fortunes ebbed sadly in northern India.

For, we hear of him next as the trusted lieutenant and a spiritual follower of Syed Mubarak Bukhari,² a prominent member of the clique which rose to power after the death of Mahmud Shah II. They placed Ahmad Shah II on the throne and in his name divided and ruled the kingdom until the inevitable internecine conflicts brought about the downfall of the entire structure.

As the lieutenant of Syed Mubārak, Shaikh Muhammad 'urf Miyān Manjhu—to give him the benefit of his full name—was sent to convince Mubarak Shah of Khandesh when he advanced on Ahmedabad to assert his claim in preference to the child Sultan. This task Miyān Manjhu carried out with exemplary skill and diplomacy, so much so that even his adversary was so pleased that he offered to reward him—an offer which Miyān Manjhu declined with his customary finesse, to receive a larger reward at his master's hand.³

¹ Mirat Text 310 : this inference is drawn from the fact that since Mughals studied not only Persian but also Turkish, their librarian must also have been well-versed in it and is therefore likely to have come with them from their Central Asian homes.

² Idem 362.

³ Mirat Text 392-6, 397.

Whatever its material rewards, the loyalty of Miyān Manjhu and his son towards their patrons seems to have been absolutely genuine as the entire work of Sikandar is witness to. Sikandar saw the light of the day as he himself writes, in the year Mahmud Shah II was martyred; when that event actually occurred, he was a "milk-drinking" infant but his father and elder brother Shaikh Yusuf, "were acquainted with the events".¹

During the squabbles which followed the return of Mubarak Shah and the partition of the kingdom between these king-makers, Miyān Manjhu took an important part as the envoy, spokesman and trusted confidante of Syed Mubarak. His skill was often appreciated by other nobles who contended with the Syed and Syed Mubarak himself valued his services greatly and listened to his counsels.²

After the battle near Mahmudabad, in which Syed Mubarak was killed, Miyān Manjhu continued in the service of his son, Syed Mirān, for whom also he acted as an envoy and spokesman.³ Sikandar does not speak of him after this; it is he himself who comes into prominence.

Syed Mirān passed away in 980/1573 and slightly after when Akbar arrived in Gujarat on his first campaign, Syed Mirān's son and successor, Syed Hāmid joined him near Kadi.⁴ Sikandar, a young man of about twenty, was then in his service. It was as such that he accompanied his master to the siege of Khambhat, then occupied by the Mirzās, and later joined the expedition which spelled the doom of the last, unhappy Sultan of Gujarat, Muzaffar Shah III—which chased

¹ Idem 361.

² Idem 402, 405-8, 414: also his dreams in which Syed Mubarak is said to have appeared to him: 423: Sikandar's praise for Syed and report of his miracles. 420-3.

³ Idem 423-5, 435, 437-8.

⁴ Idem 445, 452.

him to the utter end of the peninsula of Saurashtra, captured him through a treacherous betrayal and ultimately witnessed his tragic suicide.¹ Undoubtedly, it was this tragic finale to what once had been grand drama, which inspired Sikandar to undertake the quest of a lifetime.

Under the Mughals, Sikandar continued in the service of his patrons, as the steward of their *jagirs*,² until about the 5th year of Jahangir's reign when in about 1610, he joined Imperial service. During these years, he pursued his favourite study, the history of the Sultans of Gujarat, and collected numerous stories anecdotes from the "trusted and knowledgeable persons of Gujarat", whom he so frequently quotes in his work. This was the study which culminated in his *magnum opus*—the *Mīrat-i-Sikandārī*, which was completed on Rabi I. 9, 1020/ April 29, 1613.³

This work gave Sikandar, a well-deserved reputation for being an "authority" on this period, as Jahangir remarked. It also obscured his other interests—as a mentor and a Sufi. He also wrote another work mainly concerned with *tasawwuf* and maxims—the *Nukāt-u'l 'Arifin*, of which only a single copy survives.⁴

Three years later, Sikandar journeyed to Agra, where he presented a copy of his work to one of Jahangir's notable minis-

¹ Idem 456, 465, 468.

² Rieu *op. cit.* III. 1084. Rieu makes this statement on the authority of Nayyar-i-Rakhshan in BM ms. Or. 2060 Sec. XIX fol. 128. (Rieu III 1056). Nayyar-i-Rakhshan was a noted scholar of Delhi who also appended a note to the BM ms. *Tarikh-i-Mahmud Shahi* and to whom Syed Ahmad noticed in his *Athar-u's-sanadid*. Tirmizi *op. cit.* 123.

³ This date is given in the Bodlein Ms. of the *Mīrat* No. 273: Sachau & Etthe *op. cit.* I. 145. The year is given by 'Ali Muhammad Khan, *Mīrat-i-Ahmadi op. cit.* I. 41.

⁴ Chaghtai in Bulletin 128 fn. 6.

ters ; the present Poona text, which has the superscription that " Shaikh Sikandar, who is the author and compiler of this history, came to this *faqir* on Wednesday, the 5th of the month of Shā'aban, year 1023 September 10, 1614: written by *al-faqir al-haqir* I'timad-u'd-daula ".¹

By now Sikandar was an old man of sixty-one: he had completed the *Mirāt* at fifty-eight and in a few years, it had acquired a reputation. These last years appeared to have passed quietly. When Jahangir arrived in Ahmedabad during his tour undertaken in his 12th reignal year (1026-27/1617-18) he found him ensconced in a *hawali* famous for its excellent figs. The Emperor, fond of good fruits visited the garden on Thursday, January 8, 1618. " At the end of the day ", he writes, " I went to the little garden of the *hawali* (mansion) of Shaikh Sikandar, which is situated in the neighbourhood of this (Rustam-khan-bari) garden, and which has exceedingly good figs. Shaikh Sikandar is by origin a Gujarati, and is not wanting in reasonableness and has complete information about the Sultans of Gujarat. It is now eight or nine years since he has been employed among the servants (of the State)."²

This is the last we hear of Sikandar, at the age of seventy-five. His old age does not seem to have been an unhappy one. He had been " recognised ", his services had been appreciated, even the ruler of the day had paid him the supreme compliment of visiting him at his residence—even though that may have been due to the excellence of his figs, not his history! We do not know when he died: it could not have been much later.

If it is possible to create the portrait of a man from his work, Sikandar appears to be an epitome of his age. He was a believer in *pirs* and miracles in an age when to be *be-pir* meant utter bewilderment and miracles were accepted at their

¹ Idem 128.

² *Tuzuk-i-Jahangiri op. cit.* 427.

face value. His work reflects his three attachment—his attachment to his patrons, the Syeds, to their masters, the Sultans of Gujarat with their glorious past and to Gujarat itself which was great once but was so no longer. Possibly, it was the nostalgia of an old man, for Gujarat under Akbar was no less prosperous than Gujarat under Mahmud Begda but to Sikandar who recreated a lost age on these pillars of belief, it was a cherished faith, he was not willing to abandon.

BIBLIOGRAPHY

CATALOGUES

1. C. Rieu, "*Catalogue of Persian Mss. in the British Museum*". In 3 volumes and a Supplement. London, British Museum. 1879, 1881, 1885 & 1895.
2. H. Ethe, "*Catalogue of the Persian Manuscripts in the Library of the India Office*", Vol. I. Oxford for India Office, 1903. Volume II., Revised by Edward Edwards: Oxford, Clarendon Press, for Secretary of State for India, 1937.
3. E. Sachau & completed by H. Ethe, "*Catalogue of Persian manuscripts in the Bodleian Library Oxford*", Part I. Oxford Clarendon Press, 1889.
4. H. Ethe: "*Turkish, Hindustani, Pushtu & Additional Persian Manuscripts in the Bodleian Library Oxford*" Part, II of above: Oxford, Clarendon Press, 1938.
5. E. G. Browne, "*Catalogue of Persian manuscripts in the Library of the University of Cambridge*", Cambridge University Press, 1896.
6. E. G. Browne: Completed & edited by R. A. Nicholson, "*A Descriptive Catalogue of the Oriental Manuscripts belonging to the late E. G. Browne*". Cambridge University Press, 1896.
7. E. G. Browne: "*Handlist of Muhammedan manuscripts preserved in the Library of the University of Cambridge*". Cambridge University Press, 1900.
8. W. Ivanow, "*Concise Descriptive Catalogue of the Persian manuscripts in the Collection of the Asiatic Society of Bengal*", Calcutta Asiatic Society of Bengal, 1924.
9. K. S. Maulwi A. Muqtadir, "*Catalogue of Arabic & Persian Mss. in the Oriental Public Library, Bankipore*", Vol. VII, Indian History, Patna, 1921.
10. K. B. Shaikh 'Abdu'l Kadir-i-Sarfaraz, "*A Descriptive Catalogue of the Arabic, Persian and Urdu manuscripts in the Library of the University of Bombay*", University of Bombay, 1935.

11. W. Ivanow, "*Concise Descriptive Catalogue of the Persian manuscripts in the Curzon Collection, Asiatic Society of Bengal*", Calcutta Royal Asiatic Society, 1926.

12. C. A. Storey, "*Persian Literature : a Bio-bibliographical Survey*", London, 1937-9.

13. M. U. Kokil, "*Forbes Gujarati Sabha, Mumbai-na Farsi Hastlikhit grantho-ni Namavali*". Bombay, Forbes Gujarati Sabha, 1950.

*PERSIAN TEXTS : MANUSCRIPTS, LITHOGRAPHED
AND PRINTED*

(The) *Mirāt-i-Sikandirī* of Sikandar bin Shaikh Mahammad 'urf Miyān Manjhu :

- i. Itihas Sanshodhak Mandal Poona Text.
- ii. Asiatic Society of Bengal, Calcutta Text.
- iii. Salar Jang Museum, Hyderabad Text.
- iv. India Office, London, Text.
- v. Pir Muhammad Shah Library, Ahmedabad Text.
- vi. Lithographed Text : Fath-al-Karim Press, Bombay : 1307/1890.

Translation into English :

E. C. Bayley, "*Local Muhammadan Dynasties—Gujarat*" :
" London, W. H. Allen & Co. 1886. : 9th volume of
The History of India as told by its Own Historians
Series.

Fazlullah Lutfullah Faridi, translator, "*Mirāt-i-Sikandirī
or the Mirror of Sikandar by Sikandar the son of
Muhammad alias Manjhu, Gujarati*". Dharampur,
Education Society's Press, no date.

Translated into Gujarati

Atmaram Motiram Diwanji translator, "*Mirāt-i-Sikandirī,
Sikandar krat Gujarat-na Sultano-no Itihas*" Haji
Sulaiman Lodhia Granthmala No. 4; Ahmedabad
Gujarat Vernacular Society, 1914.

Tarikh-i-Mahmud Shahi of Mullā 'Abd-u'l-Karīm Hamdānī

British Museum Ms. : Or. 1819.

India Office Ms. : No. 3847.

Muzaffar Shāhī, of Mir Sayyid 'Alī Qanī of Kashan (?)

Edited & translated into Gujarati by Abu Zafar Nadvi &
C. R. Naik, Ahmedabad, Gujarat Vidya Sabha, 1942.

Tarikh-i-Alfi of Mullā Aḥmad Thattāwī & Others.

Bombay University Text.

(The) *Tabaqāt-i-Akbarī* of Khwājāh Nizām-u'd-dīn Aḥmad Bakhshī Vol. III. Edited by B. De & Maulvi Hidayat Husain. Calcutta, Asiatic Society of Bengal, 1935.

Translated into English by B. De & Baini Pershad. Calcutta Asiatic Society of Bengal 1939.

Gulshan-i-Ibrāhīmī or *Tārikh-i-Firishtāh* of Muhammad Qāsim Firishtāh : 2 Vols.

Bombay lithograph Text 1832.

Translated into English by John Briggs as *Rise of Muhammedan Power in India* 4 volumes. Calcutta, R. Cambray & Co. 1910.

Zafar-u'l-walīh bi Muzaffar wa-aliḥ (*Arabic History of Gujarat*) of 'Abd-u'llāh Muhammad bin 'Omar al-Makki, al-Asafi Ulughkhani. Edited by E. Denisson Ross : *Indian Texts Series* : London, John Murray for Government of India : in 3 volumes, Vol. I. 1909, II. 1921 & III. 1929.

Tārikh-i-Salātīn-i-Gujarāt of Syed Mahmud bin Munawwar-u'l-mulk

Bodleian Library, Oxford Ms. : Cat. No. 271.

Tārikh-i-Gujarāt of Abū Turāb Walī

Edited by E. Denisson Ross as "*A History of Gujarat*" Calcutta, Asiatic Society of Bengal, 1909.

(The) *Mā'athir-u'l-umara* of Samsam-u'd-daula & 'Abd-u'l-Hay edited by Vol I Maulwi 'Abdur-Rahim (1888) Vol. II, by Maulwi 'Abdur Rahim & Mirza Ashraf 'Alī (1890) Vol. III by Mirza Ashraf 'Alī (1891).

- 3 volumes, Calcutta, Asiatic Society of Bengal
Translated into English by H. Beveridge & Baini Prasad.
- 2 volumes, Calcutta, Asiatic Society of Bengal, Vol. I,
1911-41.
- (The) *Ā'in-i-Akbarī* of Ab-u'l-Faḍl 'Allāmi
Vol. I. translated by H. Blochmann. Calcutta, Asiatic
Society of Bengal, 1873.
- (The) *Mīrāt-i-Aḥmadī* of 'Alī Muhammad Khan,
Edited in 2 volumes & a Supplement by Syed Nawab Ali.
Baroda, Oriental Institute. Vol. I. 1928, Vol. II. 1927,
Supplement 1930.
- Supplement only translated into English by Syed Nawab Ali
& C. N. Seddon. Re-issue corrected, Baroda, Oriental
Institute, 1928.
- (The) *Khulāṣat-u't-tawārīkh* of Sujān Rai Bhandari
Edited by Zafar Hasan, Delhi 1918.
- (The) *Muntakhab-u't-tawārīkh* of 'Abd-u'l Qādir bin Malukshah
al-Bada'u'nī. Text Edited by W. N. Lees (-Vol. I.), Kabir-
u'd-dīn Ahmad & Maulwī Ahmad 'Alī (Vols. II & III).
Translated by G. S. A. Ranking (Vol. I.), W. H. Lowe
(Vol. II) & Wolseley Haig. Calcutta Royal Asiatic Society.
Text 1869, Translation 1884-1925. Text I. 415, Transla-
tion I. 533.
- RECENT WORKS: ENGLISH, URDU AND GUJARATI*
- Elliot, Sir H. M.: *The History of India as told by its own
Historians*.—Edited from the posthumous papers of
Sir H. M. Elliot by Prof. John Dowson. 8 volumes,
London, Trubner & Co. Vol. V 1873, Vol. VI 1875 &
Vol. VIII. 1877.
- Rizvi, S. A. A.: *Source Book of Medieval Indian History in
Hindi*, 7 volumes. Aligarh, Deptt. of History, Muslim
University. 1956-9.
- Faḍal Ahmad: *Azkār-u'l-abrār* (Urdu translation of *Gulzār-i-
Abrār* of Maulana Muhammad Ghauthi) Agra, Mufid-
i-'Am Press, 1326.

- K. M. Jhaveri & Abu Zafar Nadvi: *Gujarati-o lakhela farsi grantho*. Ahmedabad, Gujarat Vernacular Society, 1935.
- S. A. A. Tirmizi, "The Contemporary Persian Chronicles of the Sultans of Gujarat—A Study" *Islamic Culture* XXXII (1958), 121-34.
- S. A. A. Tirmizi, "Chronicles of the Later Sultans of Gujarat" *Islamic Culture*, XXXII. 221-31.
- M. A. Chaghtai, "Sources of the Mirat-i-Sikandari" *Journal of the Gujarat Research Society* Vol. VI. 15-21.
- M. A. Chaghtai, "A Manuscript of the Mirat-i-Sikandari" *Bulletin of the Deccan College Research Institute*, IV. 127-35.
- B. M. Gai, "Development and character of Persian language in the State of Bombay" *Islamic Culture* XXX.
- S. A. A. Tirmizi, "Tarikh-i-Salatin-i-Gujarat—A Study of its Author and Manuscript" *Proceedings of the XVII Session of the Indian History Congress*, 258-9.
- A. B. M. Habibullah, "Undiscovered Source Books of Pre-Mughal History", *Proceedings of the III Session of the Indian History Congress*.
- A. B. M. Habibullah, "Are Tabaqat-i-Mahmud Shahi, Ma'athir-i-Mahmud Shahi and the Tarikh-i-Sadr-i-Jahan Identical?" *Proceedings of the X Session of the Indian History Congress*.
- A. A. A. Fyze, "A Descriptive Handlist of Arabic, Persian and Urdu Mss. in the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society". *Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society* Vol. III.
- C. H. Shaikh, "A Descriptive Handlist of the Arabic, Persian & Hindustani Mss. belonging to the Satara-Historical Museum, at present lodged in the Deccan College Research Institute, Poona" *Bulletin Deccan College Research Institute*, Vol. IV.

NAME INDEX

- Abā khān —Sultān Maḥmūd Begda's son : poisoned at Sultān's orders because he was caught and ejected from a house forcibly for having entered it with indecent motives. 169
- 'Abd'ul Awwal, —One of the Syeds of Batwa. 366
Mīr Syed
- 'Abd'ul Karim —See I'timād khān
- 'Abd'ullah Khān Arrives from Malwa after its conquest by Akṭar—is given the contents of two ships which had that very day arrived from Jeddah—an instance of Changiz Khān's munificence. 436
Uzbek
- 'Abd-ṭ'l-lah — 367
Khwājah
- 'Abd'ullah, Malik—Shaḥna-i-fil at the time of Sultān Maḥmūd Begda-assembles Elephants at his orders to cow down rebellious nobles at the beginning of his reign. 97
- 'Abd'ul Muḥk —'Ain ul muḥk's brother : killed in war against Bhīm of Idar during Sultān Muzaffar's reign. 178
- 'Abd'ul Qādir, —Envoy sent by Humāyūn to Bahādur Qādī Shāh. 296
- 'Abd'ul Salām, —Rasūldār of Syed Mubārak—killed in Syed the battle of Maroli. 451
- 'Abd'us Ṣamad, —Pīr of Maḥmūd II. 400
Khān
- 'Abd-ul Wahāb, —Spiritual guide of Syed Mubārak : story of Syed Mubārak sending food to the 421-
Syed faqīrs collected in his household, 22

'Abd'ul Wāhid, —	376
Khwājāh	
Abhu, Nāik —Musician in Daryā Khān's household,	333
Abi Ishāq, —At Batwa	366
Shaikh	
Abū bin Azdar —Given his father's Title of Azdar Khan	
Khān by Bahādur Shāh.	260
Abū Bakr —Sultān of the Tughuluq dynasty: lost	
his throne in the quarrel with Muḥammad Shāh in the year 792-3 A. H.	13
—Struggle of throne with Muḥammad Shāh Tughuluq: is imprisoned by his	13,
army and dies.	14
Abū Jiu Gujarātī—Given the title of Nāṣir-'ul-mulk by	
Sultān Maḥmūd II.	362
Abū Jiu Tānk: —Messenger sent to overtake the bearer	
Nānak of Bahādur Shāh's imprudent letter to	
Humāyūn.	304
—Given the title of 'Wajīh-'ul-mulk' and	
became wazīr during the reign of	
Sultān Aḥmad II.	304
—Demands leave to go to his jāgīr due to	
fear: story of him and Daryā Khān.	335
Ab-'ul-Khair, —Left in Sorath by Aḥmad Shāh to collect	
Syed Salāmi (tribute)	44
Abū Khān —Given Baroda by 'Imād-ul-mulk in the	
Ḥabashī reign of Sultān Aḥmad Shāh.	408
Abū Rab Khān —Brother of Nāṣir-ul-mulk, sent to call	
Aṣḍal Khān at Pānkor Nākā by Sultān	
Maḥmūd II.	353
Ādām Afghān —Is defeated by the rebel forces led by	
Jiwan and Prayāgdās at Nadiād at the	
accession of Sultān Aḥmad Shāh.	30

- Ādam Salahdār —Salahdar (armour bearer) or Sultān
 Maḥmūd Begda : killed unnecessarily
 by Bahā-ul-mulk who flies afterwards. 113
- Ādil Khān —Requests Muzaffar Shāh II to allow him
 to pursue Rāna Sāngā during the
 Sultān's expedition to Mālwa. 192
- Ādil Khān —Ruler (Hākīm) of Asir and Burhānpur,
 Fārūqī is threatened but excused by Sultān
 Maḥmūd Begda because he did not
 perform his duties well. 147
 —Confusion at his death. 148
- Ādil Shāh —Husband of Rāni Ruqīyyāh, daughter
 of Sultān Muzaffar II. 232
- Afḍal Khān —Wazīr of Sultān Bahādur : is retained in
 Bambānī his place by Sultān Maḥmūd Shāh II. 361
- Afḍal Khān —Was at Aḥmedabad at the time of the
 Wazīr death of Sultān Bahādur. 323
 —Is displeased at the praise bestowed on
 'Imād-ul-mulk. 324
 —Tries to antagonise Ikhtiyār Khān
 against 'Imād-u'l-mulk. 325
 —Advises 'Ālam Khān not to proceed
 further in the matter regarding Jarjī. 347
 —Summoned by Sultān Maḥmūd Shāh II
 after the plunder of 'Ālam Khān's
 residence, 353
 —Is killed by Burhān after refusing to
 cooperate with him, after the murder
 of Sultān Maḥmūd II. 383
- Agarsen —One of the generals of Medinī Rāi sent
 to guard Mandū against Sultān Muzaffar. 185
- Āghā Arsalān —See 'Imād-'ul-mulk.
- Aḥmad Bukhārī, —Interceded for Syed Jalāl Bhakrī to
 —Syed —Muzaffar Shah. 463

Aḥmad Khān	—Son of Sulṭān Maḥmūd Begda entitled "Aḥmad Shāh".	169
	—Khudāwand Khān's plot to place him on throne, frustrated.	134
Aḥmad Khān	—A Tānk : near relative of Sulṭān Muzaffar II, probably his son-in-law : dies as a result of a beating-received when he entered a joyous assembly of Malik Gopī	22
Aḥmad Khān :	—Born 793 A. H.	14
Aḥmad Shāh I	—Appointed as heir-apparent by Sulṭān Muzaffar Shāh.	24
	—Sent to escort Alp Khān (Hoshang Shāh) to Mālwa.	26
	—Sent against the Kolīs of Asāwal.	27
	—Assassinated his grand father by compelling him to take poison.	28
	—Ascends throne on Ramḍān 4, 813.	30
	—Modūd rebels against.	30-31
	—Plans to quell Āsā Bhīl of Asāwal.	31
	—Founds Aḥmadabad : 813 A. H.	31
	—Modūd's second revolt.	38
	—Captures Morāsah.	39
	—Suppression of revolt.	39
	—Revolt of Shāh Malik etc., 916 A. H.	40
	—Moves to "Sorath" to conquer Gīrnār, 817 A.H., fails.	43
	—Captures Jūnāgadh.	44
	—Moves to Sidhpūr to demolish idols, 818 A. H.	44
	—Proceeds to Dhār 819	46
	—To Sulṭānpūr and Nandurbār against Naṣīr bin 'Ain-u'l-mulk.	46
	—To Morāsah : against the attack of Sulṭān Hoshang of Mālwa.	46-47

- Faces Hoshang after forced march from Nandurbār in Rajab 16,820. 47
- Against Khāndesh : Naṣīr Khān and Ghāzi Khān bin Hoshang Shāh. 47
- Against Mālwa. 48
- Receives envoys of Punja of Idar Tarbangdās of Champanir, forgives them. 48
- Battle at Ujjain on the bank of ' Kalidah '. 49
- Returns to Ahmadabad. 49
- Zilqa'da 1, 821—against Turbangdās of Champanir, receives ' Salāmi ' and returns. 50
- Proceeds to Sankhedā—on Safar 19, 821, founds a fort and Mosque thereon Safar 22, 821. 50-51
- Founds a fort in Māknī in the area of Sankhedā. 51
- Continues his march to Dhār where receives the envoys of Sultān Hoshang Shāh. 51
- Accepts representations and returns. 51
- Plunders Chāmpānir on his way back. 51
- Returns to Ahmadabad by Rabi 2,821. 52
- 823 A. H. : consolidates and reorganises the kingdom, builds and repairs forts. 51
- 824 ; against Chāmpānir, comes to Sankhedā. 52
- Besieges Mehsir enroute in 825. 52
- Rabi 2,825, Reaches Mandū and encircles it for one and a half month. 52
- Rainy Season : adjourns to Ujjain. 53
- Occupies the land and again besieges Mandū. 53

- Sultān Hoshang Shāh returns from Jājnagar-Ahmad moves to Sārangpūr. 53
- Sultān Hoshang sends envoys and asks for peace : agrees. 53
- Returns to his capital. 53
- Treacherously attacked by Sultān Hōshang while on way back, Muḥarram 12,826 ; overcomes the attackers. 54
- Turned back to Gujarāt on Rabi II 24, 826. 55
- Reached Aḥmadabad on Jamād II 826. 56
- Stayed in Gujarat for three years. 56
- In 829-marches against Idar. 56
- Founds Aḥmadnagar, ten krohs from Idar-on the banks of Sabar 840. 57
- Defeats Punja who is killed, 831. 57
- Two years : busy in financial and Administrative arrangements. 57-58
- Sends an army to Sultān Firūz Bahmanī to help him against Vijaynagar-835 A. H. 59
- From 836 to 845-sent armies against Idar, or to chastise Nasir Khān of Asir, or against Aḥmad Bahmanī, or to ravage Mewār. 59
- Dies at Ahmadabad in A. H. 845-buried at Manik Chowk in Aḥmadabad. 59
- Details of his life-born in Zil-hujjah 793-ascends throne at the age of 20 years-ruled for 32 years 6 months and 22 days-Pious man-disciple of Rukn-ud-din Kān-i-Shakar : unrivalled for justice and liberality story of his son-in-law. 60, 61
- Another story. 61, 62

- Aḥmad Khān, —One of the nobles of Akbar-defends
Bārha Syed Pātan, against Muḥammad Khān. 454
- Aḥmad Khattu, —One of the founders of Aḥmadabad. 34
Shaikh Ganj
Bakhsh.
- his forecast about the battle of
Sārangpūr. 56
- Spiritual guide of Muḥammad Shāh. 68
- Aḥmad Shāh's belief in. 60
- Appealed to by Muḥammad Shāh. 23
- Death. 64
- Aḥmad Majzūb, —Darwish living outside Dholkah, his
Shaikh prophesy. 406
- Aḥmad, Malik —Entitled " 'Azīz-'ul-mulk "—sent by
Aḥmad Shāh I to negotiate with the
rebels at Idar. 39
- Aḥmad, Malik —Joined Modūd in the rebellion against
bin Ḥisām- Aḥmad Shāh I. 30
'ul-Mulk
- Aḥmad, Maulānā—One of the founders of Aḥmadabad. 34
- Aḥmad Shāh II —Suggestion of placing him on throne
made by I'timād Khān brought from
Aḥmadabad by Raḍi-'ul-mulk, after the
assassination of Sulṭān Maḥmūd II. 387
- Accession : Rabi I, 15, 961. 389
- Son of Laṭīf Khān and grandson of
Lashkar Khān great grandson of Sulṭān
Aḥmad Shāh. 383
- Due to his young age the nobles
divided territory and treasures among
themselves. 389
- Carried by nobles to counter Mubārak
Shāh of Khāndesh who had entered
Gujarāt on hearing of his accession. 391

- Reaches Rānpur-Kotiyah on Narbadā near Broach. 391
- Quarrel among the nobles. Is carried to Aḥmadabad by Nāṣir-'ul-mulk. 399
- Syed Mubārak and I'timād Khān plan to capture him 403
- secure him and bring him out, in Aḥmadabad. 404
- Is taken against Nāṣir-'ul-mulk. 407
- Is given Aḥmadabad as jāgīr by the nobles. 407
- Gives titles to some of his courtiers. 415
- Escapes to Syed Mubārak. 417
- Returns to Aḥmadabad. 420
- Becomes the cause of quarrel between I'timād Khān and 'Imād-'ul-mulk; intrigues with 'Imād-'ul-mulk. 425
- Remains in the city during the conflict, 426
- Is murdered by I'timād Khān on Monday, Sha'aban 15, 968. 429
- Buried in the tomb of Sulṭān Aḥmad in Manik Chowk, Aḥmadabad. 429
- Aḥmad Shāh Bahamānī —Son of Firūz Shāh Bahmanī, sends valuable presents to Aḥmad Shāh Gujarāti, due to the army sent by him to help his father against Vijaynagar. 59
- Aḥmad, Shaikh —One of the founders of Aḥmadabad, 34
- Aḥmad Sharf Malik —'Hājib bārgāh-a'lā (chief chamberlain) of Aḥmad Shāh I—imprisoned in Sulṭānpūr fort. 48
- Aḥmad Shir, —One of the rebels against Aḥmad Shāh I in 816. 40
- 'Ain-'ul-mulk —"Muqtei" of Patan during the reign of Sulṭān Muzaffar II 178

- Is sent against Rāna Bhīm of Idar but is beaten and returns to Patan. 178
- Fights and defeats 'Imād-u'l-mulk in the reign of Sulṭān Bahādur. 269
- 'Ain-u'l-mulk —Attacks Asir and Burhānpūr—is defeated by Gujarāt troops. 473
- Appears to be a Deccani Noble different from the preceding.
- 'Ain-u'l-Mulk, —Is sent from Patan by Akbar, to fetch
Hakīm I'timād Khān. 452
- Ajā —The eldest son of the Jām—attacks the Mughal forces led by Syed Qāsīm in the battle of Nawānnagar—defeats them but is killed. 470
- Akbar Shāh, —Rebellion of Mirzās, against. 434
Jalāl-u'd-dīn
- Army of, removes Bijli Khān from Mālwa. 436
- Appealed to by I'timād Khān. 446
- Proceeds against Gujarāt—reaches Deesa. 451
- Receives Muzaffar Shāh at Dholka.
- Reaches Patan—sends envoys to I'timād Khān and other Amīrs who wait on him 980. 452
- Reaches Aḥmadabad—punishes Jhūjhār Khān. 453
- Leaves Mirzā Kokah in charge and goes to Kambayat—imprisons I'timād Khān. proceeds to capture Sūrāt—reaches Baroda—sends detachment in pursuit of Ibrāhīm Mirzā. 453
- Captures Broach, Proceeds to Sūrāt, lays siege. 454

- Entrusts siege to Qilich Muḥammad
Khān and viceroyalty to Mirza 'Aziz
Kokah and distributes jagirs—returns
to Āgrā. 455
- His quick expedition to Aḥmadābād
returns to Agra on Jamad I, 4, 981, 456,
leaving Mirzā Kokah in charge. 457
- Takes Syed Ḥāmid with himself to
Āgrā. 457
- Appoints Wazīr Khān in Sorath in
place of Amin Khān Ghorī. 457
- 'Ālam bīn Ādam,—One of the Syeds of Batwa. 365
- Ḥaḍrat Syed 259
- 'Ālam Khān —Receives title "Nizām Khān" from
Sultān Bahādur.
- Died during a hunt in a fight with a
lion. 275
- 'Ālam Khān bīn —Joined service under Sultān Maḥmūd. 203
- Sultān Bahlūl
- Is permitted to go to Delhi by Muzaffar
Shah against Ibrāhīm Lodi: goes to
Delhi—assumes title of Sultān 'Alā-u'd-
dīn—fights with Ibrāhīm and is defeated:
goes to Kābul, brings Bābar—and
contributes to the fall of the Lodi 203,
dynasty. 204
- 'Ālam Khān —Killed by a 'fidāi' during the siege of
Girnār and Jūnāgadh. His sarāi still
Fārūqī well-known in Aḥmadabad. 121
- 'Ālam Khān —Requests leave of absence from Daryā
Lodī Khān due to apprehension: jashn:
false fear on his part: Daryā Khān's
anger on Laṭīf Khān—Laṭīf Khān's com-
plaint and promises to seek revenge on
Daryā Khān, 335-337

- Writes to Sulṭān Maḥmūd against
Daryā Khān from Dhandhukā, his jāgir
Sulṭān escapes to his jagir. 339-340
- Prepares to fight Daryā Khān. 341
- Battle near Dholkah. 341
- Defeats Fattūjī who joins Daryā Khān. 342
- Is defeated and retires to Sayādrah on
Sābar. 342
- Collects an army and appeals to the
Sulṭān to join him. 342
- Is conferred the title of 'Amīr-u'l-umra'
and is made 'Sipah Sālār' 345
- Sends 'Imād-u'l-mulk to the Sulṭān to
seek the proper burial of 'Alā-u'd-dīn
Lodi. 346
- Decides not to visit the Sulṭān until
Charji is killed. 346
- His men kill Charji. 347
- Imprisons Sulṭān Maḥmūd. 347
- Tātār Khān's intrigues against him. 349
- Sulṭān Maḥmūd orders his house to be
plundered: flies. 352
- Goes to Pithāpūr Mewās, meets Daryā
Khān at Tiparah. 354
- Goes to Alp Khān at Anklesar, is
received coldly meets 'Imād-u'l-mulk:
complains, gets some expense money
comes to Daryā Khān: plans to go to
Sher Shāh—their case is recommended
to Sulṭān by Alp Khān and 'Imād-u'l- 355
mulk-no avail. 356
- Goes to Sher Shāh. 360; 361

- Receives Mālwa from Sher Shāh but returns to Gujarat in the reign of Sultān Aḥmad received by Syed Mubārak reluctantly. 408
- Is given Champānir and Baroda by Syed Mubārak-marches against Ulūgh Khān without informing the Syed : is defeated-wants to kill I'timād Khān but could not-conspires against Syed Mubārak-marches to Kānkaria tank with other Gujarāti nobles. 409-411
- Is advised by Syed Mubārak to retire refuses-is defeated and flies to Champānir-is pursued and goes to the hilly region of Pāl. 414
- Goes to Sher Khān Fūlādī at Patan receives Kari-other nobles advise to expel him-dies fighting with Ikhtiyār-u'l-mulk. 415
- 'Ālam Khātūn, Bibi —Daughter-in-law of Syed Mubārak and wife of Syed Miran-advised her father-in-law to uphold his honour to the last. 400
- 'Ālam Lodi, Sultān —Given the territories of Silhadi by Bahādur Shāh-was relative of Sikandar Lodi-Expelled from Kālpi by Humāyūn and joined Bahādur Shāh with 12,000 men. 288
- Is given charge of Songadh during Bahādur Shāh's retreat from Māndū. 311
- Is executed on Humāyūn's orders. 311
- 'Ālam Shāh, Malik —Given the title of 'Quṭb Khān' by Maḥmūd Begda. 150
- 'Alā-u'd-dīn Alp Khān —Founded the fort of Karintha in 704, repaired by Aḥmad Shāh. 52
- Sanjar Sultān

- 'Alā-u'd-din bin —Was the commadent of Sulṭānpūr for
 Suhrāb, Malik Quṭb u'd-dīn Shāh when it was attacked
 by Maḥmūd Khalji—took evasive oath
 of allegiance to that Sulṭān. 69, 70
- Rejoins Quṭb-u'd-dīn and informs him
 of Maḥmūd Khalji's plans. 77
- His son. 146
- 'Alā-u'd-dīn —Sulṭān of Delhi—responsible for the
 (Khaljī) spread of Islam in Gujarat. 42
- 'Ala-u'd-dīn —At the battle of Dholka. 345
- Lodi, Sulṭān
 —Killed at the instigation of Jarji. 346
- Brother of Sikandar Lodi—anger of
 'Ālam Khān at the indignity to which
 his dead body was exposed. 346
- 'Alā-u'l-Mulk bin—Fetched Maḥmūd Shāh Begda, (Faṭḥ
 Suhrāb Khān) from the residence of Shāh
 'Ālam. 93
- Alhādād, Shaikh —At Batwa. 366
- Al Hādiyah, —Entitled 'Hazabr-u'l-mulk' one of
 Malik Muzaffar Shāh's principal courtiers—
 secured a son due to Sulṭān's prayers. 210
- 'Alī —Confidante of the assassin of Sulṭān
 Sikandar—executed by the order of
 Sulṭān Bahādur. 262
- 'Alī (The fourth —Mentioned in a couplet said to be
 Khalīfa) written by Maulānā Yaḥyā Muftī. 37
- 'Alī Jamadar —One of the envoys of Hoshang Shāh
 who met Aḥmed Shāh at Dhār, and
 persuade him to return. 51
- 'Alī, Khaṭīb —One of the order of Quṭb-u'l-aqṭāb
 spiritual guide of Shaikh Sirāj. 106
- 'Alī Muttaqī —Of Batwa. 366

- 'Alī Sher —Son of Mu'in-u'd-din Afghān—Informed Bahādur Shāh of the assassination of Sikandar Shāh. 252
- Alp Khān —See Hoshang Shāh.
- Alp Khān bin 'Alā-u'd-dīn —Household slave of Maḥmūd Begda-
Subrah rebels at Morāsah in 899—flies to Lūnā-
wādā and takes refuge with Ghiyath-
u'd-din Khaljī—goes to Sulṭānpūr—is
forgiven and returns in 901. 146
- Alp Khān —Sent to help 'Imād-u'l mulk against
Khatrī Dakhanis at Patheri by Bahādur Shāh. 273
- Entrusted with the siege of a sector of
the fort of Chittor, In 'Sālārjang' text
called Ulūgh Khān. 292
- Entrusted with territories in Mālwa
(Ulūgh Khān) 289, 290
- On the fatal boat with Bahādur Shāh 321
- Alp Khān —One of the nobles who demanded leave
of absence from Daryā Khān: 335
- Was with Maḥmūd Shāh II in the
battle of Dholkah with Daryā Khān: 341
- Joined 'Ālam Khān in the killing of
Charjī Chirīmār. 347
- Was at Broach where 'Ālam Khān
approached him at Anklesar: afraid
of entertaining him—informs 'Imad-u'l-
mulk-meets him—gives 'Ālam Khān 354
expense money—see 'Ālam Khān. 355
- Receives Godhrah from Syed Mubārak. 409
- Amān Beg Uzbek—A leader of the dissident Mughal force
which left Shahāb-u'd-dīn and joined
Muzaffar Shāh. 459
- Not satisfied with the title given to him
by Muzaffar Shāh. 461

Amīn Chand Tānk, Rāi	—Sent by Qutb-u'd-dīn Shāh to Nāgor to help Shams Khān against Rāna Sanga.	83
Amīn Khān Ghorī	—Is not subdued by Wazīr Khān.	457
	—Fath Khān sent against; refuses a settlement,	458
	—Defeats Mirzā Khān.	458
	—Entertains Muzaffar Shāh after his defeat and allots him Gondal.	466 467
	—Sends envoys to Khān-i-Khānān protesting his innocence.	467
Amīn-u'l-Mulk	—One of the Amīrs of Maḥmūd Shāh Begda murīd of Shaikh Sirāj-on being questioned brought the Sultān to the Shaikh.	196
Amīn Nasan Fārūqī	—Sent by Bahādur Shāh against Parindā—captures the city and plunders the city.	272
	—Sent to Rāisin to bring Silhadī to the Sultān—informs the Sultān of his refusal.	281
	—Sends Abū Jīu Tānk to overtake the messenger bearing Bahādur Shāh's letter to Humāyūn.	304
	—Holds Ranathambhōr for Bahādur Shāh.	318
	—Was with the Sultān at Div—died with him—Ramḍān 3, 943.	322
Ankaṣ Khān	—Wakīl of 'Imād-u'd-din, sent to Syed Muḥārak—is sent back by the Syed who agrees to his proposals.	413-414
Anwar, Mirzā	—In the battle of Nawānagar.	469
	—Sent to Jagat after Muzaffar Shāh.	472
	—Reaches Basīrah.	472
	—Returns to Jūnāghd.	473

- Div, which was destroyed by the Portuguese—attached a chain between the island and the mainland and did not allow “ Firangis ” to touch the sea-coast of Gujarāt—remarks of Sikandar. 162
- Generosity at the table, lavishness of food. 162, 163
- Sent by Sulṭān Muzaḥḥar against Chittor Rana flees—story of his generosity. 163
- Followed Rana to Mandasore—Rajpūt attack during night—kills numerous horses which the Malik replaces; confuses the Rana. 164
- Three sons:—Ishāq entitled Changīz Khān, Tughān and Ilyās. 164
- Died during the reign of Sulṭān Muzaḥḥar. 165
- ’Aylam, Malik —In Ahmad Shāh I’s reign—entitled “ Khudāwand Khān ”, built a mosque in ’Aylampura which he founded. 65
- Favour extended to him in the reign of Maḥmud Begda—eloquent and sharp tongued, unrivalled in archery and Polo—Introduced melon and fig from Vijaynagar into Gujarat—forgiven by Sulṭān many times, became a devotee in the later part of the reign. 166
- ’A’zam —One of the two Khurāsānī brothers A’zam and Mu’azam, in the court of Maḥmūd Begda—built a mosque near Sarkhej and a tank—buried near it. 168
- ’A’zam bin Malik —Joined Bahādur Shāh as he turned to Yūsuf bin Gujarat. 257
- Luṭf-u’llah

- A'zam Humāyūn — Son-in-law of Sulṭān Muzaffar II-hākīm
 'Ādil Khān of Asīr and Burhānpūr-came and paid
 respects to the Sulṭān at "Mūrāmali"
 the hunting ground of Sulṭān Maḥmūd
 Begda. 175
 —Is given leave to go to Asīr and Burhān-
 pūr from Dīvlā during the Sulṭān's
 Malwa campaign. 192
- A'zam-Humāyūn — "Ṭaghāi-Zāda (?) " of 'Ālam Khān :
 Ṭaghāi appointed to stand watch over the
 Sulṭān for a day. 348
 —Is persuaded by Tatār Khān to absent
 himself while he manages to escape. 350, 351
 —Is killed on a fray with Syed Mubārak,
 here he is referred to as "Ṭaghāi-brother
 of 'Ālam Khān". 414
- A'zam Khān —Is given Baroda and Chāmpānir by
 Humāyūn Syed Mubārak to be held by him and
 half brother 'Ālam Khān. 409
- Azdar Khān —See Bādel, Azdar Khān.
 Bādel
- 'Abd-u'l-Mulk —Is given a force and sent to Morāsā to
 Abras prevent anyone from joining Bahādur
 Khān by 'Imād-u'l-mulk. 256
 —Comes from the hilly tract of Pāl and
 joins Laṭīf Khān to rebel against
 Bahādur Shāh. 263
 —Ravages Sulṭānpūr in company with
 Muḥāfiz Khān, Raja Bhīm of Pāl and
 Laṭīf Khān—is defeated and is compell-
 ed to fly while Laṭīf Khān is killed. 264
- 'Azīz-u'l-lah, —Father of Shaikh Raḥmat-u'l-lah. 109
 Shaikh
- 'Azīz-u'l-Mulk —Title of Maik Aḥmad. 39

- 'Azmat-ul-lah, —Descendant of Makhdūm Jahāniyān. 365
Haḍrat Syed

B

- Baban Sabūrī, —Holy man of Māngrol, his story. 322
Shaikh
- Badr-i-'ulā —One of the rebels in the beginning of
the reign of Aḥmaḍ Shāh I. 39
—Killed in Morāsa in 814 A. H. 40
- Bahādur Gilānī —Reared by Khwājā Maḥmūd (Gāwān)—
after his execution by Muḥammad Shāh
rebelled at Dābūl—during the trouble
in Deccan during the minority of
Maḥmūd Bahamani, occupied fort and
villages of Deccan—plundered Gujarat
territory—demanded the daughter of
Malik-u'l-Tujjār who fled from Deccan
and came to Khambayat—refused—kills
his wakil—creates trouble—Maḥmūd
Begda sends a force by land and water
against him—but is killed before this
by the Deccan army. 145-146
- Bahādur Khān —Son of Khalil Khān and grandson of
Maḥmūd Begda—stays with his grand
father at Muḥammadabad—Maḥmūd
Begda's prayer and prophecy for him. 150
—Petitions his father for an equal jāgīr
with Sikandar Khān in 931. 204
—is refused—angered leaves for Dūngar-
pur where he is welcomed by Rāwāl
Rāisingh—goes to Chittor where waited
upon Rana Sāngā—from there to
Mewāt—from there to Ibrāhīm Lodi
on the eve of the battle of Pānipat—is
honoured—his conflict with the Mughals. 204

- His popularity with the people of Delhi and Ibrāhīm Lodi's jealousy—becomes aware and goes to Jaunpur—receives news of his father's death and turns towards Gujarat. 205
- Muzaffar Shāh's remark at his departure and desire to call back. 205
- Favour of Shāh Shaikh Jiu towards Bahādur Khān and its results. 232
- Son of Muzaffar Shāh II and Lakshmi Bāi, 232
- His jāgir near Batwā and his relations with Syeds of Batwā—gaining of their favour and the discipleship—favour shown to him by Shaikh Jiu—his prophecy—the story of accidental bestowal. 233
- Conflict with Sikandar Khān—stays in Batwa and counts their favours. 234
- His mischiefs. 235
- Attempts of Sikandar Khān to kill—desires to fly—last meeting with Shāh Shaikh Jiu—his desire for Chittor. 236, 237
- Goes to Chāmpānir—leaves for Delhi in 931—then to Bānsbāla—then to Chittor. 237
- Goes to Mewāt and then to Delhi. 238
- Receives a call by the Amirs of Jaunpur—goes in that direction—is called by Khurram Khān on the death of Muzaffar Shāh—meets 'Alī Shīr who informs of Sikandar's assassination. 252, 253
- Another version (R. A. S. 252-6)—Leaves for Idar after his quarrel with Sikandar—comes to Chittor—comes to

- Delhi at Pānīpat, conflict with Mughals,
jealousy of Ibrāhīm and plot to raise
Bahādūr Shāh to throne—leaves Delhi—
miracle of Ghauth-u'l-Islām, entitled
Shaikh Sharf-u'd-dīn in favour of. 254
- Encamped at the place of the above
mentioned Shaikh—receives news of the
assassination of Sikandar Shāh—search
for. 255
- Miraculous receipt of message by 256
- Reaches Jālor—receives messengers. 257
- Reaches Dūngarpūr—message from
Tāj Khān. 255
- Reaches Mekhrej or Maḥmudnagar
(Kapadwanj) nobles join—reaches
Morāsa—Harasole—Singārgām—more
nobles join; reaches Nahrawāla. 256
- Bahādūr Shāh —Beginning of the reign. 258
- Declared Sultān Ramḍān 27, 932 258
- Reaches Aḥmadabad, receives nobles
enters Kalūpūr—visits tombs. 258
- Holds a durbār—banquet. distributes
a year's pay to the soldiers. 258
- Honours Tāj Khān and makes him a
minister, honours other nobles—distributes
titles of 'Id. 259, 260
- Goes to Maḥmūdābād—to Sihoj where
stays due to floods in Sidhi—Stays two
days at Nadiād—Leaves on Shawāl 11,
Khānpūr—sends 'Imād-u'l-mulk and
'Add-u'l-mulk to Baroda—other appointments. 260
- Crosses Mahendri—reaches Hālol—visits
tomb of Sikandar Khān and sends Tāj
Khān against 'Imād-u'l-mulk. 261

- Reaches Muhmmadabad (Chāmpānir) receives Khudāwand Khān—executes 'Imād-u'l-mulk and his accomplices; Shawwāl 13. 262
- Receives 'Aḍd-u'l-mulk and other partisans of Laṭīf Khān. 263
- Severe famine—opens “langarkhānas” and other relief measures. 263
- Ascends throne on Z'il-qa'da 14, 932, distributes khil'ats and one year's pay to the soldiers—titles to 150 men—Tāj Khān made wazīr. 263
- Sends Ghāzikhān against Laṭīf Khān. 264
- Proceeds to Nandurbār against Laṭīf Khān—who is captured: executes his partisans. 264
- Sends Tāj Khān against Rāising of Pāl. 265
- Proceeds to Khambāyat in 933 for hunting—receives Ilyās who informs of his brother's rebellion. 265, 266
- Proceeds towards Sorath—encamps at Maithili -- Kundi—Dhandhūkā—Rānpūr —Jasdan—Ishāq flies to Ran on approach of. 266
- Arrives at Bānswāda, Dīvli—stays ten days—comes to Mangrole—to Chorwār—To Patan Dīv—Korniyār—sends army to Nawānagar or Dalwāra and goes to Dīv—receives Ṭūghān—stays for one month—makes arrangements for Sorath. 266
- Leaves for Aḥmadabad—passes Talājā and port Ghoghā—reaches Muḥammadābād. 267
- Receives Rānā Sāngā's son—stays at Aḥmadabad for three months—at

- Khambāyat for three days—back to Muḥammadābād—Nār dot for hunting—receives the Rāja—leaves for Surat Rānder—Muḥammadabad—stays for one month. 268
- 934, goes to Dīv, Khambayat—"World traveller"—the rapidity of his movements—goes to Ghogha—goes to Dīv. 267
- 'To Khambayat makes it "takhtgāh"—goes against Bāgad—Raja of Dūngarpūr waits on—sends force against Zamīndars—returns to Aḥmadabad—in Sh'abān—to Maḥmūdābād. 268
- Went to Broach to see the construction to Khambāyat—to Dīv—Portuguese prisoners presented before—compels them to accept Islām—returns to Khambayat—to Maḥmūdābād. 268
- Receives representation and decides to help 'Imād-u'l-mulk Gāweli. 269
- Leaves on Zi'l-hujjāh 14 and encamps at Hālol—reaches Baroda in Muharram 935—stays for one month—assembles his troops—receives Ja'far Khān son of 'Imād-u'l-mulk Gāweli. 269
- Reaches Nandurbār—receives 'Imād-u'l-mulk and Muḥammad Khān—honours them. 269
- Reaches Kālnah—to Deogīr, reaches on Rabi II 2—his army—battle Nizām-u'l-mulk defeated—siege of Daulatābād—overtures for peace by Nizām-u'l-mulk—promises not fulfilled, fails to take the fort—comes to Bidar—receives

- envoys of Deccani Chiefs—makes peace between them and 'Imād-u'l-mulk and returns. 270, 271
- Returns to Muḥammadābād on the last day of Sha'bān 935—In Ramḍān leaves for Aḥmadabad—to Khambāyat—inspects new vessels constructed by his orders—on 'Id-u'l-Fiṭr—leaves for Muḥammadābād. 271
- Receives Jām Firūz expelled by the Mughals—receives Narsing Deo, nephew of Mān Singh of Gwālior in his service—also receives Prithvirāj nephew of Rana Sāngā. 271
- Encamps at Dabhoi—Dharoli—receives Muḥammad Khān Asīrī—then 'Imād-u'l-mulk Gāweli—receives Bhar Jīu, ruler of Baglāna—marries his sister and honours him—reaches the frontier of Deccan, sends Bhar Jīu to Jāval—moves on to Aḥmadnagar. 272
- Forgives Barīd who accepts his overlordship. 273
- Proceeds towards Bīr—leaves 'Imād-u'l-mulk there and returns 273
- Returns to his capital on the last day of Sha'bān 936; spends rains there. 273
- Leads army against Bāgad in 937 sends Āṣaf Khān and Khudāwand Khān in advance—goes to Khambāyat and Dīv—his lavishness—entrusts it to Maḥmūd—Malik Tūghān—returns in Ṣafar to Khambāyat—returns to Muḥammadābād—receives fugitive nobles flying from the Mughals—leaves for Bāgad

and joins army at Morāsa—at Sambal Prithviraj of Dūngarpūr waits upon—his son accepts Islam—to Bānswāda for hunting—receives envoys of Ratan-singh of Chittor—at Sambilā—entrusts half Bāgad to the Muslim son of Prithviraj.

275

—Envoys of Ratansingh wait and complain of the attack of Maḥmūd Khalji—Sikandar Khān and Bhūpat Rāi also wait on, Jamād 1, 26, 937.—envoys of Maḥmūd Khalji desires one interview for his master with—accepts if he comes at Ghāt Karchi—receives Ratansingh and Salhadi—presents.

275

—Prepares to go to Sambala to meet Maḥmūd Khalji—awaits but is disappointed—negotiates with Chānd Khān.

276

—Reaches Dipālpūr—is enraged at Maḥmūd Khalji—proceeds to Dilwārah and thence to Nālcha—appoints officers at to the siege of Mandū—encamps Maḥmūdpur on Rajab 20

277

—Conducts siege—Sha'bān 29—attacks on side of Singār-Chittauri—conquers Mandū on Sha'bān 9, 937.

278

—Appoints reliable officer to Mālwa—entrusts Maḥmūd to his officers to take to Gujarat—appoints Malik Kālan as "faujdār".

278

—938 Šafar—leaves for Burhānpūr—receives Syed Šāh Ṭāhir as envoy of Nizām-u'l-mulk—negotiations—bestows the title of Šāh on Nizām-u'l-mulk—gives Muḥammad Šāh Asirī title of Šāh,

281

- Sends Malik Amīn Nasan to Rāisin to bring Silhadi—receives report and angered—sends Ikhtiyār Khān towards Muḥammadabad to prepare the army for march to Mālwa—leaves for Nālcha. 281
- Sends Bhūpat Rāi to Silhadi—goes to Dīpālpūr—receives report from Amīn Nasan advising capital punishment for Silhadi—leaves Nālcha for Dhār—Rabi' II, 20—receives Ikhtiyār Khān. 282
- Jamad II, 17—imprisons Silhadi—sends 'Imād-u'l-mulk against Silhadi—leaves for Ujjain—confers Āshtā on Ḥabīb Khān and Ujjain on Daryā Khān. 282
- Reaches Sārangpur—gives it to Mallū Khān—proceeds to Bhilsa—restores Islam and ravages temples—Jamad II, 17—goes towards Rāisin. 283
- Jamād II, 18—encamps at a lake near Rāisin—conducts siege. 283-284
- Receives petition from Silhadi to turn Muslim and evacuate the fort—permits talks between Silhadi and other Rajputs—sends Silhadi to Mandu. 285
- Appoints Muḥammad Shāh Asīrī and 'Imād-u'l-mulk against Rāna of Chittor—arrives by a forced march to join this force—receives envoys from Rana—calls Ulugh Khān to pursue Rana who fled 286
- Reaches Jītpūr, goes to Rāisin—leaves Muḥammad Shāh and 'Imād-u'l-mulk at Parasīa—reaches Rāisin. 286
- Attempts to save Muslim women—calls Silhadi—sends him to the fort on Ram-ḍān 938. 287

- Gives Bhilsa and Chanderi to 'Ālam Lodi. 288
- Gives the ornaments of the burnt women to Burhān-u'l-mulk Bambāni 289
- Orders Muḥammad Shāh to take Kākrūn—goes to Gondwāna for hunting—captures the fort of Katūr and entrusts Alp Khān—also captures Islāmabād and Hoshangābād. 289
- Returns to Sārangpūr—then to Agar and to Gaṅgron—captures it—sends 'Imād-u'l-mulk to Mandasore—goes to Mandū—in Z'il-qādā. 290
- Receives news of firangis—marches rapidly to Khambāyat goes to Dīv—sends a large canon to capital—returns to Khambāyat—and then to Ahmadabad. 290
- Visits Batwa—goes to Muḥammadābād—marries daughter of Jām Firūz—goes towards Mandū—orders Muḥammad Shāh to proceed to Chittor—rejects the appeal of Rana's envoys—sends Tātār Khān to join in the siege of Chittor. 291
- Reaches Chittor from Mandū by a rapid march—labours personally in the siege—ravages land—receives message from Vikramajits' mother offering submission and the jewels captured from Maḥmūd-Khalji. 291-292
- Accepts offer—marches one kroh away—sends to besiege Ranathāmbhore and Ajmer—Ramḍān 5, leaves for Mandasore—sends army to Mandū by fast march. 293
- Sends Muḥammad Shāh Fārūqī (Asirī) against Nizam-u'l-mulk—follows him—

- joints at Bīr—is successful—honours the
 sons of Azdar Khān Badhel—Nizām-u'l-
 mulk surrenders and is given the title
 of Shāh and is restored. 294, 295
 —Returns towards Mandū—decides to go
 to Chittor—receives Muḥammad Zamān
 Mirza—becomes the cause of conflict
 between him and Humāyūn. 295, 296
 —Letters from Humāyūn to. 296-298
 —reply by 299, 300
 —An illiterate, dictates letter when intoxi-
 cated—when sober calls it back but too
 late. 303, 304
 —Appoints Rūmī Khān to wrest Chittor
 —promises him the fort. 305
 —Boasts of—reply by Qāḍi Jāyalda 306
 —Anguished at defeat of Tātār Khān at
 Mughal hands—fall of Chittor—fails to
 hand Chittor to Rūmī Khān on minis-
 ter's advice—who plans the defeat of. 307
 —Asks Rūmī Khān for advice against
 Hūmāyūn—accepts his advice and is
 surrounded by Humāyūn—is blockaded;
 great scarcity. 307, 308
 —Rūmī Khān's betrayal of—becomes aware
 of and is disheartened—panic in the
 army—general flight. 308
 —Flees secretly to Mandū, either on
 Rāmḍān 20 or Shawwāl 22, 941; aban-
 doned army routed. 309
 —Humāyūn comment of his equip-
 page of. 309, 310
 —Is besieged in Mandū—gates opened by
 Bhūpat Rāi and is compelled to flee to
 Gujarat—appoints 'Ālamī Khān to
 Mandū. 311

- Manjhu Kalāwant's devotion to—
escapes to. 312
- Comes to Chāmpānir—leaves Ikhtiyār
Khān and Narsing Deo there and goes
to Sorath via Khambāyat and Dīv-
Malik Amīn Nasan and others of Ajmer,
Chittor and Ranathambhore appeal to,
for permission to attack Nāsir Mirza—
refuses—comes to Patan—goes to Ahma-
dabad—pursues Yādgar Nāsir Mirza to
Muḥammādabad—defeats Mughals. 316, 317
- Pursues Mughals to the border—comes
to Chāmpānir (after Humāyūn's return) 319
- returns victorious to Aḥmadabad 319
- Anxious to oust Portuguese from Dīv;
entry of Portuguese by deceitful means
in Dīv and the martyrdom of the
Sulṭān. 320
- Portuguese protestations of friendship
during his earlier stay—allows them to
build a wall in Dīv to protect their
merchandise. 320
- Goes to Khambāyat—goes to Dīv—
firangis warned of. 320, 321
- sends envoy to Portuguese captain to
fetch him by means fair or foul—
reveals plot to Captain. 321
- Resolves to go himself—takes compa-
nions—forbids arms—is suspicious. 321
- Is attacked—was very near the boat
when killed on Ramḍān 3, 943.
- Ascended throne at the age of 20 and
reigned for eleven years died at the age
of thirty-one. 322
- Story of Shāh Baban and him told by
Qādi Maḥmūd of Māngrol. 322

- Had killed all his relatives except
Maḥmūd Khān—his fondness for. 326
- Bahādur Syed, —Attacked and defeated Muzaffar Shāh 467
- Bahā-u'd-dīn, —See Hājī Bahā-u'd-dīn.
- Hājī
- Bahā-u'l-mulk —Kills Ādam Salāhdar without cause and
bin Ulūgh Khān, flees—870 A.H. 113
- 'urf 'Ala-u'd-dīn
bin Suhrāb
- Bahā-u'l-mulk —See Ulūgh Khān 259
- Bahā-u'd-dīn, —Given the title of 'Ikhtiyāt-u'l-mulk by
Malik Maḥmūd Begda. 99
- Bahā-u'l-mulk, —Sub'title 'Imād-u'l-mulk' appointed by
Malik Maḥmūd Begda to Sankheda—Bahādur-
pur. 116
- Bahlī bin Nāik—Musician in Daryā Khān's household,
- Bahlūl Lodī —His son Sikandar Lodī—a contemporary
of Maḥmūd Begda. 102
- Bahrām Gūr —Celebrated hunter—Fīrūz Tughluq was
next to him in fondness for hunting. 6
- Bahrām Khān —Wakīl (manager) of 'Imād-u'l-mulk
Habshī close acquaintance of Miyān Manjhū
Sikandar's father. 424
- Bāi Jhāo —See Jhāo, Bāi.
- Bairām, Malikbin—Was on guard when 'Imād-u'l-mulk
Ma'sud assassinated Sikandar Shāh 242
- Balban, Ghiyāth—Sultān of Delhī—case of his grandson
u'd-dīn Kaiqubād supplanting his father Bughrā
Khān, quoted by Sikandar's father in
his arguments with Mubārak Shāh of
Khāndesh. 393
- Barīd Bidrī —Commander of Bidar—fights 'Imād-u'l-
mulk of Gāweli in Berar. 268

- With other Deccani nobles, sends envoys to Bahādur Shāh and makes peace with 'Imād-u'l-mulk. 271
- Proceeds against Asir and Burhānpur is defeated—gives 'Imād-u'l-mulk his daughter who begs Bahādur Shāh's forgiveness, accept his overlordship. 273
- With Nizām-u'l-mulk fights against Muḥammad Shāh who writes to Bahādur Shāh who comes to his aid—large number of Deccanis are killed—is defeated. 294
- Ḥāyazid Afghān —Flies from the prison of Agrā with Muḥammad Zamān Mirzā and joins Bahādur Shāh. 295.
- Ḥāyazid Bustāmī,— 366
- Hazrat
- Bāz Bahādur. —Afghān ruler of Malwa, driven from there by Akbar's forces—joins Changīz Khān. 436
- Afghān —Is sent against Khambāyat with other nobles to quell the rebellion of Muḥammad Husain Mirzā. 455, 456
- Bībī Mughli —See Mughli, Bībī.
- Bībī Turki —See Turki, Bībī
- Bijli Khān, —An army commander of Changīz Khān—Khwājāhsarā assembles troops by giving false impressions that his forces are those of Ulūgh Khān. 435
- Is described as a eunuch slave of Changīz Khān's mother—reared by Changīz Khān's father—betrays Changīz Khān. 441
- Bikaṇ —One of the nobles of Aḥmad Shāh who was defeated by the rebels. 30

- Bikamjīt —Son of Rana Sangā—sent to Bahādur
(Vikramājīt) Shāh who receives him at Muḥamma-
bād (Ahmedabad in Hyd. text). 267
- Bisal —Wazīr of Rāo Mandlik of Girnār and
Jūnāgadh—advises to abandon Jūnā-
gadh and take shelter in Girnār—ad-
vice accepted. 121
- Bīram, Malik —Son of Malik Maṣūd—was on guard at
the time 'Imād-u'l-mulk entered to kill
Sikandar Shah. 242
- Bhān —Father of Rāja Bhīm who defeated
'Ain-u'l-mulk in the reign of Muzaffar
Shāh II. 178
- Bhandirī, Ḥusām—See Ḥusām-u'l-mulk, Bhandirī.
-u'l-mulk
- Bhāra —The ruler of Bhuj-shelters but later
surrendered Muzaffar Shāh to the Mughal. 473
- Bhārmal —Son of Raja Bhīm of Idar, driven from
Idar by Rāomal, nephew of Raja Bhīm
with the help of Rana Sāngā of Chittor—
Muzaffar Shāh proceeds to help him
and comes to Ahmedabad. 181
- Bāhya Mandan —Fought with Muzaffar Shāh. 467
- Bhīkan Jīu —Ordered to be killed by Muḥammad
Shāh II on the advice of Chirji Chiri-
mār. 346
- Bhīkan, Shāh —Tomb at—the site of battle between
Muzaffar Shah and Khān-i-khānān. 464
- Bhīm {—Raja of Idar who defeated 'Ain-u'l-
mulk "muḥtei" of Patan sent against
him. 178
—Died during the reign of Muzaffar
Shāh II. 818

- Bhīm bin Sāgar —Raja of Jagat and bait Sankhodar attacked and defeated by Maḥmūd Begdā brought to Muṣṭafābād—handed over to Mullā Maḥmūd (whom he had robbed and who had carried complaints to the Sultān)—is sent to Ahmedabad : is cut to pieces and pieces exhibited on gates of Ahmedabad. 130, 131
- Bhīm Karan —One of the lieutenants of Medinī Rāi sent to guard Mandu against Muzaffar Shāh II. 185
- Bhīm Rājā —Raja of Pāl—joined Laṭif Khān and raided Sultānpūr ; killed in battle. 264
- Bhūpat Rāi bin —Came to Ujjain on Jamād 27, to pay
Sīlhadī homage to Bahādur Shāh. 275
—is allowed to bring his father to Bahādur Shāh. 282
—placed in charge of a section of the besieging fort during the siege of Chittor. 292
—opens the gates of the fort of Mandu to Humāyūn at the instigation of Rūmī Khān. 311
- Bhuwā Luhānī —Wazīr of Sikandar Lodī. 102
- Buddha, Ḥaḍrat—One of the most influential Syed of Shāh ibn Batwa—failed to congratulate Sikandar Shāh Shaikh Shāh on his accession—unpleasant relation with Sikandar—his altercation and its consequences. 250
- Budhan —One of the generals of Medinī Rāi sent to guard Mandu against Muzaffar Shāh II. 185
—Escapes to Medinī Rāi after the fall of Mandu—died immediately after as a result of the shock. 192

- Bukhārī, Haḍrat—Was instrumental in winning the day for
 Syed Bahādur Shāh at Muḥammadābād—his
 exemplary bravery. 319
- Burhān —Assassin of Sikandar Shāh—serves
 poison to him in an intoxicating drink
 and kills him subsequently with dagger
 strokes. 373
 —Son of Pyārā a low born man, chief of
 stable and Mir-Ākhur : his son (Burhān)
 found favour with Sulṭān Sikandar
 whose unnatural relations with him. 374
 —Afḍal Khan's remark about him—his
 evil habits—Sikandar Shah's prohibi-
 tion-is caught—Sulṭān's threat. 375
 —Account of his crime, Rabī I, 13. 376-377
 —Summons Afḍal Khan—his appeal. 378-379
 —Assumes royalty—tumult in city—killed
 by Shirwān Khān. 380-383
- Burhān, Malik —Entitled Mansūr Khān in the reign of
 Muzaffar Shāh II. 173
- Burhān-u'd-dīn —Commandant of Chittor for Bahādur
 Bambāni, Shāh—came to Patan to join Bahādur
 Malik Shāh—against Mughal attack. 318
- Burhān-'ud-dīn, —Descendant and successor of Makhdūr-
 Quṭb-i-'Ālam i-Jahāniyān—Quṭb-u'd-dīn Shāh's visit
 to him when Maḥmūd Khalji invaded
 Gujarat—sends his son Shah to Shaikh
 Kamāl—Its story (see Shāh 'Ālam). 71-72
- Burhān-u'd-dīn, —Entitled " Haḍrat Quṭb-u'l-'Ālam :
 Syed Burhān u'l-Haq " saint of Aḥmad Shāh's
 reign. 56
- Burhān-u'l-Mulk —Title of " Chānd bin Ismā'il "—earns
 the anger of Sha'bān entitled 'Imād-u'l-
 mulk which leads to his downfall. 96

- One of the rebels in the beginning of Maḥmūd Begdā's reign—caught and—as was too bulky to escape—ordered to be thrown under an elephant. 96
- Burhān-u'-Mulk, —Noble of Bahādur Shāh who received
Bambāni the ornaments of the women consumed in the jauhar at Chittor: made tutor for initiating Silhadi into Islām 288
- Sent with Mujāhid Khān to conquer Ranathambhore. 293
- Joined 'Ālam Khān in the plan to kill Chirji Chirimār. 346-347

C

- Champak bin —Son of the Raja of Chāmpānir (Ganga-
Gangādās das) created trouble in Baroda and Dabhoi during the reign of Maḥmūd Begdā—approached the Sultān of Malwa. 125
- Chānd Bhanderī —Given title "Ḥaḍrat Khān" by Bahādur Shāh. 260
- Chānd Khān bin—Son of Sultān Muzaffar
Sultān Muzaffar 232
- Changiz Khān —Famous Mongol conqueror—like his army the army of Maḥmūd Begdā was never defeated. 104
- Changiz Khān bin—Noble at the time of Aḥmad Shāh II
'Imād-u'l-mulk follows Mubārak Shāh across the Narmada. 414, 415
- comes to Muḥammadābād when summoned by his father. 425
- goes against Surat and calls Portuguese to his help against Khudāwand Khān—kills him and occupies Surat—proceeds to Baroda and defeats Jhujhār Khān and Ulūgh Khān. 427

- Summoned by I'ti'mād Khān—both proceed against Mūsā Khān—quarrel with Ulūgh Khān—conspires against I'timād Khān—both return to Ahmada-bad, returns to his jāgīr. 433
- Deceives Mirza Ibrahim Husain and Mirza Muḥammad Husain who fled from Delhi, at Surat. 434
- Quarrels with I'timād Khān—conspires with Sher Khān against I'timād Khān ; comes to Syed Mirān at Broach—fights with I'ti'mād Khān and defeats him on the bank of river Khari some distance from Ahmedabad—but is defeated by Syed Ḥāmid—flees to Muḥammadābād. 434, 435

- Chirjī Chirīmār —Bird catcher who obtained the title of Muḥāfiz Khān by the favour of Maḥmūd Shāh II—charged by him to go to Jūnāgadh and on return to 'Ālam Khān at Dhanduka—is welcomed and arranges for Sulṭān's escape. 340
- Abuses Amīrs under influence of drink who hate him—advises Sulṭān to kill 'Alā-u'd-dīn and Shujā's Khān ; former killed. 345, 346
 - Asks 'Ālam Khān to explain his return—smiles mischiviously and threatens him—altercations—plan of Amīrs and oath of amīrs to kill him—Maḥmūd Shāh asked to surrender him—refuses—warned not to attend the durbār but attends—and stands behind the Sulṭān—'Ālam Khān excited and signals his men to kill him—is attacked tries to slip under the

	Sulṭān's throne but is dragged out by hair; cut to pieces—Sulṭān tries to stab himself but is saved and falls into the amīr's hands.	346, 347
	—Pun at his expense by Amīn Nasan.	348
Charkas Khān	—In Baroda besieged by Muzaffar Shāh	
Rūmī	III—sends message to him	463
	—Corresponds with Muzaffar Shāh as he attends to the batteries of Bharuch.	463
	—Goes over to him—fights against Naurang Khān in his attack on Bharuch.	465
	—Captured and killed.	466

D

Dalpat, Rājā	{ Raja of Idar who came to pay homage to Bahādur Shah at Ghāt Karchi.	275
Daryā Khān	—Amīr of Maḥmūd Begdā—built the "Gunbad-i-Kalān" at Ahmedabad biggest in Gujarat.	151
	—Founded Daryāpūr.	165
Darya Khān	—Title given to Shams-u'l-mulk by Bahādūr Shah.	260
Daryā Khān	—original name Ḥusain—originally Amīr of Malwa—Wakīl of Sulṭān Maḥmūd Khalji comes to Bahādur Shāh informing him of his master to meet him.	275
	—Given Ujjain by Bahādūr Shāh.	282
	—Given the title of "Majlis-i-girāmī" (ornament of assembly) by Maḥmūd II.	329
	—Gets Ikhtiyār Khān hanged though innocent.	330
	—Intrigues against 'Imād-u'l-mulk—takes Sulṭān out and orders 'Imād-u'l-mulk to his jāgir—who goes to his jāgir at Jhālāwār—defeats him at Pātri near Vīramgām—'Imād-u'l-mulk is defeated	

- and flees to Burhānpūr—takes Sultān to Burhānpūr and asks Mubārak Shāh to surrender 'Imād-u'l-mulk—is refused—battle—defeats Mubārak Shāh at Dangari and compels him to take refuge in Dangari. 332
- Sole ruler in Gujarat—His beneficent rule in Gujarat—date of his rule "Khush-hāl". 332, 333
- Man of pleasure—account of his musicians and dances. 333, 334
- Sultān's attitude of indifference—story of woman Daryā Khān sent to Sultān. 334, 335
- Suspicious entertained by 'Ālam Khān Lodi and others—Summons them to join a party when they ask for leave—dishonours Laṭif-u'l-mulk, cause of break with 'Ālam Khān Lodi. 335, 337
- Asks Qādir Shāh of Malwa to surrender 'Imād-u'l-mulk—is refused—prepares for march on Malwa—army assembles at Kānkariā tank. 337, 338
- Insults the Sultān during a night party—Maḥmūd Shāh's displeasure—his flight to 'Ālam Khān. 339, 340
- Receives news of this flight—consults Fatuji his adviser—enthrones Aḥmad Khān as Sultān Muzaffar and proceeds against 'Ālam Khān. 341
- defeats 'Ālam Khān and returns to Dholkah—his troops desert him—returns to Ahmedabad—refused admission by its people—breaks into the city by Virampūr "khirki" 342, 343

- Sends women and children to Champā-
nir as was afraid of people of Ahmada-
bad and goes to Burhānpūr in 950A.H. 343
- Maḥmūd Shāh occupies city and seizes
his treasures. 344
- 'Ālam Khān writes to, after his fall,
from Pithapūr expressing regret and
asking to join him, was in Deccan, poor
and subsisting by selling valuables—joins
'Ālam Khān at Tiparā, consultation ;
sends 'Ālam Khān to Alp Khān at
Anklesar. 354
- 'Imād-u'l-mulk returns to, with some
money—discloses plan to discredit these
nobles—Alp Khān writes about him to
Sultān. 355
- Sultān sends out against him, stationed
at Chāmpānir. 357
- Syed Mubārak is appointed against. 360
- Fles to Sher Shāh Afghān Sūr, Bādshāh-
i-Delhi. 361
- Daryā Khān —Agent of 'Itimād Khān—ordered to
Ḥabshi expel 'Ālam Khān from Kadī. 415
- Daryā Khān —Killed in the battle near Ahmadabad. 457
- Dā'ūd, Sultān —Son of Aḥmad Shāh—raised to the
 throne on Rajab 23, 863, favours
 worthless men and gives them titles—is
 dethroned after having reigned for
 twenty seven days—returns to a khān-
 qāh and dies. 92 to 94
- Daulat Khān — Son of Amīn Khān Ghorī—joins the
Ghorī Jām, 468

- Attacks the Mughal army in the battle of Nawānagar. 470
- Flees to Jūnāgadh. killed there. 471, 472
- Daulat, Syed —Follower of Kalyān Rāo—possesses himself of Khambāyat and is given the title of "Rustam Khān" by Muzaffar Shāh. 462
- Joins Muzaffar Shāh at Nadiād. 462
- Dāwar-u'l-mulk —Confederate of 'Imād-u'l-mulk in the assassination of Sikandar Shāh—joins Bahādur Shāh after his arrival 249, 250
- His guilt represented to Bahādur Shāh—ordered to be beheaded after inquiry in 932 264
- Dāwar-u'l-mulk, —Original name 'Abd-u'l-Latīf—father's
Malik name Malik Maḥmūd Qureshi—Amin of Maḥmūd Begda—becomes a saint—leaves city—at jagir coveted by the Sulṭān's son-in-law—plans his assassination—assassin caught—forgives him—other stories. 157-161
- Killed by a garāsiah. 161
- Dilāwar Khān —General of Quṭb-u'd-dīn Shāh—com-
Sulṭānī commanded the right wing during the battle of Kapadwanj. 78
- Disi Rāo {—"Patar"—dancer in Daryā Khān's
household. 334
- Div-Sulṭān —Killed by Syed Hāmid's arrows in the battle of Miruli. 451
- Dūngarsī —Wazīr of Rāwal Pātai imprisoned during the fall of Chāmpānir—refused to embrace Islām and is ordered to death—kills Shekhan a favourite of the Sulṭān and is himself killed. 136

- Dūngarsī —Wazīr of Ratansi, Raja of Chittor—
waited on Bahādur Shāh near Morasa. 274

F

- Farīd bin —Given the title of his father on the eve
'Imad-u'l-mulk of battle with Hoshang Shāh of Malwa
—proceeded to battle after his toilet
and was instrumental in winning the
day for his master. 48-49
- Farīd, Shaikh —Entitled Muzaffar Khān (Hyd.)
Mamrīz Khān —killed in the battle or
Patan. 454
- Farīd Sultānī —General of Aḥmad Shāh who comes to
help when Hoshang Shāh of Malwa
made a night attack on his army. 54-55
- Farīd-u'd-din, —Long quotation in verses from. 248-249
'Attār, Shaikh
- Farīd-u'd-din, —Grand father of Shaikh Rukh-u'd-dīn
- Ganj-Shakar the spiritual mentor of Aḥmad Shāh I. 60
- Fath Khān —Son-in-law of Muzaffar Shāh II—son of
the ruler of Sind and husband of Rājī
'Āysha. 232
- Refused to acknowledge Naṣīr Khān,
the youngest son of Muzaffar Shāh,
placed by 'Imād-u'l-mulk on the throne
after the assassination of Sikandar Shāh
(referred here as Fath Khān Baddhū). 244
- Fath Khān —Receives jagir from Maḥmūd Shāh II
Balūch placed Shāh Jiu Aḥmad Shāh on
throne and raised disturbance—en-
camps at Rūprah, four krohs from
Dholkāh—abandons him and goes over
to I'timād Khān—receives Rādhānpūr
Sami, Munjpūr from him. 407

- Summoned from Rādhānpur by I'timād Khān—defeated Mūsa Khān and Sher Khān at Rādhānpūr. 425-426
- Fath Khān Sarzānī —Amīr of Maḥmūd Khalji who had joined Bahādur Shāh—advises him to besiege Mandu. 276
- Fath Khān Shirwān —A general of Amīn Khān Ghori who joins Shahāb-u'd-din Aḥmad Khān—is sent against Jūnāgadh—captures the fort but dies of illness. 457
- Fath-u'l-mulk bin Tawak-u'l-mulk —Given the title of 'Imād-u'l-mulk by Bahādur Shāh after the execution of 'Imād-u'l-mulk, the assassin of Sikandar Shah. 262
- Fattūjī —Entitled " Muḥāfiz Khān "—confidante of Daryā Khān—had advised him to blind Maḥmūd Shāh II but after his flight counsells him to raise another on the throne. 340
- Commands Daryā Khān's army against 'Ālam Khān near Dholkah—his bravery—is defeated and returns to Daryā Khān and again attacks the Sulṭān. 341-342
- Is sent to Chāmpānir by Daryā Khān with his women and treasure. 343
- Is compelled to surrender fort to Maḥmūd Shāh—his bravery—confined in the fort of Surat. 344
- Firdausī —Quotation from, quoted by Sa'adī, repeated. 73
- Firūz, Bahman, Shāh —835—ruler of Deccan—defeated by the infidels of Bijānagar—is aided by Aḥmad Shāh who sends an army—but dies—son of Aḥmad Bahmani—ascends the throne. 59

Firūz Khān Ibn —Ruler of Nāgor—dies in 855 A.H.
 Shams Khān 82
 Dandānī

Firūz Shāh —Cousin of Muḥammad Tughluq—fond of
 hunting—come to Thanesar on a hunt—
 entertained by Sadhu and Sadhāran—
 married their sister—goes back to Delli. 6-9
 —Believed in Makhdūm Jahāniyān. 10
 —Ascended the throne in 749 A.H. 11
 —Hands over government to his son
 Muḥammad Khān 12 fn
 —Dies in 790 A.H. 12

G

Gadāi, Malik —Sent by Quṭb-u'd-dīn to relieve Nāgor. 83
 Ganesh Rāo —Brother of Medinī Rāo, was with
 Bahādur Shāh on the fatal visit to the
 Portuguese. 321
 Gangdās —Ruler of Chāmpānir—father of Champak 125
 Gaur, Bahrām —See Baḥtām Gaur.
 Ghāzī Khān —Killed during the attack of Rānā Sāngā
 on Ahmadabad. 197
 Ghāzī Khān bin —Joins Naṣir Khān of Khāndesh in
 Hoshang Shāh besieging Thalnir. 47
 —Besieges Nandurbār—Flees to Malwa. 48
 Ghāzanafar Khān—One of the dissident Mughals who left
 Shahāb-u'd-dīn to join Muzaffar Shāh 459
 —Is confirmed in his original title by
 Muzaffar Shāh. 461
 Ghiyāth-u'd-din — 299
 Ghiyāth-u'd-din, —Learned man of Bharuch in the time
 Miyān of Maḥmūd Shāh II 368.

- Ghiyāth-u'd-din — Son of Faṭḥ Klān bin Sulṭān Firūz—
 Tughluq Shāh ascends throne in 790—reigns for six
 months and eighteen days. 12
- Ghiyāth-u'd-din, — Son of Maḥmūd Khalji, ruler of Malwa,
 Sulṭān contemporary of Maḥmūd Begda. 102
- Succeeds Maḥmūd Khalji in 873. 120
- Receives an envoy from Rāwal Patāi of
 Chāmpānir—marches to his aid and
 camps at Nālchia to collect his forces.
 135, 136
- Retreats on pretext of the advice of
 'ulemā who counsell'd against such
 step. 136
- Refuses to entertain Alp Khān, a rebel
 from Morāsa in Gujarat. 146
- Killed by his son Naṣīr-u'd-din in 906. 147
- His "āhū-khāna" at Dhār visited by
 Muzaffar Shāh II 179
- Anecdotes of his luxurious bath. 190
- Gopī, Malik { —A Brahmin and a wazir of Muzaffar
 Shah II—interceded for Raja Bhim of
 Idar. 178, 179
- One of the two chief administrators
 under Muzaffar Shāh II—his influence
 due to his support for the accession of
 the Sulṭān after the death of Maḥmūd
 Begdā—Sulṭān overlooked faults of;
 man of pleasures—a Tank, Aḥmad Khān
 killed in one of his pleasure parties—
 reported to the Sulṭān—ordered his
 house to be plundered. 226
- His remark to the Sulṭān—is ordered
 to be killed. 227

Gūjar Khān	—In the battle of Nawānagar—	469
	—Sent to Jūnagadh.	471
	—Sent to Jagat in pursuit of Muzaffar Shah.	472
	—Reaches Basitah.	472
Habīb Khān bin Aḥmad Shāh	—Uncle of Maḥmūd Shāh Begda—whom disaffected nobles desired to raise to the throne.	97
Habīb Khān	—Malwa noble who flees to Muzaffar Shāh II due to Medini Rāi.	181
	—Is given his old jāgir Ashtah by Bahādur Shāh (is referred here as "Mānduwālī")	272
Habīb Khān	—One of Maḥmūd Khalji's distinguished nobles—contests Bahādur Shāh's ascent on Mandu but is compelled to fly.	278
Habīb Khān	—See I'tibār-u'l-mulk.	
Habib-u'l-Mulk Mustaufi	—Father of the insurgents against Aḥmad Shāh I.	30
Habshī, Bahrām Khān	—See Bahrām Khān Habshī.	
Hāfiz Muḥammad	—Descendant of Makhdūm Jahāniyān.	365
Hājī Bahā-u'd-dīn	—A noble of Maḥmūd Begda—founded Hajipūr—outside the northern ramparts of Aḥmedabad and constructed a big mosque.	166
Hājī Khān	—Called I'timād Khān from Patan—	425
	—Given the Pargana of Kadi.	426
Hājī Khān Afghān	—Prominent Amir of Islām Shāh fled from Delhi after it was captured by Humāyūn.	417
	—Intercepted by the Rana of Chittor—who demanded an elephant, gold and his women—refuses—and fights—defeats the Rāna and comes to Gujarat	418

- I'timād Khān afraid of his joining
Syed Mubārak. 418
- Tried to make peace between I'timād
Khān and the Faulādis—fails 430
- Stands grounds for I'timād Khān but
turns back—Rānā's regret. 431
- Joins the Faulādis as his jāgīr resumed
by I'timād Khān—is welcomed by
them. 431
- Itijī Malik —One of the amirs of Maḥmūd Begda—
guards the Sulṭān from the rebellion of
Kabīr-ud'-din and others. 97
- Is given the title of 'Aḍḍ-u'l-mulk and
is made 'Āriḍ-i-Mumalik. 99
- executed by the order of the Sulṭān
for producing a wrong person as the
culprit. 113, 114
- Ḥalīm A'zam —Accompanied Quṭb-u'd-din Shāh in the
Khān, Malik battle of Kapadwanj against Maḥmūd
Khaljī of Mālwa. 78
- Halū —A remarkable gardener of Maḥmūd
Begdā—built a garden as good as the
one built by a foreigner—known as
Hālol. 139, 140
- Hamī karan —One of the lieutenants of Medinī Rāi
who fled to him when Muzaffar Shāh
conquered Mandū—is killed at Kākrūn
during Maḥmūd Shāh's attack 192
- Ḥammād, Qāḍī —Uncle of Qāḍī Maḥmūd and his teacher
learned from Shāh 'Ālam. 307
- Hamid-u'd-din —A Shaikh follower of Mullā Kabīr. 152
Nāgori, Shaikh
- Hāmid Syed —Grandson of Syed Mubārak aged 12
years. 419

- Favour of Syed Mubārak for. 421
- Son of Syed Miran—in the battle against Changīz Khān—fights for I'ti'mād Khān—defeats Changīz Khān. 434
- Sends Miyān Manjbū to congratulate Ulūgh Khān Habshi. 435
- Advises Ikhtiyār-u'l-mulk to fight Bijli Khān. 436
- Is conducted to Ahmedabad from Dholkah by Changīz Khān. 438
- Is sent to Iti'mād Khān by Changīz Khān, is kept in doubt about his intentions. 439, 440
- Joins Sher Khān after the death of his father Syed Mirān. 445
- Conflict with Mirza Ibrāhīm Husain 447, 448
- Receives as jāgir, Dholka, Khānpūr and Basahī from Akbar, as before. 455
- In the seige of Khambhāyat against Mirza Muḥammad Husain. 455, 456
- Is taken to Agra by Akbar. 457
- Ham-Zamān —Agent of Mirza Ibrāhīm Husain holding Surat against Akbar—shuts himself in the fort and fights. 454
- surrenders and joins Akbar. 455
- Hamzah Rūmī —Father a of follower of Syed Mubārak—joined Changīz Khān—informed Sikan-dar's father that the army forcing them was that of Bijli Khān, then an enemy. 435
- Hāns Bāī —Wife of Muḥammad Shāh II and step mother of Maḥmūd Begdā, who brought up Muzaffar Shāh II. 170

Har Bāi	—Maḥmūd Begda's queen and mother of Muzaffar Shāh, daughter of Rajput Chief Nak-Rana—died after fourth or fifth day after her son's birth.	169, 170
Har Chand	—Father of Sadhāran.	4
Hasan, Haḍrat Shaikh	—	367
Hasan Khān	—Title given to Malik Shir Nuṣrat-u'l-mulk by Bahādur Shāh.	259
Hasan Khān Dakhini	—Given charge of Deccani troops by Maḥmūd Shāh II.	363
	—Important and did not join any party—was sent agents to by I'ti'mād Khān when he neared Baroda—came to Syed Mubārak's camp—Naṣir-u'l-mulk also sent Atal Khān to him—joins Syed before their messenger reaches him.	398
	—Helps Ikhtiyār-u'l-mulk in settling Shāhūjiu on throne.	405
	—Writes to I'ti'mād Khān inciting him against Syed Mubārak (in R. A. S. text Ikhtiyār-u'l-mulk)	406
	—Killed in the battle against Syed Mubārak.	407
Hasan Khān Mewāti	—Ruler of Mewāt offers to help Bahādur Shāh.	204
Hasan Muḥammad	—The only soldier killed in Tāj Khān's campaign in the "Pāl" region during the reign of Bahādur Shāh.	265
Hasan Rāwat	—Killed in the battle of Aḥmednagar.	197
Hāshim, Syed	—Sent by Syed Mubārak to Mubārak Shāh after the conclusion of peace between them,	397

- Killed in the battle with Nāsīr-u'l-mulk,
he was nephew of Syed Mubārak. 399
- Hindāl Mirzā —Sent to Kālpi against Sultān 'Ālam who
is defeated at Bikāmpūr (Kālūpūr) 289
- Ḥisām-u'd-din —Had half of Burhānpūr—writes to 'Ālam
Mughal, Malik Khān but raises 'Ālam Khān Khānzādah
to the throne when he finds Maḥmūd
Begda marching against him—avoids
engagement and waits on Maḥmūd
Begda. 148
- Is given village Dhanara in Sarkār of
Nandurbar. 149
- Hizabr Khān —Title given to " Chānd Bhanderi " by
Bahādur Shāh. 260
- Hizabr-u'l-Mulk —See Al-hadiyah, Malik.
- Humāyūn Khān —Eldest son of Muḥammad Shāh Tughluq
III—ascended the throne on Rabi'I, 796.
as 'Ālā-u'd-din Shāh—died on Jamād
I, 5, 796 after a reign of month and
sixteen days. 16
- Humāyūn Shāh —Nizām Shāh the son of ruler of Dakḥin
sends letter to Maḥmūd Shāh Begda 111
- Humāyūn Pād- —Expels Sultān 'Ālam Lodi from Kālpi 288
- shāh Jannat —Correspondence with, by Bahādur Shāh
Āshiyānī 303-305
- Marches from Agra to Gwālīor—awaits
the fall of Chittor, not desiring to attack
while a Muslim prince was engaged in
curbing infidels. 305
- Despatch of Tātār Khān by Bahādur—
movements by. 305
- Receives letters from Rūmī Khān. 307
- Leaves Gwalior for Chittor. 307

- Rūmī Khān advises Bahādur Shāh how to fight against—receives letter from Rūmī Khān—surrounds Bahādur Shāh—another letter from Rūmī Khān—receives Rūmī Khān. 308
- Attacks Bahādur Shāh's camp. 309
- Is astounded at the magnificence of Bahādur Shāh's camp. 309
- Account which Sikandar learnt from his father, librarian to Humāyūn—story of the 'talking parrot'. 310
- Surrounds Mandu. 311
- Orders a general massacre. 311
- His partiality to Manjhū the musician—rescinds his order. 312
- His remark when Manjhu fled to join Bahādur Shāh. 313
- Besieges Chāmpānir. 313
- Captures the fort—account of its seizure in 942. 314
- His conversation with Ikhtiyār Khān. 315
- Discourse by Mullā in his court. 316
- Arrival in Khambāyat—to Ahmedabad—visits Batwā. 317
- Leaves Ahmedabad on hearing of the activities of Sher Shāh Afghān—leaves Mirza 'Askarī (Hindāl in two Mss.) 318
- Receives the news of Bahādur Shāh's death and 'Imād-u'l-mulk's power—his remarks. 324-25
- his conflict with Hāji Khān (which preceded his arrival in Gujarat). 416
- Husām-u'l-mulk, —Joined Modūd in his rebellion against Bhandarī Ahmad Shāh I. 30

- Ḥusain Bāiqrā, —Ruler of Khurāsān, grandfather of
Sulṭān Muḥammad Zamān Mirzā, son-in-law
of Babur, having married Ma'asūmā
Begum the real sister of Humāyūn—
confined by Humāyūn at Agra—escaped
and came to Bahādūr Shāh. 295-296
- Grandsons— Sulṭān Mirza Ibrāhīm
Ḥusain Mirzā Muḥammad Ḥusain—rebel
against Akbar—came to Changīz Khān. 434
- Ḥusain Bhattī —Entitled "Nizām-u'l-mulk—in the reign
of Muzaffar Shāh II—appointed to
Aḥmadnagar—opposed by wazīrs—their
intrigue against. 193
- Drives Rāimal out and occupies Idar—
taunts Rāna of Chittor and challenges
him—attacked by the Rāna—appeals
for help, is frustrated by the wazīrs. 194
- Given the title Mubārīz-u'l-mulk, pre-
pares to fight but is prevented and
taken to Aḥmadnagar. 195
- Remarks of on Rāna's conquest of
Idar. 196
- Defeats the Rāna near Ahmednagar—
but abandons the field and retreats—
leaves for Barhūti. 197
- Reported dead to Qiwām-u'l-mulk—
found alive in Rupāl—author of the
Bahādūr Shāhi sent to bring—comes to
Ahmednagar. 199
- Kills the Kolīs of Kanth—comes back
to Barhūti. 199
- (not to be confused with the son of
Rāwal Pātai, referred to in page 136 as
having been given the title of Nizām-

u'l-mulk in the reign of Muzaffar Shāh
II—the surname Bhatti and the later
title suggest that this was a different
person)

- Husain Bukhārī, —Fifth in the line of Syed Quṭb-i-'Ālam,
Syed Syed Burhān-u'd-din. 365
- Occupant of the seat of the Syed at
Batwā—sends words to Miyān Manjhū
Sikandar's father 400
- Tries to dissuade Nāṣir-u'l-mulk from
going against Syed Muḥarak—annoyed
by his refusal—plans to go to Syed
Muḥarak's help but sees Quṭb-i-'Ālam
in dream and abstains—sends letter and
token to Miyān Manjhū to be taken to
Syed Muḥarak. 401-402
- Husain Khān —Title given by Bahādur Shāh to Shams
bin Qutlugh Khān. 260
- Husain Mirzā —Ruler of Khurāsān—contemporary of
Maḥmūd Begdā. 102
- Husain, Syed —Descendant of Makhdūm Jahāniyān 365
- Hūshang bin —Entitled Faṭḥ Khān—the only uncle of
Muzaffar Shāh Aḥmad Shāh—sent to Idar. 38
- Hūshang Shāh —Sulṭān of Mālwa :
—Original name Alp Khān : ruler of
Mālwa. 20
—Defeated by Muzaffar Shāh—flies to
Dhār. 25-26
—Besieged and captured and placed in
charge of Nuṣrat Khān. 26
—Imprisoned for one year—petitions
Muzaffar Shāh for release—sent with an
escort led by Aḥmad Khān—established
at Mandū 26
(references now to Hūshang Shāh)

- 916, appealed to for help by Shir Malik and other rebels against Aḥmad Shāh. 40
 - marches to Gujarāt—Aḥmad Shāh marches to Pāndu in Sānvli—sends 'Imād-u'l-mulk to fight him—retreats. 41
 - Writes to Shams Khān of Nāgaur proposing an alliance. 46-47
 - reaches Morāsa for another battle—retreats without battle 47
 - Is attacked by Aḥmad Shāh in Mālwa—forces him in Ujjain 48
 - Is defeated and compelled to take shelter in the fort of Mandū—1st Z'il-qā'dā, 821. 49
 - Sends envoys to Aḥmad Shāh who persuades Aḥmad Shāh to return. 51
 - Goes to Jājnagar for elephants (and Mālwa is attacked by Aḥmad Shāh)—his return and entry into Māndū—peace with Aḥmad Shāh at Sārangpūr. 53
 - Treacherous night attack on Aḥmad Shāh's army (Muḥarram 12, 826)—confusion at night—defeated in the morning—makes another attempt to wipe off the disgrace of defeat—is defeated again—loses five thousand men and elephants. 55-56
 - Founder of the fort of Maṇdsaur. 201
- I
- Ibrāhīm bin Nizām —Entitled Rukn Khān—held Morāsa for Aḥmad Shāh I—joined Modūd in the rebellion. 38-39
 - Ibrāhīm Ḥusain Mirzā —Grandson of Sulṭān Ḥusain Bāqārī of Khūrasān—rebels against Akbar and flees to join Changīz Khān. 434

III

- Summoned by I'ti'mād Khān after
being deserted by Muzaffar Shāh. 445
- Hastens to Ahmedabad and besieges it
and harasses Sher Khān's men. 446
- Intercepts Kikā, wazir of Sher Khān
and seizes a large treasure. 446-447
- Delivers a surprise attack on Syed
Hāmid in which is worsted. 447-451
- Tries to form a coalition against Akbar
—fails, returns to his jāgīr. 451-452
- Murders Rustam Khān commandant of
Bharūch when later summoned by Akbar 453
- Escapes to north India through Chāmpā-
nir—pursued but manages to get away. 453
- Ibrāhīm Khān —One of Muzaffar Shāh's eight sons. 232
- Ibrāhīm Khān —Valiant man—dies fighting the army of
the Mirzā. 447
- Ibrāhīm Jaun- —Proceeds against Delhi but retreats on
pūri, Sultān Muzaffar Shāh I's movement. 26
- Ibrāhīm, Sultān —Succeeds his father in 923 at Agra. 184-158
- Report by 'Ālam Khān to Muzaffar
Shāh II against—defeats 'Ālam Khān
who flees to Bābur. 203-204
- Entertains Bahādur Khān. 204
- His jealousy towards Bahādur Khān. 205
- Discontent of the people of Jaunpūr
against. 205
- Iftikhār-u'l-mulk—Ruler from whom Nasir Khān snatched
bin Rājah the fort of Thalner (younger brother
of Nasir Khān) 47
- Iftikhār-u'l-mulk—Title given by Muzaffar Shāh II to
Malik Mubārak. 173
- Ikhtiyār Khān —Very clever man and wazir of Bahādur
Shāh—arrives at Nālcha, with trea-
sure and an army from Ahmedabad. 281

- Entrusted with the siege of Rāisīn. 285
- Appointed to capture Mandsoṛe. 290
- Placed on charge of Chāmpānir. 313, 315
- His conversation with Humāyūn—his qualities 315
- At Ahmedabad when Bahādur Shāh died. 323
- Afḍal Khān's remarks to. 325
- Taken into the services of Maḥmūd Shāh II—acts as his captor. 329
- Killed in 944 A. H. 330
- His qualities. 330-331
- Ikhtiyār-u'l-mulk—Appointed hākim of Ahmedabad by I'ti'mād Khān—raises Shāhu Jiu to the throne — camps at Rūper — defeated flees. 405-406.
- At Ahmadnagar—ordered to expel 'Ālam Khān—attacks and kills him 415
- Is given a jāgīr by 'Imād-u'l-mulk 425
- Fails Syed Hāmid against Changīz Khān — is summoned by him. 435
- 'Ilm-u'd-din, Syed—Son of Aḥmad Bhakri, grandson of Shāh 'Ālam—was on guard duty and playing chess when 'Imād-u'l-mulk approached to kill Sikandar Shāh. 242
- Rushes at 'Imād-u'l-mulk with a sword—is killed. 243
- 'Ilm-u'd-din, Qāḍī—Of Batwa. 366
- Ilyās —Son of Malik Ayāz—stout person—killed by the order of Bahādur Shāh 168
- Informs Bahādur Shāh of the rebellion of his brother Ishāq. 265
- 'Imād-u'l-mulk —Sent by Aḥmad Shāh to oppose Hūshang Shāh's attack in 816 A.H.—Hūshang Shāh retreated—returned after ravaging Mālwa... 41

- 'Imād-u'l-mulk —Known as " Khushqadam " " atkā " of
the Sultān. 239
- He is suspicious regarding Sikandar
Shāh's intentions—kills the Sultān. 241
- Description of his act. 242
- Proclaims Naṣīr Khān as Sultān. 243
- Description of his faithlessness. 245, 247
- Originally a purchased slave of Bibī
Rānī, Sikandar Shāh's mother to whom
she entrusted her son—hoped for wazīr
ship—disappointed—his discourtesies to
Khudāwand Khān, the wazīr. 245
- Confers a title without the permission of
the Sultān—is rebuked—is enraged. 246
- Conspires with amīrs—obliges amīrs. 246
- Kills Sikandar Shāh. 250
- Proclaims Naṣīr Khān Sultān with the
title of Maḥmūd—disgusts nobles and
soldiers. 250
- Writes to 'Imād-u'l-mulk Elichpūrī and
to Rāna Sāngā and to Bābur. 251
- Bahādur Khān informed of the treach-
ery of. 252
- Is abandoned by nobles on arrival of
Bahādur Khān. 256
- Sends 'Aḍ-u'l-mulk to bar Bahādur
Khān. 256
- Distributes ready money to his followers
to please them. 259
- Calls Laṭīf Khān—cuts off his relations
with Nāṣīr Khān ; Shawwāl 11. 260
- Assembles five thousand men at his
residence—all desert 261
- Tāj Khān sent to surround his house 261

- His talk with Khwāja Malik—his des-
peration. 261
- Conceals himself in the residence of Shāh
Jīu bin Siddīq—his house plundered. 261
- Is captured and brought to the Sultān—
is imprisoned—cross examined by Tāj
Khān—is accused—ordered to be gib-
beted in front of the durbār. 262
- Could not recite the kalmah before
being gibbeted—is executed on Shaw-
wāl 13. 262
- 'Imād-u'l-mulk —Son of Ikhtiyār-u'l-mulk—in the battle
of Maroli between Syed Mubārak and
the Mughals. 449
- 'Imād-u'l-mulk, —Arrived from Balkh—given title by
Āghā Arslān Maḥmūd Shāh II. 363
- 'Imād-u'l-mulk, —Driven out by other Deccani nobles from
Kāwelī Kāwel or Berār—Bahādur Shāh moves
to help him. 268
- His son Jā'far Khān received by Bahā-
dur Shāh. 269
- Is received by Bahādur Shāh at Nandar-
bār. 262
- Bahādur Shāh returns after making
peace between 'Imād and other nobles. 271
- Peace broken—appeals to Bahādur. 271
- Advises Bahādur Shāh to attack Parni-
dāh. 272
- Makes peace with Barīd ruler of Bīdar
and asks his daughter—recommends
him to Sultān. 273
- Is left to conduct the siege of Pathīrī. 273
- Appointed in conjunction with Muḥam-
mad Shāh, to expel Nizām Shāh. 294

- 'Imād-u'l-mulk, —Sent to Ujjain by Bahādur Shāh—informs
 Malik Jiu ibn Tawakkul him of the flight of Silhadi's son. 282
- From his camp at Bersia, informs Bahādur Shāh of the strength of the Rāna of Chittor. 285
- Left at Bersia by Bahādur Shāh 286
- Sent to Mandsore captures it from Nākū. 290
- Leaves Bīr bin I'zāz-u'l-mulk and proceeds to Māndu to join the Sultān attends on him. 290
- At the battle of Maḥmūdābād. 319
- Was at Baroda when Bahādur Shāh died—described here as " Sar Khil Khāṣ-i-Khilān " (head of the royal slave nobles and " first in valour "—proceeded Ahmedabad. 324-323
- His valour applauded by wazīr Ikhtiyār Khān—sent against Muḥammad Zamān Mirza—defeats him—Humāyūn's appraisal of his qualities. 324
- returns victorious, to Ahmadabad. 325
- Apprehensions of Afḍal Khān and Ikhtiyār Khān—the parleys and former's retirement. 325
- Appointed wazīr by Maḥmūd Shāh II. 329
- Contrives to get Ikhtiyār Khān and others hanged by disclosing their ill—conceived plot to Daryā Khān. 329-330
- Its consequence: story of death of. 331
- Daryā Khān turns against—is compelled to leave Ahmadabad and proceeds to Jhālāwār his jāgīr—is defeated at Pātri 331-332

- Goes to Mubārak Shāh at Burhānpūr—is followed by Daryā Khān who asks for his surrender—Mubārak Shāh refuses and is defeated at Dāngari. 332
- Flees to Qādir Shāh at Mandu—is called back to Ahmedabad by Maḥmūd Shāh at the advice of 'Ālam Khān after Daryā Khān's fall. 345
- Returns from Mandu—is given the sarkār of Bharūch and the port of Surat and is ordered to proceed there. 345
- Is insulted by Charji Chirīmār, when he represents the indignity accorded to the dead body—proceeds to his jāgīr. 346
- 'Ālam Khān comes to him at Anklesar (after his fall)—is embarrassed but crosses the Narmadā to meet him. 354
- Parleys—gives money to 'Ālam Khān. 355
- Represents their case to the Sultān. 355
- Is compromised—makes excuses when called by Maḥmūd Shāh II—asks Syed 'Arīshā as security. 356
- Syed reaches Bharuch and meets—leaves for Ahmedabad despite advice to the contrary 357-358
- Is received kindly at Chāmpānir. 359
- His house ordered to be plundered suddenly—lacks strength to go to Bharuch—escapes—falls in a well—asks to be taken to Syed Mirān—asks him to intercede for him and request permission to be sent to Kā'ābā—Sultān agrees. 359
- Reaches Surat—handed over to Khudāwand Khān—is killed after being subjected to torture on Ramḍān 27, 952. 360

- 'Imād-u'l-mulk, —Founder of " 'Isanpūr " between Rasūla-
 Malik 'Isan bād and Batwa—tomb situated there 167
- 'Imād-u'l-mulk, —Maintained a body of Turks—went
 against Burlān. 384
- One of the leading nobles after the
 assassination of Maḥmūd Shāh II. 387
- Accompanied Aḥmad Shāh II against
 Mubārak Shāh. 391
- Captor of the Sulṭān—communicated
 with Syed Mubārak against Nāṣiru'l-
 mulk. 402
- Obtained Bharuch, Baroda and upto
 Sulṭānpūr as his share of spoils. 409
- Refuses to give a portion to 'Ālam Khān. 409
- Goes against Syed Mubārak. 410
- Parleys with Syed Mubārak. 411-412
- Joins Syed Mubārak—'Ālam Khān
 defeated, returns to Ahmedabad. 414
- Keeps the Sulṭān under his surveillance 415
- Quarrels with I'timād Khān. 416
- Tughluq Khān killed possibly at his
 instigation 416
- Arrives at Chāmpānir with Aḥmad Shāh
 II—goes to Syed Mubārak, 417
- Plans to destroy Syed Mubārak—his
 advances against the Syed—defeat and
 death of Syed Mubārak. 417-421
- Returns to Ahmedabad. 423
- His dealings with Syed Mirān. 424
- Quarrels with I'timād Khān. 425
- Goes to Bharūch 426
- Entertains complaints from Surat against
 Khudāwand Khān—besieges Surat—is
 killed treacherously by Khudāwand
 Khān on Ramḍām 27, 966. 426

'Isā Sālār	—Rebel against Aḥmad Shāh I—corresponded with Hūshang Shāh of Mālwa	40
'Isan, Malik	—One of the confidential amirs of Maḥmūd Begda who stood by him in the rebellion of Kabīr-u'd-dīn.	97
	—Given the title of Nizām-u'l-mulk.	99
'Isan, Malik	—Entitled " 'Imād-u'l-mulk "	167
Is-ḥāq	—Entitled Changīz Khān—son of Malik Ayūz.	164
	—Succeeds to his father's position.	203
	—Rebels against Bahādur Shāh in alliance with the zamīndārs of Sorath—advances from Nawānagar to Dīv (report of his brother Ilyās to Bahādur Shāh).	265
	—Flees to Runn when hears of Bahādur Shāh's advance—defeats Tughluq Khān governor of Morvi but escapes to the Runn.	266
Islām Bukhārī Shaikh	—Offered a title by Aḥmad Shāh II but declined—recommended his younger brother.	415
Islām Shāh	—Sulṭān of Delhi—death in the same year as the accession of Aḥmad Shāh II.	390
	—Ḥājī Khān an enemy of	417
Iqbāl Khān	—Imprisoned certain people in Māndu during Sulṭān Sikandar's time.	256
I'tibār Khān	—Original name Ḥabīb—given the title and a command of 2000 by I'timād Khān.	431
	—Is killed by I'timād Khān.	432
I'timād Khān	—'Abd-u'l-Karīm given the title by Maḥmūd Shāh II.	372
	—Was entrusted with wazīrship and wakālatship at the time of the death of Maḥmūd Shāh II.	387

- Informs the nobles of the childlessness of Maḥmūd Shāh and recommends the accession of Aḥmad Shāh. 387
- Is informed of the peace with Mubārak Shāh by Syed Mubārak—is head of a party of nobles—joined Sayed Mubārak—tries to win over Ḥasan Khān. 398
- Fails to join the Syed in his conflict with Nāṣir-u'l-mulk—arrives at Kapadwanj—joins Syed Mubārak. 399
- Nāṣir-u'l-mulk advances against—plans to escape to Delhi-- consults Syed Mubārak. 400
- Is reluctant to fight Nāṣir-u'l-mulk. 403
- Joins Syed Mubārak after his victory 404
- pays a merchant at Syed Mubārak's orders. 404
- Joins the Syed in chasing Nāṣir-u'l-mulk. 405
- Leaves the Syed, goes to Ahmedabad on receiving message from Ḥasan Khān Dakhani. 406
- Syed brings him back—fights with Ḥasan Khān. 407
- His share of the spoil—rewards Tātār Khān. 407
- Warns Syed Mubārak of 'Ālam Khān. 408
- Gives 'Ālam Khān, the house of his son—they became close friends. 409
- Marches with 'Ālam Khān against Alif Khān—defeats him at Viramgām. 410
- Is informed of 'Ālam Khān's treachery--expels him from his son's house. 410
- parleys and communicates with Syed. 411
- Blames 'Ālam Khān for the mischief. 412

- joins Syed Mubarak and against 'Ālam Khān. 413
- Holds the chief authority in Gujarat—holds the Sūltān captive. 415
- 'Imād-u'l-mulk's jealousy towards. 416
- Dislikes Aḥmad Shāh's advances towards 'Imād-u'l-mulk—quarrels-goes to Syed Mubārak. 416
- Syed Mubārak's communication to him. 416
- Recommends march to Sultānpūr and Nandurbār to Mubārak Shāh—receives a part of it from him returns to Ahmedabad, resumes former position. 417
- Aḥmad Shāh favours him—leaves and joins Syed Mubārak. 417
- Delays to attack Syed Mubārak—proceeds to Syedpur. 418
- Encamps at Maḥmūdābād with 30,000 men—communicates with Syed. 419
- Syed Hāmid killed by his men. 420
- returns to Ahmedabd. 423
- Take over Syed's jāgir—Syed Miran's helplessness—is given a jāgir by. 424-425
- Quarrels with 'Imād-u'l-mulk—Aḥmad Shāh's intrigue. 425
- Leaves his house goes to Sarkhej—assembles an army in Kadī. 426
- Occupies Ahmedabad—controls the Sūltān—distributes jāgirs. 426
- Ḥabshīs defeated by Changīz Khān given jagir by—attacks Changiz Khān. 427
- Besieges him in Bharuch—refuses peace—returns to Ahmadabad. 428
- Aḥmad Shāh and him. 428
- gets him killed in 968 A.H. 429

- Raises Muzaffar Shāh III to the throne. 429
- Goes against the Fulādīs—is beaten and retires to Ahmedabad, 968. 430-431
- Summons Tātār Khān and promotes Ḥabīb—kills Ḥabīb—Tātār flees. 432
- Ḥabshīs follow Tātār—his praise of Syed Kabīr. 433
- Leads an army against Mūsa Khān—is defeated z'ilhujjah 21, 969. 433
- Summons Changīz Khān from Bharuch—proceeds with him against Fūlādīs, scenting mischief returns to Ahmedabad. 433-434
- Conflict between him, Changīz Khān and others--defeated--flees to Ahmedabad. 434
- Flees to Morāsa with Muzaffar Shāh being defeated by Changīz Khān. 436
- Miyān Manjhū's friendship for. 437
- Goes to Pāl—Changīz Khān's remark. 438
- Syed Ḥamid sent to by Changīz Khān to conciliate, against foreign army—also received the wazīr of Mirān Muḥammad Shāh—perplexed. 439
- Reaches Ma'amūrābād. 439
- Returns to Morāsa on receiving news of Miran Muḥammad's flight—goes to Dūngarpūr. 440
- Is restored to Ahmedabad after Changīz Khān's death—agrees to have the territory south of Sābar. 443
- Is disgusted with the excesses of the Abyssinians—withdraws and refuses to see nobles, .. 444

- Sher Khān attacks—Muzaffar Shāh III
leaves him—summons Mīrza Muḥam-
mād Ḥuṣṣāin from Bharuch. 445
- Sends a message to Akbar. 446
- Summoned by Akbar—waits on him at
Kadi. 452
- Akbar's kindness to. 452
- Takes leave at Khambhāt and again
joins him there—is imprisoned. 453
- Is entrusted with Gujarat by Akbar. 458
- Dealings with Shihāb-u'd-dīn. 459-460
- Is defeated by the Mughals who later
join Muzaffar Shāh. 461

J

- Jāfar Bukhārī, Syed —Entitled "Siyādat panāh"—killed in
the battle of Pātan against Sher Khān,
which won due mainly to his efforts. 454
- Ja'far Khān —son of Imād-u'l-mulk sent to Bahādur
Shāh by his father with a complaint. 271
- Jālāl Bhakrī, Syed —Entitled 'Siyādat—ma'āb—denounced
to Muzaffar Shāh III and imprisoned,
later released. 462
- Jālāl Bhakrī, Syed —Partisan of Quṭb-u'd-dīn Khān—killed
—by Ahmad Shāh II. 463
- Jālāl-u'd-dīn Maḥmūd —Sister's son of Quṭb-u'd-dīn—killed by
Muzaffar Shāh III. 464
- Jālāl, Munawwar-u'l-Mulk, Bukhārī, —Eye witness of the siege of Mandū
—relates story of supernatural killing in
the sack of Mandu by Muzaffar Shāh II. 188
- Father of Syed Maḥmūd—narrates
the story of the power of Muzaffar
Shāh II. 211
- story of the death of his father when
only four years old and blessing by
Muzaffar Shāh II. 213

- Jalāyar, Bābā —Father of Shāhān Beg Jalāyar—appoint-
ed to Chāmpānir by Humāyūn when
he turned back to Agrā. 318
- Jalāyar, Shāhān —Son of Bābā Beg Jalāyar.
Beg
- Jām —The ruler of Nawānagar—allows Muzaf-
far Shāh III passage through his terri-
tories—Is attacked by Nawāb Mirzā
Khān—encamps outside his city. 467-468
—Is attacked by Khān-i Ā'zam as
Muzaffar Shāh entered his territories. 468
—Negotiations with Naurang Khān—is
attacked—creates difficulties for the
Mughal army. 468
—Before Nawānagar—battle with Mughals.
469-471
—Flees to Jūnāgadh—leaves on hearing
of Naurang Khān's approach. 471-472
—Asks for peace in the next campaign. 473
- Jām Firūz Ruler of Sindh—defeated by the
Mughals and given refuge by Bahādur
Shāh. 271
—His daughter espoused by Bahādur
Shāh. 291
- Jalāl-u'd-din bin —Salahdār of Maḥmūd Begdā—made
Shaikh Malik excellent arrangements—given title of
Muḥāfiz Khān—raised to Muṣṭafā-i-
Mumālīk and then to wazīr—grand-
father of the author of the "Tārikh-i-
Bahādur Shāhi" 125-126
- Jamālī Kanbū, —Poet in the court of Humāyūn—given
Shaikh the sobriquet of "Second Khusrau"
—his verse quoted—accompanied
Humāyūn on his campaign of Gujarat—
questions Ikhtiyār Khān regarding his
facility with riddles. 315

Jāmi, Maālānā	—One of the contemporaries of Maḥmūd Begdā. (the famous poet).	102
Jasā	—The wazīr of Asā, the son of Jām-killed in the battle of Nawānagar.	407
Jāu Māndwālī, Syed	—One of the 'Ālam Khān's followers—took part in assassination of Charjī Chirīmār.	347
Jāyaldāh, Qāḍī	—Father of Qāḍī Maḥmūd Bīrpūri.	306
Jāyaldāh, Shaikh (R.A.S.—Shaikh Rāi to Muzaffar Shāh II. Chānd)		181
Jhāo Bāi	—Inmate of the harem of Muzaffar Shah II	334
Jhūjhār Khān Ḥabshī	—His men conduct 'Imād-u'l-mulk to Surat.	360
	—Given Bhiwal by I'timād Khān.	425
	—Defeated by Changīz Khān—loses Baroda.	427
	—Given a jāgīr by I'timād Khān.	427
	—Does not join the opponents of I'timād Khān.	430
	—Is continued in his jāgīr by Changīz Khān, after the expulsion of I'timād Khān.	440
	—Kills Changīz Khān, 976.	442
	—Occupies Ahmedabād—surrenders it to Sher Khān—invites I'timād Khān.	443
	—Quarrels with Ulūgh Khān Ḥabshī.	445
	—Submits to Akbar at Kadī—is continued.	452
	—Is executed by being thrown under an elephant.	453
Jitti, Nāik	—Son of Naik Bakhū—musician in the household of Daryā Khān.	333
Jiwand	—One of the rebels against Aḥmad Shāh I—defeats Bikan and Ādam Afghān.	30
	—Becomes a leader of the rebels—is killed.	31

- Juman, Malik —was with Aḥmad Shāh during Hūshang Shāh's night attack in 826—sent by him to make inquiries about the enemy. 54
- Juman, Malik —entitled "Muḥāfiz-u'l-mulk"—sent to Dilwārah by Muzaffar Shāh II to procure intelligence regarding the fort of Chittor. 180
- Junaid Kīrrānī —Nephew of Sulaimān Afghān, the ruler of Bengal—stood firm in the battle between Changīz Khān and I'timād Khān. 435
—Joins Changīz Khān. 436
- K
- Kabīr, Shaikh Mulla —Follower of Shaikh Ḥamid-u'd-dīn Nāgorī—devotion to, by Malik Muḥammad Ikhtiyār, a noble of Maḥmūd Begdā. 152
- Kabīr, Syed —Wakil of Tātār Khān—ordered to fight with Ḥabshi at Sānand. 432
- Kabīr, Syed —Killed in the battle of Nawānagar. 470
- Kabīr-u'd-dīn Sūltān —Entitled 'Aḍd-u'l-mulk—rebelled against Maḥmūd Begdā. 96
—Is killed by a Rajput during his fight. 99
- Kabīr-u'l-mulk —Kōtwāl under Bahādur Shāh—is sent to find 'Imād-u'l-mulk. 262
- Kabī Mīr —Is defeated by Punjā, /Rāja of Idar—loses his elephants—later defeats and kills him (in Aḥmad Shāh I's reign) 57
- Kaiqubād, Nāṣir-u'd-dīn —Story of accession quoted by Miyān Manjhū to Mubārak Shāh. 393-395
- Kālū, Hājī —Ghulām in the service of Maḥmūd Begdā—founded "Kālūpūr" in Ahmedabad. 168
- Kālū, Malik —Supports Maḥmūd Begdā in the rebellion of Kabīr-u'd-dīn. 97
—Is given the title of 'Imād-u'l-mulk. 99

- Executed by the orders of the Sultān
for implicating two innocent persons
and thus causing their death. 113-114
- Kaiyān Rāo —Of Khambāyat. 462
- Kamāl, Shaikh —A saint of Gujarat—his greed and
intrigue with Maḥmūd Khaljī and
prayers for him. 65-66
- Syed Burhān-u'd-dīn sends Shāh 'Ālam
to—refuses—miracle of Shāh 'Ālam—
his death. 72-75
- His tomb in 'Aylampura—behind the
mosque of Khudāwand Khān. 62
- Kamāl-u'd-dīn, Shaikh —A disciple of Iḥām-dāni Order—a Syed
of Surat. 367-368
- Kāmil-u'l-mulk —Wazīr of Mubārak Shāh—his talks
with Shaikh Muḥammad. 396
- Kansāgar, Rānī —Beloved wife of Maḥmūd Khaljī III of
Mālwa—accompanies him in his flight
to Muzaffar Shāh II. 195
- Karīm, Khusrau —One of the nobles who joined Modūd's
Malik rebellion against Aḥmad Shāh I. 30
- Kathā-sarsal —"Girāsīā" of Jhālāwār—joined the
Girāsīā revolt of Shāh Malik against Aḥmad
Shāh I. 41
- Khākhū —One of the generals sent by Medini Rāi
to guard Mandu against Muzaffar
Shāh II. 185
- Killed after the fall of Mandu. 192
- Khalīl Beg —Leader of the Mughal detachment who
left Shāhāb-u'd-dīn and joined Muzaf-
far Shāh III. 459
- Given the title of Khān-i-Zamān by
Muzaffar Shāh III. 461
- Khaij Khān, Nawāb —Given the fort of Surat and its environs
by Mirzā Kokā. 455

- Khān-i-'Azam,** —Known as Nawāb Mustafāb—attacks . . .
- Mirza 'Aziz** Sher Khān at Patan—defeats and . . .
- Kokāh** kills him. 454
- Given Ahmedabad and Petlād as jāgīr. 455
- Sends an army against Mirza Muḥammad . . .
- Husain—is besieged in Ahmedabad— . . .
- relieved by Akbar. 456-457
- Is confirmed in the government of . . .
- Gujarat in 981/1574—remains there for . . .
- two years and some months. 457
- Is appointed to succeed Khān-Khānān . . .
- in 999. 468
- Leads an expedition against Muzaffar . . .
- Shāh III and the Jām—encamps at . . .
- Viramgām. 468
- His campaign against the Jām—success. . .
- 469-470
- his pilgrimage to Makkāh in Rajab . . .
1001. 471
- Stays at Nawānagar—makes attempts to . . .
- capture Jūnāgadh—fails—returns to . . .
- Ahmedabad. 471 to 472
- Resumes siege after seven or eight . . .
- months—accepts submission of the Jām . . .
- and captures the fort. 472
- Sends a force to pursue Muzaffar Shāh . . .
- III to Jagat. 472
- Goes against Morvi—receives the Jām— . . .
- receives emissaries of, from Bhayā of . . .
- Bhuj—surrender of Muzaffar Shah III to 473
- Khān Jahān** —Was near Quṭb-u'd-dīn in the battle of . . .
- Kapadwanj. 78
- Khan Jahan** —Title given to Rao Mandalik. 126
- Khān Jahān** —Khawājah sarā in the household of . . .
- Maḥmūd Shāh II—Malik Amīn's wit at . . .
- his expense. 348

Khān Khānān	—The title of Şafdar Khān.	259
Khīm, Nāik	—Musician in Daryā Khān's household.	334
Khittāb Lādan, Malik	—One of 'Ālam Khān's men—killed Charjī Chirīmār at his orders.	347
Khiḍr, Haḍrat	—Referred to, in a couplet taken from the Mathnawī of Rūmī.	110
Khiḍr, Maulānā	—“ Entitled “ Safi-u'l-mulk ”—conspires against Malik Sha'abān and Maḥmūd Begdā. —sent to Div as a prisoner—interceded for, by Malik Sha'abān, pardoned and given an allowance.	96 99
Khudāwand Khān	—Led the army sent against “ Kanth Kot ” by Muzaffar Shāh I in 812.	26
Khudāwand Khān	—Appointed “ atāliq ” of Aḥmad Shāh, the eldest son of Maḥmūd Begdā.	133
Khudāwand Khād	—Younger brother of Āṣaf Khān—ap- pointed “ Diwān-i-kul ” by Maḥmūd Shāh II. —Killed Burhān.	361 383
Khudāwand Khān, Malik 'Aylam	—Original name, Malik 'Aylam—son-in- law of Muḥammad Shāh—presents Diwān-i-Ḥāfiz to Maḥmūd Begdā to draw an omen. —Favourite of Maḥmūd Begdā—founded 'Aylampūra south of Ahmedabad and built a large mosque—proficient in polite speech and archery—introduced new fruits in Gujarat—rebelled but forgiven—retired to isolation and died in this state.	102 175-176
Khudāwand Khān Pātiri	—Combines to fight against 'Imād-u'l- mulk. —Sends wakīls to Bahādur Shāh,	268-269 270

Khudāwand	—“ Muq̄tai ” of Surat—kills ‘Imād-u’l-	
Khān Rūmī	mulk in 952.	360
	—Kills ‘Imād-u’l-mulk Rūmī.	426
	—Attacked by Changīz Khān—killed.	426
Khurāsān Khān	—Escorts Musa Ibrāhim from Gujarat,	176
Khurram, Mirzā	—Son of Nawāb Mustafāb—in the battle of Nawānagar,	469
Khwājāh	—One of the dissident Mughals who left ‘Abd’ullāh Shahab u’-d-dīn to join Muzaffar Shāh. III.	459
	—Given the title of Khān-i-Jahān by Muzaffar Shāh III.	461
Khwājāh Jahān	—Wazīr of Maḥmūd Shāh Bahmanī— (Khwājāh contemporary of Maḥmūd Begda.	102
Maḥmūd	—Report of his assassination reaches Gāwān) Maḥmūd Begda.	145
Khwājāh Jahān	—Khwāja sarā of Maḥmūd Shāh Khalji of Mālwa—revolts and raises Muḥam- mād Khān a younger brother as a pretender to the throne.	174
	—Is defeated and killed.	177
Khwājāh Jahān	—Ruler of Parindāh—attacked by Amīn Nasan at Bahādur Shāh’s orders.	272
	—Proceeds to attack Āsīr and Burhānpur— is defeated.	273
Khwājāh	—His poem Qirān-u’s-Sa’dain quoted.	394-405
Khusrau		
(Amīr Khusrau)		
Khwājāh Mānik	—Advised ‘Imād-u’l-mulk to fly.	261
bin Jalāl		
Khwājāh	—Entitled ‘ Ḥusam-u’l-mulk ’—conspires Muḥammad against Maḥmūd Begdā.	96
	—Flees to Pāṭan.	98

- Khawājāh —Zafar Khān performs ziyārat to his Mu'in-ul-Haq shrine at Ajmer. 98
- Kokah, Mirzā, —See Khan-i-'Azam Mirza Aziz Kokāh, Khān-i-'Azam 'Aziz Kokaltāsh
- Kumbhā, Rānā —Restores Shams Khān to Nāgaur—wishes to destroy the fortification of Nāgaur but not allowed by Shams Khān—returns to his country—and prepares an army and invades Nāgaur. 83
- Battle with nobles sent by Quṭb-u'd-dīn Shāh— indecisive—sacks Nāgaur and returns. 83
- Seizes Ābū from the ruler of Sirohi, Khīta who appeals to Quṭb-u'd-dīn Shāh—defeats Malik Sha'abān at Kombhalmir—is defeated by the Sūltān who ravages the area—seeks peace and agrees to abstain from harassing Nāgaur or other Muslim lands. 84
- Joint expedition of Maḥmūd Khaljī and Quṭb-u'd-dīn against—battle near Chittor—is defeated and waits on Quṭb-u'd-dīn Shāh and gives presents—is accepted. 84-85
- Advances againsts Nāgaur but turns back on hearing Quṭb-u'd-dīn's advance. 85
- Kūnwar —Dancer in Daryā Khān's household. 334
- L
- Lād Khān —Attacked and defeated Muzaffar Shāh. 467
- Lād Khān —Son of Muqbil Khān, appointed to (R. A. S. attend on Maḥūd Shāh II—remarked Dilāwar that if permitted, he would get rid of Khān) 'Imād-u'l-mulk and Daryā Khān—killed by them in 944. 219-220

- Lādan: Khaḥjī, —Controlled half of the territory of
Malik Buhlānpūr—goes to Āsīr with the approval of Maḥmūd Begdā. 148
- Waits on Maḥmūd Begdā—is given the title of Khān-Jahān—is given village of Beas in the area of Sulṭānpūr—reconciled with Husām-u'l-mulk. 149
- Appointed to help 'Ādil Khān. 150
- Lakham Bāi (Lakshmī Bāi) —Wife of Muzaffar Shāh and mother of Bahādur Shāh—"Gohil" Rājput. 232
- Lakhman Sen —Brother of Silhadi—dealing to give up Rāisīn to Bahādur Shāh. 284
- Comes down from fort and waits on Bahādur Shāh—goes up again. 286
- Langar Khān —Son of Qādir Shāh of Mandū—with Bahādur Shāh in Dīv. 216
- Laṭīf Khān —Brother of Aḥmad Shāh—sent against Shaikh Malik and others. 41
- Laṭīf Khān —Son of Muzaffar Shāh II and Rānī Rāj Bāi. 232
- Accompanies his father to Baroda when he leaves Maḥmūd Begdā at Muḥammadābād. 150
- Leaves Ahmedabad at the approaching death of his father due to apprehensions at his brother Sikandar Khān's accession. 206
- Seeks refuge with Rānā Bhīm in the area of Sulṭānpūr. 239-240
- Appears before Dhandhuka and solicites Tāj Khān for support. 255
- Is joined by 'Aḍl-u'l-mulk and Muḥāfiz Klān is an attempt to rebel against Bahādur Shāh. 263

- Attacks and ravages villages near Sulānpūr—is attacked—abandoned and is captured—is ordered to be taken to Bahādur Shāh but dies at in the way—is buried there but later body taken to Hālul. 264
- His son Maḥmūd II ascends throne. 329
- Laṭif Khān, Malik —Given the title of "Sharzah Khān" and sent against Laṭif Khān. 240
- Laṭif-u'l-Mulk —One of Daryā Khān's friends—not allowed by him to attend his parties, instigates 'Ālam Khān and others against Daryā Khān—his punishment. 335-336
- Laṭif-u'l-Mulk, Sondhā —Insignia bearer of Muzaffar Shāh II—opium eater—lets fall his sword on the Sūltān—is forgiven. 215
- Was posted as guard when 'Imād-u'l-mulk appeared to kill Sikandar Shāh—checks the assassin. 242
- M
- Ma'asūmah Begum —Daughter of Bābar—full sister of Humāyūn—married to Muḥammad Zamān Mirzā. 259
- Māh Shaikh —Brings I'timād Khān to Syed Mubārak's side. 406-407
- Maḥmūd Ghaznī —Comparison with Maḥmūd Begdā. 101
- Maḥmūd, Sūltān —Son of Muḥammad Shāh and grandson Firūz Shāh—arrives in Gujarat and is welcomed by Zafar Khān in 80r—leaves for Mālwa—goes to Qanauj. 20
- Muzaffar Shāh I marches to the help of, against Ibrāhīm Sharqī of Jaunpūr. 26
- Maḥmūd Khaljī, Sūltān —Father of Ghiyāth-u'd-dīn, ruler of Mālwa. 102

- Advances in response to the appeal of Rāja Gangdās of Chāmpānir facing an invasion of Muḥammad Shāh—ignores consideration of Islām—reaches Dahod. 64
- His favour to saints and character—relationship to Shaikh Kamāl and partisanship of—sends money to. 65-66
- Invades Gujarat. 67
- Besieges Sultānpūr—is deceived by the commandant. 69-70
- Intrigues to capture Bharuch—plunders Baroda—remarks on the bravery of the Brahmins of Barnāwa. 70-71
- Battle of Kapadwanj with Quṭb-u'd-dīn Shāh—855 A.H. 79-80
- Remarks on the "army of saints" guarding Gujarat. 81
- Proceeds against Nāgaur—retreats on news of an approaching Gujarat army. 82
- Mujāhid Khān of Nāgaur takes refuge with. 82
- Seizes Mandasor from Rānā Kumbha—marches on Chittor—besieges it. 84
- Attacks Deccan—reaches Bīdar—besieges Nizām Shāh. 111
- Retreats via Gondwanah when hears of approach of Quṭb-u'd-dīn, Shāh—falls into difficulties and loses many soldiers. 112
- Again attacks Deccan—but retreats before Maḥmūd Begdā who threatens to attack Mandu if he attacked again. 113
- Dies and is succeeded by his son Ghiyāth-u'd-dīn—843 A. H. 120

- Maḥmūd Bah- —Ruler of the Deccan contemporary with
 mani, Sūltān Maḥmūd Begdā. 102
- Minor when succeeds his father. 145
- Quells the rebellion of Bahādur Gīlāni. 146
- Nizām-u'l-mulk Dakharī, slave of. 281
- Maḥmūd Begdā, —Born on Ramḍān 20,⁴⁹ in the reign of
 Faṭḥ Khān his father Muḥammad Shāh. 63
- His mother, Bibī Mughli takes him to
 Shāh 'Ālam on accession of Quṭb-u'd-
 dīn Shāh care of Shāh 'Ālam for him. 86
- Attempts of Quṭb-u'd-dīn Shāh to secure
 —miracles of Shāh on and for him. 86-87
- Rānī Rūpmanjarī's attempt. 87
- Sūltān Quṭb-ud-dīn's attempt—miracle 87
- Recollections of, clothed as a girl. 88
- 'Imād-u'l-mulk's arrival to take him to
 the throne—hesitation of mother—is
 brought to Bladar and saluted as
 Maḥmūd Shāh. 93
- Ascends throne on Sunday, Sha'bān 863
 in Ahmedabad—explanation of term
 " Begdā ". 95
- Qualities—excellent ruler—enormous
 appetite. 95-96
- Aged 13 years 10 months and three
 days on the day of accession—distrib-
 utes alms and titles. 96
- Conspiracy of Kabīr-u'd-dīn and others—
 suppression of conspiracy with aid of
 'Imād-u'l-mulk—punishments 967--998
- Administrative reforms of, regarding
 jāgīrs—religious orders—security for
 travellers—his place in Sūltāns of Guj-
 arat (none greater)—conquest of
 Chāmpānī and Jūnāgaḍh. 100-101

- His contemporaries—an age of great figures. 102
- Condition of Gujarat in reign of—cheapness of grain—plentifulness of fruits—encouragement for building and planting. 104-105
- His prayers and penitances—contact with Shaikh Sirāj—follower of Shaikh Raḥmat-u'l-lah. 105-109
- Sharpness of mind though illiterate—his query in learned matters. 109-110
- At Kapadwanj for hunting—review of army. 111
- 868—again to Kapadwanj—returns and busies himself in administration. 111
- 866—camp at Khari river—marches to the help of Nizām Shāh against Maḥmūd Khaljī—reaches Nandurbār—is informed of the withdrawal of Maḥmūd Shāh. 111-2
- Reviews his army at Thālāna—the extent and equipment of his army—returns. 112, 113
- 867—is again appealed by to Nizām Shāh—proceeds to Nandurbār—threatens Maḥmūd Khaljī. 113
- Sends for arms of Telengāna-868. 113
- 869—marches towards Kōh Bārūr—conquers it 870—for hunting to Ahmad-nagar. 113
- Punishes Ādam Khān Haji Malik and others—gives away their titles. 113-114
- Confers the title of 'Imād-u'l-mulk on Bahā-u'd-dīn Ikhtiyār-u'l-mulk and appoints him as Wazīr. 114

- Towards Girnār—871. 114
- Account of Its campaign. 115
- Insolence of Mandalik to, as a cause of war. 115
- Preparations for the campaign. 119
- Besieges Jūnāgadh—wills to conquer Mahābala (where the garrison had shut itself)— storms it. 119-120
- Receives agents from Rao Mandalik— concludes siege and returns to capital. 120
- 868—resumes attack ostensibly because of Rāo Mandalik's display of splendour and religiousness—receives insignias of royalty from him and sends him musicians (or agents). 120
- Refuses to attack Ghiyath-u'd-dīn of Mālwa after the death of his father Maḥmūd Shāh as being against the conduct of a Muslim. 120
- 874—sends army to Sorath which ravages country—conceives of conquest of Girnār and marches to it—receives Rāo Mandalik—asks him to turn Muslim —is refused. 121
- Seige of Girnār—surrender of the fort 877 A. H. 122
- Initiates Rāo Mandalik into Islam. 122
- Another version of the conquest of Girnār. 123-123
- Account of Khudāwand Khān's advice to and its cause in conquest of Girnār by. 124
- Calls for Syeds and ulemās and settles them in Jūnāgadh—names it Muṣṭafā-bād—brings Sorath under his control and enforces salāmī. 125

- Appoints Malik Jamāl-u'd-dīn over Ahmedabad, with the title of Muḥafiz Khān—makes him wazīr due to his excellent arrangements—appoints a noble to Baroda and 'Imād-u'l-mulk to Sankheda, Qiwām-u'l-mulk to Godhrah—Tāj Khān to Sorkha—prevents Rāo Chāmpa from rebellion. 126
- Leads an expedition to Sindh to Rūn—abstains from destroying zamīndārs there on condition of becoming Muslims—agrees—takes them to Jūnāghadh to know the practices of Islam. 127
- 877—against the lawless tribes of Sindh. 127
- conquers Jagat and Sankhodār on application of Maulāna Maḥmūd Samarqandī who had been captured by robbers in that area. 127-128
- Marches on Z'il-hujja 17—conquers Jagat and destroys temples. 128
- Attacks and conquers the island of Sankhodār—enters island—demolishes temples and builds a mosque—878. 129, 130
- Arrives at Muṣṭafābād—Jūnāghadh on Jamad I, 10—Bhim of Jagat brought there and punished. 130, 131
- Returns to Ahmedabad—turns to Ghoghā to punish Malabāri pirates—sends equipped vessels for this purpose—goes to Khambhāyat and thence to Sarkhej. 131
- Confirms jāgīrs to his nobles and soldiers. 132
- Sorrow for those killed in war. 131, 132

- Reaches Ahmedabad in Sha'abān—
 leaves for conquest of Chāmpānir in
 Ramḍān from Morāmti—sends troops
 to lay waste Chāmpānir—returns and
 passes rainy season in Ahmedabad—
 goes to Jūnāgadh—hunts. 132-133
- Founds Maḥmūdābād on the banks of
 Wātrak—tribute to his judgement. 133
- 885—leaves Aḥmad Shāh the eldest son
 in Ahmedabad—punishes Khudāwand
 Khān and his accomplices for his plot.
 133-134
- 887—receives news of defeat of Malik
 Asad at the hands of Rājā Patāi—
 decides on conquest of Chāmpānir. 134
- accounts of conquest of Chāmpānir. 135
- Ignores appeal of Rāwal Patāi—lays
 siege to Chāmpānir. 135
- Advances against Ghiyath-u'd-dīn
 (appealed to by Rāwal Patāi) who
 comes to Dohad but withdraws on
 advice of ulemā. 136
- Returns to Chāmpānir—fall of the fort
 —offers Islam to Rāwal but is refused
 and therefore killed—his son converted
 and raised to nobility, in Z'ilqā'da 2,889. 136
- Finds climate pleasing and founds a
 city and calls it Muḥammadābād—890—
 lays gardens—descriptions of. 137
- Rewards a skilled Khurasāni gardener
 and his Gujarati copyist—story. 139-140
- Contribution of, to the encouragement of
 fine arts in Gujarat. 140
- Care for his people and laws. 140

- 891—entrusts Maḥmūdābād to Muḥāfiz Khān and goes to Junagadh—returns—
892—again to Muṣṭafābād—at Dhan-
dhūkā—entrusts Sorath to Khalil Khān
and returns. 144
- Plans to attack Rāja of Sirohī for his
robbery of horses from merchants—
sends order to him—receives submission
and indemnity and returns. 144
- stays for four years in Muḥammadābād. 144
- 896—receives news of the murder of
Maḥmūd Gāwān and sends Qiwām-u'l-
mulk to Dābhol—recalls army after
receiving satisfaction. 145, 146
- 899—leads an army to Morāsā on
account of the rebellion of Alp Khan—
forgives his fault—901. 146
- 904—leads an army to Asir—reaches
Tapti when receives tribute with apolo-
gies—visits Thālner, Dirmāl, and
returns. 147
- 906—plans to march to Malwa to avenge
Ghiyāth-u'd-dīn Shāh—refrains as Nāsir-
u'd-dīn submits—no expedition for
seven years. 147
- 913—proceeds to Chāwl (Jāval)—to
quell the trouble of the Firangis—at
Dīv receives news of the victory—of
Ayāz with the help of Turks—is pleased
and sends him a dress of honour—re-
turns to Basāi—stays for six days—re-
turns to capital on Muharram 9,914. 147
- Receives application from 'Ālam Khān
his grandson, to be placed on throne of

- Khāndesh—makes over Āsīr to 'Ālam Khān and proceeds to Nandurbār—stays for Ramḍān at Sānwali—calls Khalīl Khān from Baroda. 148
- Reaches Thalnir—makes arrangements for Khāndesh and returns. 149-150
- Reaches Muḥammadābād—gives leave to Khalīl Khān to go to Baroda and keeps Bahādur Khān—fondness and forecast for. 150
- Z'il-hujja 916—goes to Pātan—last expedition—meets Syeds—comes to Sarkhej and visits the tombs of Shaikh Aḥmad Khattu—visits his mausoleum. 150
- Comes to Ahmedabad and becomes sick—calls Khalīl Khān and gives parental advice—allows him to leave—sickens and dies before he could arrive again—dies on Monday, Ramḍān 917—buried at Sarkhej. 151
- Duration of reign 54 years and 1 month—age 67 years—disciple of Raḥmat-u'l-lah buried in Shaikhpurā. 151
- Companions of youth—Daryā Khān—Ikhtiyār Khān—account of nobles, it under individual names. 151-168
- Mahmūd bin Nāsir-u'd-dīn, Mandu and captures it—writes to Sultān Muzaḥḥar Shāh who sends him a farmān—hands power to Medīni Rāi. 177
- Campaign against his brother in Chanderi. 179
- Tires of the domination of Medīni Rāi and flies to Muzaḥḥar Shāh II. 182-183

- Reaches Bhakora on border of Gujarat—
is welcomed 183
- Accompanies Muzaffar Shāh II into
Mālwa—receives Mandū from him. 189
- Sends the jewelled waist band to
Muzaffar Shāh. 189
- Descriptions of his luxury—entertains
Muzaffar Shāh. 190
- 825—Marches on Gāgrun and kills
Hamikaran—attacks and is defeated by
the Rana and imprisoned—well treated.
192-193
- Is restored to his throne by the Rāna—
his son kept as a hostage. 193
- Joins Malik Ayāz—but not anxious to
fight—returns. 201-202
- Plunders Rānā Ratansi's territory—
faces him at Ujjain and wishes to kill
Sikandar Khān and Silhadi—sends
emissaries to Bahādur Shāh. 275
- Fails to wait on Bahādur Shāh at
Sambhal—sends envoy who expresses
unwillingness to surrender Chānd Khān. 276
- (as Bahādur Shāh enters Malwa)—
Crowns his son as Sulṭān and plans
guerilla war. 276
- Waits on Bahādur Shāh after the fall
of Mandu on Sh'abān 20,927—is placed
in custody—is killed in an ambush
made to free him while being taken
to Gujarat. 278
- Maḥmūd Shāh II —The only heir after the death of
Sulṭān Muḥammad Shāh Āsiri. 326

- Spared by Bahādur Shāh—entrusted to Muḥammad Shāh and by him to Malik Shams-u'd-dīn. 326-327
- Called by the Amirs. 327
- Coming into power etc. 329
- 943/1536—ascends the throne at the age of 11—son of Laṭīf Khān and the daughter of Baharām Khān of Sindh—born in 932/1525—forecast of the astrologers. 329
- Bestows wazīrship on 'Imād-u'l-mulk—entitles Daryā Khān as Majlis-i-Gīrāmi—becomes a puppet in their hand and is closely watched. 330
- Dissimulation of—betrays Lād Khān. 331-332
- Is carried to out of Ahmedabad by Daryā Khān who overthrows 'Imād-u'l-mulk—comes to Ahmedabad—at the Battle of Pātri. 331-332
- Is taken to the frontiers of Burhānpur in pursuit of 'Imād-ul'-mulk—stays in Burhānpur—khuṭba there read in the name of—returns. 332
- Abdicates all powers to Daryā Khān. 332
- Dissimulates to deceive Daryā Khān who strives to find out his ideas. 335
- Attains maturity—invited to Daryā khān's party and is indifferently waited upon—remarks to Syed Mubārak. 338-339.
- Escapes to 'Ālam Khān at Dhandhuka. 339
- Is defeated by Fattuji, flees to Rānpur but soldiers join him. 342

- Enters Ahmedabad in triumph 950/1543 343
- Takes Chāmpānair by storm—his bravery
343-344
- Stays there absorbed in pleasures—bestows
wazirship on Burhān-u'l-mulk Bambānī. 344
- Exalts Charji Chirīmār as Muḥāfiz-u'l-
mulk and makes him a close companion—
receives 'Imād-u'l-mulk and bestows
Bharuch and Surat on him. 345
- Kills 'Alā-u'd-dīn and Shujā' Khān
at Charji's advice—is beseiged by 'Ālam
Khān and other nobles—on severity of
water sends for Burhān-u'l-mulk—is
advised to give way. 346-347
- Gives audience in which Charji is killed
on which tries to kill himself—again
becomes a puppet in the hands of
nobles. 347
- Two witticism on questions by. 348
- Is guarded carefully by nobles. 349
- Weeps when he learns of his being
blinded. 350
- Intrigues with Tātār-u'l-mulk—escapes
from custody. 350-351
- Proceeds into the city and gives the
houses of 'Ālam Khān and Wajih-u'l-
mulk to plunder. 351-352
- Is waited upon by Afḍal Khān when he
reaches Pānkor Nākā—at Jamālpūr sees
ravagers and receives news of escape—
takes the reigns of government in his
own hands. 354

- Receives a petition from 'Imād-ul'-mulk in favour of Daryā Khān and 'Ālam Khān—agrees but becomes suspicious at Şafdar Khān's escape. 355-356
- Rebukes 'Imād-u'l-mulk and calls him
 - sends Syed 'Arīsha to fetch him, 356-357
- Marches against Daryā Khān to Chām-pānir— 357
- Receives 'Imād-u'l-mulk with favour— declares himself innocent of plunder
 - agrees to send him to Surat. 359-360
- Appoints Syed Mubārak against Daryā Khān and Tātār Khān against 'Ālam Khān—his authority in Gujarat. 360-361
- After restoration—appoints Āşaf Khān as "wizārat-i-'Uẓmā"—Khudāwand Khān as "Diwān-i-Kul"—Afḍal Khān given jagir—distributed titles to other nobles. 362-363
- Favour to I'timād Khān. 362-363
- Apologises to nobles for allowing I'timād Khān to whisper in their presence
 - wishes to conquer Malwa—is advised to resume Wānta lands, amounting to ¼th of Gujarat—proceeds against girāsiās—"erases their names" by establishing thānās, 361-362
- Measures against Hindus—disallows such festivals as Holi and Diwāli—relief of such people at the assassination of. 369
- Great friend of the poor and faqīrs—liberality to. 366-370
- His generosity to a Muslim peasant with many daughters. 370

- Makes Maḥmūdābād his capital—account of the āhū-khāna built therein. 371-372
- Account of assassination, 372-373
- Events preceding the assassination of—feels thirsty and calls for water—is served poisoned drink by Burhān—stabbed by him soon after—Rabi I, 12— 373
- Earlier account: showed favour to Burhān, rebuked for this by Afḍal Khān—catches him in evil—threatens him—is poisoned. 374-377
- Buried in the mausoleum of Maḥmūd Begdā. 381
- Death in Maḥmūdabad on Friday night Rabi 961—accession, at age of eleven years, death at the age of twenty-eight, 382
- Maḥmūd Bargī,**—Sent by Aḥmad Shāh against Naṣīr Malik Khān of Khandesh—besieges Thālner where receives the submission of Naṣīr Khān. 48
- Maḥmūd Bukhārī,** Syed—Muḥtasib during the time of Mirza Koka—gives account of a miracle during the urs of Shāh 'Ālam. 143
- relates an anecdote regarding the majlis of Daryā Khān. 334
- Receives jointly with Syed Ḥāmid the parāgana of Dholka, Khānpūr and Basai from Akbar. 455
- Maḥmūd Khān,**—Sent by Aḥmad Shāh I to quell the in-Khān 'Azam surgents of Sorath. 48
- Maḥmūd Khazānchī** —Treasurer of Syed Mubārak—is called by him. 423

- Maḥmūd, Malik—Entitled "Malik-i-Malāyak Şifātī"—
recounts of the death of many Hindus
by supernatural hands during Muzaffar
Shāh II's sack of Mandū. 188
- Maḥmūd, Munshī—The scribe who drafted Bahādur Shāh's
Mulla reply to Humāyūn—was formerly in
the services of Humāyūn—had a grudge
against him and so deliberately twisted
the letter, read it to Bahādur Shāh
when he was intoxicated and was cause
of conflict. 303
- Maḥmūd, Qāḍī, —Ḥākim-i-qaḍāti (chief judge) of
Māngrol—reports a schismatic to Bahā-
dur Shāh who executes him. 322
- Maḥmūd, —Disciple of his uncle Qāḍī Ḥammād,
Qāḍī ibn Qāḍī disciple of Shāh 'Ālam—expelled from
Jāyakhāh Bahādur Shāh's camp at Chittor for
Bīrpūrī speaking too freely—went to Bīrpūr
where died in 941. 306-307
- Maḥmūd —Learned man, robbed and set afloat
Samarqandī, by the ruler of Jagat—complained to
Mulla Maḥmūd Begdā and thus caused the
conquest of that area. 127-128
- satisfied. 130
- Maḥmūd, Syed —Son of Syed Burhān-u'd-dīn—Qutb-u'l-
aqqāb—son of Syed Jalāl known as
Makhdūm-i-Jahāniyān. 62
- Entitled "Munawwar-u'l-mulk"—an
anecdote Maḥmūd Begdā, related to. 211
- Mahtā, Miyān —A saint resting in Gāgrūn. 289
- Makhdūm —The great Bukhāri saint—pleased with
Jahāniyān Zafar Khān, bestows Gujarat on him
and his descendants. 10-11
- Muḥammad Shāh I, his disciple. 23

- Malik, Shaikh, —Entitled "Mitthe Khān"—governor of
 bin Sultān Surat and Rānder—joins Modūd in
 Muzaffar rebellion against Aḥmad Shāh I—sub-
 mits at Bharuch. 31
- Revolts again and joins Modūd at
 Idar—flees to Nāgor. 39-40
- Malik-ush-Sharq, —One of the prominent partisans of
 Gujarātī Syed Mubarak—called by him. 387
- Given Nādiad by Iti'mād Khān. 407
- Sent to fetch Tātār Khān before
 Changiz Khān at Ahmedabad. 425
- Mallū Iqbāl —Name Mallun Kala—de facto ruler of
 Khān Delhi in the reign of Muḥammad
 Shāh—defeats Tātār Khān at Panipat
 and seizes his baggage. 19
- Proceeds against Qanauj to punish
 Maḥmud Shāh. 24
- Killed in the battle with Khiḍr Khān—
 Jāmad I 19, 808. 24
- Mallū Khān— —Receives Sārangpūr from Bahādur Shāh. 283
- Qādir Shāh —Ruler of Malwa, had been appointed
 under Muḥammad Shāh Āsiri and did
 not like it but had to submit since he
 was appointed by Bahādur Shāh. 323
- Mubārak Shāh flees to, after his expul-
 sion from Burhānpūr. 333
- One of the "Khanzādan" of the rulers
 of Malwa—had joined Bahādur Shāh
 who kept his son with him—appointed
 to Malwa during Mughal invasion. 337
- gives shelter to 'Imād-u'l-mulk—who
 had sent him the insignias of royalty

- (after the death of Bahādur Shāh)—
reads Khuṭbā strikes coins in his name
and takes title Qādir Shāh. 337
- Refuses to surrender 'Imād-u'l-mulk to
Daryā Khān—letter to and reply of. 337-338
- Daryā Khān's expedition against. 338
- Mamrīz Khān —Wife's brother of Islām Shāh—kills
the heir (Firūz Shāh) and occupies the
throne with the title of Muḥammad
Shāh 'Ādil. 390
- Mandalik, Rāo —Rāja of Gīrnār who held Sorath. 41
- fought against Aḥmad Shāh but was
defeated in 817 A.H. 43
- Mandalik, Rao —Rāja of Gīrnār and Jūnāgadh—refused
to acknowledge any Sultān (till the
time of Maḥmūd Begdā) due to the
strength of his fort at Gīrnār. 115
- Campaign of Maḥmūd Begdā against. 116-117
- Submits. 120
- Worships in great pomp and thus
enrages Maḥmūd Begdā and is attack-
ed—gives up the insignias of royalty
and submits. 120
- Third campaign against in 874/1469
waits on the Sultān and is asked to
embrace Islām—escapes into his fort
and fights—is betrayed. 121
- Takes refuge in Gīrnār—is attacked
and is granted relief on condition of
embracing Islam—waits on the Sultān
and surrenders keys—embraces Islam—

- his pleasure at this dignity and regret at past glory. 121-122
- Story of, ascertained from reliable men—passion for Mohini a wania woman cause of betrayal by her husband. 122-123
- Comes to Ahmedabad with Sultān—waits on Shāh 'Ālam—his surprise and tribute to. 123-124
- Is given the title of Khān Jahān and a suitable jāgir- 876/1471. 136
- Manjhū
Kalāwant —Favourite singer of Bahādur Shāh—falls into Mughal hands at the fall of Mandū—calms Hūmāyūn and is instrumental in getting order for qatl-i-'ām rescinded—escapes to Bahādur Shāh. 311-312
- Manjhū, Miyān —See:—Shaikh Muḥammad 'urf Miyān Manjhū.
- Mānjū, bin —Wounded during Bahādur Shāh's
Azdar Khān Deccan campaign—favoured by the
Bādhel Sultān. 294
- Mansingh, Rāja { —Rāja of Gwālīor—waits on Bahādur
Shāh during his campaign in Mālwa
and is accepted in his service. 271
- Mānsingh, Rāja { —Rāja of Jhālāwār—creates disturbances
in Saurāshtra during Bahādur Shāh's
absence in Malwa—Khān Khānān sent
against by Bahādur Shāh. 278-279
- Maṇṣūr Khān —Title given by Muzaffar Shāh II to
Malik Burhān. 173
- Maṇṣūr Khān —The title given by Bahādur Shāh to
Sulaimān bin Mujāhid-u'l-mulk. 259-60

Marjān, Malik —Held the fort of Bharuch during Maḥmūd Shāh Khalji's invasion—defends the fort and returns stiff reply to overtures. 70

Mas'ūd Khān —Joins Bahādur Khān at Muḥammad-nagar. 257

Ma'ulā —Brother of Malik Sārang—a Rājput—as captives taken by Maḥmūd Begdā and converted to Islam—remark of, during circumcision (in Gujarati). 168

Medinī Rāi —Title conferred by Maḥmūd Shāh of Malwa on the leader of the Hindu army assembled against his refractory Amīrs. 176

—Defeats Sultān Muḥammad and kills Khwāja Jahān—appropriates government of the land, expropriates Muslims and appoints his men—cause of anger to Muzaffar Shāh II of Gujarat. 177

—Goes in the direction of Chanderi against Muḥammad Shāh (at Muzaffar Shāh's advent in Malwa)—Muzaffar Shāh's remarks against. 179

—Habīb Khān and others flee from Malwa due to treatment of—complain to Muzaffar Shāh against—Muzaffar Shāh marches against. 181

—Treatment of Maḥmūd Shāh by—his escape. 181

—Muzaffar Shāh's campaign against—sends a force to defend Mandu—goes from Dhar to Ujjain—advises the garrison at Mandu to use dilatory tactics.

- Goes to Rāna Sangā for help—his appeal—receives news of the fall of Mandu—attempts to kill himself but saved by Rāna. 192
- Opposes Malik Ayāz with the Rāja of Bākar, when going against Chittor. 200
- Entices Silhadi when proceeding to join Malik Ayāz. 201-202
- Mir 'Ābid**
 - One of the dissident Mughals who left Shahāb-u'd-din to join Muzaffar Shāh. 459
 - Given the title of Khān-i-Khānān by Muzaffar Shāh. 461
 - Left at Ahmedabad. 462
- Mir Beg**
 - One of the dissident Mughals who left Shahāb-u'd-din for Muzaffar Shāh. 459
 - Given the title of Afḍal Khān by Muzaffar Shāh. 461
- Mir Yūsuf Muḥammad Ba-dakshī**
 - A general of the dissident Mughal forces which left Shahāb-u'd-din and joined Muzaffar Shāh. 459
 - Given the title of Bahādur Khān by Muzaffar Shāh. 461
- Mirān Muḥammad Shāh**
 - Son of Mubārak Shāh Āsīrī—attacks Changiz Khān at Ahmedabad—sends envoys to Syed Miran for support—reaches Baroda—crosses Mahi and encamps at Jetaipūr. 439
 - Deceived by Sher Khān—is attacked by Changiz Khān—flees secretly in the night. 440
- Mirān Syed**
 - Son of Syed Mubārak—sent to bring I'timād Khān to his father's side. 406
 - At the battlefield where his father was killed—goes to Kapadwanj. 420

- Receives envoys from 'Imād-u'l-mulk who promises him a jagir—exchanges communications—despairs on discovering the duplicity. 423-424
- Given five paraganās by I'timād Khān but deprived of four by 'Imād-u'l-mulk. 424
- Tries to make peace between I'timād Khān and Mūsā Khān but in vain. 430
- Goes from Ahmedabad to Dholka and then to Dhandhūka and joins Tātār Khān at Rānpur—joins Mūsā Khān by Patan—makes peace between I'timād Khān and Mūsā Khān—Zi'l-hijjah 967—comes back to Dholqa. 433
- Goes with Changīz Khān and I'timād Khān against Mūsā Khān but returns. 434
- Goes to Sher Khān to prevent his conflict with Changīz Khān—remains on the battlefield after the battle. 434-435
- Is brought to Ahmedabad with due honour by Changīz Khān. 437
- Makes peace between Sher Khān and I'timād Khān—returns to Dholka. 443
- Dies in 980/1573. 445
- Mirkī Khān** —One of the Mughal dissidents who left Shahāb-u'd-dīn to join Muzaffar Shāh. 459
- Given his original title by Sultān Muzaffar Shāh. 461
- Mirzā 'Abdu'llah** —One of the Mughal dissident who joined Muzaffar Shāh after leaving Shahāb-u'd-dīn. 459
- Given the title of Āṣaf Khān by Muzaffar Shāh. 461

- Mirzā Khān —Nephew of Shahāb-u'd-dīn Aḥmad Khān—sent against Amīn Khān Ghorī—returns to Mangrol after the death of Faṭḥ Khān Shirwānī and then to Ahmedabad. 457-458
- Elephants and horses lost by him in this engagement, taken from the Jām by Khān-i-Khānān. 469
- Mirzā Khān, —Ordered by Akbar to Gujarat from
Nawāb ibn Jalor—reaches Sarkhej—defeats Muzaffar
Bīram Khān Shāh in the neighbourhood of Ahmeda-
(Khān-i-Khānān) bad in Muḥarram 13, 999. 464
- Follows Muzaffar Shāh to Khambāyat—joined by other commanders there. 465
- Defeats Muzaffar Shāh again at Jhāmpa in Rājpiplā hills. 465
- Returns to Ahmedabad—sends a force againsts Bharuch from Sīnor. 466
- Given the title of Khān-i-Khānān. 466
- Leads an expedition to Sorath against Muzaffar Shāh. 466-467
- Receives envoys from Amīn Khān Ghorī and the Jām. 467
- Reaches Upletā—proceeds against the Jām—returns to Ahmedabad. 467
- Recalled to Agra in 999 A.H. 468
- Mithā Khān bin —Stood by Quṭ-bu'd-dīn Shāh during
Sulṭān Muzaffar the battle of Kapadwanj. 78
- Modūd Bin —Uncle's son of Aḥmad Shāh I—ḥākim
Fīrūz Khān of Baroda—raises an insurrection against Aḥmad Shāh. 30
- Goes to Khambāyat and then to Bharuch—submits. 31

- Rebels—is joined Rukn Khān, Badr-u'-la and others—goes to Idar. 38-39
- Sultān proceeds against—negotiations at Morāsa—flees to Idar and then Nāgor and seeks refuge with Shams Khān Dandāni—Jamad 1, 5, 814. 40
- Killed in the battle with Rānā Mūkal. 40
- Modūd-u'l-mulk —Title given to Malik Badr-u'd-dīn by Bahādur Shāh. 259
- Modūd, Shaikh —Of Batwa. 366
- Mohan, Rāo —Dancer in Daryā Khān's household. 334
- Mūkal, Rāna —Raja of Chittor—in conflict with Shams Khān Dandāni in which Modūd was killed. 40
- Mu'azzam —One of the two Khurāsānī brothers (other A'zam) favoured for their skill in house construction by Maḥmūd Begada—built a reservoir, mosque and a mausoleum in which they are buried. 168
- Mu'azzam Khān —Joins Bahādur Shāh with other nobles at Maḥmūdābād. 260
- Mubārak Abu'l —Sent by Syed Mubārak to Mubārak Khair Bukhārī Shāh. 397
- Mubārak —With Bahādur Shāh at the battle of Bukhārī, Syed Kanij against the Mughals. 319
- Attended Maḥmūd Shāh II to the dancing party where disregarded by Daryā Khān—his remarks to the Sultān. 338-339
- Complimented by the Sultān on the eventual truth of his words. 334
- Interceeds for 'Ālam Khān to Maḥmūd Shāh II and secures the release of his

- friend for his brother who is secretly
taken away. 356
- 'Imād-u'l-mulk seeks refuge with. 359
- Appointed against Daryā Khān and
'Ālam Khān—expels them from Gujarat.
360-361
- Tuḥfat-u's-Sādāt by Ārām Kashmīrī
written for him. 361
- One of the leading nobles in the reign
of Aḥmad Shāh III—kept in army of
Bukhārī Syed and Fūlādī Pathāns led
by Mūsa Khān and Sher Khān—also
Lodi and Shirwāni Afghāns. 386-387
- Reconciles nobles—places Aḥmad Shāh
on throne. 387-388
- Incident illustrative of his generosity. 390
- Leads army against Mubārak Shāh—
other nobles' plans against. 391
- Sends Miyān Manjhū to Mubārak Shāh
negotiations—makes peace. 392-397
- Joins I'timād Khān and his courtiers—
is approached by Ḥasan Khān and
Atal Khān—attacks Nāṣir-u'l-mulk near
Baroda. 398-399
- Returns to Kapadwanj—attacked by
Nāṣir-u'l-mulk—refuses to leave Gujarat
--defeats him. 400-404
- Returns to Ahmedabad—generosity to
an Afghān merchant. 404-405
- Expels Nāṣir-u'l-mulk to Pāl. 405
- Against Ikhtiyār Khān at Broach—
turns against Ḥasan Khān and Fath
Khān Balūch—deserted by I'timād

- Khān—sends his son to call him—
defeats the rebels and returns victo-
rious. 405-407
- Partitions Gujarat—receives Patan,
Khambayat, Dholkah, Ghoghā, Dhan-
dhūka, Chāmpānir, Kapadwanj, Sarmāl,
Bālāsīnor—gives Patan to the Fūlādīs. 408
- 'Ālam Khān Lodi and I'timād Khān
suspect him—returns to Syedpūra. 409
- 'Imād-u'l-mulk, Ā'lam Khān and I'timād
Khān march against—sends Miyān
Manjhū to them—prepared for the
battle. 409-412
- Joined by 'Imād-u'l-mulk—defeats and
expels 'Ālam Khān. 413-414
- Tries to mediate between I'timād Khān
and 'Imād-u'l-mulk—is appealed to and
marches to Rānpūr Katah—arranges
an understanding with Mubārak Shāh.
415-416
- Ahmad Shāh escapes to him at Syed-
pūra—comes into conflict with 'Imād-
u'l-mulk and I'timād Khān. 419
- Attacked by I'timād Khān and 'Imād-
u'l-mulk—refused to surrender the
Sulṭān—is killed while climbing a steep
bank during the fight. 419-420
- His three miracles. 420-421
- His piety and devotions—his appearance
in dream to Miyān Manjhū. 421-423
- Mubārak Khān** —Son of Ahmad Shāh and uncle of Quṭb-
u'd-dīn Shāh—mediates between Maḥ-
mūd Khalji whom he had joined, and
'Alā-u'd-dīn Khān, the commandant of
Sulṭānpūr.

- Mubārak Mu'in —Entitled Iftikhār-u'l-mulk by Muzaffar
Malik Shāh II. 173
- Mubārak Shāh —Confined with Maḥmūd Khān at Biyā-
wal—kills his nephew and becomes ruler
of Khandesh. 326-327-328
- Grants asylum to 'Imād-u'l-mulk—
refuses to surrender him to Daryā
Khān—is attacked and defeated at
Dangari and flies to Asirgarh. 332
- Sets out for Gujarat on the accession
of Aḥmad Shāh—encamps at Rānpur
Katah—negotiates with Syed Mubārak
through Miyān Manjhū—confers a dress
of honour on him and retires. 390-397
- Invades Gujarat again on hearing of
disputes—retreats when nobles march
against to Bīlugām. 414-415
- Attacks Gujarat for third time with
I'timād Khān—is abandoned when his
miserliness is discovered—is given
Sultānpūr and Nandurbār of which
some villages are given by him to
I'timād Khān. 416-417
- Mubārīz-u'l-Mulk—Title given to the son of Nizām-u'l-mulk
by Bahādur Shāh. 259
- Mughal Beg —One of the dissident Mughals who left
Shahāb-u'd-dīn to join Muzaffar Shāh. 459
- Given the title of Khān-i-Daurān. 461
- Mughlī Bībī —Mother of Maḥmūd Begdā—daughter
of Shāh Bhīkan of Sindh and wife of
Muḥammad Shāh II. 86
- Takes young Maḥmūd Khān to the
asylum of Shāh 'Ālam—marries him. 89

- Muḥammad Afḍal —Sent against Muzaffar Shāh by Quṭbu'd-din Khān—proved faithless. 462
- Muḥammad Bākha —Son of 'Imād-u'l-mulk Āsirī—given the title of Ghāzi Khān by Bahādur Shāh. 149
- Muḥammad Bukhārī —Entitled "Sādāt Khān"—one of the sons of Shāh 'Ālam—refused the jāgir of Batwa which Sikandar Shāh wanted to give him after taking it from Shāh Baddha. 250
- Muḥammad Bukhārī Shaikh —Grandson of Ḥaḍrat Ḥāji 'Ab-du'l-Wahāb—sent with Mirza Kokā against Sher Khān at Patan—killed in the battle. 454
- Muḥammad Ghauth —Of Batwa. 366
- Muḥammad Ghaznavī, Shaikh —Sent with Syed Ḥāmid against Mirza Muḥammad Ḥusa—at the siege of Khambhāyat. 456
- Muḥammad Ḥusain Mirza —Grandson of Sultān Ḥusain Bāygara of Khurāsān—rebels against Akbar and flees to join Changīz Khān. 434
- Summoned by I'timād Khān after being deserted by Muzaffar Shāh. 445
- Delays in going—avoids. 446
- Parts from Ibrāhīm Ḥusain—is joined by Sher Khān—defeated near Patan—withdraws to Khandesh border. 454-455
- Marches from the vicinity of Nandurbār and captures Bharuch—at Khambhāyat —is besieged—joins Ikhtiyār-u'l-mulk—besieges Muṣṭafābād in Ahmedabad till advent of Akbar. 455-456
- Takes the road to oblivion—(dies) 981/1574. 457

- Muḥammad
Ikhtiyār —Favourite companion of Maḥmūd
Begdā—refuses title “Khān” due to
the loftiness of his name. 151-152
—Influenced by Mulla Kabīr—gives up
the world and becomes a distinguished
saint. 152-153
- Muḥammad
Jaunpūrī —Came from Jaunpūr to Ahmedabad in
the last days of Maḥmūd Begdā’s reign—
claims to be a “Mehdi”—stays at
Tāj Khān’s mosque—attracts a great
crowd—visited by Shaikh Jīu—his excel-
lent discourses—rapidly gains influ-
ence. 170-171
—Ulemās issues fatwā for assertion that
it is possible to see God—goes to Patan
then to Hindustan—killed by ruffians
in Farah near Qandhār in 910. 170-171
- Muḥammad Kāla—Son of Rānī Rūpmanjari and Maḥmūd
Begdā—died during the Sulṭān’s lifetime
and buried in the mausoleum of his
mother. 169
- Muḥammad
Khān —Younger brother of Humāyūn Khān—
succeeded him in Jamād II 20,796/—
with the title of Nāṣir-u’d-din Maḥmūd
Shāh. 16
- Muḥammad
Khān —Sent against Muzaffar Shāh by Quṭ-
bu’d-din Khān—proved faithless. 462
- Muḥammad
Khān —Son of Sher Khān Fūlādī—called by
Sher Khān from Viramgām—joins him. 439
—Proceeds towards Patan. 452
—Attacks Patan and seizes old fort from
Akbari officers—is joined by his father—
is defeated by Mirza Kokā—flees into
the hills of Idar. 453-454
—Creates trouble near Idar—Khān ‘Aziz
Kokā marches to check him. 455

- Muhammad
Khān Āsirī —Son of Ā'dil Khān, sister's son of
Bahādur Shāh—goes to the help of
'Imād-u'l-mulk Gāweli. 268
- Joins Bahādur Shāh at Dhroli—marries
the sister of Bhāi Jīu, Raja of Baglāna. 272
- Sent against the confederate nobles of
the Deccan. 273
- Is given the title of " Shāh ". 281
- Appointed against Rana of Chittor—
ordered to guard Berāsiah. 285
- Left at Mandsor—leaves for Asīr. 290
- Ordered to proceed against Nizām-u'l-
mulk—battle at Bir. 294
- Sent against Mughals—goes to Mandu
then to Ujjain. 319
- Was at Ujjain when Bahādur Shāh
died—receives messages from nobles
for elevating him to the throne. 323
- His deep sorrow at Bahādur Shāh's
death—dies soon after. 326
- Muhammad
Khān bin
Fīrūz Shāh —Was handed the reigns of government
when Fīrūz Shāh became ninety years
old. 12f.
- Rebels against Fīrūz Shāh in 790. 13f.
- Defeated and flees to Sirmur. 13f.
- Attacked by Tughluq Shāh—defeated
—flees to Sikhtāh—then to Nagarkot. 13f.
- Conflict with Rukn-u'd-dīn after
Tughluq Shāh—captures Abu Bakr—
secures the throne. 14f.
- Muhammad
Khayyāt —Wakīl of Malik-u't-tujjār—refuses to
surrender his daughter to Bahādur
Gīlāni—is killed by his agent. 145

Muḥammīnād Lashkarī, Sultān	—Sultān of Deccan (Bahamanis)—ex- cutes Khwāja Jahān, his wazīr—died in 896.	145
Muḥammīnād Khān, Mīr	—Known as Khān-i-Kalān—sent by Akbar against Patan—given as jāgīr to him.	455
Muḥammad Mīrak	—Sent against Muzaffar Shāh by Quṭ- b-ud-dīn Khān—proved faithless. —In Baroda besieged by Muzaffar Shāh —sends a message to him:	462 463
Muḥammad Muqīm	—Envoys sent by Humāyūn to Bahādur Shāh.	296
Muḥammad Rāfi Khwāja	—In the battle of Nawānagar. —Killed in the battle.	469 470
Muḥammad Syed	—Father of Syed Jalāl—martyred when his son was four years old.	213
Muḥammīnād Syed	—Or Syed Shāh Buddha—successor of Shāh Shaikh Jīu-Bahādur Shāh met him before leaving Gujārat. —Sikandar Shāh desires to take away jāgīr of.	237 250
Muḥammad Syed	—Son of Syed Fidā—died in the battle near Baroda fighting for Syed Mubārak.	399
Muḥammad Syed	—Brother's son of Syed Mubārak—killed in the battle near Baroda fighting for him.	399
Muḥammad Syed	—Son of Syed 'Abd-ur-Raḥīm Bukhārī— sent by Akbar to fetch Syed Hāmid.	452
Muḥammad Shāh	—Ascended the throne in 792. —Send Zafar Khān against Nizām Mufar- rah—confers titles on Zafar Khān. —Died in 796—buried in the mausoleum of Fīrūz Shāh.	13 14 16

- Muḥammad Shāh—Son of Zafar Khān—original name Tātār
Tātār Khān Khān. 6
- Son born to—named Aḥmad Khān—
defeated by Mallu Iqbāl at Panipat—
unsuccessfully invests Delhi—leaves for
Gujarat—arrives to join his father. 19
- Accompanies his father of Idar 801. 20
- Ascended throne in 806—entitled Nāṣir
u'l-dīn Muḥammad Shāh—leaves for
Nāndot—returns to march against Delhi
—falls sick—dies in Sha'abān 806—
buried at Patan. 22
- Other version of his death—imprisons
his father and ascends throne—makes
Shams Khān his wazīr who administers
poison to him on instigation by Zafar
Khān. 22-23
- Sent money to Shaikh Aḥmad Ganj-
Bakhsh—which was refused—posthumous
title "Khudāyghān-i-shahīd". 23
- Muḥammad Shāh II —Son of Aḥmad Shāh—ascends the throne
in 815—known as "gold-bestower"
—neglected state affairs—son born
named Fath Khān in 849. 62
- Against Idar—lays waste Bākar—returns. 62
- Attacks Chāmpānir—resisted by Gang-
dās besieges fort—abandons siege and
returns to Gothrā in Sānvlī. 64-65
- Gets sick—passes away on Muharram
20, 855—reign nine years and some
months—buried in his father's mau-
soleum. 65
- Another account of his death—Kamāl's
intrigues with Maḥmūd Shāh of Malwa—

- consults a wania, accepts his advice
and prepares to flee on the occasion of
Maḥmūd Shāh's invasion—poisoned by
nobles for this. 66-67
- Disciple of Shaikh Aḥmad Khattū. 68
- Muḥammad —Humāyūns librarian—at the fall of
Shaikh, Miyān Māndū. 310
- Mañjhū —Father of the author—learned in worldly
and religious matters—confidante of
Syed Mubārak. 386
- Sent to Mubārak Shāh as an envoy—
takes Rukn-u'd-dīn with him—negotia-
tes. 392-393-397
- Honoured by Mubārak Shāh—receives
jāgīr from Syed Mubārak. 397
- Conveys a letter to Syed Mubārak from
Syed Ḥusain before his battle with
nobles. 402
- Kept at Dholkah—honoured by his
patron. 405
- Meets Shaikh Aḥmad Majzūb and
conveys his prophecy to his master. 406
- Sent by Syed Mubārak to I'timād Khān
and other nobles—negotiations with
them. 406-408-414
- His advice to the Syed—not accepted. 414
- Declares having seen Syed Mubārak
in a dream. 423
- Sent to 'Imād-u'l-mulk by Syed Mirān. 423
- Returns and reports to Syed Mirān—
goes to I'timād Khān. 424-425

- Is sent to Ulūgh Khān—is helped by Hamzah Rūmi in the army of the Ḥabshīs—returns to Syed Ḥāmid. 435
- Does not wait on Changīz Khān but goes to him with Syed Miran. 437-438
- Muḥammad Tāj, —“ ‘Ālam-i-’Ulemā ” of Maḥmūd Begda’s Maulāna time—opines against execution of Syed Muḥammad Jaunpūri—saves his life. 172
- Muḥammad bin —Died at Thattah in 794. 11-12
- Tughluq Shāh —Had once conquered the fort of Jūnā-gadh. 119
- Muḥāfiz Khān —Sent by Muzaffar Shāh II to welcome Maḥmūd Shāh of Malwa—dārogha of Muḥammadābād. 174
- Sent by ‘Imād-u’l-mulk to Dhanej to Bahādur Shāh. 260
- Joins Laṭīf Khān against Bahādur Shāh. 263
- Plunders Sulṭānpūr but is defeated and flees. 274
- Muḥāfiz Khān —See Chirji Chirimār.
- Muḥib-u’l-mulk —Title granted to by ‘Imād-u’l-mulk to the “ Khwājāsarā ” the kotwāl of Ahmedabad. 216
- Sent by Bahādur Shāh to bring Laṭīf Khān. 264
- Killed with his son in the battle of Daulatabad. 270
- Muḥib Rāna { —Father of Rāni Rāj Bāi, wife of Muzaffar Shāh and mother of Laṭīf Khān. 232
- Mu’in-u’-d-dīn —Father of ‘Ali Shir Afghān who carried the news of Sikandar Shāh’s death to Bahādur Shāh. 252-253

- Mu'in-u'd-dīn —Learned divine of Patan—visited by
Gāzur Maḥmūd Begdā. 150
- Mu'in-u'd-dīn —Son of Nāṣir-u'd-dīn and the grandson
(Kaiqubād) of Balban—his accession quoted by
Miyān Manjhū in his negotiations with
Mubārak Shāh. 393-394
- Mujāhid Khān —Brother of Firūz Khān Dandāni of
Nāgor—expels Shams Khān and seizes
Nāgor—driven out by Rana, seeks
refuge with Maḥmūd Shāh of Mālwa. 82
- Mujāhid Khān —Title given by Maḥmūd Begdā to the
son of Lādan Kḥalji. 150
- Mujāhid Khān —Left at Jūnāgadh by Bahādur Shāh. 266
Behlīm
- Sent against the city of Āosa. 272
- Sent against Ranthambhore. 293
- On the side of Daryā Khān in the
Battle of Dhorka. 341
- On guard on Maḥmūd Shāh II—
incensed at a jest conspires with Tātār
Khān—takes the oath of fidelity to the
Sulṭān. 349-350
- Mujāhid Khān —Abandoned the Rāikhad gate of Ahme-
Gujarātī dadab to Muzaffar Shāh. 460
- Mujāhid-u'l-mulk—With Malik Ayāz in Malwa—attacks
the Rāja of Bānsbalā. 200
- Mujāhid-u'l-mulk—Waits on Bahādur Shāh in Nahrwāla
Patan. 258
- Son of Mujāhid Khān (son of Malik
Lādan Kḥalji)—receives the title of
Mujāhid-u'l-mulk from Bahādur Shāh. 259

- Brother of Mujāhid Khān Behlim—
with him in Daryā Khān's forces against
Maḥmūd Shāh II. 341
- Keeps guard over Maḥmūd Shāh II. 348
- Joins him with his brother. 350
- Mukhlis-u'l-mulk—Sent by Aḥmad Shāh I against Naṣīr
Khān. 48
- Mukhlis-u'l-mulk—Died with his son in Bahādur Shāh's
attack on Nizām-u'l-mulk. 270
- Munīr, Malik —Awakes Aḥmad Shāh I to apprise him
of Hoshang Shāh's night attack. 54
- Munīr, Malik —Wazīr of Quṭ-bu'd-dīn Shāh—with him
in the battle of Kapadwanj. 78
- Muqarrab, Malik —Summoned by Aḥmad Shāh during
Hoshang Shāh's night attack. 55
- Muqbil Khān —Brother of Ikhtiyār Khān—sent to
Muḥammadābād by Bāhādur Shāh to
bring reinforcements against Malwa. 281
- Sent to escort Maḥmūd Shāh of Malwa
from Biyāwal. 327
- Appointed to look after Maḥmūd Shāh.
329-330
- Killed for his son's intrigues by Daryā
Khān. 330
- Mūsa Khān —Relation of Alp Khān (Hōshang Shāh)
who gains in power during his intern-
ment in Gujarat—expelled after his
return. 26
- Mūsa Khān —One of Syed Mubārak's lieutenants—
Fūlādī with his brother Sher Khān. 386
- Given Patan by Syed Mubārak. 408
- Elder brother of Sher Khān. 415

- Jagir seized by 'Imād-u'l-mulk and I'timād Khān. 423
- Summoned by I'timād Khān—sent back. 426
- Advised by Tātār Khān to defeat Fath Khān Balūch—defeats him near Rādhānpūr. 427-428
- Defended by nobles against I'timād Khān—attacked—defeats I'timād Khān in Zi'l-qa'da 968. 430-431
- Receives Hāji Khān. 431
- defeats I'timād Khān at Jhotānā in 969—spares him on mediation of Syed Miran. 432-433
- Intrigues of I'timād Khān against—dies. 433
- Mūsa, Maulāna —Emissary of Hoshang Shāh sent to wait on Aḥmad Shāh I at Dhār. 51
- Mutawakkil, Shaikh —Of Batwa. 366
- Muzaffar Khān —“Hākīm” of Chanderi for Maḥmūd Shāh—delivered the first attack on Gujarat army in the battle of Kapadwanj. 97
- Is taken captive and killed—head exhibited on the gates of Kapadwanj. 80
- Muzaffar Khān, Wakīl —Hāji Khān's wakīl who took him away from the battlefield before Patan. 431
- Muzaffar, Malik —Title of Asad Khān given by Bahādur Shāh. 259
- Muzaffar Shāh I —See Zafar Khān.
- Muzaffar Shāh I —Assumes regal status as Muzaffar Shāh at Bīrpūr in 810 A.H. 25
- Marches to Dhār against Alp Khān—brings him imprisoned to Gujarat. 25-26

- Frustrates the designs of Ibrāhīm Sharqī to overthrow Maḥmūd Shāh Tughluq. 26
- Sends Alp Khān back. 26
- Appoints Khudāwand Khān against Kanth Kot—asks blessings of Shaikh Qāsim. 26
- Dies in Ṣafar 813, according to Tārīkh-i-Bahādur Shāhi. 27
- True story : Appoints Aḥmad Khān against the Kolis of Asāwal—is imprisoned by him and compelled to take poison. 27
- Parting advice to Aḥmad Khān. 28
- Sorrow of Aḥmad Khān for the murder of. 28
- Muzaffar Shāh —Most favoured of Maḥmūd Begdā's
Khalīl Khān sons—original name Khalīl Khān—born on Sha'abān 6,880 mother's name Harbāi—brought up by Hansbāi. 169
- Holds charge of Sorath and Jūnāgadh. 144
- Accompanied his father to Thalner being summoned from Baroda. 149
- Given leave to go to Baroda on return. 150
- Learns Qur'ān by heart for his father's benefit—promised the throne for it. 207-208
- Dispute regarding succession of—helped by Malik Gopi and Malik Sārang. 224
- Muzaffar Shāh II—Arrives in Ahmedabad and ascends the throne on Friday, Ramḍān 7, 917—aged 27 years—bestows dresses and titles. 173
- Receives envoys from Shāh Ismāīl of Irāq and Khurāsān. 173

- Goes to Baroda—founds Daulatabad
nearby. 173
- Receives the fugitive Sulṭān, Muḥammad
Shāh from Mālwa. 174
- Goes to Morāmali—receives 'Ādil Shāh
there—returns to Muḥammadābād
(Chāmpānir). 175
- Reimburses the Qizilbāsh envoy—
dismisses him with presents. 176
- Receives news of Medīnī Rāi's high
handed activities in Malwa—arrives in
Ahmedabad to prepare for invasion—
visits tomb of Shaikh Aḥmad Khattū—
goes to Muḥammadābād. 177
- Leaves for Malwa in Shawwal 918/1512.
encamps at Godhrā—goes to Idar on
hearing of 'Ain-u'l-mulk's defeat—
reaches Morāsa—reaches Idar—demoli-
shes temples—919—forgives the Rāna
on mediation of Malik Gopi—returns
to Godhra. 178-179
- Sends Sikandar Khān to Muḥammadā-
bād and goes to Malwa—founds fort at
Dohad—at Devala—appoints Ṣafdar
Khān as guard—sends army to Dhār. 179
- Refuses to take advantage of enemy's
difficulties and declares his altruistic
intention. 179
- Reaches Dhār, encamps, visits hunting
parks, visits tombs of Shaikhs. 180
- Goes towards Dilāwarah—rebukes Nizam-
u'l-mulk for an ill-advised skirmish. 180
- Returns to capital, 180

- Orders Nizām-u'l-mulk against Rāna and Ranmal of Idar—proceeds and returns to Ahmedabad. 181
- Receives fugitive nobles from Malwa—determines to march to Malwa to chastise Medini Rāi and restore Islām. 181
- Orders nobles to welcome Maḥmūd Shāh of Malwa with due honours. 183
- Proceeds against Mandu—reaches Godhra—reads fātiḥā for Sikandar Lodi—places foot in saddle for religious war—seeks omen from Qur'ān—leaves Muḥammadābād on Thursdary 11th—marches to Malwa. 184
- Meets Maḥmūd Shāh, reaches Dhār, invests Mandu on 23rd. 185-116
- Receives envoys from the garrison—grants truce—discovers the ruse—takes the fort by storm—in 924/1518. 186-187
- Rejects the suggestion of appropriating Malwa—entertained by Maḥmūd Shāh—is presented the jewelled waist band. 188-190/ft.
- Refuses to view the harem of Maḥmūd Shāh. 191-192
- Makes an attempts to follow Medini Rāi—returns—takes leave of Maḥmūd Shāh at Devla—leaves a garrison for help—goes to Idar—returns to Muḥammadābād—remains there for the rains. 192
- Goes for hunting to Idar—appoints Malik Ḥusain Bhattī entitled Nizām Khān as thānedār—rebukes nobles who resent this appointment. 193

- Desires to send aid to Idar but prevented by wazīrs—places Qiwām-u'l-mulk in Ahmedabad and goes to Muḥammadābād. 193-194
- Sends reinforcements to Mubārīz-u'l-mulk—proceeds himself to Hālōl—proceeds upto Hālōl in Shawwāl with an army—comes to Ahmedabad—sends Malik Ayāz against the Rāna in Muḥarram 927. 200
- Displeased with Malik on his return and plans to take field himself—leaves Muḥammadābād and goes to Ahmedabad with this intention—receives the son of Rana with presents—postpones the expedition. 203
- Goes to Jhālāwār for hunting—returns to Ahmedabad—remarks on Malik Ayāz's death—confers his rank on Ishāq—comes to Muḥammadābād. 203
- 930/1523—leaves for Morāsa and strengthens its fort—returns to Ahmedabad—falls ill. 203
- Gives 'Ālam Khān leave to go to Delhi. 203-204
- 931/1524—goes to Ahmedabad from Muḥammadābād and hunts in Morāsa—refuses Bahādūr Khān's petition. 204
- Orders Khudāwand Khān to grant request but too late. 205
- Prays for rain in time of scarcity—answered but becomes sick—his request. 206
- 932/1525—goes to Baroda to bid farewell—returns to Ahmedabad—encamps at Kamdharoli—grows weaker. 206

- Calls Sikandar Khān and adjures him to be kind to his brothers—calls a pālki and visits all establishments and servants—rejects inability to attend the Friday prayers—performs ablutions and prays—repeats the creed—dies on Friday, Jamādi 2,932—buried in the mausoleum of Shaikh Ahmad Khattū. 207
- Reigned fourteen years and nine months—disciple of Shaikh Tāhir of Baroda—unequalled in piety and learning amongst all Sultāns of Gujarat. 207
- Story of copying the Qur'ān to entitle his father to rest in heaven. 207-208
- Abstains from wine—never rode a horse which had been administered wine—tells Qiwām-u'l-mulk of the supernatural warning given to Hāns Bāi for giving him wine. 209-210
- Ceremonial observances of, respects to saints and Shaikh Jīu. 210-211
- Miracles of: gives a son Malik Hadiyā. 211
- His concern for his servants—retains Qiwām-u'l-mulk though suspicious of him. 212-213
- Incident of a boiled rat—his forgiveness and warning later fulfilled. 213-214
- Forgives Latīf-u'l-mulk Sondhā, opium eater for his carelessness. 215-216
- His forgiveness to a pert child—forbids people to give petitions direct. 216
- Appreciation of his qualities—returned Malwa to Maḥmūd Shāh—his generosity. 216-217

- His stern rebuke to Khān Jahān for resuming the wazifa of religious persons. 217-220
- His liberality and warlike qualities. 220-222
- The accomplishments of his associates. 223
- His ministers—Malik Sārang and Malik Gopi. 224-227
- His relations with Shaikh Jiu. 228-231
- His son—story of his seeking succession for Sikandar Khān from Shaikh Jiu and its being bestowed on Bahādur Khān by mistake. 232-235
- Muzaffar Shāh —One of the grandsons of Sulṭān Aḥmad Shāh I placed on throne by Daryā Khān after the escape of Maḥmūd II. 341
- Muzaffar Shāh III—Son of Maḥmūd Shāh II—met violent Sulṭān end. 241
- Seated on the throne of Gujarat in Sha'abān 968, after the assassination of Aḥmad Shāh II. 430
- Is carried by I'timād Khān to Morāsa as he flees after being defeated by Changīz Khān. 436
- Returns to Ahmedabad from Dūngarpūr with I'timād Khān after the assassination of Changīz Khān. 443
- Deserts I'timād Khān and goes over to Sher Khān; but is kept a puppet. 445
- Comes to Dholka with Sher Khān—separately from him to wait on Akbar. 452
- Flees from Akbari officials—comes to Tarwāri Rājpiplā—thence to Kāthi in Sorath. 458
- Joined by disaffected Mughals. 459

- Secures Ahmedabad on Sha'abān 27, 991. 460
- Afraid of Mughal allies but is reassured—defeats Shahāb-u'd-din and I'timād Khān outside Ahmedabad—confers titles on Mughal officers. 461
- Confers title " Rustam Khān " on Syed Daulat holding Khambāyat. 462
- Leaves Ahmedabad—joined by Syed Daulat—besieges Baroda—takes it by strategem. 463-464
- Proceeds to Bharuch—captures it and stays for fifteen days—returns to Ahmedabad on receipt of news of Akbar's arrival—reaches on Muḥarram 6, 961. 464
- His movements—defeated by Khān Khānān. 464
- goes to Khambāyat where assembles a force. 465
- On receipt of adverse news goes to Baroda and thence to hilly tracts of Jhāmpā in Rājpiplā—is defeated badly and loses his forces and goes to Kharī in Lumbā Kāthi. 465
- Seeks help of Amīn Khān—is given Gondal for residence—but no help. 466
- Attacked by Khān Khānān—enters Kuk Bardā on approach of enemy—expelled enters Othinia, a Koli tract—defeated goes to Rājpiplā. 467
- Returns to Jām's territory.—defeated enters Jūnāgadh with Jām—leaves it with him for Jām's country on the arrival of Mughals. 471

- Goes to Jagat—is pursued to Bet—takes ship but gets down—sent away on horseback. 472
- Given refuge by Bhar in Bhuj—is surrendered by him to the Mughal viceroy. 473
- Commits suicide at Dholka near Morbi by cutting his throat in 1000 A.H./1563. 473-474
- Muzammil, Syed —Younger brother of Syed Hāshim, killed in the battle of Baroda. 399
- N
- Najan Malik —Fought against the Rana at Idar till the last—asked by the Amīrs to do something to bring disgrace on Nizām-u'l-mulk. 195-196
- Najm-u'd-dīn, Qāḍī —Hākim-i-Shara'-i-Sharīf (chief Qāḍī) of Ahmedabad—congratulates Maḥmūd Begda on his conquest of Jūnāgadh and Gīrnār. 132
- Disapproves of music and breaks the rubab intended for the Sultān. 141
- Is convinced by Shāh 'Ālam and joins him. 141-142
- Nāk Rāna { —Rājput zamindār of the area near river Mahindiri—father of Rāni Harbāi wife of Muzaffar Shāh. 169
- Nakkū { —The commander of Rānā in Mandsore, who abandoned it on being attacked by Ikhtiyār Khān. 290
- Narsingth Dev { —Nephew of Raja Mānsingh of Gwalior—taken in service by Bahādur Shāh. 271
- { —Left at Chāmpānir when Bahādur Shāh left it for Dīv. 313

- Death of in Chāmpānir—Bahādur Shāh's sorrow at his death. 314
- Naṣīr Khān —Son of 'Ain-u'l-mulk or Malik Rājah ruler of Burhānpur—joins Ghazni Khān against Aḥmad Shāh—attacks Nandurbār and Sulṭānpūr—retreated on the approach of Malik Maḥmūd Barki—besieged at Thālner—submits—forgiven—given the title of Khān and accepted as subsidiary. 47-48
- Naṣīr Khān —Held Bharuch for Muzaḥfar Shah III. 465-466
—Killed Ḥāji Khān treacherously (name also given Naṣar Khān) 466
- Naṣīr Khān —Title given to Malik Rāyab bin Mujāhid-u'l-mulk by Bahādur Shāh. 259
—Death of 264
- Naṣīr Malik —Entitled “ 'Ādil Khān ” Rāja of Āsīr of Burhānpūr—encroached on Nandurbār and Sulṭānpūr—retreated on being attacked by Zafar Khān. 17
- Nāṣir-u'd-dīn, Sulṭān —Son of Sulṭān Ghiyāth-u'd-din of Malwa—Killed his father and ascended the throne, in 906. 147
- Naṣīr Saif —Entitled Azdar Khān by Aḥmad Shāh I—sent to Idar to negotiate with rebels. 39-40
- Naṣīr Shādi —Entitled “ Mubāriz-u'l-mulk ” by Muzaḥfar Shāh II. 173
- Nāṣir-u'l-mulk —Title given to Qutlugh Khān by Bahādur Shāh. 259
—Sent against 'Ālam Khān and Daryā Khān by Maḥmūd Shāh II. 361
—Conspires against Syed Mubāarak on the approach of Mubāarak Shāh. 391

- Becomes the leader of a party opposed to I'timād Khān and Syed Mubārak—determines to destroy Syed Mubārak. 398
- Attacks Syed Mubārak near Baroda—is successful and returns to Ahmedabad in triumph. 399
- All powerful in Ahmedabad—advances against Syed Mubārak at Kapadwanj. 399-400
- 'Imād-u'l-mulk Rūmi and Ulūgh Khān Ḥabshi turn against. 402
- Is defeated—flees from the battlefield—his army joins Syed. 404
- Goes to Chāmpānir—is followed by Syed Mubārak to Pāl where sickens and dies. 405
- Origin—a convert from Baqqāl sect. 401
- Naurang Khān, —Arrives from Malwa to Baroda to aid Nawāb Khān-i-Khānān against Muzaffar Shāh. 465
- Joins Khān-i-Khānān near Ahmedabad. 465
- Sent to conduct the siege of Bharuch. 466
- Accompanied Khān-i-A'zam against Jām—placed as the advance guard—reaches Morbi. 468
- Negotiates with the Jām. 468
- In the battle on Nawānagar placed on the right. 469
- Sent to Jūnāgadh after the battle. 471
- Sent against Muzaffar Shāh to Jagat. 472
- Reaches Basitah—proceeds to Ramrah—forts the place of Siva Badhel. 473
- Returns to Junagadh. 473
- Receives envoys from Bhara offering to capture and present Muzaffar Shāh. 473

- Nāzuk Lahr —A favourite dancing girl of Sikandar Shāh, afterwards of Bahādūr Shāh—killed in a fit of anger by Bahādūr Shāh. 246-247
- Nizām-u'd-dīn —Wazīr of Bābur—secured Kālpi for 'Alī, Mīr Khalīfa 'Ālam Lodi. 289
- Nizām Khān —Takes Rāwal Patāi and Dūngarsi captives after the fall of Chāmpānir. 136
- Nizām Khān Bhatti —"Tarafdār" of Ahmadnagar for Muzaḥḥar Shāh II—fought and expelled Rāna Sāngā from Gujarat. 162
- Nizām Malik —Entitled "Mukhtasū'l-ul-mulk"—entrusted with the left wing by Quṭb-'ud-dīn in the battle of Kapadwanj. 78
- Nizām Muffarraḥ —Entitled "Rāstī Khān"—appointed to Gujarat and revolted in 793. 14
—Killed in the battle of Kāmbhū. 15
- Nizām-u'l-mulk —Ḥākim of Ahmadnagar—helps Ḥisām-Baḥri u'd-dīn against Maḥmūd Begdā. 148
- Nizām-u'l-mulk —Joins Barīd Bīdarī and others against Dakhani (Bahri) 'Imād-u'l-mulk Kāweli and defeats him. 268-269
—Defeated by Bahādūr Shāh—sends envoys to—submits but does not keep the promise to attend—makes peace with Bahādūr Shāh and Kāweli in 935. 270-271
—Advances against Burhānpūr and Asīr—Qaiṣer Khān sent in pursuit of 271
—Is bestowed the title of Shāh by Bahādūr Shāh—sends Shaikh Ṭāhir to Bahādūr Shāh—reference to his origin as the household slave of the Bahmanides. 280

- Waits on Bahādur Shāh. 281
- Campaign against by Muḥammad Shāh Faruqi—defeats him at Bir—submits to Bahādur Shāh and is restored to his dignity. 294-295
- Reference to his death. 382f.
- Nizam-u'l-mulk Ghorī —Flees from Deccan to Maḥmūd Khalji —instigates him to attack the Deccan in 865. III
- Nizām-u'l-mulk Sulṭāni —Sent to report on Dilwārah by Muzaffar Shāh II—has a skirmish with the Rajputs—Rāi Singh of Na'alja, his brother. 180
- As "Muḥṭei" of Ahmadnagar, ordered to proceed against Rāimal. 181
- Nizām-u'l-mulk, Wazīr —Aḥmad Shāh I's noble—sent to negotiate with the rebels at Idar—imprisoned and later released. 39-40
- Sent against Shāh Malik—is successful in 816. 40
- Nizām Shāh —Son of Humāyūn Shāh of Deccan—appeals to Maḥmūd Begdā for help against Maḥmūd Shāh of Malwa. III
- Nūr Mḥammad Khalīl —Sent by Bahādur Shāh to Humāyūn. 297
- Sent to the Portuguese captain of Dīv to bring him to Bahādur Shāh—but reveals him the secret plans of the Sulṭān. 321
- Nuṣrat Khān —Captor of Alp Khān during his imprisonment in Gujarat. 26

Nuṣrat-u'l-mulk, —Title given to Ḥasan Khān by Bahādur
Malik Sher Shāh. 259

P

Pahār —Accomplice of 'Imād-u'l-mulk in the
murder of Sikandar Shāh—hanged by
the order of Bahādur Shāh. 263

Par, Malik —Killed in the battle of Aḥmadnagar
against the Rānā. 197

Parjiu —Son of Azdar Khān, wounded in the
battle of Deccan—honoured by Bahādur
Shāh. 294

Parthirāj —Nephew of Rānā Sāngā—accepts service
under Bahādur Shāh. 271

Patāi, Rāwal —Raja of Chāmpānir—defeats Malik
Sadā. 134

—Appeals to Ghiyas-u'd-din Khalji for
help when attacked by Maḥmūd Begdā. 135

—Wounded and brought before Sultān is
executed when refuses to accept Islam
—889 A.H. 136

~~Payāgdās~~ —Joined rebellion against Aḥmad Shāh I
at Nadiād. 30

Pāyindah Khān —An Afghān—came to Bāgh-pat to invite
Bahādur Shāh to Jaunpūr. 251

Pir Mahaldār, —Guard in Sikandar Shāh's room at the
Malik time of assassination—killed by 'Imād-
u'l-mulk. 242

Pir, Malik (Bir —Son of I'zāz-u'l-mulk—left at Manda-
& Shir) sore by Bahādur Shāh. 290

Pir Muḥammad, —Sent as advance by Timūr to invest
Mughal Muṭtān. 19

Pir Muḥammad —A lieutenant of 'Ālam Khān—advised
by him to be more careful of Maḥmūd
II. 352/f.

Pir Muḥammad, —Descendant of Makhdūm Jahāniyān.	365
Syed	
Pirji (Sīdī)	—Houseborn slave of Jhūjhār Khān— escorted 'Imād-u'l-mulk to Surat. 360
Pirthirāj	+ Rāja Dūngarpūr—meets Bahādur Shāh at Sambal—his son accepts Islām. 274 ✓ —Given half of Bākar. 274
Pitho Rāo Khākho	—Lieutenant of Medinī Rāi—killed in the siege of Māndu. 192
Pūnjā bin Ranmal	—Raja of Idar: colluded with Hoshang against Aḥmad Shāh I. 46 —Sent wakils to Aḥmad Shāh asking forgiveness—is forgiven. 48 —Defeated and killed. 49
Pūranmal	—Son of Silhadi—abandoned Khīrūd on the approach of 'Imād-u'l-mulk. 285
Q	
Qādir Khān	—Attended Quṭ-bu'd-dīn Shāh in the battle of Kapadwanj in 855. 78
Qādir Shāh	—See Mallu Khān.
Qaiṣar Khān	—Sent to Dohad by Muzaḥḥar Shāh II to prepare for the march to Malwa. 175 —Receives Maḥmūd Shāh at Bhakora. 183 —Sent by Muzaḥḥar Shāh II to the relief of Ahmadnagar. 199 —Appointed to succeed Sharzah Khān against the Rājputs. 241 —Is commanded by Bahādur Shāh to search for 'Imād-u'l-mulk. 262 —Allows Shujā-u'l-mulk to escape—is caught and beheaded. 265
Qaiṣar Khān	—Sent against Nizām-u'l-mulk Deccani by Bahādur Shāh. 273
Qāsim 'Ālī	— 299

- Qāsim Bārha, —Sent against the Jām by Khān-i-A'zam
 Nawāb-i-Mirān as an advance with Naurang Khān. 468
 —negotiates with the Jām. 468
 —Advises Khān-i-'Azam regarding the
 campaign—his advice accepted. 468
 —Bravery in the battle of Nawānāgar. 469-470
 —Sent to Jūnāgadh. 471
- Qāsim Beg —Appointed to Bharuch by Humāyūn. 318
- Qāsim, Shaikh —Blesses the army of Zafar Khān before
 the battle of Khambhāyat. 26, 27
- Qāsim, Syed —Appointed to collect "Salāmi" from
 the chiefs of Sorath by Aḥmad Shāh I. 44
- Qilich Khān, —Arrived in Baroda from Malwa to aid
 Nawāb Khān-i-Khānān against Muzaffar Shāh
 —sent to Bharūch. 465-466
- Qiwām-u'l-mulk —Title of Syed 'Aṭā-u'l-lah—questions the
 baqqāl adviser of Muḥammad Shāh. 67
- Qiwām-u'l-mulk —Appointed to Dīv by Bahādur Shāh. 266
- Qiwām-u'l-mulk, —See Sārang, Malik.
 Malik Sārang
- Qurbān 'Alī —One of the dissident Mughals who left
 Bahādur Shahāb-u'd-dīn and joined Muzaffar
 Shāh. 459
 —Given the title of Qalj Khān by Muza-
 ffar Shāh. 461
- Quresh Khān —Wakīl of Maḥmūd Khalji who waited
 on Bahādur Shāh. 275
- Quṭb-u'd-dīn —Defeats Sher Khān Faulādi near Patan. 454
- Muḥammad —Given the Sarkār of Bharuch as Jāgīr. 455
- Khān, Nawāb —Comes from Baroda to quell the rebel-
 lion of Muḥammad Ḥusain Mirzā—at
 the siege of Bharuch and Khambāyat. 456
 —Is besieged in Ahmedabad until relieved
 by Akbar. 456-457

- Reaches Baroda from Nandurbār on hearing of Muzaffar Shāh's activities—sends force to occupy the forts but it proves faithless. 462
- Returns to Baroda on hearing of the true feelings of his force—besieged by Muzaffar Shāh—holds out for 22 days. 463
- Sends deputation to besiegers—surrenders fort on oath but is treacherously killed by Muzaffar Shāh. 464
- Quṭb Hāji, Malik—Given the title of "Iqbāl Khān" by Bahādur Shāh. 259
- Quṭb Khān —Eldest son of 'Ālam Khān Lodi—becomes a disciple of Syed Mubārak. 409
- Killed in the battle. 414
- Quṭb, Malik —Entitled " 'Aḍd-u'l-mulk " by Muzaffar Shāh II. 173
- Quṭb-u'd-dīn —Eldest son of Muḥammad Shāh—approached by Syed 'Aṭā-u'l-lah on his father's cowardice—promises to fight the enemy. 67
- Shāh, Jalāl Khān —Ascends the throne on Muḥarram 11, 855. 69
- Marches to Khānpūr-Wānkāner to oppose Maḥmūd Khalji. 71
- Appeals to Syed Burhān-u'd-dīn—intercession of Shāh 'Ālam for him—given a sword by Shāh 'Ālam—story of the elephant. 71-77
- Reaches Kapadwanj—arranges his army the battle of Kapadwanj. 77-78
- Is victorious—Ṣafar 1,855. 80
- Lack of offerings for prophets—offends Shāh 'Ālam. 80-81

- Engages in pleasures—his buildings in Ahmedabad. 82
- Sends Syed Aṭā-u'l-lah to Nāgor to help Shams Khān against Maḥmūd Khalji. 82
- Sends help to Nāgor against the Rāna. 83
- Proceeds to Kūmbhalmīr to avenge defeat at Nāgor—ravages territory until Rāna Kumbhā asks for peace—returns to Ahmedabad. 83-84
- Comes to an understanding with Maḥmūd Khalji against Rāna Kumbhā—marches and seizes Ābū in 861—attacks Kumbhalmer and invests Chittor—returns after Rānā makes peace. 84-85
- Marches towards Nāgor when threatened by the Rānā—attacks Sirohi in 862—returns after ravaging Rānā's territory. 85
- Dies on Rajab 3,863. 85
- His attitude towards his half brother Faṭḥ Khān—tries to seize him but frustrated by Shāh 'Ālam—three stories—sends Rāni Rūpamanjari—goes himself. 86-88
- His rising anger against Shāh 'Ālam. 88
- Story of his death by the sword given by Shāh 'Ālam. 90-91
- His envy of a woodcutter. 91
- Probably poisoned by his wife, the daughter of Shams Khān. 91

R

- Raḥmat-u'l-lah, —Son of 'Azīz-u'l-lah Ṣiddīqī, spiritual Shaikh guide of Maḥmūd Begda. 109

Raiḥān, Syed	—Brother-in-law of Syed Ḥāmid—killed in the battle of Mirōli.	451
Rāimal, Rāo	+Nephew of Rāo Bhīm of Idar—indecisive—fights against an army sent by Muzaffar II.	180, 181
	—Is referred to as being with Rāna.	194
Rāisingh	—Brother of Nizām-u'l-mulk stationed in Nā'alja.	180
Rāising	—Attacked and plundered Dohad for Tāj Khān was appointed to lay waste his lands.	265
Rāisingh, Rāwal	+Raja of Dūngarpūr—welcomes Bahādur Shāh on his flight.	204
Rājibāi	+Wife of Muzaffar Shāh II, mother of Laṭīf Khān, daughter of Mohib Rānā (Mahipat Rānā).	232
Rājī 'Āishā	—Daughter of Muzaffar Shāh II, married to Faṭḥ Khān, son of the ruler of Sindh.	232
Ranmal, Nāik	—Musician in Daryā Khān's household.	334
Rang Khān bin Nāik Chitr	—Musician in Daryā Khān's household.	334
Rang Rāo	—Dancer on Daryā Khān's household.	334
Rānī, Bībī	—Wife of Muzaffar Shāh II and mother of Sikandar Khān—wielded great influence and loved subjects like a mother—died in 930, and buried at Ahmedabad.	203
Ranmal, Rājah	+Rājā of Idar—joined the rebellion against Aḥmad Shāh I.	39
	—Defeated near Morāsa—fled to Idar—submits to Aḥmad Shāh.	40

Rashīd-u'l-mulk	—Entitled "Khudāwand Khān" and given wazārat by Muzaffar Shāh II.	173
Ratansī, Rāja	+ Rājā of Chittor—sends his wakīls with tributes to Bahādur Shāh.	274
	—Appeals to Bahādur Shāh against Maḥmūd Khalji —report of his fighting against Maḥmūd Khalji at Ujjain and of plundering Sambal—receives Sikandar Khān of Satwāns and Silhadi.	275
	—Waits on Bahādur Shāh with Silhadi—is honoured—is sent to his land.	275
	—Sends his son Bikramjīt to the help of Rājapūts at Rāisīn.	284
	—Retreats against the advancing troops of Bahādur Shāh.	285
	—Is attacked by Bahādur Shāh who refuses his appeal.	291
Rāwat Pār	—Killed in the battle of Ahmadnagar.	197
Rāyān Rāo	+ Title given to Kūmbhā Gohil by Bahādur Shāh.	260
Raḍī-u'l-mulk	—Sent to inquire about Dilwārah by Muzaffar Shāh II.	180
Raḍī-u'l-mulk	—Comes to wait on Bahādur Khān from Muḥammadābād.	256
	—Sent to fetch Aḥmad Shāh II after the assassination of Maḥmūd Shāh II.	387-388
	—Overthrows Aḥmad Shāh II.	428
	—Tries to prejudice Changīz Khān against Miyān Manjhū.	438
Rūḥ-u'd-dīn, Maulānā	—Preceptor of Mubārak Shāh—is called on by Syed Mubārak to mediate between him and Mubārak Shāh.	392
	—Takes Miyān Manjhū with him to Mubārak Shāh.	397

Rukn-u'd-dīn	—Mir Kavī of Patan, brother of Ḥisām-u'l-mulk who rebelled against Maḥmūd Begda.	98
Rukn-u'd-dīn Chishtī	—Daughter's son of Shaikh Farīd-u'd-dīn spiritual guide of Aḥmad Shāh—buried at Patan.	60
Rukn Khān	—Joins Modūd's rebellion against Aḥmād Shāh I at Morāsa.	38
	—Is killed.	40
Rūmi Khān	—Title given by Maḥmūd Shāh III to the son Khudāwand Khān Rūmī.	363
Rūmi Khān, Muṣṭafā	—Welcomed by Bahādur Shāh at Dīv.	274
	—At the siege of Rāisīn—blasts a portion of the fort.	283
	—The large Egyptian cannon brought by him sent to Chittor.	290
	—His exertions in the siege of Chittor.	292-293
	—Conducts siege of Chittor which is promised to him.	305
	—Disappointed at not being given the fort, writes to Humāyūn.	307
	—Misleads Bahādur Shāh into being encircled—communicates with Humāyūn, flees and joins Humāyūn.	308
	—Condemned by a parrot—received favourably by Humāyūn.	310-311
	—Induces Bhūpat to open the gates of Mandu.	311
	—With Humāyūn at the siege of Chāmpānir.	313-314

- Rūpmanjarī, Rānī —Favourite wife of Quṭb-u'd-dīn Shāh—disciple of Shāh 'Ālam—tries to take away Faṭḥ Khān but is told by Shāh 'Ālam that she would be taken by the hand by him. 87
- Mother of Muḥammad Kālā—died during the lifetime of the Sulṭān and buried at Ahmedabad. 169
- Ruqaiyyah, Rāji —Daughter of Muzaffar Shāh II—married to Ādil Shāh Burhānpūri. 232
- Rustam Khān Rūmī —A follower of Changiz Khān, besieged by the Mirzās in Bharuch surrenders it to them. 444
- Attacks Syed Hāmid for Ibrāhīm Mirza. 449
- Killed by Ibrāhīm Mirzā. 453
- S
- Sa'ad, Malik —Given the title "Burhān-u'l-mulk" by Maḥmūd Begdā. 99
- Sa'ad-u'l-mulk —Salāhdār of Aḥmad Shāh I—sent to negotiate with the rebels but is treacherously imprisoned—released after the victory in Morāsa 814. 39-40
- Sa'ad, Sīdī —Protects the dead body of his master Syed Mubārak. 420
- Sabrī —Rāja of Nādot—joined rebellion against (Nabri or Tabri) Aḥmad Shāh I. 46
- Sabrāi, Rānī —Wife of Maḥmūd Begdā—mother of Abā Khān—buried in her mausoleum near Asroliā. 169
- Sadā, Malik —Noble of Maḥmūd Begdā—defeated and killed by Rāwal Patāi of Chāmpānir. 134
- Ṣadar Khān —Son of Malik Rāji—left in command of Mandu by Bahādur Shāh—is captured and killed. 311

- Şadar Khān —Brother of Miyān 'Abd-u's-Şamad, spiritual guide of Maḥmūd Shāh II—appointed wazīr of Aḥmad Shāh II—is demanded gold of, by Nāşir-u'l-mulk. 398
- Şadar Khān —Lieutenant of 'Imād-u'l-mulk—killed in the battle of Pātri near Viramgām. 332
- Zubairy
- Sa'dī Shaikh —Verses of, quoted. 61
- Sadhāran —Entitled "Wajih-u'l-mulk"—the first in the ancestors of the Sulṭāns of Gujarat to be converted to Islam. 4
- Brother of Sādhū and resident of Thānesar—influential. 7
- Entertains Firūz Khān—marries sister to him—comes to Delhi. 7-9
- Accepts Islām—is given the title of Ulūgh-u'l-mulk—becomes a disciple of Makhdūm-i-Jahāniyān. 10
- Sādhū —Brother of Sadharan. 4
- Entertained Firūz Khān—sister married to—comes to Delhi. 7-9
- Accepts Islām—favoured by Firūz Shāh—becomes a disciple of Makhdūm-i-Jahāniyān. 10
- Sādhū Mānik —Follower of 'Ālam Khān—abducts (or) Nayak Şafdar Khān from Syed Mubārak's house and takes him to 'Ālam Khān. 356
- Şafdar Khān —Appointed to the thānedāri of Devla in 919 by Muzaffar Shāh II. 179
- Comes to help Nizām-u'l-mulk against the Rāna—retires to Barhati. 196
- Reported, killed—false report. 198-199
- Şafdar Khān —Given the title of his father Khān Khānān by Bahādur Shāh. 259

- Şafdar Khān —Brother of 'Ālam Khān—sent as surety for his brother's family and placed in charge of Syed Mubārak. 356
—Is taken away secretly by Sādhu Mānik. 356
- Şafdar Khān bin —One of the four brothers—is continued
'Ālam Khān in his father's jāgīr by Bahādur Shāh. 275
- Sahariyah —Fights to death at Idar against Rānā Sangha. 195
- Şāhib, Malik, bin —Given the title "Ḥasan Khān" by
Mujāhid-u'l-mulk Bahādur Shāh. 260
- Sa'id-u'l-mulk —Is given the title of Shams Khān by
Bahādur Shāh. 259
- Saif Khān, Malik—Sent to inquire about Dilwārah by
Muzaffar Shāh. 180
- Saif-u'd-dīn —Accomplice of 'Imād-u'l-mulk in the
assassination of Sikandar Shāh—executed by Bahādur Shāh. 262
- Saiyid Sultān —Son of Shāh 'Ālam and spiritual guide
of Sikandar Shāh. 250
- Sālār —Son of Tāj Khān appointed to Sorkha
on the Mahindri by Maḥmūd Begdā. 126
- Şāleḥ Muḥammad—Killed Charjī Chirīmār at 'Ālam Khān's
Alhādiyā orders. 347
- Şāleḥ Muḥammad,—Descendent of Makhūm-i-Jahāniyān. 365
Ḥaḍrat Syed
- Salim Bukhārī, —Takes Aḥmad Shāh II to Syed Mubārak. 417
Shaikh
- Salmān —Verses of, Quoted. 61-62
- Samak Khān, —Held Bharūch for Muzaffar Shāh
Hājī against Naurang Khān. 465-466
—Killed treacherously by Naurang Khān. 466
- Sāmat —A girāsīā—killed in Hushang Shāh's
night attack on Aḥmad Shāh I. 54

Sāngā, Rānā

- Attacks Gujarat—Malik Ayāz sent against. 163
- Supports Rāimal of Idar. 181
- Supports Medinī Rāi, starts for Sārangpur but withdraws. 186 ✓
- Takes Medinī Rāi to Chittor. 192
- Defeats, imprisons and restores Maḥmūd Khalji. 193
- Goes against Idar in response to the bard's story—defeats Mubārīz-u'l-mulk—sacks Aḥmadnagar—is dissuaded by Brahmins from ravaging Vadnagar—sacks Visalnagar—comes to Idar and returns. 196-198
- Malik Ayāz appointed to lead army against. 200
- Comes to Nadīsī to oppose Malik Ayāz appeals for peace and is accepted. 201, 202
- His son arrives in Ahmedabad with presents. 203
- Welcomes Bahādur Shāh. 204
- Story of his inviting Bahādur Khān to a dance and his nephew being killed. 237-238
- Sends his son Bikramājīt to wait on Bahādur Shāh. 267
- His nephew Prithīrāj enters the services of Bahādur Shāh. 271

Sangrām Bādhil

- Strategem of, to allow Muzaffar Shāh to escape, foiled by Naurang Khān. 493

Sārang Malik,
Qiwām-u'l-mulk

- Originally a Rājput convert made by Maḥmūd Begdā—given great freedom by him—founded Sārangpūr and built a mosque. 106-108
- Appointed to the thānedāri of Godhra. 126

- Sent against Bahādur Gīlānī at Dābhūl. 145-146
- Sent to Dhār by Muzaffar Shāh II. 179
- Appointed against Rāna Sāngā when Muzaffar Shāh II was in Dhār. 187
- Placed in charge in Ahmedabad during Muzaffar Shāh's absence in Idar. 194
- Proceeds to help Mubārīz-u'l-mulk against Rānā Sāngā—arrives at Prān-tīj—joins the Sultān at Ahmādnagar. 198-199
- On bad terms at Malik Ayāz during his campaign at Mandsoṛe. 201
- Unfavourable opinion of but continuance in favour of, by Muzaffar Shāh II. 213
- In complete charge of administration together with Malik Gopī due to help given to Muzaffar Shāh II in accession. 224-225
- Placed in Charge of Dīv by Bahādur Shāh. 265
- Captures Portuguese men and presents them Bahādur Shāh. 268
- Sarandāz Khān —Title given to Malik Muṣṭafā by Bahādur Shāh. 259
- Sarandāz Khān —Attacks and plunders the van of Māndawālī Mubārak Shāh. 415
- Sārang Khān —Brother of Iqbāl Khān, besieged by Pīr Muḥammad Khān at Multan. 20
- Satarsāl —Girasiah of Jhālāwār—invited Hoshang Shāh against Aḥmad Shāh. 46

- Sh'ābān, Malik —Entitled 'Imād-u'l-mulk, sent by Quṭb-u'd-dīn Shāh to take Ābū—is defeated. 83
- Advises the Sultān to attack Rana Kumbhā—wazīr-mamālik of the Sultān. 85
- Is falsely reported and imprisoned but later freed by Maḥmūd Begdā. 96-97
- Retires to Bagh Sh'ābān—his career and achievements—character. 155-166
- Shādi Khān —Sent by Medini Rāi to guard the fort of Māndu. 185
- Killed after the fall of the fort. 192
- Shahāb-u'd-dīn —Son of Malik Sh'ābān in whose favour he conspired against Maḥmūd Begdā. 96
- Shahāb-u'd-dīn —Appointed to Gujarat by Akbar in Aḥmad Khān 984 A.H. 457
- Sends Fath Khān Shirwānī against Amīn Khān Ghori. 457
- Called to the capital by Akbar—is left by a detachment who join Muzaffar Shāh—refuses to help I'timād Khān against Muzaffar Shāh. 458-459
- Returned to Ahmedabad—is defeated by the Mughal allies of Muzaffar Shāh. 461
- Sent against Bharūch. 466
- Goes to Mālwa. 466
- Shāh Abu Turāb —Distinguished man of letters in Bahādur Shāh's court. 279
- Shāh 'Ālam —One of the saints of Gujarat. 56
- Called Shāh Manjhū—sent by his father to Shaikh Kamāl to intercede for Quṭb-u'd-dīn Shāh—overcomes him.

- Accompanies Quṭ-bu'd-dīn Shāh to Kapadwanj—gives him a sword and returns—miracle of. 76-77
- Is called Bāba Jīu by Quṭ-bu'd-dīn Shāh—also known as Ḥaḍrat Shāh Jīu. 79
- Becomes offended with Quṭ-bu'd-dīn Shāh—gives refuge to Faṭḥ Khān and his mother—saves him from Quṭ-bu'd-dīn Shāh—miraculous ways of. 86-88
- Marries Mughli Bībī for Faṭḥ Khān. 89
- Open breach with Quṭ-bu'd-dīn Shāh—indirect cause of Sulṭān's death—legend of. 90-91
- Converts Rāo Māndalik. 123
- Dies in 880. 130
- His way of life. 141
- Qāḍi Na'im-u'd-dīn and he. 142-143
- Relations of, with 'Abd-u'l-Laṭif—his miraculous powers. 153-154
- His tomb at Rasūlābād. 167
- Appears to Sikandar Shāh in a dream. 240
- Mausoleum built by Tāj Khān Narpālī. 244
- Shāh Badar —One of the nobles who joined Modūd's
— Khatri, Malik { rebellion against Aḥmad Shāh I. 30
- Shāh Būdāgh —Accompanied Mirza Koka on his attack
Khān on Sher Khān at Pātan. 454
- Shāh Jīu —Uncle of Aḥmad Shāh II, raised to the
throne by Faṭḥ Khān Balūch and
others. 450
- Shāh Jīu bin —In whose house 'Imād-u'l-mulk hides
Siddiq when searched by Tāj Khān. 261
- Shāh Kamāl —Descendant of Maḥdūm-i-Jahāniyān. 365
- Shāh Kamāl-u'd- —Distinguished man of letters in Bahādur
dīn Shāh's court. 279

- Shāh Malik —Son of Malik Shaikh—tarafdār of Nahrwālā—joins rebellion against Aḥmad Shāh I and invites Hushang Shāh. 40-41
- Shāh Malik —Given the title of Rukn-u'l-mulk by Muzaffar Shāh II. 173
- Shāh Mīr —A distinguished man of letters in the court of Bahādur Shāh. 279
- Shāh Mirza —Comes to Chāmpānair from Ahmadabad. 444
- Shāh Mirza, —One of the Syeds of Batwā. 265
- Mīr Syed
- Shāh Rājū, — 366
- Ḥaḍrat
- Shāh Ṭāhir, —Distinguished man of letters of Deccan— waits on Bahādur Shāh—verses quoted. 279
- Deccani
- Shaikh Hashīri —House of reached by Muzaffar Shāh. 460
- (Hathiri-Shabari-Hashīri)
- Shaikh Ibrāhīm — 299
- Shaikh Jiu, —Son of Syed Maḥmūd, grandson of Ḥaḍrat Shāh Syed Burhān-u'd-din, great-grandson of Syed Jalāl, Makhdūm-i-Jahāniyān— meets Syed Muḥammad Jaunpūrī and defends him. 170-171
- Respect of Muzaffar Shāh II for. 210
- Waits on Muzaffar Shāh II on his accession but turns away on hearing a stray remark. 228
- In accordance with a dream, entertains Muzaffar Shāh II—wins the Sulṭān and gains his faith. 229-230
- Holds jāgīr in Batwa—favours Bahādur Khān—prophecies for him—blesses him by mistake when asked by the Sulṭān to bless Sikandar Khān. 232-234

- Story of Bahādur Shāh with him—his prophecy for his end. 234-235
- Allows Bahādur Khān to leave Gujarat for Delhi and prophecies his accession—grants him conquest of Chittor. 235-237
- Dies in 931—original name Syed Jalāl—aged 75 and 6 months—his ancestry. 237
- Tomb at Batwa visited by Bahādur Shāh. 291
- Shaikh Jīu —Given the title of Tā'id-u'l-mulk by Tamīm, Malik Muzaffar Shāh II. 173
- Shaikh Khwājah —Killed in the battle of Nawānagar. 470
- Shaikh Māh — 367
- Shaikh Malik —Father of Shāh Malik who revolted against Aḥmad Shāh I in 816. 40
- Shaikh, Malik —Father of Malik Jamāl-u'd-din, sent against Chāmpānir. 125
- Shaikhān bin Kabīr —A relative of Maḥmūd—killed by Dūngar Sing—in his murderous assault. 136
- Shā'ista Khān —Title given to the son of Asad Khān, by Bahādur Shāh. 259
- Shams Khān —Son of Firūz Khān, ruler of Nāgor—expelled from Nāgor by Mujāhid Khān, his cousin—goes to Rānā Kumbhā and is reinstated by him. 82
- Prevents Rānā from destroying the city—fights—appeals to Quṭ-bu'd-din Shāh for help and gives him his daughter—is kept by the Sulṭān. 83
- Daughter suspected of poisoning the Sulṭān—killed by the nobles. 91

Shams Khān	—Brother of Zafar Khān—appointed cup—	
Dandāni	bearer to Firūz Shāh.	12
	—Prevents his brother from retiring into	
	private life after the death of his son—	
	sent to Nāgor.	24
	—Harbours Modūd and Mitthā Khān.	40
	—Called Dandāni because of his protrud-	
	ing teeth.	40
	—Fight with Rāna Mukul of Chittor.	40
	—Is approached by Hoshang Shāh for	
	alliance against Aḥmad Shāh I—informs	
	the latter.	46
Shams-u'd-dīn	—Saint buried at Ūnā—attracted Rāo	
Bukhārī, Shāh	Māndlik to Islam.	122
Shams-u'd-dīn,	—Guardian-captor of Maḥmūd Khān and	
Malik	Mubārak Khān at Biyāwal.	327
	—Asked to send Maḥmūd Khān to	
	Gujarat.	327
Shams-u'l-mulk	—See Daryā Khān.	
Shamshīr-u'l-	—Sent to invest Ajmer by Bahādur Shāh.	293
mulk		
	—Joins other Amīrs at Pātan and asks	
	permission to attack Mughals.	318
Shamshīr-u'l-	—Brother of Fattū Jīu Muḥāfiz Khān—	
mulk	fights for Maḥmūd Shāh II in the battle	
	of Dahod.	342
Sharf-u'd-dīn	—Joins Changīz Khān, after leaving	
Ḥusain, Mirza	Akbar--leaves him to join Syed Mirān	
	but returns to him.	434
	—Justice meted out to one of his	
	followers.	437
	—Sent to fight Muḥammad Shāh.	440

- Sharf-u'd-dīn, Syed —Killed in the battle of Nawānagar. 476
- Sharif Khān, Nawāb —Reached Baroda from Malwa to aid Khān-i-Khānān sent against Bharūch. 465
- Sharzah Khān —Title given to the son of Laṭif Bāriwāl by Bahādur Shāh. 260
- Sharzah Khān —Son of Maḥmūd Khaljī—ravages the lands of the Rānā. 275
- Joins Bahādur Shāh at Dhār as afraid for his life. 276
- Sharzat-u'l-mulk —Commander of the army of 'Imād-u'l-mulk—captured and killed in the battle of Pātri near Viramgām. 332 & 332/f
- Sher Khān —House of, given to 'Ālam Khān. 409
- Son of I'timād Khān—left in charge of Ahmedabad. 459
- Sher Khān Fūlādi —Chief of Fūlādi Pathāns—Afghān lieutenant of Syed Mubārak—with his brother Mūsā Khān. 386
- Given Pātan by Syed Mubārak in association with his brother. 410
- Comes to Pātan—calls 'Ālam Khān—attacks Kadi—defeated flees to Pātan. 415
- Jāgir siezed by 'Imād-u'l-mulk and I'timād Khān. 423
- Called by I'timād Khān. 425
- Advised by Tātār Khān to defeat Faṭḥ Khān—defeats him near Rādhānpūr. 427-428
- Attacked by I'timād Khān—defeats him in Z'īlqā'dā 968. 430-431
- Receives Ḥāji Khān. 431

- I'timād Khān marches against—defeats him at Jhotānā—spares him on mediation of Syed Mirān. 432-433
- Intrigues with Changīz Khān—joined by them—advances towards Ahmedabad against I'timād Khān—stays at Kadī. 434
- Divides the country with Changiz Khān—secures territories north of Sābar—returns to Kadī. 436
- Dissimulates when Mubārak Shāh Āsirī approaches near Ahmedabad. 439
- Returns to Kadī after Mubārak Shāh's return. 440
- Changīz Khān plans destruction of. 440
- Demands Ahmedabad from the ḥaḥshīs after the assassination of Changīz Khān—peace made on earlier terms on mediation of Syed Mirān. 443
- Attacks Ahmedabad in 980 to take it from I'timād Khān—invests it—is joined by Muzaffar Shāh III—is successful. 444-445
- Engages in a wearying conflict with the rebel Mirzās. 445-446
- Arrives at the scene of the Syed's victory over the Mirzās. 451
- Goes to Dholka on hearing of Akbar's approach—leaves for Sorath—sends his army and son to Pātan. 452
- Returns to Pātan—is attacked by Mirzā Koka—is defeated flees and to Sorath. 454
- Original name Sher Khān Sūr—news of his march to Bihār and Jaunpūr disturbs Humāyūn in Gujarat and makes him return. 318

Sher Shāh

- Daryā Khān and 'Ālam Khān flee to. 360-361
- Gives them jāgīrs in Malwa. 408
- Shiva Bādhil —Harboured Muzaffar Shāh III in Bet and helped him with boats to escape. 472
- Strategem of, to allow Muzaffar Shāh III to escape. 473
- Shujā Khān —Bahādur Shāh shows him the dead body of Nāzuklahr. 247
- Comes to Māndu—sent to Bahādur Shāh with news of Rana of Chittor. 291
- Was at Dīv at Bahādur Shāh's death—dies with him. 321
- Sikandar bin —Son of Muḥammad alias Manjhū bin Akbar—author of *Mirat-i-Sikandari*. 1
- Muḥammad —Refers to himself as author and to his father as librarian of Humāyūn. 310
- Born in Ramḍān 917, the year of the martyrdom of Muḥammad Shāh II at Maḥmūdābād. 361
- With Syed Hāmid in the attack of Khambhāyat against Mirzā Muḥammad Ḥusain. 456
- In Mughal army against Muzaffar Shāh III. 465
- In the army of Mirzā, Azīz Kokā against Muzaffar Shāh III. 468
- Sikandar Khān —Maternal uncle of Muḥammad Shāh bin Ahmad Shāh—with Qut-bu'd-din Shāh at the battle of Kapadwanj. 78-79
- Sikandar Khān —Hākim of Satwāns—flees to Rānā of Chittor apprehensire of being killed by Maḥmūd Khaljī—waits on Bahādur Shāh with Rana Ratansin—accompanies him to Malwa. 275-276

- Posted to the safed-burj gate during the siege of Chittor. 292
- With Bahādur Shāh at Dīv and killed with him. 321
- Hakim of Satwāns under Bahādur Shāh on good terms with Muḥammad Shāh Āsirī. 323
- Sikandar Lodi —Contemporary of Maḥmūd Begdā. 102
- Assists Muḥammad Khān against Maḥmūd Khaljj of Malwa. 179
- Dies in 923—Muzaffar Shāh II reads fātihā for. 185
- Sikandar Shāh : —Son of Khalīl Khān, son of Maḥmūd (Sikandar Khān) Begdā—accompanies his father to Baroḍa. 150
- Sent to Muḥammadābād from Godhra. 179
- Bībī Rāni mother of, dies in 930. 203
- Jāgīr of—Bahādur Khān demands an equivalent—is refused—later given but too late. 204-205
- Laṭīf Khān leaves due to fear of, and given parting advice by Muzaffar Shāh II. 206
- Son of Bībī Rāni and Muzaffar Shāh. 232
- Commended by his father to Shaikh-jū. 232-234
- Against Bahādur Khān—plans to kill him. 236-237
- (Sikandar Shāh)—Ascends the throne on Jamad II 25, 935 at Muḥammadābād—neglects to visit Batwā. 239
- Entitles Malik Laṭīf as Sharzā Khān and sends him against Laṭīf Khān to Sulṭānpūr—sends Qaiṣar Khān. 240

- His dream. 240
- His handsomeness. 240-241 & 248
- Assassination of by Imād-u'l-mulk. 241-242
- Buried at Hālol. 243
- Appoints Khudāwand Khān as wazīr
Rebutes and angers Imād-u'l-mulk—
cause of assassination. 245-246
- His liberality and pleasure-seeking. 246-247
- His misunderstanding with Shāh Boddha
of Batwā—resumes Batwā and bestows
it on Syed Muḥammad Bukhāri. 250
- Disciple of Syed Sulṭān bin Shāh 'Alam. 250
- Siktal —A Portuguese convert given the title
Firangi Khān by Bahādur Shāh—directs
a shot into the besiegers cannon at
Chāmpānir. 314
- Silhadi Rājput —Waits on Malik Ayāz but is enticed by
Medini Rāi to join the Rānā of Chittor.
201-202
- Ruler of Rāisīn—takes refuge with Rājā
Ratansi of Chittor due to fear of
Maḥmūd Khaljī—communicates with
Bahādur Shāh. 275
- Waits on Bahādur Shāh—accompanies
him into Mālwa. 275-276
- Is given permission to leave for Rāisīn. 279
- Summoned but refuses to appear—
favours bestowed upon—suspicious
regarding Bahādur Shāh, moves against. 281
- Waits on the Sultan—is imprisoned at
N'ālcha—army routed and jāgīrs of
redistributed. 282-283

- Becomes a Muslim during Bahādur Shāh's siege of Rāisīn. 284
- Consults Lakhmansēn his brother—adjures and is adjured. 284-285
- Is treated harshly on approach of the Rānā's forces. 285-286
- Joins his people—dies fighting. 287
- Story of his conversion—named Ṣalāḥ-u'd-dīn. 287-288
- His expenditure on women. 288
- Redistribution of his jāgīrs. 288-289
- Sirāj, Shaikh —A darwesh in the order of Shaikh 'Alī Khaṭīb—visited by Maḥmūd Begdā. 106-107
- Sulemān —Entitled "A'zam Khān"—revolted against Aḥmad Shāh I. 40
- Sulṭān Shāh —Killed in the battle of Ahmadanagar. 197
- Sūra —Wazīr of Rāwal Patāi sent by him to Sulṭān Ghiyath-u'd-dīn of Malwa. 135
- T
- Ṭāhir Dakhani, Shāh —Poet and learned man—visits Bahādur Shāh as an envoy of Nizām-u'l-mulk. 279-280
- Ṭāhir Muḥammad—Descendent of Makhdūm-i-Jahāniyān. 265
- Ṭāhir, Syed —A prominent saint of Baroda and the spiritual guide of Muzaḥfar Shāh II—his tomb at Baroda. 207
- Tāj Jamāl Malik —Given the title "Wajīh-u'l-mulk" by Bahādur Shāh. 259
- Tāj Khān —Description of his bounty—premier Narpāli (Tarpali noble of Muzaḥfar Shāh II—built the etc.) mausoleum of Shāh 'Ālam. 167

- Refuses to acknowledge protegee of 'Imād-u'l-mulk after the assassintion of Sikandar Shāh. 244
- At Dhandhuka, receives a letter from the author of *Bahādur Shāhī*. 251
- Refuses the ovetures of Laṭīf Khān and leaves Dhandūka to join Bahādur Khān. 255-2 6
- Joins him at Nahrwāla. 258
- Receives a khil'āt from him. 259
- Appointed against 'Imād-u'l-mulk—captures and brings him before the Sulṭān. 261-262
- Appointed to wazārat. 263
- Represents against several nobles and gets them executed. 264
- Appointed agaist Rāisīn—ravages Pāl. 265
- Tāj Khān bin Sālār —Appointed to the thānā of Sorath by Maḥmūd Begdā. 126
- Tāj-u'd-dīn Sitao, —A learned man of Pātan visited by Maulānā Maḥmūd Begdā before his death. 150
- Tarbangdās —Rājā of Chāmpānir—conspires with (Trimbak Das) Hūshang Shāh against Aḥmad Shāh I. 46
- Submits. 47
- Sulṭān's intended campaign against. 49-50
- Tātār Khān —Placed at Syed Mubārak's disposal for help by I'timād Khān—declined. 403
- Ghori —Given Sorath by I'timād Khān. 407
- Called from Jūnāgadh. 425
- Joins Mūsā Khān against I'timād Khān secretly. 427

- Displeases I'timād Khān—house ravaged—flees to Sānand and then to Rānpūr—joined by Syed Mirān—goes to Mūsā Khān at Pātan—flees to Sorath. 432-433
- Tātār Khān —Son of 'Alā-u'd-din, grandson of Buhlūl
Lodi Lodi sent to Chittor by Bahādur Shāh. 291
- Sent towards Delhi via Bayānā. 305
- Defeated and killed near Bayānā. 306
- Bahādur Shāh annoyed at the defeat of. 307
- Tātār-u'l-mulk —An agent of Mujāhid Khān at the congress of nobles—offended. 349
- Successfully arranges the Maḥmūd Shāh II's escape from the hands of 'Ālam Khān. 350-351
- Attacks and ravages the houses of 'Ālam Khān and Wajih-u'l-mulk. 351
- Tegh Khān —Title given the Malik Tughluq by Bahādur Shāh. 259
- Timūr Amīr, —Sends Pīr Muḥammad against Multān. 19
Ṣāhib-qirān
- Conquers Delhi in 801—Maḥmūd Shāh Tughluq flees to Gujarat from 20
- Dies in 807 after ruling 36 years. 24
- Referred to in Humāyūn's letter to Bahādur Shāh. 298
- Timūr Husain —One of the dissident Mughals who left Shahāb-u'd-dīn and joined Muzaffar Shāh III. 459
- Given the title of Bhāi Khān. 461
- Tirkon Beg —One of the dissident Mughals, who left Shahāb-u'd-dīn to join Muzaffar Shāh III. 459
- Given the title of Adham Khān. 461

Ṭūghān, Malik	—Entitled "Farḥat-u'l-mulk" by Maḥmūd Begdā.	99
	—Given charge of Bet and Shankhodār.	130
Ṭūghān, Malik	—Son of Malik Ayāz—killed by orders of Bahādur Shāh.	164
	—Waits on Bahādur Shāh at Dīv.	266
	—Placed in charge of Dīv.	274
	—Shāh Ṭāhir and he, regarding customs on goods imported from Khurāsān.	280
Ṭūghān Shāh, Khatri	—Entitled "Iftikhar Khān"—by side of Quṭ-bu'd-dīn Shāh in the battle of Kapadwanj.	78
Tughluq Khān	—Shāhzāda of Sind—at Mahābalah before the attack on Jūnāgadh.	119
Tughluq Khān	—Title given to Modūd-u'l mulk by Bahādur Shāh.	259
	—Ṭarafdār at Morbi—sent against Malik Ishāq.	266
Tughluq Khān	—One of the I'timād Khān's nobles—killed by ḥabshīs.	412
Tujār Malik-u'l-Dakhāni	—A Deccani noble—flees to Khambāyat after the assassination of Khwājā Jahān—daughter of, demanded by Bahādur Gilāni.	145
Tūlak Khān	—One of the nobles accompanying Mirzā Kūkah on the attack on Pātan.	454
Turkī Bibī	—The daughter of the ruler of Sind and (Also Murki) the first wife of Shāh 'Ālam.	86
	—Dies.	88

U

Ulūgh Khān	—At Dilwārah with Bahādur Shāh.	180
	—Executed by Bahādur Shāh on suspicion of complicity with Laṭīf Khān.	264

- Ulūgh Khān — Joins Bahādur Shāh with reinforcement at Rāisīn and is ordered to pursue the Rānā. 285
- Appointed to a gate during the siege of Chittor. 292
- Story of him and Daryā Khān. 335-336
- Ulūgh Khān — See Bahā-u'l-mulk.
- Ulūgh Khān — Favourite noble of Maḥmūd Begdā—
Bhukahī built a large mosque and reservoir at Dholkah. 116
- Ulūgh Khān — With Maḥmūd Shāh II in the battle of
Dutāni, Afghān Dahod against 'Ālam Khān. 342
- Ulūgh Khān — Leader of the Ḥabshīs—proceeds to
Ḥabshi the capital on hearing of the assassina-
tion of Maḥmūd Shāh II. 384
- One of the leading nobles after the event—in the counsel to choose the successor of Maḥmūd Shāh II. 387
- With Ahmad Shāh II in the march against Mubārak Shāh. 391
- Captor of the Sulṭān—goes over to Syed Mubārak from Nāṣir-u'l-mulk. 402
- Assigned parts of Jhālāwār by I'timād Khān. 407
- Also gets parts of Jhālāwār from Syed Mubārak. 410
- Collects zamindars of Jhālāwār and creates trouble—attacked by I'timād Khān—defeated at Vīramgām and escapes to Syed Mubārak—is given the paragona of Bahiwal. 410
- Dies—his son given his title. 427

- Ulūgh Khān —Receives the title of his father from
 Ḥabshī —Jhūjhār Khān—attacked by Changīz
 Khān at Baroda and defeated—goes to
 I'timād Khān. 427
- Quarrels with Changīz Khān during the
 march against the Fūlādīs. 433
- Receives his jagir from Changīz Khān
 after expulsion of I'timād Khān. 440
- Kills Changīz Khān in 916/1568 and
 takes possession of Ahmedabad—agrees
 to surrender it to Sher Khān but
 summons I'timād Khān. 443-444
- Is warned by Syed Mirān regarding
 Mirzā Ibrāhīm at Dholkah. 448
- Waits on Akbar near Kadī—is im-
 prisoned. 452
- 'Umar Fārūq, —Referred to by Mubārak Shāh Āsirī as
 Ḥaḍrat his ancestor. 391
- 'Uthmān Aḥmad —Rebelled with Shāh Malik etc. against
 Sarkhejī Aḥmad Shāh I. 40
- 'Uthmān, Syed —One of the Syeds of Batwa—entitled
 Sham'ā-i-Burhānī—buried at 'Uthamān-
 pur, founded by him. 366

W

- Wafādār Beg —One of the dissident Mughals who left
 Shahāb-u'd-dīn to join Muzaffar Shāh
 III. 359
- Given the title of Khān-i-A'zam of
 Batwa. 461
- Wajīh-u'd-dīn —of Batwa. 367
- 'Alawī, Miyān
- Wajīh-u'l-mulk —Title given by Firuz Shāh Tughluq to
 Sadhāran father of Zafar Khān. 10

- Wajih-u'l-mulk —With Ulugh Khān and 'Ālam Khān in the episode of Daryā Khān—retires to his jagir. 335-336
- Jagirdār of Jambū in Jhālāwār—waits on Maḥmūd Shāh II after his escape from 'Ālam Khān's confinement. 340
- With Maḥmūd Shāh II in the battle on Dahod against Daryā Khān. 342
- With 'Ālam Khān in killing Chirjī Chirīmār. 346
- One of the chief nobles with 'Ālam Khān keeping the Sulṭān in confinement. 348
- Tātār-u'l-mulk intrigues against. 350
- House plundered after Sulṭān's escape—manages to get away with family. 351-52
- Wajih-u'l-mulk —An agent of I'timād Khān—threatened by Aḥmad Shāh II—compels I'timād Khān to overthrow him. 428-429
- Sent by I'timād Khān to fetch Mirza Muḥammad Ḥusain. 445
- Wazir Khān —Is given Dholkah and entrusted with the task of eradicating Amīn Khān Ghorī—fails and returns to Ahmedabad. 457
- Is given viceroyalty of Gujarat—very disturbed state under him—ruled for two years. 457
- Y
- Yādgār Nāṣir —In charge of Pātan for Humāyūn. 318
- Mirzā
- Yahyā, Khwājah —Wakil of Naurang Khān—called by Muzaffar Shāh III. 463
- Yahyā, Maulānā —Learned man and mufti of Ahmedabad during Aḥmad Shāh I's reign. 37

- Yahyā, Shaikh, —Poem of, on the assassination of Maḥmūd
Muftī Shāh II, quoted. 382
- Yūsuf bin —Advises 'Imād-u'l-mulk to fly on the
Mubārīz-u'l-mulk approach of Bahādur Shāh. 261
- Yūsuf Ḥabshī, —Given the title 'Āzam Humāyūn by
Shaikh Aḥmad Shāh II. 415
- Advises the Sultān to escape to Syed
Mubārak from 'Imād-u'l-mulk—killed
in the battle. 420
- Yūsuf Malik —Brother of 'Ālam Shāh, entitled Saī'f
Khān by Maḥmūd Begdā. 150
- Yūsuf, Shaikh —Elder brother of Sikandar, the author
and son of Shaikh Muḥammad—waits
on Changīz Khān. 438
- Wounded while fighting for Syed
Ḥāmid against Mirza Ibrāhīm. 450
- His account of the battle. 450-451
- Yūsuf Shāmī —Killed fighting for Syed Ḥāmid against
Mirza Ibrāhīm. 451

Z

- Zafar Khān bīn —The first who established independent
Wajīh-u'l-mulk rule in Gujarat—son of Wajīh-u'l-mulk. 6
- Pleases Makhdūm-i-Jahāniyān who
bestows Gujarat on him and his
successors. 10-11
- Appointed cup-bearer (tashtdār) to
Firūz Shāh Tughluq. 12
- Sent against Rāsti Khān, Nizām Mufar-
rah. 14
- Reaches Pātan—defeats Rāsti Khān at
Kāmbhū—returns to Pātan—founds
Jītpūr as site of victory. 15

- Proceeds to Khambāyat, 795—restores order—receives congratulatory letter from Muḥammad Shāh Tughluq. 15-16
- Campaigns against Idar—returns to Pātan—plans to attack Somnāth. 16-17
- Repels the invasion of Malik Naṣīr entitled 'Ādil Khān—returns to Pātan. 17
- Campaigns against Jharand. 17
- Proceeds against Somnāth—destroys temples and establishes mosques. 17
- Attacks Rājā of Māndu (*sic*)—invests fort for a year—makes peace. 17-18
- Proceeds to Ajmer to worship at the dargāh—campaigns in Sāmbhar and Dīdwanā—attacks Dilwārah and Jalwarah on way back to Pātan—returns on Ramḍān 17, 799. 18
- Campaigns against Idar, 800—returns in 801 on hearing of Timūr's advent. 19-20
- Subdues the rebels of Somnāth. 20
- Receives Maḥmūd Shāh Tughluq but fails to help him. 20
- Places Tātār Khān on throne and retires to Asāwal. 22
- Probable story of having had his son poisoned. 23
- Assumes the reins of government—shows disinclination to rule—appoints Aḥmad Khān as his successor. 24
- Prepares to help Maḥmūd Shāh Tughluq against Iqbāl Khān. 24
- Assumes regal stature at Bīrpūr with the title of Muzaffar Shāh in 810. 25
- See Muzaffar Shāh I for later details.

- Zain Khān —Son of Ikhtiyār-u'l-mulk—accompanies
Mirza Ibrāhīm against a convoy of
Sher Khān. 447
- Zain-u'd-dīn —A kinsman of Nawāb Shāhabāz Khān—
'Kambū killed by Muzaffar Shāh. 463
- Zain-u'd-dīn, —Younger brother of Afḍal Khān Wazīr—
Malik imprisoned by Nāṣir-u'l-mulk in the
beginning of the reign of Aḥmad Shāh
II. 399-400
- Zain-u'd-dīn, —Wazīr of Miran 'Muḥammad Shāh
'Syed Āsīrī—sent to I'timād Khān. 439
- Ziyā-u'l-mulk —With Qut-bu'd-dīn Shāh at the battle
of Kapādwānj against Maḥmūd Shāh
'Khalji. 78
-

PLACE NAME INDEX

A

- Abṛūn (var)** —On the border of Kachh—Dāwar-u'l-
Amrūn mūlk preaches Islām at—story of
 girasia killed in 915. 160-161
- Ābū** —A fort—lost by Rājā of Sirohī, Rao
 Khītā of which he complains to Qut-
 bu'd-dīn Shāh. 83
- Conquered by Qut-bu'd-dīn Shāh and
 restored to Rao Khītā. 84
- Khurāsani merchants plundered at by
 Rājā of Sirohī—measures taken by
 Maḥmūd Shāh Begdā. 144
- Āgrā** —Ibrahim Lodi, accession of, at. 185
- Capital city of Mughals—Muḥammad
 Zamān and Bāyazid flee from. 294
- Akbar takes half of—lohlakkar to. 317
- Humāyūn returns to, after his Gujarat
 campaign. 318
- Akbar returns to, after his Gujarat
 campaign. 455
- Aḥmedābād** —Aḥmad Shāh founds the city and
 builds the fort—four men named
 Aḥmed lay the foundation of. 34
- Description of. 35
- Aḥmad Shāh comes to. 41
- Aḥmad Shāh comes to. 56
- Aḥmad Shāh dies and is buried at. 59
- Muḥammad Shāh comes from Sānwli to. 65
- He dies and is buried at Mānek
 Chawk—"hazīra" in. 65

—Sulṭān Qut-bu'd-dīn starts from.	71
—Sulṭān Qut-bu'd-dīn arrives at.	82
—Maḥmūd Begdā ascends the throne at.	95
—Maḥmūd Begdā comes from Kapad- wanj to.	111
—Malik Jamāl-u'd-dīn (Muḥāfiz Khān) is appointed as the faujdār of.	125
—Mulla Maḥmūd Samarqandi is called from.	130
—Bhīm is sent to.	131
—Qāḍī Najm-u'd-dīn is the ḥākīm of the “ shari'at-sharif ” of.	132
—Maḥmūd Begdā comes from Champā- nir to.	132
—Aḥmad Shāh is left at.	133
—Maḥmūd Shāh Begdā comes to.	134
—Qāḍī Najm-u'd-dīn is the Qāḍī of.	141
—Maḥmūd Begdā comes to.	151
—Shaikh Raḥmt-u'l-lah lives at.	151
—The tomb of Daryā Khān is at.	151
—Malik Shā'bān builds a garden Bāgh-i- Shā'bān at.	165
—Khudāwand Khān 'Īlam builds a mosque in 'Īlampūr.	165
—Daryā Khān founds Daryāpūr in.	166
—'Imād-u'l-mulk 'Īsan founds 'Īsanpūr in.	167
—Taj Khān Tirpālī founds Tājpūr in.	167
—Malik Sārang founds Sārangpūr in.	168
—Syed Muḥammad Jaunpūri comes to.	170
—Syed Muḥammad Jaunpūri goes to Pātan from.	172
—Muzaffar Shāh II pays homage to Shaikh Aḥmad Khattū at.	177

—Muzaffar Shāh II passes the rainy season at.	181
—Qiwām-u'l-mulk is left in charge of.	194
—The Rānā refuses to attack.	197
—'Imād-u'l-mulk and Qaiṣar Khān are sent with an army at.	199
—Muzaffar Shāh II comes to.	199
—Malik Ayāz comes from Sorath to.	200
—Malik Ayāz Muzaffar Shāh II return to.	202
—Muzaffar Shāh II returns to.	203
—Muzaffar Shāh II comes to from Muḥammadābād.	204
—Muzaffar Shāh II comes to.	205
—Muḥib-u'l-mulk is the ḥākim of.	217
—The story of the thieves of.	224
—Khwājāsārā (Muhib-u'l-mulk) is the kotwal of.	246
—Bahādur Shāh comes to.	258
—Bahādur Shāh comes from Junāgadh to.	267
—Bahādur Shāh comes from Pātan to.	268
—Bahādur Shāh goes from.	268
—Bahādur Shāh comes from Khambāyat to.	290
—Humāyun comes to.	316
—Mirzā 'Askarī is given the charge of.	318
—Yādgar Nāsir Mirza flees to.	318
—Bahādur Shāh comes to.	319
—Daryā Khān comes to.	343
—Sultān Maḥmūd II comes to.	343
—Sultān Maḥmūd II goes to Maḥmūdābād from.	371
—Naṣir-u'l-mulk arrives at.	399
—Syed Mubārak arrives at.	404
—Ikhtiyār-u'l-mulk is the ḥākim of.	405
—The amirs return to.	414

—Aḥmad Shāh II comes to.	420
—I'timād Khān and 'Imād-u'l-mulk come to.	423
—I'timād Khān comes to.	433
—Changiz Khān comes to.	436
—Jhūjhār Khān and Ulūgh Khān capture.	443
—Given to Sher Khān Fūlādī.	443
—The Ḥabshīs capture.	444
—I'timād Khān leaves the responsibility of, with 'Imād-u'l-mulk, Jhūjhār Khān and Ulūgh Khān.	453
—Akbar comes to.	453
—Gives Mirzā Kokah the charge of.	453
—Mirza Kokah comes to.	455
—Given in jagir to Mirza Aziz kokah.	455
—Mirza Kokah comes to.	456
—Akbar comes to.	456
—Muzaffar Shāh III goes towards.	459
—Captured by Muzaffar Shāh III.	461
—Also mentioned on pages 341, 425 & 427.	
Aḥmadnagar —Aḥmad Shāh lays foundation of and buids fort on the river Hātmatī.	57
—Maḥmūd Shāh Begdā goes for hunting to.	113
—Nizām-u'l-mulk Bahri is the ḥākīm of.	147
—Nizām Khān Bhattī defeats Rānā Sāngā at.	163
—The Amīrs come to meet the Sultān at.	199
—The Rānā captures.	197
—The Amīrs come, stay and go to Barhati from.	199
—Bahādur Shāh comes to.	268
—Bahādur Shāh comes and lays waste.	272

Ajmer	—Zafar Khān's visit to.	18
	—Bahādur Shāh sends Shamsīr-u'l-mulk to lay siege to.	293
Akāsi (var.) Basī	Situated on the border of Deccan and Gujarat—arrival of Maḥmūd Shāh Begdā's army at, by way of sea and land.	146
Ānabarūn	—A <i>qasbah</i> on the border of Bhuj on the Runn—Dāwar-u'l-mulk reaches.	158-159
Anklesar	—Three krohs from Bharūch—'Ālam Khān arrives at.	354
Arāmrah	—Village ten krohs from Jagat—Maḥmūd Shah Begdā arrives at.	128
Asāmlī	—A village five krohs from Dholkah—Syed Hāmid meets Nawāb Qut-bu'd-dīn at.	456
Asāwal	—Zafar Khān retires to.	22
	—Aḥmad Khān ordered to.	27
	—Aḥmad Shāh I arrives at and eliminates Āsā Bhil to found the city of Aḥmedabad.	31
Āshtah	—One of the paraganas given to Silhadi by Bahādur Shāh.	281
	—Taken from him and given to Ḥabīb Khān Mandūwalī.	282
Āsir, Burhānpūr, wilāyat of	—Rājā of the wilāyat of, 'Ādil Khān, rebels against Zafar Khān.	17
	—Nāsir Khān, ḥākim of the wilāyat of, in Aḥmad Shāh's time.	46
	—'Ādil Khān Fārūqī, ḥākim of the wilāyat of, attacked by Maḥmūd Shāh Begdā in 904.	147
	—'Ālam Khān placed on the throne of, in 914 by Maḥmūd Shāh Begdā.	148
	—'Ādil Khān, ḥākim of.	175

- Attacked by Deccanis—Bahādur Shāh sends Qaiṣar Khān to, to help Mūḥammad Khān Āsirī. 273
- Visited by Bahādur Shāh in 938. 379
- Humāyūn returned via. 417

B

- Badnagar —A Qasbah—Rānā of Chittor decides to but abstains from attacking. 198
- Author of "Bahādur Shāhī" receives the news of assassination of Sikandār Shāh at. 251
- Baglānah —Bhār Jiu Rājā of—pays respect Bahādur Shāh at the fort of Molīr—is honoured. 272
- Bahādur Shāh crosses into Deccan from. 272
- Bahlūrpūr (var.) —Ulūgh Khān sent to, by Bahādur Shāh. 277
- Bahlūlpur
- Bākar { —A wilāyat on the east of Idar—Rānā of Chittor proceeds to. 194
- Malik Ayāz arrives, and ravages. 200
- Bahādur Khān arrives at. 205
- Bahādur Shāh intends to march against in 937—sends 'Āzam Khān. 273-274
- Intends to go against it again. 274
- Balād (var.) { —A mauza, six krohs from Aḥmedabad—
- Malād { royal forces meet those defeated by the Rānā of Chittor, at. 198
- Bangālā —Parallel of, in case of Kaiqubād, cited by Miyān Manjhu. 393
- Bānkaner-Khān- —Fort on the river Mahindrī—Maḥmūd
- pūr { Khālji of Mālwa arrives at. 77
- Syed Mubārak carried towards, after his defeat. 399

Bānsbalā	—Malik Ayāz arrives at by way of Sāgwārah.	200
	—Bahādur Khān comes to, way to Chittor.	237
	—Ratansi received by Bahādur Shāh at.	274
	—Girāsiah of, rebels against Maḥmūd Shāh II.	364
Bānswāra	—A qasbah near Jasdan—Bahādur Shāh halted at, during his flight into Saurashtra.	266
Bāntah	—A mouzah near Batwā—given to Bahādur Khān in jagir.	232
Baranpur	—Near Dhandhūkā—visited by Bahādur Shāh during his flight into Saurashtra.	266
Bārā-sīnor	—A paragana fort built by Aḥmad Shāh in one of its villages.	52
	—Maḥmūd Shāh Khalji reaches Intārī, one of its villages.	77
	—Included in the share of Syed Mubārak.	408
	—Given by him to I'timād Khān, who appoints Ikhtiyār-u'l-mulk to.	425
Bārī-Narsingpūr	—A village near Rādhanpūr—I'timād	
var. Bārī-	Khān at.	426
Barsingpūr		
Bārīj	—On river Narmadā—reached by Shahāb-u'd-dīn.	460
Barlī (var.)	—A mauzah three krohs from Pātan—	
Barmi	Syed Muḥammad Jaunpuri halts at and declares himself a Mehdi.	172
Barnāvah (var.)	—Maḥmūd Khaljī arrives at.	70
Naryād		
Barodā	—Modūd rebelled at.	30
	—Maḥmūd Shāh Khaljī of Malwa attacks and plunders.	70

—Khalīl Khān is called from.	151
—Mentioned on Page No.	152
—Khalīl Khān comes to Aḥmedābād from.	173
—Muzaḥḥar Shāh II comes to.	206
—Laṭīf Khān comes to.	206
—Syed Tāhir is at.	207
—Muzaḥḥar Shāh II comes to.	208
—'Aḍad-u'l-mulk is sent to.	260
—Bahādur Shāh comes to.	269
—Silhadi is promised to be given.	286
—'Imād-u'l-mulk is at.	323
—Battle between Syed Mubārak and Atal Khān takes place at.	398
—Ḥaḍrat Syed Mubārak gives to 'Imād- u'l-mulk.	408
—'Imād-u'l-mulk gives to Abū Khān Ḥabshī.	408
—Syed Mubārak gives to 'Ālam Khān.	409
—Muḥammad Shāh starts from.	439
—Muḥammad Husain Mirzā remains at.	444
—Akbar comes to.	453
—Nawāb Qut-bu'd-dīn goes to Aḥmeda- bad from.	455
—Nawāb Qut-bu'd-dīn comes to—Muzaḥḥar Shāh III starts for.	462
—Muzaḥḥar Shāh III reaches.	463
—Muzaḥḥar Shāh III captures.	464
Baṣī (var.) Basai—See Akāsi—Basi.	146
—Maḥmūd Begdā Shāh moves towards, on account of trouble by Firangis.	148
—Visited by Maḥmūd Shāh Begdā.	148
Batāwar (var.) —Given by Mubārak Shāh to I'timād Dārandol Khān.	417

- Batwah —A village three krohs from Ahmedabad—mausoleum of Qutb-i-'Alam at. 229
- Granted to the successors of Qutb-u'l-Aqṭāb. 232
- Shāh Badā of, fails to appear before Sikandar Shāh. 250
- Visited by Bahādur Shāh for ziyārat. 291
- Visited by Humayun on ziyārat. 317
- Syed Husain Bukhārī, Sajjādanashīn of, writes to Miyān Manjhū. 401
- Bayāmi —Given to Lādan Khalji by Maḥmūd Shāh Begdā as was his birth place. 149
- Belūgām —Three krohs from Narmada—Mubārak Shāh retreated from. 414
- Bhakōra —Village ten krohs from Dāhod, on the border of Gujārat and Malwa—Maḥmūd Shāh of Mālhwā received by Qaiṣar Khān at. 183
- Muzaffar Shāh II arrives at, on way to Mālhwā. 184f.
- Bhānīr (Var.) —Force sent by Aḥmad Shāh to help Bhānīhir Bhandir, Firūz Shāh Bahmani returns from: Thanir, Bhamir
- A fort in Khandesh—captured by 'Imād-u'l-mulk 'Isān—visited by Maḥmūd Shāh Begdā. 147
- Bharūch. —A sarkār—Modud arrives at. 31
- Syed Aḥmad propagates Islam at. 42
- Maḥmūd Shāh of Malwa attacks. 70
- Bahādur Shāh builds fort "Jahān panāh". 268
- Bahādur Shāh visits. 268
- Given to 'Imād-u'l-mulk by Maḥmūd Shāh II in Jāgir. 345
- Syed 'Arab Shāh starts for. 357

	—Miyān Ghiyāth-u'd-dīn —one of the saints of.	367
	—Syed Mubārak marches from.	405
	—Changīz Khān called from.	425
	—Changīz Khān besieged at.	427
	—I'timād Khān wants.	427
	—Mirza Muḥammad Husain besieges.	444
	—Given to Nawāb Qut-bu'd-dīn as jagīr.	455
	—Mirza Muḥammad Husain captures.	455
	—Muzaffar Shāh III captures.	464
	—Nawāb Nauarang Khān attacks.	465
	—Nawāb Nauarang Khān captures.	466
Bahiyal (var.)	—A paraganah—I'timād Khān receives	
Bahiyul	as his share,	407
	—Given to Miyān Mirān by I'timād Khān.	425
	—Given to Jhujhār Khān Ḥabshī by 'Imād-u'l-mulk.	425
Bhilsā	—281, 283, 288.	
Bhuj	—Dawar-u'l-mulk marches against.	158
	—Capital of Rājā Bhāra.	473
Biās	—	149
Bīdar	—268, 270, 273.	
Bījānagar	—Invaded by Sultān Firūz Bahmani.	59
Bijapur	—'Ādil Khān of, waits on Bahādur Shāh.	270
Bīr	—A qasbah—Battle between Nizām-u'l-mulk, Malik Barīd and Bahādur Shāh at.	294
Bīramgām	—A qasbah in Jhalāwar.	248fn.
Bīrpūr	—A village.	
Bīsalnagar (var.)	—A qasbah—Rānā of Chittor arrives.	198
Balnagar, Bilnagar		

Biyāwal	—A qāsbah in Khāndesh.	
	—Maḥmūd Khān and Mubārak Shāh brothers of Muḥammad Shāh prisoners at.	326
Biyānah	—Tātār Khān sent by Bahādūr Shāh to.	305
	—Amīr of Biyānah defeats him.	306
Burhānpūr	—A sarkār—'Ādil Khān starts for Sulṭānpūr and Nandarbār of Gujarāt from.	17
	—Nāsir Khān ḥākīm of, during Aḥmad Shāh's reign.	46
	—'Ālam Khān bin Aḥṣān, Khān ḥākīm of.	147
	—Ḥisām-u'd-dīn Mughal possessed half of.	148
	—Malik Lādan Khālījī possessed half of.	148
	—'Ālam Khān appointed ḥākīm of by Maḥmūd Shāh Begdā.	149
	—'Ādil Khān was ḥākīm of.	175
	—'Ādil Khān starts for.	192
	—The Deccanies march against.	273
	—Deccanies defeated.	273
	—Bahādūr Shāh came for change of air to.	279
	—Humāyūn went to Agra through.	318
	—Mubārak Khān, brother of Maḥmūd Shāh sent to.	328
	—'Imād-u'l-mulk flees to.	332
	—Mubārak Shāh is defeated at Dangari a village of.	332
	C	
Chakwādā (var.)	—Zafar Khān visits it.	18
	—Dilwārah Chakwazah, T. Jagwarah	
Chanderī	—A Sarkar—Muzaffar Khān ḥākīm of.	79
	—Given to Sulṭān 'Ālam Lodī.	288

Chāmpāner	—A strong fort—Aḥmad Shāh I marches against.	49
	—Aḥmad Shāh I marches against for second time.	52
	—Muḥammad Shāh marches against.	64
	—Gangdās ruler of.	77
	—Champak ruler of.	125
	—Maḥmūd Shāh Begdā marches against.	312
	—Malik Sadā attacks Rāwal Patāi—defeated—Maḥmūd Shāh Begdā determines to capture.	134
	—War between Maḥmūd Shāh Begdā and Rāwal Patāi.	135
	—Maḥmūd Shāh Begdā arrives at.	136
	—Maḥmūd Shāh Begdā captures and makes capital—renames " Muḥammadābād "—builds a mosque and a fort : description.	137
	—Maḥmūd Shāh Begdā lives for four years.	144
	—Muḥāfiz Khān dārogha of—welcomes Muḥammad Shāh.	174
	—Muzaffar Shāh II desires to go to.	177
	—Muzaffar Shāh II sends Sikandar Khān to.	179
	—Muzaffar Shāh II returns to.	180
	—Muzaffar Shāh II marches against Mālwa from.	184
	—Muzaffar Shāh II returns to.	194
	—Muzaffar Shāh II returns to—passed rainy season.	202
	—Muzaffar Shāh II returns to.	203
	—Muzaffar Shāh II starts for.	205

—Shāh Shaikh Jiu arrives at.	228
—Bahādur Khān visits.	237
—Sikandar Shāh is crowned at.	139
—'Imād-u'l- mulk comes to Ahmedabad from.	258
—Bahādur Shāh comes to.	260
—Bahādur Shāh comes to, from Ghoghā.	267
—Bahādur Shāh comes to, from Khambā- yat.	267
—Bahādur Shāh comes to from Ahmeda- bad.	268
—Bahādur Shāh comes to.	268
—Bahādur Shāh comes to in the month of Sha'bān.	271
—Bahādur Shāh comes to on 'Id.	271
—Bahādur Shāh comes to.	273
—Bahādur Shāh comes to, from Khambā- yat.	274
—Sons of Maḥmūd Shāh are imprisoned at.	278
—Muqbil Khān is sent to.	281
—Ikhtiyār Khān is given the charge of, by Bahādur Shāh.	313
—Humayūn besieges.	313
—Description of, by Syed Jalāl.	314
—Humayūn conqueres in 942.	315
—Daryā Khān sends Fattūjiu to.	343
—Maḥmūd Shāh II captures.	343
—Daryā Khān and 'Ālam Khān are in—Maḥmūd Shāh marches against them.	357
—Paraganah, comes in the share of Syed Mubārak.	408
—Syed Mubārak gives to 'Ālam Khān in jāgir.	409
—Shāh Mirza remains at,	444

Chatūr (var.)	—A village of Bālāsīnor paraganah.	
Khiver, Jahiv	—A fort built by Aḥmad Shāh I.	52
Chittor	—The capital of Mewār.	
	—Rana Sāngā is ruler of.	84
	—Qut-bu'd-dīn Shāh besieges.	84
	—Rānā and Medini Rāi come to.	192
	—Rānā returns to.	199
	—Bahādur Khān comes to.	204
	—Bahādur Khān expresses his desire to conquer—Shāh Shaikh in profecies the conquest of,	237
	—Bahādur Khān comes to.	237-252
	—Wakils sent to Bahādur Shāh by Ratansī king of.	274
	—Bahādur Shāh comes to.	286
	—Bahādur Shāh sends Muḥammad Shāh and Khudāwand Khān against.	291
	—Of seven gates Tatār Khān captures two Lakhota and Hanvant, and also Sufaid burj.	292
	—Bahādur Shāh besieges.	292
	—Rūmi Khān sent in advance to.	305
	—Bahādur Shāh besieges and Humāyūn marches against him at.	305
Chuli-Mehsir	—A village near Mandū—Aḥmad Shāh besieges.	52
Chuwār (var.)	—A village—Bahādur Shāh goes to.	266
Churdār		
D		
Dabhoi	—A qasbah—Bahādur Shāh camps at.	272
Dabḥūl	—A fort—Bahādur Gīlānī revolts at.	145
	—Maḥmūd Shāh Begda sends Malik Sārang against by land.	145

Dahūd (var)	—A qasbah between Mandu and Gujarāt—	
Dhanud	On the border of Mālwa under Gujarat	
	—Maḥmūd Shāh Khaljī arrives at.	64
	—Maḥmūd Begdā arrives at.	136
	—Qaiṣar Khān is appointed to.	175
	—Muzaffar Shāh II orders to build a fort at.	179
	—Qaiṣar Khān receives information about the arrival of Maḥmūd Shāh Khaljī at.	183
	—Rāisingh king of Pal attacks.	265
	—Maḥmūd Shāh is killed near.	278
	—People revolt at—Maḥmūd Shāh II subdues.	364
Dalīṣah (var.)	—A qasbah at a distance of 20 krohs from Pātan—Akbar camps at.	451
Deesa		
Dandāh	—A village—Army of Sulṭān Hūshang attacks Sāmānt Rajput, girasia of.	54
Dāngari	—A qasbah near Burhānpūr—Daryā Khān defeats Mubārak Shāh at.	332
Deccan	—59, 102, 111, 113, 145.	
Delhi	—The capital of Hind.	
	—13, 16, 18, 19, 20, 102, 184, 203, 204, 236, 250, 283, 305, 393.	
Dehran (var.)	—A qasbah—Mubārak Shāh gives to I'timād Khān.	417
Dharangāum		
Dewlā	—Muzaffar Shāh II visits and appoints Ṣafdar Khān as thānedār of.	179
	—Muzaffar Shāh II meets Maḥmūd Shāh Khaljī at.	185
	—Maḥmūd Shāh Khaljī accompanied Muzaffar Shāh II upto.	192
Dewli	—A qasbah 15 krohs from Junāgadḥ.	
	—Bahādur Shāh arrives at.	266

Dhamarkah	—A village, 14 krohs from Bhuj situated near Morbi.	473
	—Sulṭān Muzaffar Shāh III commites suicide at.	474
Dhamolā	—A village in country of Bākar.	200
Dhāmud	—A village situated in Lunāwādā taluka in hills—Aḥmad Shāh builds a fort at.	52
Dhandūkah	—A qasbah on the border of Gujarat and Saurashtra.	144
	—30 krohs from Aḥmedabad.	251
	—255, 255, 266, 339, 340, 408, 433.	
Dhanorah	—A village in taluqa of Sulṭānpūr.	150
Dhār	{ —A qasbah in Mālwā.	179
Dhārolī	—Muḥammad Khān Asīrī paid homage to Bahādur Shāh at.	272
Dhinj (var.)	—	260
Dahnej Dahnatej		
Dholkah	—A qasbah.	
	—Darwaziyah the native of—fought on the side of Quṭ-bu'd-dīn Shāh.	79
	—Alif Khān builds a mosque at.	151, 166
	—Daryā Khān comes to.	342
	—Shaikh Muḥammad goes to Syed Mubārak from.	402
	—Syed Mubārak left Shaikh Muḥammad at, for management.	405
	—Shaikh Aḥmad Majzūb stays outside the city of.	406
	—Comes in the share Syed Mubārak.	408
	—Given to Syed Miran by I'timād Khān.	425
	—Arāyish Khān starts for.	423
	—Syed Mirān goes to.	433
	—Mirza Sharf-u'd-din comes in the company of Syed Mirān to.	434

	—Given to Syed Hāmid and Syed Mahmūd Bukhārī.	455
	—Nawāb comes to Navānagar from.	471
Dholkot	—A fort near Rādhanpūr.	428
Dhorkah	—A village in Dhandhukah—battle between Maḥmūd Shāh II and Daryā Khān.	361
Didwana (var.)	—	18
Dandwana Dindwana		
Dilāwrah	—A village—Zafar Khān comes to.	18
	—Muzaffar Shāh II visits.	180
	—Bahādur Shāh arrives at.	277
Dīpālpūr	—A place 15 krohs from Māndu—'Ādil Khān informs Muzaffar Shāh II about the Rānā from.	192
	—Bahādur Shāh arrives at.	276
	—Bahādur Shāh desires to go for hunting to.	282
Dīr-māl	—A fort.	147
Dīv	—Maulānā Khiḍr is sent to.	19
	—Malik Ayāz is the ḥākim of.	147
	—Malik Ayāz comes victorious to.	147
	—Malik Ayāz builds the fort of.	162
	—The firangis destroy—captured in the time of Maḥmūd Shāh II.	162
	—Mentioned on the Page No.	265
	—Bahādur Shāh comes to—given to Qiwām-u'l-mulk.	266
	—Bahādur Shāh comes to and stays for two days at.	267-268
	—Portuguese are imprisoned and Bahādur Shāh comes to.	268
	—Bahādur Shāh comes to—Malik Tughān given the charge of.	274
Divgīr (var.)	—Maḥmūd Shāh Khaljī ruined the country upto.	113
Daulatābād	—Bahādur Shāh besieges.	270

Dun (var.)	—A village.	
Davan	—Maḥmūd Shāh Begdā arrives at.	147
	—Given to the Portuguese by Changiz Khān in payment of their help.	426
Dūngarpūr	—Resting place of the king of Bākar—destroyed by Muzaffar Shāh II's army.	200
	—Bahādur Khān goes to—Rāja welcomes him.	204
	—Bahādur Shāh comes to.	255
	—Prithwirāj ruler of, paid respect to Bahādur Shāh.	274
F		
Farah	—A village in Khurāsān near Kandhār ;	
	—Syed Muḥammad Jaunpuri killed at.	172
G		
Gāwil	—A fort in Barar.	
	—'Imād-u'l-mulk Gāwilī is defeated at.	268-269
Ghayāthpūr	—A village two krohs from Aḥmedābād—Humāyūn arrives at.	317
	—Bahādur Shāh camps at, opposite the Mughal camp—Mughals flee to, when driven away from Aḥmedābad by Bahādur Shāh.	318
Ghāt-Karvhi,	—Malik Ayāz passes through.	271
(var.)	—Bahādur Shāh passed through.	275
Ghāt-Karchi		
Girnār	—A fort.	
	—Aḥmad Shāh marches against.	34
	—Maḥmūd Shāh Begdā attacks.	114
	—Rāo Mandalik is king of.	115
	—Description of.	117
	—Maḥmūd Shāh Begdā marches against.	121
	—Maḥmūd Shāh Begdā captures.	122

Gedhrah	—A paraganah 11 krohs from Muḥam- madābād Champānir.	
	—Malik Sārang is appointed as thānadār of.	126
	—Muzaffar Shāh II stays at.	178
	—Muzaffar Shāh II comes.	179
	—Muzaffar Shāh II comes.	184
Gondal	—A qasbah—Amīn Khān invites Muzaffar Shāh III to.	456
Gondwāna	—Maḥmūd Shāh Khālījī arrives and kills the ruler of.	112
	—Bahādur Shāh goes for elephant hunting to.	289
Gothrah	—A village in the paraganah of Sānwāl— Muḥammad Shāh falls ill at.	65
Gwālior	—Narsingdev nephew of Rājā Mānsing of, comes to Bahādur Shāh and accepts the service of Bahādur Shāh.	271
	—Humāyūn arrives at.	305
	H	
Hālul	—A village two krohs from Chāmpānir.	
	—Sulṭān Sikandar is buried at.	243
	—Bahādur Shāh arrives at.	261
	—Laṭīf Khān is buried besides Sikandar Shāh at—Bahādur Shāh stays at.	269
Harsol	—A village three krohs from Aḥmedābād.	
	—Malik Ayāz arrives at.	200
	—Bahādur Shāh goes to.	257
Havelī	—Given to Shāh II Aḥmad.	407
Hoshangābād	—A village under Malwa.	289
	—Bahādur Shāh captures.	290
	I	
Idar	—Zafar Khān besieges and captures.	16
	—Zafar Khān besieges again.	20

	—Aḥmad Shāh I went against.	38-56
	—Aḥmad Shāh sends an army to.	59
	—Muḥammad Shāh attacks—the ruler makes peace and receives back.	63
	—'Āin-u'l-mulk is attacked and defeated by Bhīm the ruler of—Muẓaffar Shāh II marches against and destroys.	178
	—Rāimal nephew of Bhīm with the help of Rānā Sāngā becomes ruler of.	181
	—Muẓaffar Shāh II orders Nizām-u'l-mulk ḥakim of Aḥmadadagar to restore it to Bhārmal.	181
	—Muẓaffar Shāh II defeats Rāimal at.	181
	—Muẓaffar Shāh II comes to—Malik Ḥusain appointed as ḥawaldār of.	193
	—Mentioned on Page No. . . .	194
	—The Rānā passes through.	198
	—The girasiahs of rebel against Muḥammad Shāh II—Islām made a rule at.	364
Intāri (var.)	—A village in the paraganah Bālāsīnor.	
Intasyārī	—Sultān Maḥmūd Khaljī marches against.	77
'Irāq	—Name of country—merchants dealing in horses come from, during the reign of Maḥmūd Shāh Begdā.	144
'Isanpūr	—Founded by Malik 'Isan.	167
	—Near Batwah—Muẓaffar Shāh II comes to.	229
Islāmābād	—A village in Mālwa—Bahādur Shāh captures.	298
J		
Jagat (var.)	—A Port.	
Dwārkah	—Maḥmūd Shāh Begdā captures.	127
	—Reasons.	127-128

	—Maḥmūd Shāh Begdā ruins.	128
	—Rainy bird is seen at.	129
	—Pirates of—staying on the island of Sankhodar.	129
	—Malik Tūghān is entrusted by Maḥmūd Shāh Begdā.	130
Jetalpūr	—A village six krohs from Aḥmedabad.	
	—Muḥammad Shāh camps at.	439
Jājnagar	—Hushang Shāh comes for hunting to.	52
	—Hushang Shāh brings elephants from.	53
	—Mentioned on Page No.	56
Jālūr	—A fort.	
	—Nawāb Mirza Khān marches from.	464
Jambu (var.)	—A village in the paraganah of Jhālāwār:	
Khānpūr	Muḥammad Shāh II arrives at.	340
	—Wajih-u'l-mulk is jāgirdār of.	340
Jambūgām	—A qasbah—The army of Gujarāt arrives at.	415
Jasdan	—A qasbah.	
	—Bahādur Shāh arrives at.	266
Jaunpūr	—A city.	
	—Syed Muḥammad Jaunpūrī is a native of.	170
	—Bahādur Khān goes to.	205-251
Jhālāwār	—A paraganah.	
	—Kāthā Sarsal is the zamindar of.	41
	—Muzaffar Shāh II arrives at.	203
	—Mānsingh is the ruler of.	279
	—Mentioned on the page no.	340
	—Comes in the share of I'timād Khān.	407
	—A part of given to Ulugh Khān Ḥabshī.	410
	—Ulugh Khān brings the whole under his control.	410
Jharand	—A village in Bhara's territory—Zafar Khān marches against.	17
Jhotāna	—In Kodī—Muṣā Khān at.	433

Jitpūr	—A village, founded by Zafar Khān near Pātan.	15
Jūnāgadh	—A fort : description of.	115
	—Rāo Māndlik is the ruler of.	115
	—So called because of the antiquity.	118
	—Once captured by Sultān Muḥammad Tughluq—also by Aḥmad Shāh I.	119
	—Maḥmūd Shāh Begdā marches against.	119-120
	—Learned people called at—named Muṣṭafābād.	125
	—Some leaders from Sindh come to.	127
	—Muḥmūd Shāh Begdā goes to.	130
	—Bhim is brought to.	130
	—Maḥmūd Shāh Begdā used to go every year to.	132-133
	—Mentioned on page no.	266
	—Fath Khān captures—Mirza Khān leaves.	458
	—Muzaffar Shāh III, Jām and Daulat Khān flee to.	41
	—Daulat Khān dies at—Muzaffar Shāh III and Jām flee from.	471
	—Nawab Naurang Khān captures.	472
	—Nawāb Naurang Khān, Nawāb Mirza Anwar, Nawāb Gujar Khān come to Jagat from.	472
	—Nawāb Naurang Khān and Nawāb Anwar return to.	473
K		
K'ābah	—A place of Muslim pilgrimage in Mecca : Hajabr-u'l-mulk wishes to visit.	211
Kābul	—'Ālam Khān goes to, to see Bābur.	204
Kachh	—A country—Mentioned on page no.	160

Kākrūn (var.)	—A village.	
Gāgron	—Maḥmūd Shāh of Mālwa arrives at, Hemkaran is killed by him at.	192-193
	—Miyān Mahatha is at.	289
Kālnah	—A fort.	
	—Bahādur Shāh arrives at.	270
Kālpī	—Sultān 'Ālam Lodī is driven out by the army of Humāyūn from.	288
Kamand (var.)	—A village in paraganah Haweli,	
Kamīd	10 krohs from Aḥmedabad—Nāṣir-u'l- mulk comes to.	400
Kanauj	—Maḥmūd Shāh of Delhi comes to.	20
	—Iqbāl Khān comes to.	24
	—Ibrāhīm Shāh Jaunpūri attacks.	26
Kanpur	—Near Kalpī-Hindal Mirza defeats Ā'lam Shāh at.	269
Kanthkot	—Muzaffar Shāh I appoints Khudāwand Khān the head of the army to attack.	26
Kapadwanj (var.)	—A paraganah in kaira Dist.	
Kapadbanj	—Maḥmūd Shāh Khaljī and Quṭ-bu'd-dīn Shāh come to.	77
	—Muzaffar Khān's head is hanged at the gate of.	80
	—Maḥmūd Shāh Begdā goes for hunting to.	111
	—Muzaffar Shāh II goes to Maḥmūdābād by the way of.	203
	—Syed Mubārak arrives at I'timād Khān arrives at.	399
	—Comes in the share of Syed Mubārak.	408
	—I'timād Khān gives to Syed Mirān.	425
	—'Imād-u'l-mulk gives to Ikhtiyār-u'l- mulk.	425
Karī (var.)	Kaḍī—Comes in the share of I'timād Khān.	407
	—Sher Khān goes and stays at.	440

	—I'timād Khān meets Shahāb-u'd-dīn Aḥmad Khān at.	459
Kārintha (var.)	—Alp Khān Sanjar built a fort at—	
Karnitha	Aḥmad Shāh I repaired and renamed Sultānābād.	52
Kātūr	—A fort Bahādur Shāh captures.	289
Khambhāyat	—Mentioned in page no.	14
	—Modūd arrives at.	31
	—Bahādur Shāh inspects new ships at.	271
	—Bahādur Shāh comes to in Muḥarram.	274
	—Bahādur Shāh comes again to.	274
	—Malik Amīn Khān promises to get from Bahādur Shāh for Silhadi.	282
Khambhū (var.)	—A village in Sarkar of Patān.	15
Sanhū		
Khānpūr	—A village situated on the river Mahindri Quṭṭ-bu'd-dīn Shāh comes to.	71
	—Bahādur Shāh comes to.	273
Kharhālī	—Syed Mubārak is brought at.	399
	—Given to Syed Hāmid and Syed Maḥmūd Bukhārī in jagir.	455
	—Muḥammad Khān, Muḥammad Afḍal and Muḥammad Miran are sent to.	462
	—When Muzaffar Shāh III comes they flee from.	462
Khān Sarowar	—A large tank outside Pātān—Aḥmad Shāh calls a meeting of learned men at.	27
Khararhaki	—Kishnah, a faithful follower of Maḥmūd Shāh of Mālwa, is a native of.	182
Kharri (var.)	—Muzaffar Shāh III arrives at.	458
Khārī	—Muzaffar Shāh III arrives from Dholkah at.	459
	—Muzaffar Shāh III being defeated arrives at.	465

Khattū	—Baba Ishāq buried at.	64
Khīrūd (var.)	—'Imād-u'l-mulk and Muḥammad Shāh	
Khatarah	Asīri march against—Puranmal flees.	285
Khemdharol	—Palaces near Ahmedabad—Muzaffar	
	Shāh II halts at.	199
	—Mausoleums at.	203
	—Muzaffar Shāh at.	207
	—Bahādur Shāh at.	260
Kherālū	—Fatḥ Khān goes to Idar by the way of.	38
Khokah (Ghogha)	—Maḥmūd Shāh Begdā goes to suppress	
	the Malābāries.	131
	—Goes to Khāmbhāyat from.	131
	—Bahādur Shāh arrives at.	267
	—Bahādur Shāh camps at.	321
	—Comes in the share of Syed Mubārak.	407
Khurāsān	—Sultān Husain Bayakārā is the ruler of.	102
	—The man who builds the gardens at	
	Chāmpānir is of.	139
	—Merchants of horses come to.	144
	—Shāh Ismā'il king of sends ambassador	
	to Muzaffar Shāh II.	174
	—Merchants of, meet Bahādur Shāh.	280
Kīnj	—A place nine krohs from Ahmedābād :	
	given to Bahādur Khān in jāgīr.	232
	—Syed Mubārak meets I'timād Khān	
	and 'Imād-u'l-mulk at.	413
Koh-Bārūr (var.)	—A fort : Maḥmūd Shāh Begdā captures.	113
Koh Bāruder		
Koh Māru, Koh		
Barij		
Koh Mūngā (var.)	—Raja Bhīm is the king of.	239
Karlūngā		
Kombalmīr (var.)	—Qut-bu'd-dīn Shāh defeats the king of.	83
Komhalmīr	—Sultān Qut-bu'd-dīn comes to.	84

Kot-aplyah	—Mahmūd Shāh II flees to.	342
Kuha (var.)	—Ten krohs from Ahmedabad—given to	
Khokah	Bahādur Khān in Jāgir.	232
Kurniyar	—Bahādur Shāh comes to.	366
L		
Lūnāwādā	—Mentioned on page.	146
	—Garāsīā of: rebelled against Mahmūd Shāh II.	364
M		
Madinā	—Muzaffar Shāh II sends Qur'ān to.	215
	—Muzaffar Shāh II sends money to.	219
	—Mahmūd Shāh II inquires about.	330
Madhūpur	—Near Mangrol—marvelo at.	129
Mahāyam (var.)	—Mahmūd Begdā goes to.	147
Mahim	—A village 12 krohs from Ahmedābād—	
Mahmūdābād	Mahmūd Shāh Begdā builds.	133
	—Mahmūd Shāh Begdā gives in charge of Muḥafiz Khān.	144
	—Bahādur Shāh comes to.	260
	—Ahmad Shāh II is captured and brought to.	416
	—Changiz Khān comes to.	425
	—Changiz Khān flees to.	434
Mahmūdpur	—Bahādur Shāh camps at.	277
Māhūr	—A fort—'Imā-u'l-mulk captures from Nizām-u'l-mulk.	271
Makkā	—Muzaffar Shāh II sends Qur'ān to.	215
	—Also money to.	219
Māknī	—Ahmad Shāh builds fort at.	51
Mālwa	—Mahmūd Shāh Tughluq comes to.	20
	—Mūsā Khān takes control of.	26
	—Ahmad Shāh I marches against.	48
	—Mahmūd Shāh Khālji is of.	65
	—Ghayath-u'd-dīn Shāh is of.	102

	—Medini Rai defeats Muḥammad Shāh and gets control of.	177
	—Description of the conditions of.	181
	—Muzaffar Shāh II marches to.	185
	—Mentioned on page no.	187
	—Maḥmūd Shāh Khaljī is of.	219
	—Bahādur Shāh takes control of.	247
	—Qadir Shāh is the ḥākim of.	332
Mamurābād	—A village—I'timād Khān comes to.	435, 449
Mandū	—A fort—the capital of the Kingdom of Mālwa.	
	—Zafar Khān marches against.	17
	—Aḥmad Shāh I comes to.	52
	—Syed Burhān-u'd-dīn ridicules the people of.	73
	—Bahādur Shāh captures.	247
	—Mentioned on page no.	265
	—Maḥmūd Shāh sends his son to.	276
	—Fath Khān and 'Ālam Khān appointed against.	276
	—Bahādur Shāh takes.	278
	—Malik Kālan is appointed at.	278
	—Bahādur Shāh remains at.	279
	—Bahādur Shāh sends Silhadi to.	285
	—Bahādur Shāh sends an army against.	291
	—Shujā' Khān comes to.	291
	—Bahādur Shāh comes to.	295
	—Humāyūn besieges and captures.	311
	—Muḥammad Shāh goes to Ujjain from.	319
Mandusūr	—Maḥmūd Shāh of Malwa comes to.	84
	—Malik Ayāz follows Rāna Sāngā upto.	164
	—Malik Ayāz besieges—makes peace.	201
	—'Imād-u'l-mulk and Ikhtiyār Khān are sent to.	290
Manglore	—A paraganah near Jūnāgadh in Sorath.	129
	—Bahādur Shāh comes to.	266
	—Qādi Maḥmūd is the ḥākim of.	322
	—Mirza Khān goes to.	458

Marghadara (var.)	—Latīf Khān dies at.	264
Harkhadara		
Mekhrij (var.)	—Sultān Hūshang comes to.	47
Maḥmūd-nagar		
	—Bahādur Shāh comes to.	256-268
Mimūn	—Known as Karinthā-Alp Khān comes to.	146
Mewār	—Aḥmad Shāh I sends an army against.	59
	—Silhadī intends to flee away to.	281
Mewāt	—Hasan Khān Mewāti is the ruler of.	204
	—Bahādur Khān goes to.	238
Mirūlī	—A village near Pāldī, Aḥmedabad, Syed Hamid attacked at.	449
Mitlī (var.)	—Bahādur Shāh camps at.	266
Mumbālī		
Miyānkāl (var.)	—The ancestor of Shaikh Hasan came from.	367
Miyānkālī		
Mūnipūr (var.)	—Comes in the share of I'timād Khān.	407
Mūnjpūr		
Morbī	—A village in the Sarkār of Sorath.	160
	—Tughluq Khān is the ḥākim of.	266
	—Khān-i-Ā'zam camps at.	473
Morāsah	—Aḥmad Shāh I comes to.	39
	—Malik Ayāz and Qiwām-u'l-mulk arrive at.	200
	—Muzaffar Shāh II repairs the fort of.	203
	—Muzaffar Shāh II goes for hunting to.	204
	—Bahādur Khān comes to.	256
	—Bahādur Shāh joins his army at.	274
	—Given to Gujarātī nobles under I'timād Khān.	408
	—I'timād Khān with Muzaffar Shāh II flees to.	436
	—I'timād Khān goes to.	440
Muḥammadābād	—See Champanir.	
	Pages. 239, 290, 313, 318, 319.	
Mūlir	—Bahādur Shāh comes to.	272

Multān	—Taimūr sends Pīr Muḥammad to.	19
	—Sārang Khān is besieged at.	20
Murāmli	—Malik Sadā is at.	134
	—Maḥmūd Shāh Begdā comes to.	132
N		
Nadīsī (var.)	—Rānā comes to.	201
Badīsī		
Nagor	—Zafar Khān comes to.	14
	—Khattū a village of, is the abode of "Bābā Ishāq".	64
	—Maḥmūd Shāh Khalji attacks.	82
	—Qiwām-u'l-mulk comes to.	82
	—Firūz Khān is the ḥākīm of.	82
	—Mujāhid Khān gets from Shams Khān.	82
	—Rānā sends an army against.	82
	—Shams Khān strengthens the fort of.	83
	—Qut-bu'd-dīn sends help to.	83
Naherwālā	—Bahādur Shāh comes to.	257
Nā'ichā	—Ghiyāth-u'd-din comes to.	135
	—Bahādur Shāh camps at.	277
	—Bahādur Shāh comes to.	281
Nandurbār	—'Ādil Khān comes to	17
	—Maḥmūd Shāh Begdā comes to.	111
	—Maḥmūd Shāh Begdā sends his army by way of and comes to.	147
	—Maḥmūd Shāh Begdā marches to.	148
	—'Azīz-u'l-mulk is the "maqte'i" of.	149
	—Laṭīf Khān raises a revolt at.	239
	—Mentioned of page no.	259
	—Ghāzi Khān is appointed to march against.	264
	—Bahādur Shāh arrives at.	269
Nandōt (var.)	—See Rajpipla.	
Naryād	—Jalāl Khān is at,	67

Barbāda	—Bahādur Shāh camps at.	260
	—Comes in the share of I'timād Khān.	407
	—Syed Daulat meets Muzaffar Shāh II at.	462
Nawānagar	—Mentioned on page no.	265
	—Bahādur Shāh camps at.	266
	—Capital of Jām.	467
	—Nawāb comes to.	471
O		
Oplethā (var.)	—A qasbah ten krohs from Jūnāgadh.	467
Oblūnā, Malūnā,		
Othiniā	—Muzaffar Shāh III comes to.	467
P		
Pāl	—Udaisingh is the ruler of.	278
Pālari	—Syed Hāmid passes through.	449
Pāndū	—Aḥmad Shāh I camps at.	41
Pānipanth	—Tātār Khān is at when Iqbāl Khān captures.	19
	—Ibrāhim Lodi and Bābur fight at.	204
	—Bahādur Khān comes to.	238
	—Bahādur Khān left for Jaunpur from.	251
Pargotah (var.)	—A fort, Tātār Khān captures.	292
Barīd-gonah		
Parindā	—Bahādur Shāh sends Amīn Nasan to— gets a large booty from.	272
Pātrī (var.)	—A village in paraganah Bīramgām.	
Māsarī	—Daryā Khān defeats 'Imād-u'l-mulk at.	332
Parsiah (var.)	—A qasbah : of Silhadi's son fights the army of Bahādur Shāh at—Muḥammad Shāh and 'Imād-u'l-mulk arrive at 'Imād-u'l-mulk sends information re- garding enemy to the Sulṭān from.	284
Bīrsah, Sarsah	—Bahādur Shāh arrives at—leaves 'Imād- u'l-mulk and Muḥammad Shāh at.	286

Pātan

—Zafar Khān arrives at.	14
—Zafar Khān comes from Ajmer to.	18
—Tātār Khān comes from Delhi to.	18
—Zafar Khān comes to—Maḥmūd Shāh of Delhi comes to.	20
—Zafar Khān is burried at.	28
—Aḥmad Shāh I spreads Islam at.	42
—Hūshang Shāh intends to capture.	46
—Hisām-u'l-mulk flees to.	98
—Maḥmūd Shāh Begdā goes to.	150
—'Ain-u'l-mulk comes to.	178
—'Ain-u'l-mulk and Fath Khān are ḥākims of.	198
—Muzaffar Shāh II comes to.	268
—Yādgar Nāsir Mirzā is given the charge of.	318
—Malik Amin Nasan and Malik Burhān-u'l-mulk come to.	318
—Bahādur Shāh comes to.	318
—Comes in 'the share of Syed Mubārak.	408
—Given to Sher Khān Fūlādī and Mūsā Khān.	408
—'Ālam Khān comes to call Sher Khān to.	415
—Mūsā Khān, Sher Khān and Hāji Khān are called from.	425
—Mūsā Khān is sent to.	426
—Mūsā Khān, Sher Khān are besieged at.	430
—Syed Mirān and Tātār Khān come to.	433
—Muḥammad Khān and Badar Khān come to.	452
—Muḥammad Khān Fūlādī come to.	454
—Syed Aḥmad Khān Bārā is at.	454
—Given to Mir Muḥammad Khān.	455
—Bahādur Shāh arrives at.	266

Patan Dīr

Pathāpūr	'Ālam Khān arrives at.	354
Pathrī	—A fort—army of 'Imād-u'l-mulk is at.	269
	—Nizām-u'l-mulk does not return the fort of to, J'afar Khān.	271
	—Bahādur Shāh besieges.	273
Pitlād	—Comes in the share of I'timād Khān.	407
R		
Rāadhanpūr	—Comes in the share of I'timād Khān— given to Faṭḥ Khān Balūch.	407
	—Faṭḥ Khān Balūch is called from.	425
	—Faṭḥ Khān Baluch sent to.	426
	—Faṭḥ Khān is defeated at.	428
Rāisīn	—Silahadī is the native of.	279
	—Malik Amīn is sent to call Silhadī from.	281
	—Ikhtiyār Khān is asked to besiege.	285
	—Bahādur Shāh comes to.	286
Rājpiplā	—Muḥammad Shāh marches against.	22
	—Bahādur Shāh goes for hunting to.	267
	—Muzaffar Shāh III comes to.	458
	—Muzaffar Shāh III goes to.	467
Rānpūr	—A qasbah ; ten krohs from Dhandūkā.	
	—Maḥmūd Shāh II flees to.	342
Rānpūr-Kotiyah (var.) Rānpūr Kutiyan	—A village 15 krohs from Bharūch.	
	—The amirs of Gujarat come to.	391
	—Syed Mubārak comes to.	416
	—Syed Mirān meets Tātār Khān at.	433
Ranathambhore	—Burhān-u'l-mulk and Mujāhid Khān are sent to capture.	293
	—Malik Amin-Nasan is in charge.	318
Randir (Ranir)	—Bahādur Shāh at.	267
Rupāl	—Mubārīz-u'l-mulk and Ṣafdar Khān come to.	199

Rūprah	—A village four krohs from Ahmedabad.	
	—Ikhtiyār-u'l-mulk comes to.	406
S		
Sa'dpūr	—Bahādur Shāh comes to.	282
Sāgawārah	—Malik Ayāz goes to Bānsbāda by the way of.	200
Saiyadpura	—Founded by Syed Mubārak near Maḥmūdābād.	
	—Syed Mubārak comes to.	408
Sajān (var.)	—A village—Given to Portuguese by	
Samān	Changīz Khān.	426
Sambaliyah	—Sharza Khān and the son of Maḥmūd Khalji destroy the territory of.	275
	—Bahādur Shāh comes to.	276
Sāmbhar	—Zafar Khān comes to.	18
Samī	—Comes in the share of I'timād Khān—	
	I'timād Khān gives to Faṭḥ Khān Balūch.	407
	—Given to Syed Ḥāmid and Syed Maḥmūd Bukhārī in jāgīr.	455
Sānand	—A village seven krohs from Ahmedābād.	
	—Tātār Khān stays at.	425
	—Tātār Khān flees to.	432
	—Syed Kābīr comes to.	432
Santhal (var.)	—A village—given to the son of Prithwirāj,	
Satīl	king of Dungarpūr.	274
Sānwalī	—A paraganah—mentioned on page no.	65
Sārangpūr	—A city in Mālwa, fifty krohs from Mandū.	
	—Aḥmad Shāh I besieges.	53
	—Hushang Shāh slays at.	55
	—Aḥmad Shāh I writes a letter from.	56

	—Rana desires to go to.	187
	—Bahādur Shāh goes to—Given to Mallū Khān.	283
	—Bahādur Shāh goes from.	283
	—Bahādur Shāh comes to.	290
Sarkhej	—A village—Burhān-u'l-mulk is at.	99
	—Maḥmūd Shāh Begdā comes to.	131
	—Maḥmūd Shāh Begdā builds his tomb at.	150
	—Maḥmūd Shāh Begdā is buried at.	151
	—Mentioned on page no.	168
Sarmāl (var.)	—A paraganah.	
Sarnāl	—Comes in the share of Syed Mubārak.	408
	—I'timād Khān gives to Syed Miran in jāgir.	425
	—'Imād-u'l-mulk gives to Ikhtiyā-ul-mulk.	425
Sārsā-pālī	—A village in the Sarkār of Bharūch.	
	—Maḥmūd Shāh of Mālwa comes to.	70
Satawānsa (var.)	—Sikandar Khān is the ḥākim of.	275
Sīwās	—Maḥmūd Shāh goes for hunting to.	276
Sawarkah	—A village on the river Mahendri—Tāj Khān bin Sālār is appointed as thānedar of.	126
Sayādrah	—A village 17 krohs from Ahmedabad on the bank of river Sābar—Ā'lam Khān flees to.	342
Shāhpūr	—Bahādur Shāh sends Muḥammad Āsīrī against.	277
Sīdhpūr	—Aḥmad Shāh I goes to.	44
Sīhūj (var.)	—A village—Bahādur Shāh goes to.	260
Sahuj, Sīwanj		
Sīlī	—A village on the river Narbada—Maḥmūd Shāh Begdā comes to.	148

Sind	—A country.	
	—Jām Jūyān is the king of.	86
	—Mentioned on page no.	89
	—Maḥmūd Shāh Begdā attacks—its description.	126
	—Many people accepted Islam—Maḥmūd Shāh Begdā attacks again—he conquers.	127
	—Fath Khān is the prince of.	232
	—Fath Khān did not recognise Nūr Khān as the king of.	244
	—Jām Firūz Shāh of is defeated by Mughals.	271
Sinkār-gāun	—Bahādur Shāh comes to.	257
(var.) Sinkār-kanun		
Sinor	—A qasbah—Nawāb Mirza Khān arrives at.	466
Sirohī	—Kheta is the king of—pays homage to Qut-bu'd-dīn Shāh.	83
	—The ruler of, robs the merchants of Khurāsān—Maḥmūd Shāh Begdā sends an army against—the ruler returns the horses.	144
	—The Rānā of Chittor arrives at.	194
Somnāth	—Zafar Khān comes and destroys the temple of.	17
	—Zafar Khān comes again.	20
Songadh	—A fort Bahāur Shāh gives to Sulṭān 'Alam Lodī.	311
Sonkīrah-	—A thāna in Baroda—Aḥmad Shāh I Bahādar-pūr (var.) comes at.	50
Sakbrah	—Builds a fort and a mosque.	51
	—Aḥmad Shāh I goes again to.	52
	—Malik Bahā-u'l-mulk is given the charge of.	126

Sorath	—Maḥmūd Shāh Begdā captures.	101
	—Poetic description of.	115
	—Maḥmūd Shāh Begdā sends an army against.	120
	—Maḥmūd Shāh Begdā manages the affairs of.	131
	—Given to Khalil Khān.	144
	—Malik Ayāz is called from.	163
	—Malik Ayāz is sent to.	202
	—Malik Ayāz dies —Malik Is-ḥāq is given the charge of—the treasures of, are called for.	203
	—Muzaffar Shāh II comes for hunting in.	221
	—A revolt by the zamīndārs of.	265
	—Bahādur Shāh comes to.	266
Sulṭānpūr	—ʿAdil Khān comes to.	17
	—Maḥmūd Shāh Khalji arrives at.	69
	—Aziz-u'l-mulk is the ḥākim of.	149
	—Laṭīf Khān revolts at.	239
	—Mentioned on page no.	251, 264
	—Given to Mubārak Shāh.	417
	—Mirzā Muḥammad Ḥusain comes to.	455
Sūrat	—Miṭhe Khān is the ḥākim of.	31
	—Mentioned on page no.	162
	—Bahādur Shāh comes to.	267
	—Maḥmūd Shāh II gives to 'Imād-u'l-mulk.	345
	—Khudāwand Khān is the ḥākim of.	360
	—Shaikh Kamal-u'd-din at.	367
	—Given to Khudāwand Khān.	408
	—Mughals capture.	454
Surdhar	—Muzaffar Shāh III visits Khairī a village in the paraganah of.	458
T		
Talābhā (var.)	—A qasbah—Bahādur Shāh goes to.	257
Talājā		

Tani	—19 krohs from Pātan—I'timād Khān defeated by Musa Khān at.	433
Thālner (var.)	} A village in the Satkar of Burhānpūr Naṣīr Khān flees to. —Maḥmūd Shāh Begdā comes to. —Ḥisām-u'd-din pays homage to Maḥmūd Shāh Begdā at. —'Ālam Shāh is the thānedār of.	48
Thānesar, Thānīr		112, 148
		149
		151
Thal-jhālūrah (var.) Thalja- pūrah		425
Thānesar	—A fort—Tānks from.	2
	—Ghazni Khān besieges	47
Thattah	—Muḥammad Shāh Tughluq of Delhi dies at.	12
Tilangāna	—A country. —Maḥmūd Shāh Begdā marches against.	113
Tilāv	—A qasbah—Sharzah Khān and son Maḥmūd Khalji destroys the territory of.	275
Tilhati	—A fort—Tātār Khān captures.	292
Tiprah	—A village.	
U		
Ujjain	—Aḥmad Shāh I marches against.	48
	—Medini Rāo goes to.	185
	—Rānā Ratansingh fights with Maḥmūd Shāh at.	275
	—Bahādūr Shāh gives to Silhadi.	281
	—Silhadi is defeated at.	282
	—Bahādūr Shāh gives to Daryā Khān.	282
	—Muḥammad Shāh Āsīrī comes to.	319
Ūnah	—Shāh Shams-u'-dīn Bukhārī is at.	122
	—Mentioned on page no.	323
	—'Imād-u'l-mulk defeats Mirza Muḥammad Zamāni at.	324
Ūsā	—Mujāhid Khān is sent to.	272

سلسلہ شعبہ تاریخ شماره الثالثہ

مرآت سکندری

تالیف

سکندر ابن محمد عرف منچھو ابن اکبر

بہ تصحیح و تنقیح

دکتور ستیش چندر مصرا ام. اے. پی ایچ ڈی
صدر شعبہ تاریخ

محمد لطیف الرحمن ام. اے. پی. ال.
معلم شعبہ فارسی

جامعہ مہاراجہ سیاجی راؤ بڑودہ

شعبہ تاریخ

دارالعلوم الاطیفہ

جامعہ مہاراجہ سیاجی راؤ

برودہ

باسمه تعالی

مقدمه

مرآت سکندری، سکندر ابن محمد عرف مناجه و ابن اکبر، یکی از معتبر ماخذهای تاریخ گجرات است - در سنه ۱۳۰۸ هـ در مطبع فتوح الکریم واقع بندر بمبئی بطبع رسیده بود، اما در سنوات اخیر نسخ آن کمیاب شده، ما آرزو داشتیم که مرآت سکندری را به نهجی بطبع رسانیم که هم کسی را از آن استفاده ممکن باشد، برای حصول این مقصد مانسختی خطی پونہ را که قدیم ترین نسخه این کتاب است از چهار نسخهای دیگر مقابله و مطابقت نمودیم -

۱ نسخه رائل ایسائیک سوسائٹی کلکتہ را نسخه

(الف) قرار دادیم

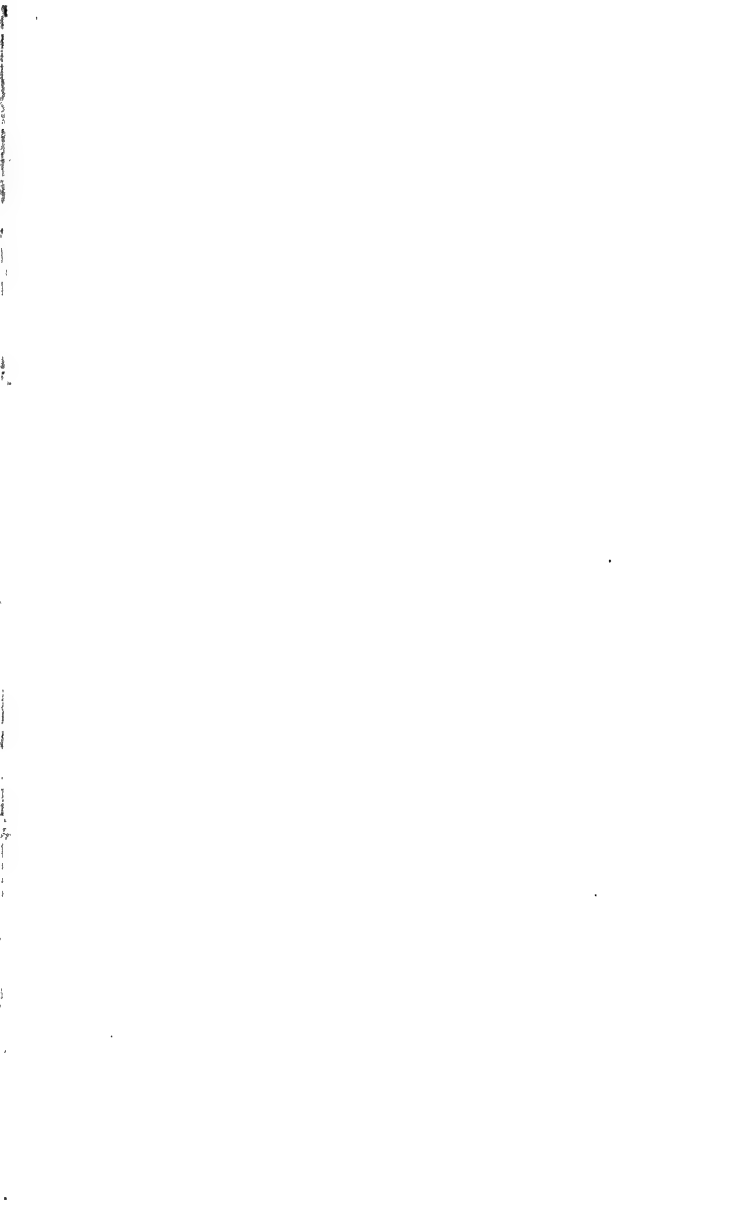
۲ نسخه انڈیا آفس را (ب)

۳ نسخه حیدرآباد را (ج)

۴ نسخه چاب بمبئی را (ز)

بدبختانه که باوجود سعی بلیغ نسخه که تیار کرده ایم از اغلاط معرا نیست و حاجت بغلط نام افتاد - اغلاطها که در نسخه پونہ یافت می شود در چاب همچنان گذاشته ایم - اما در غلط نام به تصحیح آورده ایم -

در پایان بر خود فریض میدانیم که از فتوت و جوانمردی منبع علوم و فنون سریمتی هنس مهتا، سابق رئیس جامعہ بروہ و جناب آقای دکتور جوتندر مهتا، رئیس جامعہ بروہ و جناب دکتور سی-ایس-پتیل، ناٹب رئیس جامعہ بروہ و جناب پروفیسور شبنغ عبدالرشید هادی، اداره تحقیق تاریخ جامعہ پنجاب لاهور سپاسگزاری نمائیم - هر یکی از ایشان نگارنده سطور را در روزگار

فهرست ابواب مرآت سکندری

سفحه

باب اول - در سبب تألیف کتاب	۱
باب دوم - ذکر سلسله انساب معانی انتساب سلاطین گنجرات	۴
باب سوم - ذکر ابتدای حکومت سلطنت سلاطین گنجرات	۶
باب چهارم - ذکر آمدن تاتارخان از دهلی بگنجرات و ملاقات بنخان ظفرآیات	۱۹
باب پنجم - ذکر جلوس سلطان محمد بن ظفرخان کم تاتارخان نام داشت و دست و فتن اجل	۲۱
باب ششم - ذکر جلوس سلطان مظفر	۲۵
باب هفتم - ذکر جلوس سلطان احمد	۳۰
باب هشتم - کیفیت عزیمت سلطان بصوب ولایت سورتهم	۳۳
باب نهم - ذکر سلطان محمد ابن احمدشاه	۶۳
باب دهم - ذکر سلطان قطب الدین بن محمدشاه	۶۹
باب یازدهم - ذکر سلطان داؤد بن احمدشاه	۹۲
باب دوازدهم - ذکر جلوس سلطان محمود بیگره و فتاح کردن قلعه جوناگره و چانپانیر	۹۵
باب سیزدهم - کیفیت عزیمت سلطان بتلخت ولایت گرنار	۱۱۵
باب چهاردهم - کیفیت عزم سلطان بصوب قلعه چانپانیر	۱۳۵
باب پانزدهم - بیان در ذکر اولاد سلطان محمود	۱۶۹
باب شانزدهم - ذکر جلوس سلطان مظفر فرشته سیر	۱۷۳
باب هفدهم - عزیمت سلطان بطرف مالوه	۱۷۸
باب هزدهم - کیفیت آمدن سلطان محمود خلجی در گنجرات	۱۸۲
باب نوزدهم - بیان حلم و مروت سلطان ملکر نشان	۲۱۳
باب بیستم - بیان سخاوت سلطان عالی شان	۲۱۷
باب بیست و یکم - بیان ملاقات سلطان با متحدوم جهانیان	۲۲۸

ساخت و توان فرسا یار و مددگار بوده‌اند، ما همیشه رهین منت ایشان خواهیم بود - ما سپاسگزار آن هم اصحاب هم ایم که در دوران کساد کالای علم و ادب اوقاب عزیز خود را بهادانه امداد فرموده‌اند -

ما از کمی بضاعت علم خود معترفیم و باکثرت مشاغل این کار را بانجام رسانیده ایم - از قارئین معظم و محققین محترم امید داریم که از خامیها که در ترتیب این کتاب مانده است ما را اعلام نمایند تا در طبع ثانی حتی المقدور آن را دور نمائیم -

شعبه ناریانج
جامعه پژوه ۲ اگست ۱۹۶۱

چ - س - مصر -
م - ل - رحمن -

مرآت سکندری

صفحات

باب بیست و دوم - کیفیت نغس رانی بندگی شاه	۲۳۲
شیشخ جیو	۲۳۶
باب بیست و سوم - بیان انتقال بهادر خان از گجرات	۲۳۹
باب بیست و چهارم - ذکر جلوس سلطان سکندر ابن	۲۳۵
سلطان مظفر	۲۵۸
باب بیست و پنجم - بیان کور نمکی عمادالملک	۲۶۰
باب بیست و ششم - ذکر طلوع ماهیچشم رایت بهادرشاهی	۲۶۳
باب بیست و هفتم - کیفیت دخل یافتن فرنگیان بر	۲۶۹
بندر دیو	۳۶۵
باب بیست و هشتم - ایضاً	۳۶۹
باب بیست و نهم - ذکر جلوس سلطان محمود ثانی	۳۷۱
بر تخت جهانبانی	۳۷۶
باب سیم - بیان اسامی مشایخ کرام	۳۸۶
باب شش و یکم - بیان سخاوت سلطان علیمالرحمت	۳۸۹
باب شش و دوم - بیان عمارت آهو خانم	۳۸۶
باب شش و سوم - بیان قتل سلطان	۳۸۹
باب شش و چهارم - در بیان اسامی امراء که بعد شهادت	۳۸۶
سلطان عاقبت محمود احضار بیای سریر خلافت مصیر	۳۸۹
داشتند	۳۸۶
باب شش و پنجم - ذکر جلوس سلطان احمد شاه بن	۳۸۹
لطیف خان	۳۸۶
باب شش و ششم - ذکر نصب کردن اعتمادخان سلطان	۳۸۹
مظفر را بر تخت سلطانی	۳۸۶

(باب اول)

بسم الله الرحمن الرحيم

السبحمد لله الذي جعل فردا من افراد البشر
سلطانا لا من الانام و امر بطاعته في المرتبة
الثالثه في القرآن الامام بقوله تعالى " و
اطيعوا الله و اطيعوا الرسول اولى الامر منكم "
فهو اصدق القول و احسن الكلام و الصلوة على
خير خلقه ماحمد صاحب لواء الاسلام و على
اله الكرام و اصحابه العظام

اما بعد چنين ميگويد اضعف العباد سكندر ابن ماحمد عرف
منجهو^۱ ابن اكبر غفرالله له و ولوالديه و لمن احسن اليهما واليه كم
چون تاغاثت تاريخ سلاطين گنجرات رحمهم الله تعالى عليهم
اجمعين مرقوم كلتي جواهر سلكي هيچ فاضلي نشده^۲ كم شامل
كيفيت حال ابتداء سلطنت ايشان تا انجام كار بوده
باشد - اگرچه سابقا حلوى شيرآزي تاريخ احمد شاهي منظوم در
قيد تحرير آورده اما^۳ آن مناصر به بيان احوال احمد شاه است
فاحسب^۴ و بعد آن فاضلي تاريخ ماحمود شاهي تاليف نموده در
آن نيز از احوال سلطان مظفر تا سلطان ماحمود بيگريه ذكر کرده
و بران ختم گردانیده - بعد آن^۵ شخصي تاريخ بهادرشاهي

ب د^۱ ابن اكبر نيست

الف^۲ نشد

الف^۳ آن تواريخ مناصر به بيان احوال مظفر شاه و
احمد شاه است

الف^۴ ملائي تاريخ مظفرشاهي بنام سلطان مظفر بن ماحمود
املا فرموده و بعد آن شخصي تاريخ بهادرشاهي
نوشتنم بعبارتی كه مدعا ازو فهم نميشود مگر بقرينه
و قياس و ان نيز مقصودند از ابتدا تا بر ذكر بعضي
احوال سلطان مظفر ابن سلطان ماحمود مزبور و
سلطان بهادر بن مظفر - منخفي نمايد كم مظفرشاهي
در وقت سلطنت پادشاهي سلطان مظفر تاليف يافت
د و بعد..... دران نيز نيست^۵

و حال آنکه وقت این کمینہ آنچنان مقتضی ترددات بود کہ اگر بصد تکلف^۱ پای گرد آورده دست بقلم و کاغذ میکرد ناگهان گرد بادی بر میخاست کہ قلم را از دست مثل تیر از شست دور می انداخت و^۲ کاغذ را باد بری صبیان میساخت. - اما چون عزم این جمع صورت جزم یافتہ بود، باز استمداد از ہمت بزرگان و دریوزہ از حضرات ایشان نموده بکتابت می پیوست و فقرات چند مربوط و نامربوط در ہم می بست باز^۳ کہ گردان میگشت خنز^۴ پارہ چند بی مزجات و خیالات بی درجات می یافت - این بمقتضای آنکہ ہرچند متاع کاسد است کاسد فروش^۵ در جمع آن ناچار است و در پرداخت آن بی اختیار آن فقرات را ترتیت داده در حیز تحریر می آورد مامول آنکہ چون بشرف مطالع بلغاء^۶ دین دار و فضلاء صلاح آثار مشرف گردد سلک این فقرات بی مزجات را در شمار سبعم داشتہ فقیری بضاعت را معذور دارند - چہ سبعم اگر از گہرست یا از صدف علت غائی این سلک کہ^۷ تفہیم و تعلیم قضایا و قصص است بچہم تفکر در امور سلف و عبرت گرفتن خلف از مطالعہ عباراتش مفہوم میگرد و ہرچند فصاحتی و بلاغتی کہ کلام فصحا و بلغا^۸ دارد ندارد -

بنیت

بہ بخشای کا نانکہ مرد حقند

خریدار دکان بی رو نقند

اکنون در بیان^۱ عرض و شرح تاریخ شروع نموده می آید بتوفیق
اللہ تعالی -

۱	ذ	تکلیف
۲	ذ	و کاغذ را باد بری صبیان میساخت نیست
۳	ذ	بارگران می گشت
۴	الف	را
۵	ذ	دین دار نیست
۶	ذ	تفہیم
۷	ج	دارد باشد
۸	ذ	عرض و شرح تاریخ شروع میشود

نوشتہ بعبارتی کہ مدعا ازوفهم نمیشود مگر بقرینہ و قیاس و آن نیز مقصور است از ابتداء تا بر ذکر بعضی احوال سلطان بہادر و احمدشاهی در زمان حیات سلطان احمدشاه تالیف یافته و محمودشاهی در آوان بقای سلطان محمود و بہادرشاهی در وقت وجود سلطان بہادر - و ظاہر است کہ از مولفین ہر کدام چشم صلہ و پاس خاطر از آنحضرت میداشتہ باشند از آنجہتہ تواریخ مذکورہ اشتغال بر تمام حقایق احوال ندارند و غیر از قصہ کہ مشتمل مدح باشد در آن صفحات تحریر نیافتہ و حال آنکہ آدمی از نیک و بد خالی نیست چنانچہ بزرگی میفرماید -

بیت

✓ آدمی از نیک و بد خالی نباشد در جہان

نیمہ خار است نازا نیمہ دیگر گلبر است

پیش بر این تقدیر هیچ بشری از احتمال بدی خالی نباشد مگر انبیا و اولیا کہ معصوم اند و محفوظ پس در بیان احوال سلاطین گنجرات عدالت آیات ذکر نیکي کردن و احتمال بدی را در انہام گذاشتن لایق ندید چرا کہ بعد از تتبع در اعمال و افعال ایشان اخلاق خمیدہ بسیار یافتہ و دمیہ کم بلکہ در بعضی کم بمنزلہ عدم بنا بران از بد و نیکي آنچہ از ثقات منسوخ شدہ و ہر چہ از تتبع تواریخ حاصل گشتہ ہم را در قیہ تحریر آورده تا معلوم خوانندگان گردد کہ از ایشان چہ قدر نیکي بوجود آمدہ و از بدی چہ مقدار احتراز کردہ اند و در امور جہانگیری چہ نوع سلوی نمودہ اند و در عالم جہانبانی بچہ طرد اہتمام فرمودہ اند و لہذا این مجموعہ را موسوم بہ مراتب اسکندری گردانیدہ تا چیزہ احوال بی کم و زیادہ دران مرئی بودہ باشد -

بیت

صافی دل بروی او ہم راست گوید کش نزاد
آئینہ در عیب گفتن ننگرد کا سکندرست

۱ نیمہ خار است گلبن نیمہ دیگر گل است

۲ و صفات دمیہ

نام
نژاد

بن هرپال بن بنس^۱ پال بن^۲ دهر بن^۳ پیلپال بن کنورپال
 بن^۴ دریم بن کنوری بن ترلوک بن سولاھن بن^۵ جولاھن بن
 مندن بن ابھی مندن بن بهوگت بن فاکت بن ابھی بن دول
 بن مہسو بن مہسو سلسلہ نسب ایشان منتهی برامچند بشود
 کہ ہندوان اورا باخداشی می پرستند -

۱	د	کندرپال بن هرپال
۲	ب	دھیندہ
۳	د	هر بن
۴	د	دریم بن در سپ بن کنور بن ترلوک
۵	د	مولاین

(باب دوم)

ذکر سلسله الساب معالی الساب سلاطین گجرات
حر سها الله تعالی عن الافاس و الهلیاس

بیت

گزارنده صورت^۱ راستان
بد ینسان کند ثبت این داستان

اول کسی که^۲ در میان ایشان بشرف اسلام مشرف شد و
بصفت ایمان موصوف گشت^۳ سدهارن بوده المختاطب بوجیه
الملک مشارالیه از قوم^۴ تازی است در تاریخ هنود مسطور است
که تازی و کهتری برادران یکدیگراند یکی از ایشان بشرب شراب
و غبت نمود اورا کهتریان از قوم خویش اخراج نمودند و چنین
متخرجی را بزبان هندوی^۵ تانکیا گویند یعنی از قوم بر آورده
شده از آن باز رسم و^۶ آئین و دین کهتری از تازی امتیاز یافت
هرکدام بطریق خویش سلوکی پیش گرفتند -

و اسم پدر سدهارن هرچند است بن^۷ هرپال بن کنورپال

۱ ذ "باستان"

۲ ذ "از"

الف ۳ سهارن

۴ ذ "نانکی"

۵ ذ نانکی

ترجمه^۱ سدهارن ترجمه^۲ سهارن

۶ ذ آئین و دین نانکی امتیاز یافت

الف ۷ پیرپال بن هرپال بن بنسپال بن دهرپند بن

بنسپال بن کنورپال بن دریم بن دوسن بن کنوری

بن ترلوک بن سولاهن بن مندن بن ابهی من بن

بهوگت بن تاکت بن ابهی بن لرتوک بن دوله بن

مهسو بن مهسو

گشت - از دور دیهی از مضافات قصبه^۱ تهناسیر بنظر در آمد
اطلاق عنان مرکب بانصوب نمودید که بیرون^۲ دیهی جماعتی
زمین داران نشسته اند - از اسپ فرود آمده هم جلیس
ایشان گشت - و یکی از ایشان را فرمود تا موزه را از پایش
کشید - آن شخص در علم^۳ قیافت و فن فراست و قوفی تمام و
نصیبی وافر داشت - ناگهان نظرش بر کف پای سلطان افتاد
و علامات پادشاهی و امارات شهنشاهی دران مشاهده کرد -
بیاران خود گفت که غیر از پادشاه پای کسی بچنین علامات
معلم نمی باشد - این مرد بالفعل تاج شاهی بر سر دارد یا
فلکی در^۴ سدکار سازی اوست - عنقریب بدولت پادشاهی و
بفرصاحب کلاهی می رساند -

عمده^۵ دیه و حوالی آن دو برادر بودند - یکی سادهو نام و
دیگری^۶ سدهارن که هر کدام در سامان و سرانجام شهره ایام
بودند - یکی اشارت هزاران سوار و الوف پیاده پیش ایشان
از دهام می نمودند - هر دو زمین خدمت بوسیده استعدا
نمودند که امشب اگر کلبه ما را بنور مقدم خویش منور
سازند -

بیت

از آن طرف نه پذیرد کمال^۷ شان نقصان
وزین طرف شرف روزگار ما باشد

سلطان قبول^۸ نمود تمام شب هر دو برادر بپا ایستادند و داد
خدمت گاری دادند - زوج سادهو زنی عاقله بود از حدت
فهم و زکاوت طبع نصیبی کامل داشت - بشوهر خویش گفت
که اگر چه از جبهه این مرد فر بزرگی و شکوه دولتمندی ظاهر

۱	تهناسیر
۲	دیه
۳	علامات نباشد معلوم نمی شود که
۴	نصیبی وافر نیست
۵	صدد در بدر - ج مدد ب مدد
۶	سهارن
۷	تو
۸	کرد

(باب سوم)

” ذکر ابتداء حکومت سلطنت سلاطین
گجرات عبدالک آيات “

بیت

رقم سنج این دفتر روح بخشش
بمیدان احسان چنین راند رخش

اول کسی که از میان ایشان بر مسند حکومت متمکن گشت
ظفرخان بن وحیم الملک بوده - اول کسی که بر تخت سلطنت
جلوس نمود سلطان محمد بن ظفرخان بوده الموسوم بتاتارخان -
آورده اند که سلطان عالیشان الوائق بعنايت الرحمن ابوالمظفر¹
فیروزشاه ابن عم سلطان² صادق العهد عادل الدهر محمد بن
تغلق شاه بادشاه ملکی دهلی میل بشکار بسیار داشت بهرتبه که
هیچ کس از پادشاهان عالی مقدار از متقدمین و متاخرین
مثل او در این کار ماهر و استوار نبوده - بعد از بهرام گور
کسی به پیشتر شکار این مقدار غور ننموده چنانچه الحال هم
³ اهل شکار در شروع این کار یاد آن شاه عالی تبار میکنند و
استمداد از روحانیت او میجویند -

روزی قبل از آنکه بفرشاهی و شکوه بادشاهی موصوف
گردد رخس عزیمت را بهوای شکار در صحراء مرغزار آهو رانده
بود - اتفاقاً شکار کنان از لشکر جدا افتاد - چو⁴ گور زرین از
آسیب شبذیز شبدم کردن گرفت و آهوی⁵ سیمگون در مزرع
فلکی عزم جلوه کرد⁶ مرغ طبیعت حیوانی او آشیانه طلب

الف¹ ابوالمظفر فیروزشاه ابن عم سلطان محمد بن
تغلق شاه

ب² سلطان عالیشان

د³ هم اهل شکار

د⁴ گور زرین آفتاب

د⁵ سیمگون ماهتاب

الف⁶ مرغ طبیعت او آشیانه طلب گشت

آغاز گردنا بنجای رسانید کم از ۱۱^۱ استفسار حسب و نسب سلطان
 سخن راند. مضمون آنکه اگر ملازمان را در کیفیت حسب و
 حقیقت نسب خود اطلاع بخشند این دختر که بهتر از ۳^۲ حور
 اندراست معقود نیز حیت ایشان گردانم - سلطان گفت نام
 من فیروزخان است پسرم سلطان عالیشان محمود بن تغلق
 ۴^۳ شاهم - پادشاه جم جاء مرا ولی عهد خود ساختم و علم و دولت
 بدین رفعت افراختم - زوجه سادهو حقیقت رانوه ۵^۴ معلوم کرد
 و گفت که همای دولت و عنقای عزت در فوق ما نامراد ان سایه
 انداز شده - این شاهزاده بدام جمال خواهرت گرفتار آمده ۶^۵ اگر
 توانی دست نشان خود کرد فیضش مایم سر بندیدی و ۷^۶ مایم دولت
 مندی خواهد بخشید - سادهو فی الحال خواهر را ۸^۷ بنکاح
 سلطان در آورد - شب را بعضی تمام و نشاط مالا کلام گذراند -
 چون پرده فیروزخان شب از نفاع یافت و عروس پرنیان پوش
 آفتاب از حجاب افن نمایان گشت سلطان بادل شاد از بستر
 نار سر برداشت و سپاه از هر طرف پیدا ۹^۸ شده -

بیت

یلان کمان دار نخبه پیرزن غلامان باترکس و تیرزن
 یکی در برش پیر نیایی قباہ یکی بر سرش خسروانی کلاه

بانخدمت نهادند سر بر زمین
 چو دریا شد از موج لشکر زمین

سلطان بطرف شهر غربت فرمود - سادهو و ۱۰^۹ سدهارن هر دو برادر

الف ۱ "از استفسار حسب و حقیقت نسب خود اطلاع بخشید"

د ۲ نیست

د ۳ مهر

د ۴ شاه ام

د ۵ ظاهر کرد

د ۶ اگر توانی خواهر را باوده و وصلتش را مایم

دولتمندی و سر افزای دان

الف ۷ پایم دولت مندی

د ۸ بنکاح آورده به سلطان داد

الف ۹ پیدا شد

الف ۱۰ سپهرن

و باهر است - اما تا کسی که در طریق امتحان سلوک ننماید
اعتماد را نشاید و آن این است که ^۱اول عروس مجلس را
بزیور شراب باید آراست - تا از مذاق آن جوهر ^۲ممتحن بی
تکلف و تردد پدید آید - که بزرگان گفته‌اند -

بیت

می که عرق از تن مردان کشید
جوهر هر مرد از و شد پدید

شراب ارغوانی و راح ریحانی که

بیت

^۳مثل عکس گرجرم زان چشید
چنان جذب شوقش گریبان کشد
که از قید آهن جهد چون شرار
نهدروی بر پای آئینه‌دار

پیش آوردند خواهر سادهو که در جمال صورت و کمال حسن
نظیری نداشت پیاله پر کرده ^۴بدست سلطان داد و گفت -
آنطوالی کخوس تنجلی کالعروس - سلطان ^۵باشتها تمام پیاله از
دستش گرفته نوش جان فرمود - چون ثلاثه غسل از آن بپوشید
غناچم طبعش بشگفتگی رسید و گفت -

بیت

مراست حال عجب از کرشمه ساقی
جمال در نظر و شوق همچنان باقی

راغب بملاعبت و مایل باختلاط ^۶گردید - زوجم سادهو چون سلطان
را صید ساقی دید زمین خدمت بلب حرمت بوسیده بکلامی ^۷
ادب آمیز و تکلمی شوق انگیز متکلم شد - از هر دری سخن

الف ۱ عروس مجلس شراب باید آراست

ذ ۲ به ممتحن

ذ ۳ نیست

ج ۴ ارطوفی کووس تنجلی کا الفروسی و

الف ۵ برغبیت

ذ ۶ بمخالطت

الف ۷ بکلام

حکومت تمام منکر کنجرات بنام شما انعام فرموده ام - مناری باشد -
 همان وقت یک پند دوش خاصه نیز عنایت نمودند - ظفرخان
 سر بر زمین نهاد و باغچه شاهی تمام باغچه خورش آمده حضرت
 حال با اهل^۱ خود باز نمود - او گفت که قبا و قوت پیری^۲ در باغچه
 اگر با حکومت کنجرات بررسی معلوم است که بقای آن با چند
 خواهد بود - باز کرد - با خدمت آنحضرت چنین عرض نمای
 که سلسله این دولت مناجر با ولاد تو کرده و امروز آفتاب عنایت
 آنحضرت طلوع بر فرق تو نموده هر الماس که میدی در جم
 قبول خواهد افتاد - ظفرخان عطریات منعمه و کنهائی مطیبه
 و پانهائی لطیفه و میوههای لذیذ همراه کرده باز با خدمت
 آنحضرت آمد و آورده را بنظر اشرف در آورد حضرت ایشان
 را^۳ اشرافی شد - فرمودند که خوش وقت خدمتی آوردی
 و طبق خرما در پیشی بود مشتکی از آن بر کرده^۴ با ظفرخان
 دادند - فرمودند که بعد از این خرما اولاد شما با حکومت و
 سلطنت منکر کنجرات منسوب و^۵ منبوت^۶ خواهد بود -

بیت

رسید است ارچم شمع را مملکت باغش
 ولی درویش باشد مملکت باغش

بعضی گویند عدد آن خرما دوازده بود یا سیزده و بعضی گویند
 نه یاده والله اعلم بالصواب -

اهل تواربغ رحمهم الله تعالی آورده اند که در سنه تسع و
 اربعین و سبعهائ سلطان محمد بن تغلق شاه در حینی که متوجم

۱ ذ با اهل خود باز نمودن او گفت

۲ ذ آمده

۳ ذ بقای آن چند خواهد بود باز کرد و با خدمت آن

حضرت عرض نمائی که سلسله این دولت مناجر
 با ولاد من باشد

۴ ذ همراه برداشته

۵ ذ "اشرافی شد" نیست

۶ ذ مظفرخان

۷ ذ "منبوت" نیست

۸ ذ خواهند

چون سایه همراه^۱ همسایه روان شدند و خود را چنان بنخدمت قرار دادند که یکی لحظه از حضور قدم بیرون نمی نهادند - سلطان را با خواهر ایشان الفتی تمام پیدا شد - آخر الامر در اندکی مدت هر دو برادر بشرف اسلام مشرف گشتند - ^۲ سدها در بن خطاب و جیه الملکی مخاطب گشت - بعد از آن با جازت سلطان در سلکی مریدان قطب اقطاب حضرت مخدوم جهانیان ^۳ قدس سره منسلکی شدند و بسعادت مندی دارین منسوب گشتند - سلطان نیز نسبت ارادت بنحضرت ایشان داشت - حضرت مخدوم عالم در حین ارادت ^۴ ایشان را منظور نظر مرحمت اثر فرمودند - ^۵ بعد آنروز بروز عنایت آنحضرت درباره ایشان ^۶ مترقی بود -

روزی در خانقاه حضرت ^۷ مخدوم جهان پناه فقرا جمع آمده بودند طعام موجود نبود - این خبر بظفرخان بن وجه الملکی که او نیز مرید حضرت ایشان بوده رسید - فی الحال برخاست طعام بسیار و ^۸ شیرین فراوان از خانه و بازار گرفته در خانقاه ملایکی پناه آمده اطعام فقرا نمود - فقرا بدوق تمام تکبیر بلند گفتند - این آواز بسمع مبارکی حضرت مخدوم رسید - استفسار فرمودند - خادمان صیرت حال باز نمودند حضرت ایشان فرمودند - ^۹ ظفرخان را بطلبید - آمده زمین خدمت بوسید - حضرت ^{۱۰} ایشان فرمودند - ^{۱۱} ظفرخان عوض اطعام این طعام

ذ ۱ نیست

ذ ۲ سلطان سهارن را بن خطاب و جیهتم الملکی مخاطب ساخت

ذ ۳ " قدس سره " نیست

الف ۴ ایشان منظور نظر

ذ ۵ بعد از آن روز

ذ ۶ در ترقی بود.

ذ ۷ مخدوم جهانیان

ذ الف ۸ شیرینی

ذ ۹ مظفرخان را بطلبید خان مذکور آمده

ذ ۱۰ " ایسان " نیست

ذ ۱۱ فرمودند که ای مظفرخان

بن سلطان فیروز بر نشست نشست - ۱ مدنی میان سلطان محمود بن فیروز و ابوبکر بر سر منی مخالفت و منازعت در میان بود - آخر الامر در سنه اثنی و تسعین و قیل ثلث و تسعین و سبعها به تسلطت دهلی سلطان محمود قرار گرفت -

الف ۱۰ هر دو همیشه اندوخت و در سنه تسعین و سبعها به بندکان فیروزی که یکی یکی نفر بودند با سلطان فیروز چیزها گفتند و خیمه‌ها گرده از محمود شاه بر کشیدند و محمود شاه بتجانب ایشان بر آمد ایشان پناه به سلطان فیروز برده و سلطان فیروز را کوه به بیرون آورده در مقابل صف بنشاندند - چون نظر لشکر بان و پدیانان بر سلطان افتاد بملاحظه هیبت و عظمت سلطان و نظر به سوادق نعم از شاهزاده برگشته بتجانب سلطان افتادند - محمود شاه رو بهر جهت نهاد و بتجانب ۱ سر مور رفت - بندکان فیروزی خانم محمود شاه و مخصوصان او را غارت کرد -

و همدین سال که تسعین سبعها به باشد سلطان فیروز فوت کرد نارینخش وفات فیروز است - مدت پادشاهی سلطان فیروز سی و هشت سال و نه روز بوده و بعد آن بندکان فیروزی غیاث الدین تغلق بن فتح خان بن سلطان فیروز را در کوشی فیروز آباد بر تخت اجلاس دادند و بر سلطان محمود لشکر ابدوه تعیین کردند - سلطان محمود قدری جنگ کرده هزیمت خورده از ۲ سر مور بسیمکن رفت - چون تغلقشاه تعاقب کرد او به نکرکوک رفت و این تغلقشاه به سبب غلبه جوانی بهو و لعب مشغول شد و بندکان حور و ظنم آغاز کردند و در سنه احدى و تسعین و سبعها به تغلقشاه را منی ۳ رکن الدین بقتل رسانیده سراو را پیشی دربار آویخت -

۱ میان او و سلطان محمود جنگها عظیم واقع شد - سلطان محمود هزیمتها خورد عاقبت الامر لشکر از ابوبکر برگشته پیشی سلطان محمود رفت - ابوبکر در

ذ ۱ شیرپور

ذ ۲ شیرپور

ذ ۳ رکن الدین نائب

تهتم بود چون قریب^۱ بآن رسیده بجوار رحمت حق پیوست -
 بعد از^۲ دوزخ از وفات او فیروزخان ابن عم سلطان مذکور بر
 تخت بنشست و ملقب بسطان فیروز گشت - پایتخت دولت
^۳ ظفرخان و برادرش^۴ شمشیرخان را بلند گردانید و از غایت
 اعتماد عهد^۵ شراب داری بایشان داد و آنانکه سلسله سلاطین
 گنجرات را بکلان^۶ یعنی خماران منسوب میکنند - محض
 غلط است - سبب اطلاق این لفظ بر ایشانان آن بود - سالی انگور
 بسیار در سرکار سلطان آمده بود و ضایع میشد - ایشان از آن
 انگور فرمودند که شراب بکشند - حاسدان از روی حسد بکلالی
 منسوب کردند که ابن پیدشتم آنها نیست - و آنچه بتأقیق
 پیوسته این است که ایشان از قوم^۷ ناک اند - چنانچه بالا
 مذکور شد - باری هر چه بودند^۸ طینت پاک و جوهر خاص داشتند
 که از ایشان خیرات بسیار و^۹ مبرات بی شمار و دلجوئی و
 خوشخوئی نسبت باخلق الله بظهور رسیده - چنانچه بعضی از آن
 در محال از کار هر کدام ایشان مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی -

^{۱۰} القصر بعد از آن که سلطان فیروز در سنه تسعین و سبعمایه که
 از عبارت وفات فیروز مستفاد میگردد رخت اقامت از بن جهان فانی
 بسرای جاودانی کشید - سلطان غیاث الدین تغلق شاه بن
 قنار خان بن سلطان فیروز بر تخت فیروزی متمکن شد - مدت
 سلطنتش شش ماه و هزده روز بوده - بعد آن ابوبکر بن ظفرخان

الف	۱	قریب آن رسید
الف ذ	۲	دوازده روز
	۳	مظفرخان
ذ	۴	شمشیرخان
ذ	۵	از اعتماد کلی
ذ	۶	"یعنی خماران" نیست
ذ	۷	از قوم ناک
ذ	۸	طینت خاص داشتند
ج	۹	مبرات خیر

الف^{۱۰} القصر چون عمر سلطان فیروز نزدیک به نود سال رسید
 امور سلطنت به پسر خود که محمد خان نام داشت
 بسپرده خود بطاعت و عبادت مشغول شد - خطبه بنام

نیمت

ناولی نعمت از بهمن آن
 که سمرقانی که سر شکم آبی
 شاخ اصل دیر که جوا نیست زود صد
 بیخ هوس دهن در داسمی است کم بقا

بهترا نیست که استغفار را شایع خود سازی - ناموسیهام التماس
 من بخدمت پادشاهی مقبول احادیث گردد - آن بر کشته
 روزگار بصلاح در فساد و حساب را دیوفاق اسماعیل نالغتم بعزم
 پیکار کوی ارباب زده مصوب شهر بدن در آمد - آخر از سر قریب
 موضع کاتبه من اسماعیل سرور بکن نشان مصاف داد - بعد از قتال
 بسیار بافتتاح بر پرچم خان مژدن - نظام بی نظام کشته گردید -
 ظفرخان مظفر و منصور عهد نموده بر بکن نشر عرف از زانی فرمود -
 این واقع در سنه اربع و تسعین و سبعمایه وقوع یافت -

بعد آن چندگاه ظفرخان در بدنه بکن قرار گرفت و فرمود که
 نادر جنکاه موضعی آبادان کردند مسهم^۱ بنجیت پور این
 موضوع قناعتا التکمال موضع مذکور آبادانست و معهود - بعد آن
 در سنه خمس و تسعین و سبعمایه خان بصوب کنبایت
 عزیمت نمود - ولایت کنجرات آنچه معمول اهل اسلام بود در
 حیط تصرف خود در آورد - وجود فنم سر بکریبان عدم فر و
 برد - خلق از تنگی ناشی بیدادی و فریادی روی بوسعت
 خوشحالی و فارغ بالی آورد -

و در محمود شاهی می^۲ آرد که^۳ القابی که سلطان محمد شاه
 در عهد نام خان ظفر نشان نوشته دوسطر توقیع رفیع از غایت
 احترام بقلم عزت رقم موشع داشته بیتی و بین الله بی زیاده و
 نقصان حرفی از آن دوسم کلمه آورده شد و آن اینست برادرم

-
الف	۲	برآمد که انرا نهرواله گویند
ز	۳	موضع سنهو
ز	۴	بجسب پور
الف	۵	آورده
ج	۶	نشانی

همدرین سال خبر رسید که مقطع گنجرات یعنی نظام مفرح که باخطاب راستی خان مخاطب بود باغی شد و طریق عاصی گری پیش گرفت - دوم ماه ربیع الاول در سنه مذکور سلطان محمد ظفر خان را سرا پرده لعل عنایت نموده باجبهت تنبیه نظام مفرح تعیین گنجرات فرمود - خان از شهر دهلی کوچ نموده بر سر حوض خاص مستقیم کشت - چهارم ماه مذکور سلطان محمد بهمشا بعت خان آمده و داع نمود و ناتار خان بن ظفر خان را بفرزندی گزیده پیش خود نگاه داشت - بعد از طی منزل چند خبر رسید که پسری سعادت مند در خانه ناتار خان متولد شد احمد خان نام نهاد -

و از آنجا بکوچ متواتر روانه شد - چون باخطبه ناگور رسید رعیت کنایهت که از دست راستی خان مستغاثی بود باخدمت خان آمده استغاث^۱ نمودند - خان استمالت داده کوچ فرمود - بعد از طی منازل بشهر پتن آمده نزول اجلال نمود و از آنجا نصیحت نامه بسوی راستی خان ارسال فرمود - بمضمون آنکه اطفاء^۲ نابر^۳ خیال فاسد نمودن کار خرد مندان است - تا وقتی که این آئش خانم سوز بلندی نگرفته فرونشاندنش اولی - کسی که باولی نعمت خود طریق بغی پیماید عاقبت سر نگون می آید -

مدتی^۱ دست سلطان محمد گرفتار شد و در حبس مرد - صفحہ سلطنت دهلی به سلطان محمد قرار گرفت اسمی سلاطین که بعد سلطان فیروز بر تخت دهلی قدم نهادند - ۱۳

بیت

تغلق و بوبکر شه دیگر محمد پس هما
بعد آن محمود و نصرت خضر خانرا رهنما
پس مبارکش محمد شه علاوالدین دگر
شاه بهلول و سکندر بس براهیم ای پسر

و همدرین سال که ثلاث و تسعین و سیمما یم باشد خبر رسید که مقطع گنجرات یعنی نظام مفرح که باخطاب راستی خان مخاطب بود باغی شد و طریق عاصی گری پیش گرفت -

الف ۱ نمود
ذ ۲ ناشره فساد

و زادی خدمتی لایق^۱ گذراند - خان مراجعت نموده عزم نهیب
بتخانم سومنات یعنی پتن دیو^۲ آورده - در این اثنا خبر رسید
که منک نصیر راجا عرف عادل خان حاکم ولایت آسیر و برهانپور
پای از اندازه خویش بیرون آورده قدم در ولایت سلطان پور
و ندر بار که از مضافات کنجراتست نهاد - خان عنان عزیمت از
صوب^۳ پتن معطوف نموده بکوچ متواتر متوجه دفع عادلخان
گردید - از استماع این خبر عادلخان بر کشت و باسیر رفت -
خان نیز مرا جعت فرموده به نهرواله یعنی پتن آمد -

در سده سبع و تسعین و سبعصماید بطرف جهرند که تعلق
بولایت^۴ بهاره دارد لشکر کشید - دمار از روزگار کفار آن دیار بر
آورد و از آنجا عزیمت سومنات نمود و آن بتخانم مشهور را
بر انداخت و آن شهر را بر سم و آتشین دین اسلام مشرف ساخت -

و در سده ثمان و تسعین و سبعصماید خبر رسید که کفار مندو
باهل اسلام نواحی خود انواع تعدی مینمایند - خان ارکان دولت
و اعیان مملکت خود را طلبید و گفت اگر مسلمان مشرق زمین
را مشکلی پیش آید باید که مسلمان مغرب زمین امداد ایشان
نمایند و همچنان علی العکس الحال مسموع میشود که کفار اهل
مندو بمسلمانان جوار خود آزار میرسانند - اگر در این باب
مسامحت نمائیم فردا^۵ بدایون؟ مالک الملک از عهده جواب این
چگونه برآیم رای من اقتضاء تنبیه آن کفار نگو نسامی نماید -

شمارین چه صلاح می بینید - هم کسی گفتند که ع
صلاح ما هم آنست که آن تراست صلاح - حکم کرد تا کوس کوچ
نواختند - و از آنجا بکوچ متواتر عزیمت سوی مندو نمود -

راجم مندو^۶ مرکزوار در دل پرکار حصار متحصن شد -

الف ۱ گذرا یند

الف ۲ کرد

ذ ۳ پتن دیو

ذ ۴ رای بهاره

ج ۵ دیوان

ذ ۶ فکر کرده

مجلس عالی خان معظم عادل باذل مجاهد مرابط^۱ منسبط از نیکو
سعد الملت و الدین ظهیر الاسلام و المسلمین عضدالدوله بمین
المملکت قاطع الکفره و المشرکین قانع الفتنه و المتمردين قطب
سماء المعالی افلاک الاعالی صفدر روز و عا نهبتن قلعه کشا کشور
گیر آصف تدبیر ضابط ارکان الامور ناظم مصالح^۲ الجمهور ذوی
الهمامین و السعادات صاحب^۳ اللواء و الکفایات ناصر العدل و الاحسان
دستور صاحب قران الغ قذغ اعظم همدین ظفر خان^۴ انذهی السطربین
و نیز آورده کم برخصت مفتیان^۵ شرع شعار آفتاب کبر لعل
سلطانی و بارگاه خسروانی در ماه ربیع الثانی سنه ثلاث و تسعین
و سبعما یم روان فرمود -

القسم بعد آن در سنه ست و تسعین و سبعما یم سلطان
محمد بن فیروز شاه وفات یافت - تابوت او را آراستہ از محمد آباد
در شهر دهلی آورده در حظیره سلطان فیروز دفن کردند -
مدت سلطنتش شش سال و هفت ماه بود - بعد آن همایون خان
پسر کلان سلطان محمد نوزدهم ماه ربیع الاول سنه مذکور بر
تخت پدر جلوس نمود و بلقب سلطان علاوالدین ملقب گردید -
پنجم ماه جمادی الاول سنه مسطور و دیعت حیات سپرد و
مدت سلطنتش یکماه و شانزده روز بود - بعد آن تاریخ بیستم
شهر مذکور محمدخان برادر خورد مومی الیم بر تخت بنشست
و بلقب ناصرالدین و الدین محمد شاه ملقب گشت -

القسم درین اثنا خبر تهر راجه^۶ ایدر بسمع خان ظفر نشان
رسید خان لشکر بصوب ایدر کشید - راجه ایدر متحصن شد - خان
قلعه را بتحصیر آورده افواج را بهر طرف مضافات ایدر فرستاد
تا ولا یتش را زهب و تاراج کردند - آخر الامر راجه ایدر بصد عاجز

-
- ب ذ ۱ صامی خان
ذ ۲ مفید - ج منسبط
ذ ۳ مصالح الجمهور
ذ ۴ صاحب الراي
ذ ۵ تم السطربین
ذ ۶ شرع شریف
ذ ۷ ایثر

(باب چهارم)

” ذکر آمدن تاتارشان از دهلی بگجرات
و ملاقات بخان ظفر آباب “

صاحب ناربنج مستعود شاهی چنین آورده که بعد از فوت سلطان
محمّد بن فیروز فتح عظیم در مرکز دهلی^۱ مبعوث شد چنانچه
در سر هر سردار بغی آثار هوای سلطنت مری دهلی متمکن گشت
بعد از مدت منکو واثبات حاکمان بی بنیاد چون حکومت دهلی
بملونکالم المتعاطب باقبال خان رسید دران محل نادرخان بن
ظفرخان در مقام^۲ قصبه پانی پنجه بود اقبال خان بقصد نادرخان
بصوب^۳ پانی پنجه متوجه شد نادرخان بنگاه خود را - در حصار
پانی پنجه گذاشته خود اینغار کرده دهلی را محاصره نمود - و
اقبال خان روز سیم فتاح حصار پانی پنجه نمود تمام بنگاه نادرخان
را بقید خود آورده از وقوع این واقعه نادرخان در آنحدود -
نتوانست استقامت نمود روی بسمت گجرات نهاد بانخیال آنکه
از گجرات لشکر گرفته باز بحارب اقبال خان عازم گردد - چون نادرخان
بعز پای بوسی خان ظفر نشان سعادت مندی یافت اگرچه در
خدمت پدر بزرگوار^۴ محصور جمیع مرادات مهیا دید اما مرغ همت
پلند پرواز او بان آشیانه رام نمی شد - و دغدغه انتقام اقبال خان
و هوای دهلی - از خاطرش منکو نمی گشت دایم باعث متصدی
این بود که لشکر گرفته متوجه سمت دلی گردد -

در این اثنا خبر رسید که^۵ پیر محمد مغول باحکم حضرت
صاحب^۶ قرانی میر تیمور کورگان لشکر باحوالی ملتان کشید

الف	۱	قایم شد
ج	۲	” قصبه پانی پنجه..... نادرخان “ نیست
ج	۳	تهانیمسر
الف	۴	حصول
ذ	۵	میرزا محمد مغل
الف	۶	حاحب قران

خان ظفر نشان قلع را ^۱ قبل کرده سعی و اجتهاد فتاح می نمود
 اما چون قلع در غایت استحکام بود و در حصول مقصود تعطیل
 می نمود یکسال و چند ماه خان گرد قلع نشست آخر الامر بعاجز
 تها و انکسار مالا کلام راجع مند و عهد و ثوق کرد کم من بعد گرد
 آزار مسلمانان نگردد و ^۲ خدمتی معتدیه گذراند -

خان ظفر نشان از آنجا برای زیارت خواجه معین الحق و الشرع
 والدین متوجه اجمیر شد از سه کر و هی اجمیر تا مرقد شریف
 پای پیاده ^۳ احرام زیارت بست و احکام آن بجا آورد و از آنجا
 بطرف سانبهر و ^۴ دیدوانه ^۵ روانه شد - دمار از کفار آن دیار بر
 آورد و از آنجا بطرف ^۶ دیلواره و چکواره نهضت فرمود - کفره آن
 حدود را نیز تنبیه نموده از آنجا عنان عزیمت بصوب دارالملک
 خویش معطوف فرمود ^۷ تاریخ هفدهم شهر رمضان المبارک سنه
 تسعم و تسعین و سبعمایه در شهر پتن درآمد - بعد آن تایکسال
 خدمت لشکر ظفر اثر را در دفتر معاف ثبت نمود و خود بهیچ
 جانب سواری نفرمود و همدربین سال تسع و تسعین سبعمایه
 تاتارخان ابن ظفرخان از دهلی به پتن آمد -

-
ز	۱	محاصره نموده
ز	۲	پیش کنش لائق
الف	۳	احرام رفت و بشرف زیارت مشرف گشت
ز	۴	دندوانه - ج دیندوانه
الف	۵	روان شد
ز	۶	دیلواره - وچکواره - ترجمه جگواره
الف	۷	تاریخ شهر رمضان

(باب پنجم)

” ذکر جلوس سلطان محمد بن ظفرخان که تاجران
نام داشت بر تخت سلطنت مملکت گجرات و دست
یافتن اجل بر * ملک بقای او بوسیله ”

صاحب دارینج محمود شاهی مینویسد که چون تاجرخان
بگجرات آمد بشرف زمین دوس خان ظفر نشان مشرف شد
بعد از تبادی ایام روزی بخدمت پدر از روی ادب زبان
خضوع بکشد و خرابی مالی دهلی که از کردش پادشاهان
بی بنیاد و از نهب ناراج حضرت صاحب قرانی امیر نیمور وقوع
یافت^۱ بعرض رساند و گفت که اگر آفتاب ظفر انتساب درین
وقت پرتو بر نواحی دهلی اندازد هر آئینه باعث حضور و
موجب سرور اهل آنحدود گردد خان ظفر نشان فرمود که درین
فکر نظری هست که کونا به بینان روزگار از هنر جز عیب نبینند و
از صواب جز خطا نیندیشند -

بیت

چشم بد اندیشی که بر کذده باد
عیب نماید هنرش در نظر

اگرچه بروج مقصود توجه جز صلاح عام نبوده اما نزد اصحاب زمانه
محمول بر حرص مملکت آن حوالی افتد پس درین وقت عزیمت
آن صوب^۲ مشوب باغراض بوده باشد - شاه زاده عرض کرد که

بیت

ملک بمیراث نیابد کسی
تازند تیغ دودستی بسی

الف ذ * بر ملک بقای او بسبب داروی ممات
الف^۱ بعرض رسانند
ذ^۲ نزد بد اندیشان مشوب

سارنگخان برادر اقبال خان را در حصار ملتان محصور دارد اراده دهلی عزم که صورت^۱ جزم گرفته بود در توقف افتاد -

در سنه ثمان مایه برفاقت خان ظفر نشان برای تنبیه کفار ولایت ایدر شتافت قلعہ ایدر را محاصره کرده مضافتش را نهیب و تاراج دادند درین مرتبه مقصود این بود که تا ولایت ایدر در تحت ضبط نیاید توجه بجانب دیگر ننماید - که در سنه ۸۱۱۱ هجری و ثمان مایه خبر رسید که ماهیچہ را بت حضرت صاحب قرانی در حوالی دهلی پر توانداز شد و فروغ آن موصوف بفتح دهلی گشت درین^۲ وقت خلو مرکز سلطنت مصلحت ندیدند براجہ ایدر صلح کرده خدمتی لایق گرفته شعاع مقدم نیرین اعظمین بمرج پتن^۳ ظهور گرفت -

همدرین سال خبر رسید که کفار نواحی سومنات از هر طرف خروج کرده دعوی اقتدار می نمایند - از برای ابطال خطر فاسد ایشان بان^۴ صوب لشکر کشیدند و دعوی باطل ایشان را معوضه اثبات تقویت اسلام نمودند - و از آنجا باز به پتن تشریف آوردند -

همدرین سال سلطان محمود بن فیروز را که در فترات حضرت صاحب قرانی فرار نموده بطریق قزاقی در گوشه و کنار مملکت آبا و اجداد خویشی میگشت عبور بر شهر پتن نمود - خان ظفر نشان استقبال نموده تعظیم تمام و تکریم مالا کلام در شهر آورده مقصود سلطان محمود این بود که اگر خان ظفر نشان بها مرا ققت نماید باز بسمت دهلی لشکر کشیم چون خان دران وقت مصلحت لشکر کشی ندید سلطان محمود رنجیده پیشی الپخان حاکم ولایت مالوه رفت - چون طور او نیز موافق طبع خود نیافت آنجا هم قرار نگرفت بطرف قنوج رفت و بهمان اقطاع قانع گشت -

ب ۱ جزم - ذ مصلحت در جنگ ندید

۲ "ترجمہ" نیست

الف ۳ درین وقت مصلحت خلو - ج درین وقت جلو

الف ۴ ظهور یافت

ج ۵ بصوب دیو پتن

که رعایت آن موجب حصول سعادت حامداً و نصرت نداء نداشم
حق تعالی در دل پدر که جای مهر و محبت است
تأخیر کینه داشتند و بران داشتند که بعضی از نزدیکان سلطان که باطن
ایشان موافق خان ظفر نشان بود زهر در کار سلطان کردند اگر چه
مصنف تاریخ معتمدشاهی علیه الرحمه و الغفران ابتداء
نقد ساختن را بصرف صرف کرده اما آخر الامر بکنایه که ادبغ
من التصدیع است واقعی را کفتم و در معنی سقتم حیث قال
هر چند اطباء حاذق بمعالجه اشتغال نمودند مفید نشد -

بیت

دازو سبب درد شد
اینجا چه علاج است

ما احسن ماقال فهم من فهم و بعد از فوت سلطان معتمد را
بلقب خدایگان شهید یاد میکردند -

و این ذکر نیز مصداق قول مشهور است سلطان نیز نسبت
اراده به حضرت معتمد جهانیان^۲ قدس سره داشت نقلست که
سلطان معتمد مبلغی زر بطریق هدیه به خدمت قطب العارفین
شیخ^۳ احمد گنج بخش فرستاد و التماس استقامت سلطنت خود
نمود حضرت ایشان قبول نمودند و فرمودند که این مال
ولی نعمت شما است دست تصرف از و باز دارید واپس فرستادند -

القصه چون سلطان معتمد و دیعت حیات سپرد خان ظفر
نشان^۴ باوردو تشریف^۵ برد و ارکان دولت و اعیان مملکت انقیاد
به حکم خان نمودند و^۶ زبان بمضمون این بیت کشودند -

ج ۱ "که رعایت آن در دل" نیست

الف ۲ قدس سره العزیز است

د ۳ شیخ گنج بخشی - ج سید احمد که تو گنج

الف ۴ تشریف باردو برد - د باز بر تخت سلطنت تشریف

برد ارکان دولت و اعیان حضرت

ج ۵ بار داد

الف ۶ زبان اول بتعزیت و آخر به تهنیت کشودند

بعد از مناظره بسیار رای صواب نمای مظفری بران قرار یافت در سنه ست و ثمانهیم تخت و تاج سلطنت بناتارخان سپرد و بخطاب ناصرالدین محمدشاه مخاطب ساختن سپاه و خزاین و اخیال و پایگاه و مایتهعلق بها بامر فرزند ارجمند و گذاشته خود بقصه اساول چون سهرپر شکوه پای در دامن کشید سلطان محمدشاه در ماه جمادالآخر سنه مذکور در قصه اساول تخت سلطنت را بجلوس خویشی مزین ساختن و ماه چتر را از آفتاب طلعت مبارکی منور داشته در همان هفته از تخت سلطنت بر پشت زین نشسته رو بجهاد آورد و کفار نادوت را که به بسیاری حشم و کوهساری بلند التفات بسلاطین روزگار ننمودندی دمار از روزگار ایشان بر آورد - از آنجا باسپاه گران و لشکر فراوان بجهاد دهلی نهضت نمود - از استماع این عزیمت روح از کالبد بیجان اقبال خان در اضطراب آمد - ناگاه در شهر شعبان مزاج مبارکی از جاده اعتدال انحراف یافت هر چند اطباء حاذق بمعالجه اشتغال نمودند مفید نشد -

مصرع

داروسببی درد شد اینجایچه علاج است

القسم آن درگرا نمای سلطنت گوهر زندگانی روح منور خود را بقابض الارواح سپرد و نعشی پر نور شاه مغفور را در خط پتن بخای سپردند اما آنچم مشهور و معروف اسب و نزد آگاهان اهل گجرات بتحقیق پیوسته و بمنزل خبر متواتر رسیده اینست که عاقبت الامر تاتارخان ظفر نشان را باتفاق بعضی متنبیان دوست صورت و دشمن سیرت بند فرمود و خود بر تخت سلطنت جلوس نمود و خود را محمدشاه خطاب کرده تمام خدم و حشم را از خود ساختن بعد آن بجهاد^۱ کفار نادوت پر داختم دمار از روزگار ایشان بر آورده از آنجا بسمت دهلی اراده عزیمت فرمود درین اثنا شربت اجل چشید و^۲ رخت بعدم کشید و سبب آن این بود که چون سلطان از برای این دنیاء فانی حرمت پدر

الف ذ^۱ کفار نادوت

الف^۲ رخت بشهر عدم کشید

(باب ششم)

” ذکر جلوس سلطان مظفر بر تخت شاهی
و موصوف گشتن بصفت ظلّ الهی “

بسمت

گذارند نظم این داستان
ساختن راند بر سنت راستان

که چون رواج نفوذ امر سلطنت در سلسله دولت پادشاهی دهلی
نماید ارکان دولت و اعیان مملکت بمحضرت خان ظفر نشان
بوقت نیکی و ساعت سعد معروض داشتند که انتظام ضبط و ربط
ملکی گنجرات بی رایت دبدبه پادشاهی و کبکبه ظل الهی
صورت مراد نمی بندد - الحال شایان این امر خطیر غیر از ذات
بی نظیر ایشان دیگری نیست - مختار رای عامه اینست که از
برای تقویت دین محمدی و قوت سنت احمدی چتر سلطنت
را بر فرق مبارکی خود زیب و زینت دهد و چشم منتظران
این دولت را بمشاهده آن روشن سازد بنا بر التماس هواخواهان
در مقام بیرپور در سنه عشرو ثما نمایم بعد از سه سال و هفت
ماه از وفات سلطان محمدخان ظفر نشان چتر سلطنت بر سر
خود کشیده خود را مظفرشاه مخاطب ساخت -

و از آنجا روانه بسمت دهار که از اقصای ملکی مالوه است
گردید تا الپخان بن دلاورخان حاکم آن ولایت را به بیعت خود
خواند اگر قبول کرد فهو المراد والا اورا از آن مملکت^۱ بر آرند
^۲ الپخان بن دلاورخان از روی عدم سعادت و رغم دولت بپنجگی
پیش آمد - بهادران مظفرشاهی صفهای ابر نمای اورا در یکی
زمان مثل باد صرصر بر بودند الپخان بن دلاورخان گر یبخت

د^۱ بر اندازد

الف د^۲ الپخان - ج الپخان

بیت

۱ اگر نوروز عالم رفت بر باد
کل صد برگ سوری را نقاباد

خان هر یکی را استمالت نمود و بسمت دارالسلطنت خویش
معاودت فرمود^۲ نقلست که ازان روز تا آخر حیات دایما چشمخان
گریان بوده و شبها از آه و ناله نمی آسود بارها نکلیف آمریت
سلطنت بشمس خان برادر خورد خود میفرمود و خود اراده انزوا
می نمود از عدم قبول او میسر نمی شد آخر الامر شمس خان را بجای
جلال کهوکه بر بخت ناگور فرستاد و مملکت آن نواحی را باو مفوض
داشت و احمدخان بن سلطان محمد را ولی عهد خود گفته
تربیت می نمود -

و در هفدهم ماه شعبان سنه سبع و ثمانه پانزدهم خبر رسید که
امیر تیمور^۳ صاحب قران برحمت حق پیوست مدت سلطنتش سی
و شش سال بود درین سال اقبال خان از دهلی برسر قنوج لشکر
کشید بمقصد آنکه سلطان محمود نبیره سلطان فیروز که قالغ بخت
قنوج شده بود آنرا از دست او بستاند - سلطان محمود در قلعه
قنوج^۴ متعصر شد چندگاه سعی و اجتهاد نمود باب فتح نکشود
سمت دهلی معاودت نمود -

سنه ثمان و ثمانه پانزدهم خان جهت امداد سلطان محمود لشکر
آراست و عزیمت دهلی خواست درین اثنا خبر رسید که نوزدهم
جماد الاول سنه مذکور میان اقبال خان و خضرخان قتال واقع شد
خضرخان ظفر یافت و اقبال خان سوی عدم شتافت سلطان محمود
از قنوج بدهلی رفت و بر تخت آبی خود بنشست - عزیمت
خان انفساخ یافت -

الف ذ^۱ "این بیت" نیست

ذ^۲ آورده اند

الف^۳ امیر تیمور صاحب قران درین سال برحمت حق پیوست

الف^۴ متعصر شد

آورد و بر چند اسم خط کشید و گفت که ایشان بدرجه شهادت خواهند رسید باقی سالم و غاتم بافتح و فیروزی مراجعت خواهند نمود عاقبت الامر گفته شیخ^۱ بعینم مشاهده کردند -

بیت

مردان خدا خدا بناشند
لیکن ز خدا جدا بناشند

القاص مصنف تاریخ بهادر شاہی فوت سلطان مظفر در آخر ماه صفر سنہ ثلاث و عشر و ثمانیہ درج می نماید و سبب فوت ذکر نمیکنند و آنچه مشہور و معروف است اینست کہ^۲ چون کولیان اساول از جادہ اطاعت قدم بیرون نہادہ دست بقطع طریق و تاراج کشادند سلطان مظفر احمد خان را با عسکری کہ احضار در پایتہ سریر خلافت مصیر داشت فرستاد تا ایشان را کو شمال دہد خان از شہر بر آمدہ بر حوض خان سرور نزول کرد و عنہا را طلب داشتہ استفسار نمود کہ چہ میفرمائید علما دین و فضلاد متین درین باب کہ اگر کسی پدر کسی ناحق کشتہ باشد پسرش را میرسد کہ از و طلب قصاص نماید یا نہ ہر یکی بلی گفتہ استفتا کردند خان کاغذ را گرفتہ پیش خود نگاہ داشت - فردای آن یکایک در شہر درآمد و سلطان را مقید ساخت زہر در^۳ کاسہ کرد سلطان گفت ای پسر عجلت کردی این ہمہ از برای تو بود گفت وقت رسیدہ اذ آجا جلہم لا یستأخرون ساعتہ ولا یستقدمون گفت پس نصیحت چند از من بشنو کہ ترا سود مند خواہد بود اول آنی کسی کہ ترا بر سر این کار آورده از و چشم دوستی مدار -

مصرعہ

۴ بکش کان خون بی حرمت حلال است

دیگر از^۵ شرب و شراب اجتناب خواہی نمود کہ پادشاہان را تری این کار درکار است

الف ۱ نیست

د ۲ چون کولیان متوطنان قصبہ اساول

الف ۳ کاسہ د در کام او کرد

د ۴ دوستی مدار بلکہ اورا بکشی

الف ۵ شرب شراب

در قلعہ دھار در آمد سلطان محاصره نمود در اندکی فرصت آنچنان به تنگ آورد کہ غیر از دیدن سلطان راہی ندید سلطان اورا بند فرمودہ بہ نصرتخان سپرد -

درین اثنا خبر رسید کہ سلطان ابراہیم جو نموری بقصد تسخیر ملکی دہلی عزیمت نمودہ رایات لشکر با قصای قنوج افراخت سلطان بعزم حمایت سلطان محمود بن محمد والی دہلی قدم در راہ نہاد - از استماع این خبر سلطان ابراہیم بر کشت و بکونپور رفت سلطان نیز معاودت نمودہ بدار الملکی خویش آمد - الپخان را ہمراہ آورد تا یکسال مقید بود درین فرصت ^۱ موسی نام یکی از اقارب الپخان کہ بامر الپخان حاکم مند و بود او قوت گرفت و اکثر مہلکت مالوہ را در قید تصرف خود آورد - روزی الپخان عریض بقلم خویشی نوشتہ بنظر سلطان در آورد بمضمون آنکہ موسی کہ یکی از متعلقان من بود بکوکومت مہلکت مالوہ رسیدہ اگر سلطان بندہ را از قید رنجبر بر آوردہ بقید احسان پابند فرمایند مہلکت مالوہ را از و بستانم و تابقیم عمر خود را مولا سلطان میدانم ^۲ سلطان الپخان را بنواخت و احمدخان نیبرہ خود را بالشکر عظیم ہمراہ ساخت تا موسی را اخراج نمودہ قلعہ مندو و مضافاتش را بہ الپخان سپردہ باز گردد شاہزادہ بکوچ متواتر عزیمت مندو فرمود موسی تاب مقاومت نداشت ^۳ فرار بر قرار اختیار کرد شاہزادہ الپخان را در مندو نصب فرمودہ معاودت نمود -

بعد آن سلطان ^۴ در سنہ اثنی و عشر و ثمانیم لشکر بر سر کفار ^۵ کنتھ کوت تعیین فرمود و خداوند خان را سردار آن لشکر کرد و شتخصی را بخدومت شیخ قاسم کہ از اولیاء زمان بود فرستاد و استمداد فتوح لشکر اسلام نمود شیخ مذکور تعینات لشکر را بنظر

الف ^۱ موسی خان نام

ج ^۲ تازندہ باشم ہر گزار خیر خواہی این خاندان انحراف

نہ نمایم

الف ^۳ قرار بر فرار

^۴ سنہ ۸۱۰ نوشتہ

ن ^۵ کذبہ کوت - ج کذبہ کوت

قطعه

پهلوی هر سغلم مشو جانشین

از هم یکتاشو یکتا نشین

گرچه بخود نیست کج اندام الف

بین که چه سان کج شده درلام الف

والا نظر بهتصال صلاح مال سلطان این امر بغایت استبعاد دارد

بیت

مبین یکجگر عم درکاسی شرابی
 که طوفان است از بهر خرابی

دیگر شیبغ ملک و شیر ملک را^۱ بقتل آر که هر دو فتنم روزگار اند
 دیگر^۲ نصیحت القا نمود بمضمون آنکه -

قطع

که خاطر نگهدار درویش باش
 نه دربند آسایش خویش باش

نیا ساید اندر دیار تو کس
 چو آسایش خویش خواهی و بس

بر و پاس درویش محتاج دار
 که شاه از رعیت بود تاجدار

رعیت چو بیغ است و سلطان درخت
 درخت ای پسر باشد از بیغ سخت

مکن تا توانی دل خلق ریش
 که گر میکنی میکنی بیغ خویش

القصم آخر ماه صفر سلطان مظفر ظفر نشان ازین سرای فانی
 بمقام جاودانی رحلت نمود در مقبره که^۳ میان^۴ ارک حصار
 جهان پناه پتن واقع است دفن یافت رحمت الله علیه -

بیت

هر که آمد بهجهان اهل فنا خواهد بود
 آنکه پاینده و باقیسب همان خواهد بود

آورده اند که سلطان احمد بعد از وفات جد بیمدد و عد پیشیمان
 گشت و متأثر شد^۴ و این فعل از صحت اشرار در غفلت ایام
 عنفوان از سلطان سرزد و لهذا گفتند -

الف ۱ بقتل خواهی آورد

الف ۲ نصیحت چند القا نمود

الف ۳ در میان

الف ۴ چه

طاقت مقاومت سلطان احمد نداریم صلاح درین است که حرف صلح در میان آریم جیوه‌د ایشان را منسوب بچین کرد میان ایشان رد و بدل بسیار شد - کار بجای رسید که جیوه‌د گشته گردید - امرا هم آمده ملازمت سلطان نمودند - هر یکی بانعام و اکرام مقرر گشت مودود بن فیروزخان^۱ بکنبایت رفت -

درین اثنا شیخ ملکی مخاطب^۱ میتهاخان بن سلطان مظفر حاکم خط سورت و رانی^۲ بمودود بن فیروزخان پیوست - وقتی که سلطان عزیمت دفع اینها نمود - از کنبایت به بهروج رفتند - سلطان بهروج را محاصره کرده لشکر مودود بن فیروزخان برآمد سلطان را دید - بعد آن میتهاخان نیز آمده پای بوسی کرد - بعد از چند روز گناه مودود^۳ طالبیدند - سلطان قبول کرد - مودود؟ نیز آمده بشرف غنیم بوسی مشرف شد - سلطان بدولت و اقبال مراجعت فرمود - چون بقصیم اساول رسید استیصال آسابهیل نمود -

همدران سال فرخ مال که از لفظ باختر مستفاد میشود - در همسایه اساول باذن و رخصت بدرالمحققین و سراج الصدیقین شیخ احمد کنج بخش شروع در تعمیر و آبادانی شهر معظم احمدباد فرمود - چنانچه حلوی شاعر ذکر این حال به لسان بلاغت مال می فرماید و آن آریست -

ابیات

چنین گفت حلوی شکر ساختن
که افشاند صد درج در در ساختن
که چون چند گرشاه گردون غلام
شدش بر لب رود سابهیر مقام
زمینی بغایت فرح نای دید
ز گرد منحن خاکی او پاکی دید
هواشی که میکرد دل را هوس
نسیمش چو مشک خطا خوش نفس

ذ ۱ مستی خان - ج مشی خان

الف ۲ هم بخشید

الف ۳ "سلطان قبول کرد" نیست

(باب هفتم)

” ذکر جلوس^۱ سلطان احمد بر تخت
سلطنت خلعت مرثیت^۲“

^۲ گذارنده نام خسروی
چنین داد نظم سخن را ذوی

که چون سلطان مظفر انا را الله بر هانم رخت اقامت ازین جهان
بر بست بتاریخ چهار دهم شهر رمضان المبارکی سنه ثلاث و
عشرو ثمانیام سلطان احمد بن محمد شاه بن مظفر شاه بر تخت
سلطنت بنشست - روزی چند برین نمط گذشت ناگهان خبر
رسید که ^۳ مودود بن فیروزخان عم زاده سلطان که حاکم بروده
بود امرا نواحی را بخود متفق ساختن ادعا انخیز منه می نماید و
بنخیال فاسد متاع کاسد را همراه گرفته بسودای ملک می آید
مشکل پسند چند از تخت نزنند مثل حسام الملکی بهندیری
و ملک احمد بن حسام الملکی و ^۴ ملک شم ^۵ بدر کهتری و پسر
حبیب الکی مستوفی و ملک کریم خسرو ^۶ و جیوند و پیاکداس
نافر خند در مقام نریاد آمده باو پیوستند - بیکن و آدم افغان را که
یگانه سلطان بودند شکست دادند - جیوند کهتری را پیشوای
خود ساختن راه ضلالت می پیمایند -

روزی ^۷ جیوند امرا را جمع کرده گفت که فکر تسخیر نهر واه
باید کرد تا کار ما بتجسب مراد صورت پذیرد - امرا گفتند که ما

ذ	۱	نیست
ذ	۲	گذارنده نظم این داستان - سخن راند بر سنت راستان
ذ	۳	موثداالدین فیروزخان
ج	۴	ملک شم
ج	۵	بدر کهتری
ج	۶	” و جیوند “ نیست
ج	۷	چند

۱ چو در خاطر شاه گردون سریر
 شد آن فکر شادی فزا جایگر
 طلب کرد اصحاب علم نجوم
 که بودند کنجور کنج علوم
 دقایق شناسان دور فنی
 که واقف بدند از سمات سیمی
 مهندس^۲ صفاتان اختر شناس
 برایین نمایان صاحب قیاس
 مطالع کشایان سطوح سپهر
 طوابع نمایان ناهید و مهر
 گرفتند زینح و صطرلاب را
 کشیدند چرخ دولاب را
 بدیدند هر کوکبی را شرف
 نظر بر کشادند از هر طرف
 بفرمان شاهنشاه بخت یار
 بکردند ساعات سعد اختیار
 مژدی قعد رفتن از هجریم
 ثلث عشر باثمانماییم
 چو بانی بنا بر کشید از زمین
 برو خواند بنای جرخ آفرین
 چو پرکار خشتی^۳ ناخستش نهاد
 فلکی گفت مسعود فرخنده باد
 بر فعت بنایش هم از ابتدا
 گذشت از سر سدره المنتها
 ۴ چو شد آن اساس معلا تمام
 گذشت از سر چرخ^۵ فیروزه فام

-
- الف ۱ چنان کشور عالی ارکان کند - نگینهای فیروزه اش بشکند
 الف ۲ صفابار ج برا هین نمایان
 ج ۳ ناخستش
 الف ۴ چو
 ج ۵ فیروزه جام
 ۵

مکان نزع دید و جای لطیف
 متعل خوش آب و هوای لطیف
 بالهام غیبی بحکم آله
 چنین آمد اندر دل پادشاه
 که در آن زمینی مروح هوا
 کند تازه شهری معظم بنا
 همان لحظه بنا طلب کرد شاه
 بفرمود تا همدران جایگاه
 بسازد یکی شهر عالی اساس
 که گویند سکان خاکش سپاس
 سر خاکی براوج خضرا برد
 ثری را براوج ثریا برد
 جهان را اساس معظم دهد
 زسر زینت و زیب عالم دهد
 بنای بر آرد چو قصر فلکی
 که دروی شود خیره چشم ملک
 زمین رشی گردون مینا کند
 زسر چشم اجرام بینا کند
 پی دفع یاجوج کین داوری
 کشد بر زمین سداسکندری
 کند بر زمین آسمان بنا
 که خشتش بود جام گیتی نما
 یکی مصر جامع کند آشکار
 که خاکش برد آب چین و ^۱تنار
 بگیرد هزاران خطا بر ختن
 کند غرق خون چون عقیق یمن
 غباری که خیزد براهش ^۲عنان
 کشد سرمه در دیده اصفهان
 نشاپور را از ^۳جسد جان کند
 که گنجرات رشی خراسان کند

 د الف ^۱ تهار

 الف ^۲ عیان

 الف ^۳ حسد

مسافران برو بآخر متفق اند که باین طرح و دلکشائی و زیبائی
شهری بر روی زمین بنا نیافتن احتمال دارد که بعضی^۱ شهر در
کثرت آبادانی مزیت برین داشته باشند اما بآغوبی و رونق و طرح
شهریت احمدآباد شهری دیگر موجود نشده -

ابیات

احمدآباد ست کان ایزد نیاورده چنین

در حدود دهر زیر چرخ برروی زمین

مهر مه گردون نشین غیر از دو در کیتی تفاوت

هر طرف دروی به بین صد مهرمه کردند نشین

(منظومه) هوایش معنبر چو باد بهار

نسیمش معطر چو مشک تنار

بصورت نمودار باغ بهشت

هم خاکی او * مشک عنبر سرشت

ریاضش مفرح تر از بوستان

وزو بوستان ارم بوستان

شده صیت او در بساط زمین

زملکی عرب تابسرحد چنین

روان بر لبش چشمه سلسبیل

ز رشکی رخ نیل در آب نیل

عمارات عالی او ز ارتفاع

گذشتن ز گردون بنه صد ذراع

بسی خانهای منقش بزر

بر آورده بر چرخ فیروزه سر

ز هر جانب گنبد زر نگار

معلی چو ایوان نیلی حصار

دوکانها و بازارش آراسته

مهیا درو هر چه دل خواسته

درو مسجد پر شرف ز احترام

معلی منازل چوبیت الحرام

ج ۱ "شهر در کثرت..... شهریت احمدآباد" نیست
الف ۲ مشک و عنبر

چون آن شهر معمور آباد گشت
جهان هفت اقلیم بد گشت هشت
نو آباد شهری شده نازنین
سوادش چو خالی بروی زمین
چو ترتیب آن شهر عالی مقام
شد از ناصر الدین احمد تمام
در ایام هم احمد آباد شد
در آن ملت احمد آباد شد
شده تازه شهری عمارت پذیر
که گردون ندیدش بدوران نظیر
الهی تو این شهر عالی بنا
مده تابشش زوال فنا

۸۲۰

۱ در سنه عشرین و ثمانمایه حصار احمدآباد صورت اتمام یافت
و سال مذکور را از ۲ خیرک بر مستفاد میکرد و منقولست که بنای
احمدآباد بدست چهارتن احمد نام آغاز یافت - یکی قطب المشایخ
و الاولیاء شیخ احمد کهتو که یکسر طناب ۳ بدست مبارکی خود
گرفته بطرف مغرب کشیدند - دوم سلطان ۴ احمد که یکسر طناب
بدست ایشان بود ۵ و بطرف مشرق کشش نمودند دیگر - طناب
دیگر بدست شیخ احمد بود و یکسر بدست مولانا احمد که هر
دو عزیز بزرگی وقت و صاحب کمال بودند طرف شمال و جنوب
انجلاب نمودند - آورده اند که سلطان احمد بصلاح ظاهری آراسته
بود و بطهارت باطنی پیراسته - اکثر اوقات مع الله بود - خوبی شهر
احمدآباد برین دلالت میکند که هر چهار احمد العاقبت محمود
بودند که از برکت دست مبارکی ایشان این شهر را چنین قبولی
روی داد که رونق او بر جمیع شهر هفت اقلیم فایق افتاد -

ج الف ن ۱ ست عشر و ثمانمایه

ج الف ن ۲ " از خیرک ۸۳۰ می آید " نیست

الف ۳ بدست ایشان بود - دوم سلطان احمد والی شهر

مذکور - سیوم شیخ احمد - چهارم ملا احمد که هر دو

عزیز نیز بزرگی وقت و صاحب کمال بودند -

۴ والی شهر مذکور

چ ۵ " و بطرف مشرق انجلاب نمودند " نیست

درختان خرم هم میوه دار
ثمر های چون شکر آورده بار
درختان نغزی سر اندر هوا
چو طاوس در زیر پر بیضا

بنای مسجد عالی که قریب مائیک چوک واقع است در سنه
۱۵۰۵^۱ خمس و عشر و ثما نمایتم وقوع یافت و ^۲تاریخ مذکور که مولانا
یحیی مفتی شهر بنظم ادا نموده اینست -

بیت

فرخ این بقعه که چون کعبه بنائی عجیبت
کعبه آسا علم و دولت دین عربست
در جهان داری سلطان زمان احمد شاه
^۳شهر یار که شهنشاه جهانش لقب است
منبع علم و ادب هست یکی بانی آن
که وفا و کرم مکنش اندر حسب است
زبدۀ آل نبی مغرر اولاد علی
سید عالم ابوبکر حسینی نسب است
نحمد الله مرتب شده تاریخ اسامی
^۴سیصد و پانزده و غره ماه رجب است

و از لفظ ^۵خیره نیز مستفاد می گردد و ^۶طول و عرض و ستون
و گنبد و گنبدی او از برای معلوم ^۷اهل بلاد بتفصیل مسطور
میگردد -

-
د	۱	سبع
ج	۲	"و تاریخ مذکور..... نیز مستفاد می گردد" نیست
الف	۳	شهر یاری
د	۴	هشت صد و هفتصد
د	۵	از نص خبر
الف	۶	کیفیت طول و عرض و ستون و گنبدهائی بزرگی و خرد
		به تفصیل مسطور میگردد
د	۷	اهل اقالیم

نهاده درو منبر زر نکار
 فلکی را از و پایتخت اقتدار
 در آویخته از پی زیب و فر
 مصاییح سیم و قنادیل زر
 ۱ مدارس درو ببعد و خانقاه
 زیهر مسافر کم آید زراه

در صفت قصر بادشاهی گوید

۲ بر آورد چرخ زایوان شاه
 سر برج رفتن براوج ماه
 رواق فلکی گوشه طاق او
 گذشته زخم چرخ اطباق او
 بنایش نم از چوب نی خشت بود
 کم خشتش ز زر بود چوبش زعود
 درو ۳ بوستان چو باغ بهشت
 هم خاکی او مشک عنبر سرشت
 درختان او جمله طوبی مثال
 برفعت رسیده بحد کمال
 درو کرده ترتیب حوضی زر
 بماداد از آب حیوان مقرر
 صفای درونش برون از صفات
 زروی لطافت چو آب حیات
 ✓ روان هر طرف جوی آب روان
 ✓ چو انهار در بوستان جنان
 درختان او همه چو طوبی بلند
 برو میوها رسته شیرین چو قند
 زهر شاخ او ۴ بلبل درخروش
 باواز بلبل شده گل زهوش

ج ۱ مصالح

الف ۲ بر آورد بر چرخ ایوان شاه

الف ۳ بوستانی

الف ۴ بلبلی

بطرف خویش آوردند^۱ بدرعلا و مودود و متهی خان و رنمل راجه
ایدر جمعیت نموده از ایدر کوچ کرده موضع^۲ انکپور من اعمال
ایدر که بر پنج گروهی قصبه موراسه واقع است آمده نزول
نمودند و در استحکام قلعہ موراسه مشغول شدند خندق عمیق
گرد قلعہ کشیدند و بارهای حصار را بتوب و تفنگ تعبیه کردند -

سلطان عزیمت فرموده در نواحی موراسه نزول اجلال نمود
از غایت دین داری و خدا پرستی نظر یرافت صلہ رحم کرده
رسولی پیشی آن فرستاد تانصیحت کند که اختیار طریق بغی
موجب^۳ اهلاسی شہامیگردد بهتر آنست که استغفار را شفیع خود
ساختہ ابواب استخلاص مفتوح دارند - گوش نکردند - سلطان تنصیر
قلعہ نمود - باز در نصایح مبالغہ فرمود - اہل بغی از روی مکر و دغا
^۴ مدعا بموقف عرض آوردند کہ از ماگناہ مکرر و تقصیر اضعاف
بوقوع آمده از انجہت در دل ترس جان و ذلل خانمان قرار
گرفتہ تنی چند از ارکان دولت و اعیان مملکت اسمہم نظام الملکی
وزیر و سعد الملکی سلاحدار میسرہ و ملکی احمد عزیز الملکی
و نصیر سیف المختاطب باز در خان بیابند تادست گرفتہ سر مارا
بقدم سلطان رسانندہ -

سلطان رخصت داد و گفت کہ اندرون قلعہ نہ در آیند و از
وغاء دغاء باغیان حاضر باشند - چون امراء مذکور قریب دروازه
حصار رسیدند بدرعلا جماعت مسلح را در کمین گذاشتہ خود برآمده
ملاقات کرد و بستخانان چرب و شیرین آنچنان فریفتہ ساخت
کہ دغدغہ دغا از خاطر^۵ امراء زہول یافت - درین اثنا بملکی
نظام الملکی و سعد الملکی گفت کہ التماس دارم اگر بتخلوت استماع

ج ۱ پدر علا

ذ ۲ رنگ پور

ذ ۳ ہلاسی

ج ۴ "مدعا بموقف" نیست

ج ۵ و شفیع جرایم ما شوند تا این ہراس و خوف کہ در

دل ہائے ما متمکن شدہ زایل گردد - ما بتخاطر جمع در

خدمت اقتدام نمائیم -

الف ۶ امرایان

عرض	طول	عرض	طول ^۱
صاکن	صاکن	غیر صاکن	غیر صاکن و ایوان
یکصد و بیست گز	یکصد و پنجاه گز	پنجاه گز	جنوبی و شمالی
ستون	ستون	ستون	یکصد گز
تخت	دروازه	اندرون مسجد	عرض
ملوک خان	ملوک خان	ورای ملوک خان	هر دو بازو
هشت	دوازده	سیصد و پنجاه و دو	جنوبی و شمالی
گنبد های غیر ایوان	ستون	ستون	بیست گز
جنوبی و شمالی	بالای کنبد -	هر دروازه -	ستون
نود و هشت -	شمالی -	شرقی و جنوبی و شمالی -	هر دو بازو
		سی و دو -	جنوبی و شمالی

گنبد های غیر ایوان جنوبی و شمالی و دروازه های کلان و خورد
هفتاد و هفت کلان بیست خورد پنجاه و هفت هر دوزینم پایهای
هر دو مناره یکصد و هشتاد و شش در هر مناره نود و سه -

القصه بعد از آنکه سلطان از بهروج مراجعت فرمود شروع در
بنای شهر معظم احمد آباد نمود - همدین سال باز مودود بن
فیروزخان و متهمینخان بنکریکی بدر علا باتفاق رنمل راجه ایدر
طریق بغی پیش گرفتند ایدر را ملاذ خود ساختند سلطان بقصد
دفع اینها متوجه ایدر شد و از مقام قصبه^۸ برهتی هو شنگ
المخاطب فتاحخان ابن سلطان مظفر کم عم یگانه بود اورا بالشرکه
قاهره تعین نمود تا برای قصبه^۴ کهرالو در ولایت ایدر در آید
درین حین ابراهیم بن نظام المخاطب رکن خان کم از جانب
سلطان در قصبه موراس بود مودود ابن فیروزخان اورا از راه برده

الف ۱ "طول..... در هر مناره نود و سه" نیست

الف ۲ دویست و دوازده

ب ۳ پرنهی

ج ۴ کهرانو - ترجمه ۹۳ موراس کهرالو

اگر بادشاه عزم تسخیر ولایت گنجرات نماید از آنجانب در آید - و ازینجانب ما کمر موافقت بستم سلطان احمد را از میان برداریم تخت گنجرات اختصاص جلوس ایشان می یابد - و از برای تقویت این کار بعضی زمین داران گنجرات مثل کاتها سرسل گرا سیم ولایت جهالوار و غیره را نیز باخود یار ساختن در غار ضلالت افتاده بنیاد فساد نهادند -

سلطان هوشنگ بنابر تئوریک سرهنگ چند از مرکز سلطنت خود باهنگ ^۱ جنگ سلطان احمد رو بگنجرات نهاد - و استماع این اخبار شاهزاده لطیف خان برادر ^۲ اخیاف سلطان و نظام الملک وزیر را از برای تنجیم ^۳ شیخ ملک و کاتها تعیین فرموده خود عزیمت نموده در سواد موضع ^۴ پاندره من اعمال پرگنه ^۵ سانولی که از کوه چانپا نیرده ^۶ گروه واقع است متخیم گشت و عماد الملک - خاصه خیل را بالشکر قاهره ^۷ پیشی و از بجنگ سلطان هوشنگ فرستاد و سلطان هوشنگ باوزراء و امراء خود گفت که بعماد الملک جنگ کردن لایق مانیست فتح آسمانیست اگر ازین جانب شود غلام سلطان احمد را شکست داده باشیم و اگر قضیه منعکس گردد میگویند که سلطان هوشنگ را غلام سلطان احمد شکست داد - اینمعنی موجب شکست در شکست من خواهد بود - پس ازین جنگ احتراز اولیست - سلطان هوشنگ از تلقین فرهنگی صواب آهنگ مراجعت نمود - عمادالملک اقصای ملک مالوه را تاراج کرده برگشت لطیف خان و نظام الملک و شیخ ملک و ^۸ سترسل را پیش انداخته تا بولایت سورتمه که تعلق بمندلی راجه گرنار داشت بردند و گناه کاران را بگناه کاری سپرده برگشتند - سلطان احمد بادل شاد و خاطر آزاد باجذاباد تشریف آورد -

ج ۱ " جنگ " نیست

ج ۲ عیانی

د ۳ شیخ ملک بن شه ملک

د ۴ پاندر

ج ۵ سادونی

د ۶ از کوه چانپا نیر سیزده گروه

د ۷ پیشوا کرده

د ۸ سترسل ج سرسل

فرمایند بمعرض بیان آرد - ایشان از مجلس گوشه گرفتند - درین حین اشارت کرد تا جماعه مسلح از کمپن گاه بر حسنند تا حاضر شدن هردو ملکی را دستگیر کرده باندرون قلعه بردند -

نظام الملکی باواژ بلند گفت که به سلطان عرض کنید که تقدیر در باره ما چنین رفته بود - شما بسبب اخذ ما در تسخیر حصار و فتح قلعه تقصیر نکنید - سلطان حکم کرد تا سپاه بی اکراه از جلالت و شیرمردی از هر طرف در رنگ مور بقلعه چسپیدند - روز سیوم سلطان خود بر سر خندق رسید - سپاه از هر طرف بالای قلعه بر آمدند - بافیایان دست و پاگم کرده در ته خانها خزیدن گرفتند - آخر الامر ^۱ بدرعلا و رکن خان بقتل رسیدند - مودود بن فیروزخان و راجه ایدر گریخته بایدر رفتند - نظام الملکی و سعدالملکی از حاجره که معبوس بودند بصحت و سلامت بیرون آمدند - وقوع این واقع پنجم ماه جمادالاول سنه اربع و عشرو ثمانمائه بود -

القصه چون راجه ایدر چنین حال مشاهده کرد خلاصی خود را درین دید که آنچه فیل و اسب مودود بن فیروزخان و متیخان بود هم گرفته بخدمت سلطان فرستاد و بنگاه ایشان را بغارت داد - مودود و متیخان رو بطرف ناگور نهاده بشمس خان دندانی پیوستند و دندانی او را بتقریب آن میگفتند که دندان رباعیه او ^۲ دراز بر آمده بود - آخر الامر مودود در جنگی که میان رانا منوکل راجه چیتور و شمس خان دندانی واقع شد شهادت یافت - القصه چون از راجه ایدر این عمل بظهور آمد سلطان از سر گناه او در گذشت و سلامی معتدبه گرفته برگشت -

بعد آن در سنه ست عشر و ثمانمائه عثمان احمد سر کهپیچی و ششم ملکی بن شیخ ملکی طرفدار شهر نهر و آل و احمد شیرملکی و سلیمان افغان المخاطب اعظم خان و عیسی سالار کفران نعمتی ^۳ و زیده عرایض نهانی با سلطان هوشنگی بادشاه مالوه فرستادند که

ج ^۱ بدرعلا

ذ ^۲ آن دراز بودند

الف ج ^۳ و زیده

(باب هشتم)

”کیفیت عزیمت سلطان بصوب ولایت
سورتهم بقصد تسخیر قلع کرنا و فتح
آن ناکرده مراجعت نمودن از آن دیار“

بیت

ز تاریخ هجرت باکم خبر
ثمانیتم بود سبع و عشر

که سلطان غزوه شعار بر سر کفار گرنار که قلع نامدار ملک
سورتهم است رایت عزیمت افراخت - راومندلک راجه گرنار قریب
بدامن کوه لشکر پر شکوه باجنگ مهیا ساختن مضاف داد - ^۱ از
مقدم لشکر بادشاهی شکست یافت - میگویند دران کارزار کافر
بسیار بقتل رسیدند - راجه گرنار گریخته بالای قلع بر آمد
چنانچه از انکال حلوی شکر مقال خبر میدهد -

^۲ ابیات

چنان خیل اسلام شد چیره دست
که بر قلب کفار آمد شکست
پریشان و غمنای و حیران شدند
چو بیدتر از باد لرزان شدند
ظفر مند گشتند اصحاب دین
بکفار ناپای گیر و لعین
بر آمد ^۳ هم نصرت از ^۴ فوج فتح
عیان شد در دولت از ^۵ درج فتح

الف ^۱ از دست برد مقدم

الف ^۲ مثنوی

ب ^۳ ظفر

ج ^۴ برج

ج ^۵ برج

بر ضمایر او لوالابصار و طالبان اخبار منجفی نمایند که ابتداء
 زنگ کفره از آئینه بلاد گجرات بصیقل تیغ آبدار سلطان غزوه
 شعار حامی شرع متین علاوالدین اعلادین بادشاه دهلی زدوده
 گشت - اما مثل خط طولانی از شهر نهر و الم عرف پتن تا قلعه بهروج
 روشنی اسلام پدید آمد و ظلمت کفر در اطراف و جوانب بحال
 خود بود - آخر الامر بسعی و اجتهاد سلاطین گجرات علیه الرحمته
 و الغفران به تدریج هم مصفا و منجلی گشت - بعضی محال که
 بسعی و اجتهاد سلطان احمد نورالله مرقد بنور اسلام اقتباس
 یافتند مذکور میگردد -

درو معنکف بود لیل و نهار
 هم بت پرستان زتار دار
 هم سال جای بت و بت پرست
 درونارسیده زجای شکست
 در افاق مشهور و معروف بود
 وطن گاه کفار مقهور بود
 بنایشی بر آورده از خاره سنگ
 منقش چو کردون فیروزه رنگ
 ز کافور و صندل برو کرده در
 در و حلقها در کشیده ززر
 زمرمر درو مفرش انداخته
 چو آئینه از روشنی ساخته
 چو هیزم درو عود تر سوخته
 بسی شمع کافوری افروخته
 بر آورده هر گوشه طاق دگر
 معلق زهر طاق قندیل زر
 ترا شیده بنهای سیمین بدن
 خنجر کرده بنهای چین و ختن
 تو کوئی کم بانو سخن میکند
 لب لعل را خنده زن میکند
 هم شسته از صندل تر عذار
 پر از در دهان و پر از گل کنار
 هم سیم سیمای هم سنگدل
 سبق برده از لعبتان چگل
 چنان کهنه بتخانه^۱ نامدار
 کم بد شهره در عرصه روزگار
 بیاری احمد زبت پای شد
 دل بت پرستان زغم چاک شد

ظفر بوسه بر در گم شاه زد
 فلکی بانگ نصر من الله زد
 بناب غضب کشور کفر سوخت
 چراغ شریعت ز سر بر فروخت
 هم مفسدان سر براه آمدند
 مطیع شه دین پناه آمدند

آورده اند که اگر چه درین مرتبه آن دیار از چراغ اسلام روشنی
 ۱ نام نگرفت اما حال ۲ کفره ۳ سکنه آنجا از صفت حربی به
 ۴ لغت ذمی مبدل گشت - قلعه جوناگده که قریب ۵ دامن کوه
 واقع است بدست سلطان افتاد و اکثر زمین داران مملکت
 سورتهم مطیع و منقاد گشتند و خدمتی قبول کردند - سلطان
 عالیشان سید ابوالخیر و سید قاسم را بجهت تحصیل سلامی
 زمین داران دران حدود گذاشته خود مراجعت نموده بدار السنت
 خویش آمد -

بعد آن در ماه جمادی الاول سنه ثمان و عشر و ثمانهائمه بعزیمت
 انهدام بتخانه سیدپور که بتهای او هم از زر و نقره بودند لشکر
 کشید -

کیفیت عزیمت سلطان عالیشان از برای
 انهدام بتخانه سیدپور -

روان شد بتائید رب غفور
 پی ۳ کسر بتخانه سیدپور
 مکانی که بد معبد کافران
 وطن گاه گبران ناپای جان

-
ج	۱	تمام
ج	۲	"کفره" نیست
ب	۳	شکسته
الف	۴	به وصف
ج	۵	دامن کوه
ج	۶	قصد

آنحضرتیم و از یمن اقبال ایشان درین گوشه ملک رانی میکنم روا باشد که با دشمن سلطان دوست شوم احوال برین متوال است واجب بود بعرض رسانند از ناگورا نهمروز این عریضه شترسواری بتخدمت سلطان در سلطاننپور رساند - همدرین اثنا خبر رسید که سلطان هوشنگ از ^۱ قصبه ^۲ منکریج گزشته از ناحیت موراسه منزل گرفت - سلطان بطریق ایلغار از ندربار در هوای برشکال بصوب دیار گنجرات عزیمت فرمود باوجود کثرت بارندگی و بسیاری لای که بلای راه بود روز هفتم شانزدهم ماه رجب سنه ^۳ عشرین و ثما نماینده قبه بارگاه در ناحیت موراسه مقابل سلطان هوشنگ - افراخت - سلطان هوشنگ با راجهای مذکور گفت که شما می گفتید که تاخیر شدن بسلطان احمد شمارا در احمدآباد بی بریم سلطان احمد در پنج گروهی آمده نشستند و شما مارا ازین حال آگاه نکردید پس این معنی دلالت بر نفاق شما میکند نه بر وفای دیگر مارا بر قول شما اعتمادی ندارد - سلطان هوشنگ شبانش رو بگریز نهاد - راجها بهر طرف آواره شدند و از کرده خویش پشیمان گشتند - سلطان احمد شاه چند روز در موراسه مقام کرد -

درین اثنا خبر رسید که زمین داران ولایت سورته از سبب خلل سلطان هوشنگ سر از مال گذاری بر تافتم پای متمرّدی دراز کرده اند و هم درین اثنا بظهور پیوست که نصیر ابن راجه حاکم قلعہ اسیر باتفاق ^۴ غزنوی خان بسر سلطان هوشنگ در طریق عداوت قدم نهاده قلعہ تھانیسر را محصر کرده بوسیله حیلۀ اقتدارالملکی بن ^۵ راجا قلعہ مذکور را بدست آورده باتفاق زمین داران ولایت نادوت روی در مملکت سلطانپور و ندربار نهاده نهال فتنه را آب میدهند و ^۶ غره (روز مه) شهر ذالکعبه ^۷ ملکی

ب ۱ قلعہ

د ۲ منکریج

۳ "سنه ۸۱۹" ترجمه (الف)

ج ۴ عریب خان

الف ۵ راجه

الف ۶ "غره" نیست

الف ۷ چنانچه ملکی احمد شرفی صاحب

مساجد بنا کرد منبر نهاد
 ره و رسم شرع پیمبر نهاد
 بجای بت و بتگر و بت پرست
 امام و خطیب و موزن نشست
 چنان کرد اقبال احمد مدد
 کم بیت الصنم گشت بیت الصمد

چون سلطان عالیشان از مهم سیدپور خاطر جمع کرد بعد آن در سنه تسع عشر ثمانمایم بطرف قصبه دهار لشکر کشیده سبب آنکه در محلی که ^۱سلطان عازم ولایت سلطان پور شده بود برای دفع نصیر ابن عین الملکی حاکم ولایت آسیر و برهان پور زمین داران گجرات اسمهم پونجا راجه ایدرو ^۲تربنسک داس راجه چانپانیپر و سترسال ^۳گراسیم جهاالاور و ^۴سبری راجه نادوت متفق گشته بسطان هوشنگ ماندو والی نوشتند که سلطان احمدشاه بطرف سلطان پور و ندربار رفت - بانصیر ابن عین الملکی مقابلہ دارد اگر درین اثنا سلطان قصد تسخیر ولایت گجرات نمایند این مهم را بندگان بر و چه ^۵اسهل بغیصل رسانند - سلطان هوشنگ در استعداد لشکر شروع نموده بشمس خان دندانی و مودود ابن فیروزخان مغضوب که ذکراو بالا گزشت نوشته فرستاد که رای صواب نمای من اقتضای تسخیر ملک گجرات می نماید - اگر درین وقت شما سلوک در طریق اتفاق ^۶نمائید شهر نهروال یعنی پتن باضافاتش مفوض باایشان می گردد والا سلطان احمد از شما انتقام کینه دیرین خواهد کشید از وردو این پیغام شمس خان بسطان احمد نوشت که سلطان هوشنگ از روی نیرنگ در مخالفت آنحضرت از ما موافقت طلب میکنند و دغدغه عزم گجرات دارد و ما بنده مخلص

-
- الف ^۱ سلطان اعظم
 ج ^۲ نرسنگ داس
 الف ^۳ "جهاالور" نیست
 ج ^۴ نبری راجا - ب نبری راجه
 ذ ^۵ سهل
 الف ^۶ نمایند

پدر او مانده باو مبارکی باشد بیایند و خلعت بپوشند ملک فرید اشتغال به مردن داشت یعنی تپیل به بدن فی مالید خبر آوردند که ملک تپیل فی مالد ساعتی فرصت فی طلبد - سلطان روان شد قدم به میدان نهاد - لشکر طرفین بجاء مقام متعینم خویشی صف کشیده ایستاده شدند - ملک فرید بطریق^۱ معتاد بعد از فراغ مردن سوار شد بر سر جویباری رسید که گذر تنگ داشت مردم لغی شده بودند راه نمی یافت که به سلطان برسد گفت کسی باشد که دلالت براهی کند که زود بتخدمت سلطان برسم - شخصی گفت من راه میدانم اما این راه عقب آوردی سلطان هوشنگ سر میکشد - گفت چه بهتر است - ملک مذکور بدلالت آن شخص^۲ باستعجال روان شد اتفاقاً در وقتی که مقدمه بمقدمه تاخت بود و میسره و بمیمنه هر دو قلب بجای خود ایستاده متردد اند که آیا از پرده غیب چه صدا آید و از عالم بالا چه روی نماید که ملک فرید از عقب فوج سلطان هوشنگ پیدا شود بی منکا بالله الله گفت مثل شیر و پلنگ حمله بر فوج سلطان هوشنگ آورد همدرین اثنا مقدمه سلطان هوشنگ شکست یافت سلطان هوشنگ هر چند پا بهمردانگی افشرد بهادران احمدشاهی مثل کوی از میدان ربودند - سلطان احمد شاه مظفر و منصور کشت - تمام فیل و خزانه و بنگاه سلطان هوشنگ بدست عسکر سلطان احمد شاه افتاد - سلطان هوشنگ پناه بقلع مندوز آورد - لشکر سلطان تا دروازه قلع تعاقب نمود - سلطان^۳ احمد آمده در ناحیه مندوز فرود آمد و از آنجا از برای تاخت و تاراج ولایت مالوه افواج تعیین کرد - بعد از چندگاه بسوی دارالملکی خویشی عطف عنان عزیمت نمود مظفر و منصور قدم در مرکز سلطنت خویشی نهاد -

بعد آن تاریخ غره ذی القعدة سنه احدى و عشرين و ثمانهائیم از برای تنبیه^۴ تربنکی داس راجه چانپا نیر عزیمت فرمود - دران سال

-
- ۱ میعاد
 ۲ بسرعت تمام
 ۳ نیست
 ۴ ترسنگ داس

احمد شرف حاجب بازگله اعلی را در حصار سلطانپور^۱ قبل کرده
 اهتمام در تسخیر دارند معلوم نیست تا این وقت چه صورت
 روی داده باشد سلطان احمدشاه ملکی محمود بر کی و
 متخلص الملکی را با سپاه قاهره بر سر نصیر تعیین فرمود و خان اعظم
 محمودخان را با سپاه گران از برای تنبیه متمردان سورتهم متعین
 ساخت - چون ملکی محمود ولایت نادودت را تاخته و خراب
 کرده قریب بسطانپور رسید^۲ غزنی خان بطرف مالوه گریزان شد
 و نصیر بطرف تهلانیر فرار نمود - ملکی تعاقب کرد - نصیر در قلعه
 تهلانیر محصور شد - ملکی بقلعه چسبید - در اندکی مدت آنچنان
 به تنگ آورد که ناچار راضی بغلای سلطان شد - ملکی محمود
 حقیقت را بسطان احمدشاه عرض داشت نموده گناه نصیرخان
 طلبید سلطان نصیر را خطاب خانی داد و مطیع خود ساخت -

بعد از چندگاه سلطان احمدشاه بواسطه خطائی که از سلطان
 هوشنگ بوقوع آمده بود چنانچه ذکر او بالا گذشت لشکر بصوب
 مالوه کشید - درین اثنا چونجا بن رنمل راجه ایدر و^۳ تربنگ داس
 راجه چانپانیر و راجه نادوت و غیره که در وقت خروج سلطان
 هوشنگ باو موافق بودند و کلای خود را بخدمت سلطان فرستاده
 استعذار و استعفا نمودند - سلطان بنابر مصلحت از سر گناه
 ایشان در گذشت - ملکی ضیاءالدین المتخاطب بنظام الملکی وزیر را
 بدارالملکی خود گذاشته متوجه مالوه شد - بکوچ متواتر در ناحیت
 اجین کنار آب کلیاده باسلطان هوشنگی مقابله کرد - سلطان هوشنگ
 خندق عمیق کرد لشکر خود مرتب نموده شاخ بندی مطبوع کرده
 آماده جنگ شد -

نقلست که روز جنگ سلطان احمدشاه سلاح در بر کرده سوار
 شد دیره ملکی فرید ابن عمادالملکی سرراه بود آنجا عنان کشیده
 توقف نمود و بملکی فرید گفته فرستاد که خطاب عمادالملکی که از

ذ ۱ قتل کرده

ذ ۲ غیرت خان - ج غریب خان

ج ۳ نرسنگ داس

خویدستند از سیم و زر نوشتم
بسی برده بودند هر کوشتم

بسی ناز نینان باغوش بر
بناراج بی برد هر کس بدر

غلامان همچون من و مشتری
کنیزان زیبا چو حورو پری

چنان^۱ کلعداری بخواری کشان
چو گوهر همه خلق در ریسمان

القصم بعد از تاخت و باخت ولایت^۲ سونکپیره تاریخی بیست و دوم شهر صفر سنه اثنی و عشرين و ثمانمائه حصار سونکپیره را بنا فرمود و عمارت مسجد عالی کرد - از برای اعلای شرع مسجدی و دین اهدی قاضی و خطیب نصب فرمود - رواج اشعار اسلام داد - همدران سال حصار موضع مائنی من اعمال^۳ سونکپیره بنا فرمود و جماعت بنجبت حراست آنصوب گذاشت لشکر سمت قلعه مندو کشید -

چون بقصبه دهار رسید ایلچیان سلطان هوشنگ اسمها مولانا^۴ موسی و علی جامدار که معتمد الیم دیوان سلطنت او بودند بشرف بساط بوسی مشرف گشتند و التماسات سلطان هوشنگ که مشتمل به عذر خطاهای سابق و تقصیرهای لاحق بود یکی بعرض رسانیدند - درین اثنا وزرای دین دار و امراء صلاح آثار آئینه شفاعت را بنوعی جلا دادند که غیر از صور مرجع در نظر شفقت اثر سلطان سلطنت پناه نقشی دیگر جلوه نداد - از انتقام کینه دیرینه در گذشت بصفای سینم^۵ سکینه از منزل مذکور مراجعت فرمود و چون قبه بارگاه فلکی اشتباه در ناحیه قلعه چانپانیر افراخت حکم کرد تاسپاه دین پناه ولایتش را بخای

-
- ج ۱ کلعدار
ج ۲ سونکگیر
ب ۳ "موسنی" نیست
ج ۴ جاندار
الف ۵ بی کینه

بفتح قلعه مقید نشد بتقریب آنکه دغدغه تسخیر قلعه مندو
مکنون خاطر اشرف بود - چنگاگاه ناخت و باخت آن حدود نموده
سلاقی معتدبه ازو گرفته نوزدهم ماه صفر سنه مذکور بطرف ^۱سونکپیره
نهضت فرمود چنانچه از ان سفر حاوی ^۲شاعر خبر میدهد -

ابیات

شد از چاژپانییر شاه جهان
سوی قلعه ^۳سونکپیره روان
که بدجای کفار بدرسم و راه
که بودند از اهل دین کینه خواه
چو خسرو سوی ^۴سونکپیره رسید
سپه بر کنار ولایت کشید
هم بود آن نالحیت سرپسر
بیکی باره کردند زیرو زیر
سوار و پیاده زنزدیکی و دور
زرومال ستده بقمه و بزور
زهر گونه اسباب بیش از عدد
همی برده هر شخصی از بهر خود
زروسیم بیامد دران و هم و جوش
چو حمال فی برد هر یکی بدوش
یکی کرده پر کیسه از تنکها
یکی بسته از اقمشه تنکها
یکی از دروزر بقیمت شده
یکی از ^۵غنم باغنیمت شده
موبسی نبند در حساب و شمار
که فی برد صد گله را یکی سوار

الف	۱	سونکپیره و بهادرپور - ج سونکپیر
ج	۲	شیرازی
ج	۳	سونکپیر
ج	۴	سونکپیر
چ	۵	مارغم

تعیین نمود نامحال مملکت مالوه را در قبض و تصرف آرند -
 ۱ یکماه و هزده روز محاصره داشت - جنگ و جدل مینمود - چون
 هوای برشگال قریب رسید از آنجا کوچ کرده بشهر اجین که ناف
 ولایت مندو است رفت و اقامت نمود - اکثر مملکت مالوه در
 تصرف سلطان در آمد - بعد گذشت هوای برشگال باز سلطان
 قلعہ مندورا محاصره کرد - درین اثنا سلطان هوشنگ از جاج نگر
 فیلان نای را یدست آورده از راه دور ایلغار کرده براه دروازه
 تاراپور بالای قلعہ بر آمد و در استحکام قلعہ مبالغه نمود - سلطان
 احمد دریافت که الحال فتوح قلعہ میسر نخواهد شد - "کوچ کرد
 بصوب سارنگپور بتخیال آنکه اگر سلطان هوشنگ از تنگ نای
 قلعہ بر آمده جنگ نماید فهو المراد والا ولایت در تصرف مای
 درآید معلوم است تائی قلعہ داری خواهد کرد -

الفصل سلطان رفتہ قلعہ سارنگپور را محاصره کرد - درین اثنا
 ایلچیان سلطان هوشنگ صورت نفاق را بلباس وفاق ملبوس ساختہ
 بخدمت سلطان رسیده بعرض رسانیدند که سلطان هوشنگ
 بعد از ادای اخلاص معروض میدارد که مرا از دین داری و
 خداپرستی سلطان عجب فی آید که بسبب یکی خطائی که از
 من واقع شده دیار اسلام را چنین نهیب و تاراج نمایند و معذرت
 مرا بسمع رضا اصفا فرمایند - الحال عهد میکنم که من بعد
 غیر از اخلاص و متابعت از من امری دیگر سر نزنند - امید که از
 تقصیر گذشته عزیمت دیار خود فرماید و طریق انتقام را پیشی
 ازین نه پیمایند^۱ - دل سلطان از سمت شدت انتقام بصوب
 نهیت عفو مایل شد - درین اثنا و زرا و ندما زبان شفاعت
 را بفصاحت آمیختہ بنوعی استشفاع نمودند که سلطان بسمع رضا
 اصفا فرموده از روی کرم افتتاح ابواب صلح نموده از آنجا بصوب
 دارالملک خویشی نهضت فرمود -

الف ۱ یکی ماه و هزده محاصره داشت

الف د ۲ کوچ کرده بصوب سارنگ پور روانه شد

ج ۳ مصراع در عفو لذیست که در انتقام نیست

سیاه برابر کرده از آنجا در آخرمه ربيع الآخر در شهر مغم
اجداد تشریف آورد -

بعد آن در سنه ثلث و عشرين و ثمانمائه از برای ضبط
و ربط اقصای مملکت خویش توجّه فرمود و هر جا که سرکشی بود
پامال کرد بتخانها را بر انداخت و بجای آنها مساجد ساخت
حصارها بنا فرمود و تهانها تعیین نمود - اول قلع موضع ^۱چتور
را من اعمال برگم ^۲باراسینول عمارت کرد - بعد آن قصبه
^۳دهامود را میان کوهستان آبادان ساخت و در آنجا حصار
بنا کرد - بعد آن حصار قصبه ^۴کارنیمه که در زمان سلطان
علاؤالدین ^۵الپخان سنجر در سنه اربع و ^۶سبعمائه بنا کرده
بود مرمت فرمود و شکست و ریخت او را درست نمود -
سلطان بادنام نهاد و بعد آن مراجعت کرده با اجداد آمده -

باز در سنه اربع و عشرين و ثمانمائه از اجداد بسمت
چانپانیر لشکر کشید و از آنجا ^۷بسو نکهیره آمد بصوب چولی مهسیر
که از مضافات ولایت مندو است متوجّه شد - دوم ماه ربيع الاول
سنه خمس و عشرين و ثمانمائه در نا حیتم قصبه ^۸مهسیر
متخیم گشت و قلع مهسیر را محاصره کرد - دران ایام سلطان
هوشنگ بجهت شکار فیل بجانگیر رفته بود - ^۹اهل قلع از
کومک مایوس بودند - آمده سلطان را ملازمت نمودند و کلید
قلع را بملازمان سلطان سپردند - سلطان جماعتم اعتمادی را به
تهانداری آنجا گذاشته دوازدهم ربيع الآخر سنه مذکور در نا حیتم
قلع مندو نزول اجلال فرمود - قلع را محاصره کرده و افواج را

-
الف	۱	خیدور - ج جهیو
ذ	۲	پرگم سینور - ج سینور
ج	۳	دهامود
ذ	۴	کارتم
الف	۵	"الپخان" نیست
ج	۶	ثمانمائه
ج	۷	سونگیر
الف	۸	مهسیر متخیم و قلع مهسیر را محاصره کرد
الف	۹	اهل قلع چون از کومک مایوس بودند

نتیجہ خلاف عہدی او ظاہر گردد - سلطان فرمود یک زمان صبر کنید تا صبح قریب شود و غنیم باولجہ گرفتار گردد -

باز سلطان ملکی جوان را فرستاد کہ از غنیم خبری بیارد - ملکی جوان تاخت باورد و در آمد دید کہ سلطان ہوشنگ پیشی دربار سلطان احمد شاہ با سپاہ معدودا بستادہ اسپان پایکاخہ خاصہ سلطان را فی آرند و بنظر میگزرانند و لشکر اشتغال باو لجہ دارد - ملکی جوان آمدہ صورت حال بعرض رساند چنانچہ ^۱ صبح ہم دمیدہ آمد سلطان گفت ہان شیر مردان وقت مردانگی اینست سلطان - باہزار جوان کہ ہر کدام ایشان مثال ببر بیان و شیر زبان بود قدم پیشی نہاد - و چون فوج سلطان ہوشنگ ^۲ بنظر افتاد دست بہ تیغ بیدریغ کردہ اللہ اللہ گفتہ تاختند - ہر دو بادشاہ بتعصت ناموس وجاہ خود آنچنان شمشیر دو دستی زدند کہ فوق آن متصور نباشد - ہر دو زخمی گشتند - چون صبح صادق دمید نظر فیہل بانان احمد شاہ بر بادشاہ خود افتاد - روی فیلان خود بر گردانید بر فوج سلطان ہوشنگ حملہ ^۳ کردند - ^۴ سلطان ہوشنگ رو بگریز نہاد - باب فتح بر ناصیہ مباری احمد شاہ کشاد - سپاہ سلطان ہوشنگ اشیاء مسلوبہ را میگذاشتند و بجان برد خود منت میداشتند - لشکر احمد شاہ از ہر طرف جمع آمدہ مبارکی گویان روی خود را بکف پای سلطان فی مالیدند - سلطان شکرانہ حق تعالی بجا فی آورد سلطان ہوشنگ با سپاہ گمراہ افتان و خیزان پناہ بہکصار سارنگپور برد -

تاریخ بیست چہارم ربیعال آخر سلطان احمد شاہ متوجہ گجرات شد - باز سلطان ہوشنگ خود را جمع کردہ آہنگ جنگ کرد - از استماع این خبر سلطان توقف فرمود تا غنیم رسیدہ آمد -

الف ^۱ صبح ہم دمیدہ آمد

الف ^۲ نمایان شد

ج ^۳ از صدمات شدید فیول و از براس نچہای شیر مردان

بر پشت فیول سلطان ہوشنگ اشیای مسلوبہ

میگذاشتند و بجان بر خود منت میداشتند

الف ^۴ تاب نتوانست آورد - ج "سلطان ہوشنگ

میداشتند" نیست

سلطان هوشنگ شب دوازدهم ماه منکرم سنه ست و عشرین و
 ثمانمایه در محلی که سلطان احمدشاه دل بصلح نهاده و از مکرو
 نیرنگ سلطان هوشنگ غافل افتاده شبی خون آورد - یکایی از آوردو
 غوغائی برخاست و شب حامله فتنه زاد که مردم چهل بر قام قیامت
 ۱ نمودند و بعضی قیاس کردند که فیل مست واشده باشد آخر
 معلوم شد که غوغاه شبی خون غینم است ملک منیر سلطان را
 از خواب بیدار کرد - سلطان از سراپرده بیرون بر آمد - اسپ نوبتی
 حاضر بودند بر یکی اسپ سلطان سوار شد و بر اسپ دیگر
 ۲ ملک ۳ جوان رکابدار هردو برآمده بکنار آوردو ایستادند - اول سپاه
 سلطان هوشنگ ۴ زهر دغا را بر سامت ۵ راجپوت گراسیم ولایت
 ۶ دنده ریخت که چند اول آوردو فرود آمده بود - ۷ سامت با پانصد
 راجپوت کشته گردید ۸ بعد آن بزدوگیر در آمدند مردم بسیار
 از لسكر سلطان احمدشاه شهید شدند - احمدشاه بملک جوانان
 گفت که میتوانی از فرید سلطانی و ملک مقرب خبری گرفت -
 ملک جوانان تاخت باوردو در آمد دید هردو امیر بافوج خود مسلح
 و مکمل از دیرهای خویشی بطرف دربار بادشاهی میروند -
 ۹ ملک جوانان گفت که کجا میروید شما را سلطان میطلبید ایشان گفتند
 که غنیم عالم را برهم کرده بگذار تادست بردی نمائیم - گفت
 سلطان تنها در کنار آوردو ایستاده انتظار شمای برد - یکمرتبه
 بسلطان برسید بعد آن بککم سلطان کار کنید - هردو نهنگ دریای
 لشکر سلطانی قریب بهزار سوار مسلح خود را بخدمت سلطان
 رسانند دشنامهای غلیظ بایشان داد و گفت که ما بامید هشیاری
 شما ۱۰ تغافل کردم - شما خود از من هم غافل تر بودید گفتند ارادت
 چنین بود - حکم شود تاداد این بدعهد یدهم - انشاءالله تعالی

الف ۱ فی نمودند

ذ ۲ خوابان

ج ۳ زهر دغا سامت

ج ۴ " راجپوت گراسیم.....آمده بود " نیست

ذ ۵ و نداده

ذ ۶ سانت

ذ ۷ بعد آن بطرف دیگر در آمدند

الف ۸ غفلت ورزیدیم

شهر احمد نگر آبادان نمود - و گرد شهر حصار مستحکم از سنگ بنا فرمود - و قرار استقرار خویشی بانجا داد - و بنشست -

در سنه احدى و ثلثین و ثمانهائتم لشکر سلطان از برای کهى بر آمده بود - پونجا راجه ایدر از کمین بر آمده بر اهل کهى زد - میر کهى هزیمت، خورد^۱ وفیل که همراه او بود پونجا اورا گرفته راهی شد - آخر الامر جماء که منتشر شده بودند - باز جمع آمده تعاقب پونجا نمودند - اتفاقاً پدره رسیدند که یکى جانبش کوهیست سر بغلک کشیده و بجانب دیگر غاریست که عمق او بتخت الشری رسیده - درمیان همین قدر راه هست که یکى سوار^۲ بدشوار امرار نماید - چون پونجا در آن تنگناى در آمد و لشکر بادشاهی از عقب رسید - فیلبان روی فیل بر گرداند و بر پونجا راند - اسب پونجا بر مید و بر جست و در غار افتاد پونجا هما نجا جان بمالکان دوزخ داد - لشکر بادشاهی فیل را گرفته آمدند - اما از حال پونجا هیچ کس خبر نداشتند - روز دیگر هیزم کشی سرش را بریده بر دربار آورد - سلطان تعجب میکرد - و باور نمیداشت - فرمود کسی هست که پونجا راى شناخته باشد - شخصی از لشکر یان سلطان که چندگاه نوکر وی بود - گفت من فی شناسم - چون سرش را دید گفت آری این سر راوجی هست - حضار مجلس بنیاد سرزنى کردند که نام این کافر بچنین تعظیم فی بری - سلطان گفت هیچ نگوئید او رعایت حق نمى کرده -

بیت

زخم که از خون تو گوید سخن
چون نمکت خورد به بندد دهن

القصه بعد آن تادوسال سلطان بر تختگاه خود مستقر بود غیر از ضبط و ربط ولایت خویشی پروای مملکت بیگانه نم کرد^۳ ضابطم لشکر و تدبیر ممالک باستصواب^۴ و وزیرای پیشم و امراء

الف ۱ و فیلی

د ۲ بدشواری مرور کردی - ج یک سوار مرور نماید

ج ۳ "ضابطم لشکر..... انشاء الله تعالی" نیست

الف ۴ وزیرای دیانت پیشم

جنگ قائم شد با وجود باعث تعصب منتهزم گشت - میگویند که درین جنگ چهار هزار مرد از سلطان هوشنگ در جنگ گاه افتادند و فیلان مهیب که از جاجنگر آورده بود هم بدست سلطان احمد شاه افتاد - سلطان مظفر و منصور عزیمت دارالملکی خود نمود - تاریخ چهارم ماه جمادی الاخر سنه ست و عشرین و ثمانماینده در شهر احمد آباد تشریف قدوم ارزانی فرمود - و بعیش و عشرت شادمانی بنداشت - اهل شهر تهنیت گویان و آفرین خوانان خوش وقت شدند -

نقلست که سلطان احمد شاه دو ماه پیش ازین واقع از سارنگپور بانحضرت قدوة المحققین سیخ احمد کپتو نوشته بود که از روش و راه و قیغ حالات چنان فهم میشود که چند گاه درین دیار توقف درکار خواهد بود - حضرت ایشان در جواب نوشتند که شما در سنه ^۱ست و عشرین و ثمانماینده بافتح و نصرت در دارالملکی خویش خواهید آمد انشاء الله و همپچنان وقوع یافت - زهی زمانه مبارکی نشان ^۲که بوجود با جود چنین بزرگان آراسته بود - مثل حضرت قطب الاقطاب برهان الحق و الشرع الدین ^۳سید برهان الدین و فرزندان او از جمند صاحب صاحب کرامات علیه و مظهر خوارق جلیله شاه عالم و اخوان ایشان که هر یکی قطب وقت بود معاصر ایشان بودند -

القص بعد از آن تاسم سال سلطان احمد شاه بهیچ جانب ^۴دگر نکشید هم کسی بنواز و نعمت ^۵میگذراند - بعد آن در سنه تسع و عشرین و ثمانماینده لشکر بصوب ایدر کشید - راجه ایدر گر پخته بکوهسار در آمد - ولایتش را نهب و تاراج نموده در سنه ثلاثین و ثمانماینده بر کنار ^۷آب ساگر پرده کروهی از ایدر بسرحد گجرات

ج ^۱ "ست" نیست

الف ^۲ "که بوجود با جود چنین بزرگان آراسته بود" نیست

ج ^۳ "سید برهان الدین" نیست

الف ^۴ لشکر نکشید

ج ^۵ لشکر

الف ^۶ می گزرا نیدند

الف ^۷ هانمنی که پرده کروهی ایدر - نهانم بنی هرده کروهی

یافت - ضبط ضابطه برطرف شد - ازان باز در ولایت گنجرات
شورش^۱ پیدا آمد - و قندها سرزد - چنانچه بعد ازین در معالشی
مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی -

القصه در سنه خمس و ثلاثین و ثمانمائه خبر رسید که
سلطان فیروز بهمنی بادشاه ممالک دکن بر سر کفار بیجا نگر
لشکر کشیده بود هزیمت خورد چون میان او و سلطان احمدشاه
رابطه اخلاص و واسطه اختصاص مربوط بود لشکر قاهره را بکومک او
تعیین کرد چون لشکر بناحیه قلعه^۲ بهانیپیر رسید - قضا را
سلطان فیروز فوت کرد - پسرش سلطان احمد بهمنی بر تخت
نشست او سوغات قیمتی را بخدمت سلطان فرستاد و لشکر سلطان
را باز گردانید -

بعد آن در سنه ست و ثلاثین تا خمس و اربعین هر سال
گاهی بنهب ولایت ایدر و گاهی به تنبیه نصیرخان بن راجا حاکم
اسیر و گاهی بنادیب سلطان احمد بهمنی و گاهی بتاراج ولایت
میوار لشکر میفرستاد و گاهی خود اقدام میفرمود - مدام قندها ملازم
رکاب ظفر انتساب بود - در مدت سلطنتش گاهی شکست روی
نمود لشکر گنجرات دایماً بر لشکر مندو و دکن و آسیر و کفار
میوار و نواحی او غالب می آمد -

در سنه خمس و اربعین و ثمانمائه در مقام شهر احمدآباد
پیکر اجل در رسید - رخت اقامتش را بسمت دارالبقا کشید -
در خطیره که میان مانی چوکی احمدآباد واقع است مدفون
گردید - رحمه الله علیه -

قصه

شاه فلک از سیاست لرزید
پیش تو بطبع بندگی می ورزید
صاحب نظری کجا است تادر نگر
تا این هم سلطنت بدین می ارزید

الف^۱ پدید آمد

ذ^۲ بهاندیر - (ترجمه الف) تهانیر - ج بهامیر

صلاح اندیشم برین وجه قرار داد که از علوفات سپاهی نصف جاگیر تنخواه نمایند و ^۱ نصف نقد بجهت آنکه اگر تمام نقد مقرر نمایند علوفه نقدی برکت ندارد - سپاهی بی سامان بی باشد و در حراست ولایت بی پروائی میکند - اگر نصف جاگیر تنخواه شود از آن محل ازکاه و هیزم و شیرو جغرات و بز تمتع بی گرفته باشند - و اگر در زراعت و عمارت بگوشد منتفع گردد و در حراست ولایت بجان و دل سعی نماید و نصف نقد ماه بهاء بلا توقف و انتظار رسانند تا بجهت تحصیل آن هر جا باشد حاضر باشد - و اگر لشکری پیش آید محتاج بقرض نشود - در سفر مسافت بعیده و جهه در عزیمت مسافت قریب نیز احتمال دارد که در عزیمت مسافت بعیده خرجی از جاگیر بسپاهی نرسد بواسطه مخاطره راه پس نصف علوفه از خزانه عسره میگرفته باشند تا بسبب مایحتاج لشکر در نماند و قرض برپا نگیرد و از جانب اهل خانهاش نیز خاطر جمع باشد که از وجه جاگیر خرجی بخانه میر شد -

ضابطه ارباب التکاویل آنکی تکویل داد - باید که بنده از بندها بادشاهی باشد - و مشرف اصیل بجهت آنکه اگر هر دو اصیل باشند شاید همدیگر عقد دوستی منعقد سازند یا رابط خویشی پیدا کرده دست بخیانت دراز کشد و اگر هر دو بنده باشند علی هذا القیاس -

بیت

کندهم جنس باهم جنس پرواز
کبوتر با کبوتر باز با باز

و عمال پرگنات را نیز بهمین نسق متعین سازند - این ضابطه تا اخیر سلطنت سلطان مظفر ابن سلطان محمود بیگانه بحال خود بود - در زمان سلطنت سلطان بهادر چون لشکر آفاق بسیار جمع آمد وزرای کفایت شعار صحت حاصل ولایت نمودند - بعضی بحال یکی بده رسیده بود و بعضی نه و هشت و هفت ازده بیست هیج محل کمی نداشت - بعد از آن تغییر و تبدیل راه

الف ^۱ نصف نقد از خزانه بدهند

ماتعل از ۱ دیت قصاص اولی باشد - حکم کرد تا قاتل را در بازار بقصاص رسانده بر دار آویختند - تا یکی روز آویزان بود روز دیگر حکم کرد تا فرود آورده دفن کردند - پس از مشاهده این سیاست از ابتداء سلطنت سلطان تا انتها از امرا و سپاه کسی مرتکب بخون ناحق نشد - گویا حضرت سینغ سعدی شیرازی قبل ازین باچندین سال از روی کشف و کرامات این ابیات در شان سلطان عادل الدهر والزمان املا فرموده -

ابیات

سرسر فرازان تاج مهان
بدوران عدلش بنازد جهان
چنان سایه گسترد^۳ در عالمی
که زالی نپید یشد از رستمی
درایام عدل تو ای شهریار
ندارد شکایت کس از روزگار

نقلست که روزی سلطان بر منظر کوشی سلطانی نشستم بود در جوابیار سابهر که بتاعت کوشی بادشاهی مرور دارد^۴ دید که آب طغیان کرده چیزی سیاه بر روی آب غلطیده بی آید - فرمود تا او را آوردند - خمی بود که دران مرده را در آورده سر داده بودند حکم کرد تا جمیع کلان شهر را حاضر آوردند - فرمود بشناسید که این خم از ساخت کیست - یکی گفت که از من است و من بفلان مقدم موضع فلان از حوالی اجدآباد فروخته بودم - فرمود تا او را حاضر کردند - بعد از تحقیق و تفتیش معلوم شد که آن مقدم بقالی راکشتم و در خم در آورده بآب سر داده بود - حکم کرد تا او را بقصاص رسانند - همین دو خون ناحق در زمان سلطان اجدشاه واقع شده بود - بعد آن از نهیب و قهر و سطوت سلطنت سلطان کسی بر خون ناحق اقدام نکرد - این دوبیت سلمان مناسب عهد سلطان است -

الف ۱ مال
ج ۲ عادل و الدین و معحسن الزمان
الف ۳ بر
الف ۴ "دید" نیست

تولد سلطان شب نوزدهم ماه ذی الحجه سنه ثلث و تسعين و ۱^۱ ثمانماید بود - بیست سال از عمر شریف گذشت بود که بر تخت سلطنت جلوس فرمود - سی و دو سال و شش ماه و بیست و دو روز پادشاهی کرد - مدت عمر پناهجا و دو سال و چند ماه است - میگویند که از حد بلوغ تا آخر عمر نماز صبح سلطان گاهی قضا نشده - مرید قطب المشایخ شیخ^۳ رکن الدین^۴ کان شکر چشتی نبیره حضرت شیخ فرید الدین گنج شکر^۵ بود مرقد شریف ایشان در طهر شهر پتن گجرات واقع است رحمة الله^۶ علیهم - در عدل و تقوی و سخاوت نظیری نداشته و همیشه ساعی غذا بوده -

نقلست که داماد سلطان از روی تکبر جوانی و غرور خویشی سلطانی خون ناحق کرد سلطان او را بستم پیشی قاضی فرستاد قاضی ورثه مقتول را بدو بیست شتر^۷ دیت راضی ساختم پیشی سلطان آورد - سلطان گفت اگر چه ورثه مقتول بدیت راضی شده اند اما مرا قبول نباید کرد - چرا که ازین کار منعمان اشرار نظر بمکنند و قدرت خود کرده بر خون ناحق دلیری خواهند کرد - پس درین

ب ج ۱ سمع مایه

الف ۲ چنانچه ذکر او بالا گذشت

ج ۳ احمد کهتو

ج ۴ " کان شکر چشتی.....رحمة الله علیهم " نیست

ب ۵ اما بحضرت شیخ احمد نسبت اعتقاد بیشتر است چنانچه

کلوخ استنجا ای شعی بدست حضرت شیخ داد - چون

تاریکی شب بود فرمودند صلاح الدین است که خادم

قدیم حضرت شیخ بود - گفت نی احمد - حضرت فرمود

شاه نیک بخت - سلطان پسر خود ماحمد را مرید

حضرت شیخ کرد و مقبره شیخ رکن الدین در شهر پتن

الف ۶ اما بحضرت شیخ احمد نسبت اعتقاد تمام داشت

چنانکه شعی کلوخ استنجا بدست حضرت شیخ داد

چون تاریکی شب بود فرمودند صلاح الدین است او

خادم شیخ بوده گفت نی احمد - گفتند پادشاه

نیک بخت در عدل

الف ۷ " دیت " نیست

(باب نهم)

¹ ذکر جلوس سلطان محمد ابن احمد شاه
بر تخت پدر و لشکر کشیدن بچالب ایدر

بیت

گزارش کن پیکر این پرند
گزارش چنین کرد بانقش بند

کم روز سیوم بعد از وفات سلطان احمد شاه در سنم خمس و
اربعین و ثمانمایت سلطان محمد شاه بن احمد شاه بر تخت شاهی
جلوس فرمود - بعیش و عشرت مشغول شد - پروای جها بنانی
نداشت بلی کمند حوصله او بهدارج ² علیاء امور بادشاهی نمی
رسید لیکن زربخش بود - درین امر افراط می نمود خلق او را
سلطان معبد زربخش می گفتند - تاربخ ³ بیستم رمضان سنم تسع
و اربعین و ثمانمایت حق تعالی او را پسر مبارکی و معهود داد -
بساعت نیکی فتح خان نام نهاد -

و همدرین سال بر سر راجه ایدر لشکر کشید - او فرار نموده در
کوهستان خزید - از آنجا ایلاچیان خود را بخدمت سلطان
⁴ فرستاد و استعفاء تقصیرات گذشته نمود دختر خود را بخدمت
محمد فرستاد - سلطان محمد فریفته حسن او گردید و به شفاعت
او ایدر و ملکی ایدر را به پدرش بخشید - و از آنجا ولایت باکر
لشکر کشید - تاخت و تاراج آن ملکی نموده بسمت دارالسلطنت

ج ¹ ذکر جلوس سلطان ابن سلطان ابن سلطان احمد

شاه بر سر بر مملکت ولایت گنجرات

ج ² غبار

ج ³ بیست و هفتم

الف ⁴ فرستاده

منظوم

بعهدت زکس نالتم بر نخواست
 بغیر از کمان ورنالد رواست
 کم درعهد انصاف شاه جهان
 نکر دست کسی زورجز بر کمان

¹ و بت تحقیق پیوسته کم سلطان احمد طبع نظم هم داشتند این
 بیت در مدح قطب اقطاب سید برهان الدین ابن سید محمود
 بن سید جلال ² المشهور بمنحدوم جهانیان قدس ارواحهم که
 معاصر سلطان بودند زاده طبع اوست -

بیت

قطب زمانتم ما برهان بس است مارا
 برهان او همیشه چون نامشی آشکارا

ج ¹ "و بت تحقیق پیوسته.....چون نامشی آشکارا" نیست
 ب ² "المشهور" نیست

محمد ترکی متحصره کرده بطرف موضع گونهره من اعمال پرگنه ساندولی آمده بیمار شد - از آنجا باجدآباد تشریف آورد - تاریخی بیستم شهر محرم سنه خمس و خمسين و ثمانمائه از دار فناپدار بقا رحلت کرد - در حظیره مانک چوک^۱ باجنب پدرش دفن یافت - مدت سلطنتش نه سال و چند ماه بود - آنچم مصنف^۲ بهادرشاهی ذکر کرده مذکور گشت -

اما آنچم مشهور و معروف است و از ثقف اهل گنجرات مسموع شده و بمنزله خبر متواتر رسیده اینست که سلطان متعود خلعتی بادشاه ملکی مالوه در امور سلطنت و جهانبانی بنوعی که لایق حال بادشاهان است دقیقه فرو نمیگذاشت چه در رعایت احوال سپاهی و چه در تفقد بحال رعایا - باوجود این اوصاف معتقد و مرید در ویشان بود هر جا که در ویشی کامل و صاحب تصرفی رسید می شنید از دور یا نزدیکی بار سال تحف و هدایا و اظهار عقیده و اخلاص دل او را بدست می آورد - دران عصر در اولک گنجرات مردی کامل بود موسوم بشیخ کمال^۳ المشهور بشیخ کمال مالوا - مقبره موسی الیم عقب مسجد خداوند خان المسمی بملکی عیلم در عیلم پور از مضافات شهر معظم اجداد واقع است - ظاهرا سلطان متعود را بشیخ سابقا فی الجملة اشنائی و را بطم معرفتی بود بنا بران پیوسته تحف و هدایا برای ایشان میفرستاد و معروض میداشت که اگر از برکت توجه ایشان از درگاه بادشاه علی الاطلاق شهنکی ملکی گنجرات بنام من مقرر شود - اخلاصی که نسبت بخا دمان ایشان در دل دارد بر طبق آن خدمات فقرای خانقاه ملایکی پناه نیز بظهور آرد - فی الفور و ظیفم خدام ایشان مقدار وظیفم مقبره حضرت شیخ اجد کهنو که^۴ سه کرور گنجراتی متعین دارد و پانصد سکه زر بوزن گران از رایج الوقت فتوح فرستاد - و این خبر را شهنصی بعرض سلطان محمد

ب ۱ بحث

د ۲ اجدشاهی

الف ۳ "المشهور بشیخ کمال مالوا" نیست

د الف ۴ سه کرور تذکر گنجراتی بوده

خوبش مرا جعت نمود و همدرین سال عارف ربانی عالم سبکدانی
قطب المشایخ و الاولیا بدرالزهد و الانقیاء شیخ احمد کهتو المشهور
گنج بخش ازین سرای فانی بمقام جاودنی رحلت فرمودند -
فاضلی تاریخ و صال شریف راباین^۱ نظم ادا نموده -

بیت

طاو میم علی ثمانمایتم^۲
کان دال و یامن الشوال
عمره دل کان قطب
سات یوم النخمس قبل زوال

و تاریخ مذکور از لفظ آخر الاولیا نیز مستفاد میگردد

تقلست که درایام احتضار شخصی را سلطان متحد بعیادت
حضرت شیخ فرستاده بود آن شخص در اثناء راه بر وفات آن
بزرگوار اطلاع یافت برگشته پیشی سلطان آمد سلطان احوال
پر سید گفت "شاه عالم معتمد را بقاباد" و حروف این مصراع
نیز مبین تاریخ مسطور است و حضرت شیخ نسبت ارادت
به بابا اسحاق که در قصبه کهتو آسوده اند داشت - کهتو قصبه
ایست از قصبات سرکار ناگور -

القصر بعد آن سلطان در سنه خمس و خمسین و ثمانمایتم
بعزم تسخیر قلعه چانپایمر رایت افراخت رای گنگداس پسر
ترینگداس مضاف داد - هزیمت خورد بالای قلعه برآمد سلطان
محاصره کرد - هر روز جنگ و جدلی میکردند - چون کار بر اهل
قلعه تنگی پیدا کرد راجه ایلچی خود را پیشی سلطان محمود
ماند و والی فرستاد - و عرض داشت نمود که اگر سلطان وقت
بکومتی من قدم رنجم فرماید - بنده بهر منزل یکی لکم تنگ از
برای اخراجات لشکر پیشکش نماید سلطان محمود بطمع خام
ملاحظه اسلام ناکرده از مقام خویش روانه شد - چون بقصبه
دهودمن اعمال گنجرات که سرحد ولایت مالوه است رسید سلطان

ج^۱ نظیر ادا نموده که از لفظ آخر اولیا مستفاد میگردد

ج^۲ "طاو میم..... مستفاد می گردد" نیست

ج^۳ ترینگداس

یکی از اکابر امرا اطمینانی بسید عطاءالله که مخاطب بقوام الملکی بود و ^۱سیدپوره که پیشی دروازه اسرولیم آبادانست از عمارت سید مذکور است و مدفن سید هما نجاست ازین حال خبر یافت - دریافت که کار از دست بی رود - دست آن بقال گرفته بگوشه برد و دست بخنجر کرده گفت توئی که به بادشاه ما چنین راه بی نمائی و در فرار میکشائی اول کشتن تو بر ما اهم است - او گفت میران شما بجمع کمالات آراسته اید - این قدر از شما منخفی بنوده باشد که بادشاه شما که تری مشورت بمثل شما بهادران و دلیران کرده درین باب از من بقال خسیسی و بزدل مشورت بی نماید بجهت همین که او خریدار مشورت مردانه نیست - سید دانست که راست میگویی - دست از خنجر باز داشت و در فکر شد - بخاطرش رسید که اول امتحان شاهزاده جلال خان نمایم به بینم که او در چه مقام است در آن وقت جلال خان در قصبه ^۲نریاد بی بود - سید شبشب خود را بآنجا رساند و در مشورت بجلال خان گفت که پدر شما تخت سلطنت را بشما ارزانی داشت میخواست که خود باحرم و خزانه در کشتی نشست شکار ماهی دریا کند - اندیشه شما چیست - اگر حق تعالی این دولت را بشما تفویض نماید با معهود خلجی که بالشکر بسیار بخمال تسخیر ملکی گنجرات بی آید چه عمل می کنید - جلال خان گفت اگر این دولت مرا میسر شود بخدای مالک املک عهد بندم که یا دشمن را خوار کنم یا سر خود را در سر این کار کنم - از استماع این سخن سید خوشحال شد و گفت اگر چه صاحب آنچنان که باید نیست اما صاحبزاده چنانچه شاید است - آنگاه مافی الضمیر در معرض بیان آورد و گفت که چون اعیان مملکت و ارکان دولت در یافتند که پدر شما پروای ملکی خویش ندارد و اکنون ملکی گنجرات از حیث تصرف خاندان شما بیرون بی رود - اتفاق بر این دارند که شما را بادشاه بردارند و با معهود خلجی مقابل پیش آرند -

مصراع

تایار کرا خواهد میلش بکم باشد

ج ۱ "و سیدپوره.....هما نجاست" نیست

ج ۲ بریده

رساند و گفت که شیخ کمال باوجود لاف درویشی و ادعای
تجربیدی آنچنان زر دوستست که مصحف معجد را مخزن
تنکهای زر که معهود خلجی فرستاده ساخت و در آن نگاه داشت
سلطان این حال را بعد تفتیشی مطابق واقع یافت - متغیر شد
و آن دنانیر را بطریق غضب از شیخ کشیده مخزون خزینہ خود
ساخت - شیخ بواسطه نیازمندی و آشنای سابق گوشه خاطر
بسلطان معهود داشت - چون این فعل از سلطان معجد بظهور آمد
شیخ بغایت رنجید و شب و روز در درگاه حق تعالی فریاد و
شکوه از سلطان معجد میکرد - و داعی آن شد که بادشاهی ملک
گجرات بنام سلطان معهود مقرر رشود - بتکم حدیث نبوی
علیه الصلوٰۃ والسلام دعاء المظلوم مستجابند و لوکان فاسقاً ثیر دعا
بهدف اجابت رسید -

بیت

بترس از آه مظلومان که هنگام دعا کردن
اجابت^۱ تا درون دل با استقبال بی آید

شیخ امارت ملک گجرات بنام سلطان معهود مقرر ساخت - بلی
منشور ایالت این ممالک از درگاه مالک الملک بنام سلطان معهود
درست نموده باو نوشت که حکومت ملک گجرات از درگاه اله بنام شما
مقرر گردید - زود بیایید و درآمدن تعطیل نه نمائید - سلطان معهود
باهشتاد هزار سوار جرار مثل بهمن و اسفند یار بعزیمت تسخیر
ولایت گجرات متوجه شد - این خبر بسلطان معجد رسید - سلطان
معجد که از بقالی که همدم و هم مشورت سلطان بود درین باب
رای طلب نمود - آن خفیف العقل گفت که سلطان بادشاه برو
بحراست حرم و خزانه را در جهازات انداخته چند روز خود را بشکار
ماهی دریا قرار دهد - غنیم مثل سنگ که بخانه خالی در آید سرزده
باز خواهد گشت - چون صیحت جرات سلطان بواسطه غضبی که
بر شیخ کمال رفت مبدل بضعف جبن شده بود - رایش را پسندید
و مشغول^۲ باستعداد جهازات شد و باهیچ یکی از ملازمان نیکی
اندیش و شجاعت پیشه درین باب استصواب ننمود

الف^۱ تا در دل

الف^۲ باستعداد آلات جهازات شد

(باب دهم)

¹ ذکر جلوس سلطان قطب الدین بن محمد شاه
الموسوم به جلال خان بر سر تخت و مصاف کردن
بامحمود شاهی برگشته بحث

بیت

نویسنده این خاتمه سواد
زعنبر چنین زیب کافور داد

که تاریخ یازدهم شهر محرم الحرام سنه خمس و خمسين و ثمانمائه
پسر بزرگ سلطان محمد یعنی سلطان قطب الدین ² بن محمد شاه
بر تخت سلطنت اجلاس یافت و بر رسم و بائین اباء اجداد خویش
³ سپاه را بتخلعت و انعام سرافراخت -

مولف تاریخ بهادرشاهی مینویسد که درین اثنا سلطان محمود
خلجی بادشاه مملکت مالوه بعزم تسخیر ملکی کججرات از مرکز
سلطنت خویش باغبید و بصوب کججرات لشکر کشید - چون
بناحیه سطانپور رسید ملکی علاوالدین ⁴ سهراب که از طرف سلطان
قطب الدین حاکم آنجا بود دروازه قلع بر روی وی بسته بتجنگ
توپ و تفنگ پیش آمد - تا هفت روز محاصره کشید - بعد آن
بستن مبارکی خان بن احمد شاه عم سلطان قطب الدین که در زمان
سلطنت سلطان محمد پیش سلطان محمود رفتن بود آمده سلطان
محمود را دید - سلطان او را بکلام مجید سوگند داد و سوگند
بتحلیله خورد - گفت اگر علاوالدین از خداوندگار بگردد کلام مجید

ج ¹ ذکر جلوس سلطان قطب بن سلطان محمد بن

سلطان بر سر سلطنت کججرات مرسماع الافات

الف ² " بن محمد شاه " نیست

ذ ³ سپاه و رعیت را

ب ج الف ⁴ ملکی علاوالدین بن سهراب

شاهزاده قبول کرد - سید شباشب پنهانی براه دروازه میر کو
 شاهزاده را با هدا باد آورد و داروی وفات در کانسهم حیات سلطان
 متعهد بر ریختن سلطان از عالم فانی بملکی جاودانی رحلت کرد -
 و کان ذلک فی التاریخ شهر متحرم سنه خمس و خمسمین و ثمانمایت -
 ۱ سلطان نسبت ارادت بحضرت شیخ احمد که تنو داشت چنانچه
 بالا مذکور است -

واقع پرسید گفتند زنارداران موضع برناوه این کار کرده بودند رفتند - سلطان گفت که آب گنجرات اقتضای شجاعت میکند که از زنارداران این چنین عمل صادر شد -

القسم از آنجا بشهر بروده آمد - شهر مذکور را بتاراج داد - درین اثنا خبر رسید که سلطان قطب الدین بنابر بشارت پیران صاحب ولایت شهر معظم اجداباد کمر همت بسته بمقام ^۱ خانپوربانکا نیر که بر گذرگاه آب ^۲ مهندری واقعست قبه بارگاه ^۳ افریخت - ^۴ امامولف مذکور به بشارت پیران ذکر نکرده - بنابران آنچه فقیر از ثقه گنجرات استماع کرده و ^۵ در نزد اهل این دیار بمنزل خبر متواتر پیوسته تکریری نماید و آن اینست که چون بدین قدم سلطان مسعود در حدود ولایت گنجرات اهل این دیار شنیدند زلزله در نهاد ایشان افتاد - سبب قلت لشکر گنجرات و کثرت عساکر سلطان مسعود قیامت آیات پیشوایان صواب نمای و نیکی رایان عقد کشای اتفاق کردند برین که دولت سلطنت باین خاددان غالبشان موعود به قطب زمانی متخوم جهانیان است - پس اولی آنست که اولاً درین امر خطیر تولا بهحضرت قطب العالم سپید برهان الدین نمایم که فرزند دلبنده ایشان است - ^۶ ملکی حسباً و نسباً عین متخوم جهانیان روز دیگر سلطان قطب الدین را بهخدمت قطب اقطاب آورده در سلکی اراده در آورده حقیقت حال عرضه داشتند - که بر ضمیر منیر متخفی نبوده باشد که مسعود خلایجی باهشتاد هزار سوار و فیلان بسیار بعزم تسخیر ملکی گنجرات قدم در سرحد نهاده و ملکی گنجرات باین سلسله از عطیم بزرگان ایشانست - امید که از توجه حضرت سر مسعود بکفایت رسد - و این ^۷ مهم دوردراز نکشد - حضرت ایشان فرمودند که خاطر جمع

د ۱ جانپور

ج ۲ مندری

الف ۳ افریخت

الف ۴ امامولف مذکور کیفیت بشارت پیران ذکر کرده

الف ۵ از

ب الف ۶ بلکه

الف ۷ بدور و دراز نکشد

خصم جان او گردد سلطان^۱ باور کرد و بساهشی او را بماندو فرستاد و ملکی را بنواخت بادوسردار نانی مقدمه جیش خود ساخت و از آنجا بکوچ متواتر روانه گشت -

چون بموضع^۲ سارساپالری سرکار بهروج رسید بملکی مرجان سلطانی که حوالدار قلعه بهروج بود پیغام فرستاد که چون^۳ ملکی علاوالدین شرف ملازمت دریافت بانواع اعزاز و اکرام ممتاز گردید - اگر او هم طریق اطاعت بپیماید و براه موافقت درآید - بکصول مرادات جزیه فایز میگردد - باید که سوداگران نانی که متوطن شهر بهروج اند همراه کرده بملازمت برسد -^۴ سیدی مرجان جوابهای ساخت داد و استنکام قلعه نموده قدم برجاده جنگ نهاد سلطان مسعود از ملکی علاوالدین پرسید که فتح قلعه بهروج در چند روز میسر شود - ملکی عرض کرد که^۵ اقل مرتبه ناشی هفت ماه محاصره باید نمود - و به هرطرف نقبها باید کند و ساباطها باید بر آورد آنزمان نیز احتمال باقیست - سلطان گفت ما میخواهم در شش ماه تمام ملکی کنجرات در حیطه تصرف خود در آوریم -

از آنجا کوچ کرده از آب نریده عبور نموده رو بسوی بروده آورد در منزلی که از آنجا بموضع^۶ برناوه فی آیند فیل مست از افیال سلطان مسعود واشده بنیاد بد مستی کرد - و از لشکر برآمده رو بصakra نهاد - اتفاقاً شباشب بموضع^۷ برناوه آمد - زنا داران موضع مذکور بضرب شمسیر و تیر فیل راکشته بدر رفتند - صباح که سلطان بموضع برناوه آمد دید که فیل را پاره پاره کردند - صورت

۱ ذ باور کرده زن و بچم او را بماندو فرستاد

الف ۲ سارساپالری من اعمال سرکار بهروج

ذ ۳ ملکی علاوالدین بن سهراب

ج ۴ باصفای مصاعف الطافی بادشاهانه مخصوص کرد و چون

این نوشته بر سیدی مرجان رسید

ذ ۵ ملکی مرجان

ج ۶ اول

ذ ۷ نریاد

ذ ۸ نریاد

والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس عمل بايد كرد تا بوجه حق
ممتاز باشند -

قطعه

چم خوش گفت فردوسی پای زاد
که رحمت بران تربت پای باد
میازار موری که دانه کنش است
که جان دارد و جان شیرین خوش است

حضرت شاه باز پیش شیخ آمده بعد از اظهار نیاز مندی پیغام
گذاری کردند و مکرر استدعا عفو نمودند - شیخ از طور اول تنزل
نموده زبان بهجوابات غضب آمیز و کلمات غصه انگیز کشود
حضرت شاه حزین و غمگین بخدمت قطب اقطاب رسیده گذشتن را
القا نمود - عرض کردند که شیخ از جانب نفسانیت بطرف انسانیت
نمی آید از آنجهت مرا پیش ایشان رفتن خوش نمی آید - قطب
اقطاب فرمودند که نظر ما با سایشی خلق خدا است درین امر
ملالت را بخود راه نباید داد - یکی مرتبه باز بروید و بگوئید که بنده
برهان الدین تقبیل قدم شریف می نمایم و میگویم که بدوستی
معهد رسوالله منت عفو این گناه بر ذمه بنده نهاده از سر انتقام
در گذراند که اهل مندم مردم ساخت و بی مروت اند - اهل این
دیار بایشان نمی توانند ساخت - حضرت شاه باز پیش شیخ
آمده گفت را بیان نمودند چون شیخ کمال از کمال درویشی
آگهی نداشت ادراک عاقبت امور نتوانست کرد - ^۱ از تکرار دعوت
و کثرت ریاضت نوری بقدر روزنه خانه استعدادش تافتم بود
زاویم ادراکش ازان پرشد و بهمان قانع و خورسند بوده از تلون
معرفت اسرار الهی که ^۲ لا بعد ولا تخصصی است خبر نداشت
والا از تکرار استعفاء قطب ربانی که هر یک بمنزل سراجاً منیرا
بود مطلع بر مال کار میشد و تابع رضای آنحضرت میگشت -

الف ^۱ از تکرار "خبر نداشت والا" نیست

ج ^۲ لا تعد

دارید حدوی و نفرقه از دل برآید^۱ - كَمْ مِنْ فِئْتَةٍ قَلِيلَتْمْ غَلَبَتْ فِئْتَهُ كَثِيفَةً يَأْتِيَنِ اللَّهُ^۲ واقع است - ملاذ مظلومان و معاذ مغمومان مالی الملکی است - اما باعث این آثار ربانخی خاطر درویشی است که از ناعاقبت اندیشی پدر شما بوجود آمده - علاج این امر نیز حسب المقدور بمعرض ظهور خواهد رسید - بعد آن فرمودند که کسی هست که پیشی حضرت شیخ کمال برود و استعذار تقصیرات نماید تا شیخ از مقام انتقام در گذشته در محل عفو درآید - حضار منجس عرض کردند که از برای این کار بهتر از شاه^۳ منجهن کسی سزاوار نخواهد بود حضرت ایشان فرمودند^۴ با با شما بروید و دعاء ما بخدمت شیخ برسانید و استعفا نمائید و بگوئید که مواخذه پدر بر پسر نمی آید كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى وَلَا تَزِرُ وَازَّةً وَزَرَ أَخْرَى از گذشته در گذشته بر سر عفو آیند -

مصراع

در عفو لذت نیست که در انتقام نیست

و بسطان محمود خلجی بنویسید که براه صلاح درآید و مراجعت بملکی خویشی نماید - تا خلق خدا که در قلق و اضطراب افتاده بیاساید -

حضرت شاه عالم پیشی شیخ آمده آنچم از حضرت ققط اقطاب شنیده بودند یکپس بیان نمودند - شیخ قبول نکرد و جواب مطابق سوال نگفت - حضرت شاه آمده صورت حال بعرض قطب اقطاب رساندند حضرت قطب فرمودند که بابا باز بروید که این مهم از شما میکشاید و بشیخ نیازما برسانید و بگوئید که نظر باسایش خلق خدا باید کرد و پیشم عفو پیشی باید آورد که درین مصلحت بندهای خدا بسیار است و درویشانرا مودای این آیت کریم

الف^۱ بمقتضای کم من.....

ب^۲ وَ اللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ

ج^۳ "منجهن" نیست

الف^۴ فی الواقع از برای این کارمیان منجهلا سزاوار است پس روی بابیشان آورده فرمودند که بابا شما بروید

از و رود این کلام شینخ در غضب رفت - و گفت که این بازی طفلان نیست که هر زمان تغییر و تبدیل پذیرد و نظر بر لوح محفوظ کنید که ملک گنجرات از حیطه حکومت بادشاهان^۱ نای بر آمده بنام مسعود خلجی ثبت نموده اند - دست بالا کرده از غیب کاغذ^۲ طورشعی بدست گرفته بحضرت شاه داد که اینده فرمان حکومت ملک گنجرات که بنام مسعود خلجی درست شده - حالا درین باب مبالغه فایده ندارد - باز گردید و صورت واقع را به پدر خود بگوئید - از استماع این جواب رگی هاشمی آذکحضرت بپذیرید و غیرت بر بابائی شینخ کمال در کار شد - فی الحال^۳ آن کاغذ پاره ساخت و گفت: که این نوشته در دیوان قضایی پرو انگی قطب اقطاب مثبت نیست - این زمان شینخ بر مال کار اطلاع یافت و دانست که تقدیر چنین بود -^۴ فکسب شینخ را بیدوشی روی داد و گفت که سید زاده زور کرد بهمین گفتن جان بداد -

چون این خبر بحضرت قطب اقطاب رسید فرمود که منجهلا^۵ ای پسر میانم که حضرت قطب شاه عالم را اکثر باین صیغه یاد میکردند سرعت نمود هنوز تسخیر در کار بود -^۶ القسم خبر ماجرا بسمع سلطان مسعود رسید لیکن از غرور کثرت لشکر و آلات جنگ مثل توب و تفنگ عبرت نگرفت - کوچ بکوچ روانه گشت - فتنه عظیم در ملک گنجرات مبعوث شد - اهل این دیار بعضی خود را بنجلا وطن قرار دادند و بعضی دل بهیلائی نهاده از خانمان مایوس گشتند القسم -

-
۱	د	مانکی
۲	د	طوسی
۳	الف	آن کاغذ را پاره پاره ساخت
۴	د	نخست - ج فکسب
۵	ج	" ای پسر میانم.....میکردند " نیست
۶	ج	مارا از روی تواضع بهر قدری سجداء بایست کردن میکردیم و به ملازمت شینخ مذکور فی رفتیم تا که خود منفعل شده بر سر عقیق آمد - هر چه پرو رفت هم موجب دل آزاری او بود - از ثقات گنجرات نبسوت پیوسته ملک بمنزله خبر متواتر رسیده که در روز سیوم از وفات شینخ کمال حضرت شاه عالم فرمودند که باران نباشد

بیت

سرکشیدن بامر اهل کمال
هست ناشی زسرنقص و بال

بدانکه اگر درین مرتبه^۱ جمیعت خاطر خلق خدا و استقرار حکومت گجرات بر سلطان قطب الدین مقرر نمی بود - حضرت قطب اقطاب هرگز استدعاء استعفاء نمی نمود بلکه حرف عفو مذکور نمی فرمود چرا که انبیا علیهم اسلام طلب معال نکردند اولیا که متابع قدم ایشان اند نیز طالب معال نشوند - پس^۲ استعفاء آنحضرت عرفا را کافی بود - بر فهم عاقبت امور چنانچه بر طبع^۳ فتن ظاهر و باهر است - اما درین صورت حق بجانب شینخ کمال است و آینه کریمه انا کل شیشی خلقناه بقدر مصداق این حال است -^۴ چیزی که نداده باشند چگونه یابند و آنچه نموده باشند چه صورت بینند -

القصر شینخ ازین حال فرخنده مال غافل بوده باز آغاز جوابهای درشت نمود و گفت مدت هفت سال است که از درگاه دو التجال بعد از^۵ ادای صلوٰۃ صیام استدعا نموده ملکی گجرات بنام سلطان معهود خلجی مقرر گردانیده ام - الحال پدر شخصی که بر ما ظلم کرده باشد بر پسر او سلطنت ملکی گجرات^۶ مسلم داشته معهود خلجی که معجب و معتقد درویشان است اورا بی حصول مقصود گردانم نمیشود - سید زاده میان برهان الدین رادعاء مابرساتید و بگوئید که تیر از شست رفتن را باز گردانیدن معال است حضرت شاه متبسم شده فرمودند -

بیت

اولیا راهست قربت از آله
تیر رفتن باز گرداند ز راه

-
- الف ۱ "جمیعت خاطر خلق خدا" نیست
ذ ۲ استدعاء عفو
ج ۳ عارف
ج ۴ خبری
ج ۵ بعد از استدعاء بسیار
ج ۶ چگونه

د-بیت

خدائی که بالا و پست آفرید
زبردست هر دست دست آفرید

فرمودند تاجمعی فیلان خاصگی سلطان را بنظر در آوردند - ازان میان فیملکی میانم که هنوز بسرحد مستی نرسیده بود جدا کرد و دست مبارکی خود را بر سروی کشیدند و فرمود که ای شدنی شکم قصاب را پاره کن بقدره الله تعالی و تیری بی پیمان را بکمان پیوستم بجانب لشکر سلطان مسعود انداختند و فرمودند که این تیر بقایم چتر مسعود رسید و او را مکسور گردانید - بعد آن وداع فرمود -

سلطان متوجه شد - چون برگذر آب مهندری بمقام^۱ خانپور بانکا نیر نزول اجلال فرمود کنگداس راجه چانپانیر که طریق بغی اختیار نموده سلطان مسعود را دیده بود درین یورش پیشوائی میکرد و رهبری می نمود - بسطان مسعود عرض کرد که گذر خانپور را غنیمت گرفته اگر حکم شود بگذر موضع^۲ اینتاری من اعمال پرگنه باراسینول گذشتم براه^۳ کبیر پنچ درائیم - سلطان پسندید و بصوب گذر موضع مذکور کوچ کرد - ازان منزل ملکی علاوالدین بن سهراب با امرا که رفقای او بودند گفت من سوگند خورده بودم که از خداوند برگردم - خداوند من سلطان قطب الدین است - من پیش خداوند خود میروم - شما براهی که خداوند شمای رود بروید آنجا جدا شده آمده بپابوسی سلطان قطب الدین مشرف شد و گفت که غنیمت راه کبیر پنچ اختیار کرده خداوند نیز عنان عزیمت معطوف بانصوب نمایند - سلطان قطب الدین پیس از رسیدن سلطان مسعود آمده در سواد قصبه کبیر پنچ قبضه بارگاه^۴ افروخت^۵ از انطرف سلطان مسعود بقصد شبخون از منزل خود روبراه آورد

ج	۱	خانپور
ج	۲	انتسیاری
ج	۳	کرتاج
الف	۴	افراخت
الف ذ	۵	از آن طرف سلطان مسعود نیز برسم گروهی آمده منزل گرفت شب سلاج ماه صفر سلطان مسعود بقصد شبخون

سلطان قطب‌الدین به حضرت پیر دستگیر قطب اقطاب التماس نمود که اگر درین معرکه حضرت ایشان اقدام فرمایند زهی سعادت والا باب جیو یعنی شاه عالم که سلطان ایشان را باین صیغه یاد میگرد حکم شود که برین لشکر سایه اندازی فرمایند تا بیهمن مقدم ایشان حق تعالی فتح و فیروزی روی نماید - حضرت قطب اقطاب فرمودند که قطب‌الدین مظلوم است و مسجود ظالم - رعایت مظلوم از قبیل حسنات است - شما موافقت نمائید - حضرت شاه بر فاقهت قرار داده روانه شدند - در کوچ دوم از اجداد آب کمی کرده چنانچه از برای وضو تهجد حضرت ایشان بهم نرسید - صباح آن بسلطان قطب‌الدین اعلام فرمودند که از کدورت هوای لشکر و تردد راه غباری در حضور ظهور بی یابد من بر خصم شما مراجعت می نمایم خاطر جمع دارید که از درگاه آله فتح بنام شما مقرر و مثبت شده ^۱ سلطان عرض کرد که شمشیر خاصه بمن مرحت شود - فرمودند که شمشیر و عصا و کفش و ردا آنچیز از درویشان است جان دارد - شما از بادشاهان عالیشانید - مبادا از شما نسبت بدرویشان امری ظاهر شود که لایق حال ایشان نباشد - آنزمان این شمشیر زیان دارد - سلطان در پای افتاد و گفت که من از خاکی برداشتم حضرت ایشان و ایشان که مربی و پیرزاده من باشند از من نسبت بایشان بی ادبی چون ظاهر میشود که آن روز تیر بقتدیر آهی آمد نیست و آنچیز گفته شده شدنی - سلطان را رقت روی داد - حضرت شاه شمشیر خاصگی بسلطان دادند - همدران وقت مذکور شد که سلطان مسجود فیلی دارد کوه پیکر دیو هیئت غالب جنگ نام - از استماع آوازه دمامه روبهستی می آرد - دران حالت هیچ فیلی باو مقابل نمیشود و اگر احیاناً شود جان سلامت نمی برد تا شکمش را پاره نسازد نمی گذارد از آنجهت او را قصاب گویند حضرت شاه فرمودند -

ج ^۱ سلطان قطب‌الدین بعرض رسانید هرگم که حضرت بانفس نفیس خود متوجه نمی شوند بجهت اطمینان خاطر این از خاکی برکشیده و بر افلاکی رسانیده درین معرکه که نشان از یوم یفراطر حن اخیم وامثم و ابیم میدهد - ج "سلطان عرض کرد" نیست

بیت

بساقفل را کان نباشد کلید
کشاینده ناگه آید پدید

و سلطان قطب الدین دران معرکه با سپ پور سوار بود و چتر
سبز بر سر داشت دریا و از موج خون میزد - القصه هر دو
بادشاه در قلب گاه خود ایستاده پای جلادت افشوده داد
دلاوری میدادند - و بر روی سپاه از وعده انعام و استمالت
اکرام ابواب تهور میکشادند -

نقلست اول از طرف سلطان محمود مظفرخان حاکم ولایت
چندیروی با چندین فیل نامدار بر میسره سلطان قطب الدین
تاخت وزیر کرده بر آوردوی سلطان قطب الدین آمد و دست
بناراج کشاد حتی که خزانه سلطان قطب الدین را بر فیلهای
خود بار کردن گرفت - درین اثنا میمنه سلطان قطب الدین
میسره سلطان محمود را شکست داد و مقدمه با مقدمه در افتاد
تائویت بقلبین رسید - فیلان سلطان قطب الدین از مقابله فیل
غالب^۱ جنگ سرها زدیدند - سلطان گفت شدنی راپیش آرید
تا شکم قصاب پاره کند که باب جیو یعنی حضرة شاه جیو چنین
فرموده اند - همچنان کردند - شدنی دوید و بقصاب در افتاد - و
درین اثنا گروهی از مردان پیل تن و دلیران شیرافکن از
متوطنان دهولقم که آنها را دروازیه میگفتند از اسب فرود آمده
قصاب را پی کردند - مثل گاو بر زمین افتاده دندان شدنی
کلیدوار در شکم قصاب خزید و رودهایش را بسان پره های قفل
بیرون کشید - همدرین حین تیری از غیب بر قائم چتر سلطان
محمود رسید و خارق آنحضرت که کیفیت او بالا گذشته ظاهر
کردید - یکی از فضلا علیه الرحمة این معنی را بنظم آورده و آن
اینست -

قطعه

چو بر چتر خلجی بینداخت تیر
بر آمد ز جیشش هزاران نفیر
هزیمت غنیمت شمردند شان
عیان گشت تقص کمال آنزمان

رهبرش راه گم کرد - تا صبح در رنگ کاو عصار گشت - راه بجائی نبرد - چون رایت آفتاب از قلبگاه مشرق نمایان شد سلطان قطب‌الدین نیز افواج آراست و ترتیب داده بایستاد و میمنه را بدلاورخان سلطانی بالشکر جرار و فیلان خونخوار سپرد و میسره را بملک نظام مختص الملکی حواله کرد و در قلب باخود خاندجهان و ملک منیر وزیر و متهاخان بن سلطان مظفر و ضیاءالملکی و طوغانش کهتری المخطاطب افتخارالملکی و سکندرخان^۱ خال سلطان محمد بن احمد شاه و ملک حلیم اعظم‌خان و قدرخان را نگاه داشت - و در مقدمه دلاوران جنگ دیده و مردان معرکه آزموده تعیین نمود - از انطرف سلطان محمود میسره را بر مقابل میمنه و میمنه را بر مقابل میسره و مقدمه رو بروی مقدمه ترتیب داده رسیده آمد -

ابیات

دو لشکر بهم چون دو دریای^۲ نار
رسیدند ناگه پی کارزار
بر آمد زهر جانبی ابر تیغ
فرو ریخت خون همچو باران و میغ

نقلست که چون نایره جنگ^۳ اشتعال یافت - سلطان محمود فیل سوار بود و چتر سیاه بر سر داشت - مثال شعله آتشی برق می نمود - فیل غالب جنگ را کلید وار مقدم فوج خود داشت ناقل موکب غنیم را بان فتوح نماید - لیکن از این حال غافل بود که

بیت

هر عقده که بسته شد ز تقدیر
کی فتوح شود بدست تدبیر

با آن فیل را قفل مثال بر در حصار فوج خود زده بود بنخیال آنکه از هیچ کلید نکشاید و ازین واقع خبر نداشت -

د^۱ افتخارخان
ج^۲ نار
ب^۳ اشتعال

واپسی فرستادند اما از کیفیت نذر معهود هیچ نگفت حضرت
 اقطاب بشاه عالم فرمودند که بابا در باب فتوح لاردولاکد واقع است
 فرستاده سلطان قطب‌الدین را رد نبایستی کرد حضرت شاه از
 غایت ادب سکوت ورزیده دم نزدند اما از وقوع این واقعه
 حضرت شاه از سلطان قطب‌الدین رنجیدند و در صفای توجه
 خاطر دریا مقاطر که نسبت بحال سلطان بود غباری روی نمود
 و اثر این غبار سخن بسیار دارد انشاءالله تعالی بعضی ازان در
 محفلش بمعرض بیان خواهد آورد -

نقلست که چون سلطان معهود خلجی سرحد گنجرات رسید
 بعضی اهل قلم از ^۱ هنود که در نظر سلطان معهود مردود بودند
 رفته سلطان معهود را دیدند - سلطان از ایشان تقسیم ملکی
 گنجرات طلبیده بنظر در آوردند دید که ^۲ دودانکی ولایت بنجاگیر
 سپاهی و خالص بادشاهی تعلق دارد و یکی دانی خیرات است
 با اسم ایم و غیرها میگویند این قدر خیرات تازمان سلطان
 قطب‌الدین بود بعد آن هر کدام در ایام سلطنت خویش
 مزید کردند سلطان معهود گفت که ملکی گنجرات بدست آوردن
 کار مشکل است که هم لشکر مرتب دارد و هم عسکر شاه
 ما احسن من قال -

بیت

مسلم بایدت گر بادشاهی
 بجاید کردن از دلها گدائی
 نگیرد آنجهان قلب مرتب
 مگر قلب ضعیف لشکر ^۳ شب
 چو میخواهی که زانسو در کنی باز
 علم بالا کنی تا عالم راز
 سپاهی جوی بی خیل و سراکب
 که بیدارند هر شب چون کواکب

الف ^۱ دو حصه
 ب ^۲ "از هنود" نیسب
 ج ^۳ تب

القصر از ضرب آن تیر قائم چترش بشکست و ^۱دورداش نگوئسار
گشت از معاینه این حال لشکر سلطان مسعود در هزیمت افتاد -

بیت

ببجان برد خود هر کسی گشت شاد
کس از گشتن کسی نیامورد یاد

مظفرخان که باعث این فتنه بود در بند افتاد - سلطان فرموده تا سر
از تن او جدا کرده بر دروازه کبیر بنج او بختند - و این واقع روز
جمعه غره شهر صفر سنه خمس و خمسین و ثمانمایتم بظهور
آمده - القصر چون سلطان مسعود تکیم بر کثرت سپاه و بسیاری
آلات جنگ کرده بود مغلوب گشت و سلطان قطب الدین که
اعتماد بر قول درویشان و فاکیشان کرد و حکم ایشان را بحکم
آیت کریمه *وَمَارَمِيتْ اُذْرَمِيتْ وَلَکِنَّ اللّٰهَ رَمٰی حَقّ* داشت عروس
ظفر بر منظر نظر و منصه بصراو جلوه گر کردید -

بیت

هر که تولا بدر حق کند
توسن افلاک شود رام او

نقلست که وقت و داع حضرت شاه فرمودند که از برای حصول
این مرام چیزی نذر کنید به ارواح انبیا علیهم اسلام سلطان گفت
به نذر کردم که بروح هر پیغمبری تنکر زر بخدمت فرستم
تا بفقرا اتفاق فرمایند حضرت شاه فرمودند بسیار است ادای آن
بدنیا داران دشوار است سلطان مبالغه کرد حضرت شاه فرمودند که
بجای تنکر زر تنکه نقره باشد سلطان قبول کرد میگویند که بعد
فتح هفتاد هزار تنکه نقره بخدمت فرستاد حضرت شاه فرمودند که
عدد پیغامبران زیاده بر هفتاد هزارست باز گردانیدند سلطان
تغافل کرد حضرت شاه از خزینم خود یکی لکم و بیست و چهار
هزار تنکه نقره بفقرا اتفاق نمودند روزی سلطان قطب الدین
بخدمت حضرت قطب اقطاب بعرض رساند که من هفتاد هزار
تنکه بخدمت حضرت شاه فرستاده بودم بدرجه قبول نیفتاد

بجای رسید که میان ایشان قتال واقع شود - رانا رنجبیده ولایت خویش رفت و باز بسبب نزاع مذکور جمیعت کرده بر سر ناگور آمد - شمس خان قلعہ ناگور را استنحاکم داده خود برای استمداد بملازمت سلطان قطب الدین آمد و دختر خود را بزنی سلطان داد سلطان رای ^۱ امین چدد تاک و ملک گدائی را بامرا و سپاه بکومی اهل قلعہ ناگور فرستاد و شمس خان را در ملازمت خود نگاه داشت امراء مذکور بنواحی ناگور بارانا مصاف دادند - مسلمانان بسیار بدرجہ شہادت رسیدند و کافران بی شمار رخت اقامت بسمت جہنم کشیدند فتوح و ظفر بجانبی مشخص نشده قایم ریختند ^۲ رانا نواحی ناگور را مع شہر تلخت و تاراج نموده برگشته بدیار خویشی رفت -

از استماع وقوع این واقعہ در سنہ ستین و ثمانمایتم بقصد ^۳ انتقام تاراج نواحی ناگور سلطان بصوب ولایت رانا لشکر کشید در اثناء راه کہیتا دیورہ راجہ سروہی بشرف پای بوس مشرف شد و استغاثہ نمود کہ قلعہ ابو کہ ماوای سسکن اباواجداد ماست رانا از ما بزور ستندہ - بادشاہ عالم بداد من برسد - سلطان ملک شعبان عمادالملکی را تعیین کرد تا قلعہ ابو را از دست متعلقان را نا گرفتہ بکہیتا سپارد - ملک مذکور گاهی باین نوع امور ارتکاب نمودہ بود - ^۴ ناسپاہیانہ در تنگنای قلب در آمدہ رفت - کافران سد منافذ نمودہ از اطراف جبال بچنگ پیوستند - ملک شکست خورد و مردم بسیار بکشتن داد - این واقعہ در ناحیت ^۵ کوئنبہل میر بسمع سلطان رسید - دران اثنا را ناکوینہا از قلعہ فرود آمدہ حنگ کرد ہزیمت یافتہ باز گشتہ بقلعہ برآمد - سلطان کوئنبہل را محاصرہ نمودہ و لشکر جرار بہرطرف ولایت رانا تعیین نمود تا تلخت و تاراج نمایند - میگویند در آن مرتبہ بمرتبم ولایت رانا تاراج یافت کہ ^۶ ہجائہ هیچ ہندوی جنس مویشی

د ۱ امین چند مانکی

الف ۲ رانا نواحی شہر ناگور را تلخت و تاراج نمودہ

الف ۳ "انتقام" نیست

ج ۴ "ناسپاہیانہ" نیست

ج ۵ کومہنر

دعا زین به نمیدانم بجاییت
 که از دلها^۱ رحم باغشده خدایت
 اگر یکدل ترا خواهد بامید
 بپام عرش برزن کوس جاوید

القصر چون سلطان قطب الدین مظفر و منصور باجی آباد آمد
 بعیش و کامرانی مشغول شد - همیشه جشن های شاهانه میکرد
 و صاحت های ملوکانه میداشت و اوقات شریف را بشرب و شراب
 و صحبت شاهد صرف میکرد - عمارات عالی بنیاد نهاد مثل حوض
 کا نکریم که عظیم المثل و بی مانند است و^۲ باغ نگین و حوض
 اندونی او و مکتلهای^۳ کمندلور که هر یکی یاد از ریاض بهشت و
 قصور جنت میداد - فقیر چند سال پیشی ازین این همه را دیده
 بود - الحال ازان محال نشانی نمانده - مگر حوض مذکور و باغ مسطور

القصر در سنه خمس و خمسین و ثمانمائه که سلطان مسعود
 خلجی بقصد تسخیر ولایت ناگور لشکر کشید و سلطان قطب الدین
 سید عطاء الله المصطاف بقوام الملکی را بالشکر قاهره بکومک
 حاکم ناگور تعیین نموده قریب بنواحی سانبهر رسیده بود که سلطان
 مسعود احتراز نموده بسمت دیار خویش مراجعت کرد - قوام الملکی
 نیز بصوب دیار خویش عود کرد - بعد ازان^۴ چون فیروزخان
 ابن شمس خان دندانی حاکم ناگور وفات یافت و مجاهد خان
 برادر فیروزخان شمس خان بن فیروزخان بعنف اخراج
 کرده حکومت ناگور بتصرف خویش آورد - شمس خان ابن
 فیروزخان پیشی رانا رفته پناه آورد - او را بکومک خود گرفته بر سر
 ناگور آمد - مجاهد خان نائب مقاومت^۵ نداشت^۵ قرار بر قرار اختیار
 نموده پیشی سلطان مسعود خلجی رفت - دران وقت رانا
 بی خواست که انهدام عمارت ناگور نماید - شمس خان منع آمد کار

الف ۱ چشم - ب ج چشم

الف ۲ باغ نگین که در میان حوض نگین واقع است

د ۳ مکدپور

ب ۴ چون مجاهد خان فیروزخان ابن شمس خان را بعنف

اخراج کرده

الف ۵ قرار بر قرار

عاقبت الامر و کلای رانا کونبها بن موکل باستان بوسی رسیده
 بصد عجز استعفا نمودند و پیشکشش بادشاهانه قبول کردند -
 وعهد بستند که من بعد متصدی مزاحمت ولایت ناگور نشوند -
 التماس آنها بدرجه قبول افتاد - سلطان بسمت دارالملکی خویش
 مراجعت نموده سلطان معهود نیز رجوع بولایت خویش آورد
 چرا که رانا مثل (مند سور) و چند پرگنه دیگر که قریب سرحد
 مملکت مالوه بودند بسططان معهود داده بر گرداند -

نقلست که بعد از سه ماه باز رانا کونبها نقص عهد نموده بقصد
 تاراج ولایت ناگور متوجه شد - نیم شبی این خبر بملکی شعبان
 عمادالملکی وزیر ممالکی رسید - ملکی همانوقت بدربخانه آمد از
 سلطان خبر گرفت گفتند در خواب استراحت است - گفت بیدار
 کنید - پرستاران گفتند ما قدرت آن نداریم - ملکی خود بشبستان
 در آمد و پای سلطان را زیر کرد - سلطان بیدار شد - پرسید
 کیست - گفت بنده شعبان - گفت خیر است - گفت بلی
 سلطان گفت باری بگو گفت خبر رسیده که باز کونبها لعین
 عهد شکنی کرده روی بسوی ولایت ناگور نهاد - اگر سلطان همین
 ساعت دمامه کوچ فرمایند و خود بدولت بر آمده بیرون شهر
 فرود آیند - بمسجد استماع این خبر رانا بر میگردد و دیگر کرد این
 حوصله نمیگردد و الا کار بدور در از میکشد - آنزمان در خور آن فکر
 باید کرد - سلطان گفت من خمار دارم طاقت سواری ندارم ملکی
 عرض کرد که بر پالکی سوار شوند سلطان همان ساعت دمامه کوچ
 فرمود - خود بر پالکی سوار شده بیرون شهر بنجانب کونبها میر
 نزول اجلال نمود جاسوسان همانوقت صورت حال نوشتند رانا بمسجد
 استماع برگشت و بولایت خویش رفت - بعد آن در سنه اثنی و ستین
 و ثمانمائه سلطان قطب الدین بطرف سروهی لشکر کشید - و از
 آنجا بولایت رانا در آمده تاخت و باخت نموده مراجعت فرمود
 و در سیوم ماه رجب سنه ثلاث و ستین و ثمانمائه پیمانه عمر
 سلطان روی به پری ^۱ آورد دعوت حق لبیک اجابت گفت و از
 این عالم رخت اقامت بر بست - مدت سلطنتش بیست سال و
 شش ماه و سیزده روز بود -

نمانده و داه و غلام چندان بدست افتاد که در شمار نیاید - کونبها عاجز شد امان خواست و خدمتی لایق قبول کرد - ورسن عهد و ثوق بررقبه خود بست که من بعد بسمت ناگوریا بطرفی از اطراف دیار اسلام لشکر نکشد - سلطان مراجعت نموده در مرکز سلطان خویس تشریف ارزانی فرمود و بخششی های بادشاهانم و عیشهای خسروانم اشتغال نمود -

بعد از مرور ایام ایلچیان سلطان مسعود خلجی پیغام آوردند که نزاع میان اهل اسلام باعث امانی و آرام کفار نافر جام میگردد بهتر است که بمقتضای انما امو منون اخوة عقد مواخات باهمدگر بسته توجیه در دفع کفار نکونسار نمایم - علی الخصوص این کافر^۱ مضر یعنی رانا سانگا کونبها که بارها ازو اضرار بر مسلمانان رسیده متوجه دفع او شویم - از انطرف سلطان قدم رنجه فرمایند و ازین طرف من درایم تا اورا از میان بر داریم - ولایتش را بامناسف در حیطه تصرف خویش در آریم - سلطان قبول کرد درین باب عهد و ثوق نموده درسمن احدی و ستین و ثمانمایت بر سر تاراج ولایت کوچ فرمایند و خود بدولت بر آمده بیرون شهر رانا کونبها لشکر کشید و از انطرف سلطان^۲ مسعود عزیمت نموده تابقصیم^۳ مند سور آمد - سلطان قطب الدین اول قلعہ ابو را فتح کرد -^۴ بکهنیاد پوره سپرد - از آنجا بسمت^۵ کنبهل میرایت افراخت و مضافاتش را بتاراج ۱۵ - دران وقت رانا کونبها بالای قلعہ چیتور بوده - سلطان بصوب چیتور متوجه شد رانا باچهل هزار سوار و دویمست فیل نامدار از چیتور فرود آمد و درهای تنگ و زمین قلب گرفته بچنگ پیوست - میگویند تا پنج روز چنگ قائم بود یکی کتوره آب به پنج بهدیم فی ارزید که دوازده تنک مرادی باشد - روز پنجم لشکر اسلام غالب آمد رانا متخول هزیمت خورده بادل پر درد و روی زرد بالای قلعہ چیتور بر آمد - سلطان چیتور را محاصره نمود -

د	۱	مضید
ج	۲	قطب الدین
ج	۳	تابقصیم نادوت و باراسینور
ج	۴	کونبها دیو
ج	۵	کومهلنیر

رسولاباد که مکان شریف حضرت ایشان^۱ آنجا بود منزل گرفت - بقصد این که هرگاه وقت یابند زود خبر رسانند - تا فتح خان را بدست آرد - روزی رانی روب منجری که حرم خاص سلطان بود و مرید حضرت شاه او^۲ با خدمت شاه با خواجم سرائی بسیار فرستاد - و امر کرد - تا تجسس نموده فتح خان را بدست آورده بیاورد - مبالغه نمود که هرگاه بنظر افتد او را نگذارد و بر داشتند بیارد رانی فتح خان را در خدمت حضرت شاه نشسته یافت - دستنی را گرفته کشان کرد حضرت شاه متبسم شده فرمودند که امروز شما دست فتح خان میکشید و روزی او دست شما خواهد کشید - عاقبت الامر بعد فوت سلطان قطب الدین رانی مذکور مذکور فتح خان که بعد وصول دولت بادشاهی موسوم بسلطان مسعود^۳ گشت گردید و آنچم حضرت ایشان فرموده بودند هچنان دید - بجزر استماع این قول رانی دست فتح خان را گذاشت - و بتخدمت حضرت ایشان معذرت خواست و باز گردید - بسلطان گفت که هر چند کافتم او را نیافتیم -

نقلست روزی جاسوسی آمده بعرض سلطان رساند که فتح خان در فلان خانم بتخدمت حضرت شاه^۴ نشسته سبق میخواهد سلطان براسپ بادپائی سوار شده ناختم آمد و بی محابا خواست که درخانم درآید مقبل نام دربان مانع آمد سلطان گفت که برضاء باب جیو مرا منع میکنی - چون آواز سلطان بگوش مبارکی ایشان رسید فرمودند که مقبل بگذار تا بیاید و به فتح خان گفتند که پده دو کری یعنی بخوان ای پیرکی صورت فتح خان در نظر سلطان سردی ریشی دار و ابرو سفید کوز پشت نمود - آن زمان فتح خان ده سالم بود باسلطان قطب الدین بریکی غالبچم نشست - سلطان دران حاحره بهرطرف نگاه کرد و رای حضرت ایشان و آن پیر دیگر ندید - منفعل برخاست و جاسوسان را^۵ معاتب ساخت -

الف ۱ "آنجا" نیست

الف ۲ را

الف ۳ گردید گشت

ج ۴ تنها

الف ۵ ندیدند

نقلست چون سلطان قطب الدین^۱ انارالله برهانم بر تخت
سلطنت نشست فتاح خان برادر علاق سلطان را والدۀ او اسمهابیبی
مغلی^۲ گرفته پناه به حضرت شاه عالم آورد و بوسیله خواهر خود
اسمهابیبی^۳ ترکی دختر جام جووان بادشاه ولایت سند که در عقد
نکاح آنحضرت بود - شاه بهیکن ولد ایشان است - حضرت شاه
فرمود به خاطر جمع همخانۀ بنخواهر خود^۴ باشند که هیچ مضرت
بشما نخواهد رسید والدۀ فتنخان باخفا و احتیاط تمام خان را
دران منزل نگاه میداشت - اما از ترس سلطان قطب الدین جان
در قالب نداشت - بعد از مرور ایام روزی سلطان قطب الدین
در حاله سگریاد فتنخان کرد پرسید او کجاست - گفتند در خانه
حضرت شاه پیش خاله خود فی باشد در نظر مرحمت و عین
عطوفت آنحضرت ممتاز است - آتش حسد در جسد سلطان
مشتعّل شد - عیش و طرب بغصه و غضب مبدل گشت - کمر کینم
بر فنای فتنخان بست - اما از این غافل که عاقبت همین امر موجب
زوال دولت و فنای بقای او خواهد بود

بیت

طمع کرده بودم که کرما خورم
که ناگه بخوردند کرما سرم

^۵ نقلست روزی به خدمت شاه عالم پناه پیغام فرستاد و حقیقت
مکنون خاطر خویش بیرون داد و متصدی آنشد که فتاح خان را
خواهی ناخواهی باید فرستاد ایشان فرمودند که از ترس جان پناه
بدرویشان آورده از درویشی مناسب نیست که او را گرفته بشما
سپارد - شما حاکمید هر جاکم بیابید ببرید سلطان جاسوسان
گماشت و خود از شهر برآمده در محلهای^۶ کمدلور^۷ که نزدیکی

الف ۱ "انارالله برهانم" نیست

الف ۲ گریخته

الف ۳ مرکی دختر خام جوانان - ذ دختر جام خوبان

الف ۴ باشید

الف ۵ "نقلست" نیست

الف ۶ کمدلور - ذ کهیدپور - ج ملک نور

الف ۷ "کم" نیست

قرار داده بودند - سلطان معتمد از روی تسلیم مرا در حبالم^۱ خود در آورد - و آنچنان بود که جام جانوه بادشاه ملکی سند دو دختر داشت - بیبی^۲ مغلی و بیبی مرکی را بسطان معتمد خواستگاری کرده بودند و بیبی مغلی را بحضرة شاه عالم^۳ پناه - چون سلطان معتمد آوازه جمال بیبی مغلی شنید پیشوایان جام را^۴ پاره بزور پاره بزور راضی باین ساخت که بیبی مغلی را بسطان داد و بیبی مرکی را بشاه عالم پناه - چون این خبر بایشان رسید آفتنوار این حقیقت را بعرض سلطان حضرت قطب اقطاب رسانیدند - آنحضرت فرمود^۵ پترتسادانصیب دهون و بیچمشی یعنی فرزند نصیب شما در هر دو مقدر است - القصه چون حضرت شاه عالم پناه میلان خاطر بیبی برین وجه یافت مقوله حضرت قطب اقطاب بیاد شریف ایشان آمد - بیبی را در نکاح خویش در آورد - بیبی مغلی عاشق وار و کنیزکی کردار خدمت کمر بسته شب و روز سعی حصول رضای آنحضرت می بود - و حضرت ایشان نیز بواسطه حسن سیرت و نیک صورت ایشان توجه بسیار میداشتند - اتفاقش بیبی از غایت اخلاص حاکمه خاص آنحضرت را بهوی متعجب خویش رویش میداد و حضرت شاه مطلع این حال شدند عنایت بسیار و التفات بی نهایت اظهار فرمودند - گفتند که آنچنین خواهی بخواه که در رحمت حق تعالی بازست - بیبی گفت که چون درباره فتحخان التفات فرموده اند که برتخت آبی خویش متمکن خواهد شد دران حالت اگر احیاناً ازو سوی ادبی ظاهر شود حضرت رنجش نفرمایند - مطلب من همین است - پس حضرت فرمودند که در نصیب فتحخان بادشاه گنجراب مقدر و مقرر است - عنقریب از قوت بفعل فی آید و نیز مقدر است که نسبت بمن ازو بی ادبها بظهور خواهد رسید و من برای خاطر توهم را خواهم بخشید -

الف ۱ نکاح

الف ۲ بیبی مغل و بیبی مرکی نام بیبی مرکی را

الف ۳ "پناه" نیست

ج ۴ "پاره بزور پاره بزور" نیست

الف ۵ پترتسادها

نقلست از سلطان محمود که دران ایام مرا ملبوس بلباس دخترانه میداشتند که اگر ناگهان کسی به بیند نشناشد چون غلغله سعی سلطان قطب الدین در تفحص و تاجسس من بهر تبئه کمال رسید من روزی بالای بالاخانم مختفی بودم دایم من بامن بود - جاسوسی این خبر را بسطان رساند - سلطان دویده آمد و بالای بالاخانم برآمد - روح دایم من پرید - این خبر بهحضرت شاه رسید - ایشان فرمودند که باکی ندارد شیر را چگونه میگیرد - القصه سلطان دست مرا گرفت دایم فریاد کرد که این دختر فلان ^۱ عزیز است - سلطان بندهتبان من واکرد علامت دختری دید - دست من گذاشت و فرود آمد صورت حال باندپیمان خود گفت - ایشان گفتند بهرحال فی بایستی فرود آوردند - سلطان باز بالاخانم برآمد - دست من گرفت ناگاه پنجم من بصورت پنجم شیردید بگذاشت و گریخت - ازان روز دست ازمن بداشت و دگر قصد من نکرد -

اما آئش ^۲ نزار سلطان نسبت ^۳ بشاه جهان پناه روز بروز تیزتر فی شد - لیکن اشتعال ظهور نمی یافت - درین اثنا بیبی ^۴ مری زوجم حضرت شاه عالم رخت ^۵ اقامت ازین جهان فانی بسرای جاودانی کشیده - شاه عالم پناه بیبی مغلی را اعلام نمود که تاخواهر شما در صدر حیات بود نسبت محرمیت بها ^۶ داشتند الحال لایق آنست که شما منزل علاحدہ برای خود اختیار کنید - ازین مقولہ بیبی مغلی بعایت حزین گشت و بالام ^۷ متنوعه مالم شد جام فیروز که عمه موی الیها بود باوراز خویش درمیان نهاد - گفت اوّل مادر و پدر مرا بخدمت گاری حضرت شاه

ج ^۱ سید بخاری است

الف ^۲ آئش غضب سلطان

الف ^۳ عالم، پناه

ذ ^۴ مریم

الف ^۵ "رخت اقامت ازین جهان فانی بسرای جاودانی کشیده شاه عالم" نیست

ب ^۶ مشبوعه ماتم شد

الف ذ ^۷ داشتید

پس کوچم پیداشد - سلطان از روی غضب سمشیر بروی انداخت -
آن مرد غایب شد شمشیر بر آئینه زانوی سلطان رسید شق کرد -
پآن زخم از عالم رفت والله اعلم بالصواب -

نقلست که درد زخم سلطان ساعت بساعت زباده میشد
و روی بالیتام نمی آورد - روزی همچنان دردناکی از غرفه کوشکی
که بر لب آب جویبار ساغر واقع است دید که هیزم کشی پشتتازه
هیزم بر سر گرفته بصد مشفق، از آب جوی گذشت بکنار ساحل
آمد پشتتازه را فرود آورد از کمر خود نان خشکی باکره چند از پیاز
بر آورد و باشتهای تمام و لذت وافر خورد - درجوی درآمده آب
بفراغت درکشید بر آمد در زبرسایم دیوار بخواب رفت - سلطان
گفت چه شود بادشاهی مرا باین هیزم کشی بدهند و - تندرستی
هیزم فروش بمن بخشند و درکار هیزم کشی مشغول دارند و
لهذا بزرگی فرموده -

بیت

چرانالد کسی از تنگدستی
که ملکی بیقیاس است تندرستی

اما مصنف بهادرشاهی بی آرد که سلطان را دختر^۱ شمسخان
خاتون سلطان بتکریکی شمسخان زهرداد نا امر سلطنت گنجرات
راجع به شمسخان گردد و چون سلطان بحالت نزع رسید امراء
قطبی شمسخان را بقتل آوردند - مادر سلطان حکم کرد تا کنیزان
خاتون را پاره پاره کردند - و این نیز اثر نتیجہ رنجشی در ویشان
است که از دست دوست کار دشمن سرزند - برضایرالوالا بصار -
^۲ مخفی نیست که میان قول مشهور که ذکر او بالا گذشت و
^۳ چنان مذکور مصنف بهادرشاهی^۴ تطبیقی ممکن هست - احتمال
دارد که بعد واقع جراحت حادثه رسم وقوع یافته باشد والله اعلم
بالصواب -

ج ۱ شمشیرخان
الف ۲ مخفی نماید
الف ۳ میان مذکور
ذ ۴ جمع

نقلست که روزی سید میوه پیش حضرت شاه آورده بودند - حضرت از روزی طیبت آن سید را بر سر فتاح خان نهاد و التفات میفرمودند - بیبی مغلی گفت که حضرت این سید را چرا و از کجای بر سرش ^۱ نمی نهید - حضرت تبسم فرموده و تفسیح نموده همچنان کردند - عاقبت نتیجی آن ظاهر گشت که قدیم چتر او از ماهیچشم فلکی در گذشت و ^۲ دوره او آسمان وار دایتر مرکز سلطنت گشت -

القسم چون بیبی مغلی شرف فراش اینحضرت دریافت سلطان قطب الدین را بسیار بد آمد - اینچم در دل داشت بظهور آورد - بصراحت نزاع و شکایت شروع کرد - چنانچم روزی در کیفیت شراب سوار شد و اشارت بتاراج رسولاباد کرد - مردم جوق جوق جمع شده جانب همدگر میدیدند - اما هیچکشی اقدام نمی نمود - ازین رهگذر بیشتر دراعراض میرفت و اسپ بسرعت میراند و به تاراج رسولاباد دست و زبان می جنباند - درین اثنا بقضای الله تعالی شتر مست از پس پیداشد - سلطان شمسیر کشیده بر شتر انداخت - خطا کرد و بر زانوی سلطان خورد - سلطان از اسپ افتاد - بالای پالکی انداختم در منزل آوردند - بعد از سه روز در سنه ثلاث و ستین و ثمانمائه و دیعت حیات سپرد - خلق گفت که این شتر نبود بلکه ملک الموت بود که خود را بصورت شتر نمود - انکه عوام الناس شتر را فرشته میگویند مگر ^۳ ماخود ازان روز است - میگویند آن سمشیر همان بود که وقت وداع باچنگ سلطان متعود خلایق حضرت شاه بسطان قطب الدین داده بود - چنانچم ذکرا و بالا گذشت -

بعضی قضیه وفات سلطان برنگ دیگر ذکر میکنند و آن انبست که روزی سلطان خواست که شهریت اجداباد بتحریم خود نماید - حکم کرد که ^۴ همکس از جنس ذکور از شهر بیرون آید - بعد آن بتحریم خویش کوچم بکوچم سیر می کرد - ناگاه مردی از

ذ ۱ بنهند

ذ ۲ روضه

ذ ۳ مگر خود

الف ۴ هیچ کس از جنسی ذکور از خانه بیرون نیاید

بیست

علاج واقع پیش از وقوع باید کرد
دریغ سود ندارد چو رفت کار از دست

دیگر زرایین واقمشم که در عهد سلطان احمد نور الله برهانه ترتیب^۱ یافته بود - شروع در تفتیش حساب آن نمود و از^۲ بائی نازی دی اتباع سلطان مظفر طاب ثراه زرایین را گرفت و مخزون خزاین خود ساخت - میگویند حکم اول سلطان داؤد این بود که دانه کبوتران و روغن چراغ کم کرد -

امرا بعد از مشاهده این حال گفتند که این ذات لیاقت سلطنت گنجرات ندارد - فتحخان برادر^۳ علائی سلطان قطب الدین که ذکر او بالا گذشت بجای این نصب باید نمود که شکوه بادشاهی و فرشه نشاهی از ناصیه مبارکی او پیداست - علاالملک بن سهراب را فرستادند که بخدمت عصمت پناهی مخدوم جهانیان عرف بیبی مغلی والده فتحخان صورت حال معروض داشت فتحخان را بیارد - بیبی یکمرتبه ابا نمود - ملکی علاالملک عرض کرد که شایان تخت گنجرات غیر ازین ذات عالید رجات دیگری نیست - امتناع این امر ممنوع است - آخر الامر ملکی^۴ علاالملک فتحخان را سوار کرده بداد باشاهانه متوجه بهدر شد^۵ - وزرا و امرا استقبال نموده سلام بادشاهانه کردند و^۶ باسم معبود شاه موسوم ساختن لب بدعا و ثنا کشادند - میگویند چون فتحخان بمسکلات بادشاهی^۷ قریب رسید آواز کوس و نفیر بگوش سلطان داؤد رسید پرسید که چه واقع است - گفتند امرا سلطنت را بفتحخان برادر سلطان قطب الدین تفویض نموده بی آرند تا بر تخت پادشاهی اجلاس نمایند - سلطان داؤد براه دریغ که

الف ذ^۱ داخل جمع شده بود

الف^۲ بائی نازنگی - ذ از نائی بارنگی - ج بای اناری

الف^۳ برادر علاق

ذ^۴ عمادالملک

الف^۵ اهل گنجرات بهدر مسکلات بادشاهی را گویند

ذ^۶ باهم

الف^۷ "قریب" نیست

(باب یازدهم)

۱ ذکر سلطان داؤد بن احمد شاه عم سلطان
قطب الدین طاب ثراه

بیت

گذارند^۱ حرف این حسب حال
زپرده چنین بی نماید خیال

که روز سیوم بعد وفات سلطان قطب الدین باتفاق وزرا و
امراء صاحب تمکین^۲ سلطان^۳ داؤد بن سلطان^۴ مسعود بیست و
سیوم ماه رجب سنم مذکور بر تخت نشست - تاریخ سلخ ماه
مذکور معزول گشت - میگویند که هنوز حکم او نفاذ نیافتن بود
فراشی را که در ایام خانی همسایه او بود بخطاب عماد الملکی امیدوار
نمود و حال آنکه عماد الملکی عمده وزراء حی و قایم بود -
همدران اثنا یکی از ارازل گفت که ترا بخطاب برهان الملکی سرفراز
میکنم و برهان الملکی امیرالامرا سلطان قطب الدین زنده و سلامت
بوده - ازان هر دو کم ظرف این حرف شهرت یافت وزراء کرام و
امراء عظام همدگر گفتند که باوجود عدم نفاذ حکم ایشان چنین
حکما میکنند - بعد وجود نفاذ^۵ خود جها که نکنند -

ذ ۱ ذکر سلطان داؤد بن احمد شاه بن سلطان بن سلطان
قطب الدین انار الله برهان - ج ذکر سلطان مسعود بن
احمد شاه که عم قطب الدین بود بر تخت سلطنت
گنجرات

ج ۲ "سلطان داؤد..... میگویند" نیست

ج ۳ داؤد شاه که یکی از اقارب سلطان قطب الدین بود
بر تخت سلطنت جلوس فرمود

الف ۴ احمد

ذ ۵ حکم

(باب دوازدهم)

ذکر جلوس سلطان محمود بیگانه بر تخت
جهان بالی و فتح کردن قلعه جولانگده
و پشاپالیر بتائید ربالی

بعضی اهل گنجرات تسمیه بیگانه چنین نقل میکنند که بیگانه
بزبان هندی گاوی را می گویند که شاخهای چپ و راست مثل
دو دستی که کسی به بغل گیری کشاده کند برآمده باشد - چون
برونهای سلطان شترو دراز مثل شاخهای مذکور بود در عرف
باینچین لقب شهرت یافت و بعضی میگویند که بی بزبان^۱ هندی
دو عدد را میگویند و کده بزبان مذکور قلعه را گویند - سلطان دو
قلعه فتح نموده بود یکی چون کده نام دیگر جانیانیر - از آنجا که
سلطان محمود بیگانه گویند - و الله اعلم بالصواب -

بسیت

رقم سناج این صفا که چون نگار
چنین کرد آرایش روزگار

که^۲ سلطان دین پناه محمود شاه روز یکشنبه شهر شعبان الحکم
سنه^۳ ثلاث و ستین و ثمانمایت در شهر معظم اجداد بر تخت
سلطنت قدم نهاد و بجلوس مبارکی خویش ولایت گنجرات را
زیب و زینت داد - متخفی نماید که سلطان بهترین^۴ بادشاهان
گنجرات است - چه از متقدمین و چه از متاخرین و هم در کثرت
عدل و احسان و هم در اهتمام غزا و رعایت احکام اسلام و مسلمان
و هم در منانت رای چه در ایام صغر و چه در اوان کبر و هم

الف ۱ هندوان
الف ۲ سلطان محمود بیگانه
ج ۳ " ثلاث " نیست
الف ۴ سلاطین گنجرات

طرف جویبار سا به راست بر آمده گوشه گرفت - مودای کریمه تونی الملک
 من تشاء و تنزع الملک ممن تشاء مشا هده خاص و عام گردید -
 مدت سلطنت سلطان داؤد ^۱ بیست هفت روز بود - نقلست که
 بعد از اعتزال سلطان داؤد در خانقاه شیخ ادهن رومی قدس سره
 در آمد و استر شاد نمود ملازم ^۲ خدمت ایشان شد - در اندکی روز
 ترقی کرد همدران ایام رخت ازین جهان فانی بر بست و بملک
 جاودانی پیوست - رحتم الله علیه -

سلطان گفت آن چیست گفتند قتل یاحبس - سلطان سکوت ورزید - چون ملک عمادالملک بدربخانم آمد امرا ملک را گرفته طوق در گردن و زولانه^۱ برپا انداخته پانصد کسی از معتمدان خود را موکل گذاشته گفتند که بالای بام دربار که آن را بهدر گویند نگاه دارند - و خود بکام دل بنخانهای خود رفتند بعیش و عشرت مشغول شدند -

چون سفیدی روز بسیاهی شب مبدل گشت عبدالله ششم فیمل بخدمت سلطان عرض کرد که گرفتن ملک عمادالملک مقتضی صلاح^۲ دولت بود چرا که از وقوع این امر امرا که باملی یگانه بودند استعداد فراری نمایند - و امرا معانده حبیبخان ابن احمد شاه که عم سلطان باشد او را در خانه خود آورده نگاه داشته اند - میخواهند که بوقت فرصت باسلطان نیز غدر کنند و^۳ حبیبخان را بر تخت جادهند - اینجاچ دانستم بمعرض عرض^۴ رساندم - دگر رایی رای سلطان است -

از استماع این مقولہ سلطان پیشی والده خویشی رفتہ گفتہ را باز گفت - والدہ سلطان ملک عبدالله را طلبید و سوگندهای موکده داد - احوال پرسید ملک عبدالله اینجاچ گفتہ بود باز گفت - سلطان زندگان خاص باخلاص اسمہم ملک حاجی و ملک کالو و ملک^۵ عیسی که عمده دولت خواهان بودند طلبید - درین باب مشورت نمود - آخر الامر قرار برین یافت کہ عمادالملک را خلاص کرده بر خانهای امرا جفاکیشی غدر اندیشی هلان باید کرد - یعنی امر بتاراج باید کرد بتجزای عمل خویشی برسند -

سلطان حکم کرد تا ملک عبدالله تمام فیلائرا مسلح کرده بر دربار آورد - بعد آن سلطان بر آمده بر تخت نشست و بشرف الملک گفت کہ عمادالملک حرامخوار را از بند بخانم بیار کہ ما از و

الف ۱ درپا

ذ ج الف ۲ دولت نہ بود

الف ۳ و امر سلطنت را بہ حبیبخان تفویض نمایند

الف ۴ رسانیدم

ذ ۵ عیسی

در درازی عمر و وفور قوت و هم در سخاوت و فتوت از عطیم
مالک الملک باوجود دولت سلطنت بادشاهی اشتهای
وافر داشت - راتبه طعام تناول سلطان مقدار یکمن بوزن
گجرات^۱ بوده و بعد از اکل طعام به پناه سیر برنج خشک
تاکسی فی نموده و وقت خواب یکپچینی سنبوسم بردست راست
پلنگ فی نهادند و یکی بدست چپ تا از هر پهلو که بیدار فی شد
دست به سنبوسم میکرد و چندی ازان تناول فی نمود و بخواب
میرفت - شبی چند مرتبه چنین واقع میشد و صبح بگم که بر
میخواست بعد از ادای صلوٰه یک کانس پر ازشهد مکی و یکی کانس
پر از روغن زرد باصد و پنجاه کیلم سنبل تناول فی نمود و بارها
میگفت که اگر حق تعالی مسجود را دولت بادشاهی نمیداد شکم
او کم پر میکرد - قوت باه بمرتبه داشت که هیچ زنی تاب فراش
سلطان نمی آورد - مگر حبشی زنی بود دراز و نخواست که بعد
از مجامعت باکرم متعده سلطان را تسکین از مباشرت او حاصل
میشد -

از عمر شریف سیزده سال ده مال و سه روز گذشته بود که
بر تخت سلطنت جلوس فرمود - برسم آباواجداد خویش سپاه را
بانعام و اکرام بنواخت - بعضی را بخاطب مخاطب ساخت -

چون چند ماه برین گذشت چندی از امراء غلط اندیشی
اسمهم کبیرالدین سلطان المختاطب بعضدالملک و مولانا خضر
المختاطب بصفی الملک و چاند بن اسماعیل المختاطب به برهان
الملک و خواجم مسجد المختاطب بحسام الملک بملک عمادالملک وزیر
الموسوم بشعبان عنادی پیدا کرده متصدی زوال منصب و
فنائ دولت او شدند - روزی پیشی از آنکه ملک عمادالملک
بدرپناخه آید آمده بسلطان عرض رسانید که عمادالملک اراده
حرام نمکی دارد - پسر خود را که شهاب الدین باشد میخواهد که
بر تخت نشاند بعد آن بکند آنچه داند - ما که پرورده نمکی
این درگاه ایم چگونه^۲ اغماز نمایم درین باب فکر بر اصل باید کرد -

الف^۱ کم سیر آن بوزن پانزده بلولی باشد
الف^۲ اغماض

سابهر درآمد - آنجا راجپوتی که برادرش را عضدالملکی کشته بود سر از تن او جدا کرده بخدمت سلطان آورد - بدروازه شهر آویزان کردند و برهان الملکی مرد جسمیم بود نتوانست گریخت - آن روی آب سابهر بطرف سرکهیدج درجای که الحال فتنپور آباد است اسپ را سرداده درکنجی نشسته بود - خواجم سرای سلطانی زیارت قطب المشایخ شیخ احمد کهتو کرده بطرف شهر می آمد او را شناخت - گرفته بخدمت سلطان آورد - سلطان حکم کرد تا او را ته پای فیل انداختند - و مولانا خضر صفی الملکی را گرفته بدیو فرستادند که آنجا محبوس دارند چون او فی النجمله بهملکی شعبان رابطم داست ملکی مذکور کنهشی را طلبیده از دیو طلبید و وظیفه تعیین کرد -

سن مبارکی سلطان دران ایام قریب بنچهارده سالگی رسیده بود که چنین تهور نمود و برای پیرانه کار فرموده اعدا را بهمالکی عدم فرستاد - و داد بدخواهان داد - بعد ازان ^۱ تازیست حکم سلطان چنان نافذ بود که هیچکس مجال عدول نداشت -

القصر چون اهل بغی راه عدم پیمودند ملکی حاجی را باخطاب عضدالملکی مخاطب کرد عارض ممالکی ساخت و ملکی بهاوالدین را باخطاب ^۲ اختیارالملکی و ^۳ ملکی طوغان را بفرحت الملکی و ملکی عیسن را باخطاب نظام الملکی سرفراز نمود و ملکی سعد را خطاب برهان الملکی مَرَحْمَت شد و ملکی کالو را خطاب ^۴ اعتمادالملکی عنایت کرد و ملکی سارنگ را بمنخلص الملکی و بعد از مرورایام ملکی مذکور باخطاب قوام الملکی مهتاز کشت - پنبجاه دو بنده را خطاب داد و منصب افزود و برگنات ^۵ مقرر کرد - در اندکی مدت لشکر بسیار دو برابر لشکر سلطان قطب الدین جمع شد - و عرصه گجرات را رونق بهار پدید آمد - بمرتب که لایعی ^۶ رات ولا اذن

الف ۱ از انقراض

الف ۲ نظام الملکی

الف ۳ "ملکی طوغان را بفرحت الملکی و ملکی عیسن را باخطاب نظام الملکی سرفراز نمود" نیست

الف ج ۴ عمادالملکی

الف ۵ برگنات در جاگیر ایشان مقرر کرد

الف ۶ لایعی ردت

داغها داریم تا او را بسزای رسانم که عبرت دیگران شود - ملک شرفالملک رفت موکلان امرا انقیاد حکم سلطان نکردند - شرفالملک بر گشته آمد - صورت حال باز نمود - سلطان خود اقدام فرموده بالای برج بهدر آمده اظهار غضب نمود و باواز بلند فرمود که شعبان را بپارند - چون آواز سلطان بگوش موکلان رسیده چاره نماند - ملک را از بندیخانه بر آورده آوردند - سلطان گفت بالا بپارید تا این حرام نمکی را به پرسم که از غضب پادشاهان نه ترسیده چرا چنینی اندیشیده بود - چون بالا آوردند حکم کرد تا زولان از پای ملک بر آوردند موکلان چون این حال مشاهده کردند بعضی گریخته پیشی امرا رفتند و بعضی دست بسته ایستادند و عرض کردند که ما بنده سلطانیم بر حکم سلطان ملک را قید کرد بودیم - الحال بر حکم سلطان گذاشتیم درین امر گناه مانیمست - سلطان آنها را دلاسا کرد -

چون صبح شد سلطان بالا می بهدر آمده نشست این خبر با امرا رسید - امرا بالشکر خویشی مسلح و مکمل شده متوجه دربار شدند - دران زمان از اصیل و بنده همگی سیصد نفر در خدمت سلطان حاضر بود - از انجمله بعضی گفتند که براه دریچم که بتجانب جوی سابره است باید بدر رفت و خود را بتجائی رساندند و از آنجا لشکر جمع کرده بازی آیم - سلطان استقامت ورزید و برگفته کم همتان گوش نگرد - چون امرا قریب دربار رسیدند ملک شعبان و ملک حاجی و ملک کالو گفتند که حکم شود تا فیل بانان یکبارگی فیلانرا بر سر این حرام نمکان برانند همین زمان خواهند گریخت - سلطان حکم کرد تا پانصد شصت فیل یکبارگی حمله کردند - جمعیت ایشان پریشان شد و امرا رو بگریز نهادند - سپاهیان ایشان سلاح از بر خود وا کرده در خانهای خود خزیدند - و امرا گریخته از شهر بر آمده هر طرف آواره شدند -

حسام الملک رو بسوی شهر پتن نهاد که برادر او رکن الدین میر کوی شهر مذکور بود - کمیرالدین عضدالملک در کانتھ آب

و معتقد این طائفه شریف بود - هر سال بهر کدام وزای وظیفه باب فتوح مفتوح میداشت - چه جای آنکه کسی متعرض وظیفه مقررۀ ایشان گردد - و سراهای عالییه و روابطهای متعالیه از برای انبای سبیل بنیاد نهاده بود و مدارس بهشت آئین و مساجد مانند خلد برین ساخته و جهت فراغت کاسب آنکه سلطان مظهر کمال عدل و نهایت انصاف بود - هیچ آفریده مجال تعدی نداشت که بر دیگری نماید - یا یعنف پیش آید و رود این بیت لائق شان^۱ سلطان -

بیت

چنان بدور تو افتاد رسم دست انداز
که باز کسی نتوانست بر کبوتر زد

وضیع و شریف گنجرات متفق اند که مثل سلطان محمود بپگره بادشاهی از بادشاهان گنجرات نگذشته که در مدت بقای سلطنت او در ملکی گنجرات^۲ خلاف داد و عدل وامانی و آبادانی امری بظهور نه آمده مثل قلعه جونم گده و ولایت سورتمه و^۳ قلعه چانپانیر و اطرافش فتح نموده - و مراسم کفر ازان دیار نابود ساخته^۴ بشعار اسلام پرداخته - نا قیام قیامت هر حسم که دران ملکی از اسلامیان سرزند^۵ بمقتضای من سن سنتم خسنتم فلم اجرها و اجر من عمل بهابد فترنامه اعمال او مثبتوت و مقرر میگردد - اگرچه سلطان بهادر نبیره او در جهانگیری زباده از سلطان محمود است - اما اینچنین دستگاه جهانداری نداشت - و سلطان محمود در هر دو امر بی نظیر بود -

بیت

جوان و جوان باخت روشن ضمیر
بدولت جوان و بتدبیر پیر

-
الف	۱	سلطان است
الف	۲	"خلاف داد" نیست
الف	۳	"قلعه" نیست
الف	۴	"بشعار اسلام پرداخته" نیست
الف	۵	بمقتضای حدیث نبوی

سمعت سپاه خوشحال و تمام رعیت فارغ البال و درویشان
 باجمعیّت خاطر در ذکر حق مشغول و بازرگان از معاملت سودا
 و سود خود^۱ مبرور ولایت پر از امن و امان و^۲ طریق خالی از
 خطر زنانه -

بیت

طشت زرینی تنم خورق برد از شرق بغرب
 بس که از خوف شب اطراف جهان بیخطر است

هیچکس بهیچ وجه از روزگار شکایت نداشت بحکم کل خرب
 بمالدیم فرحون^۳ بودند -

قرار داد سلطان این بود که از امرا و سپاهی هرکس که بدرج
 شهادت میرسید یا باجل خود میبرد جاگیر او برپسارش مقرر
 میفرمود - اگر پسر نمی بود نصف جاگیر بدخترش میداد - و اگر
 دختر هم نمی بود بمنتهای او وجه کفای متعین میکرد -
 تا شکایت از روزگار نداشتند باشد - میگویند روزی شخصی بعرض
 سلطان رساند که پسر فلان امیر مرحوم قابل دولت نیست
 سلطان گفت دولت او را خود قابل بسازد - بعد ازان کسی هرگز
 ازین مقوله حرف نزد و سبب آسائش رعایا آنکه تغیر جایگز از
 جاگیردار بی ظلم و تعدی او ممکن نبود و دستور العمل که قرار
 یافت بود ازان^۴ تجاوز تفاوت نمی نمود -

و لهذا در زمان سلطان محمود شهید انارالله برهانه بعضی
 وزرای کفایت پیشه که صحت حاصل ولایت نمودند - تاده
 چند تفاوت حاصل ظاهر میشد از دوچند سه چند خود هیچ
 قریم کمی نداشت - و اسایش سوداگران رهگذار بود که جریان
 طرق درکمال امن و امانی بود - در تمام قلم رو سلطان وجود دزد
 و قطاع طریق موجود نبود - و^۵ باعث جمعیت ایمه آنکه سلطان مرید

الف ج^۱ سرور

ج^۲ طویف

الف^۳ "بودند" نیست

الف^۴ تجاوز و تفاوت

الف^۵ باعث رفاهیت

آفتاب فتح را هر دم طلوعی میدهد
 در کلاه خسروی رخسارم سیمایتو
 جلوه گاه طایر اقبال گردد هر کجا
 سایم اندازد همای چتر گردون سایتو
 در رسوم شرع و حکمت با هزاران اختلاف
 نکته هرگز نشد فوت ازل دانا یتو
 آنچم اسکندر طلب کرد و ندادش روزگار
 جرعه بود از زلال جام عمر افزا یتو

الی آخره ازین فال ارکان دولت و اعیان مملکت خوشحال
 شده زبان بدعا و ثنای سلطان بمضمون ابیات بوستان کشودند -

ابیات

نگهدار یارب بفضل خودش
 به پرهیز ز آسیب چشم بدش
 خدایا در آفاق نای کنش
 بتوفیق طاعت گرای کنش
 مقیمش^۱ در انصاف و تقوی بدار
 مرادش بدنیا و عقبی بر آر
 غم از دشمن ناپسندت مباد
 زدوران گیتی گزندت مباد

همدران اثنا دبیر سلطان مسجد برخاست و مجلس را بالغای
 این غزل مسرور ساخت -

غزل

ای در رخ تو پیدای انوار بادشاهی
 در فطرت تو پنهان صد حکمت الهی
 کلکی تو بارکی الله بر مدی دین کشاده
 صد چشم آبکیوان از قطره سیاهی

سیدکان الله زمان ^۱ سلطان چه زمانه شریف بود که دران زمان
تاخت خراسان ^۲ بنور وجود باجود سلطان حسین مرزا آراسته بود
و مسند و وزارتشی بمقدم وزیر بی نظیر میر علیشیر و مسند ملائی
و اشعار دلیربائی باحضرت حقایق پناهی معارف دستگاہی مولانا
جائی و سریر دہلی بعظمت و جلال ^۳ سلطان سکندر بن بہلول
لودی و امور وزارتشی بضیاء فکر و رای میان بہوہ ^۴ لوہانی کہ
درحدت فکر و ضوعت رای معتجز نمای بود - و بساط مندو
بارایشی* بود و بخششی سلطان غیاث الدین ابن مسعود خلدجی -
و مقرر دکن بحکومت سلطان مسعود بہمنی - و متکل وزارتشی
بتخادم اصحاب اطیوب مخترع بدیع الاسلوب دستور ملکی نشان
خواجہ جهان - میتوان گفت کہ روح سلطان مسعود غازی بعد از
چندین سال بر روح سلطان مسعود بیگرہ تجلی کردہ بود کہ ہم
افعال و اعمال سلطنت مشابہت و مضارعت بآن شہر یار عزوت
آثار داشت -

بیہت

عاجب عہدی ہمہ در کامرانی
بہر خانہ نشاط و ^۵ شادمانی

نقلست کہ روز جلوس سلطان خداوند خان عرف ملکی ^۶ عیلم
کہ بسطان مسعود نسبت دامادی داشت مردی فضیلت شعار و
بلاغت آثار بود دیوان خواجہ حافظ علیہ الرحمۃ والغفران بدست
سلطان داد فال حسب حال افتتاح نمایند چون سلطان فتح
نمود این غزل از پردہ غیب رخ نمود -

ابیات

ای قہای بادشاہی راست بر لائی تو
تاج شاہی رافروغ از لولوء لالای تو

سلطان مذکور	الف ۱
بہ جلوس وجود	الف ۲
سکندر بن لودی	الف ۳
نوحانی - ذ بہلول خان - ج موہانی	الف ۴
زندگانی	ج ۵
حلیم	ج ۶

حرسها الله تعالی عن الآفات واقع است از توجه و سعی آنسلطان
عالیشان است - هرکس از رعایا که در اراضی خود ^۱ غرس نهال
فی نمود اورا برعایت نهال میفرمود - از آنجهت رعیت به باغ سازی
و نهال پردازی هر سال بیشتر از بیشتر سعی فی ^۲ نمود و
میگویند که بر سر راهی یا بر در کلبه کدائی میدید که بینوائی
نهال نیم یا بر بایمپیل نشانده آنجا عنان کشیده توقف میفرمود
نشانده را طلبیده تلمطف فی نمود و فی پرسید که آب از کجا
فی دهی اگر او میگفت که از دور فی آریم و ازین رهگذر مشقت
داریم قریب ^۳ آن چاه بنا میفرمود و اسداد خرج فی نمود و فی فرمود
که اگر نهال متعدده فی نشانی انعام متجدده فی ستانی - باغ
فردوس که طولنی پنج کروه و عرضی یکی کرده باشد بنا فرموده
آن سلطان عاقبت مسجود است - و باغ شعبان که رشی باغات
جنانست ترتیب یافته زمان آن سلطان جهانست - و همچنین
در شهر و قصبات و قریات اگر دکانی خالی یا خانه افتاده بنظر
سریغنی فی در آمد از مقدمان و متصدیان سبب ویرانیش
فی پرسید - آنچه در کار بوجود آورده معمور میفرمود - تمام بلاد
گنجرات حکم و من دخله کان آمنا داشت - بر مساحت هیچ دلی
آثار غبار نمی نمود از که تا سه متنعم و فرحناکی فی بودند -

بیت

۴ بعهدش زکس نالئم بر نخواست
بغیر از کمان ور بنالد رواست
کم در عهد انصافی شاه جهان
نکر دست کسی زور جز بر کمان

نقلست کم در اواخر عمر اکثر اوقات سلطان مسجود بطاعت و
عبادت مصروف بود و اوراد از ادعیه حصن الحصین کم مرشد اهل

-
- ب ^۱ غرس
الف ^۲ نمودند
الف ^۳ حفره
الف ^۴ "بعهدش زکس.....زور جز بر کمان" نیست -
ج "بعهدش.....رواست" نیست

براهرمن نثايد انوار اسم اعظم
 ۱ ملکی آن تست خاتم فرمای هرچم خواهی
 در حسمت سلیمان هرکس که شک نماید
 بر عقل و دانش او خندند مرغ و ماهی
 ای عنصر تو مخلوق از کبرای عزت
 وای دولت توایمن از صدمت تباهی
 گر پرتو ز تیغت برکان معدن افتد
 یاقوت سرخ رو را بخشند رنگ کاهی
 عمریست بادشاه کز قی تهیست جامم
 اینک زبنده دعوی و ز منکتسب گواهی

میگویند منکتسب نیز دران مجلس حاضر بود در وقت تلفظ
 منکتسب بدست اشاره بسوی او کرد اهل طبع که دران مجلس
 حاضر بودند علی الخصوص خداوند خان و پسر او این لطیفه را
 پسندیده بسیار تحسین نمودند و هر کدام زر معتدبه باخلعت
 فخره صلح عطا فرمودند -

میگویند درایام سلطنت سلطان هرگز غل قیمت نشده - هم
 چیز ارزان بود بمرتبه که بعد آن اهل گنجرات * آن ارزانی
 ندیدند و هرگز فوج سلطان مثل افواج چنگزخان مغل شکست
 نخورده همیشه فتوحهای تازه و نصرت های بی اندازه روی
 میداد - حکم کرده بود که هیچکس از لشکریان من قرض بر بانگیرد
 خزانچی علاحدہ مقرر کرده بود که از سپاهی هرکس که بقرض
 حاجت داشتند باشد باو بدهد و بوعده بگیرد از انجهت رباخواران
 حال سگ داشتند - بلکه ایشان را از سگ کمتر قی ادگا شستند
 میفرمود اگر مسلمانان قرض بر باخورند از دست ایشان غذا چگونه
 آید از برکت حسن نیت و خلوص عمل او حق تعالی همیشه
 ظفر در رکاب و نصرت هم عنان میداشت -

و کثرت اشجار میوه دار از انبه و تار و کهرنی و نالیر و جانپو
 و گولر و پپیل و سهوه و بر و آنول و غیره که از عرصه گنجرات

الف ۱ ملکی آن تست و خاتم

الف ۲ آن ارزانی در هیچ زمان ندیدند

متعاقب سلطان پیاده روانه شد - تا باستانه شیخ رسیدند سلطان بیرون ایستاد امین الملکی باخدمت شیخ اندرون رفته خبر کرد شیخ طلبید سلطان درآمده بعد ادای سلام مصافحه کرد - شیخ بر چهارپائی کهنه نشست - اشارت اجلاس نمود - سلطان بجانب پائین آمده نشست - بعد از زمانی گفت که التماس دارم و امیدوارم که جواب آن بعبارت قریب الفهم^۱ تعبیر فرمایند - شیخ گفتند بگویند سلطان گفت که بسمع این فقیر چنین رسیده * که توجه ایشان سرگشتگان وادی ضلالت را بمقام هدایت میرساند - اگر فی الواقع چنین است برای خدا کشف اینمعنی فرمایند - شیخ گفتند آری اگر دردمندی^۲ پستمندی نماید درد دلش ابواب سرایت میکشاید - سلطان سر بر قدم شیخ نهاد و گفت ازان درمندان یکی محمود ست - شیخ از برای خدا علاجی نماید که محمود از تشویشی ظلمت نفسانی برآید و بی سستی قدم دل راه پیماید - شیخ گفت شما چتر اسارت بر سر دارید و بار ایالت بر دوش سالکی این راه را اول قطع تعلقات بی باید تا کام بی اشکل کشاید چنانچه بزرگی گفته -

بیت

تا قطع تعلقات حاصل نکنی
خود را بجانب دوست و اصل نکنی

شرایط این راه عیانست چه حاجت بشرح و بیانست - سلطان گفت در حین توجه ملازمت مرا این نیت دست داده که اگر از خدمت شیخ شرف قبول یابم روی از مسند سلطنت بر تاجم اکنون از بادشاهی گذشتم و از صمیم دل احرام ملازمت بستم - ازین سخن شیخ خوشوقت شد و فرمود که اگر بادشاه^۳ بر عدل مصر باشد بادشاهی او را ضرر ندارد -

بیت

شاه راه بود از طاعت^۴ سی ساله و زهد
قدر یکساعت عمری که درو داد کند

الف ۱ تقریر
ج ۲ متمندی
ذ ۳ بعدالت باشد
ذ ۴ صد ساله و زهد
* [که توجه ایشان.....] در نسختم پونم نیست
از نسختم الف شامل کرده آمد

یقین است و متمسک متقیین میخواند رقیق القلب بود گریم
 بسیار میکرد - روزی ملکی سارنگ عرف قوام الملکی که سارنگ پور
 بیرون حصار شهر معظم اهداباد واقع است ^۱ بنا کرده اوست عرض
 کرد که باوجود وصول دولت بادشاهی و حصول مرام سهندشاهی
 باعث گریم کیست - و جهت زاری چیست - فرمود که ای
 بیعقل چه گویم مربی ام شاه عالم درحق من میفرموده که عاقبت
 منجود منجود خواهد بود - هر چند فی شتائیم آن نسبت در خود
 نمی یابیم جویبار ^۲ عمر هردم پیوست فی نماید و رفته باز نمی آید -
 از آنجهت اشکی از چشم فی بارم و دل پر حسرت دارم - افسوس
 که قدر ولی نعمت چون توانستم ندانستم و چون دانستم ندانستم
 نقلیست که عاقبت الامر سلطان بصاحب شیخ سراج که
 مکمل وقت بود پیوست و از برکت تربیتش ازین حسرت
 و حیرانی ^۳ رست - شیخ سراج نام درویشی بوده از خلفای شیخ علی
 خطیب - ^۴ او خرقه خلافت از حضرت قطب اقطاب برهان الحق
 والشرع والدین داشت - مکمل وقت بود - و گم شدگان وادی
 ضلالت را بمنزل هدایت میرساند و طالبان کعبه و سال را از
 مهالک بوادی منکروی میرهاند - سالکان مسالک سلوک از اقصای
 جهان بنجد متشی فی آمدند و از برکت تلقین و ارشاد او بمشهد
 عین الیقین شهود فی یافتند - و این معنی شهرت عظیم داشت -
 روزی سلطان از امین الملکی که از امراء مقرب سلطان بود ^۵ مرید
 و معتقد شیخ بود احوال شیخ استفسار فرمود امین الملکی بعضی
 سخنان منقبت شیخ باز نمود - سلطان را ادعیه ملاقات در دل
 متمکن شد بامین الملکی فرمود که امشب بعد از صلوات عشا تنها
 بر در درینچم که جانب جویبار سابهر واقع است فی آشی که
 بتوکاری دارم - امین الملکی همچنان کرد - سلطان تنها نیمچم
 شمشیر بدست گرفته بیرون آمد - و بامین الملکی گفت که
 باستانه شیخ دلالت نمای - امین الملکی قدم در پیش نهاد و

الف ۱ آباد کرده اوست

الف ۲ عمرم

ج ۳ وا

الف ۴ کم

الف ۵ و مرید و معتقد شیخ از احوال شیخ

۱ بیت

در مسجد و خانقاه و محراب
بدگوئی او دعای اصحاب

شینخ بی نکاف و تردد چند روز ملازمت سلطان نمود - بعد آن به امین الملک گفت که بسططان عرض کن که من مردی پیرم و منزلم بعید واقع شده از آمد و رفت کوفت بی کشم اگر تنسان خانه قریب متعین شود تا هم وقت در خدمت باشم - سلطان قریب بشبستان خود جای متعین ساخت - شینخ در اینجا قیام نموده و از اغیار اخفا فرموده در ارشاد سلطان مشغول گشت - در ایام معدود نسیم گلشن فیض الهی بمشام حانثی رمید و غناچشم دلش رخت بشگفتگی کشید - بعد آن شینخ از سلطان آزادی طلبید و رخت اقامت را بدستور سابق در زاویشم خود کشید و گفت سلطان بعد ازین میل بملاقات من ننمایند و اگر ضروری پیش آید به پیغام و مرا سلم استکشاف فرمایند زهی درویش سلطان و زهی سلطان درویشی رحمت الله علیهما - شعر خاقانی شاهده این حال است -

بیت

پس از سی سال شد تحقیق اینمعنی بخاقانی
که سلطانیت درویشی و درویشیت سلطان

۲ سلطان مرید خدمت شیخ رحمت الله ابن شیخ عزیز الله متوکل صدیقی بوده - مقبره ایشان در مقام شیخ پور معروف و مشهورست و پوره مذکور آبادان کرده ایشانست از مضافات شهر معظم اجداباد -

میگویند اگر چه سلطان تحصیل فنون علم رسمی نداشت اما از صحبت علما و صاحبیت فضلا حفظ مسایل دینی و ابیات شعر او نقل مشایخ و اخبار تاریخی بنوعی مستحضر داشت که غیر از علما حضار مجلس میدانستند که سلطان عالم و فقیه است چرا که از قوت طبع و زکاوت فهم نکتههای دقیق القا مینمود -

ج ۱ "بیت" نیست

ج ۲ "سلطان مرید اجداباد" نیست

حاجت بکلاه ترکی داشتنت نیست درویش صفت باش و کلاه تتری دار

بعد ازان فرمود الحال مراجعت نمایند فردا آنچم گفته فرستم قبول فرمایند و راه چون و چرا نه پیمایند سلطان برخاستم بمنزل آمد - علی الصباح امین الملک را بخدمت شیخ فرستاد گفت که آنچم شیخ فرمایند لفظ بالانظ بی کم و زیاده آمده باز نماید - امین الملک بخدمت شیخ آمد - شیخ فرمود امین الملک سلطانرا مردی خوب و فقیر دوست یافتم خاطر من مائل صحبت سلطان شده میخواهم که خود را بنوکری سلطان قرار دهم - برو اراده مرا بعرض سلطان برسان - اگر بدرجتم قبول افتد بمن خدمتی متعین کند تا مشغول بان باشم - امین الملک گفت نسبت اعتقادی که سلطان بخدمت ایشان دارد فوق ازایست که باخاطر شریف رسیده نوکری چه درکار ست هرچه فرمایند منت میدارد - شیخ فرمود همچنین است اما در نوکری منفعت بسیارست - امین الملک برخاست متر در و حیران که من پیش سلطان تعریف شیخ بنهجی دیگر کرده بودم الحال این چه سخنست که از جانب شیخ بسلطان بگویم - و نتیجت این چه جویم - اما چون از جانب سلطان در پیغام گذاری موکد راست براست بود و بی کم کاست آنچم از شیخ شنیده بود آمده بخدمت سلطان باز نمود - سلطان گفت قبول کردم اما از شیخ استفسار نماید که کدام منصب اختیار دارند - امین الملک پیغام سلطان رساند - شیخ گفت من در فن حساب خوب میزنم و نائبان صاحب و قوف دارم منصب استیفاء ممالک را بمن مفوض دارند - سلطان قبول کرد صباح آن شیخ شمشیر در کمر بست و اسب طلبیده سوار شده بخدمت سلطان رفت و خلعت^۱ مستوفی گری پوشیده بخانه خویش مراجعت کرد - اهل شهر که شیخ را بمرتبش قطبی و غوثی خیال میکردند از مشاهده این حال بد اعتقاد شدند و سخت گفتن آغاز کردند - و همدگر میگفتند که دیدید این شیخ مکار چه کرده زهد چندین ساله را سوخته و چشم برمال عمال دوخته - دین را بدنیا فروخته ریاضتش منقض برای آن بود که سلطانرا معتقد سازد - و دین را بدنیا در باز اهل شریکی قلم از شیخ منکر گشتند و طریقه غیبت و شکایت پیشی گرفتند -

القصر در سنه اربع و ستین و ثمانماید سلطان بدولت و اقبال بطرف قصبه کپرپنج بعزیمت شکار بر آمد در ناحیت آن عرض لشکر گرفت و فاتحه خواند و گفت انشاء الله تعالی سال آینده سعی در آبادانی شهر نو نمایم - چون وقت قراة فاتحه روی سلطان بسمت ولایت سورتهم بود - دانیان روزگار قیاس برین کردند که سلطان اراده فتح قلعہ گرنار دارد - القصر از مقام کبیر پنج مراجعت نموده باجداباد تشریف آورد - باز در سنه خمس و ستین و ثمانماید بطرف کپرپنج نهضت فرمود شکار کنان تا بسرحد مندو رسید و از اینجا مراجعت نموده بشهر معظم اجداباد آمد و بضبط و ربط ولایت خویش پرداخت - باز در سنه ست و ستین و ثمانماید از اجداباد کوچ فرمود و برب آب کهاری نزول نمود در آن مقام صکیفته نظام شاه بن همایون بادشاه دکن رسید بمضمون آنکه سلطان مسعود خلجی از تحریکی نظام الملک غوری که در عهد همایون شاه گریخته باو پیوسته بود بالشکر ادبوه بولایت دکن در آمده دست بتاراج کشاده ازان سبب اینجانب نیز از شهر بدر چهل کروه پیش رفت بر سر کهات مقابل نمود - چشم انتظار براه امداد سلطانی دارد رجا که سمند عزیمت را در مراحل پیمائی بهر چه تمامتر در شتاب آوردند تا موجب ^۱ امتنان مستمندان گردد -

سلطان عالیشان بمنجرد رسیدن کتابت بطرف دکن عزیمت فرمود بکوچ متواتر بولایت ندر بار رسید - درین منزل باز کتابت نظام شاه آمد بمضمون آنکه چون سلطان مسعود در جنگ عاجل نمود ازینجانب در تردد تقصیر نرفته چنانکه لشکر اورا هزیمت داده پنجاه فیل از انها جدا کرده بدست آورده بود - ^۲ آخر الامر لشکر دکن مشغول یاولطم شد درین حین سلطان مسعود با دوازده هزار سوار از کمپی کاه برآمد در آن وقت پیش اینجانب از سپاهی معدودی پیشی نمودند باوجود آن در جنگ و جدل تقصیر نرفت - آخر الامر سکندر خان مرا از جنگاه بر آورده در شهر بدر آورد سلطان مسعود خلجی شهر بدر را محاصره دارد اکنون غیر از امداد

ج ^۱ اطمینان

ب ^۲ "آخر الامر لشکر..... تقصیر نرفت" نیست

و چنانچه ابن افرس مترجم کتاب شفا نکتتم چند ازان سلطان باصفا در ترجم ذکر کرده از انجمله یکی اینست که بعبارت عینم مکتوب میگردد -

در خبرست و دعا علی ^۲ صبی قطع علیہ الصلوٰۃ آن یقطع الله ^۳ اثره فاقعد - دعا کرد مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم بر کودکی که نماز او علیہ السلام را برید که خدای تعالی اثر او را ^۴ برد - پس او جا مانده شد - قدم بمشی نمیگشید - بعضی این روایت را ضعیف میدانند و بعضی موضوع فی پندارند چه مرور ^۵ صبی پیش مصطفی نماز نمی شکند - مصطفی صلی الله علیه و سلم بر غیر مکلف چگونه دعای بد کنند و روایت کرده اند که زید ابن عمر ابن ^۶ مدعو که نام او یزید بن مهران بود در بتوکی جامانده دید ^۷ برین روایت این حدیث صحیح مینماید - پس جواب آن فی باید سلطان اعظم ملجا آل آدم فرمود که این دعا بامر خدایتعالی صاور گشت چنانچه حضرت خضر علیہ السلام کشتی را شکست و غلافی را کشت -

^۸ مثنوی

گر خضر در بحر کشتی را شکست
صد درست در شکست خضر هست

بادشاه اهل اسلام نصرالله تعالی علی الدوام در محفل علما جوابی فرمود که هم علما را صورت شفا روی نمود این حدیث در شفا مسطورست مترجمش ابن افرس از علما مشهورست -

-
ج	۱	معنی را
ج	۲	حسی - ب حبی
ج	۳	ابره - ب اثر او چنان کرد که او برجا مانده شد
ج	۴	نیز دلش او جا مانده شد قدم نمیگشید
ج	۵	صبی
ج	۶	یدعو
ب	۷	و ازو کیفیت حال پرسید او گفت مرا دعوت رسول صلی الله علیه و سلم رسید در حال از کار گذشتم بر من دعا بد کرد جا مانده گشتم برین روایت
ب	۸	"مثنوی" نیست

بولايت خود نهاد - نظام شاه ايلچيان خود را بخدمت سلطان فرستاد و دقيقه در ادای شکر گذاری فرو نگذاشت و استدعای مراجعت نمود - سلطان از اینجا بدارالملکي خوبش متوجه شد -

بعد آن در سنه سبع و ستين و ثمانهايم سلطان محمود خلجي بائود هزار سوار روی بدکهن نهاد و نا دولناباد ولايت را تاراج داد باز نظام شاه استدعای کومک نمود - سلطان عزيمت فرموده تا ندر بار رسیده بود که سلطان محمود خلجي از استماع مقدم سلطان براهی که پیشی ازین مراجعت نموده بهمان راه باز گشت و بولايت خویش رفت - سلطان بدارالملکي خود آمد - از اینجا بسلطان محمود نوشت که بهر مرتبه مرتکب بازار دیار اسلام شدن نه طريق نیکمر دانست - باید که من بعد چنین خیال محال بخاطر خود راه ندهند و الا هرگاه ارتکات عزيمت دکهن مینمایند اینجانب را متوجه مندو دانند پیشتر اختیار باقیست - ازان باز سلطان محمود خلجي از نهب ولايت دکهن دست کشید -

بعد آن در سنه ثمان و ستين و ثمانهايم سلطان به نيت غزا اسلامک بهسپار از آهن ککيل يعنی جوهردار از ولايت تلنگانه طلبید و در سنه تسع و ستين و ثمانهايم سلطان بطرف ^۱کوه بارور لشکر کشید و فتح آن قلعه نمود و بدارالملکي خویش باز گشت -

بعد آن در سنه سبعين و ثمانهايم جهت شکار بطرف اجدنگر متوجه شد - و در راه بهاواملکي بن الغنخان عرف علاوالدين بن سهراب آدم سلاحدار سلطان را بناحق کشته گریخته متخفی شد - ملک حاجی عمادالملکي و ملک کالو عضدالملکي را حکم شد که بروید هرجاکم رفته باشند گرفته بیايد - ملک کالو و ملک حاجی تفحص نموده بهاواملکي را پیدا کردند و دو نفر لشکریان او را از روی مکر و فریب برین راضی کردند که پیدش سلطان اقرار کنند که این گناه از ما واقع شده و بهاواملکي بیگناه است - نهایتش سلطان شما را بند خواهد فرمود - بعد از چند روز بنابر التماس مخلص خواهد کرد آن دو خون گرفته نامراد از ساده دلی پیش سلطان آمده اقرار کردند - سلطان همان وقت فرمود تا گردن زدند

^۱ ن بطرف کوه بارور - ج بطرف کوه مارو - ب کوه بارز

سلطان رفع این گرانی نخواهد شد - امید بزودی مثل طلوع آفتاب بیکی نگاه سر مستمندان سایه انداز شوند ناظمت نفسانی خصم از احاطه مخلصان حالی برطرف گردد -

سلطان کوچ فرمود چون سلطان مسعود خلجی شنید که سلطان مسعود بادشاه گجرات با لشکر بسیار بر آمده براه برهان پور بکومی نظام شاه فی آید محاصره شهر بدر را گذاشته براه گوندوانه روی بولایت خود نهاده - دران حین راجه گوندوانه که همراه او بود گفت که این راه کم آبست و جنگلهای بیشمار و تنگی بسیار دارد - سلطان مسعود خلجی از ملاحظه سلطان مسعود گجراتی همان راه اختیار کرد - و بکوچ متواتر روانه گشت دو منزل راه یکی منزل میکرد میگویند در منزلی رسید که بوا سطه کم آبی شش هزار کس طعم شغال و کرگی شدند - چون در کوهسار گوندوانه در آمد تنگیهایش آمد - گوندوان از هرطرف در آمده بنگاهش را تاراج کردن گرفتند - بصد هلاکت و فلاکت ازان کوهسار بر آمده بسرحد ولایت خود رسید - بعد آن راجه گوندوانه را گرفتم کشت هرچند او میگفت که من حقیقت راه پیش ازین بعرض رسانیده بودم فایده نکرد -

القسم چون سلطان مسعود بقصبه^۱ تهانپور که از مضافات برهانپور ست رسید عرض^۲ لشکر خود دید از روات ثقات مرویست که در عهد هیج بادشاه گجرات چنین لشکر مسلح و مکمل و انبوه نبود بلکه دران وقت هیج بادشاه اطراف اینقدر لشکر بهیج طرف نکشیده بود - هفتاد و سه امرا نامدار همراه داشت تمام ملکی گجرات تناخواه علوف سپاه بود - در خالصه سلطان تا چهار سال یکی موضع نبود خرج خاص را از خزانه عامره که از بادشاهان سلف مانده بود متعین داشت -

نقلست که درین چهار سال^۳ ثلاثین خزانه بخرجات^۴ بیوثات و الغامات صرف شده بود - القسم چون سلطان مسعود خلجی رو

د^۱ تهانپور - ج تهانپور
ج^۲ "لشکر خود.....چنین" نیست
ج^۳ دو ثلث
ب^۴ بیوثات

(باب شانزدهم)

کیفیت عزیمت سلطان بناعت ولایت گرنار و مراجعت نمودن
بعد لهب ازان دیار و لشکر فرستادن بدیگر بار و چتر و زرائین
رسیدن از راجه مندلیک عمده کفار و باز عزم مصمم
فرمودن سلطان بفتح آن عصار و ظفر یافتن
بنائید ملک چهار و مسلمان شدن رای مذکور
از تکلیف سلطان غزوه شعار

ناقدان اخبار و ناقدان آثار چنین روایت کنند که در عصر
سلطان متعود بیگره راومندلیکی راجه گرنار و جونا گده بغایت
سرکشی مینمود و از بادشاه گنجرات هیچ ملاحظه نداشت و
بر خود غالب نمی انگاشت - بسبب آنکه مثل قلعه گرنار که
سربلکی کشید و کمند اندیشش هیچ بادشاه گنجرات بکنکره
تسخیرش نرسیده مع قلعه جوناگده دیوار حصار او مثل بند
سکندرست ملاذ و ملجای او بوده و مثل ولایت سورتهم در تحت
تصرف خود داشت چه ولایتی که گویا دست فلکی زبده خلاصه ملک
مالوه و خاندیس و گنجرات را انتخاب کرده برای نمود اهل عالم
1 متجلی ساخته یا صراف قدرت عیار هر سه دیار را بر معیار سواد
ارضش از برای امتحان کشیده بیک عیار بنداری او بر همه فایق
آمده چه آنچه از جنس غلات و اثمار درین هر سه دیار
نشو و نما دارد و از ولایت سورت نیز باری آرد و متاع بنداری خود
از بنادر سورت دران ممالک میبرد - سبحان الله الحال همان سورت
است که از استماع کم عیارش خریداران نادیده از راه بر میگردند
و از شنیدن تبلیسی مشتیریان دل سردند موطن 2 بوم مسکان
ره زنان جلوه گاه متمردان و مفسدان و دیارش اکثر ویران و در

بعد از چند روز حقیقت حال معلوم شد - سلطان گفت که این دو مکار بد کردار دو مسلمانرا بنالحق کشتن دادند - الحال اگر در قصاص آنها اینهارا نه کسم فردای قیامت بنخدای رب العزة چه جواب گویم - سلطان حکم کردنا اینچنین دو امیر عمده دولت را در یکزمان بقصاص رسانیدند - باز هرگز در عهد سلطان خون ناحق بوقوع نیامد - ملکی بهاوالدین اختیارالملکی را بنخطاب عمادالملکی مخاطب ساخت و بمنصب وزارت سرفراز کرد -

بعد آن درسنه احدی و سبعین و ثمانمایه بر کفار قلعه گرنار عزیمت فرمود -

ابیات

بر آمد ز درگاه شه بانکی کوس
سم مر کبان شد ز سرخاکی پوس

بغرم سفر خسرو تاج دار
روان گشت براسپ دولت سوار

علمهای دولت بر آمد براوج
زمین شد ز لشکر چو دریا بوج

دلبران بر اسپان تازی نژاد
سلاح پوش چون کوه بر پشت باز

بدین داب شاه سکندر جناب
همین رفت بالشکر بی حساب

پی قوت و نصرت شرع و دین
کمر بست بر ^۱خیل کافر بکین

بکوچ پیپای شه ^۲دین پناه
همین شد بتائید لطف آلم

بوقت مبارکی زمان سعید
بگزار سلطان اعظم رسید

یکی قلعه سر برزده بر سپهر
شده اوج او منزل ماه مهر

گذشته زنه قلعه نیل رنگ
زدی پاسبانش زحل را بسنگ

سوادش ز شب بود تاریکی تر
ره او زمو بود بار یکی تر

اگر برج چرخست ثابت چهار
توان برج را بچشم ثابت شمار

دیارش هم مظلومان و فقیران مسافرانیش از قسم جوگیان و
و تاجرانیش باد فروشان دزد نشان عاملانیش مغضوب الم اند - و
جاگیردارانش معذب درگاه سپاهیانیش بر کشتی متزلزل بر بندی
نشستم و ایمنش بر اسناد بی محاصل دل بستم - باعث این
حال و موجب این ملال بی استقلال حکام است که در یکی سال
چند کس صاحب آن صوبه و حاکم آن مقام ایرادشعر ذیل درین
محل مناسب این ایام است -

ابیات

چنانکه بود ز پیرار^۱ پارسال بتر
بود مشقت امسال صد برابر پار
مهم سال دگر گزیدین نسق گذرد
درین دیار نماند ز آبی دیار

اما بهر حال درین محال سکوت اولی قال گنجای ندارد و قیل
سفاهت باری آرد

بیت

مالکی بملکی خویشی تصرف نمی کند
سعدی توکیستی که غم ملکی او خوری

القصم قرقچیان ولایت سورتهم دایما تاخت و باخت اطراف
یلاد گنجرات و دزدانیش در پیشم دزدی مصری بودند - پیش ازین
سلطان احمد بانی شهر اهداباد بقصد تسخیر ولایت سورتهم و فتح قلاع
او عزیمت نموده بود - چون حصول مقصود از دست قصد متعذر دید
تاخت و باخت کرده بر گشت - ازین جهت سلطان شب و روز
دغدغه فتح قلعه گرنار و حصار جوناگده و تسخیر ولایت سورتهم
در دل داشت - اما از استحکام قلاع او و کثرت آذوق متامل
و متکمل فی بود -

آخر الامر در سنه احدی و سبعین و ثمانمیه بعد از استنخاره
بدفع کفار قذعتم گرنار سواری فرمود چنانچه شاعر گوید -

نمیدانند - در میان قلعه دوچاه واقعست - اسم یکی نوکهن و اسم دیگری انکولیم و دو^۱ دریای واقعست اسم یکی اری و اسم دیگری چری -

و راجه این زمین راو مندلیکی نام داشت - در تاریخ هندو مرقومست که یک هزار و نهصد سال گذشته که آبا واجداد اوتا را و مندلیکی پشت به پشت راج کرده اند - یعنی حکومت و درین مدت یک مرتبه در زمان سلطان محمد بن تغلق بادشاه دهلی فوج سلطان مذکور فتح قلعه نموده بود و مرتبه دیگر احمدشاه بن محمدشاه بادشاه گجرات - هر مرتبه هندوان زور آورده از دست گماشتهای ایشان گرفتند -

نقلست که چون سلطان محمود عزیمت فتح قلعه گرنال و جوناگده نمود بخزانچی حکم کرد که پنجاه کروڑ زر نقد که جنس او و رای طلا نباشد همراه گیرد و بقور بیگی حکم کرد که یک هزار و هفتصد قبضه شمشیر مصری و دیلمانی و مغربی و خراسانی که قبضه هر کدام بشش سیر طلا بوزن گجرات تا چهار سیر بر آمده باشد و سه هزار و هشتصد قبضه شمشیر احمدآبادی که قبضه هر کدام از نقره باشد بوزن مختلف که اعلا پنجاه سیر و ادنی چهار سیر و یک هزار و هفتصد خنجر و چدهر که قبضه هر کدام سه سیری و دو نیم سیری از طلا همراه گیرد و باخته بیگی حکم کرد که دو هزار اسپ تازی و ترکی درین یوریش همراه باشد -

القسم چون سلطان محاصره قلعه جوناگده نمود - کفار نواحی زه و زاد خود را در دره مهابل که بغایت جای قلبست اینجا برده خود را بمردن قرار دادند - که هر یکی اینجا بر سرما فی آیدما کشته میشوند - روزی تعلق خان شاهزاده اولکته سند بعرض سلطان رسانید که میگویند که مهابل جائیست بسیار قلب و هرگز لشکر بانجا نرفته و فتح نکرده - سلطان گفت انشاء الله تعالی من فتح میکنم - روزی سلطان بتجهت شکار سوار شد روی بسوی دره مهابل کرد - هندوان چون جمعیت کم دیدند غفلت ورزیدند و دانستند که اینجاء بر سر ماندخواهد آمد ناکهان سلطان بر سر آنها رسید کفار باندی جنگ گریخته در جنگل درآمدند چون لشکر خبر یافت که سلطان بجنگ پیوسته خود را متعاقب رسانیدند اسپانرا

بدانکه هر سه جانب کوه ^۱ کرنا ۲ کوهی مدور واقع شده اما
جانب شمال متصلست بکوه ^۳ گرنار و جانب جنوب اندکی فاصله
دارد و در راه او مسافت دوازده کروه دارد و در میان آن
جنگلیست مشبکی که راه اسپ دران ممنوعست و غارهای
فراوان دارد غیر از وحوش و طیور درانجا جنس آدمی نمی باشد
مگر چاهش کفره که آنها را کهانث گویند که اینها نیز در سیرت
بو وحوش میمانند گریختن دران جنگل و غارهای درایند و در میان
آن جنگل درختها نادر بسیار که کس نام و نشان آنها نمیداند
مخصوص بهمین ارض اند و دران کوه درخت میوه دار مثل انبه
و کهرنی و جانبو و گولر و انبلی و آمل و امثال آن بسیار اند
و قریب دامن کوه گرنال مغرب رویه مفاصله سه چهار تیر انداز
تلی واقع شده است از سنگ یکی لخت و بالای آن قلعه ساخته
اند - موسوم باجونه گده که دیوار حصار او بسد نسکندر میماند و سور
او مشتملست بدروازه یکی رو بجانب غرب دارد و یکی بجانب
شرق و دروازه مغرب دروازه دیگر در پیشی دارد شمال رویه که
وقت در آمدن ازین دروازه گذشت بدروازه قبله رویه می درایند -

و وجه تسمیه جونگده بعضی اهل سورتهم چنین نقل میکنند
که در زمان سابق دارالقرار راجه ملک سورتهم موضع نبتلهی که از
جونگده پنج کروه مغرب رویه واقعست بوده مابین نبتلهی و
جونگده جنگلی بوده که نه اسپ آنجا میتوانست رفت و نه آدم
چند پشت آن راجه گذشت بود که آنجا حکومت میکرد - روزی
همیزم کشی بصد حیل و مشقت دران جنگل در آمد رفتن
بجای رسید که دیوار سنگ پست با دروازه بنظرش در آمد بر
گشت و آمده کیفیتش را بر اجم معلوم کرد - راجه حکم کرد تا جنگل
را ببرند - در میان آن قلعه ظاهر گشت - راجه از معمران آن
دیوار و از مورخان بلاغت آثار زمان عمارت و اسم عامر او استفسار
نمود - هم بنادانی اعتراف نمودند - از آنروز باز این قلعه را جونگده
گفتند یعنی قلعه که کسی وقت آغاز عمارت و اسم عامر او

ج	۱	کرنا
ج	۲	"کوهی مدور" نیست
ج	۳	کرنا
ج	۴	نبتلهی

چند گاه سلطان بتصمیم عزیمت فتح قلعہ گرنار روی توجہ بسوی ولایت سورتہ آورد و بکوچ متواتر روانہ گشت - از استماع این خبر راومندلیکی بی طلب و پیغام در ملازمت سلطان آمد و عرض کرد کہ ہر خدمت و خدمتی کہ سلطان فرماید بندہ منت بجان خود نہادہ قبول نماید بی اصدار جریمہ در استیصال مطیع خود چراباید کوشید - سلطان گفت کدام جریمہ برابر کفر باشد اگر امان میخواہی کلمتہ توحید بگو و از سر صدق مسلمان شو تا ولایت ترا بامزید اقطاع دیگر بر تو مسلم دارم والا دمار از روزگارت بی بر آرم - چون راومندلیکی دید کہ حال اینست شبانشب گریختہ بقلعہ رفت تا مدتی کہ او را در ملازمت سلطان بودہ و کلای او آذوق بسیار جمع آورده قلعہ گرنار و قلعہ جونہ گدہ را مضبوط کردند -

روزی کہ سلطان بدامن کوه رسید کفار مثل مور و ملخ از قلعہ و کوه فرود آمدہ بانجنگ پیوستند - بعد از جدال بسیار رو بہزیمت نہادہ خود را بالای قلعہ گرنال کشیدند - تا دوروز بہمین طرز جنگ قایم داشتند روز سیوم سلطان بذات خود متوجہ جنگ شدہ - از صبح تا شام کافران رد و بدل شمشیر و برچہ کردند - چون سپاہ بادشاہی زور آورد گریختہ بالای قلعہ گرنال بر آمدند - سلطان مورچلہا بسپاہ بخشش کرد ہر امیریرا بتجای متعین ساختہ قلعہ جونہ گدہ را محاصرہ نمود - کفار ہر روز بطرفی بر آمدہ جنگ میکردند روزی در مورچل عالمخان فاروقی کہ یکی از امرای نانی بود الحال سرای او در شہر اجداباد مشہورست فدای در آمدہ عالمخانرا شہید کردہ بدر رفت -

سلطان در اہتمام ہوشیاری مبالغہ فرمود ہندوان عاجز آمدند -
 ۱ بیسل نام بقال و زیر راومندلیکی با اہل قلعہ مشاورت نمود کہ اینمرتبہ سلطان ماحود بی فتح قلعہ از سر کوه ما نخواہد گذشت پس ما را از بودن جونہ گدہ بالای قلعہ گرنال مستحکم شدن^۲ او لیتر کہ او ازین مضبوط ترست و آذوق بسیار دارد - اہل قلعہ امتثال

ذ ۱ تنہل - ج بلی

ب ۲ اولی است

بیرون دره گذاشته پیاده در آمدند زه و زاد اکثر هندو بدست اهل لشکر اسیر شد سلطان مظفر و منصور بطرف بارگاه مراجعت فرموده و اعتماد تمام در باب محاصره نمود -

میگویند که در چهار روز ایام محاصره پنج کرور زر و اسبان و شمشیرها و خنجرها و چدهرها هم بسپاه بخشید بجهت آنکه تخریب در فتح قلعہ نمایند و سستی و کاهلی جایز ندارند و افواج قاهره بهر طرف ولایت سورتهم فرستاد که تاخت و تاراج نمایند - چون غنیمت بی اندازه بدست سپاه افتاد راو مندلیکی وکلای خود را فرستاده غنجز و نیاز مندی نمود - سلطان مصلحت درین دید که امسال فتح قلعہ موقوف باشد مراجعت نموده بدارالملکی خویشی تشریف فرمود -

درسنامه اثنی و سبعین و ثمانمایم بسمع مبارکی رسید که راو مندلیکی وقتی پرستشی بتخانم سوار میشود چترزه کرده و زراین مرصع قیمتی پوشیده می براید - سلطانرا غیرت بادشاهی در جنبش آورد چهل هزار سوار و فیل بسیار تعیین نمود و حکم کرد که چتر و زراین را ازو بستانند و الا ولایتش رانهب و تاراج نمایند - چون رای مندلیکی این خبر شنید همان زمان چتر و زراین رابع خدمتی لایق بتخدمت سلطان فرستاد - لشکر مراجعت نموده پیاپوس سلطان مشرف شد - سلطان آنرا این^۱ را بکلاوتان بخشید -

بعد آن درسنامه ثلاث و سبعین و ثمانمایم خبر رسید که سلطان معبود خلجی وفات یافت پسر کلان او سلطان غیاث الدین بر تخت نشست - بعضی امرا عرض کردند که بعد وفات شهنشاه دین پناه احمدشاه سلطان معبود خلجی بجهت تسخیر ولایت گنجرات اقدام نموده بود الحال اگر سلطان عزم تسخیر ولایت مالوه نمایند باسهل و جوه دست می آید - سلطان گفت که این از مسلمانانی بسیار بعید است که طمع ولایت برادر مسلمان کند چه درحیات او و چه درمات او -

بعد آن درسنامه اربع و سبعین و ثمانمایم باز سلطان لشکر بصوب سورتهم فرستاد تاراج و نهب نموده مراجعت کرد - بعد از

ابیات

ببچهر آفتاب و بتن گلبنی
بعقل خرد مند بازی کنی
باخون عزیزان فرو برده چنگ
سر انگشتهها کرده عناب رنگ

روزی راو مندلیکی آفتاب چالش را بدید و بصدجان عاشق و
و گرفتارش گردید عاقبت الامر ببچهد بسیار دست سعی او بدامن
و صالش رسید و بجانب فرانشش کشید این قباحث را شوهر
او شنید -

بیت

گرفت آتشی خشم دروی غظیم
سرش خواست کردن چو جوزا و نیم

اما چون شمشیر قدرتش بر فرق عزت و شوکت رای کارگر نمی
آمد اندیشیده ارگ نفاق را بدست حیل بر بیخ دولت رای نهاد
و آنچنان بود که بعد از اظهار چاپلوسی و دلسوزی عرض کرد که
آذوق قلاع رو بکهنکی آورده ضایع میشود اگر حکم شود فرود آورده
بجای او آذوق نوابار کنم حل و عقد مهمات رای و ابستم برای
او بود گفت چران - او شروع در هبوط آذوق نمود و پنهانی کسی
بخدمت سلطان فرستاده عرض داشت نمود که درین وقت سلطان
عزم فتح نمایند این عقد باسانی میکشاید - سلطان خوشحال شده
همانزمان بسمت جونگده و گرنال و بکوچ متواتر روانه گشت
ببجنگ و جدل هردو قلع را بدست آورد و الله اعلم بتحقیقت
الحال -

و بعضی سبب انقیاد اسلام راو مندلیکی را چنین ذکر میکنند
که چون راو مندلیکی از قلع فرود آمده ملازمت سلطان نمود
سلطان او را همراه باهداباد آورد - روزی بطرف رسولاباد که متوطن و
مرقد حضرت شاه عالم پناه است عبور نموده دید که پیشی دربار
ایشان اسپ و فیل و آدم بسیار اجتماع دارند پرسید که این
خانم از کدام امیرست - مردم گفتند که در بار حضرت شاه عالم پناه
است - پرسید که نوکر کیستند و تولا بکم دارند - گفتند که ایشان

رای او نمودند ایلیچیانرا بخدمت سلطان فرستاده عرض کردند که اگر سلطان عالم بجان بخشی دل ما را بدست آرد و باهل و عیال و مال ما متعرض نشود مازه و زاد خود گرفته از قلعہ بیرون برآیم و قلعہ را تسلیم بندگان حضرت نمایم - سلطان گفت خوش باشد - ایشان رژه و زاد خود را گرفته متوجه بالای قلعہ گرنال شدند اینخبر بسطان رسید سلطان حکم بتاراج کرد - لشکر دوید نا کمرکوه رفتیم بجنگ پیوست آنروز جمعی از مسلمانان بدرجئه شهادت رسیدند و بسیاری از هندوان را بجهنم فرستادند - هندوان اهل و عیال خود را بالای قلعہ گرنال رساندند ^۱ قلعہ جونگده فتح شد -

اما از قلعہ گرنال هر روز بر آمده بجنگ و جدل قیام مینمودند بعد مدت مدید چون آن اذوق کمی کرد بعضی تمام دهرم دوار طلبیدند یعنی التماس جان بخشی نمودند - سلطان بشرط اسلام راو بذل مقصود ایشان فرمود - راو مندلیک از قلعہ گرنال فرود آمده بزمین بوسی مشرف شد و ^۲ کلید قلعہ به بندگان کذراند و کان ذلکی فی ستم سبع و سبعین و ثمانمایم - سلطان کلمه توحید عرض نمود اوفی الحال بر زبان راند و خود را از آتش غضب سلطان که مانند آتش دوزخ بود رهاوند - بعد ازان راو گفت که پیشی ازین از ملاقات شاه شمش الدین بتخاری که در ناحیت قصبه اونه آسوده اند دل من رجوع بتصدیق اسلام آورده بود - الحال از توجه سلطان بشرف اقرار باللسان نیز مشرف شدم - اما میگویند هرگاه کوه گرنال و سلطنت خویشی یاد میکرد زار زار میگریست آنچه مصنف بهادرشاهی ذکر کرده اینست -

اما از ثنقات گنجرات سبب توجه سلطان دومرتبه اخیر برای فتح قلعہ گرنال و جونگده مسموع برنگ دیگر شده و آن اینست ^۳ موهنی نام که دران عصر درحسن و چال عدیم امثال و شهره آفاق بود -

ب ^۱ "قلعہ جونگده فتح شد" نیست

ج ^۲ "و کلید قلعہ..... و ثمانمایم" نیست

ب ^۳ که نیل بقال وزیر راؤ مندلی که حل و عقد دولت راؤ در دست او بوده از راو برگشت سبب آنکه بقال مذکور زنی صاحب چال داشت -

ز فتح چنان قلعه نامدار
شد آواره در عرصه هر دیار
در قلعه کفر برهم شکست
جهان کرد پای از بت و بت پرست
بتاب غضب آتشی کفر سوخت
چراغ شریعت ز سر بر فروخت
چو شد یافت آن فتح بی منتها
خداوند را گفت حد و ثنا

بعد آن سادات عظام و علمای کرام و قضات شرع دین متحدی
و متکسبان رافع لوای احمدی را از هر شهر و قصبات گنجرات
طلبیده در مقام جوته گده و قصبات مضافاتش نصب فرمود و قرار
اقامت خویشی داده توجه در آبادانیش نموده و شروع در تعمیر
قلعه جهان پناه کرد و محلهای عالی ساخت و بامرا حکم کرد تا هر کدام
برای خود خانههای رفیع ساخت - در معدود ایام شهری که توان
احمد آباد توأمان گفت آبادان شد - مصطفی باد نام نهاد و ولایت
سورتهم بی شرکت اغیار در حیطمه تصرف سلطان در آمد - تمام
زمین داران از روی اطاعت و انقیاد مال واجبی بی تقاضا و طلب
آوردن گرفتند -

درین اثنا خبر رسید که ^۱چنپکی بن گنگداس راجه چانپانیر
مفسدان ولایت سرکار بروده و دبهوشی را از روی حمایت جامیدهد
و تکریم فتنه و فساد مینماید و ببادشاه مندو در ساختن چشم
امداد ازو میدرد - متهمردان نواحی احمد آباد نیز ^۲خور ^۳پزه را دیده
زننگ میکرد و عمل بطور آن مفسدان مینمایند - سلطان ملک
جمال الدین سلطاندار ابن ملک شیخ را بخطاب محافظ خان سرفراز
فرموده بغوجداری شهر معظم احمد آباد و مضافاتش تعیین نمود - ملک
مذکور در انتظام مهم بنوعی کوشید که اثر دزد و رهن بالکل برطرف
شد - اهل شهر و قری دروازه و ابخواب راحت مینمودند و مسافران

د ^۱ هندیگم

ج ^۲ مثل

ب ^۳ خور بزه وارید و ایدر رنگ بی گیرد

بجز خدای تبارک و تعالی تو را بغیر ندارند - گفت پس این اسباب سلطنت چگونه میسر میشود - گفتند خدا میفرماید باری ملازمت ایشان بکنم رفت و ملازمت نمود بمهرجرد انکه چشم او برلقای مبارک ایشان افتاد گفت آنچم مسلمانی شما میگویند بمن بفرمایند - حضرت شاه کلمه طیبه عرض کردند راو اقرار بلسان و تصدیق بقلب نمود حق تعالی از دولت دیدار فیض آثار اورا بشرف اسلام مشرف ساخت -

القسم دران ایام از جنس توب و تفنگ بالای قلعه کم بود اهل قلعه جنگ سنگ و گاه گاه تیر و تفنگ میکردند باوجود آن مدت مدید سلطان سعی و اجتهاد نمود و در فتح مفتوح نگشت - سلطان بغایت اندوهگین شده بخداوندخان و زیر کم در علم^۱ جفری نظیر بود دران اوان ترکی منصب وزارت داده در احداث انزوا گزیده بود نوشت کم در سعی و اهتمام تقصیر نمیرود اما هنوز افتتاح باب فتح قریب العهد بنظر نمی در آید و ازینجانب قرار داد اینست کم یا عروس فتح در کنار گیرد یا بهرگی شهادت بمیرد خداوندخان در جواب نوشت کم طرح حصار و مور چلها کم بامراء نامدار تعیین فرموده اند آسای ایشان تکریر نموده فرستند - سلطان همپانان کرد - خان هر کدام را بنجای کم موافق اسم او بود نوشته بخدومت سلطان فرستاد و عرضه داشت کرد کم تعیین مورچل باین طرز فرمایند و فلانروز همت بر فتح قلعه گمارند - انشاء الله تعالی فتح میسر خواهد شد - سلطان بر نوشته خان عمل نمود - حق تعالی هما نروز معهود باب فتح بر ناصیه توجه سلطان کشود - چنانچم حلوی شاعر ازان حال خبر میدهد -

ابیات

ظفرمند گشتند اصحاب دین

بکفار ناپاکي گبر و لعین

چو خسرو کم بازوی حیدر کشاد

چنان قلعه را ظل حی ؟ در کشاد

میگویند که دران ایلغار همگی ششصد سوار با رکاب ظفر آیاب رسیده بودند و زمینداران حوالی سند که سومره و سوده و غیره باشند بیست و چهار هزار جمع شده بودند - پیشی از رسیدن سلطان بایشان خبر رسیده بوده - پناه بتجای قلب آورده منتظر و ^۱منهی جنگ بودند - اما چون نظر بغوج بادشاهی افتاد هم وکلای خود را بخدمت سلطان فرستاده نسبت اسلام و مسلمانی خود را سفیع آورده آنقدر عاجز و انکسار نمودند که سلطان ارسر قتل ایشان در گذشت - و گفت که هرگاه چشم شفاعت بسبب اسلام دارید احکام مسلمانی کما حق بتجا آرید و نسبت خویشی که بکافران میکنید بگذارید و از هر قوم یک کسی که عمده باشد آمده ملازمت نماید تا جونگده همراه آید و راه و روش اسلام را از علمای دین آموخته تلقین قبیل و قوم خود کند - هم آنها طوعا و رغبتاً قبول نموده خدمتی گرفته آمده بیابوسی سلطان مشرف شده همراه رکاب ظفر آیاب بتجوناگده آمدند - سلطان ایشانرا بعلمای دین و فقهای متین سپرده تا تلقین احکام اسلام نمایند - بعد از مرور ایام و معلوم احکام اسلام بعضی از ایشان معاودت بدیار خود نمودند و بعضی فریفته الطاف و اشفاق بادشاهی شده ترکی دیار و تبار خود نموده در خدمت سلطان ماندند - هر کدام در معدود ایام اعتباری پیدا کرد و بتخطاب مخاطب گشت -

باز در سنه سبع و سبعین و ثمانماید سلطان بالشکر جرار باجهتم مفسدان آنواحی سند ایلغار فرمود با نهصد سوار دواسیم سرپل رسید و با چهل هزار کسی زمینداران سند که کماندار حکم انداز بودند جنگ نموده فتح کرد وزن و بیچم آنها را اسیر ساختن بتجوناگده آورد -

همدران سال فتح جگت و ^۲سازکهوردار نمود و باعث آن فتح این بود که مولانا محمود سمرقندی که در فضیلت علوم و حثیت شعر ممتاز بود از ساحل دکهن کشتی نشسته براه دریا عازم

بنخاطر جمع در طرق و منازل بار میکشوندند - کار محافظ خان بالای گرفت - چنانچه پسر ملک مذکور سلامی ازان متمدان گرفت که هرگز نداده بودند - سلطان بعد از چند روز حکومت تمام شهر تفویض باو نمود و او از عهده این خدمت نیز پسندیده بر آمد بعد از چند روز مستوفی مهالک شد - خدمت استیفانیز بروج مستوفی بجا آورد - باز بعد از چند روز بوزارت سلطان منسوب گشت و منصبها سابق بحال خود داشت گماشتهای ملک سر میکردند و آن محافظ خان جدّ مولف تاریخ بهادرشاهی است -

القسم سلطان از برای ضبط ولایت صوبه بروده نیز امرا تعیین کرد - ملک بهاولملک الماخاطب بهما دملک رابتهانم ^۱ سونگیره ^۲ بهادرپور مقرر ساخت و ملک سارنکی قوام الملک راتنهانم گودره تفویض نموده و تاج خان بن سالار را تنهانم موضع ثورکه که کنار آب مهندری واقعست مبعین گشت - از انتصاب تنها نجات رای ^۳ چنپکی دست از متمدی باز داشت -

و در ستم ستم و سبوعین و ثمانمایه راومندلیکی را بنخاطب خاننجهان مشرف کرده جاگیر عنایت فرمود - و بتهای مطلا که از بتخانم راومندلیکی بدست آورده بود هم را بسپاه انعام کرد - بعد آن خود بر سرولایت سند تاخت - آورده اند که یکروز درمیان شصت و یک گروه راه از زمین گذشته ولایت زمینداران نواحی سند را تاراج کرد ^۴ ورن زمین شورست که در وقت بارندگی تر آب فی باشد و یکسر او متصلست بنخورد دریای شور و سیل دریا نیز دران سرزمین عبور میکند - عرض او در بعضی متخلسی و پنج گروه است و در بعضی کم و زیاده آبشی دایم شورست - آنزمین قابل زر آه نیست - غیر از نمک و ^۵ ماهی حاصل دیگر ندارد -

ج ^۱ سوکهره

ج ^۲ "بهادرپور" نیست

د ^۳ هبنیگ - ج جیت سنگ

ج ^۴ "و رن زمین شور و سیل دریا نیز" نیست

ج ^۵ فای

۱ و یکی از عجایب این دیار اینست که تاریخ نهم ماه اساده که ابتدای موسم بر شگالست یا دهم یا یازدهم که هندوان آنرا انگپارس و بارس و تیرس و چودس و پورن ما می گویند کنجشکی مقدار ۲ شاری بهیشت مخصوص که بهیچ جانور دگر نمی ماند از طرف دریا آمده بر بالای بتخانه که در موضع مادهوپور من اعمال پرگنه منگلور بر کنار دریای شور واقعست می نشینند و دوسه کهری پیشی نمی زید - چون میمیرد رهبانان آنجا گرفته می آرند واستدلال باران ازو مینمایند - اگر می بینند که از جانب سرو دنبشی سیاهی بیشترست و در وسط سفید علامت آنست که ابتدای موسم و آخر موسم تنزیل باران بیشتر خواهد بود و در وسط کم و اگر وسط سیاه است و هردی جانب سفید علامت آنست که نزول باران در وسط بیشتر خواهد بود و اول و آخر کم - همچنین بهرجانب که سیاهی بیشترست باران بیشتر و اگر تمام سیاه است تمام موسم باران یکسان می بارد و اگر تمام سفیدست باران نمی بارد - و هیچ سالی نیست که آن کنجشکی در ماه مذکور در ایام مسطور نیاید و میگویند که همین نوع جانوری در ایام مذکور بر بتخانه پتن دیو و بتخانه جگت مذکور که در کنار دریای شور واقعست نیز آمده می نشیند و همچنین احوال مینماید -

القصر کفار ولایت جگت رفتن در جزیره سنکهو دار مضبوط شدند - جزیره ایست در دریای شور از ساحل سه گروه راه آنجا دزدان راجه جگت می بودند و رهزنی طرق مسافران بخر مینمودند و روز بد راجه جگت پناه بانجا می آورد - چون سلطان دید که کفار اینحدود در بن جزیره در آمدند کشتیها از بنادر طلبیده بامردان جنگی مسلح ۳ و مکمل پر کرده خود متوجه فتح جزیره مذکور شد - از هر طرف غازبان کشتی سوار جزیره مذکور را قبل نموده بهجنگ پیوستند - کفار در بارش تیر و تفنگ و رد بدل شمشیر و برچه تقصیر نکردند - آخر الامر غازیان نزور سربازی

ج ۱ "و یکی از عجایب این..... احوال مینماید" نیست
الف ۲ سارنگ
ب ۳ مکمل

سمرقند شده بود - اتفاقاً در راه کشتیهای دزدان سانکهودار درخوردند و کشتی ملارا اسیر کرده بسانکهودار بردند - ملارا بادو پسر بساحل آورده سر دادند اهل ملارا با اموال و کشتی نگاه داشتند ملا بصد فلاکت و هلاکت خور را بدر بار معجودشاهی رسانید میگویند که فرزندان ملا خورد سال بودند پیاده راه نمیتوانستند رفت و ملارا آن توانائی نبود که هردو را یکی مرتبه بر کتف یا بردوش برداشته مشی طریق نماید - از آنجمله یکی پسر را بر کتف خود سوار کرده پاره راه میرفت و فرود می آورد و بعد آن عود نموده پسر دیگر را برداشته بآنجا میرساند بهمین طریق در چند روز هفتاد گروه راه طی کرده بملازمت سلطان رسید - بادر دل و چشم گریان تظلم نمود - فریاد برداشت که دل سلطان و حاضران از فریاد ملا بدر آمد سلطان طلبیده استفسار احوال نموده ملا ستم گذشته بصد هزار ناله و آه بموقف آنها رسانید - اگر چه پیش ازین هم سلطان اراده فتح جگت که مشهور ترین معبد کفار است و جزیره سانکهودار داشت اما از بس که مردم قلبی راه جگت و جنگلستان جوار او و استحکام جریره سانکهودار تعریف میکردند سلطان متامل میشد و در فکر تدبیر آن غور میکرد - درین اثنا که چنین واقع رو داد دغدغه سابق سمت جدید پذیرفت سلطان - بیقرار شد و گفت که انشاءالله تعالی تاد ماراز روزگار این کفار نه بر آرم از آسودگی بیزارم ملارا را استمالت نمود و بغایت ترحم فرموده باجداباد فرستاد -

و بتاریخ هفدهم ذی الحجه بصوب جگت کوچ فرمود و بکوچ متواتر آنجا رسیده کفار جگت گریختن بهجزیره سانکهودار در آمدند جگت را تاراج کرده و عمارتشی را منهدم ساخت و بتخانها را بشکست و بتها را پاره پاره کرد و از آنجا بموضع ^۱ارامراه که برده گروهی جگت واقعهست برکنار دریا مقابل جزیره سانکهودار مخیم گشت - صاحب معجودشاهی مینویسد که این منزل خود ^۲مارستانی بود که آن شب در لشکر هیچکس از ترس ماران بآغواب نرفت - هیچ دیره نبود که آنجا مار در نه بر آمده باشد - میگویند که هفصد مار در سراپرده سلطان کشتند -

ب ۱ لاره

ذ ۲ درین منزل مار بسیاری بود

دولت بادشاه بهمراد خود رسیدم - بعد آن سلطان حکم کرد که این کافر را در اجداباد پیشی محافظ خان بفرستند تا پاره پاره کرده هر پاره را بهر دروازه شهر آویزان کنند تا عبرت مفسدان دیگر گردد - چون بهیم را در اجداباد آوردند محافظ خان بموجب حکم عمل نمود -

القصر چون سلطان از ضبط و ربط ولایت سورت به خاطر جمع کرد دغدغه فتح قلعہ چانپانیس که مکنون خاطر اشرف بود استیلا یافت - از مصطفیاباد بصوب اجداباد کوچ فرمود - در اثناء راه خبر رسید که بجاء ^۱ ملیباری غراب چند ترتیب داده قطع راه بنادر گنجرات مینمایند سلطان عنان عزیمت بسمت بندر گهوگه فرمود و از اینجا نهنگان دریا آشام و جانبازان راه سهم و صمصام را بر کشتی متعدد باستعداد کامل سوار کرده باجهت تنبیه ^۲ ملیباران تعیین فرمود و خود از گهوگه بکنبایت آمد و از اینجا بسر کهیج نزول اجلال فرموده بزیارت حضرت قطب المصطفی شیخ احمد کهتو مشرف شد و سه روز درین منزل مقام نموده فرزندان امرا و سپاهی که درین یورش بدرجه شهادت رسیده بودند یا باجل خود مرده بود طلبید - هر که پسر داشت جاکیر پدرش را باو مسلم گذاشت و کسی که پسر نداشت نصف جاگیرش را بدخترش داد و کسی که دختر هم نداشت توابع او را وجه کفالت تعیین نمود -

و درین سه روز اکثر اوقات چشم پر آب داشت و آثار حزن بر روی مبارکشی پیدا بود - از مشاهده این حال یکی از مقربان درگاه بعرض جهانپناه رسانید که بعد از چند سال سلطان بدولت و اقبال فتح مثل قلعہ جونگده و کرنال نموده مراجعت بسمت دارالقرار فرموده اند - سبب توقف بر سه گروهی شهر چیست و باعث حزن خاطر دریا مقاطر کیست - اهل شهر هم منتظر مقدم شریف سلطان و اهل لشکر هم شایق دید از فرزندان جای شادی و خرمیست نه محل ملال و غمی - سلطان فرمود عجب بیمروت و ناآبی بوده که بصاحت و سلامت آمده اند - اگر دوسه روز پیشی تر بمنزلهای خود بروند و

ج ^۱ ملساری

ج ^۲ ملساری

فتنخ نمودند - اکثر کفار آن جای را بقتل آوردند و بعضی برجهازات نشستم رو بگریز نهادند سلطان در جزیره در آمد - کشتیهای نهنگان بحر آشام را تعیین فرمود تا تعاقب جهازات کفار نموده بدست آوردند - مسلمانان بالای بتخانه باواز بلند اذانها میگفتند و بتخانه را ویران میکردند و بتهارا می شکستند - سلطان دوگانه شکرانه ادا کرد و زبان بستند و ثنای باری تعالی کشاد و اهل ملا که در حبس کفار بود خلاصی یافت - میگویند که غنیمت بسیار از لعل و مروارید آبدار و قماش قیمتی بدست افتاد - سلطان چندگاه آنجا بوده مسجد بنا کرده آذوق بسیار جمع نموده بملک طوغان که بخطاب فرحت الملک مخاطب بود سنکهودار و ولایت جغت را حواله او نموده خود بچوناگده تشریف آورد - فتخ جغت و جزیره سنکهودار در سنه ثمان و سبعین و ثمانمایم واقع شد - ^۱ در عمل هیچ بادشاه سلف این جزیره فتنخ نشده بود - فتنخ این مخصوص بسعی بازوی سلطان سلطان مسعود غازی ثانی میسر شد -

و بعد ازین بسال دوم در سنه ثمانین و ثمانمایم حضرت فخرالا ولیا ^۲ بدرال تقیا محبوب باری سید شاه عالم ابن قطب المحققین سید برهان الدین بخاری قدس سرهما بمشهد زندگانی جاودانی رحلت فرمودند - تاریخ مذکور از لفظ فخر مستفاد میگردد و از عبارت آخر او لیا نیز -

القصه سلطان روز جمع سیزدهم جادی الاول سنه مذکور بمصطفاباد عرف جونگده آمد - اتفاقاً همانروز غازیانی که کشتی سوار تعاقب راجه جغت اسم بهیم بن ساگر نموده بودند بهیم مذکور را گرفته طوق و زنجیر کرده بمصطفاباد آوردند - سلطان هرکدام را نوازش بسیار نمود و حکم کرد تا ملا مسعود سهرقندی را از احمداباد آوردند - بعد ازان فرمود که بهیم را حواله ملا مسعود نمایند تا انتقام خود ازو بکشند - بهیم را باطوق در گردن و زنجیر درپا آورده حاضر کردند - ملا برخاست بر بادشاه و تعصب اسلام بادشاه آفرینها و ثناها گفت و عرض کرد که من از

ج ^۱ "در عمل هیچ..... میسر شد" نیست

ج ^۲ مدرالا تقیا

بعد آن هر سال سلطان از اجداد به مصطفی‌آباد می‌رفت و چنگ‌گاه سیر و شکار در آنجا نمود و اجداد تسریف می‌آورد - اما از دغدغه تسخیر چانپانیر خالی نبود - هرگاه از اجداد عزم شکار و سیر می‌نمود و بصوب چانپانیر بود - اتفاقاً روزی شکار کنان بکنار چوئبار با تری که به دوازده گروهی اجداد مابین جنوب و مشرق واقع است رسید - شنید که در * اینجا گاه‌گاه قطع طریق قطع راه می‌نمایند فرمود که ^۱ آنجا شهری آبادان کنند - مسمی بمسعودآباد - ازان روز بناء شهر مذکور شروع یافت - پشته مستحکم از سنگ بر ساحل رود مذکور عمارت فرمود - قصور عالیه بران ^۲ نشسته معمر نمود و آن بناء دال است بر لطافت طبع و زکات فهم سلطان - ^۳ فضائی آتشهر هوایی دارد که اگر گفته شود که شهرهای روی زمین هوای فضای آن ندارند رواست و و ایراد این بیت درین محل مناسب و زیباست -

بیت

ز اعتدال هوا حکم جانور گیرد
بنوی خامه اگر صورتی کنند نگار

هر باغ سواد او هم رنگ ریاض بهشتست و هر شجره ریاض او همیشه طوبی چشمه سلسبیل رشتم جویبار اوست و ریاض خلد گلدستم از گلزار او دلیل بر مبارکی آن شهر پیدا است که خوش کرده حضرت سید مبارکی شهید الشهدا است - ذکر مناقب سید در مقارن ذکر سلطان مسعود شهید و سلطان اجداد انار الله بر هانها ایراد خواهد یافت - انشاء الله تعالی -

القسم چون در سنه خمس و ثمانین و ثمانمائه سلطان عزیمت جوئم‌گده نمود اجد شاه که پسر کلان سلطان بود او را در اجداد گذاشت و خداوند خان را با تالیقی شاهزاده مقرر ساخت - چون لشکر

* این جا هر چه از نسخه الف شامل کرده ام تمام شد
الف ^۱ این جا
الف ذ ^۲ آب آن رود در نهایت عدو و گوارش است
د ^۳ پشته

از دیدار فرزندان خود بهره مند گردند بای ندارد - اما آنها کم
بدرجہ شہادت رسیدہ اند یا بالحل خود رخت اقامت از جہان
فانی بمقام حاوانی کشیدہ اند نفقد و تعمید اہل و عیال آنها
نا کردہ و اطفاء شعلہ حزن آنها نا نمودہ بشہر در آمدن و عشرت
مشغول شدن از مروت و آدمیت دورست -

منطوق مشہ

بنی آدم اعضای یکدیگر اند
کم در آفرینشی ز یکی گوهرند
چون عضوی بدرد آورد روزگار
دگر عضوها را نماند قرار
تو کز ماحنت دیگران بیغمی
نشانید کم نامت نهند آدمی

میگویند ہمداران آوان قاضی نجم الدین حاکم شرع شریف
احمد اباد آمد و مبارکباد گفت - سلطان آہ دردناکی کشید و گفت
قاضی اگرچہ برما مبارکست اما از آنها باید پرسیدن کم فرزندان
و شوہران آنها بدرجہ شہادت رسیدہ اند یا شربت اجل چشیدہ
اند - اگر درین چند سال بجا و مقام خویشی بی بودم چہ مقدار
ذریت از اہل لشکر بوجودی آمد درین سفر ضررها کشیدہ شد
تا این فتح دیدہ شد -

القصہ بعد مرمت خاطر اہل حزن درماہ شعبان المکرم سلطان
در شہر احمد اباد تشریف برد - درماہ رمضان المبارکی از احمد اباد
بسمت چانپانیر لشکر کشید چون بموضع مورآملی من اعمال
پرگشتہ سانولی کم بر ساحل آب مہندری واقعست رسید اقامت
فرمود و از اینجا افواج قاہرہ را بچہتم ناخت و تاراج ولایت مضافات
چانپانیر تعین نمود - لشکر ناخت و تاراج اطراف نمودہ برگشت -
چون ہوا بی در شگال رسیدہ آمد سلطان عنان عزیمت بدار القرار
خوبش معطوف فرمود و موسم بر شگال را در احمد اباد گذراند - بعد
آن بصوب مصطفی اباد متوجہ شد - چند گاہ در ناچیت مصطفی اباد
سیر و شکار کرد بعد تشریف آورد -

(باب چهاردهم)

کیفیت عزم سلطان بصوب قلع چانپالیر
و فتح کردن آن بکلید شمشیر

سالکان مسالکی تاریخی و آثار و ناهنجان^۱ طاهج اخبار چنین روایت کنند که چون بقصد تسخیر قلع چانپالیر سلطان از اهداباد عزیمت نموده بقصه بروده رسیده - زلزله در نهاد راول تپائی و اهل چانپالیر افتاد - وکلای خود را بتخدمت سلطان فرستاده تنزل و تضرع بسیار نمود - هرچند وکلای او استغفار نمودند بدرجه قبول نیفتاد و فرمود که میان ما و شما الحال غیر از شمشیر و خنجر پیغام و پیغام گذار نخواهد بود - وکلایش بصد حیرانی و پشیمانی پیش راول تپائی رفته صورت گذشته را باز نمودند - راول دل بمرگ نهاده قلع را استلحاکم داده مستعد جنگ شد - سلطان آمده محاصره نمود - هر روز از صبح تا شام میان لشکر اسلام و جهام کفار بد انجام مقاتله میرفت - چون چند روز برین نط گذشت سلطان حکم ساباط نمود -^۲ استادکاران این فن جمع آمده شروع در ترتیب ساباط نمودند - میگویند^۳ کلمه چوبی یکی اشرفی میخریدند و در ترتیب ساباط بکاری بردند - راول تپائی سورا نام وزیر خود را پیش سلطان غیاث الدین بن محمود خلایجی فرستاده و عرض امداد نمود و قرار داد که اگر سلطان از مندو بصوب چانپالیر بامداد ما عزیمت فرمایند خرج^۴ هر منزل یک لکه تنکه که هرتنکه بهشت تنکه اکبری برابر است پیشکشی نمایم - چون غیاث الدین برین واقع اطلاع یافت از مندو کوچ کرده بمقام نعلنج که برسه گروهی مندو واقع است نزول نمود - با استعداد لشکر مشغول شد -

الف ذ^۱ مناهج

ذ^۲ استادان

ج ذ^۳ کلید

الف :^۴ "هر منزل" نیست

از سفر دایمی سلطان متنازی بود - بعضی متغنیان خداوند خان را برین آوردند که اجد شاه را بر تخت اجلاس نموده نسبت سلطان اندیشم غدر نمایند - عمادالملک که بنده خاص بود ابطال اندیشم ایشان نمود و نماند که این آتش مشتعل شود - عاقبت الامر سلطان ازین حال خبردار شد - از مصطفی باد باجداباد آمد خداوند خان و موافقان او را به تنبیه شدید گرفتار ساخت و در سنه سبع و ثمانین و ثمانهائیم در تمام ولایت گنجرات و رای مضافات چانپانیر امسای باران واقع شد - ملکی^۱ سداخاص خیل سلطان که در نهانم موضع موراملی موسوم برسولاباد بود دست تاراج برولایت چانپانیر کشاد - چون بقریب قلع چانپانیر رسید راول تپائی راجه چانپانیر از قلع فرود آمده^۲ متوجه جنگ شد - ملکی مذکور^۳ جنگ مردانه کرد عاقبت الامر هزیمت یافت - اکثر همراهان او بدرجه شهادت رسیدند - دو فیل از سرکار سلطان و چند اسب^۴ از طویل خاص سلطان که همراه ملکی بودند با تمام پرتل بتاراج رفت -

از استماع این خبر سلطان بر آشفت و عزم تسخیر قلع چانپانیر بر طریق تصمم بر صفحہ خاطر مبارکش نقشی بست -

۱ د اسد
 ۲ الف جنگ کرد
 ۳ الف جنگ مردانه نمود
 ۴ الف "از طویل خاص سلطان" نیست

بزرگی گشت - القصص فتح قلعه چانپانیر تاریخی دوم شهر ذی قعدة
سنه تسع و ثمانین و ثمانمائه و قوع یافت - چنانچه از کلمه
اقتناع مستفاد میگردد و از لفظ ذی قعدة نیز -

القصص سلطان را آب و هوای چانپانیر بغایت خوش آمد
پای تخت خود ساخت - از انجبهت شهری عظیم ترتیب یافت -
مسمی بمسجد اباد گشت - مسجد عالی دران عمارت کرد و حصار
جهان پناه بنا فرمود - امرا و وزرا و سوداگر و بقال هر کدام برای
خویشی عمارت عالی معمور کردند و در سنه تسعین و ثمانمائه در
سواد شهر طرح باغات جنت ایات انداخت - در اندکی مدت شهر
مسجد اباد نوعی زیب و زینت یافت که اهل گنجرات نقش
احد اباد را بر صفحہ فراموشی نگاشتند و اتفاق بر عدم نظیر او داشتند
1 شهری معمور از عمارات عالی و فضایش مفرح از کدورات خالی
موطن اکابر زمان و مسکن خوبان جهان باغانش پر از گلهای
بو قلمون و میوه های گوناگون - از آنجمله انبه که از بوی گلش مولی
2 یاد آید و از رایحه بارش درود برانبیا شاید - نبات بآن سنگدلی
از رشک حلاوت آن آبست و شکر بآن شهرت شیرینی در حسرت
لذتش ازهم پاشیده و خراب دل انار خون بسته اوست و جگر
انجیر ریزه ریزه گشته از آن دیده انگور آب در دیده کرده انست
و چشم بادام در لطافتش متعجیر و حیران - سیب خود گوی
چوگان اوست و بهی یکی از غلامان او - دیگر نیشکر که ام النباتست
و انواع شیرینی ثمرات آن ذات عالی صفات و قامتش مثل قد
شکرلبان شیرین حرکات هر بند او بکمر نازنینان فی ماند و لذت این
معنی را صاحب ذوق میداند - نازینی قصب پوش و طوطی
شکر فروش دیگر انجیر دلپذیر در حلاوت بی نظیر نسبت بفوا که
بر فضیلتش این دلیل تمام است که منحصن آدم علیه الصلوة
والسلام است - دیگر انگور که خوشه اش پروینست پرنور و هر

الف 1 برین که مثل مسجد اباد جائی فرحت افزا در گنجرات
موجود نیست بلکه بر روی زمین نخواهد بود
الف 2 "یاد" نیست

از استماع این خبر سلطان محاصره قلعه را بمعضی امرأ حواله نموده خود بصوب مندو متوجه شد بکوچ متواتر بقصبه دهود که در سرحد مندو و گنجرات واقع است نزول^۱ اجلاسی فرمود - سلطان غیاث الدین پی بعاقبت امور برده بوسیله حیل فسخ عزیمت نمود و آن این بود که علماء عظام و قضاة کرام را طلبیده استغنا نمود آنکه سلطان معهود قلعه چانپانیر را محاصره دارد و راجه چانپانیر از من استمداد نموده درین باب چه میفرمایند - هم ایشان متفق اللفظ والمعنی گفتند که بادشاه اسلام را نباید که درینوقت جهایت کفار نماید - سلطان غیاث الدین برگشته بدارالقرار خویش رفت - سلطان معهود نیز مراجعت فرموده بچانپانیر آمد - راول تپائی از کومک مایوس گشت - درین فرصت سابطها نیز ترتیب یافتند - چون کار بر کفار تنگی پیدا کرد زه و زاد خود را طعم آئش ساختند خود برآمده بچنگ پیوستند - میگویند هم آنها کشته شدند - الا راول تپائی و دو نگرسی وزیر او که زخمی برداشته بخدمت سلطان آوردند - سلطان حبسی او را بنظام خان حواله کرد - میگویند درین مجلس هر چند راول تپائی را تکلیف رسم تواضع و آداب بادشاهی نمودند - امتثال نکرد - بعد از پنج ماه چون زخمهای او صورت التیام پذیرفت - پیشی سلطان آوردند - سلطان تکلیف اسلام کرد - قبول نمود - عاقبت الامر بحکم علما و قضات سرش بریده بدار آویختند - دو نگرسی وزیر را در محفل که زیردار آوردند سبکدستی کرده شمشیر از دست یکی گرفت و بر شیخ بن کبیر که از جمله مقربان سلطان بود انداخت - بیک ضرب کار او را تمام ساخت - آخر الامر او را نیز بجهنم فرستادند میگویند از جمیع قبیل راول تپائی دو دختر و یک پسر مانده بود - چون آنها را بخدمت سلطان آوردند دخترانش را در حرم فرستاد و پسرش را به پسر سیف الملک داد او^۳ در حاجر ترتیب ملکی نشو و نما یافت - عاقبت الامر در زمان سلطان مظفر بن معهود انارالله برهانها^۴ باخطاب نظام الملکی مخاطب شد و یکی از امراء

الف^۱ اجلال فرمودذ^۲ سنجینالف^۳ در حاجر تربیت ملکیب^۴ "باخطاب نظام الملکی..... بزرگی گشت" نیست

۱ عنبر آثار در سواد چانپانییر آن قدر صندل زاری بود که اکثر اهل شهر در عمارت خانه‌ها بکار می بردند اکتفا می نمود -

سبحان الله همان چانپانییر الحال مقام بجر و شیر است -
 عمارانش رو بعدم نهاده و سگانس رخت هستی بباد فنا داده - آبش
 بزهر آب می ماند و هوایش قوای صحت را از وجود آدمی میراند
 بجای هر بن گلزار خارها رستم و بجائی هر باغ جنگلی درهم
 پیوسته - ازان صندل زار نی نام و نه نشان است - بلکه مظهر
 آیه کل من علیها فان است - قادر مطلق هر چه خواهد آن کند -

بیت

گر آنست منشور احسان اوست
 ورا نیست توقیع فرمان اوست

لا یسال عما یفعل وهم یسالون -

نقلست شخصی خراسانی بعرض سلطان رساند که من در
 طرح باغ و اختراع عمارات دستی کامل دارم - اگر جای معین
 شود باغی بسازم که ^۲ محل انشراح خاطر فیض مآثر گردد - سلطان
 فرمود در سواد شهر هر جاکم قابل بینی اختیار کن و بسرکار داران
 حکم کرد که مصالح مطلوب او را مهیا دارند - آن شخص باغی
 خوش طرح دوران میان حیاض خوش بست فوارهای متنوع و
 آبشارها مصنوع عمارت نمود - چون پیشی ازین صنعت در گجرات
 معمول نبود سلطان از تفرح آن بغایت خوش وقت شد و متعجب
 گشت - معمارش را بانعام و اکرام نوازش فرمود - درین اثنا
^۳ هلونام درودگری گجراتی الاصل عرض کرد که اگر حکم شود من
 نیز باغی در مقابل این بسازم - سلطان فرمود اگر می توانی
 چنانچه - او نیز در ایام معدود باغی بهتر از باغ سابق عمارت کرد -
 سلطان از مشاهده آن بغایت معظوظ و مسرور گردید و ازو پرسید
 که اهل گجرات ازین صنایع و قوفی نداشتند تو از کجا آموختی -
 او عرض کرد در محل که اوستاد شروع در تعمیر نمود دقیق این

الف ۱ عبیر آثار

الف ۲ باعث

ز ۳ بیلونام - ج بیلونام

۱ غایم او ۲ حیابست از شراب طهور - چشم بد از دیدارش دور که نادره ایام است شربت جوشان او بنمک حلال و بی نمى حرام است - دیگر انار که هر دانه او لعل آبدارست و از فواکه بهشتی نمودار - دیگر کیلم که حلوائ بی دود است و مثل شوشه زر فرحت اندوز - دیگر انبرت پهل که درونش پر از آبکیانست و برونش مانند خضرعالی درجات - دیگر سدا پهل که برادرسیپ است و در نمود ازه پر زیب - دیگر نارنگی که در سیرت همشیره انار است و در صورت مثل ۳ کره نار دیگر کهرنی که مثل زرغم زداست و لذتش مانند شیر و شکر راحت افزا - دیگر تار که قامتش همچو قد آدم علیه السلام است و شیرهاش مثل شیر مادر انام - دیگر تارپهلی که بعین فالدّه شربت داراست الا سربتش مشتمل فالوده و او مشتمل شربت تار است - دیگر نالیر که مغزش هم حلوائ مغزیست و آبش در کمال لطافت و نغزی دیگر کتهل و ۴ بدهل و خورک و پهلسم و ۵ پانی آملم که هر یکی لذت خاص دارد - دل را روح و جان را راحت می آرد -

متخفی نماند که بعضی از ظرفاء هند انبه را در لذت بر نیشکر ترجیح میدهند و البعض علی عکس درین باب تطبیقی باخاطر فائز رسید که چنانچه خواص ملایم بحسب مراتب و درجات بر عوام انسان تفضل دارند و خواص انسان بر جمیع ملایم همچنان خواص نیشکر در لذت بر عوام انبه فایق است و خواص انبه بر جمیع انواع نیشکر صاحب ذوقی شنید گفت - نزد من این سخن از هر دو احلی و لذت - دیگر گلهای خوشبو مثل گل لعل و سیوتی و چندیلی و چنپ و بیل و موگره و جائی و جوئی و باول سری و کرنی و کیوره و کیتکی که هر گل طبله عطار است و هر برگش نافه مشک تانار دیگر گلهای رنگ رنگ که دیدن شان رنگ از دل زد آید و در چشم بینندگان نور فزاید - میگویند باوجود اشتجار میوه دار و گلهای

ج الف	۱	عایم
ذ	۲	حیابست
ج	۳	کر نال
ذ	۴	بد بیل
ذ	۵	پالی
ج	۶	سدکان

درعیشی و کامرانی بسری بردند باوجود ظهور حضور بی پایان و حصول سرور فراوان رواج شرع مسجدی و رونق دین اهدی صلی الله علیه و سلم بهترتب بود که هیچکس قدرت آن نداشت که از جاده شرع شریف سر موئی تجاوز نماید زیرا که پادشاه خود مقید بقیود شرع شریف بود و ثواب نیز بمقتضای الناس علی دین ملوکهم عمل فی نمودند -

نقلست که زرگری دبابی مرصع و مکلف ساختن بخدمت سلطان فی آورد - در اثناء راه شریعت پناه قاضی نجم الدین که منسوب بمنصب قضاء شهر معظم اهداباد بود پیشی آمد - چون نظر قاضی بر رباب افتاد پرسید این چیست و از آن چیست - گفتند رباب سلطانیست - فرمود بیارند متقاضیان دویده آوردند - قاضی گرفته پاره پاره کرد - زر و جواهرش از هم پاشیده و بنحای یکسان گردیده زرگر خای بر سر کرده فریاد کنان پیشی سلطان آمد و عرض کرد که مدت چندماه است که من حسب الحکم در صنعت ترصیع رباب اوقات صرف کرده بودم امروز که بخدمت فی آوردم قاضی نجم الدین از دست من گرفته ضایع و نابود کرد - سلطان دم نزد - بعد از آنکه برخاست و در خلوت نشست گفت که " نیچی بیرری سب کوئی چهوری " - یعنی درخت کنار که پستست دست همکس باو میرسد - برما امر معروف میکنند - چرا برسولاباد رفتن بر میان منجهلم یعنی شاه عالم امر معروف نمیکنند که ایشان جامه ابریشمی فی پوشند و استماع سرود فی نمایند - این مقول بسمع قاضی رسید - قاضی روایات حرمت لباس حریر و سماع سرود و مزامیر از کتب فقه بر آورده بر کاغذی تکریر نموده در دستار خود نهاد - بخیال آنکه من این روایات را بایشان نمایم - ایشان خود عالم اند - به بینم چه جواب میفرمایند - روز جمع قاضی متوجه برسولاباد شد - زیرا که غیر از جمع ملاقات باحضرت ایشان ممکن نبود - شش روز از خلق انزوا گرفته بی مزاحمت اغیار مشغول مع الله فی بودند - روز جمع باحکم الشفقتن علی خلق الله بار فی دادند و باب تلقین و ارشاد بر طالبان دین و سریدان راه یقین میکشادند همدران روز حاجتمندان نیز اظهار حاجات خود فی نمودند و بتوجه آنحضرت بمراد دینی و دنیاوی میرسیدند

فنون را آنچنان اخفا میکرد که هیچکس از اهل صنعت را گرد باغ نمیکنداشت - من خود را بصورت مزدور نادان ساخته در آمدن پاره از مشاهده و پاره از قیاس ادراک این هنر نمودم - سلطان خوشحال شد و بر سعی و ادراک او آفرین کرد و انعام فراوان با خلعت خاص مرحمت فرمود - تا حال بعضی ممال آن باغ بمال خود است و آن باغ مشهور و معروف است - نزد اهل گنجرات^۱ مسمی به هالول -

حاصل کلام آنکه این هم دقایق صنایع و حکمت‌های عجائب که آن در گنجرات شایع است اکثر در زمان آن سلطان عالیشان از هنرمندان بلاد اقلیم^۲ ایجاد یافته - گنجرات نسخه جامع مثل انسان کامل از تکمیل آن حضرت گشته و اهل گنجرات اکتساب فهم سلیم و طبع مستقیم در ظرافت و لطافت در ایام سلطنت آن سلطان عالیشان نموده اند و الپیش ازین اکثر ساده و^۳ پلّ بوده اند - چنانچه مردی از لشکریان که نسبت تقرب بسطان داشت رخصت وطن گرفت بخانه خویش رفت - مدتی آنجا ماند در حین توجه ملازمت سلطان ترتیب پیشکشی نمود و آن این بود که پهلپهای موته را چیده و در چند پتاره پر کرده بالای آنها پارچه سرخ پیچیده بمخدمت سلطان آورد و پیشکشی گذراند - سلطان فرمود چه چیز است - گفت پهلپهای موته برای اسب سلطان آورده ام که بغایت خوبست و دانه‌های بالینه دارد - سلطان تبسم کرد او پیش رفت و گفت در موضع وطن من کولی زنیست که هر سال پسر فی زاید - الحال شوهرش مرده اگر حکم شود برای سلطان بگیرم تا شاهزاد های بسیار بوجود آید - سلطان خنده کرد او سوگند کرد که در مدت هفت سال هفت پسر زائیده است -^۴ درین خلاف نیست - القصه وجود سلطان حق سبحانه و تعالی منحص از برای آسایش خلق آفریده بود و زمان سلطان زمانه بود که هیچ فردی از هیچ مردی باری و آزادی بر خاطر نداشت

ج ۱ "مسمی به هالول..... در گنجرات" نیست

الف ۲ ایجاد یافته

الف ۳ یلم - ذ ابل

الف ۴ دروغ نمی گویم

۱ بر میان پیمچیدند و چوبکی بنجای خنجر در میان خلانیده بطرف مسجد خرامان شدند - چون از خانه قدم بیرون نهادند آن ریسمان در نظر حاضران کمر مرصع نمود و آن چوب پاره خنجر مکل و لباس گلیم ابریشمی زربفت اعلا - حضرت شاه بقاضی فرمودند که قاضی شما و پسر شما گواه باشید که لباس منجمن آنست که دیده بودید هرگاه حق تعالی در نظر خلق چنین نماید منجمن در میان نیست - بعد آن بصلوة مشغول شدند پس از فراغ نماز قاضی دست بیعت را در دست اراده آنحضرت در آورد و رفته رفته از جمله مقبولان و منظوران آنحضرت گشت و شرف خلافت دریافت -

نقلست از سیادت‌الماب تقوی^۲ ایاب جامع تاریخ شمع جلالی سید محمود بخاری سلمه الله تعالی و ابقاه که در زمان حکومت حاکم الشریعتن ماحی البدعتن نواب مستطاب خان اعظم المشهور بمرزا کوک متع الله المسلمین بطول بقائیم روز عرس حضرت شاه عالم قدس سره مختسبی بشان در حرم مقبره مطهره حضرت شاه در آمد مطربی غربی در صحن مسجد نشسته بینی مینواخت - مختسب خود بین باین قهر بین آن مسکین را گرفته پاره پاره کرد و دره چند بر پشت و کتف آن قوال درد مند فرو کوفت - غوغای برخاست مختسب رو باخانقاه که مجمع قوالان و مستجع صوفیان بود نهاد بهاجرد در آمدن در مجلس مختسب را حالتی دیگر دست داد چنانچه دره از دستی افتاد و بتواجد در آمد تامدتی در رقص بود بعد ازان افتاد و بی شعور گشت - خوارق آنحضرت نه چند آنست که در تحریر آید درین مختصر بتقریبی فی الجمله ایراد یافت -

ج ۱ بر داشته مباد هید - قاضی داد - ایشان گرفته بر میان پیمچیدند و چوبکی بنجای خنجر در میان خلانیدند و گلیمی سپاه که از کهنکی بنوعی پاره شده که ریشها بهر جانب نمایان بود بقاضی فرمودند که آن گلیم کهنه ما را بیارید چون آورد گرفته بر دوش شریف خود انداخته وضو ساخته بطرف مسجد خرامان شدند تا نماز جمع ادا نمایند

ج ۲ آیات

تا نماز عصر این معامله داشتند بعد ادای صلوٰۃ عصر در حجره خلوت تشریف می بردند^۱ تا چم آئنده اگر بادشاه وقت بر درباری آمد بار نمی یافت - القصه چون قاضی بدربار رسید حضرت طلبیدند - چون چشم قاضی بر لقای آنحضرت افتاد حال بر قاضی متغیر شد شعاع شدت تعصب انطفا یافت - قاضی بادب تمام آمده در صف نهال نشستند - درودگری پیش آنحضرت نشستم کاری کرد اتفاقاً آن روز جبه و کلاه از گلیم سیاه پوشیده بودند پرسیدند خدمت قاضی این چه کاغذ است که بردستار دارید - قاضی گفتند بعضی روایات نوشته اند - فرمودند در چه باب - قاضی کاغذ بر آورده بدست مبارکی ایشان داد - چون وا کردند هم سفید بر آمده فرمودند این کاغذ سفید است - قاضی تعجب نموده باز دست در دستار کرد هر چند کافت چیزی نیافت متعجب و متاثر شد چوبی در صحن خانه افتاده بود منظور نظر کیمیا اثر آنحضرت گردید - تحقیقش بر گشت زر خالص گشت - فرمودند قاضی عیال بسیار دارید این را بردارید که بکار فرزندان شما خواهد آمد - قاضی گفتند که حضرت حاجت بزر ندارم حاجت من حصول مولی است مضمون این بیت بر زبان راند -

بیت

آنانکه خاکی را بنظر کیمیا کنند
آیا بود که گوشه چشمی بها کنند

فرمودند که قاضی در خانه ما سرود هست مزامیر هست لباس ابریشمی هست هر که هم اینها قبول کند در صحبت مانشیند^۲ نشینده آید که گفته اند -

مصراع

که صحبت در نگیرد تا موافق نیست مشربها

قاضی گفتند هم قبول دارم و از کردهای خود شرمسارم - حضرت شاه عالم پناه برخاستند ریسمانی که پیش درودگر افتاده بود

الف ۱ تا چم آئنده
الف ۲ و مضمون این مصرع بر زبان راند

در سه‌م ست و تسعین و ثمانمایت به سمع اعلا رسید که خواجم
 معهود الملقب بنخواجم جهان که وزیر بی نظیر بود او را ^۱ سلطان
 معبد لشکری بادشاه دکن بقتل آورده ازین رهگذر بهادر
 گیلانی که پرورده نعمت خواجم بود در بندر دابهل باقی شده
 درین اثنا سلطان معبد لشکری نیز فوت کرده پسر او سلطان
 معبود بهمنی بر تخت نشست و او خرد سال است - اکثر اسراء دکن
 استغنا نموده طریق بغی پیموده اند - در انتظام مهام دکن خلل راه
 یافت - درین فرصت بهادر گیلانی بعضی بلاد دکن را بتصرف خود
 آورده و جهازات بسیار بهم رسانده قطع راه دریاء بنادر گنجرات
 فی نماید - از ترس او هیچکشتی در هاج بندری از بنادر گنجرات
 آمد و رفت ندارد -

و سبب راه زنی بنادر گنجرات آن بود که ملکی التجار دکنی بعد
 قتل خواجم جهان از دکن گریخته به بندر کنبایت آمده و
 بهادر از دابهل کس پیمس او بجهت خواستگاری ^۲ صبیث او
 فرستاده درین اثنا ملکی التجار فوت کرده ^۳ معبد خیاط که وکیل او
 بود پیغام بهادر رد کرده و بهادر را ناسزا گفته که غلام ششی بی
 راجه قدرت آنکه دختر ملکی التجار را خواستگاری نماید - چون رسول
 او برگشته رفت و صورت حال باز نمود او از انجا فدائی چند
 فرستاد تا معبد خیاط را بدزدی کشتند - آخر الامر از جاییت اهل
 کنبایت آن دختر به بهادر ^۴ نرسید - آن بدبخت طرف گرفته
 راهزنی بنادر گنجرات بنیاد نهاد - میگویند چند سال هیچکشتی
 در هیچ بنادر آمد و رفت نکرد و مناع دریائی در گنجرات انمقدار
 نایافت شد که مردم بجای ^۵ سپاری کشنیز را باپان میخورند -

القسم سلطان از وقوع این واقعه متغیر شد ملکی سارنگ
 فوام الملی را بالشکر انبوه و فیلان کوه شکوه براه خشکی بر سر

- ۱ سلطان معبد بهمنی
 ۲ صبیث
 ۳ معبود حیات
 ۴ رسید
 ۵ سپاری

القصر در سنه احدى و تسعين و ثمانمائه شهر مسجداباد را
حواله متکافض خان نموده سلطان غازم سمت، مصطفی باد گردید و
چندگاه مهمات آنجاى را صورت داده باز بمسجداباد تشریف
آورد -

و در سنه اثنی و تسعين و ثمانمائه باز بطرف مصطفی باد عزیمت
فرمود - چون بقصه دندوکم که در سرحد ولایت گنجرات و سورته
واقع است رسید ولایت سورته را مع قلعه جونگده بشاهزاده
خلیل خان تفویض نموده خود مراجعت، بصوب ^۱مسجداباد فرمود -

همدرین سال ^۲سوداگر استعاضه نمودند که چهار صد
اسپ عراقی و ترکی از ولایت عراق و خراسان بی آوریم مع پارچه‌های
هندوستانی به نیت آنکه در سرکار سلطانی ابتیاع خواهیم نمود چون
بیای کوه آبو رسیدیم راجه سروهی هم را از ما کشیده گرفت
حتی که جامه کهنه هم در بر ما نگذاشت - این تظلم را غیر از
درگاه بادشاه دین پناه کنجا بریم از برای خدا بداد ما برسید -
سلطان قیمت اسپان و اموال را از ایشان نوشته طلبید - بنظر
در آوردند - حکم کرد که این زر از خزانه بسوداگران رسانید ما از
راجه سروهی مینوائیم گرفت - زر آورده بحضور سلطان شمرده
بسوداگران دادند - سلطان دمامه کوچ فرمود بصوب سروهی
لشکر کشید و فرمان تهدید براجه سروهی فرستاد بمضمون آنکه
بمجرد وصول فرمان اسپان و انچه اموال از سوداگران گرفته
بملازمان درگاه رساند والا متعاقب رایات افواج سلطانی رسیده
داند - راجه سروهی بعد از اطلاع بر مضمون فرمان عالیشان
اسپان و اموال را بنجس مع خدمتی ^۳لایق بخدمت سلطان
فرستاد و بعجز تمام استعفا نمود سلطان مراجعت فرموده
بمسجداباد آمد -

بعد آن تا چهار سال درمسجداباد بعیشی و فراغت گذراند مگر
در هوای تابستان بوقت خورپزه پزی از مسجداباد باحداباد تشریف
بی آورد دو سه ماه در احداباد تنعم فرموده باز بمسجداباد میرفت -

ج ^۱ احداباد

الف ^۲ سوداگران

ذ ^۳ پیشکش لایق

بعد آن در سنه اربع و تسعمایم بصوب آسیر لشکر کشید
 باجیت آنک عادل خان فاروقی حاکم آسیر و برهاپور در ارسال
 خدمتی معتاد اهماال نموده بود - چون سلطان برب آب تپتی
 رسید عادل خان خدمتی فرستاد و عذر خواست - سلطان^۱ از آنجا
 مراجعت نموده اردو را براه ندر بار فرستاد و خود بالشکر از برای
 سیر قلعه بهانیر و قلعه^۲ دیرمال که^۳ عمادالملک عیسی فتح کرده بود
 تشریف برد و از آنجا مراجعت نموده در مقام ندر بار آمده بار دو
 ملحق شد و از آنجا بشهر معجدا باد تشریف آورد -

بعد آن در سنه ست و تسعمایم بسمع مباری رسید که سلطان
 ناصرالدین بن سلطان غیاث الدین پدر خود را کشته و خود
 بر تخت سلطنت نشسته - سلطان خواست که بطرف مندو لشکر
 کشد - آخر الامر چون سلطان ناصرالدین ملایمت بسیار کرد فسغ
 عزیمت نمود -

تا هفت سال بهیچ جانب سواری نفرمود - بعد آن در سنه
 ثلاث عشر و تسعمایم بطرف موضع^۴ جاول لشکر کشید و از آنجا
 بواسطه خلل فرنگیان بطرف خطه بسشی و خطه مهیم عزیمت
 فرموده - چون باخطه^۵ دون رسید خبر آمد که ملک ایاز غلام سلطانی
 حاکم دیو بالشکر روم در ساخته ده جهاز رومی را همراه خود گرفته
 به بندر جیول رفته با فرنگیان مفسد جنگ کرده فرنگی بسیار را
 بقتل آورده یکی جهاز کلان ایشان که اموال بسیار داشت بضرب
 توپ غرق کرده و از طرف ملک چهار صد کسی از رومی و غیره
 بدرجه شهادت رسیده ملک مظفر و منصور باز گردیده بدیو
 آمد - سلطان بسیار خوشحال شد و ملک ایاز را نوازش فرمود و
 خلعت فرستاد و خود مراجعت نموده باز به بسپی آمد - شش روز
 آنجا توقف فرمود - یازدهم شهر محرم سنه اربع عشر و تسعمایم
 بدرالملک خویشی آمد -

-
- ج ۱ "از آنجا.....تشریف برد" نیست
 الف ۲ "قلعه دیرمال.....و از آنجا" نیست
 د ۳ عیسی
 الف ۴ جیول - د جاول
 د ۵ آدون

دابهول تعیین فرمود و سیصد کشتی از مردان جنگی مسلح و مکمل با توپ و تفنگ پر کرده براه دریا فرستاد - چون لشکر خشکی باکاسی و ^۱پسی که سرحد گجرات و دکن واقعست رسید و کلای سلطان محمود بهمنی اندیشیدند که سلطان محمود گجراتی و لپنعمت بادشاهان ماست - کرات مرآت امداد مانموده و از دست عنف سلطان محمود خلجی بادشاه مندو خلاصی بخشیده حقوق نعمت مقتضی انست که پیش از انکه لشکر سلطان بر سر بهادر برسد ماییش دستی کرده سر بهادر را بکفایت رسانیم مبادا لشکر بیگانه در ولایت ما در آید و فتنه ازو زاید تا آخر چه بر آید بهترانست که تعهد کفایت شر بهادر بر خود نموده دفع این فتنه نمایم - عریضه بسلطان محمود ارسال داشتند بمضمون انکه لشکر دکن هم از متخلصان انحضرتست حکم شود که فوج سلطانی بجای خود باشد - تنبیه بهادر به تعهد ما رسید در تقدیم این خدمت اگر تقصیری رود انزمان اختیار باقیست - بعد آن تمام لشکر دکن جمع شده بر سر بهادر رفت - بهادر بر آمده بتجنگ پیوست لشکر او هزیمت خورد - بهادر زنده بدست افتاد - سرش از تن جدا کرده پیش سلطان محمود بهمنی آوردند - سلطان واقعه را بسلطان محمود نوشت سلطان فوج خود را طلبیده -

بعد آن در سنه تسع و تسعین و ثمانهایم بصوب قصبه ^۲موراسه لشکر کشید بجبهت آنکه الپ خان مولازاده سلطان مقطع موراسه عصیان ورزیده بود - از استماع دبدبه مقدم سلطان ^۳او گریختن بشهر میمون عرف کاریتنه که در جوار کوهستان قصبه لوناواره واقعست رفت و از آنجا بهمانند و پیش سلطان غیاث الدین خلجی رفت سلطان غیاث الدین او را جان داده بسبب عملی که از پدر او علاوالدین ^۴سهراب سرزده بود - چنانچه ذکر او بالا گذشت - او از آنجا بسلطان پور آمد - آخر الامر سلطان از سرگناه او در گذشت ^۵در سنه احدی و تسعهایم بتخدمت پیوست -

۱ ذ پسی

۲ ج اسیر

۳ الف "او" نیست

۴ الف بن

۵ الف "بعد آن در سنه احدی و تسعهایم بتخدمت پیوست و بعد ان" نیست

سوار از لشکر خود انتخاب نموده بکومی ملکی حسام‌الدین در برهان پور گذاشت و خود بدارالملکی خویشی رفت -

سلطان را در تهنانیر تکسیری روی داد - چند روز در مقام مذکور توقف فرمود و سید^۱ آصف خان که در جودت طبع و حدت فهم یگانه روزگار بود این دو بیت از قصیده او ست که در تتبع قصیده بکمالابرار خواجه خسرو علیم الرحمته و الغفران گفته -

ق-طعم

کر فقیری بر در هر کسی بگردد سگ بود
ور توانگر از فقیران رخ بگرداند خراست
تو امان بدبود مانده نکسی و نکسی
زاده نیکو مشایه چون عبیرو عنبر است

او را با عز، بزمالملکی مقطع ندر بار و سلطان پور بر سر حسام‌الدین تعیین نمود تا او را از ولایت اخراج نمایند ولادن خلجی را استمالت نموده بجای او نصب کنند - چون سید بقصبه رانویز که از مضافات برهانپور است رسید فوج نظام الملکی بکری^۲ با عالم خان خانزاده فرار نموده رو بدکهن نهاد و حسام‌الدین مقابل گذاشتم براه دیگر بقصبه تهنانیر آمده بیابوسی سلطان مشرف شد - ملکی لادن خلجی نیز آمده عتبم بوسی نموده -

بعد عید ضحی عالم خان ابن احسنخان را بخطاب عادلخان مخاطب ساختم چهار سلسله فیل وسی لکم تنک انعام فرموده و بحکومت آسیر و برهان پور تعیین نمود و ملکی لادن خلجی را بخطاب خانچهان سرافراز کرده موضع بیاس من اعمال سلطان پور و ندر بار را در وجه انعام او داد که در اصل مولد ملکی موضع مذکور بوده همراه عالم خان نامزد فرمود - ملکی حسام‌الدین را با خانجهان آشتی داده همراه کرد و ملکی متحد پاکها پسر عمادالملکی آسیرپرا خطاب غازینخان و ملکی عالم شاه که تهناندار تهنانیر بود خطاب

ذ^۱ الف خان

الف^۲ "با عالم خان خانزاده" نیست

بعد آن عالم‌خان بن احسن‌خان^۱ نبیره^۱ دخترین سلطان که پدران او حاکم آسیر و برهان‌پور بودند بوالده^۲ خود گفت تا بعرض سلطان رسانید که عادل‌خان بن مبارک هفت سال است که فوت کرده و لاولد از عالم رفته امرا یکی از خانزاده‌های اولاد ملکی راجا الملقب بعادل‌خان را بادشاه برداشته در تصرف ملکی متغلبی میکنند اگر سلطان مرا از خای برداشته بمسند آباء من رساند دور از شیوه^۳ ذره^۳ پروری و بنده‌نوازی که خاصه این سلسله علیه است نخواهد بود - چون والده^۴ عالم‌خان بن احسن‌خان این التماس^۴ بذروه^۴ عرض رسانید سلطان قبول کرد و درماه رجب سنه مذکوره عالم‌خان را تسلیم آسیر فرمود و خود بصوب ندربار عازم گشت - ماه رمضان را برلب^۵ آب نریده در مقام موضع^۶ سیلی گذارند و خلیل‌خان شاهزاده را از خطه بروده طلب نموده همراه گرفت -

چون بخطه^۷ ندربار رسید ملکی حسام‌الدین مغل که نیمه ولایت برهانپور در تصرف او بود پیش ازین بعالم‌خان مراسلات نهانی داشت بمضمون آنکه اگر بحکم و اعانت حضرت سلطان شما توجه باین طرف نمائید مسند بزرگان شما بعز مقدم شما آراسته میگردد - بنده در تقدیم این خدمت بپجان و دل کوشیده این مهم بانصرام میرساند - چون دید که سلطان معهود خود متوجه این مهم شد از قرارداد خود برگشت و با نظام‌الملکی بحکری حاکم شهر احمدانگر در ساخته او را بکومک خود طلبید -^۸ عالم‌خان خان زاده را در برهان‌پور بر تخت نشانده و ملکی^۹ لادن خلجی که نصف ولایت برهان‌پور در تصرف او بود از جهت متخالفی که او را با حسام‌الدین بوده احتراز نموده خود را بدامن کوه آسیر کشید القص چون سلطان بمقام قلعه تهلانیر رسید نظام‌الملکی چهار هزار

ج ۱ نبیره

ج ۲ "بذروه" نیست

الف ۳ اب مندری

ذ ۴ سنلی

الف ۵ "عالم‌خان خان زاده را در برهان‌پور بر تخت نشانده"

نیست

ج ۶ دادن خلجی

بعد آن در اجداباد آمد و بیمار شد تا سه ماه بیماری کشید -
 خلیل خان شاهزاده را از بروده طلبید و از سفر آخرت خود خبر
 داد و نصائح پدرانه فرمود - اتفاقاً در مقارن این حال روی
 بصحت آورد خلیل خان را وداع فرمود اما از اجتماع^۱ ضعف تکسر
 باضعف پیری معده بسیار ضعیف شده بود - بعد از سه ماه
 باز ملالت عود نمود حکم فرمود خلیل خان را طلبید پیسی از آنکه
 شاهزاده برسد وقت نماز عصر^۲ دوشنبه درماه مبارکی رمضان
 سنه سبع عشر و تسمایه از بن عالم فانی بمقام جاودانی رحلت
 نمود - تابوت مبارکشی را^۳ سرکهپیچ بردند و در حظیره مذکور
 بتختی سپردند - رحتم الله علیه - مدت سلطنتش پانجاه و چهار
 سال و یکی ماه بوده و عمر شریف شصت و هفت سال و سه ماه -

^۴ سلطان مرید خدمت شیخ رحتم الله ابن شیخ عزیزالله المتوکل
 که در شیخ پوره اجداباد آسوده اند پوره مذکور آبادان کرده ایشان
 است - مقامات عالی داشت و یسی بزرگی بودند -

نقلست که سه نفر در ایام شاهزادگی مصاحب و ندیم سلطان
 بودند - یکی دریاحان بانی گنبد کلان که در قطب رویه حصار
 شهر اجداباد واقع است و آن گنبدیست عالی که^۵ در ولایت
 گجرات بعرض و طول آن گنبدی از خشت ایجاد نیافتم - دیگر
 الفناخان بهوکاهی که مسجدعالی در حوالی قصبه دولقم برقبله قلعه
 بناکرده اوست - مسافران برو بحرو اتفاق برین دارند که در هیچ
 اولکم از خشت چنین مسجدی عالی عمارت نیافتم - دیگر ملکی
 مسجد اختیار - چون سلطان بر تخت سلطنت جلوس فرمود
 هر یکی را دولت پنج هزاری عطا فرمود مخاطب بتخطاب خانی
 ساخت -^۶ اما ملکی خطاب اختیار نکرد و گفت نام من مسجد

الف ۱ "ضعف تکسر با" نیست

الف ۲ روز دوشنبه

الف ۳ بسرکهپیچ

ج الف ۴ "سلطان مرید..... پیسی بزرگی بودند" نیست

ج ۵ "که در ولایت..... که مسجدعالی" نیست

الف ۶ اما ملکی خطاب اختیار نکرد

۱ قطب خان مرخص شد و ملکی یوسف برادر او را چطاب سیف خان عنایت شده و پسر نخستین ملکی لادن را متجاهد خان لقب کرد و این هم امراء باملکی نصرت الملکی و متجاهد الملکی گنجراتی همراه عادل چان تعیین نموده - عادلخان بادل شاد و خاطر آزاد بصد کروفر روانه آسیر شد - سلطان مراجعت بدارالملکی خویش نمود - ملکی حسام الدین تادو منزل رفیق رکاب سلطانی بود از اینجا وداع یافت درحین رخصت موضع ۲ دهنوره ۳ من سرکار سلطان پور و ندر بار را در وجه انعام او مقرر فرمود -

القسم چون بمکه دباد تشریف آورد خلیل خان شاهزاده را وداع فرمود که قصبه بروده را قرارگاه خود نماید و سکندر خان و لطیف خان بن خلیل خان را همراه فرستاده و بهادر خان برادر خورد ایشان را پیشی خود نگاه داشت و عطوفت پدری و شفقت جدی را نسبت باو بظهور فی آورد و بارها فی فرمود که این فرزند من بادشاه کلان خواهد شد - نقلست که روزی بهادر خان را بر سر زانوی خود گرفته اظهار مهربانی میفرمود و گفت که بهادر خان من از درگاه اله بادشاهی گنجرات را بنام تو در خواستم بدرجه قبول افتاد - بعد آن در ماه ذی الحجه سنه ست عشر و تسعمایته بصوب پتن عزیمت فرمود - این سواری آخرین سلطان بود تا باکابر و علما مثل مولانا معین الدین گارز و مولانا تاج الدین سینوئی وغیره ملاقات کرد و فرمود که من این مرتبه بوداع شما آمده ام - میدانم که پیمان عمر من پر شده هم کس دعاء خیر کردند - زیارت مقابر جمیع پیران پتن را بنجا آورد - روز چهارم از پتن مراجعت بصوب اهداباد فرمود - چون بسرکهیچ رسید زیارت حضرت بدرالصدیقین برهان العازفین شینج اهد کهنو نمود و مقبره خود را در پایان مقبره حضرت شیخ بناعده بود ۴ آنجا رفت و بنظر عبرت نگریست و گفت که این پیشی خانم مسعود است عنقریب درینجا نزول فی نماید -

د ۱ فتح خان

د ۲ دهنوره

الف ۳ من اعمال

الف ۴ " آنجا رفت " نیست

نکشید که بدین تن آسانی کار میسر نیست - ملکی گفت امروز فرصت میخواهم تا بدل خود مشورت نمایم برینم بکدام امر اقبال فی نمایند و از چه چیز احتراز میفرماید - ملا گفت همچنین باشد - ملکی بتخانه آمد ارباب دخل را طلبید طلب و تقضای ملازمان را در شمار آورده هرکس را باضافه رساند به نیت آنکه در ایام ترددات اوقات گذر بسبب مایحتاج عسرت نکشند - بعد آن جاریات مملوکات خود را طلبید و گفت که هر که میل آزادی داشتند باشد آزادی کردم و هر که طلب شوهر کند او را بشوهر بدهم هرکس طلب مدعائی نمود موافق آن عمل فرمود - ملکی ابن همکار از برای خدا میکند اما از هیچکس اظهار مدعا نمیکند -

الفصل بعد آن گفت که آنچم در سرکار منست از اسب و فیل و نقد و جنس همرا نوشتن بیارند - همچنان کردند - بعد آن بتخدمت سلطان رفت تذکره تفصیل اموال و اشیاء مملوک خود مع فرمان جاگیر بسلطان گذارند و عرض کرد که از دولت سلطان هیچ هوس و آرزوی دنیاوی مرانمانده - الحال از اسباب حصول هوس و آرزو گذشتم این فرمان جاگیر و تذکره نقد و جنس که از دولت سلطان مضاف بملکیت منست برهر که دانید رسانید - سلطان دانست که رنجیده سخن میکند سبب پرسید و اظهار التفات و دلجوئی نمود و گفت اگر از کسی نسبت بحال تو ناسزا می رفتی باشد تنبیهش کنم - گفت عمریست که در خدمت سلطان قیام فی نمایم حالا میخواهم خدمت کسی بکنم که او کلاه مخدوق بر سر سلطان نهاده و کمر خدمت را بما داده این گفت و برخاست بتخانه خویشی آمد - سلطان دریاخان و الغتخان را که محب و مخلص ملکی بودند طلبید و آنچم از ملکی شنیده بود هم را باز گفت - هر دو نوشتن را نمود - ایشان از روی یاله فحوشی و ^۱ ذیکی کوشی عرض کردند که او مگر دیوانه شده که چنین حرف میزند کاغذها بما عنایت شد تا رفتن او را معقول سازیم - سلطان هر دو کاغذ را بایشان داد - ایشان بمنزل ملکی آمدند ملکی

الف ^۱ نیکی اندیشیالف ^۲ شود

است کدام خطاب بهتری از بن نام داشتند باشد - لیکن فرمان دولت عظیم را هر کدام گرفتم بتصرف آوردند -

مذنی برین نسق گذشت - روزی ملکی متعهد پالکی سوار بطرف ^۱ منتهی پور که از پوره‌های شهر معظم اجداد است گذر کرد - درخت انبلی پر شاخ و برگی که وقوع در راه داشتند در زیر سایبان بایستاد و هوای گرمی داشت - سایه خنکی یافت - بیاسود و زمانی مکث نمود - دید که ملاشی در گوشه سایه مسجدی دارد دران نشسته بتعلیم صبیان مشغولست - این ملا شیخ کبیر نام از ندایر ^۲ سلطان التارکی شیخ چیدالدین ناگوریست شاه بازیست بلند پرواز و همایش مسکین نواز - سایه او سلطنت بخشش بی نوایانست و همسایه او بادشاهست که بصورت گدایانست آفتاب ^۳ رفعت خود را در عمام طرز عوام مستور میدارد و تخم سعادت را در زمین خمول میکارد - ساعتی دران سایه بتخواب رفت وقت نماز پیشینی برخاست وضو ساخت و باقتداء ملا بنماز پرداخت بعد از فراغ نماز ملا نگاه کرم بتجانب ملکی کرد و باطن ملکی را بخود منجذب گردانید - ملکی را بغایت وقت خوش دست داد در لذت آن زمانی بی شعور گشت - بعد از آنکه ^۴ بحال آمد و بتخانم خویش رفت - اگرچه در خانم متاع منعم مهیا داشت اما جذبش سپین بان نگذاشت - علی الصباح بطرف آن سایه و همسایه روان گردید - چون بتخدمت ملا رسید بدوزانوی ادب ساعتی چند خاموش نشست باز برخاست و بتخانم خویش رفت - چون چند روز برین نسق گذشت روزی ملا در خلوت گفت که شما دنیا دارید اینجا بچم تفریف تشریف می آرید - و مهمات خود را مهمل میگذارید - اگر داعیه خدا پرستی دارید دست از ماسوای بدارید - ^۵ و همگی خود را بخدا سپارید - والا تصدیق

د ۱ منتهاپور

د ۲ سلطان العا رفیع

ب ۳ طلعت

الف ۴ بحال آمد برخاست و بتخانم خویش رفت

الف ۵ و خود را همگی بخدا سپارید

القصة ملکی بان حال در خدمت شیخ در آمد شیخ گفت -

بسمیت

خوش آمدی و خوش آمد مر از آمدنت
هزار جان گرافی فدای هر قدمت

شیخ برخاست - منکوح ملکی را گفت که خواهرم اندر خانم پیش اخوات خود برو - شیخ منکوح ملکی را پیش عیال خود برد و گفت میدانید که این کیست - این منکوح ابراهیم ادهم عصر ماست - صحبت این را غنیمت دارید و در خدمت گاری هیچ دقیقم فرو نگذارید - بعد آن شیخ در ارشاد ملکی توجه فرمودند - ملکی قدم در طریقت نهاده داد سلوی میدهد -

نقلست که هر روز برای شیخ کوزه آب بر سر خود کرده از جویبار^۱ ساپهر از میان بازار ترپولیم گذشته فی آورد - مسافت این راه شاید یکی کرده بوده باشد و خلق این^۲ عمل ایشان را بر دیوانگی و سفاهت میکردند - و ایشان ازین بدنمی بردند و سعادت خود فی شمر دند - روزی سلطان از شکار مراجعت نموده بشهر در فی آمد و ملکی کوزه آب بر سر کرده بشتاب میرفت - از دور نظر سلطان بر ملکی افتاد - بشناخت گفت درباخان ملکی متحد را فی بینی - گفت بلی سلطان گفت خیلی ترقی کرده اگر راه^۳ سلوی مقتضی چنینی^۴ رزالتست پس عجب حالتست - درباخان عرض کرد که من از هوای کار این مرد چنان در فی یابم که عنقریب است که خلق سرهای خود را بر خاکی قدم این میگذارند و این بهیچکس سر فرو نمی آرد - القصة بعد از مرور ایام نسیم اقبالش وزید و گل مراد از باغ آمالش شگفید - عالم فریفته حالش گشت و جهان شغینش کمالش گردید - بنوعی که هزاران مردم بامید پابوش بردش جمع شده دست انتظار بر حلقه در آرزو فی زدند و بر بساط ترصد قدم نهاده سرفرازی از خاکی راهش میبختند - نقلست که روزی

ج ۱ سا بهرمتی

الف ۲ فعل ملکی را جل بر دیوانگی و سفاهت میکردند

ج ۳ سلوی این راه مقتضی رزالتست

الف ۴ رزالتست

دریافت کم مقصود چیست - اعلان نمود که یکزمان توقف فرمائید
 کم من فی آیم مزین را ^۱ طلبید و شمشیر در دست گرفت و گفت
 که اگر در امتثال امر من توقف کنی ترا هلاک کنم - بیا سرم
 بتراش مزین سر تراشید - بعد از آن ریش و بروت و ابرو را فرمود
 تا حلق نمود به نیت آنکه اینها از قوت اغذیه حرام و شبهات
 نشو و نما یافتند - پس با وداع متاع دنیوی وداع این جنس نیز
 اولی باشد - بعد از آن منکوحه خود را طلبید گفت که آنچه در
 ملک شما بود بحال خود است - مقداری هست که کفای
 معشیت بقیم عمر تواند شد - شما را رخصت کردیم بخانه پدر
 و مادر خویش بروید و اگر میل شوهر داشته باشید اختیار
 باقیست - مادر راه خدای تعالی ترکی جمیع علایق و عوایق گفتیم -
 مستوره عصمت مأب گفت اگر سلوک این راه مشروط بتجدائی
 منست - پس چه گویم و الا برای که شما قدم گذارید مرا از
 چله سایه شمارید -

مصراع

چون سایه هم‌ریم به‌رسو روان شوی

روا باشد که در ایام دولت فانی مرا یارجانی ^۲ گویند و در هنگام
 دولت جاودانی از من جدائی ^۳ جویند - گفت اگر مرافقت من خواهی
 موافقت نمای و از قید زر و زیور برای منکوحه عفت مأب آنچه
 زر و زیور داشت هم را حاضر آورد - ملک گفت بدست خود
 بهر طرف بینداز و دل خود را از تعلقات این خالی ساز - همچنان
 کرد بعد از آن فرمود لباس خود را بلباس این کنیزک مبدل ساز -
 همچنان کرد بعد از آن دست مستوره خود گرفته روز روشن از خانه
 بیرون آمد و بی متاع از پیش منجلس دریاخان و الغخان گذشته
 بسمت خانه شیخ روان شد - یاران از مشاهده این حال حیران
 شدند و انگشت تکبیر بردندان تاسف نهاده برخاسته صورت واقع
 را بعرض سلطان ^۴ رساندند و گفتند ذریغ او را آسیبی رسید و
 در قید جنونش کشید -

الف ۱ طلبیده

الف ۲ گوئید

الف ۳ جوئید

ج الف ۴ رسانیدند

اظهار کرد که فلان مرید حضرت^۱ ملازمت ملک مسجد اختیار اختیار کرده طریق اجتهاد فی پوید و مقصود خود از ایشان میجوید - حضرت شاه فرمودند بای ندارد -

بیت

هرکرا باشد دو عالم با اختیار
او کند خدمت مسجد اختیار

نقلست روزی حضرت شاه را در راه بملکی اتفاق ملاقات افتاد - همدگر طلب خرقه نمودند ملک گفتند عطاء از شاهانست - ایشان گفتند ملک^۲ نیز از چهل ایشان است - آخر الامر بملکی پیرهن دادند و ایشان کلاه خود را پیشی حضرت شاه نهادند -

دیگری از امراء دین دار ولایت شعار سلطان ملک داورالملک اند - اسم شریف ایشان عبدالطیف است این ملک مسجد قریشی الاصل اند - باوجود تاجمل دنیوی همی همت شریف ایشان مصروف بصلاح و ورع بوده - میگویند که بعد از آنکه ایشان بتقرب حضرت سلطانی اختصاص یافتند و بخطاب داورالملک مخاطب گشتند سپاه و مایتهعلق بها بر در خانه ایشان^۳ اژدحام فی نمودند -^۴ بهمسایهای خوبس اعلان فرمودند که ما خانهای خود را میفروشیم اگر فی خواستم باشید بخرید - ایشان تعجب کردند و گفتند که وقت مقتضی انست که شما مرمت خانهای خود نمائید بلی اگر از ماکسی به بیعخانه خود راضی شود ابتیاع کنید چه جای آنکه خانهای خود را بفروشید - ملک ازان محکم انتقال نموده در بیرون شهر منزل گرفتند و برای خود خانه عمارت کردند - بسبب آنکه مردم بسیار بر در خانه من جمع فی شوند و اسپان و فیلان آمد و رفت فی نمایند - مبدا این امر موجب گرانی خاطر همسایه گردد و باعث دل آزدگی ایشان شود - مدگوبند که ایشان از حاکم خود بموجب احکام شرع شریف حاصل ناز نافت فی نمودند و ازان تجاوز نمیفرمودند - اگر ارکان دولت بادشاهی حاکم و بران بابشان میدادند رعایا بی طلب و تسلی دران محال آمده آدادان

ب ۱ حضرت شاه

الف ۲ ملک نیز یکی از

ج ۳ اژدهام

الف ۴ اخرا الامر بهمسایهای خویش

شیخ فرمودند که ارشاد دنیاداری سرما بر ملا نهاد و الا در گوشه
 خمول از دایره شمول شهرت بیرون بوده - فرصت را غنیمت
 میدانستم من میخواستم که او را بمرتبه کمال رسانم و از بندهستی
 برهانم - او خود در وسط مقام جایی خود ساخت و پنهانیت کار
 پرداخت - ملک از ^۱ ورود این بیغاره منفعل گشت و متأثر شد
 کمر در نفی نسب اشتها و نقص ^۲ بازار شهرت بست و پیشتر
 پیشی گرفت که خلق سر خویشی گرفت و آن این بود که اگر
 امیرزاده بر اسب خوب سوار شده بخدمت ایشان بی آمده -
 ملک بی پرسید این اسب از شما است - او گفت بلی
 گفت این را برای خاطر من نقولان به بخشید - ناچار
 بی بخشید - ولی بار دگر دلی بملاقات ملک نمیکشید -
 همچنان شمشیر یا جامه از مردم میطلبید و ^۳ بمسکینان میداد -
 رفته رفته خلق تنفر گرفت بمرتبه که براهی که ملک میگذشت
 مردم از آن احتراز میکردند - برای آنکه همین زمان از ما چیزی
 میگرد و بدیگری میدهد - ازین رهگذر هیچکس گرد ملک
 نمیگشت - در اندکی مدت هنگام رجوع مردم برهم خورد و گری
 بازار زیارت افسردگی پیدا کرد - کار ملک روز بروز بلندی
 گرفت - چنانچه از درگاه رب غفار بخطاب ملک مسجد اختیار
 اشتها یافت و بالکل روی از ^۴ ماسوی برتافت تا پایی پروردگار
 بهمت ملک مسجد اختیار و ببرکت پاکان دین دار این خاکسار
 گناکار و جعیر سرگشتگان روزگار را از عسرت ضلالت برآرد در
^۵ طریق وسعت هدایت درآرد - چنین بیسوده و بیکارمگذار - باحق سید
 مختار و آل الاخیار و اصحابه الا برار - ^۶ نقلست که یکی از مریدان
 محبوب حضرت باری شاه عالم بخاری قدس سره از روی اعتقاد
 ملازمت ملک مسجد اختیار کرد - روزی شخصی به حضرت شاه

ج ۱ از دور این کلمات شنیده

ج ۲ کبی بازار

الف ۳ بمسکینان و مسکینان میداد

الف ۴ ماسوی الله بر تافت

الف ۵ در طریقت وسعت هدایت در آرد

ج ۶ علیهم الصلوة والسلام من الله املی العباد

نموده بودند از آب زن که ^۱ خورد دریای شور باشد - بعد از روز سیوم مزاجعت نموده در بیم آبادان آمده در زیر درختی نزل کردند - ساعتی بتغواب استراحت اشتغال فرمودند - چون بیدار شدند دیدند که سپاهیان اسبان خود را در کشت زارهای جوار سرداده اند میاچرند - فرمودند که یاران از خدا نمیترسید که در تصرف در ملک غیر میکنید - گفتند که صاحب امروز سیوم روز است که اسپ و آدم جنس خوردنی ندیده اند ما از ترس خدا تکمیل میتوانیم کرد - اما ^۲ حیوان ساهل را این ادراک کنجاست - فرمودند که اگر تکمیل شما ماضی از برای خدا باشد مراکب شما نیز بشما موافقت مینمایند - انجام از سر اسپ خود و اگره نزدیکی ^۳ کشتی برده سردانند - اسپ از آنجا قدم پیش نهاد و سر خود را پایان کرده بایستاد -

ملکی نسبت اراده بتحضرت مکتوب باری شاه عالم بخاری ^۴ بن قطب اقطاب سید برهان الدین بن سید مکتوب بن قطب جهان مکتوم جهانیان قدس ارواحهم دارند و بهر تبه پیری از دستگیری انحضرت رسیده اند - ^۵ میگویند روزی حضرت شاه وضو میکردند و ملکی آب بر دست مبارکی ایشان میریختند که این خدمت مخصوص بایشان بود - درین اثنا شاهزاده دهن را که بعلت برص معلوم بوده و کلابش حاضر آورده استدعاء شفاء او می نمودند -

(ذ) - و آدم جنس خوردنی ندیده اند اما از ترس خدا تکمیل روزی میتوانم کرد - اما حیوانات را این ادراک کنجاست صفات ۱۵۸ فرمودند که اگر تکمیل شما ماضی رضای خدا باشد مراکب شما نیز بشما موافقت مینمایند - انجام اسپ خود را و کرده نزدیکی کشت زار برده سردانند - اسپ از انجام قدم پیش نهاد و سر خود را پایش کرده بایستاد

ج ۱ همچون

ج ۲ چون

ج ۳ بکشت

الف ۴ " بن قطب اقطاب سید برهان الدین بن سید مکتوب " نیست

الف ۵ " میگویند روزی حضرت شاه وضو میکردند با کفار آن دیار مسلوک میداشتند " نیست

میشدند - اتفاقاً جاگیر ایشان بکمال معموری رسیده بود - داماد سلطان چشم بران دوخت و بسلطان عرض کرد که جاگیر من بمن عنایت شود - بملکی خود^۱ هر جا که می دهند معمور میشود^۲ سلطان قبول نکرد - آن از خدا بیخبر از لشکریان خود چندی را برگماشت که قصد حلاکی ملکی نمایند - شبی آن گمراهان فرصت یافتن قصد ملکی نمودند - حق تعالی محافظت کرد - زخمهای شمشیر ایشان کارگر نشد - آنها را دستگیر کردند - ملکی فرمود که شما را چه برین داشت - گفتند دختران بالغ داریم و بر سامان کدخدائی ایشان قادر نبودیم - داماد سلطان مارا بوعده پاره زر مرتکب این امر ساخت - فرمودند راست می گوئید احتیاج همین طور چیز نیست که بر کارها ناکردنی محتاج اقدام می نماید - آنچنین مایحتاج ایشان بود فرمودند تا مهیا داشتند -

^۴ نقلست که روزی از قصبه آنبرون بر سر کفار بهیوج ایلغار

ج ^۱ هر جاگیر
ج ^۲ سلطان گفت که چندین مرتبه چنین واقع شده الحال
بر اقدام تغییر مرا شرم می آید
ج ^۳ "سلطان قبول نکرد" نیست

الف ^۴ بعد از مرور ایام ملکی را بتهمانه آنبرون که سرحد ولایت
کچم است برده گروهی قصبه موربی من اعمال سرکار
جهالوار فرستادند و آن مقام کان کفرست و معدن
نمرد - بعد از آن که ایشان در آن حدود قدم رنجم
فرمودند اکثر اوقات طریق جهاد با کفار نواحی آن دیار
مسلوک میداشتند - روزی بر سر کفار مضافات بهیچ که
جای نشین راجم کچم است ایلغار نموده بودند از آب
که خورد دریای شور است گذشتن - (ذ) روزی بر سر کفار
مضافات بهیچ که جای راجم کچم است ایلغار نموده
بودند از آب رن که خورد دریای شور است گذشتن بعد
از سه روز مراجعت نموده در بوم آبادان آمدند و در زیر
درختی نزول فرمودند و ساعتی بنخواب استراحت
مشغول شدند و چون بیدار شدند دیدند که سپاهیان
اسپان خود را در کشت زارهای جوار سرداده میچرند -
فرمودند یاران از خدا نمیترسید که تصرف در ملکی
غیر میکنید - گفتند صاحب امروز سه روز است که اسپ

(ذ) -

باقی

صفحه

و بی مانند است - هرگاه او بپاید از دست او گرفته از غلاف بر آورده به بیند که دید نیست - و بان گراسیم گفت که ملکی قرار داده که ترا بدعا بکشند - اگر باور نداری از اینجا معلوم کن که هرگاه شمشیر از دست تو گرفته از غلاف بر آرند این اشارت مسیر بقتل تو خواهد بود - او بمتعلقان خود گفت که هرگاه ملکی شمشیر را از دست، ما بگیرد پیشی از آنکه از غلاف بر آرند شما پیشی دستی کرده ملکی را بکشید - چون آن گراسیم در مجلس حاضر شد - ملکی ازین حال خالی ذهن شمشیر را از دست او گرفته دست بقبضه کردند - درین اثنا همراهان او ملکی را شهید کردند - ازان باز تا لیوم خلق از برای زیارت مشهد مطهر ایشان از اطراف چه از دور چه از نزدیکی می آید و با حصول مقصود مراجعت می نمایند - قدس الله سره العزیز -

بیت

آنکه در راه تو شهید آیند
کشتن خویشی را شمی دانند

۱ تاریخ شهادت شریف از لفظ ذی القعد مستفاد میگردد که سنه نهمصد پانزده باشد و شهادت شریف نیز در ماه ذی القعد واقعست بتاریخ سیزدهم^۲ دیگر یکی از امراء کبراء سلطان ملکی

ج ۱ "تاریخ شهادت..... سیزدهم" نیست
الف ۲ خوارق عادت از ملکی بعد شهادت بسیار ظاهر شده و میشود - چنانچه هزاران مردم چه از نزدیکی و چه از دور زیارت می آیند و هر یکی محتاج به حاجتی - بعضی کورند و لنگ و شل و بعضی طالب فرزند و زن و بعضی طالب زر و غیره و بعضی ژولانه درپای خود کرده و بعضی قفل آهنی بر لب زده از خانه خود بر آمده اند - بمدهای آنکه هرگاه عرض حاجت مابدرج قبول افتد این ژولانه و قفل خود را خواهد شد و همچنان می شود که ناگهان ژولانه بتخودی خود واشده و قفل یکمرتبه مفتوح گشته از همانجا استدلال بر حصول مقصود نموده باز میگردند و هرفردی را در واقع جواب حاجت او میشود و بعضی را زود و بعضی را دیر و بعضیها هنوز بمرقد نرسیده اند

حضرت ایشان چون ادعیه وضو میخواندند - جواب التماس ایشان نمیدادند و آنها مکرر الحاح و الجاح می نمودند - بعد از فراغ وضو از بقیه آب قطره چند بر شاهزاده افشانیدند - بقدره الله تعالی^۱ شقم او بصکت مبدل شد - بعد ازان فرمودند که چون خلق بسیار حوایج خود را بنحدمت حضرة خواجہ معین الدین معروض میداشتند ایشان بسالار مسعود غازی حواله نموده خود را فارغ کردند -^۲ مرا چنین^۳ بر باید کرد - بتخاطر ملک خطور کرد که ظهور مثل سالار^۴ مسعود درین عصر امر عظیمست - حضرت ایشان را بر خطره ملک اشراقی شد - فرمودند تعجب چیست حق تعالی این مرتبه را بشما ارزانی خواهد داشت - آنکه مردم از راههای دور باعتقاد تمام زیارت ملک می آیند خصوصاً اهل دکن و بحصول مقصود باز میگردند سبب واقعه مذکور است -

القصر بعد ورود اجازت مسطور در معدد ایام ملک را بتهانه قصبه^۵ ابرون که سرحد ولایت^۶ کنچ است - برده گروهی^۷ موربی^۸ من اعمال سرکار^۹ سورتهم فرستادند و آن مقام کان کفر است و معدن تهر - بعد از آنکه ایشان دران مقام قدم رنچم فرمودند شب و روز طردی جهاد باکفار نواحی آن دیار مسلوی میداشتند آخر الامر^{۱۰} کفره^{۱۱} انقیاد حکم ایشان نمودند حلی که گراسیهای قصبه^{۱۲} ابرون نیز آمده ملازمت نموده بمدوامت خدمت قرار دادند - از انجمله یکی که شیطننت پیشم و شرارت اندیشم بود بملک گفت که فلان گراسیم از خویشان من شمنیری دارد که عدیم المثل

-
ج	۱	برص
ج	۲	مراهم
ج	۳	"بر" نیست
ج	۴	مسعود غازی
ج	۵	امرون
ج	۶	گنجرات
ج	۷	موربی
ج	۸	"من اعمال.....سورتهم" نیست
ج	۹	جهالا وار
ج	۱۰	"کفره" نیست
ج	۱۱	بنهام

میداشت بر سفره حاضر فی آمد و میخورد - از صدر تا پائین مجلس طعام یکسان میپاییدند و ملکی هر زمان بپچپ و راست سفره نگاه می کرد وای برجان سفره چنین اگر اندکی تفاوت در طعام^۱ چنین میدید و از هر جنبش طعام چه از ماکولات اهل عجم و چه از اهل هند و اهل روم که یاد از ماکولات بهشت میداد بر سفره حاضر می آوردند - بعد از فراغ طعام الوش هر کدام را بخادمان او میسراندند با احتیاطی که فوق آن متصور نباشد - بعد آن پان و عطریات را می آوردند دایما طرز تناول طعام باین طریق بوده -

^۲ نقلست که تمام لشکر ملکی زر بفت و منمخل می پوشید - تا حلال خور چکن سقرلات در برداشت بند و بار طلا و نقره ملا بسی شمشیر و ترکشی و خنجر جمیع سپاه بود -

نقلست در ایام سلطنت سلطان مظفر بن محمود رانا سانگا قریب یکی لکه سوار جمع کرده یکایک بسرحد کجرات برهفت گروهی از اجدنگر که برده گروهی ایدر واقع است رسید - لشکر سلطان مظفر در ولایت منتشر بود تا جمع شدن دیرکشید^۳

^۴ نظام خان^۵ بهتی طرفدار آن صوبه از اجدنگر با چهار هزار سوار برآمده جنگ کرد - اکثر افواج رانا را شکست داد آخر الامر از آنجمله سه هزار کس همراهان او بدرجه شهادت رسیدند و خود با معدودی زخمی برآمد - قریب هفت هزار سوار از راجپوتان رانا بقتل آمدند - چون این خبر بسطان رسید سلطان ملکی ایاز را از ولایت سورتهم طلبید - ملکی با یلغار آمد - سلطان ملکی را با امیر چند بر سر رانا تعیین فرمود - رانا جنگ نا کرده برگشت - ملکی در دنبال افتاد - میگویند درین کوچ متواتر و دغدغه جنگ هر روز امراء نامدار وقت طعام بر سفره ملکی حاضر می آمدند و آنانکه حاضر نمیشدند برای ایشان طعام میفرستادند - بعضی از

الف ۱ چیدن
ج ۲ "نقلست که تمام لشکر.....سپاه بود" نیست
الف ۳ رانا اجدنگر را تاختم ولایت خود رفت
الف ۴ "نظام خان بهتی طرفدار آن صوبه.....این خبر
بسلطان رسید" نیست
د ۵ بهمنی

ایاز بود - اگر چه غلافی بود زر خرید اما با حکومت اقلیمی بی ارزش بود
 سامان غریبی داشت - میگویند وراء شاکرد پیشم دیگر هزار نفر
 سقم در سرکار او آب کشی میکرد حوضی از چرم ساخته بودند که
 در ایام لشکر کشی او را پر میکردند - اهل لشکر ازان آب بی
 بردند و اسب و فیل و غیره از همان آب میخوردند - از ملکی
 کارنامهها در گنجرات مانده چنانچه قلعه دیورا او ساخته بود که الحال
 فرنگیان او را ویران کرده - قلعه دیگر عمارت کرده اند و برجی از
 میان دریا بر آورده الموسوم بسانکل کوه از و تا ساحل زنجیر
 آهن بستن تا جهازات فرنگ بان راه عبور نتوانند نمود - تا الحال
 آن عمارت بحال خود است بعد از شهادت سلطان بهادر
 در زمان^۱ نبیره سلطان محمود شهید آن قلعه و شهر و بندر در
 دست فرنگ افتاده و در جزیره دیو باغات ساخته اوست و دو شاخه
 دریا که از دو جانب جزیره دیو بر آمده بطرف شمال تقاطع بی
 نماید - بران پل از سنگ است - بنیاد نهاده اوست که الحال
 فرنگیان آن را نیز ویران کرده اند - چنانچه از نقش جزیره مذکور
 که ثبت نموده شد حقیقتش معلوم بی شود - در مدت حکومت
 ملکی فرنگ آن قدرت نداشت که تواند در بنادر گنجرات دخل کرد
^۲ الحال خود آن قدر قدرت گرفته که از هیچ بندر گنجرات کشتی
 بی قول فرنگ نمی تواند سفر کرد - الا از بندر سورت و^۳ رانیر
 و آن از جرات و مردانگی موکلان آنست -

نقلست که وقت کشیدن طعام حکم ملکی بود که بوق بی
 نواختند و در بانان بر میخواستند تا هر کس که میل طعام

الف^۲ که بوداع مامور میگرددند - و بعضی که طالب زراندند
 خوارق خواب بایشان امری شود که برو از فلان شخص که در
 صغتم فلان جا میباشد این مقدار زر بگیر و بان شخص نیز
 در واقع امر پادای آن زر صادر میگردد و آن شخص
 ۱۶۱ منت بجان خود نهاده ادا میکند - از تاویغ شهادت
 تا الیوم سنه هزار و بیست و پنج
 سال گذشت که این معامله با خلق خدا استمرار دارد

- ذ الف^۱ برادر زاده او اسمم
 ذ الف^۲ رفته رفته کار بجائی رسیده
 ج^۳ "را نیز" نیست

بیگره و کشته شدن پسران ملکی ایاز با حکم سلطان بهادر ابن سلطان مظفر در ذکر سلطان مظفر بتفصیل ایراد خواهد یافت انشاء الله تعالی -

میگویند اسحاق^۱ صدزن داشت از منکوحات و سراری هم را خشنود میکرد از غایت قوه باه - بعد از وفات او اکثر شکم خود را پاره کرده مردند -^۲ ملکی ایاز در زمان سلطان مظفر بن سلطان مسعود فوت کرده -

دیگر یکی از امراء کبراء سلطان مسعود سلطان احمد بوده - در زمان سلطان مسعود کلان شد بمنصب وزارت رسید - مردی ظریف و کریم الطبع بود - میگفتند درین عصر مثل ملکی وزیر در شرق و غرب نخواهد بود - تمام خلق خدا را در ایام حکومت خویش راضی میداشت - باغی در حویلی اجداباد با مسجد عالی بر مشرق شهر اجداباد المسمی بباغ شعبان مرتب کرده او است - آخر الامر تائب شده و در باغ اندوا گرفت - هر چند سلطان نکلیف وزارت کرد قبول نکرد و گفت آن قدر فراغ که مرا در یکی روز از گوشه باغ و اندوا حاصل شده در چپچ عمر میسر نبود - تا آخر عمر از باغ نه برآمده در همانجا عمرش سر آمده و در صحن مسجدی که در باغ است مدفون گشت - رجهتم الله علیه -

دیگر خداوند خان عیلم که عیلم پور اجداباد بر جنوب شهر و دران مسجد کلان عمارت کرده اوست - عمارت مسجد از سنگ است و فرش از سنگ رخام از دویست کروه راه آورده اند و بسطان مسجد ابن سلطان احمد نسبت دامادی داشت - مردی فاضل و تیز زبان بوده - بر زبان سخن میکرد و در فن تیراندازی و گوی بازی بی نظیر بود - میگویند^۳ تاخم خور بزه کوته و نهال انچرونی نیز از بیجانگر دکن در گنجرات او طلبیده - چند مرتبه از سلطان باغی شد و سلطان عفو کرد و گفت که اگر ملکی عیلم را بکشم یا جلای وطن کنم مثل او در گنجرات کنجا پیدا میشود و

ج ۱ سپید

الف ۲ "ملکی ایاز در زمان سلطان مظفر بن سلطان مسعود فوت کرده" نیست

الف ۳ "تاخم خور بزه کوته" نیست

امرا که خود را همسر ملکی میگرفتند ایشان را این معنی خوش نمی آمد بهر دم خود گفتند که طبقهای چین را واپس ندهید تا دگر طعام برای ما نیارند - همچنان کردند - تا سه روز طبق چیان مطالبه چینیهها نمودند - چون نیافتند بکاول رفته بهعرض ملکی^۱ رساندند که طبقهای چینی که بدیره امرا فرستاده میشود باز نمی آید - فرمود بای ندارد - شما هر روز بدستوری که میفرستادید میفرستاده باشید - میگویند تا یکماه بهمان طرز طعام میفرستادند و طلب چینی نمیکردند - بعد از یک ماه امرا بر همت و سامان ملکی آفرین کردند و چینیهها را واپس فرستاده بر فضل ملکی اعتراف نمودند -^۲ القصه ملکی تا قصه^۳ مده دسور دنبال رانا کرد - شبی را جیپوتان او بر لشکر ملکی شبخون آوردند - اسپ بسیار کشته بدر رفتند ملکی همان وقت فرمود تا اسپان مقتول را دفن کردند و بجای هر اسپ ازان بهمان رنگ و نشان از طویل ملکی برده بستند - هفت اسپ لاغر و زبون زخمی و کشته شده را بحال خود داشتند - صباح جاسوسان رانا آمده شمرده رفته پیش رانا گفتند که همگی هفت اسپ از لشکر ملکی در شبخون زخمی و کشته شده - رانا راجیپوتان خود را نفرین کرد و گفت نمیگفتد که اسپ بسیار کشته آمده ایم آن خود جاسوسان ما شمرده آمده اند که همگی هفت اسپ بوده -

ملکی سه پسر داشت - استحقاق امناطاب بهچنگیز خان دیگر طوغان و الیاس و استحقاق بسیار جسیم و تنبل بود - اکثر بر شتر سواری میکرد که هر اسپ را طاقت احتمال او نبود - باوجود این حال و روش آفت اندازی میکرد و صنعت کشتی گیری را خوب میدانست - هیچ پهلوانی پنجه او نمیگرفت - آخر الامر سلطان بهادر ابن سلطان مظفر باقواء رومی خان هر سه پسر ملکی را کشت^۴ سبب آمدن رانا در زمان سلطان مظفر ابن سلطان محمود

الف ۱ رسانیدند

الف ۲ تفصیل آمدن رانا و جنگ کردن نظام خان بهتی و تعیین نمودن لشکر در محل ذکر سلطان مظفر بن سلطان محمود نوشته خواهد شد - انشاء الله تعالی

ج ۳ مندسور

الف ۴ "سبب آمدن رانا..... انشاء الله تعالی" نیست

دیگر^۱ عمادالملکی عیسن آنکه عیسن پور که مابین رسولاباد و بتوه واقع است آبادان کرده اوست - هیچ پوره اجداد باد بخوبی او نیست - حصاری بگردش از خشت پاخته بکچ ماشی ساخته اند - در سوادش باغات انبه و کهرنی و نار بسیار است - گل موگره که کدخدائی گلهای خشبوست انچنان که در باغات عیسن پور مالیده و بوی دار میشود در هیچ جانیست - حضرت شاه عالم پناه این پوره را کریم الطرفین میفرمودند که یکی طرفش بر جنوب موضع بتوه واقع است که مرقد شریف حضرت قطب اقطاب انجاست و طرف دیگر بر شمال رسولاباد که مسکن و مرقد حضرت شاه است و از بتوه نا عیسن پور و از رسولاباد تا پوره مذکور بهر دو جانب راه باغات کهرنی و آنبه واقع است که سایهای او ابنای سیل را باد از سایه شفقت پدری میدهد - مقبره ملی عیسن پیشی در حصار پوره مذکور واقع است با مسجد فرح افزای و حوضی ده در ده موز و نیت گنبد و آن مسجد بمرتبه ایست که زبان در وصف آن قاصر است -

دیگر تاجخان سالار مردی سخی و کریم الطبع بود - بمرتبه کم بعد از فوت او این خطاب را از امرا کسی قبول نمیکرد و بجهت آنکه انواع سخاوت و مردی که او داشتند در^۲ امکان دیگر نبود - پس مردم او را نظر بجدوت و سخاوت او منسوب^۳ بختست خواهند کرد پس ترکی آن اولی - بعد از مدتهای در زمان سلطان مظفر بن محمود تاجخان^۴ تریالی بانی روضه حضرت شاه عالم بخاری باین خطاب مخاطب گشت - او نیز دست سخاوت بهمان دستور بالا داشت - بکی ازو بلند تر کرد تاج پور که جنوب رویه در اندرون حصار شهر اجداد واقعست معمور کرده اوست -

دیگر ملکی قوامالملکی سارنگ دراصل راجپوت پسری بود - سارنگ نام و برا درش مولانام - هردو در بند سلطان افتاده بودند - سلطان

ذ^۱ " عمادالملکی عیسن آنکه عیسن پور " نیست

الف^۲ در حوصله دیگر نم بود

بختست و دنائت^۳

ذ^۴ تریالی - ج بونبانی ب ترمانی

در آخر حال تأییب شد و عزلت اختیار کرد و بقیه عمر بعزلت نام
دران مقام گذراند -

نظم

کل من^۱ کان یوثر العزل
حصل العزل بلا مهله
چون بود عزلت ز صاحبیت به
پار صاحبیت بکنج عزلت نه
عزلت آمد کلید گنج شهود
عزلت آمد علاج رنج وجود
اندر و عزولت که متصل است
آنلت نفس و عزجان و دلست
عیش از علم و زی زهد شناسی
یعنی او راست علم و زهد اسامی
نیست بی عین علم جز زلت
نیست بی زای زهد جز علت
یافت عززین دو حرف عزلت تو
نیست بی این دو حرف جزلت تو

دیگر^۲ الفخان بهوگاهی بسیار عظیم الشان بود - مسجد کلان
و حوض سنگ بست در عقب او در ناحیه قصه دولتیه عمارت
کرده اوست و آن عمارت دال است بر عظمت شان و رفعت مکان
او سیلحان روی زمین اتفاق دارند - برین که مثل او مسجدی
از خشت در عالم بنیاد نیافته - چنانچه ذکر او بالا گذشت - دیگر
دریاخان بانی عمارت دریاپور که پوره مشهور است از اجداد
بیرون حصار قطب رویه و گنبد کلان چنانچه ذکر او بالا گذشت -
دیگر حاجی بهاولدین که حاجی پور و مسجد کلان سنگین دران
عمارته کرده اوست در بیرون حصار قطب رویه -

(باب پانزدهم)

بیان در ذکر اولاد سلطان محمود

بن محمد ابراهیم

از سلطان محمود چهار پسر بوجود آمده بود - یکی محمود کالا اسم مادرش رانی روپ منجری که سابق حرم سلطان قطب الدین بوده - بعد وفات او بسطان محمود رسیده شاهزاده مذکور و والده او در حیات سلطان ¹ محمود وفات یافت مقبره رانی روپ منجری در محله مانس چوک احمدآباد مشهور و معزوف است -

دوم - ایخان اسم مادرش رانی ² سیرانی مقبره رانی قریب دروازه ³ آسرولیم واقعست و ایخان را بامر سلطان زهر در پیاله اش کردند، بسبب آنکه درخانه شخصی در آمده بود آن شخص حاضر شد - او را گرفت و لت کرد - این خبر بسطان رسید فرمود تا او را شربت زهر آلود دادند - دیگر احمدخان که او را احمدشاه خداوندخان ملقب ساخته بود چنانچه ذکر او بالا گذشت - دگر خلیلخان ولی عهد سلطان الملقب بسطان مظفر رحمت الله علیه - ولادت سلطان مظفر بعد طلوع صبح روز چهارشنبه ششم ماه شعبان در سنه ثمانین و ثمانماید واقع شده چنانچه سال سنه مذکور از کلمه فرخ مستفاد میگردد - چون پرتو نور خلت از آئینه روی مبارکی او شعشع مثل آفتاب میزد خلیلخان نام نهادند و اسم والده اش رانی ⁴ هر بائی است بنت نای رانم راجپوت زمیندار کنار آب مهندری - بعد از تولد در چهارم یا پنجم روز رانی ازین جهان فانی بسرای جاودانی پیوست - از فوت رانی سلطان بسیار متاسف و متالم گشت -

الف 1 "محمود" نیست

ذ 2 سرانی

ذ 3 سوریه

ذ 4 هیرابائی

ایشان را باعلاً اعلام اسلام مشرف ساخت - نفلسست که روز ختنه مولاچون حجام استره را بر مختونش راند بادی ازو صادر شد - حضار در خنده شدند - گفت شون هسنو چهوجی نا بهائی ناماتها وادهی تی نی بهون نکا نکری - یعنی چه خنده میکنید برادر کسی را که سرش ببرند - خواهرش زاری نکند - این سخن بسطان رسید بسیار خندید - ملک امین کمان شاعر ندیم سلطان بهادر که در هدایم و لطایف مشهور بود از نبایر اوست - بنده ذکر او در مقارن ذکر ^۱سلطان مسعود شهید مرقوم خواهد کرد انشاءالله تعالی -

القسم هر دو برادر در خدمت سلطان اعتبار تمام یافتند - میگویند ملک سارنگ در معاورات بسیار گستاخ بود و سلطان روا میداشت -

مصراع

هر عیب که سلطان به پسندد هنر است

سارنگ پور و مسجدی دران بیرون حصار بر مشرق شهر آبادان و معمور کرده اوست -

دیگر حاجی کالو غلام سلطانی بود - کالوپور در اندرون حصار مشرق رویه آبادان کرده اوست - میگویند غلام فاضل و قابل بود -

دیگر اعظم و معظم دو برادر بودند - خراسانی تیرانداز و شبح کمان - مابین سرکه بیج و اجداد حوضی که آب دران نمی ایستند و گنبدی در پهلوی او با مسجدی عمارت کرده ایشانشست و هر دو برادر دران گنبد مدفونند - بعضی اهل گنجرات قباحتی یکی ازین دو برادر نقل میکنند که قابل تحقیر نیست - نعوذ بالله منها -

۱ بدرالعارفین سید شاه شیخ^۲ جیو^۳ ابن سید منجود ابن قطب العالم سید برهان الدین بملاقات سید رسیدند بعد مصافحه در مسجد مذکور نشستند در آن وقت سید آیتم از آیات قرآنی مناسب حال خواند - ایشان نیز بر طبق آن جواب بایتم فرمودند - باز سید آیتم دیگر خواند - ایشان نیز بقراءة آیتم جواب فرمودند - سه مرتبه جواب و سوال بقراءة آیات واقع شد - بعد آن حضرت ایشان وداع شدند - در راه یکی از معتقدان از احوال سید استفسار نمود - فرمودند مردیست صاحب حال سخنان خاص را بعام میگوید و ملاحظه تسکموالناس علی قدر عقولهم نمیکند - آنچم فهم میشود اینست که بعد از فوت سید از اصحاب ایشان فتنه سر بر خواهد زد - میگویند و عظم سید بسیار مؤثر بود - هر که فی شنید خرقه تجرید فی پوشید و کلاه فقر بر سر فی نهاد - سلطان نیز قصد ملاقات سید نموده بود وزرا مانع آمدند - گفتند مبادا سخنان سید سلطان را از جاببرد و مهمل امور مملکت تعطیل پیدا کند -

نقلست شبی شخصی از او باشان بقصد زنا در خانه محبوبه خود در آمده بود - اتفاقاً صحبتش خوب نم برآمد - رنجیده آخر شب از آنجا مست نافع شمسیر در دست گرفته روی بسوی خانه خویش نهاد و چون صبح صادق بدمید دید که در کنار آب سا بهر سید با اصحاب ایستاده پرسید شما چکاره اید اینجا چکار میکنید - سید گفت هر که از^۴ دوست رنجیده برآید از دلالت ما بصلح در می آید - از استماع این مقوله آن مرد را حالتی روداد که نعره زد تا مدتی دیهوش افتاد - بعد از افاقت بتوفیق تو به رسید خرقه تجرید و کلاه فقر پوشید -

نقلست روزی سید گفت که ما در دنیا خدارا بهمین چشم سر می نمایم - از استماع این سخن علماء اجداد بر قتل سید

ج ۱ قطب المحققین

ج ۲ که ثانی منخدوم جهانیان بودند

ج ۳ " ابن سید منجود برهان الدین " نیست

الف ۴ دوست خود

نقلست که چون سلطان مظفر متولد شد سلطان متعهد در جامه که در برداشت پانچیده بهکرم مخترم سلطان متعهد که مادر غر حقیقی سلطان متعهد باشد اسمها هانسی بائی سپرد که او این آرزو داشت که سلطان فرزندی از فرزندان خود بمن سپارد تا مشغول در پرورش او باشم و گفتم -

ابیات

زهی دولت مادر روزگار
 که پوری چنین پرورد درکنار
 صدف را که بینی ز در دانه پر
 نه آن قدر دارد که یک دانه در
 که این دُر مکنون یکدانه ایست
 که پیراث سلطنت خانم ایست
 نگهدار یارب بفضل خودش
 امان ده ز آسیب چشم بدش

او بیشتر از والده در احتیاط پرورش سلطان سعی فی نمود و هرگاه سلطان متعهد شاهزاده را میدید میگفت که سلسله بادشاهی خاندان ما ازین پسر و اولادش مسلسل خواهد بود - و حال آنکه دران زمان اباخان پسر کلان سلطان در صدر حیات بود - هم کسی برین بودند که بعد سلطان امر سلطنت بید قدرت اباخان تعلق خواهد گرفت - چرا که در حیات سلطان نیز رابطه حکومت و ضابطه سلطنت تعلق بقیضه اقتدار او داشت - اما چون این دولت نصیب سلطان مظفر بود - او در زمان حیات سلطان متعهد راه عدم پیمود - چنانچه ذکرش بالا گذشت -

منخفی نماند که در او آخر ایام عمر سلطان متعهد سید متعهد جونپوری که دعو^۱ مه‌دیت کرده بود - از جونپور بشهر اجداباد آمد و در مسجد تاجخان بن سالار که قریب دروازه جمال پور واقعست منزل نمود - اکثر اوقات^۲ تذکیر میگفت و موعظت فی نمود - مردم شهر جوق جوق بملاقات او فی آمدند و چون

الف ۱ مه‌دویت
 ز ۲ تذکره

(باب شانزدهم)

ذکر جلوس سلطان مظفر فرشته سیر
بر تخت محمودی و اطاعت کردن
وزرا و امرا بخوشحالی و خوشنودی

ناخل بندگان بساتین اخبار و آرایندگان حدایق تواریخ و آثار
رحمۃ الله علیهم اجمعین چنین ذکر میکنند که شب سه شنبه
سیوم ماه صیام دویم روز بعد فوت سلطان مظفر از شهر بروده
بشهر اجداد تشریف آورد وزرا و امرا استقبال نموده بقدم بوسی
شرف اختصاص یافتند و در وقت صلوٰۃ جمع تاربخ هفتم شهر
رمضان المبارکی سنه سبع عشر و تسعمایتم در سن بیست و هفت
سالگی سلطان بر تخت سلطنت جلوس فرمود بر سم آبا و اجداد
خویش بامرا و سپاه زر نقد یا اسب و خلعت در خور هر کسی
انعام فرمود - تفصیل آساق که آن روز بخطاب مخاطب گشتند
اینست - رشیدالملک بخطاب خداوندخان مخاطب گشت و منصب
وزارت باو مفوض شد و خوش قدم به ¹مخلصخان و ملک برهان
بمنصورخان و ملک قطب بعضدالملک و ملک مبارک معین
بافتخارالملک و نصیر شادی بمبارزالملک و ملک شیخ جیوتمیم
بنائیدالملک و ملک شم برکنالملک - این همه امرا زادهای که در ایام
شاهزادگی اختصاص بخدمت سلطان داشتند خطاب یافتند و
امراء مسجودشاهی نیز باضافه منصب و زیادتی قریات ممتاز شدند
و علما و صلحا نیز تشریفات متنوع تکلیف یافتند - عام و خاص
از خوشدلی و خوشحالی بدعا و ثناء سلطان رطب السان گردیدند -

استغنا نمودند - هم علما کتب نوشتند الا مولانا مسجد تاج که اعلم
 علماء عصر بود و استاد اساتذہ شہر بعلمہ گفت کہ شما علم را برای
 ہمین آموختہ اید کہ ہر قتل سید فتویٰ نویسید - بعد وقوع این
 واقعہ سید از اجداد انتقال نمودہ بطرف پٹن روانہ شدند - ہر سہ
 کروی پٹن موضعیت^۱ برلی نام اینجا اقامت نمود و دعوای
 مہدیت کرد - چون علماء پٹن برین مقال اطلاع یافتند ہر قتل
 سید شتافتند - سید از اینجا بطرف ہندوستان انتقال کرد و از
 ہندوستان بطرف خراسان رخت کشید - چون قریب بقذہار
 فرح نام موضعیت اینجا رسید جماعہ غلو آورده سید را کشتند
 اما مہدیان میگویند کہ سید باجل خود مردہ کسی او را نکشتند
 واللہ اعلم بالصواب وکان ذلک فی^۲ سنہ عشر و تسعمائتم من الہاجریہ -
 چنانچہ از عبارت^۳ دعوہ کذب مدین سنہ مذکور مستفاد میگردد
 و از عبارت لیس ذلک مہدیہ نیز -

ج ۱ برقی
 ذ ۲ سنہ سبع عشر و تسعمائیم
 ج ۳ دعوہ لیست ہشی ؟

در قواعد خدمت گاری و مهمانداری دقیقتر فرو نگذاشت - بعد از مرور ایام چون به ملازمت سلطان رسید سلطان به چشم عطوفت و مهربانی دید و حکم کرد که انشاء الله تعالی بعد فصری موسم بهشگل بسمت مندو عزیمت نمایم و ولایت مالوه را بالمناصف تقسیم نموده قسمی بشما و قسمی بسطان مسعود ناصرالدین ارزانی دارم -

قیصرخان را بتهانه قصه دهود که سرحد ولایت ماندو واقعست تعیین فرمود تا زمین داران آن حدود را گرد آورده از راه و روش آنصوب واقف گردد و بهخششیان عظام امر کرد تا سپاه را ازین عزیمت خبر داده مهیا سازند و خود بطرف موضع مورانبلی که نخبهچیرگاه سلطان مسعود مغفور بود بعزیمت شکار بیرون آمد چندگاه در محلهای موضع مذکور تشریف داشته اشتغال بشکاری نمود - در همان مقام مسند عالی اعظم همایون عادلخان حاکم آسیر و برهانپور که بسطان نسبت دامادی داشت بافرزدان آمده ملازمت نمود - بعد از چند روز عادلخان بعزیمت ولایت خویش رخصت یافت - سلطان بهمسجد اباد تشریف برد -

^۱ اتفاقاً روزی مردم سلطان مسعود مندوی را با مردم ایلچی شاه اسماعیل گفت و گو واقع شد کار بهجنگ انجامید - اهل گنجرات

الف ^۱ اتفاقاً روزی مردم شاهزاده سلطان مسعود مندوی را با مردم ایلچی شاه اسماعیل گفت و گوی واقع شد بهجهت آنکه شاهزاده مذکور گوهر گر انمایم داشت - امیر ابراهیم ایلچی باخریداری آن رغبت نمود لیکن به سبب کثرت قیمت میسر نم شد و در رد و بدل حرف بیع و شرا رنجش طرفین ظاهر گشت - شاهزاده چون در سن صغر بود تجربه ناکرده شبی با معدودی از نفران بخانه یکی از ملازمان قدیم خود رفت و خانه آن شخص در سرای بود که امیر ابراهیم در آن منزل داشت - مغرورئی به امیر ابراهیم گفت که شاهزاده داعی فرار دارد بلکه دست بردی باسپان اسباب تو بخاطر آورده درین وقت آمدن او در سرا دال است بر امر مذکور اگر امشب او را درین سرا توانی نگاه داشت فردا بدرگاه سلطانی این معنی از تو پرسندیده خواهد افتاد - امیر ابراهیم نظر بر عاقبت امور ناکرده دروازه سرا را

^۱ بعد آن در ماه شوال ایلچی شاه اسمعیل بادشاه عراق و خراسان رسیده امرا استقبال نموده باعزاز تمام آوردند - سوغاتی که همراه داشت بنظر اشرف در آورد -

بعد از چند روز سلطان بطرف بروده عزیمت فرمود و در ضلع آن شهری موسوم بدولتآباد آبادان فرمود - در مقارن این حال خبر رسید که خواجہ جهان خواجہ سرای سلطان مسعود^۲ خلجی که عمدۀ امراء او بود بلغای نموده^۳ سلطان ناصرالدین بن مسعود بادشاه مندو را اخراج کرده سلطان مسعود بن ناصرالدین برادر خورد سلطان مسعود را بر تخت اجلاس داده بود - باز سلطان مسعود بهچیت کثیر بهم رسانده آمده قلعه مندو را محاصره کرده چندگاه جنگ و جدل از طرفین قائم بود - آخر الامر سلطان مسعود ناصرالدین غالب آمد - سلطان مسعود فرار نموده پناه بدرگاه سلطان آورده قریب بمحداباد نزول نموده همدیرین اثنا عریضه سلطان مسعود مشتمل بواقعات مذکور رسید - سلطان بمحافظ خان داروغه شهر محداباد فرمان فرستاد که باعزاز تمام سلطان مسعود را بشهر آورده آنچه مایحتاج ایشان باشد مهیا دارد - بعد آنکه رنج راه مبدل باسودگی گردد روانه حصور سازد - بعد ورود فرمان محافظ خان

الف^۱ و بعد آن در ماه شوال خبر رسید که میر ابراهیم خان ایلچی شاه اسمعیل پادشاه عراق و خراسان آمد سلطان ملکی الشرق چیدالملکی و قطب الملکی را باجعی از امرا امر فرمود تا استقبال نموده بیاورند - امراء مذکور باعزاز تمام روز چهارم بیست و پنجم شهر مسطور بیاب سریر خلافت مصیر باچهل نفر ناحیوش رسانیدند - میر مذکور پیاله فیروزه که در نهایت نفاست بوده باصندوق مملو از جواهر و لسیزی از اقمشه مذهب و سی راس اسپ عراقی که شاه فرستاده بود برسم هدیه گذرانید - سلطان^۴ میر را بنوازش بسیار و عیاطف بیدریغ ساخت باجعی همراهان بتخلعهای خسروانه و انعامات بادشاهانه بنواخت، و فرمود که در منری لائق فروز آورده و طاائف بتقدیم رسانند

الف^۲ که بادشاه الکثم مانند

الف^۳ سلطان مسعود بن ناصرالدین را اخراج کرده

ذ^۴ میرزا را

سرفراز کرد و تمام حل و عقد مهمات خود را بدست او داد او خویشی و تبار خود را تربیت کرده لشکر بسیار از کفار جمع آورده با سلطان متحد جنگ کرد - خواجہ جهان کشته شد سلطان متحد هزیمت خورد - تمام حکومت مندو بدست میدنی رای افتاد حتی کہ جمیع کارخانہای سلطانی را بتخویشان و مخلصان خود سپرد و یکم یکم امراء مسلمان و پیشوایان سلطان را بفرصت بکشت - اهل کفر ظلم و فساد کہ لازمہ این ملائین است بنیاد کردند و بدعتہا نهادند کہ اهل شهر و بلاد بتنگ آمدند -

صورت این حال بسمع مبارکی سلطان مظفر رسید کہ بعد از چندین سال در ملک مالوہ حکومت کفار عود کرده از سلطان متحد غیر از اسم سلطانی چیزی دیگر نمائندہ - این نیز عنقریب چنان فی نماید کہ بر طرف خواهد شد - سلطان بر خود پیچید و دفع این کفار را بر ذمہ خویشی واجب دید - حکم کرد تا سپاہ استعداد لشکر نماید و خود از متحد اباد باجد اباد تشریف آورد و شرف زیارت حضرت قطب المشایخ شینخ احمد کہتو و اجداد خویش دریافت و استمداد ہمت از آنحضرت نمود و یکی ہفتم در اجد اباد توقف فرمودہ بعد از آن متوجہ متحد اباد شد -

<p>اتحاد مصحوب او گردانید و ہفت سلسلہ فیل محیب باصندوقہا بر گستوانہای عجیب و یکی گرگی و دیگر از جنس و خوش و طیور از غرایب صنع پروردگار و بسی از اقمشہ نفیسہ و امتنع بر سبیل تکلف مصحوب خراسان خان از برای شاہ ایران ارسال داشت و دو کشتی کلان بجهت رکوب میر ابراہیم و متعلقان علاوہ سائر مراجع ساخت القصر بعد وقوع این واقعہ سلطان بغایت الفتہ شد</p>	<p>صفاحہ ۱۷۶</p>
---	----------------------

بکمایت سلطان محمود برخاستند^۱ سم نفر از ایلچی شاه اسماعیل کشته شدند - ازین واقعه سلطان بغایت آفتن شد و التفتانی که بحال سلطان محمود داشت قصوری پیدا کرد - سلطان بنا بر طلب بعضی امراء ماند و بی رخصت سلطان برخاسته رفت - ازین واقعه سلطان محمود ناصرالدین خبردار شد و نفاق امرا دریافت لشکر هنود بهم رساند و عمده ایشان را بن خطاب^۲ میدنی راو

صفحه ۱۷۵
 بسته شاهزاده را بعنف و ستم بخانه خود برده محصور ساخت - ازین رهگذر شاهزاده بغایت ازار کشید - چون صبح صادق دمید از قید خلاصی یافت - ملازمان او جمع شده در شهرو بازار اوازه انداختند که فرمان صادر شده که جماعه تاجپوشان را تاراج نمایند - چون اهانت و شکسته خاطر شاهزاده درانظار بغایت مکروه و مستنکر نمود فی الفور به مجرد این آوازه هجوم عوام شد و خلقی بسیار بر در سرا گرد آمدند - ساعتی تاجپوشان مهانعت و مدافعت بایستادند - چون کثرت بیش از طاقت ایشان بود در سرا بکشودند و جمعی را بقتل آوردند و آتشی درخانه اورده به نهب و غارت مشغول شدند - چون صورت حال بعرض سلطان رسید حکم شد ملک الشرق عمادالملک با فیلان سلطان برود و اطفاء نائره فتنه نموده نگذارد که آسیبی بتجماعه تاجپوشان برسد و سر فتنه‌ها را بسیاست بلیغ رساند عمادالملک متوجه شد و آتشی فتنه منطفی ساخت و او باش عوام را نادید نمود نگذاشت که آسیبی بذات میر ابراهیم برسد و او را بامتعلقان بحریم درگاه آورد سلطان همانجا برای ایشان منزل متعین نمود - بعد آن میر ابراهیم بعرض رسانید که نقود و اجناس مقدار شش لک تنک را بیج گنجرات از مابناراج رفته - دران وقت تنک گنجرات بهشت تنک مرادی مقرر بود چنانچه تا حال در ولایت خاندینس و دکن همان تنک متعارفست سلطان آن مبلغ را از خزانه خود بایشان داد - روز چهارم ماه صیام یکی لک تنک زر تقد باخلعتهای فاخره تقویض نموده ایلچی را وداع نموده و خراسان خان را بجهت تا سین قواعد محبت و وداد و تشبیه مبنای

ب ۱ چند

۲ مندلی رای

او را از سلطان طلبید چون سلطان داعیث تنبیه کفار مالوه داشت از سرگناه او در گذشتت پیشکشی معتد به گرفته مراجعت نموده باز بگودهره تشریف آورد -

و از اینجا سکندر خان شاهزاده را بمحمدآباد فرستاد و خود متوجه مالوه شد - چون بقصبه دهود رسید حکم بعمارت قلعه کرده از اینجا کوچ فرموده چون از تنگی دیوله که بغایت قلبست گذر کرد دران منزل سه روز مقام فرموده صفدرخان را بتهانداری اینجا نصب کرد تا در جریان راه خلل نرود در ان مقام پسر مقدم قصبه دهار که از مضافات مالوه است آمده ملازمت نمود و امان طلبید - ملکی قوام الملکی سارنگ را^۱ با اُمراء چند بقصبه دهار فرستاد تا اهل قصبه را امان داده استمالت^۲ نماید -

درین اثنا خبر رسید که سلطان مسعود ناصرالدین^۳ و میدنی راؤ بطرف چندیری رفته اند بتفریب آنکه سلطان مسعود برادر سلطان مسعود ناصرالدین بعد هزیمتی که کیفیت آن قبل ازین مذکور شد پناه بسلطان سکندر لودی آورده - و از سلطان کومی گرفته آمده بعضی ولایت چندیری را در قبض و تصرف خود آورده بود - سلطان مظفر فرمود که درین لشکر کشی^۴ مقصود نه آن بود که ملکی مالوه را از سلطان مسعود بستانم چرا که او بادشاه مسلمانست - بلکه غرض این داشتنم که میدنی راؤ و کفره دیگر را از گردوپیش او دور کرده میان هر دو برادر صلح دهم - الحال سلطان مسعود را مهمی پیش آمده به بینم که آخر او بکنجا انجامد - بعد آن در آنچه مقتضای وقت بوده باشد عمل خواهم فرمود -

حکم کرد تا قوام الملکی از دهار بیاید - روز دوم قوام الملکی آمد و صفت، عمارات آهوخانم دهار که از فرمایشی سلطان غیاث الدین صورت یافت بود بمرتب کرد که سلطان را شوق تماشای آن روداد آورد و او را در^۵ همان مقام گذاشت خود با دوازده هزار سوار

الف ۱ با امیر

الف ۲ نمایند

ج ۳ " و میدنی راؤ بطرف بعد هزیمتی " نیست

الف ۴ مقصود من نه آن بود

الف ۵ همان جا

(باب هفتم)

عزیمت سلطان بطرف مالوه بجهت دفع
1 لعصب کفار و رسیدن تا قصبه دهار
و مراجعت نمودن ازان دیار

مختبران ذوی الا اعتبار و ناقلان الوالا بصر چنین روایت کنند که
در ماه شوال سنه ثمان عشر و تسعمایه از مسجد اباد بعزیمت دفع
کفار و حمایت مسلمانان دین دار بصوب مالوه کوچ فرموده در مقام
قصبه گودره چند روز توقف نمود تا لشکر جمع شد و درین اثنا خبر
رسید که عین الملک مقطع شهر نهر و اله عرف پتن متوجه سلازمت
شده بود که راجه ایدر بهیم بن بهان² طغیان کرده اطراف³ کنار سابهر
را در خلل آورده عین الملک از برای دفع آن لشکر بصوب ایدر
کشیده دست بنهب و تاراج ولایت ایدر کشاده بود - چون بر سه
کروهی ایدر رسید راجه ایدر با جمعیت کثیر آمده جنگ کرد و
عبد الملک برادر عین الملک با جمعی بدرجه شهادت رسید - عین الملک
هزیمت خورده به پتن آمد -

سلطان عزیمت از صوب مالوه انعطاف داشت بسمت ایدر
متوجه شد - و از آنجا بکوچ متواتر بمقام موراسه رسید و از
موراسه افواج بر سر راجه ایدر تعیین نمود تا ولایتش را نهب و
تاراج کردند - راجه ایدر گریختن بکوهستان در آمد - روز چهارم
سلطان از موراسه کوچ کرده قبضه بارگاه در سواد ایدر افراخت و حکم
کرد تا خانهای و بتخانها ایدر را انچنان منهدم ساختند گویا
نشان خانه و بتخانه درین ویرانه نبود و کان ذلک فی سنه تسع
عشر و تسعمایه - چون راجه ایدر این حال معلوم کرد التناجی
بملک گویی ز نار دار که وزیر سلطان بود آورد - ملک گویی بی گناه

الف 1 تسلت

الف 2 خروج کرده

الف 3 کنار آب

راجه ایدر بعد از مردن راجه مذکور بحماییت ^۱ رانا سنگا راجه چیتور بهارمل بن بهیم را از ایدر بر آورده و خود قابض و متصرف گشته - سلطان را خوش نه آمد فرمود که بهیم ^۲ بافاضت من متصرف ایدر بوده رانا راجه منجال انکی بحماییت او رایمل در ایدر نشیند به نظام الملکی مقطع احمدنگر فرمان صادر شد که رایمل را از ایدر بر آورده ایدر را به بهارمل پسر بهیم سپارد - بعد آن خود بالحمدنگر عزیمت فرمود - باز از انجا باهداباد تشریف آورد تا درسنه ثلاث و عشرین و تسعمایه رایمل بافواج سلطان جنگ و جدل میکرد گاهی غالب و اغلب مغلوب میگشت -

القصر سلطان هوای بشگال را در اهداباد بعیش و کامرانی میگذراند - درین اثنا امراء مالوه مثل حبیب خان و شیخ ^۳ جاثلیده و غیره از ترس میدنی راؤ گریختن بخدمت سلطان آمدند و احوال اهل ماندو را بعرض رساندند که در شهر مندو آئین دین اسلام برطرف شده میدنی راؤ اکثر مردم معتبر را بقتل آورده بعضی گریختن جلای وطن شده آواراه گشتند - امروز فرداست که سلطان مسعود را میکشد یا میل در چشم او کشیده محبوس میدارد سلطان از استماع تغلب کفار عزم و جزم کرد که انشاءالله تعالی بعد بشگال متوجه ^۴ ماندو شوم و دمار از روزگار میدنی راؤ بر آرم و آئین دین اسلام را تازه کنم -

الف ۱ رانا سانگا
 ذ الف ۲ باجارت - ج باضافت
 الف ۳ چاند
 ذ ۴ مندو

جرار و یکصد و پنجاه زنچیر فیل از برای سیر آهوخانه عزیمت فرمود و برکنار حوض دهار نزول اجلال نمود - بعضی امرا عرض کردند که اگر عزیمت بسیر مندو هم مصمم گردد چه خوبست - سلطان گفت خانه را بی صاحب خانه دیدن لطافت ندارد - نماز دیگر آن روز بزیارت بندگی شیخ کمال مالوه و شیخ عبداللہ جنکال که در ناحیہ دهار آسوده اند اقدام نمود - اهل شهر از که تمام بر آمده ملازمت نمودند و زبان بدعا و ثناء سلطان کشودند -

صبح آن نظام الملکی سلطانی و رضی الملکی و اختیارالملکی و ملکی^۱ چون مخاطب به محافظ الملکی و سیف خان را حکم شد که معلات موضع دلاوره را و آهوخانه اینجا را سیر کرده همین روز برگشته بیایند تا معلوم شود که چه طور جایشست و خود بتمناشاء آهوخانه دهار قدم رنجم فرمود - چون بیگم شد و امرا نامدند فرمود چونست که مانیز سیر موضع دلاوره کنیم - سلطان متوجه سمت دلاوره شد - امرا را اینجا نیافت - الغنجان عرض کرد که نظام الملکی شاید بموضع نعلجم رفته بدیدن برادر خود رای سنگ نام که متوطن آنجااست - سلطان سیر محلهای دلاوره نموده مراجعت فرموده بدهار آمد - نماز شام خبر رسید که نظام الملکی فتاح کرده بی آید - سلطان فرمود فتاحا کنجا - گفتند در محل که نظام الملکی از نعلجم متوجه انصوب شد کافران که بالای قلعه مندو بودند فرود آمده تعاقب نمودند - نظام الملکی برگشته جنگ کرد چهل نفر کفار کشته شدند دیگران گریختند بالای قلعه برآمدند - نظام الملکی مظفر و منصور روانه ملازمت گردید - سلطان در غضب رفت و نظام الملکی را سخط گفت که چرا بی حکمی کرده بانجا رفته اگر واقعاً رو میداد باعث ادبار و انفعال او میشد -

القسم روز سیوم سلطان از دهار باورد و تشریف آورد از اینجا عزیمت دارالملک خویش نمود - صاحب تاریخی بهادرشاهی آورده که این ماجرا را من بعد از مشاهده معاینه نوشته ام که درین یورش حلقه کشی رکاب سلطانی بودم -

القسم سلطان مراجعت فرموده به محمدآباد آمد - بعد آن سنه عشرین و تسعمایتم بعرض رسید که رایمل برادر زاده راؤ بهیم

را ^۱ بجرا رسام - اگر این خدمت را توانی بتقدیم رساند
انشاءالله تعالی بعنایات جزیله سرفراز خواهی شد -

کشنا قبول کرد - نیم شب دو اسپ از طویل خاصه سلطان
آورد سلطان بر یکی اسپ خود سوار شد و بر اسپ دیگر حرم
محترم که احب زوجات بود اسمها ^۲ رانی کنساگر او را سوار کرد
کشنا پیشی در آمده روی بطرف گنجرات نهاد - نصف شب و تمام
روز راه طی کرده بموضع ^۳ بهکوره که سرحد ولایت گنجرات است
رسیدند - چون اسپان بیطاققت شدند در سواد موضع بهکوره
زیر درختی فرود آمدند - روز دیگر ابن خبر بقیصرخان مقطع قصبه
دهود که از بهکور ده کرو هست رسید - قیصرخان بتخدمت سلطان
آمده تعظیم بادشاهانه بجای آورد و کمر خدمت بستن بایستاد
آنچه مایحتاج بود مهیا ساخت و همان ساعت شتر سوار جلد
را بتخدمت سلطان مظفر فرستاد و از مقدم سلطان محمود بنوعی
که مشاهده کرده بود خبر داد - سلطان خوشحال شد - فی الحال
اسپان نازی بازی و انجام مرصع و فیلان کوه شکوه باجلهای
تاج و زربفت و لباسهای شاهانه و خیمهای بادشاهانه و کنیزگان
حور خصال و غلامان ^۴ فرخنده مال باخترانه و کارخانه مصحوب
امراء نامدار روانه ساخت و نوشت که مقدم ایشان بدوستان
راحت بخش آمده و دشمنان محنت افزا متعاقب رایات فتح
ایات بجوار منزل شریف رسیده دانند - انشاءالله تعالی دماراز
روزگار هنود مردود و حرام نمک بر آورده قلعه ماندو را با ملک
مالوه تسلیم ملازمان ایشان نمایم - چون لشکر سلطان قریب
رسید سلطان محمود استقبال نمود - تمام امرا حسب الحکم سلطان مظفر
از اسپ فرود آمده پابوسی نموده و همان ساعت ^۵ بارگاه و
سرا پرده باتمام کارخانههای ^۶ بادشاهی برپا کردند - سلطان خرم

ذ الف ^۱ بسزا و جزا

ذ ^۲ کناگر

ذ ^۳ روکھرا

الف ^۴ فرشته مثال

الف ^۵ بارگاه عالی و سرا پردهای سرخ

الف ^۶ پادشاهانه

(باب هژدهم)

¹ کیفیت آمدن سلطان محمود خلجی ² در گجرات و خیر یافتن سلطان مظفر ظفر آیات و لشکر کشیدن بطرف مندو فی الحال فتح یافتن بر کفره لعنت مال و بدل نمودن ملک مالوه را با قلع مندو سلطان محمود و مراجعت نمودن بدیار جویش با حصول ³ مقصود

راویان فصاحت آثار و ناقلان بلاغت شعار چنین اخبار فی نمایند که چون سلطان محمود دید که ولایت و خزانه و حکومت تمام بدست میدنی راؤ رفت بسطان غیر از اسم سلطانی چیزی دیگر نماند ⁴ خواست که از مندو بکند چند روز خود را بشغل شکار مشغول ساخت - روزی از صبح تا شام در شکار اسب نازی کرد هندوان که بطریق موکلی همراه او بودند در کوفت شکار بنخواب رفتند و حال آنکه در گرد و پیشی سلطان غیر از مخصوصان میدنی راؤ دیگری نبود - اگر آب میخوراند هندو بود - اگر طعام فی آورد هندو فی آورد حتی که ششیس و دربان هم هندو بودند - از ینجمله کشنا نام راجپوتی بود - ساکن قصبه ⁵ کهر هلی چون او از زمین داران مالوه بود و نسبت بر راجپوتان دیگر خدمت باخلاص میکرد سلطان باو گفت که کشنا من بسیار عاجز آمده ام فی توانی دو اسب از پایگاه آورد و مرا بطرف گجرات رهبری کرد که من پیشی سلطان مظفر بروم و از اینجا کومک گرفته این حرام خوران

ج ¹ " کیفیت آمدن فی نمایند " نیست

الف ² در سرحد گجرات

الف ³ خویشی

الف ⁴ خواست که از مندو انتقال نموده خود را بسطان مظفر رساند اما منتظر فرصت بود و چاره سازی انتقال فی نمود

ج ⁵ کر هلی

۱ شهرآگره بر تاخت بادشاهی جلوس فرمود^۲ و کان ذلکی فی سنه ثلاث و عشرين و تسعمایه سلطان مظفر علما و صدکا را جمع کرده فاتحه بروح سلطان سکندر خوانده کوچ فرمود -^۳ در مقام موضع دیلول در اثناء شکار بسطان مسعود ملاقات نمود بطریق که بادشاهان دیندار مرجع شعار به بادشاهان نامدار ملاقات نمایند - و بمرتب استمالت نمود که سلطان مسعود از کلفت روزگار و از رنج راه و کلفت بدخواه بیاسود -

۴ القصر چون میدنی راؤ شنید که سلطان مظفر بالشکر قاهره بکومس سلطان مسعود بمقام دیلول که سرحد ولایت مالوه است رسید شادی خان و^۵ بهیم کزن و بدن و کهاکو و اگر سین که عمده لشکر او بودند بجهت قلعه داری مندو فرستاد و خود در قصبه دهار مقابل نمود آخر الامر از استماع دبدبش بادشاهی و مشاهده رایات ظل آهی بی جنگ گریخت بشار اجین رفت - سلطان آمده محاصره قلعه

الف ۱ "شهرآگره" نیست

الف ۲ و کان ذلکی فی سنه..... کوچ فرمود " نیست

الف ۳ در منزل مذکور توقف نموده رسم زیارت که متعارف است بنجا آورده روز جمعه یازدهم ماه عزیمت نموده شب در میان موضع دنتی کانو منزل نمود - روز دوشنبه چهاردهم ماه رایات ظفر پیکر دیلول را مضرب خیام نصرت مقام ساخت روز سه شنبه پانزدهم ماه بسطان مسعود ملاقات نمود -

الف ۴ روز جمعه هیزدهم ماه رایات ظفر آیات رویدهار آورد میدنی راؤ که در دهار بنخیال جنگ و مقابل استاده بود گریخت باجین رفت پتهورا و میکر و شادی خان و بدهن و کهاکو و اگر سین که عمده لشکر او بودند بجهت قلعه داری مندو فرستاد - روز یکشنبه بیست و سیوم ماه سلطان بعساکر نصرت قرین حوالی قلعه مندورا مضرب خیام ساخت -

ج ۵ سیم کزن

و شادمان در سرا پرده نزول فرمود امرا گرد گرد کرد^۱ بازگاه فرود آمدند تمام سلسله بادشاهی مهیا شد -

چون جاسوسان میدانی را این حال مشاهده کردند رفته حقیقت را باو باز نمودند - زلزله در نهاد کفار برگشته روزگار افتاد - القصه بعد از ارسال امرا^۲ روز دوم سلطان مظفر بعزیمت تنبیه کفار مندو از مسجدآباد کوچ فرمود و چون در مقام گوده‌ره که از مسجدآباد دوازده کروه راهست رسید - خبر رسید که سلطان سکندر لودی بادشاه دهلی^۳ وفات یافت^۴ و سلطان ابراهیم بن سکندر در

الف^۱ بارگان سلطان مسجد فرود آمدند

الف^۲ روز دوم که روز پنجشنبه چهارم ماه ذی القعدة سنه ثلث و عشرين و تسعمایه باشد - سلطان مظفر به نیت غزا پای دولت در رکاب سمنند باد پای در آورد مصنف مظفرشاهی فی آرد که چون سلطان عزم مندو بصورت جزم مقرر فرمود اکابرو اشراف بموجب فرمان سلطانی بختم کلام ربانی مشغول شدند و سلطان نیز جزوی از کلام الله طلب فرموده تفاعل بختم آن در خاطر عاطر اختیار نمود و ختم آن جزو بدین آیت بود -

(فهرمومهم باذن الله و قتل داد و جالوت و آیت
 اللهم املک و التکم و علمهما یشاء ولیلا دقع الله الناس
 ببعضهم ببعض لفسدت الارض و لیکن الله ذو فضل علی
 العالمین تسلی آیات نستلوهما علیکی بالحق وانک لمن
 المرسلین)

بعد ختم کلام ربانی سلطان باعتقاد تمام آیت مذکورا متمسک فتح ساختن از مسجدآباد کوچ فرمود روز پنجشنبه یازدهم ماه مذکور بعد از قطع مسافت سه منزل به قصیه گوده‌ره نزول اجلال فرمود - روز یکشنبه بیست و یکم ماه شاهزاده سکندر خان را وداع مسجدآباد فرمود شاهزاده لطیف خان و بهادر خان را همراه گرفته کوچ بطرف مظفرآباد نمود - روز سه شنبه بیست و هشتم ماه موضع بکورا را بدولت و سعادت مضرب خیام و مرکب اعلام ساخت - روز چهارشنبه نهم ماه ذی الحجه در مقام مذکور خبر رسید

الف^۳ و دیعت حیات سپرد

الف^۴ و پسر او

نمود که برانا بدهد - رانا باخود گفت که باری تا سارنگ پور بروم و فیل و جواهر را ازین بستانم - بعد ازان در انچه مقتضای وقت باشد بعمل خواهم آورد - رانا بالشکر گران بسمت سارنگ پور که شهری از مضافات ولایت مالوه است بر پنجاه گروهی مندو روانه گردید -

چون این خبر بمسلطان رسید بر حیل و مکر اهل قلعہ اطلاع یافت عادلخان آسیری و قوام الملک سارنگ را بامراء شجاعت شعار و مردان جلاوت آثار بر سر رانا تعیین نموده لشکر را حکم کرد که باز محاصره قلعہ نمایند و در کوشش و سعی بیشتر از پیشتر متوجه شوند - سپاه سلطان درین مرتبه انچهان زور آوردند که ^۱ روز دیگر قلعہ فتح نمودند و کافر بسیار را بقتل آوردند - میگویند عدد مقتولان کفار که بشمار آمدیم نوزده هزار بوده ^۲ و کان ذلک فی سنه اربع و عشرين و تسعمایه چنانچه از مجموع ^۳ حروف این مصراع مستفاد میگردد -

الف ^۱ روز شنبه دوم ماه صفر قلعہ فتح نموده
الف ^۲ مولف ^۴ مظفر شاهی مینویسد که چهل هزار بوده و
پنجاه و هفت سردار نامدار والله اعلم بالصواب اساق
سردار کفره اینست پنهورا - اودی کرن - ^۵ کانظم دیو
عجائب دیو - غازی خان - شادی خان - رتن چند -
مانکی چند - بهادر خان - دولت خان - اکهی چند - گبرت
چند - دونگریسی - کالو - بکرمسی - ملخان - ^۶ رای سنگ
جیون پنهان - جیت سنگه - فتح خان پسر آن
شیر خان پسر آن ^۳ مصراع اخیر این قطعه مستفاد میگردد
الف

قطعه

مظفر شاه کرده فتح مندو
که اول تخت گاهش دهار باشد
اگر پرسند از تاریخی فتحش
پیشانی هم کفار باشد

و از این مصراع نیز

ذ ^۴ بهادر شاهی

ذ ^۵ کان دیو

ذ ^۶ رای جگت

مندو نمود - ^۱ مورچلهها تقسیم یافت ^۲ هندوان هر روز از قلعہ بر آمده جنگ وجدل میکردند - چون چند روز برین نسق گذشت و کار بر اهل قلعہ تنگی پیدا کرد میدنی را^۳ گفتند فرستاد که شما با سلطان طرح صلح در میان آورده مهلت یکماه طلبید که ما قلعہ را خالی میکنم تا آن زمان من از پیشی رانا انقدر لشکر بکومک آریم که سلطان مظفر بی جنگ قلعہ را گذاشته رو بگجرات نهد -

کفار روباه بازی پیشی آورده ^۴ ایلچی خود را با متاعی که لایق پیشکش بود پیشی خداوند خان وزیر فرستادند - خداوند خان بخدمت سلطان برد - ^۵ ایلچی عرض کرد که اهل قلعہ همه بندگان سلطانند اعتراف بعجز خود نموده مهلت یکماه میطلبند تا سامان نموده زه و زاد خود را گرفته فرود آیند و قلعہ را به بندگان سلطان سپارند - سلطان فرمود مبادا درین مکرری انگیختن باشند و فریبی میخواستند ایلچی سوگند یاد کرد - سلطان مهلت یکماه ^۶ داد - بظاهر شروع در سامان بر آمدن نمودند و بنهائی بمیدنی را^۷ نوشتند که انچه اراده شما بود همچنان کرده شد - الحال شما انچه توانید تقصیر نکنید -

میدنی را و پیشی رانا رفت و گفت که در هندوستان در میان هندوان از توکلان تر کسی نیست درینوقت که امداد قوم خود نکنی دیگری خواهی کرد - چند فیل نای از فیلهخانہ سلطان متحود و جواهر قیمتی از خزانه سلطان که پیشی او بوده بشرط کومک قبول

الف ^۱ مورچلهها تعیین نمود قیصرخان را نام زد دروازه دهلی فرمود و ملک عمادالملک را به بداره تعیین نمود و قلعہ را گردا گرد محاصره نمود

الف ^۲ "هندوان هر روز..... تنگی پیدا کرد" نیست

الف ^۳ روز جمعه بیست و پنجم ماه که روز سیم از محاصره بوده پتهوزا و غیره چند نفر از قرباتان خویش با متاعی که لایق پیشکش بود پیشی خداوند خان و بعضی میگویند نزد قیصرخان فرستاده آمان طلبیدند و مهلت خواستند قیصرخان آنها را بخدمت سلطان برد

الف ^۴ "ایلچی..... سوگند یاد کرد" نیست

^۵ مقرر کرد تا بسهل خود را بیرون آورده قلعہ را تسلیم ملازمان سلطان نمایند

افتاده باشد که قریب دو هزار نفر از سپاهیان نانی بدرجه شهادت
رسیده باشند بسلطان مسعود گذاشتن معنی ندارد -

بیت

ملکی بمیراث نیاید کسی
تازند تیغ دو دستی بسی

بمنجرد استماع این قول سلطان از قلعه فرود آمد و بسلطان مسعود
گفت که اهتمام نمائید که هیچکس از مردم مارا بالای قلعه نگذارند
سلطان مسعود عرض کرد که -

بیت

دولت بیغمی و کنای طرب
هر چه دارم بیهمن همت تست

ملکی و مال دل و جان و خانمان همه طفیل این حضرتست اگر
چند روز بالای قلعه توقف فرمائید موجب افتخار من میگردد
سلطان گفت انشاء الله تعالی روز سیوم مهمان شما خواهم شد
الحال مصلحت درین است - هر چند سلطان مسعود مبالغه نمود
قبول نفرمود - ¹ میگویند بعد از سرور ایام بعضی از مقربان استفسار
سبب سرعت نزول از قلعه نمودند فرمود که مردم بنجد بودند که
قلعه را بسلطان مسعود نباید داد و حال آنکه من این غذا را محض
از برای خدا کرده بودم ترسیدم که مبادا خطرۀ فساد در خلوص
نیت من راه یابد و روی عمل از وفای این نیت بتابد - فی الحال
روان گشتم و راه خطرۀ فساد بر بستم - درین امر منت من بر
سلطان مسعود نیست بلکه منت سلطان بر منست که من از
طفیل او باین سعادت رسیدم و صورت مراد بپشتم خود دیدم -

² القصه سیوم روز موعود باجابت ضیافت سلطان مسعود سلطان
عزیمت بالای قلعه نمود و مردم تمام شهر مندو از خورد تا بزرگی

الف ¹ "میگویند بعد.....فرمود" نیست
الف ² القصه کیفیت مرصع کمری که بواسطه غفلت جامدار و
تندی توسن گردون رفتار بدست خلجیخان افتاده بود
این صورت دارد که چون قطب الدین سلطان مسعود
خلجی را در کبیر پناج شکشت داد قتل و کشتن بنوعی
کرد که فوق آن متصور نباشد - اتفاقاً دران دار و گیر

مصراع

قد فتح‌المندو سلطاننا

نقلست از خدمت سید جلال منورالملکی بخاری و از ملکی
ملایکی صفاتی ملکی مسعود بیارد که درین غزا اکثر کفار را رجال الغیب
کشتند ^۱ قضائی ^۲ ملکی مذکور درین فتح همراه سلطان بود
ازو نقل میکردند که بعد از آنکه کفار شکست یافتند و دروازه‌ها
مفتوح شد با چندی باتفاق بالای قلعه بر آمدیم سیر حویلی‌ها
میکردیم و هر جا کافر حربی می یافتیم کشته می یافتیم اتفاقاً
بر یکی حویلی رسیدیم که درش را از اندرون بسته بودند - گمان
بردیم که کافران درین خواهند بود - درش را شکسته در آمدیم خالی
یافتیم - تم خانه داشت بر سر آن رفته گفتم شاید درینجا باشد
الله الله گفتم در آمدیم دیدم که قویب چهل پنجاه نفر کافر مقتول
افتاده اند چنانچه سره‌اء از تنه‌اء اینها جدا افتاده است - یکی درین
میان رمقی جان داشت احوال ازو استفسار نمودم - گفت از
ترس جان درین تم خانه در آمده بودیم ناگاه پنجم دستی باشمسیر
برهنه پیدا شد هم میان را قتل آورد و سر از تن جدا کرد بعد
از زمانی آن نیزجان بمالکان دوزخ سپرد -

نقلست که همدران روز کافری از پیشی غازی گریزان شد
غازی دنبال کرد هرگاه باو میرسید و میخواست که نیزه بخلاند
خفتانش از طرف پشت او چاک می نمود - غازی تعجب میکرد و
دست خود باز میداشت - چند نوبت همین معامله دید - غازی عنان
کشید ناگاه اسب کافر ^۳ بدری خورد بیفتاد چوبی سیخ مثال
بر سینمش خلید و از طرف پشت سر کشید غازی حیران شد و
بر قدرت خدا ثنا گفت -

القسم چون سلطان مظفر و منصور بالای قلعه بر آمد بعضی
دولتخواهان بعرض رساندند که مثل ملکی مالوه که در وسعت
زیادت از ملکی گنجرات توان گفت باچنین تردد و مشقت بدست

الف ^۱ طعالیذ ^۲ یکی از امرایذ ^۳ سکندری خورد

گذرانند - چون چشم سلطان بران افتاد گفت شاید شوهرش مرده - دیگر چون افواج سلطان بهلول لودی بعضی پرگنات سرکار چندیری را تاختند بوزرا ضرور شد که این واقعه را بعرض رسانند قدرت آن نداشتند که آمده بالفاظ صراحت بیان نمایند - بطایف بهاندان گفتند که خود را بصورت افغانان آراسته نامان پرگنات را بر زبان آورده دست بتاراج اموال و اشیا کشادند - فرمودند که مقطع چندیری مرده که انتقام پرکنات ولایت خود را از پرگنات ولایت افغان نمیکشد -

القسم اهل حرم سلطان باطبقهای جواهر و زر از برای نثار سلطان مظفر مانند طاؤس بهشتی پیدا شدند - ایراد این شعر منحل مناسب افتاد -

بیت

حور بنظاره نگارم صفر
رضوان ز تعجب کف خود برکفزد

چون چشم سلطان بر جمال ایشان افتاد سر پایان کرد و گفت نظاره نا محرمان موجب وبال است - سلطان معهود گفت که هم اینها مملوک من اند و من کرم خریدۀ سلطان -

مصراع

^۱ العبد و مافی یدۀ کان لمولاه

برین وجه حلال است - هم پیشکشی سلطانند - سلطان گفت بشما مبارکی باشد فرمائید که در پرده شوند - بیکی اشارت سلطان معهود مثل پریان مستور گشتند سلطان بیرون آمده و داع کرد بمنزل خویشی تشریف آورد - میگویند در محل که سلطان معهود بطریقی که مذکور گشت بر آمده التجا بسطان مظفر آورد -

میدنی راؤ در اخراجات سرکار حرم سلطانی هیچ تغیر نداد آنچه از جنس پارچه و خوشبوئی و نقد متعین بود بی تصور میروسانید و زرو زیوری که پیشی ایشان بود بحال خود گذاشت و روزی یکمرتبه بر درباری آمد و دعا میروساند و عرض میکرد که از من خلاف دولتنخواهی امری بوقوع نیامده که سلطان رنجشی

حتی که عورات و اصفیات اچال نیز بر آمده تماشا میکردند و دعا و ثناء سلطان بر زبان می آوردند - میگویند که سلطان مسعود در مهمان داری تکلف بسیار کرده بود - تواضع بی نهایت بنجا آورده بعد از فراغ طعام سلطان را بسیر محلات دلاوت نمود ناگاه در حویلی رسید که در میان آن کعبه وار خانه عمارت یافته بود - منقش و مطلا و گردا گرد او حنجرها - چون سلطان بر صف آن خانه قدم نهاد و حرمهای سلطان مسعود خود را آراست و پیراسته یکمرتبه درهای حنجرها کشاده مثل حور و پری جلوه گر شدند - میگویند سلطان مسعود دوهزار عورت صاحب بچال در حرم خانه خود داشت - سلاطین مندو در عیش و فراغت کار بجای رسانده بودند که بالاتر از آن متصور نباشد - علی الخصوص سلطان غیاث الدین چنانچه الحال هم کسی که افراط در عیش و کامرانی مینماید میگویند که فلانی در عیش و کامرانی سلطان غیاث الدین ثانیست از جهت آنکه سخنی که از وی بوی غم آید یا شایبه دلگیری نماید حکم نبود که کسی چهره او را پیش سلطان کشاید - در تمام مدت سلطنت او دو واقعه غم اندود بعرضش رسیده بود - یکی آنکه چون دامادش فوت کرده دخترش را لباس سفید پوشانده از کنار

صفحه

۱۸۹

قیامت مثال اسب جامدار سلطان قطب الدین که کمر مرصع تکوید او بود بر رسید و خود را بگریختهای غنیم رسانید - آخر الامر جامدار از اسب افتاد و بدست مردم غنیم گرفتار شد - کمر را ازو گرفته بسطان مسعود دادند باین طریق بدست سلطان مسعود خلجی آن کمر در آمده بود - او را سلطان مسعود مصحوب پسر خویش که از بند کفار روز فتح قلعه مندو آزادی یافته بود شمشیر و اسب مناسب آن بخدمت سلطان فرستاد و التماس دعوت نمود - سلطان قبول فرموده پسر را با عرار و اکرام و انعام وداع نمود - سلطان مسعود از روی ترفه و خوشحالی فرمود تا شهر را اینم بندی کردند و محلات را صفاداده بساط بادشاهانه انداختند - میگویند سلطان مسعود در مجلس آراشی بنوعی کوشیده بود که فوق آن متصور نبود تاریخ^۱ پانزدهم شهر صفر به موجب وعده عزیمت بالای قلعه نمود

ن ۱ یازدهم

گذشت متصرف ان مقام بوده در جنگ بدست سلطان افتاد - سلطان او را بکشت از اینجا جهت رانا لشکر بسیار جمع کرده باجنگ سلطان متعهد اقدام نمود - جنگ عظیم واقع شد - ^۱ عاقبت الامر سلطان متعهد زخمی بدست رانا افتاد لشکر او هزیمت یافت - مسلمانان بسیار بدرجه شهادت رسیدند -

از استماع این واقعه سلطان متفکر شد و بجهت حراست قلع مندوز لشکر فرستاد - از استماع این خبر رانا برگشت و باچیتور که جای نشین او بود رفت - میگویند که چون سلطان متعهد زخمی در میدان افتاد لشکریان رانا قبل داشتن برانا خبر کردند رانا خود آمده باعزاز تمام سلطان را در پالکی انداخته باچیتور برد و از ترس بادشاهان مسلمانان که در جوار ولایت مندو بودند مثل سلطان ابراهیم لودی بادشاه دهلی و سلطان مظفر و غیرهما بسلطان متعهد ملایمت بسیار کرد - چون زخمهای سلطان التیام ^۲ یافتند باعزاز تمام چند منزل خود بمشایعت آمده وداع فرمود و پسر سلطان را بطریق ^۳ گرو نگاه داشت تا سلطان در سدد انتقام نشود سلطان متعهد بمندوز آمد -

القصر در سنه مذکور سلطان مظفر از مکه اباد بایدر تشریف آورد و چندگاه دران ناخچیرگاه شکار کرد و ملک نصرت الملک ^۴ حوالدار ایدر را تغییر داده بجای او برغم وزرا ملک حسین بهتی المطاطب بنظام الملک را که در شجاعت و جلالت رستم زمان بود نصب فرمود و خود بشهر معظم اهداباد تشریف آورد - وزرا ازین معامله اظهار ناخوشی نمودند - سلطان گفت که من ^۵ گنگ شما بهم رسانده ام اضطراب فایده ندارد ازین جهت امرا متذبی بودند و در شکست نظام الملک میکوشیدند -

القصر که در سنه ست و عشرين و تسعمایم بتقریبی باد

الف ^۱ اخرا الامر

الف ^۲ یافت

الف ^۳ بطریق گرو پیمشی خود نگاه داشت

ج ^۴ " حوالدار ایدر..... بنظام الملک را " نیست

ز ^۵ استناد - ج کفی

نموده انتقال فرمود - شما عرض داشت کنید که از ملکی خود خبردار شوند نهائش منصب وزارت بدیگری تفویض نمایند - من کفش برداری میکنم ازین قبیل مقدمات مذکور میکرد و میرفت ضابطم احتیاط حرم بنوعی که در حضور سلطان قرار یافته بود بهمان طرز خواجہ سرایان مرعی میداشتند -

القسم روز فتح شاد بخان و پتھو راو کھکھو که از چلم عمدهاء اهل قلع بودند کشتن شدند و همیکن و بدن از راه دریچہ بر آمده گریختن پیش میدنی راو رفتند - میگویند که ہیبت کشاکشی اهل قلع در دل بدن انچنان جاکرده بود که کلمہ چند هولکی زد احوال اهل قلع پیش میدنی راو گفت و آب طلبید بمجرد آب خوردن بیفتاد و جان بمالکان دوزخ داد - از مشاهده این حال مرغ روح از قالب میدنی راو و رانا پرید - میدنی راو گفت که خویش و تبار ماہم رو بعدم نهادند و زن و بچہ مادر بند مسلمانان افتادند حالا زندگی ما بچہ کاری آید - خواست که خود را بخود بکشد - رانا مانع آمد و همراه گرفته رو بطرف چیتور نهاد میگویند در یکشب سی و هفت کرہ راه رفت منزل کرد -

عادلخان از منزل دیبال پور کہ پانزہ کرہی از مندو واقع است خبر فرار رانا را بسلطان عرض داشت کرد و رخصت طلبید کہ اگر حکم شود تعاقب نماید - سلطان مصلحت ندید عادلخان را طلبید و خود بسوی دارالملکی خویش عزیمت نمود تا مقام دیول سلطان معهود همراه بود از آنجا آصفخان را با امیر چند بکومی سلطان معهود تعیین نموده وداع فرمود و عادلخان اسیری را نیز ازین منزل رخصت کرد تا بمست آسیر و برهانپور روان شد و خود بدولت و اقبال از آنجا بایدر تشریف آورد - و چند روز در انمقام بسبب شکار توقف فرمود و از آنجا بمحدا باد تشریف آورد - هوای تابستان و بهنگال را در دارالملکی خویش بہ تنعم و عیش گذراند سپاہ از رنج راه و مشقت گاہ و بیگاہ بیاسود -

بعد آن ^۱ درسہ خمس و عشرین و تسعمایہ خبر رسید کہ سلطان معهود بر سر کارون رفتہ بود همیکن کہ ذکر او بالا

نداده اند و چه سرها که در معرض تلف نهاده اند - مضمون این بیت مستشهد این حال است -

بیت

کندن بنیاد دولت را بود سیل عظیم
رشاح کلکی عوانان گرچه بس مستحققر است

الوالامر را امتیازی باید تا چنین کسان را خدمت پیشواشی
نفرماید -

القصه در فرستادن کومک اجمال رفت - رانا بسرعت بر سر ایدر آمد - ^۱ نظام الملکی که درین ایام بمخطاب مبارزالملکی سرافراز شده بود ^۲ جهل کرده ایستاد که من جنگ می کنم - مانخصوصان او نگذاشتند گفتند که رانا با چهل هزار سوار قصد ماکرده مانهد سوار که باو جنگ کنیم بیخسابست - درین امر مهم سلطان درهم میخورد و باعث بدنامی سرکار میگردد هر چند رد و بدل میکردند ^۳ مبارزالملکی از حرف اول بر نمیگشت - آخر الامر بعد از سعی بسیار چنین قرار یافت که تا باهدنگر برویم و قلعه اهدنگر را مطبوع کرده جنگ توپ و تفنگ کنیم تا آذمان که کومک برسد - بعد ازان بهجنگ صف اقدام نمایم -

آخر الامر ^۴ مبارزالملکی را گرفته متوجه اهدنگر شدند - اما صد سوار که بمسئله داری سلطان منسوب بودند همدگر قرار بشهادت داده در ایدر ماندند بنوعی که ^۵ نظام الملکی ازین حال خبردار نه شد - چون رانا باید رسید بر آمده جنگ کرده هم بدرجه شهادت رسیدند عمده ایشان ملک ناچن و ^۶ سهریه بود و باعث این واقعه آن که وزرا بملک ناچن گفته بودند که ^۷ ملک کاری خواهی کرد که وقوع

-
- الف ^۱ نظام خان
ذ ^۲ قرارداد که فردا جنگ میکنم
الف ^۳ مبارزخان
الف ^۴ مبارزخان را خواهی ناخواهی گرفته متوجه اهدنگر شدند
الف ^۵ مبارزخان ازین حال خبر دارنشده
الف ^۶ اوتهریم - ذ ثیرو
ج ^۷ "ملک" نیست

فروشی در مجلس^۱ نظام الملکی گفت که مثل رانا که امروز مانند او راجه در هندوستان زمین نیست - حمایت رایمل که راجه ایدر باشد میکند ازین که چندگاه شما در ایدر بی باشید ایدر از دست رایمل نخواهد رفت -^۲ نظام الملکی گفت که رانا چه^۳ کسی باشد که تواند حمایت رایمل کرد - اینک من نشستم اگر مرد است چرا نمی آید او گفت که عنقریب است که بی آید ملکی گفت اگر نیاید سگ باشد بلکی سگ را طلبیده بر دربار بست و گفت که اگر رانا نیاید مثل این سگ باشد -

باد فروش برخاست و پیشی رانا رفت و قصه را باز گفت رانا چون مار بر خود پیچد و همان زمان چا در بیرون کشید و بکوچ متواتر بقصه سیروهی رسید - از استماع این خبر سلطان خواست که کومی فرستد پیشوایان سلطان که^۴ بنظام الملکی طریق عناد داشتند بعرض رسانند که رانا راجه قدرت آنکه به بندگان سلطانی متعرض گردد و قاصدان خبر آوردند که رانا برگشت و بپچیتور رفت و این خبر دران وقت مطابق واقع بود - سلطان قوام الملکی را شهر معظم اجداد گذاشته خود به اجداد رفت -

رانا از راه برگشت، و متوجه ولایت باکر که بر مشرق ولایت ایدر واقعست گشت - حقیقت را^۵ نظام الملکی بسطان عرضه داشت کرد که رانا باچهل هزار سوار رو بولایت باکر آورده اراده آن دارد که بر سر ایدر بیاید و تعیینات ایدر همگی پنج هزار سوار بود - از آنجمله^۶ بیشتر مردم برخاسته با اجداد رفتند و واجب بود بعرض رساند - و زرا آن عریضه را^۷ بنظر سلطان نه در آوردند - بزرگان گفته اند که پیشوایان^۸ کینه پیشه و عناد اندیشه چه سلسلهها^۹ که بیاد

الف ۱ نظام خان

الف ۲ نظام خان

ذ ۳ سگ

الف ۴ نظام خان

الف ۵ نظام خان

الف ۶ اکثر

الف ۷ بر غم نظام خان بنظر سلطان

الف ۸ کینه پیشه

چ ۹ سلسلهای خون که نریخته اند

کوه کوه^۱ پیدا شد از جهل هزار دویست^۲ چهار صد سوار خود را بشهادت قرار داده قدم در پیش نهادند و الله الله گویان و مبارز جویان بمیدان در آمدند - جهل بر مقدمه غنیم آوردند و بضرب شمشیر و زور بر چه مقدمه را بر داشتند بر التمش زدند و التمش را نیز هزیمت دادند - مقدار بیست هزار سوار را پیشی انداختند تا یکی گروه راه بردند چنانچه از نظر فوجی که عقب بود غایب شدند - آنها دانستند که هم اینها بدرجه شهادت رسیدند ازین میان یکی زنده نه بر آمد - پشت بغنیم داده راه اجداباد گرفتند القاص چون غازیان شهادت طلب هر اول را بر التمش آوردند و التمش را نیز شکستند درین کارزار غازیخان و^۳ راوت پرو راوت حسان و ملکی پرو و سلطان شه که عمده دلاوران این معرکه بودند بدرجه شهادت رسیدند - بعضی در میدان زخمی افتادند کسی ماند که مسلوخ نشد -

منخصوصان مبارز الملکی چون دیدند که سر بکوه زدن غیر انکه سر شکنند بکوه شکستی نمیرسد جیلوش را گرفته خواهی ناخواهی از معرکه که بر آورده رو بسوی قلعه اجدنگر نهادند باعتقاد آنکه قلعه بدست قلعه داران خواهد بود - چون بدروازه قلعه رسیدند دیدند که قلعه داران پیشی از رسیدن ایشان قلعه را گذاشته رفته اند^۴ مبارز الملکی و صفدرخان بصوب قصبه^۵ برهتی که ده کزوهی از اجدنگر در راه اجداباد واقعست روان شدند - اما راه راست گذاشته راه دیگر اختیار کردند و اسدالملکی و غیره براه راست افتادند کفار تعاقب نموده باسدالملکی رسیدند - اسدالملکی بر گشته جنگی کرد باهمراهان کشته شد فیل و پرتل انچه بود هم بدست کفار افتاد -

رانا در ناحیت قصبه اجدنگر فرود آمد - تمام شهر بتاراج رفت و اهل شهر اسیر گشتند - شب رانا اسرا و وزراء خود را طلبیده کنکاش پرسید بعضی گفتند اجداباد از انجاسی گروه راهست اینغار

الف ۱ نمایان شد

الف ۲ "چهارصد" نیست

د ۳ ارادت خان و سلطان شه

الف ۴ مبارزخان

د ۵ قصبه برهتی

این^۱ بنظام املکی باز شرمندگی آرد - میگویند که باد فروشی در مدح نظام املکی شعری گفته بود بمضمون آنکی لشکر رانا^۲ حکم بودند و لشکر^۳ نظام املکی باز وار بر سر ایشان فی قارد در وقتی که رانا در سواد ایدر رسید بان باد فروش گفت که کجا رفتند آن شهبازان که تو گفته بودی درین اثنا این جوانان از ایدر بر آمده تاختند - مردم رانا که پیشی پیشی میرفتند گریزان شدند آن باد فروش گفت که این نه آمدند شهبازان که ما گفته بودیم -

القصر در راه^۴ نظام املکی یا^۵ صفدرخان و^۶ شجاع املکی و سیف خان که از اجدنگر بکومی مبارز املکی میرفتند ملاقات کردند ایشان^۷ بملکی گفتند که شما را بایستی در ایدر بود - ما هم خود را رسانیده بودیم تا باتفاق با رانا جنگ میکردیم فردا که رانا بر سر اجدنگر بیاید این را خود هرگز بر خود قرار نمی توانم داد - که ازین کافر ترسیده حصار شویم -^۸ در میدان جنگ خواهم کرد - پس برین تقدیر جنگ ما در ایدر بهتر بود - مبارز املکی گفت که یاران صلاح چنین دیدند که باجدنگر باید رفت الا من راضی نبودم الحال صلاح صلاح شما است مانیز برینم که شما میگوئید چون قریب باجدنگر اتفاق ملاقات افتاده بود باجدنگر آمدند - علی الصباح مسلح شده فوج بسته بیرون شهر بر آمده ایستادند - همگی هزار و دو یست سوار و هزار پیاده از لشکر اسلام در شمار آمد -

القصر یکپاس روز نگذشته بود که گرد افواج رانا از هر طرف مثل

د الف ۱ مبارزخان - مبارز املکی

الف ۲ گلنگی

ج ۳ بود ندارد

الف ۴ نظام خان

الف ۵ نظام خان - د مبارز املکی

د ۶ مبارز املکی باصفدرخان و اسد املکی و غازی خان شجاع املکی و سیف خان

الف ۷ اسد املکی

الف ۸ به نظام خان

الف ۹ البته در میدان

شد که مبارزالملکی و صفدرخان در حیات اند و در موضع روپال من اعمال پرگنه کری فرود آمده اند - مولف تاریخن بهادرشاهی فی نویسد که قوام الملکی این کاتب را پیشی مبارزالملکی فرستاد که ملکی را بیارد تا باتفاق تعاقب رانا سانگا نموده آید من ^۱ رفته و ملکی را بموضع بلاد آورد - ملکی با قوام الملکی ملاقات نمود درین اثنا خبر رسید که رانا از ایدر بکوچ متواتر متوجه چیتور شد - بعد آن ملکی مبارزالملکی و این کاتب ملکی قوام الملکی را بجای خود گذاشته باجدنگر رفته - روز شانزدهم ^۲ بعد شهادت شهداء که در میدان افتاده بودند در قبر کردیم و کولیان ^۳ کانتهم که جهت بردن غله در اجدنگر آمده بودند از آنجا شصت کس را بنچیم فرستادیم یکشب در اجدنگر ماندیم صبح آن بواسطه نا یافت غله برگشته در قصبه برهتی آمدیم -

درین حین خبر رسید که سلطان مظفر عمادالملکی و قیصرخان را بالشکر انبوه و صد سلسله فیل کومی فرستاد - لشکر باجداباد آمد و از اجداباد بموضع بلاد رسیده با قوام الملکی اتفاق نموده کوچ کرده در موضع برهتی فرود آمدند و از آنجا بسطان عرضه داشت کردند که رانا لعین برگشته بچیتور رفت - اگر حکم شود بندگان درگاه متوجه چیتور شده در سعی انتقام اقدام نمایند - سلطان در جواب نوشت که الحال هوای بر شگال است در اجدنگر گزرانند بعد آن مانیز بدولت و اقبال متوجه به تنبیه این کافر لعین خواهم شد - امرا در اجدنگر آمده قیام نمودند - بعد بشگال سلطان تمام لشکر را ^۴ ده بیست علوفه زیاده کرده یکساله از خزانه نقد داد که هرکسی سامان لشکر کند -

و خود در ماه شوال سنه مذکور از ماحداباد کوچ فرموده در موضع هالول که بر سه گروهی ماحداباد واقعست نزول اجلال نمود و از آنجا بکوچ متواتر باجداباد آمده در محلهای کمدهرول که قریب حوض کانکریم بود فرود آمد - درین اثنا ملکی ایاز مقطع اقطاع سورته

الف	۲	بعد وقوع واقعه شهادت شهداء
ج	۳	" کانتهم " نیست
ز	۴	در ماه ده بیست زیاده کرده

کرده - باید تاخت رانا گفت که چهارصد سوار مسلمانان بیست هزار سوار را شکست داده و تا هزار سوار نای را کشته اگر چهار هزار جمع شده باجنگ پیشی آید شمایان مرد میدان ایشانان نیستید هرگز از بزرگان ماکسی تا با پنجانه آمده و چنین به همین اکتفا باید کرد -

گر اسپهای ولایت گجرات که برانا همراه بودند گفتند که اگر بتاخت اجداباد اقدام نمیفرمائید قصبه^۱ بدنگر قریب است او را تاختم مراجعت باید کرد که اهل آن قصبه هم تاجرانند و زر بسیار دارند تا لشکر بغنیمت باز گردد - صباح بطرف بدنگر کوچ کرد چون ساکنان بدنگر هم زنار دار بودند جمع شده پیشواز رانا آمده گفتند که بیست و دو پست ما درین قصبه گذشتہ کسی بر ما تعدی نکرده شما خود بادشاه هندوانید چرا کنید - رانا بتاخت بدنگر راضی نشد اما خدمتی گرفته در سوار^۲ بیسلنگر متحیم گشت - شقدار^۳ بیسلنگر حصارى شد - مردم رانا بقلعه چسپیدند تا نماز شام قلعه را نگاه داشت - درین جنگ و غوغا قصبه نیز بتاراج رفت - شب در آوردی رانا زلزلہ افتاد که ملکی عین الملکی و فتح خان^۴ حواله داران صوبه پتن آمدند - تمام شب لشکر رانا مسلح ماند صباح پیک روی بسوی ایدر نهاد - و از انجا بولایت خویشی رفت -

القضہ تاریخ روز جنگ قوام الملکی حاکم اجداباد از اجداباد بکومی^۵ مبارز الملکی بر آمده بموضع^۶ بلاد که بر هفت گروهی اجداباد واقع است فرود آمده بود - بعضی از لشکریان هزیمت یافته آنجا رسیدند^۷ گفتند که مبارز الملکی و صفدرخان و غازیخان شهادت یافتند قوام الملکی در موضع مذکور توقف کرده حقیقت را بسطان^۷ عرضه داشت مشتمل بحقیقت حال فرستاد - روز سیم معلوم قوام الملکی

۱	د	هر نگر
۲	د	بدنگر
۳	ج	بیسلنگر
۴	الف	مقطعان
۵		یعنی نظام خان
۶	د	ملاد
۷	الف	نوشته از سال داشت

تیغ کشیدند این خبر در آورد و رسید فوج فوج متعاقب سوار شده بی تاخند تا رسیدن افواج قاهره امرا فتح کرده مظفر و منصور مراجعت نموده بودند - از مشاهده دلیری مسلمانان کافران مرهوب و منکوب گشتند - حق تعالی جنود مسلمانان را بمقتضای کریم " کم من فیتم قلیه لم غلبت فیتم کثیره بادن الله " غالب گردانید از استماع این خبر مرغ روح از سر رانا پرید -

بعد ازان کوچ کرده از کهات^۱ کرجهی گذشته بکوچ متواتر حصار^۲ مدجسور را که تعلق برانا داشت و از جانب او اسوکل مل راجپوت دران حصار بوده آمد قبل کردند - میگویند که حصار مذکور در غایت استحکام بوده نه گز عرض داشت از بنیاد تا نصف حصار بسنگ خارا بر آورده بودند و نصف بالا از خشت ریخته از عمارت سلطان هوشنگ ماند والی بوده - رانا نیز از آنطرف باجپیت بسیار قریب موضع^۳ ندیسی که دوازده گروهی از^۴ مدوسور است آمده فرود آمد - ملکی ایاز بگرد قلعه نقبها کشید و سابطها بر آوردن گرفت اما قوامالملکی و امراء لشکر با ملکی ایاز صورت نفاق پیدا کرد - درین اثنا رانا وکلای خود را پیشی ملکی فرستاد که از من گناه عظیم صادر شده راه عذر مسدود است - اگر شما کار بکرم فرموده از سر گناه من در گذرید خط بی سپارم که من بعد غیر از خدمتکاری کار دیگر ندارم - فیل و اسب و بندی انچه در جنگ احدنگر بدست من افتاده بکنجی در خدمت فرستم با اضاف خدمتی که ایشان قرار دهند -

درین اثنا سلطان محمود خلجی نیز از ماندو بکومک لشکر سلطانی آمده ملحق شد و از قلعه رای سین^۵ سلهدی^۶ راجپوت^۷ لوتورالاصل باده هزار سوار باراده دیدن ملکی ایاز بی آمد - میدنی

- ۱ ذ کهرچی
 ۲ ج ذ مندسور
 ۳ ج بدیسی
 ۴ الف مدجسور - ج مندسور
 ۵ الف ج "سلحداری راجپوت" - در ج نیست
 ۶ ج سیصد راجپوت بر بورلاض باده هزار
 ۷ الف تونورالاصل - ذ پورالاصل

با بیست هزار سوار مع توپ و توپچی بسیار آمده بهایبوسی سلطان مشرف شد و عرض کرد که اگر این خدمت به بنده رجوع شود انشاء الله تعالی رانا را زنده گرفته بخدمت آرد یا بنیاد حیانش را بباد فنا سپارد - سلطان را طلب ملک ایاز خوش آمد و در ماه محرم سنه سبع و عشرين و تسعمایته از کمدهرول کوچ کرده بموضع هرسول که بر سه گروهی شهر واقعست منزل نمود و لشکر احمدنگر را طلبید - لشکر آمده باورد و مدتی شد - باز ملک عرض سابق را تکرار کرد - سلطان ملک ایاز را سر و پا عنایت کرده رخصت فرمود مولف تاریخ بهادرشاهی مینویسد^۱ که یک لک سوار همراه ملک ایاز کرد و صد سلسله فیل و بیست هزار سوار و بیست سلسله فیل همراه قوام الملکی نمود و هر دو فوج را رخصت فرمود - ملک ایاز و قوام الملکی بهوراسه آمدند و از موراسه بموضع^۲ دهمول من اعمال ولایت باکر را و از اینجا افواج را هر طرف تعیین نمود تا تمام ولایت باکر را تاخت و تاراج نمودند بتقریب آنکه راجه باکر نیز در فساد مذکور بهمراه رانا بوده و دو نگرپور که جای سکونت راجه باکر بود او را سوخته بتخاک سیاه یکسان کردند از اینجا براه ساگواره به بانسپله آمدند - اتفاقاً اشجاع الملکی و صفدرخان هر دو برادر و منجاهد الملکی در کنار آورد و با دویست سوار جرار نشست بودند - شخص آمده بایشان گفت که راجه بانسپله و خویشان میدنی را و از اینجا دو گروه را فوج بسته در میان کوهستان ایستاده اند - امراء مذکور باجماع که اینجا حاضر بودند سوار شده متوجه آن کوهستان شدند - چون قراولان کفار از بلندی دیدند که فوج مسلمانان با مردم معدود بی آید مقابل نموده بانجنگ پیوستند -

میگویند در رنک صحابه کرام از مسلمانان عظام یکی کسی باده کسی جدال نمودند آخر الامر نسیم فتح بر پرچم اسلام وزید و چهره کفار با خاکی مذلت یکسان گردید - همگی هشت نفر دران جنگ از مسلمانان بدرجه شهادت رسیدند و کافر بسیار را در تله

الف^۱ قریب یکی لی

د^۲ رمول

پیشکشی که قبول کرده بود بنخدمت سلطان آورد و سواری موقوف شد - بعد از چندگاه بنجهت شکار سلطان بصوب جنهالوار غزیمت فرمود و از اینجا مراجعت نموده هوای تابستان و بشنگال نزد اجداباد گذراند - بعد بشنگال پسر رانا را وداع فرمود همدرین سال ملک ایاز فوت کرد - چون این خبر بسمع سلطان رسید فرمود که عمر ملک ایاز باخیر رسیده بود اگر برانا جنگ کرده کشته میبشدی بهتر بودی تا بدرجه شهادت میرسیدی - القصب سلطان منصب ملک ایاز را بر اسحاق پسر کلان ملک مقرر داشت - بم خزانه سورتهم طلبید - اسحاق خزانه را باقماش بسیار فرستاد -

سلطان براه کبیر پنچ از اجداباد بم مسجداباد آمد و بشنگال و باعیش و تنعم در شهر مذکور گذراند - بعد آن در ابتداء سنه ثلاثین و تسعمایم برای ضبط و ربط ملک خویشی بطرف موراسم سواری فرمود و قلعه موراسم را از سرنو استنکام نمود و مرتب کرد چون هوای تابستان قریب شد بصوب اجداباد عازم گشت - در اثناء راه بی بی رانی عمده حرم سلطان والده سکندر خان شاهزاده که وزیر و صاحب اختیار سرکار و مهالک سلطان بود و بهمنه خاض و عام شفقت مادران مبدول میداشت و در ضوع فکر و متانت زایع یگانه آفاق بود ازین عالم سفر کرد - در حظیره والده سلطان که قریب ۱ کدهرول واقعست بنحای سپردند - ۲ سلطان زیارت بی بی مذکور کرده در اجداباد تشریف برد - ازین واقعه سلطان را بسیار الم رسید چنانچه چند روز از غایت غم و اندوه بیماری کشید چون صحت یافت بشهر مسجداباد علم دولت افرخت و هوای بشنگال اینجا گذراند -

درین اثنا ۳ عالم خان بن سلطان بهلول که دژ عهد سلطان مسجد شاه ملازمت نموده بود بعرض رساند که بزرادر آذانه من سلطان ابراهیم بعضی امراء کلان را کشته و سپاه را از خود ناراضی ساختم از انجهت اکثر امرا از سلطان ابراهیم متنفر شده مرا طلبیده اند - اگر بادشاه رخصت کنند متوجه دهلی شوم سلطان

ج ۱ کدهرول
الف ۲ سلطان سم روز آنجا توقف نموده در اجداباد تشریف برد
ذ ۳ عادل خان

رای درمختان آمده اورا اغوا نموده پیشی رانا برد و جمیع راجهای
نواحی بکومک رانا آمدند - از هر دو جانب لشکر عظیم جمع شد اما
این مهم بسبب بی اتفاق امرای چنانچه چشم داشت سلطان مظفر
و اولیائی دولت سلطانی بود صورت نه بست -

۱ قلعه مندوسور بدست نیامد - ملکی ایاز بر غم قوام الملکی و سوافقان
او صلح قبول کرد - قوام الملکی راضی نمیشد بسططان معهود گفت
که اگر سلطان اتفاق نمایند تا در خدمت ایشان برانا جنگ کنم
سلطان هم قبول کرده بود اما چون ۲ عمده بر سپاه و سردار لشکر
ملکی ایاز بود سلطان معهود نیز مخالفت او نکرد - کار بهائی رسید
که ملکی ایاز بی اتفاق سلطان معهود و قوام الملکی برانا صلح کرده
کوچ نموده ده کروه ۳ بستر رفته فرود آمد - سلطان معهود هم
تغافل کرد چرا که رانا بسططان معهود نیز ساخته بود باین که پسر
سلطان معهود که در بند رانا بود چنانچه ذکر او بالا گذشت او را
گذاشته و پیشکشی نیز قبول کرده - سلطان معهود بقوام الملکی
گفت که ملکی ایاز سردار لشکر شما است هرگاه که او بگوید که
ما بر ۴ حکم سلطان مظفر عمل میکنم - ما را ۵ نمیپرسید که بر خلاف
رای سلطان اقدام نمائیم - سلطان معهود نیز بطرف ماند و کوچ کرد
امرا هر چند نیمج و قاب خوردند فایده نکرد - آخر الامر ملکی ایاز
متوجه گجرات گشت - چون باجدا باد آمد ازین معامله سلطان
بر ملکی بسنیار اعراض کرد و بی التفات شد و جمیع اهل گجرات
ملکی را نفرین کردند - سلطان قرار داد که بعد بشگل خود متوجه
شود - ملکی ایاز را رخصت سورتمه فرمود سلطان بشگل را در
مجاها باد گذراند - بعد بشگل در سنه ثمان عشر و تسعمایتم از
مجاها باد بعزیمت تنبیم رانا متوجه شد -

چون باجدا باد تشریف آورد درین حین پسر رانا بافیلان و

ج ۱ مندوسور

الف ۲ عمده سپاه

الف ۳ پیشتر رفته - ج پیشی رفته

ج ۴ بر حکم شما عمل نمیکنیم بلکه بر حکم سلطان عمل می

کنم ما را نمی رسد

۵ نمی رسد

شنید که خلق دهلی بسیار از بهادرخان اظهار رضامندی میکنند و بدل و جان دوست میدارد غیرت در دل او پدید آمد - این حال بمبهدرخان معلوم شد از سلطان ابراهیم جدا شده بطرف جونپور متوجه شد بجهت آنکه امرا جونپوری از سلطان ابراهیم بسیار ناراضی بودند و خلق نیز بتنگ بوده نهانی به بهادرخان پیغام فرستادند که اگر شاهزاده سایه رایت دولت آیات را باینحدود مسبوط گرداند ما بدل و جان طریق هوا خواهی را بتقدیم رسانیم - شاهزاده عنان عزیمت بانصوب معطوف نموده بود درین حین خبر وفات سلطان مظفر رسید عازم سمت گنجرات گردید -

القسم چون سلطان مظفر شنید که بهادرخان رنجبیده بطرف باکر رو نهاد بتخداوندخان وزیر فرمود که مراد بهادرخان را بر ورق حصول تحریر^۱ نموده فرستادند تا او بیاید - خداوندخان عرض داشت نمود که بهادرخان از^۲ باکر هم گذشته پیشی سلطان ابراهیم لودی رفته از استماع آن سلطان بسی^۳ آلفته شده ازاجداد باطرف مسجداباد کوچ فرمود - آنچه مصنف بهادرشاهی در قید تحریر آورده مذکور شد و آنچه از ثقات گنجرات مسموع شده و بمنزل خبر متواتر رسیده بعد ازین ایراد خواهد یافت انشاءالله تعالی -

القسم درین ایام امساک باران ظاهر شده - خلق در شورش و فریاد آمده - سلطان مظفر دست دعا بدرگاه رب علا برداشت و استدعا نمود که یا بار خدای اگر بجهت گناه خلق را مواخذه در تقدیر رفته عوض آن مظفر را از عالم بردار خلق بحال خود گذار و به بلاء قنط مجتلا مدار که مظفر حقیر تاب نظاره عسرت بیچاره و فقیر ندارد - سلطان ولایت شعار مستجاب الدعوت بود دعایش بمهدف اجابت رسید باران رحمت از آسمان نازل شد و سلطان را تکسیر روی داد - اشتها کم شدن گرفت روزی تفسیر معالم التنزیل مطالع میفرمود - گفت که من در ایام بادشاهی نسبت بایام شاهزادگی تحصیل بیشتر کردم - صاحب ستم را در ایام سلطانی

الف ۱ تاجر بر نوشتن فرستند

ج ۲ ناگر

الف ۳ بسی آشفته شده

سامان نموده رخصت فرمود - عالم خان در بلاد دهلی رفت - و خود را سلطان علاؤالدین لقب کرد و با سلطان ابراهیم مقابله نمود آخر کاری نتوانست ساخت رو بفرار آورده پیشی ظهیرالدین بابر بادشاه در کابل رفت - از اینجا آن بادشاه عالیشان را دلالت کرده به هندوستان آورد - و استیصال خانمان خود نمود - چنانچه تفصیل این حال بعد ازین مذکور خواهد شد انشاءالله تعالی -

القسم در سنه احدی و ثلاثین و تسعمایته سلطان مظفر از مسجداباد بسوی اجداباد عزیمت فرمود - چندگاه بصوب موراسه شکار کرده در هوای تابستان باجداباد آمد - درین اثنا شاهزاده بهادرخان بعرض رسانید که جاگیری که بمن مقرر فرموده اند دخل او کفایت خرج من نمیکند امیدوارم که جاگیر من از جاگیر سکندر خان کم نباشد - این التماس بعرض قبول نیفتاد - بهادرخان رنجیده در ماه رجب سنه مذکور بصوب دونگرپور عزیمت فرمود ^۱ راول ^۲ رایسنگ راجه دونگرپور باعزاز تمام بخدمت مشرف شد - بعد از چند روز از اینجا بجانب چیتور نهضت نمود - رانا سانگا راجه چیتور ملازمت نمود - و از اینجا واقع روداد که شرح آن بعد ازین مذکور خواهد شد - انشاءالله تعالی -

القسم از اینجا بولایت میوات آمد - حسن خان میواتی عرض کرد که آنچه در سرکار درکار باشد مهیاست بهر چه امر فرمائید هیچ چیز از و قبول نکرد - از اینجا پیشی سلطان ابراهیم لودی رفت در محلی که سلطان مذکور با ظهیرالدین بابر بادشاه در مقام پانی پنته که بر چهل گروهی دهلی واقعست مقابله داشت -

سلطان ابراهیم بهادرخان را طلبید و باعزاز و اکرام ملاقات نمود و نوازش فرمود - روزی چاه مغل چند کس را از لشکر سلطان ابراهیم گرفته جیل کرده بی بردند بهادرخان با چاه خویش تعاقب نموده بایشان رسید - جنگ واقع شد آخر الامر چند مغل را کشته بندیان را خلاص کرده آورد - از مشاهده این حال خلق دهلی بهادرخان را آفرین و ثنا گفتند - چون سلطان ابراهیم

کارخانها رسید و از تمام شاکرد^۱ پیشم باطلی طلبید - هم بدل بزبان و چشم گریان باطل کردند بعد آن بمحل خواب گاه خود آمد فرمود که فراش مرا ازین^۲ تخت کم از آباواجداد منست بردارند و بر تخت دیگر بگستردند که این تعلق بجانشین من دارد همچنان کردند - درین اثنا اذان نماز جمع بسمع مبارکی رسید پرسید که وقت نماز شد - حاضران گفتند بلی - سلطان گفت من قوت آن ندارم که تا به مسجد روم بعضی حاضران را فرستاد که نماز جمع ادا کنید - بعد از ساعتی وضو ساخت و خود نماز ادا کرد و بعجز تمام استعفار و دعاء خواند - بعد آن بالای^۳ تخت دراز کشید سه مرتبه کلمه شهادت خواند و مرکب روح مطهر را بصوب جنت راند - در مقبره سلطان معهود که در پائین گنبد حضرت قطب الاولیا شینخ اجد کهتو واقعست بناهای سپردند و کان ذلکی فی یوم جمع تاریخ اثنی من شهر چهار آخر سنه اثنین و ثلاثین و تسعمایته - مدت سلطنتش چهارده سال و نه ماه بود^۴ سلطان نسبت ارادت بنخدمت^۵ سید طاهر که در شهر بروده آسوده است داشت - از ثقات گنجرات منقولست که هیچ یکی از سلاطین گنجرات بتقوی و علم و فهم سلطان مظفر نگذشته -

چنانچه در عین سلطنت و بادشاهی حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم در عالم رویا در حق^۶ بزبان^۷ دُرر بار گوهر نثار این دعا فرمود - اللهم اعتق من النار میگویند همان شب چند کسی از صلحا این خواب را بعین دیدند و صباح پکه جواهر بشارت آن دعا را بگوش سلطان کشیدند زهی نیکو بختی که در دنیا بدولت بادشاهی شاد باشد و در آخرت از عقوبت آتش آزاد -

نقلست که شبی از شبهای بدر که یاد از شب قدر میداد سلطان معهود عاقبت معهود با علما و صلحا صحبت داشت بود

ج ۱ "پیشم" نیست

د ۲ تخت

ز ۳ چار یاش

ج ۴ "سلطان نسبت.....آسوده است داشت" نیست

ب ۵ سید جنید سید طاهر

ج ۶ او

ج ۷ "دُرر بار" نیست - ب در بار

خواندم الحال نصف تفسیر معالم التنزیل مطالع کردم و امیدوارم که نصف دیگر در بهشت خوانم - حاضران مجلس زبان بدعا کشادند سلطان گفت که هر روز قوت عضوی از اعضای من فوت میشود و من در فی یابم - آخر الامر در همان بیماری سنه اثنین و ثلاثین و تسعمایه از شهر معظم مکه آباد به بروده عرف دولت آباد تشریف برد و فرمود که از برای وداع بروده که مسکن مالوف من بود آمده بودم - الحال باجده آباد قریب حظیره ولینعمت خویش روم از آنجا بکوچ متواتر بمکه های ^۱ که مدور آمده نزول اجلال فرمود - روز بروز ضعف غالب آمد تا یکماه میل بطعام نکرد مگر احياناً از آنجا به مکه های اندرون شهر تشریف آورد - خرم خان که یکی از مقربان درگاه بود عرض کرد که سلطنت حکم شود تا خیرات کنند گفت خرم خان من مال بسیار از بیت المال تصرف کرده ام در حساب همان در مانده ام که بدرگاه ذوالجلال چگونه از عهده جواب این فی برایم باز درینوقت اضافه علت چرا کنم -

القصر چون مردم از حیات سلطان ناامید شدند لطیف خان شاهزاده دید که ولی عهد سکندر خان است و او مرا زنده نخواهد گذاشت از آنجهت غره جاده الاخر باخیل خود بر آمده بصوب بروده روان شد - بعضی میگویند که اشارت سلطان برین رفتن بود که لطیف خان بعمل آورد - القصر بعد ادای ^۲ فتنه دویم ماه مذکور سلطان سکندر خان را طلبید و نصیحتی که مفید امر سلطنت بود بوی فرمود و نیز گفت که در آزار برادران اقدام نخواهی نمود و زیان امرا بوهم و گمان نخواهی اندیشید تا انتظام امور سلطنت خلل نه پذیرد - سکندر خان در گریه شد سلطان وداع کرد فرمود که بمنزل خود بروید باز بملاقات خواهید رسید -

بعد آن پالکی طلبیده سوار شد ^۳ بصوب پیلخان و پایگاه متوجه شد و فرمود که هم کس وداع کرده ام امروز روز جمع است بامردم کارخانهای خود نیز وداع کنم و بعلی طلبم بهم

ج ^۱ که مدول

الف ^۲ نماز فتنه

ج ^۳ بسیر طویل و فیلخان و کارخانهای دیگر متوجه شد

بیست

روی خوشت آیتی از لطف بر ما کشف کرد

لاجرم جز لطف و خودی نیست در تفسیر ما

سلطان کنار گرفت و بوسه بر سر و چشمش داد و زبان بدعا و ثنا کشاد - منگو نند دران ماه رمضان بافتدای سلطان شاهزاده در قراودع ختم قرآن نمود - سلطان شب ختم فرمود که شکر احسان خلیل خان بکدام زبان بیان کنم که مراد اسلاف مرا از ^۱ دلاق انچنان ^۲ احراف خلاصی بخشید در برابر آن چه توانم چیزی که در دست ماست بادشاهی است او را در حیات خود طفیل نیکخواهیشی کردیم مبارکی باشد - برخاست و خلیل خان را بر تخت بنشاند و خود بسلام بادشاهانه قیام نمود رجه الله علیهما صباح آن جمیع موالی و اهالی و وزرا و امرا و سپاه را استدعا نموده الوان طعام کشید و در امور مجلس آرائی بنوعی کوشید که مردم آن عصر میگفتند که از هیچ بادشاه چنین ضیافتی ندیده ام - بعد فراغ طعام بحضور امم عظام و امراء کرام ماجرای شب گذشت یعنی نفوذ امر بادشاهی بتخلیل خان در صلم حفظ قرآن تقریر نمود - هم کسی تاحسینی نمودند و بر شاه و شاهزاده آفرین گفتند -

نقلست که سلطان اسپ داشت که دران عصر از تیز روی و خوش رفتاری منفرد بود و بسواری سلطان مخصوص - روزی شکم درد پیدا کرد هر چند دوا میکردند موثر نمیشد - حاذقی گفت اگر شراب ناب در حلقش بریزند البته سودمند خواهد بود - انچنان کردند فی الحال درد بر طرف شد - میر آخویر بعرض سلطان رساند که امروز فلان اسپ شکم درد پیدا کرده بود ادویه بسیار بروی کار آورده شد - عاقبت شراب ناب فایده کرد - سلطان انگشت تاسف بدندان تفکر گرفت و من بعد هرگز بآن اسپ سوار نشد -

نقلست که سلطان چه درایام شاهزادگی و چه در آوان بادشاهی در جمیع عمر خود گرد مسکرات نگشته - روزی قوام الملکی سارنگ عرض

الف ^۱ ملاقی

ذ ^۲ که مرا واسلاف مرا از گری افتاب روز قیامت خلاصی

بخشید

از هر گونه نقل و روایت میگذشت و دانشمندی بیان فی نمود که روز قیامت آفتاب را از چهارم آسمان برای سوزش عاصیان به یک قدم نیزه نگاه میدارند - دران روز حفظ کلام ربانی و هفت پشت از اسلاف ایشان در سایه چترهای نور حضرت رب غفور خواهد بود و اثر حرارت آفتاب در ایشان سرایت نخواهد کرد - از برکت کلام ربانی که در صندوق سینه ایشان محفوظ است - سلطان آه سرد از دل پر درد بر آورد و گفت که هیچ فرزندی از فرزندان مامسعود باین سعادت نشد تا ماهم امیدوار این کرامت میشدیم -

سلطان مظفر دران مجلس حاضر بود مقولم سلطان استماع نمود - بعد از چند روز رخصت گرفته چون به بروده آمد که دران وقت آنشهر و مضافاتش بجایگیر سلطان مقرر بود - غیر از تلاوت قرآن و حفظ آن بهیچ کار دیگر مشغول نگشت - از کثرت تلاوت چشم آن ^۱ قراة العین شاهی را رمدی پدید آمد - حکما گفتند که این از کثرت بیداری و تلاوت قرآن است اگر چند روز بر حکم نص ^۲ معجز نما لایکف الله نفساً الا وسعها تلاوت و بیداری کم کنند و بنحواب استراحت میل نمایند این سرخی چشم بر طرف میشود - مقرران درگاه گفتند حکما را بمعرض عرض آوردند - سلطان فرمود این چشمان من اگر از تلاوت قرآن و بیداری شب سرخ شوند کم شوند که این سرخ روشی دنیا و آخرت ما است -

القصه باین سعی و اهتمام در مدت یکسال و چند ماه قرآن یاد گرفت و در ماه مبارکی رمضان بنخدمت سلطان آمده بعرض رساند که اگر حکم شود در تراویح ختم قرآن نمائیم از استماع آن سلطان انچهان مسرور و مبهور شد که در تحریر و تقریر نه آید بعد آن سبب حفظ استفسار نمود گفت آنشب که مناقب حفظ در مجلس عالی مذکور گشت و آن سخن بر زبان مبارکی سلطان گذشت که هیچ فرزندی از فرزندان من مسعود باین سعادت نگشت تا ماهم امیدواری این کرامت میشدیم - در دل این بنده کالنجش فیه الحاجر نشست، ازان باز مشغول بحفظ گشتم و بیمه توجه حضرت بمقصد پیوستم -

الف ^۱ قراة العین شاهی و دیده بادشاهی

ج ^۲ معجز بیان

که یکی از اسراء مقرب سلطان بود فرزندی نداشت - از بن رهگذر بغایت غمگین و نهایت حزین بود بخاطر آورد که کعبه معظم محل استجابت دعاست اینجا روم و از حضرت واهب الوحد طلب فرزند نمایم شاید بمحل قبول افتد - بتخدمت سلطان آمده آب در دیده کرده و داعیه خود را در معرض بیان آورد و رخصت خواست - سلطان را نیز رقت روی داد گفت ملکی الهدیا امسال توقف کن حق تعالی ترا پسر خواهد داد - ملکی صبر نمود - سلطان ترکی حیوانات^۱ گفته شبها زنده میداشت - بعد از ادای تهجد دست بدرگاه خالق الاشباح بر میداشت و برای ملکی الهدیا پسر میخواست - شب جمع در همان هفته حضرت رسالت پناهی را در خواب دید و از برای ملکی پسری طلبید - حضرت صلی الله علیه و سلم فرمود که دو پسر از ملکی الهدیا بوجود خواهد آمد و لیکن زن دیگر بخواهد - از استماع این بشارت سلطان بیدار شد و خوشحال گشت وضوی تجمید نموده دوگانه شکرانه ادا کرد - کنیزی بالغ از دختر خانهای خود که راجعوت الاصل بود و حسن مستحسن داشت همراه گرفته باخانم ملکی الهدیا آمد و آن کنیزی را بملکی الهدیم داد و فرمود که ازین کنیزی ترا دو پسر بوجود خواهد آمد چیزی نذر کن - ملکی عقد نذر در دل خود بست - بعد یکچند آن کنیزی را چل ظاهر شد چون مدت چل بسر رسید پسری چیل ازو بوجود آمد - سلطان خود قدم رنجم فرمود در گوش آن پسر اذان گفت شادمانیها کرد - بعد از هفته مسمی باسم لایق گردانید - خدمت سید محمود ابن سید جلال منورالملکی نقل فی کردند که من آن پسر را دیده بودم در ایام سلطان احمد ثانی او نیز بخطاب هنر برالملکی مخاطب شده و این خارق از سلطان معروف و مشهور است - بعد از مدت از همان کنیزی پسری دیگر متولد شد عاقبت الامر آن نیز صاحب خطاب گشت -

و نیز از ثقات مسموعست که سلطان را با حضرت رسالت پناهی محمد رسول الله صلی الله علیه و سلم صحبت بر وجه کمال بود و درود بسیار میخواند - در ایام مولود آن سرور هر روز بروح پای آنحضرت انواع طعام میکشید - سادات و علما را جمع میکرد و

کرد که سلطان گاهی از مسکرات چیزی تناول فرموده اند - گفت آری در ایام صغر کم پنج شش ساله بودم از زینم بالاخانم پایم بلغزید بزمین آمدم کوفت بسیار بمن رسید - بتقریب آن بائی هانس مائی جدّه من که متکفل پرورش من بود دوسه پیاله شراب بمن داد - همان زمان قی کردم و بکالت مرگی رسیدم - بائی در خواب دید که شخصی میگوید که خلیل خان را تو شراب داده بودی گفتم آری - گفت توبه کن و بعد ازین هرگز لبش را بشراب میالای تا او را صحت شود - هانس بائی گفت من لرزیدم و بیدار شدم - و استغفار کردم - فی الحال مرا صحت شد - یاد دارم که آن روز شراب خورده بودم بعد آن حق تعالی مرا نگاه داشت و باین آلودگی نگذاشت -

نقلست که سلطان مظفر نام مسکرات صریحاً کم بزبان آورده اگر احتیاج باسم مسکرات قی افتاد باسم گولی تغییر میکرد و لهذا اهل گنجرات ازان باز معجون مسکر را گولی میگویند -

نقل است که هیچ عمل مستحب از سلطان متروی نبود و همیشه سلاح وضو در برداشت مدار عمل بر حدیث نبوی صل الله علیه وسلم بود - ذکر موت فراموش نمیکرد و چشم گریان و دل بر بان داشت - نقلست که سلطان در تعظیم و تکریم علما بسیار میکوشید اما معتقد درویشان چنانچه باید نبود بلکه انکاری داشت چنانچه علماء ظاهر را با صوفیه موحده قی باشد چون شرف صحبت سلطان العارفین شاه شیخ جیو ابن سید محمود ابن سید برهان الدین بخاری الملقب بقطب عالم قدس الله ارواحهم در یافت ^۱ آن انکار باخلوص اعتقاد مبدل شد - بعد آن هر جا درویشی قی شنید بخدمتش میرفت و ^۲ اقتباسی انوار بهائش قی نمود - کیفیت ملاقات سلطان با حضرت ایشان بعد ازین مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی -

مخفی نماند که ثقات گنجرات کرامات سلطان بسیار ذکر میکنند از انجمله یکی اینست که ملکی ^۳ الهدیا الملقب به هزبرالملکی

ج ^۱ "آن انکار.....مبدل شد" نیست

د ^۲ اقتباسی از انوار کمالی

الف ^۳ الهدیا

(باب نوزدهم)

بیان حلم و مروت سلطان ملک نشان

نقلست از خدمت سید جلال منورالملک بخاری که من چهار ساله بودم که پدرم سید محمد شربت شهادت چشیده - روز سیوم ملک اسدالملک الموصوم بشیخ حیو تمیم که از امراء معتبره سلطان بود دست مرا گرفت و بخدمت سلطان نمود - واقع پدرم بعرض رساند - مرا پیشی طلبیده دست بر سر و روی من فرود آورد و فرمود که این پسر دولت مند خواهد شد - ازان تاریخ تا ده سال در خدمت سلطان مقرب بودم گاهی ندیدم که سلطان بر کسی اعراض کرده باشد یا عدم مروت ورزیده باشد - حتی که سلطان از قوامالملک سارنگ بدگمان بود - نسبت اخلاصی که نوکر را بصاحب خود می باشد در وی نمی یافت - اما چون او مقرب الحضرت سلطان معهود بود و اعتباری تمام داشت - بعد¹ فوت سلطان مغفور عهده شراپداری تعلق باو گرفته بود - در ایام صیام وقت افطار آب او می آورد - سلطان آب از دست او میگرفت و بعضی آیتی و ادعیه که دافع اثرسم است میخواند اما از غایت مروت آن عهده ازو تغیر نمیداد - آخر الامر ملک مذکور ازین معنی واقف شد و عرض کرد که این غلام پیر شده خدمت² شراپداری از دستم نمی آید - سلطان گفت غیر از شما در عهده شما که دخل کند - گفت عم زاده من که در ایام شاهزادگی منسوب بخدمت شراپداری سلطان بود الحال نیز باو مفوض شود که جوانست تاب خدمت دارد پیر غلام آزاد شود - همچنان کرد و در تمام عمر هیچ حریا عبد را بیحرمت نساخت و هیچکس را باحقارت نام نبرد - مگر بتعظیم اندازه او - بهیچکس از سلطان ناراضی بهیچ باب نشد - وگاه و بیگاه میگفت که اگر من تنها در صحرای باشم هیچکس بمن بدی نکند - چرا که من بهیچکس بدی نکرده ام و نمیکنم -

ج¹ قرب

ب² ابداری

بدست ایشان خود آب میزیانخت و روز دوازدهم در وقت وداع
هر یک ایشان را آن قدر از نقد و پارچه و اقمشه میداد که تا سال
آینده کفایت کفاف میکرد -

نقلست که روزی در تلاوت قرآن متجید گذر بر آیت مفسره
احوال قیامت افتاد - بی اختیار گریه روی داد و گفت دران روز
احوال ما چه خواهد بود - میان شبنم حیو که ندیم سلطان دود عرض
کرد که ما میدانیم که از سلطان کبیره بوحود نه آمده و اکثر اوقات
موظف بطاعت و عبادت است و خلق خدا هم راضی و شاکر - آن
روز نیز موجب درحات خواهد بود - فرمود بر گردن من بار گران
است گریه و زاری برای انست نشنیده که ^۱ تنجا المنفقون و هلك
المنقلون حدیث پیغمبر آخر الزمان است -

را وقف نموده بهمک معظم یا بمدینم مکرمه میفرستاد - تا هر کرا حاجت قراءت باشد بخواند - روزی بکتابت مشغول بود صفحتم بغایت خوب نوشت - خوش وقت گشت و گفت که من این صفحه را بسیار خوب نوشتم ام - میخواستم که ورق بگرداند درین اثنا لطیف الملکی سوندها قورچی سلطان که شمشیر گرفته در عقب ایستاده بود^۱ کیفی کذرا شده به بینکی رفت - شمشیر از دستش افتاد بر کتف سلطان آمد قلم از دست سلطان بر صفحه افتاد چند سطر سیاه گشت - حاضران او را دهک زده بیرون کردند - سلطان دم نزد - قلم تراش گرفت و سیاهی که بر صفحه افتاده بود او را حک کرد و سفیده برو بمالید - مهره زده باز شروع در نوشتن کرد - چون رکوع تمام کرد قلم در قلم دان نهاد و گفت کتجاست آن گنده یعنی ضد سوندها - سوندها در هندوی خوشبودار را گویند و گنده شبی بدبو - اسد الملکی شیخ جیو تمیم در مقام شفاعت شد گفت سلطان سلامت بیرون ایستاده است زار زار میگریید و عرض میکنند که از من تقصیری عظیم بوجود آمده سزاوارم که دست مرا ببرم - یانه پای فیل اندازند - سلطان فرمود که مرا چه ضرور که من دست او را ببرم کسی که چنین غفلت می ورزد دستش بریده خواهد شد - اما او را بگوئید که دیگر بدریخانه نم آید - ملکی شیخ جیو گفت سلطان سلامت این از گردن زدن دشوار تر است او را در عالم جائی کتجاست - باز فرمود که میان شیخ جیو پس بگوئید دیگر گولی ناخورد و گرد مسکرات نگرود - ملکی شیخ جیو عرض کرد که سلطان سلامت ناخواند خورد و توبه میکند - آخر الامر ملکی شیخ جیو همدان مجلس گناهی را طلبیده آورده در پای سلطان انداخت سلطان عفو کرد - باز شمشیر گرفته در عقب آمده ایستاده شد ما احسن ما قیل -

بیت

بدی را بدی سهل باشد جزا
اگر مردی احسن الی من اسا

نقلیست از خدمت سید جلال بخاری که آفتابچی پسری
بوده شوخ و شنگ - سلطان بگاهی ازو حرف می پرسید و او جواب

نقلست که سلطان پیش از نماز بامداد بغسل پرداخته بود
 افتابچیان آب میریختند - بعد از غسل بدن سلطان آب طلبید
 که بر سر بریزد - قضارا شب در تاریکی در یکی آب گرم موشکی
 افتاده بود منکری و مضطرب شده گوشت و استخوان و روده آن
 ازهم ریخته - افتابچیان ازان حال غافل بودند از همان دیگ افتاب
 پر کرده بدست سلطان دادند - سلطان آن آب را که بر سر خود
 ریخت تمام روده گوشت و پوست آن بر روی و کتف افتاد
 سلطان از کراهیت آن بتجست و در حوضچه خود را انداخت و
 سر و روی و کتف خود را بدست خود شست و بر آمده بنماز
 مشغول گشت - بعد ادای نماز افتابچیان را طلبید - افتابچیان
 دست از حیات شستم حاضر آمدند - فرمود شما چند کس درین
 خدمت متعین اید - گفتند صد کس - فرمود که صد کس خدمت
 یککس شایسته نمی توانید کرد من خود پیترم و از سر گناه شما
 در گذشتم - فرزندان من که جوانانند خدمت ایشان را چگونه
 بتقدیم می توانید رساند - مرا دریغ بر زندگانی شما می آید که
 باین مساهلت و مدهنت چه نوع از عهده خدمت فرزندان من
 خواهید بر آمد و جان بسلامت خواهید برد - ای بی سعادتان
 من بعد چنین غفلت نورزید - تا مرا باز بشما این قدر حرف زده
 تضییع اوقات نباید کرد - ما احسن ما قیل -

قطعه

پهلوانیست آنکه در کشتی
 پهلوان دگر بیندازد
 پهلوان آن بود که گاه غضب
 نفس اماره راز بون سازد

آخر الامر در زمان سلطان بهادر بن مظفر از همان افتابچیان
 یکی آب گرم بر دست سلطان بر ریخت - سلطان حکم کرد که آب گرم
 جوشدار را بر خصمیش بریزند تا عبرت دیگران شود - میگویند که
 آنچنان آب گرم بر خصمیهای او ریختند که از هم طرکید همان
 ساعت رخت حیات در دریای عدم کشید -

نقلست از خدمت سید جلال بخاری که سلطان هر روز یکی
 رکوع قرآن بخط نسخ می نوشت و چون تمام میشد آن مصحف

(باب بیستم)

بیان سخاوت سلطان عالیشان

متخفی نماند که چون علم سلطان بعمل آراسته بود از اسراف
احترازی نمود از انبجیت طامعان بی استحقاق از روی استخفاف
این معنی را بر امساک چل کرده در مجالس و محافل میگفتند -

بیت

هنر سخاوت دگر چله دست افزارند
اگر ترا بهر انگشت خویش صد هنر است

و این ادراکی از افراط قوت طامع ایشانشان بوده نه از دنیا
دوستی سلطان چرا که اگر سلطان دنیا دوستی بود مثل
ملکی مالوه و خزاین و اخیال و اخیال که بان مشقت از دست
میدنی راؤ بدست آورده بود بسلطان محمود خلنجی نمیداد -
چنانچه ذکر او بالا گذشت - اگر چه دیگر سلاطین گنجرات در زر
بخشی افراط کرده اند مثل سلطان محمد ابن سلطان احمد و مثل
سلطان بهادر ابن سلطان مظفر - اما از زر بخشی تا تاج بخشی تفاوت
بسیار است اگر چه در وادی زر بخشی نیز همت عالی داشت - اما
بمحل چنانچه منقولست که محب الملک خواجه سرا که سلطان
بهادر ابن سلطان مظفر در زمان خود او را بمخاطب خانجهان
مخاطب کرده بود و در زمان سلطان مظفر منصب کوتوالی و
حکومت شهر اهداباد مفوض باو بوده و عمر دراز یافته بود
میگویند در فن عسی بی نظیر بود - دزد را از روی قیافت بی
شناخت - نقلست که روزی در بازار میگذشت شخصی را نشستم
دید بایستاد - حیون نام بینی بریده جلادی بود باو گفت که
حیون این را بیگرم - مردم متعجب شدند که هیچ گناه نکرده بی
تقریب چرا میکرد - چون او را گرفته آوردند و سر و کمر او را پالیدند

چست میداد - سلطان را خوشی آمد تبسم میفرمود - روزی سلطان وضو مشغول بود او آب میریخت - قرار داد چنین بود که وقت مسامح از یکی خدمتگاران دستار از سر سلطان بر میداشت سلطان مسامح تمام سر میکرد باز دستار بر سر بی نهاد - بعد فراغ وضو سلطان دو سه پیچ وا کرده بر دستار بی پیچید - چون از وضو فارغ شد بر سیبل عادت دست بدستار کرده دو سه پیچ وا نموده پهن کرده باز آغاز پیچیدن کرد - ندیمی دخل کرد که سلطان سلامت پارچه این دستار چه نفیس است سلطان گفت چندانی هم نیست - خدمتگاران ما از بن نفیس تری بندند اما آفک جره میکنند خوب نمی کنند - آن پسر گفت که اگر جره نکنند خوب نمی نماید - سلطان گفت مگر بندش دستار من بد بی نماید - گفت بندش دستار سلطان بدستار ملایان و بواهیر بی ماند - اسدالملک طپانچم برویش زد و هیبت کرد - سلطان گفت برای چه بی زنی کود کست نمیداند آنچه از مادر و پدر خود^۱ میشنود میگوید - من درین راضی ام که دستار مرا بدستار ملایان تشبیه کنند - اما بدستار بواهیر چرا تشبیه میکنند که آنها راضیاند و من سنی نعوذ بالله منه -

نقلست که روزی کلای بدست سلطان عرض داشتی^۲ داد انگشتین آهن در انگشت او بود باستین سلطان پیچید - استین پاره شد - سلطان عرض داشتش را گرفت خواند و حاجتش روا کرد پس حکم کرد که بعد ازین هر که عرض داشت گذراند بسرچوبی بی بندد و بنماید تا از دست او گرفته بدست من دهند -

الف^۱ بی شنود

ج^۲ او را خوانده حاجتش روا کرد - چون ظاهر شد که این مرد کلل است آب طلبیده دست شست - پس حکم کرد که بعد ازین هر که عرض داشت گزارند بر چوبی بندد بنماید تا از دست او گرفته دست من دهند - آن چنان کردند - مروت و حکم سلطان بنوعی بود که در حیض تحریر نماید -

دخل نکنند - ازان باز وظیفه فوتی علی فرايض يعنى و للذکر
مثل خطا لا نیشی الی آخره مقاسمه یافت -

نقلست که در زمان سلطان محمد بن سلطان احمد سلطان
محمود خلجی بادشاه مالوه بقصد تسخیر ولایت گنجرات خروج
کرد - چنانچه ذکرش بالا گذشت - چون بسرحد گنجرات رسید
بعضی از اهل قلم که در نظر سلطان محمد مردود بودند رفت
سلطان محمود را دیدند - و دفتر مفصله پر گنات گنجرات بنظر
سلطان در آوردند - سلطان یکی یکی شنید مردم گفتند که ^۱ سگون
نعر شد چنانچه دفتر گنجرات بدست آمد - ملکی گنجرات نیز
بدست خواهد آمد - سلطان محمود گفت: که درین ملکی اوقاف
بسیار است هیچ پر گنه بلکی هیچ دیهی نیست که وقف و
وظیفه نداشته باشند - و این لشکر بی خیل و مرا کب است که
هر شب چون کواکب بیداری باشد بزرگان گفتند -

بیت

دو دل یکشود و بشکند کوه را

پرا کندگی آرد ابنوه را

اگرچه این حکایت پیش ازین نوشته شده در اینجا نیز بتقریبی
تأخیر یافت - دیگر هر سال برای فقراء مکه معظمه و مدینه
مکرمه ^۲ وظیفه معین نموده - که بلا تعلل و اهمال میفرستاد - و
جهازی منحص از برای فقرای وقف کرده بود که وقت رفتن مکه
معظمه و بر گشتن اخراجات آن جهاز و سکان او از سرکار
میدادند - خرج سلطان مظفر غیر مصرف نبود از اصراف اعراض می
نمود - اما در خیرات اغماض نمیفرمود بزرگی گفته هر که تفریط در
اسراف ^۳ ننماید افراط در خیرات از دستش نیاید - مرد را سخاوتی
بی باید که دران جهان ابواب درجات ^۴ کشاید یامالشی رامطربی
رباید تادر دنیا مفلسی بار آرد - و در آخرت باران لعنت بربارد -

د ^۱ سگونی خوب شد

الف ^۲ و خلیفه

ج ^۳ نماید - ب بی نماید

د الف ^۴ و درین جهان زلم عشر امثالها رونماید نه آنکه باد
فروشی او را بسناید

سی یا چهل نوع کلید زنجیرهای اسپان از ته دستار روی برآمد
عاقبت معلوم شد که عمده اسپ دزدان است -

القصر خانجهان را بتخاطرش رسید که چهار پشت بادشاهان
گنجرات گذشت که وظیفه ایم بتعال خود است و درین مدت
تغیری و تبدیلی درو راه نیافتد بلکه هر بادشاه سابق در عهد
خود افزایش و وظیفه نموده - باری تفحص کنم که فوتی کدام است
و فراری کیست - بعد از تفتیش فوتی بسیار برآمد و فراری
یکی نه - چرا که در زمان سابق ملکی گنجرات آنقدر پیر از ناز و
نعمت بود که از آفاتی هر کسی که درین ملکی در آمد نه برآمد -
آنکه کسی از اهل گنجرات از ملکی خود انتقال نموده بتعالی رود
بعید بود - القصر وظیفه مردم فوتی را باز یافت نموده مبلغی
زر از آن حاصل کرده گرفته بتخدمت سلطان آورد - و آن زر را
پیش سلطان توده کرده - سلطان فرمود این چیست و از آن
کیست - عرض کرد که از زمان ^۱ سلطان مظفر انارالله برهانه املاکی
بایم مفوض است - و بعد آن تا زمان سلطاننا روز بروز
اضافه میشود - چون تفحص کرده شد فوتی بسیار برآمد حاصل
و ظایف فوتی راجع کرده بتخدمت سلطان آورد - سلطان اعراض
نمود و سخط گفتن آغاز فرمود - که ای بی عقل تراجم گویم اگر
مردی بودی دشنامت بنامردی میداد فی - و اگر زن فی بودی
بدکارهات میخواند فی نه مردی و نه زنی اماصفات مذمومه هر دو
در تو موجود است - آن شخص که فوت کرده پسرش زنده خواهد
بود - اگر پسر نباشد دختر و اگر دخترش هم نباشد داه و
غلام خود بتعال خود خواهد بود - بگفته که این عمل کردی - اگر
از خود کردی بد کردی من بعد گرد اینچنین کار نگردی -
برواین زر را از هر که گرفته باو بسیار ورخته دل ضعفا را بگل عذر
بر آر - بعد آن حکم کرد که بنام تمام ایم گنجرات یکی فرمان
صادر شود - بمضمون آنکه وظیفه فوتی را علی فرایض الله قسمت
نموده باشد - هیچکسی از عمال حال و استقبال بهیچ وجه دران

ج ^۱ سلطان مغفرت نشان تالیوم هذا که آوان دولت خداوند
گار است و هر صاحب سریری در عهد دولت خود
اضافه فرموده

زانی را - سلطان در خانم او در آمد دید که لوندی باز نشی نشستم - گفت حاضر باش که پاداش عمل تو امشب بتو می‌رسد - شمشیر گرفتم روبرو شد - سلطان ^۱ ضربتی زد کرده چنان شمشیر بر کمرش زد که دو پاره گشت بیفتاد و جان داد - ازین طرف سلطان نیز ضعیف کرد و بنشست که ازان مدت که قسم خورده بود طعام نخورده بود - بان مرد گفت هیچ ماحضری در خانه خود داری - گفت پارچه نان باجری دارم فرمود بیار - آورد اندکی ازان تناول کرد - و از اینجا بر آمد آن دردمند گفت که فردا که بمردم و کوتوال این حال معلوم شود خانه مرا تاراج میکنند و مرا به بندیتخانه می‌برند - سلطان گفت علاج این نیز میتوانم کرد - خاطر جمع دار - سلطان بدولتخانه رفت همان وقت کوتوال را طلبید و گفت که در فلان محله خانه ایست بدین شکل - آهسته اک دران خانه برو و بنوعی که همسایه‌های او خبردار نشوند - دران خانه شخصی کشته افتاده است او را در گوشه همان خانه دفن کن - و بیا این سخن بکسی اظهار نخواهی کرد - او هم چنان کرد رحمة الله علیه -

ذکر در تیر الدازی

نقلست که در اولیکه سورتهم روزی بشکار رفته بود اسپ در دنبال آهو تاخت، رفته رفته از لشکر ^۲ تنها جدا افتاد - ناگاه جماع راجپوت قطاع طریق پیدا شدند - سلطان آنها را به تیر گرفت - چندی را بتجهنم فرستاد - و چندی گریخته بصد حیل خلاصی یافتند - درین اثنا سپاه از متعاقب رسید - دید که راجپوتی چند کشته افتاده اند - هم زخم تیر دارند - سلطان بر سر ایشان ایستاده - هم فرود آمده دست و پائی سلطان بوسیدند - در مردانگی تیراندازی سلطان آفرین‌ها کردند - و مضمون این بیت بر زبان آوردند -

بیت

شکل همان سیمی شهر یار
نون خفیف است بنا کید کار

الف ۱ ضربتی دارد کرده

الف ۲ "تنها" نیست

کریم^۱ ان المیزرین کائوا اخوان الشیاطین ناطق این حال است -
 ۲ دیگر سلطان در فنون سپاهگری بی نظیر بود - در شمشیر اندازی
 آیدچنان ورزش بهم رسانده بود که^۳ بز مذبح دم کرده را بدست
 چپ بر میداشت و بیک ضرب شمشیر دو نیم میساخت - و در
 نیزه بازی حلقه ربا بود - ایراد این شعر درین متعل مناسب
 نمود -

بیست

گر حلقه ربایند به نیزه تو دم نیزه
 خال از رخ هندو بر بائی شب یلدا

۴ نقلست که سلطان شبها بتقریب استغفار حال فقرا و رعایا
 و عمل اغنیا و برایا تنهایی بر آمد - و در پس کوچه و بازار گوش
 یاواز تفحص و تجسس می نمود آنچه مردم در معاورات نقل میکردند
 استماع فرموده صباح آن تدار و تلافی آن مینمود - شبی در
 مسجدی در آمد دید که درد مندی بگوشتم نشسته گریه میکند
 سبب آن پرسید گفت چه می پرسد که سر این حال ناگفتم به -
 گفت باری بگو شاید توانم رفع کلفت تو نمود - گفت من مرد فقیرم
 و نامراد لوندی در خانتم من می در آید از دست من منع آن نمی
 آید - عاجزم و حیران این سر خود بکم گویم - و علاج آن از کم
 جویم - سلطان گفت کی می در آید - گفت هر شب - گفت خاطر
 جمع دار تا من او را نکشم طعام بر من حرام است بیا بمن بنما او قدم
 در پیش نهاد و سلطان در عقب تا بمنزل او بر فتند - اتفاقا امشب
 نیاید سلطان شب دیگر رفت آن شب نیز نیامد شب سیوم آمد
 آن بیچاره در همان مسجد نشسته بنیاد گریه کرده بود و از آمدن
 سلطان مایوس گشته که دو شب آن مرد پیهم آمده شاید امشب
 نیاید - درین اثنا سلطان رسید او گفت امشب آمده بیا بنمایم
 سلطان روانه شد - پرسید که هر دو را بکشم یا زانی را - گفت

ج ۱ کریم المیزرین

الف ۲ بیان مهارت سلطان در فنون سپاهگری و بعضی وقائع
 که در ایام سلطنت سلطان بوقوع آمده از ثقات گنجرات
 مسموعست که سلطان در

ج ۳ دو بز یاد و قوج دم کره کرده

ج ۴ "نقلست که سلطان.....رحمت الله علیه" نیست

یعنی خود را بشکل سرستی نماید و معنی که او دارد بزبان آرد - در کتب هنود مسطور است، که شاعر مهتاز گوینده خوش آواز و سازنده هر ساز و رقص پر ناز از امداد و ارشاد سرستی رشد فی یابد - پس سوانگ سرستی مسلم بر کیست که سیرتشی مشتمل جمیع فنون مذکوره باشد بر وجه کمال و صورتشی در نهایت حسن و چال - آنها عرض کردند که بادشاه سلامت تقلید سرستی بغایت مشکست درین زمانه کسی نمی تواند - مگر بائی^۱ جهاؤ پاتر سلطان که درین فن یگانه عصر است و منفرد دهر - سلطان گفت آری اوی تواند - پس فرمود آنچه از برای این کار درکار باشد طیار سازند - آنها عرض کردند هم چیز موجود است الاهنسی فی باید که او باهن سرستی است یعنی مرکب او - سلطان گفت جع زرگران شهر را حاضر سازید همچنان کردند - بعد آن آنچه زر و جواهر درکار بود بزرگران سپرد در شش ماه زرگران طیار نمودند سلطان در جشن نشست - بائی جهاؤ خود را بصورت سرستی آراستہ در جشنگاه آمد بشکلی که -

قسط-ع

اگر دیدی آن شکل و صورت بدم
در انگشت مانی شکستی قلم
پری گردان لبعتی بنگرد
سر انگشت حیرت بدندان گزد

اول در بدیهه گوئی شعر آغاز کرد هر مصراع را از مصراع دیگری مهتاز کرد - بعد آن دست بساز کرد - آنچه نواخت که اهل مجلس را مست ولا یعقل کرد - بعد آن برقصی در آمد بطریقی که باید ازین عهده بر آمد - هر که دید حیران گردید - و گفت که تابنای عالم است ازین قبیل تقلید از کسی بوقوع نه آمده - اگر آمده چنین مسلم و چیست نیامده -

اصحاب تاریخ رحمهم الله علیهم آورده اند که سلطان مظفر بغایت حلیم بود از آنچه سیاست طلبان تمرد طبیعت در امتثال حکم مساهلت فی نمودند و در بیشم قطاع طریقی و سرافت

دیگر در هنر کشتی گیری سلطان از استادان این فن برده بود و فایق آمده کشتی گیران عصرهم پشت دست بی نهادند و در علم^۱ اُفت اندازی نیز همچنان بود - و در هنر خراطی مهارتی تمام داشت - ماحصل آنکه هنری که یک مرتبه بنظر سلطان بی افتاد گویا که آن هنر را سلطان پیش ازین آموخته بود اینچنین سلیقه پای داشت و در لطیف و بدیهه گوئی بی بدل روزگار بود ندیمی داشت ملا ایوب نام طالب علم موجه بود و شاعر خوشگو افیونکی میخورد - قطعه در باب ترغیب افیون گفته و آن اینست -

قطعه

بخورای خواجه ذره افیون
کم ممدت بوقت باشد
علما را مناسب است افیون
علم باید که باعمل باشد

شخصی این را پیشی سلطان نقل کرد - سلطان تبسم فرمود گفت ملا این قطعه در ترغیب نگفته بلکی در ترهیب در این معنی سفته - نهایتش کاتب بجائی میم سهواً بی نوشته و فروهشته و بخواند - بخورای خواجه ذره افیون - و باقی دو مصرع را استفهام بیان فرموده و در مصرع رابع تغییری نداده -

نقلست که شخصی بصورت طالب علمی در مجلس سلطان آمد - گفت السلام علیکم سلطان بدیهه گفت و علیکم السلام یا جامع التئودین و اللام - دیگر سلطان در علم موسیقی موی میشگافت - بغایت خوش آواز بود هر سازی که بدست میگرفت بی نواخت چه رباب و چه جنتر و چه جنتری و اوجه و سر مندل و مندل و غیر آن - استادان این فن بشاگردی سلطان مفاخرت میکردند - سلطان خود مصنف بود چه در جمیع فنون موسیقی^۲ چه در سورادهیا - چه در تالدهیا و چه در بداکیت و چه در سوراده و چه در جند و چه در دهر و دهر پد -

نقلست که در ایام جوانی روزی در جشنگاه باستانان این فن گفت که هیچ پاتری درین زمانه باشد که سوانگ سرسنتی بیارد -

د ۱ هفت اندازی - ج نخب اندازی
چ ۲ "چه در سورادهیا.....و چه در جند و چه" نیست

آن واقعه بالا ایراد یافت و این تحقیق سلطان شد - و گذراند
اما مزاج سلطان بالکل از ایشان انحراف پذیرفت - نیکخواهانش
عرض کردند که -

بیت

کسی کومملکت را بدسگالست
بکشی کان خون بیحرمت حلالست

همدرین اثنا باغی جدید روداد و آن اینست که ملکی کوبی
مرد عیاش بود میل به جشن بسیار داشت پاترهای خوب خوب
جمع نموده بود - میگویند شب جشن او خرمن خرمن گل از باغ
و بازار بسرکار او می بردند دران شب اگر کسی را بگل احتیاج
میشد نمی یافت القصه از اینجا پاتری بود دهارو نام -

ابیات

در سپهر حسن و در برج کمال
آفتابی بود اما بی زوال
آفتاب از رشی عکسی روی او
زردتر از عاشقان در کوی او
هر که دل در زلف آن دلدار بست
در خیال زلف او زنار بست
هر که جان بر لعل آن دلبر نهاد
پای در ره نانهاده سر نهاد
چون صبا از زلف او مشکین شدی
روم زان هندو صفت پرچین شدی
هر دو چشمش فتنه عشاق بود
هر دو ابرویش بخوبی طاق بود
لعل سیرایش جهانی تشنه داشت
نرگسی مستش هزاران دشمن داشت

بی ملاحظه می بودند - راهپایان قریب اجداد^۱ مخاطره داشتند و^۲ لوتها یعنی بی باکان و ناپاکان در عین شهرتخم خون ریزی میکاشتند - و لهذا قال بعض الافضل -

قطعه

چون نبود شاه را عز و سیاست
کشید از دست گستاخان ذلیلی
چون ریزد شیر را دندان و ناخن
خورد از روبهان لنگ سیلی

حل و عقد سرکار سلطان در قبضه اقتدار قوامالملکی سارنگ و ملکی کوبی زناردار بوده - ایشان مقید بحکم سلطان نبودند - امری که میخواستند بمرضی و نامرضی سلطان می ساختند - هرگاه از دست تعدی و ظلم ملکی کوبی زناردار بوده - ایشان مقید بحکم سلطان نبودند - خلق استعائن می نمود از کثرت تسلط او سلطان دست سیاست از آستین تکمیل برون نمی کرد و خنجر قهر را از غلاف حکم برون نمی آورد و در جواب میگفت که ما هم دعا میکنم شما هم دعا کنید تاحق تعالی دفع ظلم و ظالم نماید - و سبب این هم تکمیل آن بود که چون سلطان محمود انارالله برهان ازین عالم سفر کرد امرا در تبعیض امر سلطنت اختلاف نمودند - بعضی گفتند که خلیل خان یعنی سلطان مظفر ملا طبیعت است - شان بادشاهی ندارد - تفویض این امر خطیر به بهادرخان ابن خلیل خان اولی باشد - از ناصیه او فر بادشاهی و شکوه سلطنت لامع و ساطع است و بعضی جانب خلیل خان را رعایت میکردند - از آنجه قوامالملکی و ملکی کوبی گفتند که هرگاه که سلطان مغفور در صدر حیات خلیل خان را بجای خود اجلاس فرموده باشد - مارا نشاید که بر خلاف رای سلطان اقدام نمائیم - هم کسی پسندیده خلیلخان را بر تخت اجلاس نمودند - بعضی میگویند که آن هواخواهی ایشان عذر تقصیرات ایشان می نمود هر ناسزائی که از ایشان واقع میشد سلطان میگزیراند - حتی که رانا کافر بتحریری ایشان بر سر نظام الملکی آمده چنانچه ذکر

گدائی بوده ام - از دولت پدر سلطان باین مرتبه رسیده آنچم از من بود تعلق بسرکار داشت او خود هم بتاراج رفت - از آنچم دو چیز نادر بود اگر بسرکار سلطانی می آوردند مرا کوفت افسوس نبود - یکی کنیزکی بود صاحب بجال بلی عذیم المثل دیگر جواهر چند بودند که غیر از خانم بادشاهان جایی دیگر نمی باشد هر دو ضایع شد و بتاراج رفت سلطان گفت -

بیت

کسی خانم هم خانم زادی بود
بباد آمده هم بیادی بود

بعد ازان گفت که از ستم این کافر^۱ چها که بمسلمانان نرسیده این را بکشید - ازین حکم هم خلق راضی گشتند و آن ملعون را مثل سگ کشتند -

ج ۱. خلق بتنگ آمده اند و ازار مسلمانان بسیار نموده است

اتفاقاً اجدخان نام جوانی از ^۱ قوم تازی که قریب سلطان بود غایبانم عاشق... چال او شد - شبی از شبهای جشن او بهچراغداری راست آمده - چراغش را بدست گرفته در جشن گاهش در آمد هر چند خود را بصورت چراغچی متخفی ساخت لیکن آفتاب طلعت او پیش آن خفاش صفتان روشن گشت گفتند -

بیت

نشان شب روان دارد سر زلف پریشانش
دلیل روشن است اینک چراغ زیر دامنش

اجدخان را گرفته لت کردند - بمرتب که بحال مردن رسید - چون دید که رمقی بیش نمانده بطریق تنجاول العارف مردم خود را ملامت کردن گرفت و خود بملایمت و عذر خواهی پیش آمده - که من ازین حال واقف نبودم اگر شما میل تماشاء جشن داشتید چرا ما را خبر نکردید تا شما را میلطبیید و جشن مینمودی پالکی خود را طلبید و دران انداخته بخانه اش فرستاد - روز دگر اجدخان از کوفت آن جان داد - صورت این واقعہ بعرض سلطان رسید بغایت ایذا کشید - قرابتان اجدخان طالب قصاص گشتند - سلطان نهانی رخصت داد - شبی ملک کوبی از درینخانه سلطان بخانه خویش میرفت سرراهنش گرفته زخمی چندهولکی انداخته بدر رفتند - یکی کارگر نشد علی الصبح متعب الملک خواجم سرا ماجرای شب بعرض سلطان رساند و کیفیت جراحات ملک باز نمود که یکی کارگر نشد - قوامالملک گفت که کوبی مردی دولتخواه است زخم بدخواه هرگز باوکار نمیکند سلطان تغافل کرد - اما در خاطر آورد که ماردم گوشت را گذاشتن خوب نیست - روز دگر برخانه ملک هلان کرد - یعنی حکم بتاراج کرد - خلق دوید دریک طرفه العین مثل خوان یغما خانانش را بتاراج بردند - کوبی را دست بر کتف بسته بمخدمت سلطان آوردند - از آنجاست که گفته اند نعوذ بالله من غضب الخلیف - سلطان حکم کرد ^۲ بهچسی فرمود - کوبی عرض نمود که من زناردار

ج ^۱ قوم تازی که خویش سلطان بود

الف ^۲ بهچسی او فرمود

قطب اقطاب رسید^۱ چنانچه قاعده سلف ایشان بود بجانم آورد^۲ یعنی از اسپ فرود نه آمد و آداب زیارة بتقدیم^۳ نرساند - سراسپ فاتحه خواند و گذشت - حضرت ایشان نیز التفات نفرمودند -

بعد از یکچندی سلطان را بیماری رو داد و آن زمان قریب عرس حضرت قطب اقطاب بود - شب عرس سلطان فرمود که فردا عرس حضرت قطب العالم است باورچیخانه را بسرکهیج برند و بروح حضرت ایشان طعام موجود کنند که من فردا بانجا می آیم همچنان کردند همدران شب در عالم رویا سلطان می بیند که حضرت قطب میفرماید که مظفر چرابخانه ما نمی آئی - سلطان میپرسد که خاتم شریف کجاست - فرمودند که در بنوه بمنزل شیخا یعنی شاه شیخ جیو هر که بخانه شیخا آمد^۴ بخانه ما آمد - و هر که شیخا را خشنود ساخت ما را خشنود ساخت - فردا آنخانه شیخا بیاتا بیماری که داری بعنایت باری بصحت مبدل گردد - صباح سلطان برخاست پالکی طلبید سوار شده متوجه بنوه شد - و همدران شب انحضرت در واقع بشاه شیخاجیو فرمودند که فردا مظفر بخانه شما می آید از سر شفقت ملاقات نمائید و دست بر سرو نوشی وی فرود آرید - و دعاء خیر کنید - تالحق تعالی از برکت دعاء شما از بیماری که او دارد صحت باخشد - صباح آن پیس از آنکه سلطان بمنزل شریف ایشان بیاید با اصحاب گفتند که امشب قطب اقطاب میان ما و سلطان مصالح فرمودند - امروز سلطان می آید طعام طیار کنید و بخانه کیلنهای خود گرفته فرستادند که بخانه هر کس هر طعا می که خوب می پزند موجود کنید - بعد از ساعت چند خبر رسید که سلطان می آید - چون سلطان بعیسن پور رسید خدمتگاری بخدومت ایشان پیشتر فرستاد که برو عرض کن که من گرسنم طعام برای من فرمائید که طیار کنند از متعاقب سلطان نیز رسیده آمد چون قریب^۵ بدر بار رسید از دور نزول پاکی نموده اولاً متوجه

ب ۱ "چنانچه قاعده.....بتقدیم نرساند" نیست

ج ۲ "یعنی از اسپ فرود نه آمد" نیست

ج ۳ نرسا نید بر سرا اسپ فاتحه خواند

ج ۴ "بخانه ما آمد.....فردا آنخانه شیخا بیا" نیست

ج ۵ بدر بار رسید

(باب بیست و یکم)

بیان ملاقات سلطان به حضرت العارفین ثانی
مخدوم جهانیان المسمی بشاه شیخچو

ابن سید محمود ابن قطب اقطاب سید برهان الدین ابن سید
جلال المشهور به مخدوم جهانیان بخاری قدس ارواحهم - از
ثقافت گنجرات منقولست و بمنزلت خبر متواتر رسیده که چون
سلطان محمود ازین جهان فانی بمقام جاودانی خرامید و سلطان
مظفر بر تخت جهانبانی نشست بعضی از مریدان وفا کیشان و
معتقدان حضرت ایشان معروض داشتند که خلیف ماضی گذشت
و خلیف حال بر تخت سلطنت نشست - از برای فاتحه گذشت
و مبارکبادی نشست اگر قدم رنجه فرمائید دور از مرجه نخواهد
بود - ایشان فرمودند در مرتبه اخیر صحبت ما به پدر ایشان
خوب نه بر آمد و ایشان خود جوانند و عالم عالمان خشک
را با درویشان چندانی اعتقاد و اتحاد نمی باشد - پس ازین
نارفتن اولی بود - باز عرض کردند که تفویض امر سلطنت بپادشاهان
گنجرات از سلسله علیم ایشان است و این توجه عمل بر سنت
سلف واقع میشود - اگر پدر ایشان قدر این نعمت ندانست ایشان
خود عالم و دانا اند میدانند - آخر الامر بنابر التماس و سعی نبی
اندیشان ایشان بپانپانیر تشریف بردند - امرا و وزرا اکثر
مریدان ایشان و بزرگان ایشان بودند - استقبال کرده بمنزل سلطان
آوردند قریب سرا پرده خاص مکانی بود آنجا اجلاس نمودند
حاجبان دویده خبر مقدم آنحضرت باز نمودند - سلطان ازین حال
خالی ذهن که ایشان قریب سرا پرده تشریف دارند گفت پدرم
را آینچنان دعاء بد کردند در حق ما چه خواهند کرد - این مقول بی
واسطه بسمع شریف ایشان رسید - رنجهیده برخاستند و ملاقات
نا کرده بسمت مسکن مالوف خویش متوجه شدند - بعد از چندگاه
سلطان عزیمت اجداباد نمود چون بدربار مرقد مطهره حضرت

برخواستند - سلطان خواب از استراحت^۱ نماز پیشین برخواست -
 باقتدای آنحضرت ادائی نماز نمود - بعد آن بنشستند - سلطان
 اظهار بیماری خویش کرد و گفت که چند گاه هست که بر من
 فراموشی غالب گشته و طبیعت و سواس پیدا کرده نسبت بایام
 سابق امروز همین ملازمت حضرت خفت دارم - امیدوارم که
 بعد ازین بالکل بر طرف شود - حضرت دعا فرمودند و وداع نمودند
 سلطان در راه باندما خویشتن گفت که اگر بخدمت ایشان مشرف
 نمیشدم از ذوق معرفت محروم می ماندم - حیف از عمری که در
 جدائی ایشان رفتم - ازان روز باز سلطان بدل و جان معتقد
 درویشان شد - و از برکت صحبت ایشان بذوق معرفت رسید -
 آنچه مقصود از علم است در آئینه عمل دید - الحمد لله علی ذلک -

زیارت مرقد مطهره حضرت قطب اقطاب شد - بعد از ادا
احکام زیارت مصافحه باحضرت ایشان کرد هر دو بزرگی برزوی
همدگر تبسم فرمودند - حضرت ایشان آهسته القا نمودند که
چنانچه شما مامور ملاقات درویشی شده آید - درویشی نیز مامور
بملاقات شما شده - سلطان خود را در پای آنحضرت انداخت -
دست بر سر و روی سلطان فرود آورده برداشتم کنار گرفتند - بعد
آن هر یکی شاهزاده را در پای آنحضرت انداخت - و بیابوسی
مشرف ساخت - حضرت ایشان سلطان را بمنزل خویشی آورده
صاحبیت داشتند - چون ذات ملکی صفات آنحضرت بعلم ظاهری و
باطنی آراسته بود - نکته‌های دینی و معارف یقینی بیان فرمودند -
سلطان را حالتی دست داد حضار مجلس نیز از استماع آن
بیخود گشتند در و دیوار مست بیان آنحضرت گردید -

ابیات

سم نشان بود ولی راز نخست آن بمعنی

که چو روی او به بینی دل تو باوگر آید

دوم آنکه در مجالس سخنی کند بمستی

هم را ^۱ ز هستی خود بتحدیث فی رباید

سیوم آن بود بمعنی ولی ^۲ اخص عالم

که ز هیچ عضو او را حرکات ^۳ بدنیاید

این هر سه نشان در ذات فایض البرکات آنحضرت بمرتب عیان
بود که حاجت بیان نداشت - بعد آن بر خاستم تشریف بحرم
برده برای سلطان طعام فرستادند - سلطان التماس هم نمکی نمودند
ایشان فرمودند که من سرف دارم - سلطان استدعاء مکرر کرد -
بیرون تشریف آورده باسلطان طعام تناول فرمودند - طعام
بغایت لذت میداد - سلطان بمقتضای کریم و اما بنعمت ربی
فکدش - هر زمان تحدیث و تعریف فی نمود - بعد فراغ طعام

ج ^۱ هم راز مستی

ج ^۲ زبی صلاح عالم

ب ^۳ بر نیاید

منقولست که در شجره ارادت بهادرخان حضرت ایشان بقلم خاص سلطان بهادر نوشتند - بعضی میگویند که بهادر بادشاه گنجرات رقم فرمودند مع هذا روزی بهادرخان را بر پلنگ خاص خود اجلاس نموده بهحضار مجلس فرمودند که آخر بادشاه گنجرات این ذاتست - هر کدام آداب کورنش و سلام بادشاهان بجا آوردند - این خبر شهرت یافت و بسمع بی بی رانی رسید بی بی بغایت متفکد و متردد گشت و صورت واقع را بعرض سلطان مظفر رسانید و اظهار اضطراب و بیطاقتی کرد و گفت سکندرخان را نیز بملازمت حضرت ایشان برند و عرض کنند که من این را ولی عهد خود گفتم - حضرت نیز مطابق اراده من در حق سکندرخان دعا فرمایند و توجه نمایند - سلطان فرمود که بهادرخان در یتوه جاگیر دارد - ازینجهت اکثر اوقات اینجا می باشد - و التزام خدمت ایشان می نماید - هرگاه کسی بخدومت درویشان می رود در حق او دعا خیر میکنند - خاطر جمع دارید هرگاه من در صدر حیات خود سکندرخان را ولی عهد خود کرده باشم - و سپاه و رعیت هم باو گردیده باشند بهادرخان باین دولت کجا میرسد حضرت ایشان نیز واقف این حال اند - علی الصباح پیش ایشان رفتم باز اراده خود اظهار نمائیم - و در حق سکندرخان از ایشان دعا خواهم بی بی از طرف خود فتوح فراوان پیش سلطان نهاد و عرض کرد که این را بخدومت ایشان گذرانید و در حق سکندرخان استمداد دعا فرمایند - علی الصباح سلطان با عیال و اطفال بخدومت حضرت ایشان رسید - اول سکندرخان و فرزندان دیگر را بسلی اراده انحضرت در آورد - ^۱ درین اثنا بهادرخان آمده سلام کرده در میان سکندرخان و سلطان نشست - سلطان بهحضرت ایشان گرم سخن بود از آمدن بهادرخان و نشستن او واقف نشد - چون نوبت سخن بسفارش سکندرخان رسید سلطان گفت که بهحضرت خود معلوم است که سکندرخان از هم فرزندان من بسال کلان ^۲ است و در هم وادی قابل شائسته - من او را ولی عهد خود کرده ام این را گفت و دست دراز کرده دست بهادرخان را گرفت باعتقاد آنکه این دست سکندرخان است گفت که حضرت نیز

الف ^۱ سکندرخان مرید بندگی سلطان ابن شاه عالم قدس
الهم سرهما بوده

ج ^۲ کلانتر

(باب بیست و دوم)

کیفیت نفس رالی بدگی شاه شیخچو

منخدوم جهانیان ثانی در حق بهادرخان و عاقبت بظهور پیوستن
نتیج آن - سلطان مظفر را هشت پسر بود نخستین سکندرخان
و دگر بهادرخان و لطیف خان و چاندخان و نصیرخان و ابراهیم خان
و غیره و دو دختر اسمہاراجی رقیہ منکوحہ عادلشاه برهانپوری
وراجی عایشہ منکوحہ قلع خان بادشاہزادہ ولایت سند - سکندرخان
وراجی رقیہ و راجی عایشہ از یک مادر بودند اسمہابی بی رانی و
مادر بهادرخان ¹ لکھم بائی راجپوت کوهل و مادر لطیف خان
راج بائی بنت مہب رانہ راجپوت الاصل و چاندخان و
نصیرخان و ابراهیم خان و دو پسر دیگر از سراری بودند - اختیار
مہمات خانہ و ملکہ و لشکر ہم بدست بی بی رانی بود - ہفت
ہزار نوکر علوفہ خوار سرکار خاصہ بی بی بودند -

سکندرخان را سلطان در صدر حیات خویش ولی عہد خود
کردہ بود - فرزندانش دیگر اعتباری نداشتند دوسم قریہ بہر کدام
مقرر فرمودہ بود - کہ وجہ خرج معیشت ایشان همان بود - و
پس از انجملہ دو موضع مسلم تعلق بجاکگیر بہادرخان داشت
یکی ² کینچ کہ برنہ کروہی احمدآباد واقعست ³ قریب مسجدآباد
دیگر ⁴ کومہ کہ بردہ کروہی شہر مذکور است - دیگر بانٹہ موضع
بتوہ کہ ورای بانٹہ انموضع تعلق بوظیفہ اولاد حضرت قطب الاقطاب
داشت - از انجہت بہادرخان اکثر اوقات در بتوہ فی
باشید - و ملازمت حضرت شاہ شیخ جیورا بطریق ⁵ مداومت فی
نمود و در سلک مریدان انحضرت منسلک شدہ - حضرت ایشان
نیز بہ بہادرخان مشفق فی بودند و مہربانی میفرمودند -

ج 1 لکھمان بائی

ج 2 کچ کہ بردہ کروہی احمدآباد واقع است

د 3 قریب بہ شانئمہ

د 4 کونہ کہ برنہ کروہی شہر مذکور است

ج 5 ملازمت

لیکن از بهادرخان گاه‌گاهی ادا‌های خوردانه و حرکت‌های طفلانه به نسبت بعضی مردم بتوه سر میزد و چنانچه گاهی دستار یکی را بازی کنان فرود می‌آورد و گاهی سگ‌های کرجی را بدنبال نامرادی سر میدادی - از خادمان حضرت قابل نام در بانی بود کونکاری پنیکی بسیار میزد - بهادرخان باو ملاعبت می نمود باز بعبطو انعام و شیرینی و طعام او را خشنود میکرد - روزی فرمود تا دست‌های او را گرفته بندازار وا کرده پای پیچ‌پایش را بسته موشکی بران را در تنبان او انداخته - از اضطراب آن ناخن‌های او بر ساق و سرینش رسید بدن او خراشیده گشت - از جراحت هر ناخن او خون جاری شد بهمان حال در خدمت حضرت ایشان آمده استغاثه نمود - بعضی مردم که از بهادرخان دل پری داشتند گفتند که بهادرخان بی اعتدالی بسیار میکنند - دستار فلانی را دی روز فرود آورده وفلان روز سگ را بدنبال فلان سرداده اگر او گریخت در خانه نمی در آمد سگ پاره پاره کرده بود - از استماع این آن حضرت در غضب رفتند فرمودند که خورندهای کلاهری و سگان فرنگی این را هم پاره پاره خواهند کرد - از وقوع زوال او از دست آن سگ صفتان خواهد بود - بهادرخان از استماع این پشیمان شد و توبه کرد و بشفاعت بعضی اعزه آمده بشرف حضور مشرف شد - عاقبت الامر سلطان بهادر بدست فرنگیان کشته گشت^۱ و صلابت او بفلاکت پیوست از نوادر اتفاق آنکه تاریخی قتل سلطان بهادر را بعضی فضلا قتیل کلاب فرنگ یافتند و بعضی ذل بهادر سلطان البر شهید البکر نیز - در سنه اثنی و اربعین و تسعمايته ازین الفاظ مستفاد میگردد و کیفیت این حال و ذکر سلطان بهادر ایراد خواهد یافت - انشاء الله تعالی -

ج^۱ این تاریخی را ملکی ولد کمال گفته بود و او چون اولاد ملکی ملو جد جد سلطان بود بآنکه لاخیر فی العبید و لافی نسلم معددرست - تاریخی مناسب حال سلطان آنست که افادت پناه اختیارخان رحمت الله علیه فرموده سلطان البر و البکر شهید البکر از نوادر اتفاق آنکه

در حق این دعا کنند که حق تعالی بعد من بادشاهی گنجرات نصیب این گرداند - حضرت ایشان فرمودند که این التماس شما بدرگاه مالک الملک قبول افتاد - این بادشاه گنجرات میشود و رای ملک گنجرات ولایات دیگر نیز مستخر خواهد کرد - سلطان از روی خوشحالی بطرف سکندر خان نگاه کرد - و دست بهادر خان را در دست خود دید حال بر سلطان متغیر شد و متعجیر گشت - حضرت ایشان فرمودند که اراده شما نیز بظهور خواهد رسید - اهل مجلس که صاحب فراست و خداوند کیاست بودند دانستند که گوی دولت در خم چوگان بهادر خان تن داد و سکندر خان ازین دولت معروم افتاد - النصیب یصیب -

بعد آن سلطان وداع کرد - در آثنا راه بامقربان درگاه گفت که امروز دیدید این قلندرک را یعنی بهادر خان را که چه بیکیائی کرده آمده بالا دست برادر کلان خود نشستم - بسکندر خان گفت تو چرا بالا دست خود جادادی - سکندر خان دم نزد - روز دیگر سلطان وزرا و اسرا کلهم را طلب نموده بارعام داد - گفت که هم شما دانا و آگاه باشید که ولی عهد من سکندر خان است - امتثال حکم این بر زهم شما واجب و لازم است هم کس طوعا و رغبتا قبول کرده شرایط تعظیم بجا آورند - خاطر بی بی رانی و سکندر خان جمع شد - اما از ارادت الهی غافل بودند و از حکم مقدر خبر نداشتند که عاقبت فلکی بر مراد که خواهد گشت - و زمانه عقد موافقت با که خواهد بست -

القصه اگر چه قبل ازین در نظر اعتبار سپاه و رعیت^۱ عیان فی نمود که ولی عهد سلطان مظفر غیر از سکندر خان دیگری نیست و نخواهد بود درینولا مشخص گشت و بییقین پیوست - هم کس غاشی خدمت سکندر خان بدوش نهاده نهال آمل را از منبع فیوض او تازه و سیراب میداشتند - سکندر خان تیشتم کینم را بدست حسد گرفته فاصد قطع بیخ بهادر خان گردید -

بهادر خان در ظل حمایت پیر دستگیر خود گریخت و از عون عطوفت پدر ناامید گشته سکونت را بتوه قرار داد و سعادت دارین را در خدمت پیر خود دانستم ملازمت اختیار نمود - حضرت ایشان نیز در ظل شفقت^۲ گرفته باختصاص گوشه خاطر ممتاز ایشان میفرمودند -

باشد بمعرض بیان آرد تا حق تعالی آن نیز در نظر مراد ظاهر گرداند - بهادرخان عرض کرد که غیر از فتح چیتور آرزوی ندارم - از برای آنکه از راجه چیتور یعنی رانا بمسلمانان اهدانگر مکروهی بسیار رسیده - چنانچه مسلمانان را کشتن و مسلمات را اسیر کرده - حضرت بمراقبه رفتند - باز بهادرخان همین را مکرر کرد و جواب نیافت مرتبه سیوم باز همین التماس کرد - فرمودند که فتح چیتور مقید بزوال دولت شما است - گفت بصدجان قبول دارم - حضرت ایشان فرمودند همچو خواهد بود تقدیر را که فی تواند تبدیل نمود -

بعد آن فرمودند که این ملاقات آخر ما و شما است شما بزودی عود خواهید کرد - اما ما را نخواهید یافت - باید که ^۱ در پاس خاطر سید محمد و عرف شاه بده دقیقم فرو نخواهید گذاشت که درین بهبودی شما است - القصر بهادرخان متوجه چانپانیر شد از اعمال آن نواحی پاره مبلغ بدست آورده بصوب دهلی روان شد و کان ذلک فی سنه احدی و ثلاثین و تسعمایه و ^۲ همدرین سال حضرت شاه شینخ جیوالوسوم بسید جلال ابن سید محمود ابن قطب العالم سید برهان الدین ازین جهان فانی بمقام جاودانی رحلت فرمودند - عمر مبارکش هفتاد و پنج سال و شش ماه بوده چنانچه از لفظ سید مستفاد میگردد -

میگویند که بهادرخان از چانپانیر بقصر بانسبله رفت و از آنجا پیشی رانا در چیتور - چندگاه در ان مقام توقف نمود رانا باعزاز تمام پیشی آمد والدۀ رانا فرزند گفته دوست میداشت -

^۳ نقلست که روزی برادر زادۀ رانا استدعای ضیافت نموده بهادرخان را بمنزل خود برد - شب در جشن نشستند پاتری

ب ^۱ دقیقم

ج ^۲ "و همدرین سال.....مستفاد میگردد" نیست

ج ^۳ نقلست که روزی برادر زادۀ رانا که پیشی هم راجپوتان عزیز بود بنا برآن که از فرزندان برادر کلان رانا که صاحب بتکیم بود و مرده بود و این پسر او را هم راجپوتان بجائی او می دیدند - اگر روزی ده خون می کرد باز پرس نم بود استدعای ضیافت

(باب بیست و سیوم)

بیان التغال بهادرخان از گجرات سبب
تسرس سکندر خان بطرف هندوستان

آنچه ثقات گجرات حرسها الله تعالی عن الافات نقل کردند - اینست که از استماع سخنی که حضرت شاه شینخ جیو در حق بهادرخان فرمودند سکندر خان از روی حسد و عناد در پی قتل بهادرخان کمر بست - بهادرخان اینمعنی را در یافتن باچندی از مخصوصان اتفاق نموده قرار بر فرار داده - و صورت حال را بحضرت پیر دستگیر عرض داشت نمود که قصد سکندر خان بسمع سلطان بابام نیز رسیده - سلطان فرمود که مرا بهنگام پیری دریافتم باوجود آن تشویشی آنچنان^۱ عارض شده که حکما در علاج آن اظهار بی علاجی فی نمایند ارض الله واسعتم ملک خدا فراخ است چرا بر خود تنگ میکنی - و خود را بگوشه نمی کشی - بنابراین اراده عزم دهلی دارم اگر رخصت حضرت شود عازم آنصوب گردم فرمودند -

بیست

دل با خدا به بند که جبار اکبر است
گر دشمنت قویست نگهبان قوی تر است

در درگاه مالک الملکی فرمان بادشاهی گجرات بنام شما ثبت یافتن ظهور این معنی موقوف بوقت است - تا آن زمان رخت سفر بار کنید که سفر مبارکست - دران محل بهادرخان نذر کرد که اگر حق تعالی بادشاهی گجرات نصیب من کند جاگیر شاهزادگی خود را بخارج فقراء روضه مطهره حضرت قطب اقطاب مغوض دارم القص بهادرخان بر رخصت پیر دستگیر روانه صوب دهلی گردید -

نقلست که وقت وداع حضرت ایشان فرمودند که بادشاهی ملک گجرات خود بنام شما مقرر گشته دیگرهم آرزوی که داشتم

(باب بیست و چهارم)

ذکر جلوس سلطان سکندر ابن سلطان مظفر
بر تخت جهالبالی و شهادت یافتن در آغاز دولت
جوالی و سلطانی

روز جمعه تاریخ بیست و دوم شهر جادالآخر سنه¹ نهصد
و سی و دو سلطان مظفر برجت حق پیوست چنانچه سابق
مرقوم گشت و همدران روز سلطان سکندر بن مظفر بر تخت
سلطنت نشست و عنقریب بصوب بمعبدا باد نهضت فرمود
میگویند بزیارت² پیران التفات ناکرده کوچ نمود - چون به بتوه
پیشی روضه قطب اقطاب العالم سید برهان الدین قدمی سره رسید
شرف زیارت در³ نیافت - گفت میان شیخ جیونبیره ایشان که
خلق ثانی مخدوم جهانیان میگفت - ایشان را چرا گفته بودند که
بمبادرخان بادشاه گجرات خواهد شد - او خود از عالم گم شد -
القصر چون سلطان سکندر بمعبدا باد تشریف برد بیست
پنجم شهر مذکور برسم آباو اجداد خویش بر تخت جلوس
فرمود - و بجاء که در شاهزادگی خدمت چست کرده بودند بهر
کدام خطاب داد - دو هزار و هفصد اسپ بمردم خود بخشید - ازین
رهگذر امرا و وزراء مظفری همه بیدل شدند حتی که عمادالملک
خوش قدم که آنکه سلطان بود او نیز دل آزرده⁴ کرد سبب آن
بعد ازین مذکور خواهد شد - انشاء الله تعالی - القصر درین
آثنا خبر رسید که لطیف خان در کوهستان سلطان پور و ندر بار
بحماییت بهیم راجه⁵ کوه مونگا نشسته و بعضی امرا بلطیف خان

الف 1 سنه احدى و ثلاثین و تسعمایه

الف 2 پیران بتوه

الف 3 در یافت

الف 4 گشت

ج 5 کر لونگا

صاحب حسن رقاصی خوب کرده بهادرخان متوجه شد و پسند نمود - برادر زاده رانا گفت بهادرخان شما بی شناسید که این پاترجم کسیست - گفت بگوئید آن بدبخت یکی از اولاد اشراف قصبه احمدنگر را که پیش ازین رانا تاراج کرده بود نام برد - بماجر این استماع بهادرخان شمشیر بر کمرش زد آنچنان که آن بدبخت دو پرکالم گشت و بنچهنم رفت - غوغا شد سلطان همون طور شمشیر برهنه خون چکان در دست گرفته بایستاد - راجپوتان قبل کرده قصد کشتن داشتند - این خبر بوالده رانا رسید دویده آمد دست بنچهنم کرد گفت اگر کسی بهادرخان را میکشد من شکم خود را پاره خواهم کرد - رانا بشنید گفت آن خون گرفته پیش پسر بادشاه گنجرات چرا چنین سخن گوید - کرده خویش یافت زنهار که کسی قصد بهادرخان نکند که خراب خواهم کرد - آخر الامر چون صحبت بدینجا کشید بهادرخان انتقال نموده بولایت میوات رفت - ^۱ خوانین آن دیار اقامت گویا ؟ تکلیف امداد نمودند - قبول فرمود ^۲ و از اینجا پیشی سلطان ابراهیم لودی ابن سلطان سکندر بادشاه دهلی رفت - درایی که سلطان با حضرت فردوس مکانی بابر بادشاه در ناحیت قصبه پانی پنته مقابل دست سلطان مهربانی بسیار فرمود - بعد ازین آنچم روداد محل دیگر ثبت خواهد افتاد - انشاء الله تعالی -

ج ۱ حسن خان میواتی

ج ۲ باز بعرض رسانید اگر بخاطر شاهزاده بنوعی از تردد ولایت گنجرات بوده باشد بنده از خزان و حشم انمقدار کم باید حاضر آرم - فرمودند رحمت خدائی بر دولت خواهی شما باد - آنچم نشان دوستی و شرایط اتحاد و یگانگی بود بنجا آوردید اما باید خود که خدائی مجازی است اگر کسی چنین کند خسار دنیا و الآخرة میشود - بالفعل اراده سیر داشتم - بعد از آن هر چه تقدیر الله جاری شده خواهد شد - از اینجا

هر دو در بازار ایستاده بودند - دیدم که از زن و مرد شهر هیچکس
نمانده بود که از بیوت و داکین خود بر آمده تماشاء چال سلطان
نمیکرد - بلکه در آن روز ملایکی آسمان در نظاره حسن سلطان
نگران و حیران بودند -

بیست

نه کوکبه است بر گردون درخشان ماه من سویت
ملایکی کرد روزنها برای دیدن رویت

میگویند سلطان از بسکه صاحب چال بود - مردم یوسف ثانی
میگفتند - القصر سلطان با دیدم بادشاهی و شوکت شهنشاهی از
میان بازار گذشتم بمحلهای خویشی رفت - امرا و سپاه هر کدام
سلام کرده رجوع بمحلهای خود کردند -

بعد از زمانی عمادالملک سرو گوش پیچیده باچهل پنجاه نفر
سوار جرار خونخوار از خانهها متوج دریاخانه شدند - چون در بازار
آمد بعضی گفتند که امروز ملک بعد از شانزده روز بسلام سلطان
میروند - ساعتی پیشی نگذشته بود که غوغا بر خاست که عمادالملک
سلطان را کشت - این واقعه گویا در شهر قیامت قایم کرد - هر کدام
حیران و پریشان از روی تاسف گاهی نالان و گاهی گریان الهی
این چه واقعه روداد و این چه حادثه ناگهان زاد - ازان روز باز
گویا حرف امن و آسودگی را از تاخت تاخت گنجرات بخون
سلطان سکندر شستند -

و اول کسی که از سلاطین گنجرات مقتول شد سلطان سکندر
بود - بعد ازان تا سلطان مظفر ابن سلطان مسعود ثانی هم بدم
اسلحه شربت فنا چشیدند - و وزرا این طریق سیه بر حکم
حدیث نبوی علیه سلام من سن سنتم^۳ سیتم^۴ قفیل و زرها و
وزر من عمل بهابر نام اعمال عمادالملک بد افعال مثبت گشت

ج ۱ نمیکردند
الف ۲ "ناگهان" نیست
ج ۳ "سیتم" نیست
ج ۴ فلم

مراسلات دارند - سکندر خان ملکی لطیف را با خطاب شرزه خانی مخاطب ساختم با سه هزار سوار جرار تعیین نمود تا لطیف خان را از کوهستان بر آرد - چون شرزه خان درون کوهستان در آمد راجپوتان و گولیان سر راه تنگ گرفته بجنگ پیوستند - شرزه خان با چند سردار نای کشته شد - و میگویند که از مسلمانان یک هزار و نویست نفر بدرجه شهادت رسیدند - چون این خبر بسطان رسید قیصر خان بالشکر انبوه تعیین کرد -

درین اثنا بعضی امرا با عمادالملکی اتفاق نموده چنان معلوم او کردند که سلطان قاصد فنای شما است - ازین حال غافل نباشید عمادالملکی گفت آنکه سلطان قصد ما داشته باشد ما چرا پیشی ازان قصد نکنیم -

نقلست که همدران ایام شبی سلطان سکندر در خواب دید که حضرت قطب العالم متحدوم جهانیان و قطب اقطاب سید برهان الدین و شاه عالم و حضرت شاه شیخنجیو تشریف آوردند سلطان مظفر نیز همراه است - سلطان مذکور میگوید که با سکندر خان برخیز که ترا پیشی ازین جلوس بر تاخت مقرر نیست و حضرت شاه شیخنجیو میفرمایند که همچنین است - چون سلطان از خواب بیدار شد بترسید و به یعقوب مخاطب یدریا خان واقع شب را بیان کرد و گفت که دل من ناطق برانست که بهادر خان بیاید و میان ما و او جنگ واقع شود -

صاحب تاریخ بهادرشاهی مینویسد که دریاخان این خواب را ^۱ یوسف بن لطف الله گفته و یوسف بمن گفته - همچنین تسلسل پیدا کرد تا شهرت گرفت - القصه از ساعتی سلطان از برای چوگان بازی سوار شد - چوگان باخت یک پهر روز گذشته بود که بمحل تشریف آورد - طعام خورد بعد آن قریب دو پهر تکیه فرمود هر کس بدیره خود رفت -

نقلست از خدمت سید جلال منورالملکی که چون سلطان از چوگان بازی مراجعت فرمود من و برادر من سید برهان الدین

ب ^۱ بمن گفت

ب ^۲ "یوسف بن لطف الله..... تسلسل پیدا کرد" نیست

عمادالملک شمشیر کشید - عمادالملک گفت که سید حرام خوار مشو
سید گفت که خرام خوار توئی که ولی نعمت خود را کشتی سید
شمشیر بر ملک انداخت بسقف رسید - شمشیرش شکست سید
تیز دستی کرده بارجم شکست را بر سر ملک زد اندکی زخم کرد
سید را و ملک^۱ مسعود را نیز همدرینجا کشتند و کان دلی فی
تاریخ اربعه عشر شهر^۲ شعبان سنه اثین و^۳ ثلاثین و تسعمایه -
سبکان الله سلطان سکندر که بان دبدب و کبکب از بازار گذشته
بمحل خود آمده بود - ساعتی نگذشته میگویند که بالای
چهارپائی ناقص انداختم که پاهاش ازو بر آمده آویزان بودند
بر داشتیم بموضع هالول که^۴ بر دو گروهی شهر چانپانییر واقعست
برده بتخاک سپردند - ما احسن ما قیل -

بیست

^۵ سپهر بر شده پرویز نیست خون افشان
که ریزه اش سر کسری و تاج پرویزست

دو ساعت قبل ازین در میدان چوگان عالمی مترصد و منتظر
نگاه سلطان بود - و هر کس از برای منجرا خود را پروانه سان فی
نمود اگر همراه غلام کمینم خود هر جا هر کسی را میفرستاد قدم
از سر ساختم میرفت - میگویند آن وقت چهل کس جمع نشده
که بر جنازه سلطان نماز گذارد - از ملاحظه و ترس آن غلام بدنام -
القصر بعد از انکی سلطان سکندر را شهید کرد خود در حرمانخانه
سلطان مظفر در آمده نصیرخان پسر خورد مظفر که پنج شش
ساله بود او را آورده در کنار خود نشانده^۶ لشکر خود متفق باو بود
هم امرا و سپاه و حشم و خدم آمده سلام کردند - الا از امرا
سه کس بیعت نکردند - یکی خداوند خان مسند عالی که وزیر

د ۱ ملک بیرم

ب ۲ رمضان

ج ۳ "ثلاثین" نیست

ج ۴ هالول که مرقد بادشاهان سلف بود آورده مدفون
ساختند

د ۵ سپهر بر سر پرویز نیست زر افشان

د ۶ بر تخت نشست بلقب معبدشاه ملقب ساخت

میگویند که چون آن حرام نمکی در دریاخانه در آمد وقتی که بسرا پرده خاص رسید دید که دو نفر بیرون پرده نشستند - یکی سید^۱ علم الدین بن احمد بهکری نبیره حضرت شاه عالم بن قطب اقطاب سید برهان الدین و دیگر ملکی بیرم بن مسعود شطرنج می بازند - ملکی سوندها دربان گوشه پرده گرفته استاده است^۲ و ملکی پیر محل دار پائی سلطان زیر میکند - و سلطان در خواب استراحت رفته است - دیگر هیچکس نیست - خواست که اندرون پرده در آید - ملکی سوندها دربان گفت که سلطان در خواب استراحت است^۳ زیاده^۴ ازین حد نداشت که چیزی باو تواند سخن کرد چرا که حل و عقد دریاخانه تمام بدست این غلام نا فرجام بوده است - جواب ملکی سوندها نداد - ملکی^۵ بهادر را همراه گرفته در سرا پرده خاص در آمد - دست او را گرفته گفت شما شیشم که از پرتگال برای سلطان آورده اند دیده یانه و آن شیش را طرف پائین پلنگ سلطان آویخته بودند - خاصیتش این بود که هرگاه چراغ روشن میکردند عکس چراغ متعده دروی نمود چیزی عجوبه بود - بهادر حرام خوار گفت ندیده ام - دست او گرفته قریب پلنگ سلطان برد - بهادر اندکی ملاحظه کرد آن بی سعادت گفت که چه ملاحظه داری بزن - بهادر ناپکار شمشیر کشید^۶ درین اثنا سلطان بیدار شد گفت چیست - تا حاضر شدن آن بدبخت ضرب انداخت و آن نهال ریاض حسن و خوبی را دونیم ساخت -^۷ بعد آن کار ملکی پیر محملدار بیک ضرب تمام کرد و همون طور شمشیر برهنه خون چکان بدست گرفته او و عمادالملکی بیرون آمدند - سید علم الدین چون این حال بدید بر

- ج ۱ هلم بن سید احمد بهکری
ج ۲ دید که ملکی بر جلد سلطان را زیر میکنند و سلطان در خواب
ج ۳ و دیگر هیچکس نیست خواست که اندرون سرا پرده در آید ملکی رخصت نم داد
ج ۴ "زیاده ازین.....ملکی سوندها نداد" نیست
ب ج ۵ ملکی بهادر
ج ۶ "درین اثنا سلطان.....ضرب انداخت" نیست
ج ۷ بعد از آن کار.....همدر اینجا کشیدند" نیست

(باب بیست و پنجم)

بیان کور لمکی عماد الملک بی بصیر لسمت
بسلطان سکندر ابن مظفر

نقلست از ثقات گنجرات که روز جلوس سلطان سکندر بر تخت
بادشاهی خوش قدم نام غلام زر خرید بی بی رانی مخاطب
بعمدالملک چوب در دست گرفته اداهای وزیرانه بظهور فی آورد -
چرا که وقت بی بی رانی والده سلطان دست سلطان را بدست
او سپرده بود - ازان باز در خاطر شوم آن عاصی این بود که در عهد
سلطنت سلطان سکندر منصب و زارت بمن تعلق خواهد گرفت
القصر روز جلوس در محلی که مهاجنان شهر به مبارکبادی آمدند
وقت وداع عرض کرد که اگر حکم شود اینها باخلعت و تشریف
سرافراز شوند - سلطان گفت بخداوند خان الموسوم بتقاضی مسجد
که وزیر اعظم سلطان مرحوم بود بگوئید تا مناسب حال هر کدام
را بتشریف مشرف و ممتاز سازد - از استماع این سخن آتش
حسد در نهاد غلام نافرجام در گرفت - اما دران وقت هیچ نگفت
خداوند خان را طلبید آمده بیرون سرا پرده خاض ایستاد - عمادالملک
دیده تغافل کرد - خداوند خان بر خلاف قاعده تا دیری بیرن پرده
بایستاد - یکی از نزدیکان سلطان بعرض رسانید که خداوند خان
بیرون ایستاده است - سلطان گفت بطلبید آن وقت عمادالملک
خود را چنین ظاهر کرد که من از مقدم خان حاضر نبودم بادب
تمام باواز بلند گفت که خانجیو بیائید - خداوند خان آمد و سر
بقدم سلطان نهاد - و آب دیده شد - سلطان نیز گریان گشت و
خان را در کنار گرفت فرمود که منصب و زارت بدستور سابق
بر شما مبارکی باشد - خان عرض کرد که این غلام پیر شده التماس
آزادی دارد تا در گوشه نامرادی نشسته بدعاء دولت قاهره
اشتغال نماید - سلطان گفت غیر از شما دیگری سزاوار این کار
نیست خلعت و زارت بخداوند خان عنایت فرمود - ازین معامل
آتش حسد در جسد آن غلام تیزتر گشت -

سلطان مظفر بود و سلطان سکندر نیز منصب و زارتشی بحال
 خود داشت بود - دیگر مجلس^۱ ساقی فتاح خان^۲ بدهو شاهزاده
 ملی سند کم نسبت دایمی بسطان مظفر داشت و خواهر
 حقیقی سلطان سکندر منکوحه او بود - سیوم تاجخان^۳ نر پالی کم
 روضه مقدسه سلطان الاولیاء شاه عالم از عمارات اوست -

ج ۱ ساقی
 ج ۲ " بدهو " نیست
 د ۳ برنائی

داشت نازی لهر نام که محبوبم سلطان بود - میگویند که دران عصر هم عورات محرمات اتفاق داشتند که مثل نازی لهر زنی در حرمخانه هیج بادشاه گنجرات نبود - بلکه در تمام گنجرات مثل او زنی صاحب چال و نیکی خصال و خوش افعال و پسندیده حال نبود - و مثل سلطان سکندر جوانی خوش معاوره دران عصر ندیده -

نقلست که بعد شهادت سلطان سکندر نازی لهر باحرمخانه سلطان بهادر رسید و سلطان نیز باو گوشه خاطر میداشت - در محلی که سلطان قناعت مندو کرد تمام ملکی مالوه در حوزه تصرف خویش در آورد - روزی فرمود که در آوردوی ماو در شهر مندو آنچم از جنس دومی و پاتر و کمانچنی و پریشان ولولی باشد هم را حاضر آرید - طایفم طایفم بتعصب همدگر خود را اراسته و پیراسته مقدار هزار زن از هر قسم از هر ولایت حاضر آمدند - میگویند ازان میان اکثر صاحب چال و بعضی بقول جه پوری مثال بودند - سلطان بهادر یکم یکم طلبیده انعام نموده وداع کرد - دران اثنا شجاع خان که یکی از امراء مخصوص و مقرب سلطان بود عرض کرد که این هم خوبان جهان که جمع آمده بودند بدین صفت که -

بیت

زمزگان تیر^۱ و زابرو کمان ساز
هم باریکی بین و راست انداز

تیر نگاه هیچکدام ایشان به نشانه تعلق خاطر دریا مقاطر رسید یانه - سلطان گفت که شجاع خان من در حرم خانه خود حرق دارم که پیشی آفتاب چال او حسن ستاره مثال ایشان مناجو بست و مسلوب ترا خواهم نمود - میگویند بعد از چند روز سلطان در حال مستی بود از نازی لهر ادای سرزد که سلطان را ناخوش آمد به مرتبه که شمشیر کشیده زد دو نیمش کرد - دران حال وعده که بشجاع خان کرده بود یادش آمد نازی لهر را بلدکاف پوشیده و شجاع خان را طلبیده گفت که شجاع خان وعده آن

نقلست که عمادالملک بعد از چند روز خواجه سرای که کوتوال شهر اهداباد بود او را بی آنکه از سلطان اذن حاصل کند یا از خداوند خان استصواب نماید - از پیش خود بخطاب معب الملک مخاطب ساختن و اضافت منصب قرار داده پیش سلطان آورد و گفت که این خواجه سرا خدمت پسندیده میکند بنا بران بخطاب معب الملک سرفراز شده باضاف منصب نیز - سلطان گفت این خطاب که داده - من خورد سال نیستم عاقل و بالغم آنکه بی حکم من چنین کار میکند بد میکند - و عرض القاب خطاب تعلق بخداوند خان دارد که وزیر مهالک است - دیگری که درین کار دخل میکند بی حسابست - سلطان قبول نکرد و التماس را رد فرمود چون آن غلام سرکشی بود و لشکر باو اتفاق داشت خداوند خان بنابر مصلحت عرض کرد که برای خاطر عمادالملک خطاب باو عنایت شود یاضاف منصب وقت دیگر سرفراز خواهد شد - سلطان خاموشی که موصوف به نیم رضا است نمود - ازین صحبت غلام نافرجام بر آشفست و ازان باز در فکر کار سلطان گشت - از امرا و سپاه هر کدام که باو اتفاق داشت در پی تربیت و مرمت ایشان شد - و هر که باو کم اختلاط بود برفق^۱ و احسان دلهای ایشان بدست آوردن گرفت - میگویند که یکی یکی را بتخانم خویش میطلبید و احوال فی پرسید ازین قبیل که چند فرزند داری او تعداد میکرد - باز فی پرسید که کد خدا کرده یانم - حقیقت حال میگفت - اگر اظهار بیسامانی مینمود میگفت که از من قرض بگیر - و کار خیر فرزندان خود بکن - باین طریق زرها بمردم میداد و خط از ایشان گرفته باز در حضور ایشان پاره میکرد - یعنی باین طرز رقبات مردم را در سلک منت خویش در فی آورده عقد موافقت فی بست -

سلطان سکندر ازین حال غافل و در غرور جوانی و حسن و دولت و کامرانی آیدچنان مسرور و مبرور که روزی بروز عیدی مانست و شبش بشب براه بروز چیزها اختراع میکرد - مثل جامه سکندر شاهی و سپر سکندر شاهی و ریشی سکندر شاهی - از اسباب عیشی آنچم دل تصور کند هم مهیا - از آنچم حرقی

چون و قوفی شد ز عشقش شاه را
 خواند جائی عاشق گمراه را
 گفت چون عاشق شدی بر شهریار
 از دو کار اکنون یکی کن اختیار
 یا بترک شهر این کشور بگوی
^۱ یا زعشق من بترک سر بگوی
 چون نبود آن مرد عاشق مردکار
 کرد بیرون رفتن از شهر اختیار
 چون برفت آن ^۲ مفلسی از خویشتن
 شاه گفتا سر ^۳ بپریدش زتن
 حاجبی گفتا که هست او بیگناه
 از چه سر بریدنش فرمود شاه
 شاه گفتا زانکه او عاشق نبود
 در طریق عشق ما صادق نبود
 گرچنان بودی که بودی مردکار
 سر بریدن کردی اینجا اختیار
 گر ز من او سر بریدن خواستی
 شهریار از خون او برخاستی
 بر میان بستی کمر در پیش او
 حسن عالم بنده درویش او
 لیک چون در عشق دعوی دار بود
 سر بریدن چاره این کار بود
 این بر آن گفتم که تا هر بیغروغ
 کم زند در عشق مالا ف دروغ

ج ^۱ یا به ترک سر نگهدار آبروی

الف ^۲ مفلسی

ب ^۳ بپرندش

بود که آن حرم افتاب بجال بتو خواهم نمود - از قضاء الهی امروز فوت کرده در حال حیات خود او را ندیدی باری در حال ممات به بین که چه طور چیزی بود - لحاف را از سر او کشید - شجاع خان دید مثال افتاب بافق رسیده و چون شفق خون بگردش دویده و بسان قمر شفق گردیده خود را بر زمین انداخت - گفت هیاهات این چه واقع زاد و چه حادثه افتاد - سلطان نیز بسی پشیمان شد و سر بر زمین زد فایده نکرد و لهذا بزرگی گفتم -

بیت

۱ نه بیخ گندنا شد آدی زاد

که برند و دگر رویدز بنیاد

نقلست که هرگاه سلطان سکندر سوار میشد از زن و مرد هر که سلطان را میدید کارش بشیفتگی میکشید اما از ادب سلطنت بادشاهی مجال آن نداشتند که اظهار این معنی کنند - روزی ^۲ شخصی متعشق خود را چنان نمود که من عاشق سلطانم - این خبر بسمع سلطان رسید - سلطان او را طلبید و گفت که مردی نیک و بتعمی فی نماید باو بگوئید که صد اشرفی بتومیدهم ازین کار باز آئی و دیگر خود را چنین منمائی و الا میفرمایم که سرو ریشست تراشیده و بر خر سوار کرده آبرویت را در هر کوچه و بازار بپاشند - متعشق بزر راضی شد - سلطان زر طلبید و فرمود در خریطه کرده بگلویش بر بندند و سرو ریشش بتراشند و بر خر سوار کرده در کوچه و بازاری بگردانند تا هیچ مدعی دعوای دروغ نکند - بلی اگر رضا بر سوائی میدادی بچنین روز نمی افتادی - هر که از رسوائی گریخت عشق آبرویش بریخت - درین محل ایراد بیستی چند از ^۳ عاشق شطار شیخ فرید عطار قدمس سره مناسب افتاد -

ابیات

بوداندر مصر شاه نامدار

مغلسی بر شاه عاشق گشتم زار

ج ۱ "نه بیخ گند..... و ید ز بنیاد" نیست
الف ۲ متعشقی
ب ۳ شیخ

سردار نتوانستند کاری کرد - هر کس بر خاسته بجای و جاگیر خوبش رفت - چون مجموعه مواد او پرا گندگی پیدا کرد از روی چاره سازی بعمادالملک ایلچپوری نوشت که اگر درینوقت ابواب^۱ موافقت مفتوح داشته تا بقصبتم ندر بار و سلطان پور قدم رنجم فرمائید پاداش این سفر بزر معتدبه نموده آید و بهمین مضمون برانسانگا نوشت و زمین داران نواحی را نیز جمع نمود و باحضرت بابر بادشاه نیز عرضه داشت فرستاد و کومک در خواست -

صاحب تاریخی بهادرشاهی نوشت که درانوقت من در قصبت^۲ بدنگر بودم از اینجا این خبر را بنانجخان که در مقام قصبت دندوک بود نوشتم که عمادالملک از بابر بادشاه التماس کومک نموده و این امر باعث انتقال سلطنت از سلسله سلاطین گجرات خواهد شد - شما درین فکر براصل نمائید و به بهادرخان نیز این خبر نوشتن قاصدان جلد روانه ساختم -

دران ایام بهادرخان بنابر طلب امراء حکام اولک جونپور از مقام پانی پنته از سلطان ابراهیم که در مقام مذکور باحضرت فردوس مکانی بابر بادشاه مقابل داشت وداع ناشده متوجه جونپور گشته - در مقام^۳ باغ پنته^۴ آمده منزل گرفته بود که همدرین مقام پاینده خان افغان از پیمشی امراء مذکور نیز بملازمت خان رسید و عرض کرد که هم امراء اقطاع جونپور شما را بادشاه خود دانسته چشم براه مقدم عالی دارند و مرا بتخدمت فرستاده اند تا حقیقت حال^۵ بذروه عرض رسانیده دلالت بانصوب نمایم - مبارکست تاخیر نباید کرد -^۶ سلطان میخواست که روانه آنصوب گردد -

درین اثنا عریض خرم خان مشتمل باخبار وفات سلطان مظفر و جلوس سلطان سکندر بر تخت سلطنت رسید و نیز مرقوم بود

ج ۱ معیت

ز ۲ بیرنگر

الف ۳ باغ پنته - پانی پنته

ج ۴ در باغ شهر آمده نزول نمود

ج ۵ "بذروه" نیست

ج ۶ "سلطان میخواست.....گردد" نیست

نقلست که چون سلطان سکندر بر تخت، پادشاهی نشست از سادات^۱ و اکابر و اهالی هم کس بمبارکبادی رفتند^۲ الا خدمت شاه بده این شاه شیخنجیو بخاری که دران عصر قدوه سادات بتوه بودند بسبب^۳ نقاری که سلطان سکندر را با ایشان بود - آن اینست که چون بهادرخان از کنجرات انتقال نموده بولایت دهلی رفت - بعد از چندگاه حضرت شاه شیخ جیو برجهت حق پیوستند سکندر خان گفت که "پیر میرید جوگی هوا" یعنی پیر مردومیرید طبل آوارگی خورد - در جواب گفتند که پیر نموده بر حکم کریم الا ان اولیاء الله لایموتون - ولیکن ینقلون من دارالی دار - و میرید طبل آوارگی نخورد بر حکم آنکه سخن مردان رد نگرود و پادشاهی شما مثل سراب یا حبابست پایشی و بقائی ندارد - از استماع این سخن نقار در دل سلطان زیاده شد - و قصه بتوه که تعلق بوظیفه سادات عظام داشت تغییر داده بسید مسجد بخاری مخاطب بسادات خان که از فرزندان حضرت شاه عالم بودند داد - اما ایشان قبول نکردند و بعمل در نیاموردند - آخر الامر نتیجہ قول ایشان ظاهر شد که جمیع مدت سلطنت سلطان سکندر دو ماه و شانزده روز بوده - که عمادالملک خوش قدم غلام نمک حرام سلطان را بکشت - بزرگان گفتند که انہی هر کرا براندازی بادرویشان دراندازی - نعوذ باللہ^۴ منها - سلطان مرید سید سلطان بن حضرت شاه عالم بود -

القصر روز جلوس نصیر خان عمادالملک خلعت و اسپان و خطاب بامرا و سپاه داد اما جاگیر که نتیجہ خطابست تفویض ننمود - ازینجهت مردم گفتند که خطاب بی^۵ جاءگیر موجب فضیحتی است - آخر الامر اکثر امرا و سپاه ازین فعل^۷ شنیع او یعنی قتل سلطان سکندر بجان رنجیده تشنه خون او شدند - امابی

-
- ج ۱ قضات
ج ۲ و شرایط تهنیت بجای آوردند
د ۳ نفاق - ب نقاری
الف ۴ منہم - ج و بخطها
ج ۵ "سلطان.....شاه عالم بود" نیست
الف ۶ جاگیر
۷ شنیع

معین الدین افغان که بعد از شهادت سلطان سکندر از گنجرات روانه بخدمت بهادرخان شده بود رسید - اخبارات شهادت سکندر خان و حرام نمکی عمادالملک و باز نصیرخان را بر تخت

صفحه
۲۵۲

سلطان ابراهیم ظاهر گردید - نسبت شاهزاده التفات کم کرد - بهادرخان استمراج سلطان معلوم نموده بی رخصت سلطان عنان عزیمت معطوف سلختم بجانب دهلی مطلق العنان گردید - در روزی که بیانی پنتم فی رسید آنحضرت ولایت پناه غوث الاسلام بوعلی قلندر المشهور شیخ شرف الدین پانی پنتهی بخدما مرقد خود در واقع رویا نمودند که بادشاه ملک گنجرات بارفقای خود پیاده صباع باین راه خواهد گذشت - باید که اسپ تنگ بست از سرکار تیار نموده و شمشیری از فلان بابت همراه کرده بسر راه بایستید - وقتی که آن بادشاه ازین راه برسد همین شمشیر پرکار بر میان ایشان بندید و بر اسپ کرده نزدیکی بمرقد ما منزل سازید تا هر چه مقدر است بظهور فی انجامد - چون آن مجاور خادم از عالم منام بیدار شد مابقی شب بذكر و مراقبه بگذرانید - بعد از ادای نماز فجر برخاستم بطویل آمد اسپ که ازو بهتر در طویل نبود زین موافق و انجام لایق بستم و شمشیر اعلا ز سلاح خانم برآورده بر سر راه رفته منتظر نشست - هر کدام از رهگذری که میگذشتند آن نورد بها مشاهده نمی کرد - هیچ اظهار نمینمود - تا بوقت نماز ظهر به ایستاد از ایشان علامتی پیدا نه شد به تنگ آمده میخواست که بر گردد - درین اثنا جماع از جوانان از دور نمایان شدند - در انتظار ایشان ایستاد تا که رسیده آمدند - این مرد از سیمای ایشان معلوم کرد که ظاهرا بادشاه گنجرات در میان ایشان باشد آمده بود - یاران در میان شما بادشاه گنجرات کیست - اولاً هم استبعاد گرفتند که شاید غرض دیگر داشته باشد - چون هم را منکر دید گفت انکار میکنید که من از فرموده حضرت شیخ شرف الدین پانی پنتهی شما را استقبال کرده ام که امشب در عالم رویا بمن گفتند که بادشاه گنجرات بایاران خود پیاده فی آید اسپ با زین و انجام و شمشیر از سرکار ما ببرو او را شمشیر بستم و سوار نموده نزدیکی مرقد ما فروز آرید من بنابران اسپ و شمشیر آورده ام - اگر در میان شما

که اسرا و سپاه خواهان مقدم ایشانند - اگر درینوقت بسرعت خود را رسانید یقین است که امر سلطنت راجع به بندگان ایشان میگردد - که از سلطان سکندر سپاه و رعیت هم ناراضی اند - بعد از وصول به ریاض سه روز در همان مقام قیام نموده رسم غزا بجا آورده روز چهارم پاینده خان را وداع کرده از آنجا بطریق ایلغار متوجه سمت گجرات گشت - ^۱ چون ^۲ بجیتور رسید علینشر پسر

الف ^۱ و کیفیت رسیدن اخبار وفات سلطان مظفر و جلوس سلطان سکندر بر سریر سلطنت ولایت گجرات برسم آبا و اجداد بروایت دیگر چنین ثبوت پیوسته که شهزاده بهادرخان بواسطه حسد و حقد سکندر خان و برخصت پیر خود از اولکم گجرات انتقال نموده بمقام ایدر رسید - و از ایدر بقلعه چیتور آمد و در چیتور چون واقع عجیب و حادثه عزیب واقع شد - خبر رسیدن بهادرخان تا به چیتور انتشار یافت چنانکه این خبر پرخطر بسمع مبارکی سلطان مظفر هم رسیده بود - اما اخبار ایشان بعد از انتقال از چیتور هواخواهان ایشان از امرایان گجرات هیچ کسی ندانست که کجا تشریف شریف خود ارزانی میفرمود - اما شاهزاده از رانا سانگا وداع نموده بدهلی آمد و بزیارت مرقد حضرات ائمقام ماند شده بمقام پانی پنهر رفته سلطان ابراهیم لودی را ملازمت کرد - چون روز جنگ معدودی از مغولان لشکر حضرت فردوس مکانی بابر بادشاه جهان افغانان را گرفته و دست بقفا بسته و طناب در گردن کرده از میان میدان حرب میبردند باوجودیکه سلطان خود در مقدمه لشکر بود هیچ کس از دلاوران یارای مستخلص آن جهان مظلوم نداشتند - شهزاده بهادرخان با رفقای خود شمشیرها علم کرده بر سران مغولان رسیده دست بر شمشیر و خنجر کرده بنوعی جلالت نموده که آن فرقه غالب مغلوب گشتند - آن افغانان اسیر را خلاص ساخته بفوج سلطان ابراهیم ملحق گشتند - بنابراین هم امرایان که شجاعت از شاهزاده دیدند اتفاق کردند که سلطان ابراهیم بدمزاجی پیدا کرده بهتر آنست که او را شربت فنا راست کرده براه عدم فرستیم و شاهزاده بهادرخان را بر تخت دهلی اجلاس نمایم - شمه از فکر امر

الف ^۲ چیتور

چاند خان اسم ابراهیم خان روانه رکاب گردید - از اینجا بدونگرپور تشریف آورد - از استماع این خبر تاجخان از مقام دندوک متوجه ملازمت شد - درین اثنا لطیف خان شاهزاده بخواستی دندوک آمده و بتاج خان ^۱ پیغام فرستاد - آنکه اگر خان بمن موافقت کند جمیع مهم ملکی گنجرات باختیارخان مفوض میدارم - تاجخان برای لطیف خان خرجی فرستاد و عرض کرد که من پیش ازین به بهادرخان خود را مربوط ساختم ام الحال خلاف این برخود نمیتوانم قرار داد - لایق اینست که شما الحال خود را بگوشه کشید -

ما هواخوان بهادر هستیم - اما نمی دانیم که او کجا رفته
 اگر به همت شما احوال شهزاده معلوم ما شود ممنون
 ابد خواهیم شد - شیخ فرمود شما کتا بتی که خواهیم
 بیارید تا ما از هرجا که خواهد بود جواب می طلبم
 ایشان خوشحالی نموده از شیخ وداع شده رفتند - روز
 دیگر هم امراء مذکور عرض داشتی مشتمل بر حکایت
 و متضمن باخبارات گنجرات و بی وفائی عمادالملک و
 هواخواهی خود نویسانیده شام روز دیگر بتخانه آن شیخ
 رفتند - شیخ بحضور ایشان دختری هفت هشت سال
 لباس سرخ پوشانیده و در پیش او آئینه نهاده خود
 بدعوت اسماء الله تعالی شروع نمود و آن عرض داشت
 ایشان را در بنا گوش آن دختر بخوانید و نیز نویسانیده
 بود که از مطالعہ عرض داشت جواب را که منبری بر
 حقایق باشد نوشته بر زمین اندازید تا قاصدی که
 برده است بما میرساند - او را در انتظار مدارید عرض که
 چون دعوت شروع نمود لشکر پریان در آئینه نمودار
 شد - بعد ازان که بادشاه ایشان پیدا شد دختر
 شیخ را خبر داد که اکنون بادشاه با تخت و حشم
 آمده اند و عرض می کنند که سبب طلب چیست - شیخ
 گفت دعاء ما رسانید و به پرسید که شما بر همه چیزها
 و جای ها خبردارید هیچ دانسته آید که بهادرخان
 شهزاده کجا تشریف دارد - بادشاه پریان گفت الحال که
 ما بخدمت شما می آمدیم بهادرخان را برفقای خود در
 باغ پانی پنته دیدیم که طعام خورده در تهیم استراحت
 بودند - شیخ فرمودند اکنون کتابی که در گوش این دختر
 است حکم کنید بدوکسی تابه شهزاده بهادرخان رسانیده

صفحه
۲۵۳

اجلاس نمودن یکی یکی بیان کرد - خان گفت انشاء الله تعالی چون بمشهادباد برسم آن حرام نمکی را بردار کشم و از آنجا تیزتر روانه گشت - چاندخان شاهزاده که همراه بود همانجا مانده - برادر

صفحه

۲۵۳

کشید موصوف بصفات مذکوره باشد اینک اسپ و اینک شمشیر باید که خود را ظاهر کرده برین اسپ سوار شود تا بمنزلی که فرموده اند ببرم - بهرحال بهادرخان خود را ظاهر کرده براسپ سوار شده شمشیر بسته همراه آن متجاوز آمده بنزیارت مرقد آن حضرت شیخ فایز آمده در حجره که قریب بمرقد بوده فروز آورده شرایط سهمانداری را بنجا آورد - بعد از دوسم روز شهزاده از آنجا برآمد در باغی که منسوب باسم حضرت شیخ است نزول فرمود - کیف ماتفق چند روز اقامت نمود - القصر چون عمادالملک سلطان سکندر را کشت و شهزاده نصیرخان را بعصره آورد - تاجخان به عمادالملک ساخت و بگوشه خانه منزوی شد - مرا واقع طلب شب بخانه او رفتند مشورت نمودند - بعد از شکوح عمادالملک بایکدیگر گفتند هیچ کسی میداند که شهزاده بهادرخان کنجا رفته باشد - بعضیها گفتند تا به چیتور شنیده شد - بعد ازان ندانستم که کنجا رفته - باهم گفتند نوعی شد که خبر ایشان بیاییم که کنجا اند تا قاصدان جلد رفته فرستاده ایشان را بطلبید - یکی از حاضران گفت آن طرف سابرمندی در فلان پوره سیدیست مرتاض و صاحب اسم و استحضار برین دارد و شنیده شد که حکم او برین بسیار غالب است - چنانکه جواب کتاب را از هر ولایتی که باشد می طلبد - اگرچه آن ولایت دور دست باشد - تمامی یاران باهم قرار دادند که بیایند ایشان را ملازمت کنیم - از مطابق واقع باشد چه بهتر باشد - تاجخان تربالی بنخداوندخان مسندعالی فتحخان شاهزاده ولایت سند و امرای دیگر که جمع شده بودند برخاسته برخانم آن مرد زاهد آمدند - بعد ازان که خبر رسید که فلان و فلان برای دیدن شما آمده اند آنبزرگوار از ویرانه خانه خود برآمده شرط تواضع نسبت هرکدام ایشان بنجای آورده - بعد از تواضعات رسمی قدم رنجه فرمودن اعزه برسید - هم بعرض رسانیدند که حرام نمکی عمادالملک حوشقدم شنیده باشید اکنون

بن لطف الله و راجی محمد بن فرید و ملکی مسعود و امثال ایشان که از ترس عمادالملک گریخته گوشه گرفته بودند آمده ملازمت نمودند - از اینجا بموراسه نزول اجلال نمود - و از موراسه بهرسول و از هرسول به سنکار^۱ گانو آمد - درین منزل^۲ خورم خان و رضی الملکی و اکثر امراء مظفر شاهی آمده بشرف پایبوس مشرف شدند - روز دگر بموضع نهرواله قبضه بارگاه افراخت -

صفحه

۱۵۶

برسید در اینجا مقام کرده قاصد بها بدوانید - مائهای امرایان هواخواه ما مراتب بادشاهی که لازم تخت سلطنت است همراه کرده به استقبال آئیم - شهزاده بهادرخان از جای و مقام خود و عزیمت خود در کاغذی به پیچیده بر زمین انداختند - چون نیکی نگاه کردند آن کاغذ را از نظرها غایب شد اما ندانستند که چه شد القصه تلجنگان و خداوند خان و امرا بان دیگر هنوز در ملازمت شیخ نشسته بودند که کاغذی در بناگوش آن دختر ظاهر شد - شیخ آن کتابت را بدست امرایان داد هر کدام امرا بصد هزار آفرین و تهنیت مقصود خود حاصل کرده از ملازمت شیخ برخاسته بتخانه خود رفتند از روز دیگر در استعداد جمع کردن اسباب بادشاهی از تاج و تخت و انچه لازم سلطنت مشغول شد و شهزاده بسبیل ایلغار متوجه بتجانب گجرات شدند و چون به چیتور رسیدند

ج^۱ سنکار کانونالف^۲ خرم

القسم از استماع خبر مقدم بهادرخان و رجوع کردن امرا
 عمادالملک و موافقان او منزلزل شدند - عمادالملک عضدالملک ابرص
 را سیصد اسب از پایگاه سلطانی و پنجاه فیل از فیل خانم داده
 به تهنه مورا سه تعیین کرد - که آنجا باشد و هیچکس را نگذارد که
 پیش بهادرخان برود - عضدالملک روانه انصوب شد - درین حین
 رضیالملک و خرمخان از متحدان بر آمده بقصد ملازمت
 بهادرخان روانه شدند - بهادرخان ^۱ میکهریج عرف معهودنگر
 تشریف آورد - بعضی مخصوصان خان اسهم اعظم بن ملک یوسف

صفحه

۲۵۵

همین زمان جواب را بما برسانند - بادشاه پربان دو پری
 را حکم کرد که این کاغذ در باغ پانی پنته شهزاده بهادرخان
 رسانید و جواب بیارید - اگر در خواب باشد ببالین او
 بمانید تا بیدار شود و آن را مطالعه فرماید - عرض که من
 در انتظار آمدن شما نشستم - بهاء حاضرین بی دیدند
 که کاغذ از سرگوش آن دختر غایب شد - شبنم باین
 امرا در حکایت مشغول گشتند - اینجا شهزاده بهادرخان
 متفکر و متردد که ازان تاریخی که از سوئی گنجرات جدا
 شده ایم اصلاً و قطعاً از حقایق آن جایی معلوم ما
 نکردید - در همین تفکر بخواب رفته شخص که کاغذ را
 برده بود کتابت را در تم بالشی نهاده تا وقتی که خان
 مذکور از پهلوی پهلوی برگردید آن طومار کاغذ بدست
 آمد - چشم جهان بین که بخواب ناز مشغول کرده بود
 بکشد دید که طوماری از کاغذ است از خدمتگاران
 استفسار فرمود کسی قبول نکرد من نهاده ام - چون شمع
 خاموش کرده بودند از یاران پرسید که این چه کاغذیست
 بکدام یکی از شمایان اینها نهاده - همه منکر شدند
 بهر حال چراغ روشن کرده آوردند چون مهر از سراو
 کشادند عرض داشت تاجخان ترپالی بخداوندخان
 مسندعالی و غیره از امرایان گنجرات است که فرستاده اند
 نهایت قاصد را ظاهراً ندیدند - بهر حال تمامی حقایق
 گنجرات مطالعه فرمود - از فوت پدر و شهادت افسوسها
 ظاهر کرده در حاشیه او نوشته دیدند که در هر جا که
 هستید - جواب این عریض را نوشته بر زمین اندازید
 تا بما خواهد رسید و شما بزودی عنان عزیمت خویش
 را بجانب گنجرات معطوف دارید - چون بمقام جالور

آمده سلطانرا ملازمت نمودند - صاحب تاریخ بهادرشاهی نویسد که صباح عید سلطان بمن حکم کرد تا فیلان را آراسته و پییراسته بر دربار حاضر آوردم - سلطان بعد غسل سر و پای پوشیده آمده در منحل سنگار مندب که در و دیوار او همه مطلا بود جلوس فرمود - تاجخان و امرا را بقدر حالت هرکس خلعت نوازش فرمود - آن روز سی و دو نفر بتفصیل آسای ذیل بخطاب مخاطب گشتند -

خرم خان بن ^۱ سکندر خان بخطاب ^۲ صفدر خان پسر خان خانان بخطاب ^۳ خانخانان عالم خان بخطاب نظام خان سعیدالملکی بخطاب شمس خان پسر نظام خان بخطاب مبارزالملکی پسر شمس خان بخطاب سعیدالملکی ملکی تاج چال بخطاب وجیه الملکی ملکی قطب حاجی بخطاب اقبال خان بهاولملکی بخطاب الغ خان مجاهد الملکی بخطاب مجاهد خان ناصر الملکی بخطاب قتلغخان پسر مجاهد خان بخطاب مجاهد الملکی پسر قتلغخان بخطاب ناصر الملکی مودودالملکی بخطاب تغلقخان - ملکی بدرالدین بخطاب مودودالملکی - ملکی رایب بن مجاهد الملکی بخطاب نصیرخان - ملکی شیر نصرت الملکی بخطاب حسن خان - ملکی مصطفی بخطاب سرانداخان ملکی تغلق فولادی بخطاب تیرانداخان ملکی مظفر بخطاب اسدخان پسر اسدخان بخطاب شایستخان - ملکی تغلق مذکور بخطاب تیغ خان سلیمان بن

ج ^۱ خرم خان بن سکندر خان بخطاب خانخانان نظام خان بخطاب سعیدالملکی ملکی تاج کمال بخطاب وجیه الملکی ملکی تاجی بخطاب لعلخان ملکی بدرالدین بخطاب مودودالملکی قطب بن رایب خان مجاهد الملکی بخطاب نصیرخان ملکی شرق نصرت الملکی بخطاب حسن خان ملکی مصطفی بخطاب سرانداخان ملکی مظفر بخطاب اسدخان سلیمان بن مجاهد بخطاب شایستخان ملکی خان تغلق مذکور بخطاب اثر درخان پسر ملکی لطیف مار دیوال بخطاب شرزه خان شمس الملکی بخطاب دریان خان چاند بهندیری بخطاب هزارخان کونیه کومل بخطاب رای رایان

الف ^۲ ملکی قطب تماچی

الف ^۳ خان جهان

(باب بیست و ششم)

ذکر طلوع ماهیج رایت بهادرشاهی و فروغ یافتن
ازان تخت مملکت بنائید آهی

صاحب تاریخ بهادرشاهی مینویسد که بیست و ششم ماه
رمضان المبارکی سنه اثنی و ثلاثین و تسعمایه در مقام موضع
مذکور تاجخان و مجاهدالملکی و سعیدالملکی و راقم این حروف و
اکابر و ادانی شهر معظم احمدآباد شرف بساط بوسی در یافتند و
از آنجا چترزه کرده باکوکیه و دبدبه بادشاهی سلطان متوج احمدآباد
شد و بدروازۀ کالوپور در آمده در شهر معظم احمدآباد تشریف
آورد - اول باحظیرۀ اجداد خود یعنی معجدهشاه - اجدشاه و سلطان
قطب الدین که در مانکی چوک واقع است رفت - و زیارۀ کرد بعد
آن در کوشی سلطانی که مشهور است باسم بهدررب انزلنی
منزلا مبارکوانت^۱ خیرالمنزلین گفته نزول اجلال فرمود شب بیست
و هفتم ماه رمضان المبارکی مذکور چیمع امرا بهمجلس سلطانی حاضر
آمدند برسم و آئین سلطان مظفر هر کدام رابقدر مرتبه او جائی
متعین شد نشستہ طعام تناول کردند - هر یکی بفر وجود باجود
سلطان شکرانه حق بجا آورد - شهر معظم احمدآباد را رواجی و
رونقی جدید پدید آمد - ملکی گنجرات که باجهت غروب اختر
سلطنت سلطانی زنگ ظلمات گرفته بود از طلوع آفتاب دولت
بهادرشاهی منکشف و متجلی گردید صورت تفرقه از دل اهل گنجرات
رخت بعدم کشید -

از استماع این خبر عمادالملکی باموافقان خود علوف یکساله نقد
از خزانۀ بادشاهی داد سوگند داد بمصطف که از معجودشاه بر
نگردند - امرا زر میگرفتند و از معجدهآباد بر آمده بشرف خدمت
سلطان بهادر مشرف میشدند - بهاءالملکی و داوادمملکی که از صناید
موافقان عمادالملکی بودند و در کشتن سلطان سکندر شریکی بر

که چم کند درین آثناء افتاب کبکیم بهادرشاهی در مسجد اباد طلوع یافت - میگویند یازدهم شهر شوال عمادالملکی از نصیرخان شاهزاده قطع نظر نموده بتخانم خود رفت دگر از نصیرخان خبری نگرفت - ششمن کوشکی سلطانی نصیرخان را بطریق چشم بندنگاه میداشت - میگویند پنج هزار کسی نوکر عمادالملکی بتخانم عمادالملک جمع شده قرار داده بودند که اگر سلطان بهادر بعادالملکی در مقام غضب شود ماجنگی بکنیم و کشته شویم - وقتی که رأیت بهادرشاهی در شهر سایم انداز شد دو یست یا سیصد نفر با عمادالملکی ماند - دیگر هم گریختن در خانهاء خود در^۱ آمد - اناکم اعیان بودند از شهر بدر رفتند -

و سلطان وقتی که از آب مهندری عبور فرمود مقید بلشکر [نشد لشکر هنوز نگذشت بود با چهار صد سوار و چند فیل که از آب گذشت بودند همراه خود گرفته ایلغار کرد چون بموضع هالول رسید اول زیارت سلطان سکندر کرد و تاجخان را با سیصد سوار پیشی فرستاده که خانهء حرمانخور قبل کنند - میگویند چون خبر بعادالملکی رسید که سلطان بهادر بهالول آمد خواجه مانکی بن جلال و یوسف بن مبارزالملکی گفتند که عمادالملکی فرار از قرار اولی است سلطان بهادر ترا زنده نخواهد گذاشت گفت چگونه گریزم که گرد و پیش من شمشیرها برهنه هبوطی نمایند - جنبیدن نمی توانم چه جای گریختن خون سلطان سکندر انچنان دامن گیر او شده بود که نتوانست قدم برداشت بعضی نقل میکنند که گفت که من در حق سلطان بهادر چه بد کرده ام که گریزم اگر سلطان سکندر را نمیکشتم سلطان بهادر چگونه با این دولت میرسید -

القسم تاجخان با سیصد نفر تاختم بتخانم عمادالملکی رسید آن بدبخت گریختن در خانه شاه جیو بن صدیق ششمن دیوان در آمده مختفی شد از هر طرف زیر کرده خاناش را بتاراج بردند - زن و دختر و کنیزی هم بتاراج رفت درین اثنا سلطان بشهر در آمد چون پیش خانم مسند عالی خداوندخان وزیر رسید خداوندخان

مجاهدالملکی بنخطاب منصورخان - ابو بن اژدرخان بنخطاب
 اژدرخان - پسر لطیف باریوال بنخطاب شرزه خان شمسالملکی
 بنخطاب دریاخان شمش بن قتلغخان بنخطاب حسین خان
 ۱ چاندبهدیری بنخطاب هزبرخان کونبها گوهیل بنخطاب رایان راؤ -
 ملکی صاحب بن مجاهدالملکی بنخطاب حسن خان -

بعد آن بر تخت فیل بر نشسته بعیدگاه متوجع شد - خلق
 تمام شهر شادان و خوششان زبان بدعا و ثناء سلطان بهادر
 کشادند - بعد آن دوم شهر شوال کوچ فرموده در مکانهای ۲ کهابنه
 دهلوزنزل اجلال فرمود و از اینجا بمسجداباد منزل نمود در انمقام
 معظمخان باچند امرا آمده پاوس کرد و از اینجا بواسطه طغیان
 آب سیدیپی در موضع ۳ سیهوج منزل شد - و از اینجا بقصم
 نریاد و در اینجا دو روز بمقام فرمود - مردم بسیار از مسجداباد آمده
 ملازمت می نمودند هرکس که از عمادالملکی زر خزانہ گرفته آمده
 بود - سلطان هم را باو بخشید - یازدهم شهر شوال از نریاد کوچ
 کرده بگذر موضع خانپور از آب مهندری عبور فرموده عمادالملکی
 عضدالملکی را بقصم بروده فرستاد - و محافظخان بقال زاده را
 بموضع ۴ دهنیج تعیین کرد بنجام خیال آنکه تا این دوامیر کم
 مانخلص و مخصوص ما اند جدا باشند - سلطان بهادر بها چیزی
 نخواست گفت -

بیت

جو تیره شود مرد را روزگار
 هم آن کند کش نیاید پکار

عمادالملکی لطیفخان شاهزاده را متخفی طلب نموده بود
 بجهت آنکه شاهزاده لطیفخان عاقل و بالغست اگر کار بجنگ
 انجامد چتر بر سر لطیفخان افراخته بسطان بهادر مقاومت
 نمائیم - لطیفخان شاهزاده موضع دهنج آمد - عمادالملکی متعجب

الف ب ۱ چاندبهدیری
 ۲ د کمدهرول - ج کمدهل
 الف ۳ سهوج - د سیونج
 الف ۴ دهنج

پهار حرام خوار که قاتل سلطان سکندر بود روز قتل سلطان از دست سید برهان الدین جراحت داشت چند روز مختلفی بود او را نیز گرفته آوردند سلطان حکم کرد تا پوست کشیده سردارشی آویختند -

عضدالملک و محافظ خان که در کوهستان پال گریختن در آمده بودند بالطیف خان ملحق شده و زمین داران آنصوب را جمع کرده خواستند که فتنه انگیزند، اما ماه طلوع بهادرشاهی روز بروز ارتفاع فی یافت نتوانستند کاری کرد - دست سخاوت سلطان بهادر تمام روز و شب مثل ^۱ ابرنیشان زر و جواهر فی بارید یکزمان امرا و سپاه را بامید بخششی سلطان خوش نمی آمد که بتخان روند هم در خدمت حاضر فی بودند -

دران ایام قاصط سالی بود سلطان لنگرهای متعدده تعیین فرمود و هرگاه خود سوار میشد بهر فقیر خیرات او کم از یکی اشرفی طلا نبود وضیع و شریف شهر بنار و تنعم بسر فی بردند - در اندکی روز آوازه سخاوت سلطان بمرتب شهرت یافت که نام حاتم در جنب او دون فی نمود -

شب چهاردهم شهر ذی القعدة سنه اسنی و ثلاثین و تسعمایتم برسم آبا و اجداد خویشی بر تخت بادشاهی جلوس فرمود وزرا و امرا را خلعتهای مکلف داد و سپاه را علوفه یکساله از خزانه انعام فرمود صد و پنجاه نفر بخطاب مخاطب گشتند بجهتم اختصار آسامی ایشان بتفصیل ذکر کرده نشد بعد ازان برخاست و صحبت باکابر و اشراف داشت - بعد از تناول طعام بقدر حالت هر کدام تشریفات و انعامات ارزانی فرمود - هم کسی شادان و خوشان بتخانهای خویشی آمدند و زبان بدعا و ثناء سلطان کشادند امر وزارت مفوض بتاجخان گردید -

بعد از چند گاه خبر رسید که عضدالملک و محافظ خان به شاهزاده لطیف خان پیوسته بطرف ندربار میخواهد فتنه برپا کند تاجخان را حکم شد که فوجی بدفع آنها تعیین نماید تاجخان عرض کرد که سزاوار این خدمت غازیتخان بن احمدخان است -

پاپیوس مشرف شد و روانه رکاب سعادت گشت چون قدم بکوشی سلطانی نهاد تاجخان آمده بعرض رساند که خانه حرامخور بتاراج داده شد اما حرامخور را در خانه نیافتم شاید در شهر جای پنهان شده باشد سلطان قیصرخان و کبیرالملک کوتوال را حکم کرد که تفحص نموده پیدا سازند سلطان بدولت اقبال در کوشی سلطانی نزول اجلال فرمود - نیم گهری نگذشتم بود که غلامان خداوندخان عمادالملک را گرفته و دست بر کتف بسته و سر برهنه بصد خواری کشان کنان بر دربار حاضر آوردند - حکم شد تا در حنجره مسل دلکشنام حبس کردند - بعد آن بتاجخان فرمود که ازین حرام خور بپرسید که چرا برادرم را کشتی چون تاجخان فرمود که ازین حرام خور بپرسید - ازو پرسید گفت من چکنم هم برکشتن سلطان سکندر متفق شدند تاجخان گفت که تو خود غلام واکم سلطان سکندر بودی راه اتفاق بمخالفتان چر اپیمودی - دم نزد حاضران هم اسناد لعنت باو نمودند - سلطان در محلی که سلطان سکندر را شهید کرده بودند در آمد -

صاحب تاریخ بهادرشاهی مینویسد که سلطان مرا فرمود تا تاجخان را از محل دلکشا طلبیده آوردم سلطان مقتل سلطان سکندر را بتاجخان نمود و نعره زد که این بد قدم غلام را فردایش در بار بردار کشند و سیفالدین و علی که هم مشورت آن حرام خوردند آنها را پاره پاره سازند - ^۱ میگویند چون عمادالملک را بتجانب دار کشیدند یکی گفت کلمه توحید بگو گفت چگونه بگویم که زبانم نمیگردد آری کسی که باولی نعمت خود چنین عمل کند جای آنست که در دین و دنیا چنین خراب و خوار گردد -

تاریخ شیزدهم شوال عمادالملک را باسیفالدین و علی بدار کشیدند و همان روز فتوحالملک بن ملک توکل که بنده مسعودشاهی بود او را بتخطاب عمادالملک مخاطب فرمود - و بوزیری عارض مهالکی سر افراز ساخت - در اندکی مدت جمیع بدبختان که در کشتن سلطان سکندر یار بودند بخواری و زاری کشته شدند

ج ۱ - "میگویند چون..... خراب و خوار گردد" نیست

بهادری در عمق یک کاسه سم نیز طریق بجز فلان گردید - و در
گورانب گنبد سلطان مسکن در لنگر بقا فروهشتم در بطن ماهی دفن
قرار گرفت -

الفصل در ماحلی که قیصرخان را بامراء مذکور در قید کردند
اوازه برهم خوردگی باقصای گنجرات رسید^۱ درین اثنا رایسنگی
راج پال قصبه دھود را آمده تاخت - چون این خبر بسطان
بهادر رسید تاجخان را تعیین کرد تا تمام ولایت پال را بتاؤد -
درین اثنا شرف الملک خدمتگاران سلطان را که اقبال خان در ایام
بادشاهی سلطان سکندر مرحوم بقلعه مندو برده بود از آنجا آورد -

الفصل تاجخان در کوهستان پال در آمد و تمام ولایت رایسنگی
را با خائی سیاه یکسان کرد^۲ و قلعه ملاذ اورا ویران ساخت یکماه
تاجخان در ولایت پال بود میگویند درین یودش یکی کش از
سپاهیان تاجخان اسمن محمد بدرجه شهادت رسیده باقی
هم لشکر سالم و غنم مراجعت نموده آمده بشرف پایتوشتی
مشرف شد -

بعد آن پانزهم ربیع الاول سنه ثلاث و ثلاثین و تسعمائیه
سلطان بهادر بصوب کنبایت بغرم شکار متوجع شد چون بکنبایت
رسید از پسران ملک ایاز که ذکر او سابق گذشتہ الیاس نام آمده
ملازمت سلطان کرد - و عرض داشت نمود که اسحاق برادر کلان
من از اغوی زمین داران سورتهم باقی شده خانمان خود را خراب
کرد - از^۴ نوانگر لعین با پنچ هزار سوار بحوالی بندر دیو آمده بود
باراده انک از مکر و دغا اندرون جزیره دیو در آید بعد آن انچه
از جنسی مسلمان در شهر باشد بچه سپاهی وجه ستوداگر بر آورده
دیوز ابکفاز نابکار مسلم دارد چون ازین حال متحمود^۵ آغا میر بآمر

ج ۱ "درین اثنا..... پال را بتاؤد" نیست

د ۲ راجه گوپال

ج ۳ "و قلعه..... ویران ساخت" نیست

ج ۴ نوکران تاپنچ هزار

ج ۵ آغا میر

حکم شد که روز جلوس منصب غازی خان ده بیست حکم شده بود الکمال اضعاف آن عنایت فرمودیم - بعد آن غازیخان را با لشکر ابنوه تعیین صوبه ندر بار فرمود - بعد عیدالضحی شجاعالملک المسمی راجی محمد گریخت - و در پال پیش لطیفخان شاهزاده رفت -

عاقبت الامر تاجخان بعرض سلطان رساند که فرار شجاعالملک با اتفاق قیصرخان واقع شده - سلطان گفت اگر واقع چنین است قیصرخان را باید گرفت تاجخان عرض کرد نه تنها قیصرخان را بلکه ^۱ الغنخان و داورالملک را نیز که در قتل سلطان سکندر با عمادالملک ستم شریک بودند و الحال با لطیفخان مراسلات دارند - چون این معنی تحقیق سلطان شد الغنخان را که بر سر لطیفخان تعیین میکردند بر طرف ساخته هر سه کس را گرفته فرمود گردن زدند - و این واقع در سنه جلوس یعنی اثنین و ثلاثین و تسعمایه بوده -

بعد از چندگاه عریضه غازیخان رسید بمضمون آنکه عضدالملک و محافظخان و بهیم راجه پال با لطیفخان یکجبهت شده آمده موضع از مواضع سلطان پور را نهیب و تاراج کردند چون این خبر به بنده درگاه رسید بر سر ایشان رفت جنگ عظیم واقع شد از یمن دولت بادشاهی عضدالملک و محافظخان رو بگیریز نهادند و راجه بهیم با برادرش کشته شد و ^۲ لطیفخان زخمی بدست افتاد سلطان بهادر معتبالملک را بایلغار فرستاد - تا لطیفخان را پیارد معتبالملک لطیف خانرا گرفته متوجه ملازمت سلطان شد - در منزل ^۳ مرعدره لطیفخان وفات یافت و همانجا دفن کردند بعد از چند روز انتقال نموده بموضع هالول در گنبدی که پهلوی گنبد سلطان سکندر واقعست بخاک سپردند - بعد آن ^۴ کشتی وجود نصیرخان با فلک هستی سه شاهزاده دیگر از صر صر غیرت

ج ۱ الیفخان

ج ۲ "و لطیفخان..... را پیارد" نیست

ج ۳ هر خدره

ج ۴ کشتن آن

معظم احمدآباد متوجه شد - درین اثنا بسمع اعلی رسید که رانا پسر خورد اسم^۱ بکماجیت را مع خدمتی بخدمت فرستاده - القص از دیو بقصبه^۲ تلاحم آمد و ازانجا به بندر کوک رفت و ازانجا ایلغار کرده راست تا بشهر معظم^۳ محمداباد آمد - در راه هیچ جا منزل نکرد پسر رانا سانگا آمده به پابوسی مشرف شد -

تا یکماه سلطان در تختگاه خویشی بعیشی و عشرت گذارند بعد آن باحمداباد^۴ تشریف آورده سه ماه در احمدآباد اقامت فرمود بعد آن بکنبایت تشریف آورد سه روز در کنبایت مقام کرد و ازانجا بشهر معظم محمداباد تشریف برد و بعد از چند روز بصوب نادوت عزم شکار فرمود راجه آن حدود آمده بساط بوسی کرد بعد آن بطرف بندر سورت عنان عزیمت معطوف فرمود از سورت بر کشتی نشسته برانیز تشریف برد و باز^۵ سورت آمد و ازانجا ایلغار کرد در یکی شب و یک روز بمحمداباد تشریف آورد چهار ماه^۶ بشکال در چانپانیر یعنی محمداباد گذارند بعد بشکال پسر رانا را رخصت فرمود - تا روانه چیتور گردید -

و در سنه اربع و ثلاثین و تسعمایه باز بسیر جزیره دیو تشریف برد و آنجا چند روز بعیشی و عشرت گذارند بعد آن شعی سوار شد و اطلاق عنان مرکب فلکی گرد بصوب کنبایت نمود و تمام شب ایلغار کرد و بوقت طلوع آفتاب بکنبایت تشریف آورد دران ایام ره نوردی سلطان در میان اهل عالم ضرب المثل شده بود - کسی که راه بسیار در مدت کم طی میکرد - او را میگفتند که ایلغار بهادری کرده القص چند روز در کنبایت^۷ مقام کرد باز ازانجا کشتی سوار به بندر^۸ کوکه تشریف برد از کوکه باز عزیمت دیو

د	۱	بکماجیت
الف ذ ج	۲	تلاحم
ج	۳	احمدآباد
الف	۴	رفت
الف ج	۵	سورت
الف	۶	بشکال
ج	۷	"مقام کرد..... از کنبایت" نیست
الف	۸	کوهک

وقوف یافت جهازات را بهردان جنگی باتوپ و تفنگ پر کرده
مقاومت نمود بیکی مرتبه آتشی بازی را سردادند - هندوان بسیار
کشتند شدند -

از استماع این خبر سلطان بهادر از کنبایت بکوچ متواتر روان
۱ اولکه سورتهم شد روز اول بموضع ۲ میتلی منزل نمود - و روز
دگر از آنجا بمقام کوندی - و از آنجا بدندوکم - و از آنجا
برانپور - و از آنجا بنجسدون - چون اسحاق شنید که سلطان خود
فی آید رو بگریز نهاد و از سرحد سورتهم بر آمده بصوب رن یعنی
خلاب شور روان شد - القص سلطان از قصبه جسدون بقصبه ۳ بانساوار
آمد و از آنجا بقصبه دیولی - دیولی قصبه ایست بر پانزده گروهی
قلعہ جوناگده - و درانمقام خبر شنید که اسحاق بسوی رن
گریزان شد - خانخانرا حکم شد که تعاقب آن عاصی نماید
میگویند که چون اسحاق قریب برن رسید تغلقخان که طرفدار
ولایت موربی بود از موربی بر سر اسحاق دوید اسحاق برگشته
جنگ کرد تغلقخان شکست یافت درین حین شنید که
خانخانان فی آید گریخته از رن گذشت خانخانان بر کنار رن
مقام کرد -

القص سلطان بهادر بعد از وداع خانخانان ده روز آنجا مقام
فرمود - و از آنجا مراجعت نموده بقصبه منگلور تشریف آورد و
از آنجا بموضع ۴ چوروار و از آنجا بقصبه ۵ بتن دیو و از آنجا بقصبه
کورنیار و از آنجا لشکر را حکم کرد تا در ۶ نواکر یعنی در دلواره
منجم گردد و خود بسیر دیو قدم رنجم فرمود - پسر دیگر ملکی
ایاز اسم طوغان که در دیو بود بساط بوسی کرد سلطان تا یک ماه
در دیو توقف فرمود بعد آن دیو را بعهدۀ اهتمام قوامالملک تفویض
نموده و جوناگده را بمجاهدخان ۷ بهلیم داده و خود بصوب شهر

- ج ۱ "اولکه سورتهم" نیست
ذ ۲ منبلی - ج "میتلی" نیست
ج ۳ بانساوار
ج ۴ چوردار
ذ ۵ بتن در دلواره و از آنجا بقصبه کورنیار
الف ج ۶ نوانگر
ذ ۷ بهلیم

عین‌الملک و غیر آن اتفاق نموده با عمادالملک جنگ کردند =
 عمادالملک شکست یافت بعد آن عرض داد که عازم بخارا
 بمضمون آنکه عمادالملک از زمان سلطان مرحوم مغفور سلطان
 مظفر تا زمان سلطان مامخلص و منقاد این درگاه است - هر سال
 فیلان حاج نوری را پیشکشی میفرستد - امراء دکن اتفاق نموده
 از روی عنف او را از ولایت بر آورده اند = و حال آنکه او غیر از
 درگاه سلطان ملاذ و مدح ندارد - والا امرا علی و عمادالملک نیز عرض
 داشت ارسالی داشتیم عرض احوال خود نموده بود از استماع این
 مضمون سلطان گفت که امراء دکن ظالم اند - و عمادالملک مظلوم
 حمایت مظلوم بر بادشاه دین‌دار لازم است -

بمجرد وصول عرایض چهاردهم شهر ذی الحجه سنه مذکور در
 عین بشکال سلطان کوچ فرمود و در هالول منزل کرد و از آنجا بهر
 طرف طلب سپاه فرمانها فرستاد - و خود توقف فرموده درین اثناء
 عرض داشت دیگر از عمادالملک رسید بمضمون آنکه در قلع
 ۱ بنهری متعلقان من ۲ محصر شده بودند آخر الامر قلع بدست
 آنها افتاد - از استماع این خبر سلطان فی الحال کوچ کرد و در ماه
 محرم سنه خمس و ثلاثین و تسعمایتم در پروده تشریف آورد -
 و یکماه در آنجا بجهت اجتماع لشکر توقف فرمود -

صاحب تاریخ بهادرشاهی فی نویشد که من در آنوقت داروغه
 کناییت بودم بطلب من نیز فرمان صادر شد آمده در لشکر
 ملحق شدم - هر چه نوشته ام از روی معاینه نوشته ام و آن
 اینست که چون لشکر جمع شد سلطان از پروده کوچ فرمود -
 درین اثنا جعفرخان پسر عمادالملک آمده بیابوسی مشرف شده
 سلطان او را بسی نوازشی فرمود و استمالت نمود - بعد آن
 چون به ندر بار لشکر ۳ ظفر اثر رسید عمادالملک و محمدخان
 آمده ملازمت نمودند - سلطان نوازشها نمود - کمر و شمشیر
 مرصع با چتر زر به عمادالملک عنایت کرد و از آنجا کوچ فرموده بقلعه

ذ ۱ بنهری - ج ثمرنی

الف ۲ متحصن - ج مختصر

ب ۳ فتح آثار

فرمود دو روز در دیو مقام کرد و از آنجا بکشتی سوار باز بکنبایت
آمده از کنبایت عزیمت تیختگاه خود فرمود - و حکم عمارت حصار
چهران پناه شهر^۱ بروج نمود بعد آن بصوب ولایت باکر لشکر کرد
چون بمقام^۲ میگریج نزول احوال فرمود راجع دونکریور آمده ملازمیت
نمود - از آنجا سلطان بدونکریور لشکر کشید - چند روز بر کنار
حوض دونکریور شکار ماهی کرد - و لشکر بر بعضی زمین داران
انحدود فرستاد تا ولایت ایشان را نهب و تاراج کردند -
بعد آن سلطان مراجعت فرمود باحدنگر آمد و از اجدنگر از برای
زیارت جد کلان خود یعنی سلطان مظفر به بتن تشریف برد -
علما و صلحا را بانعام و اکرام متمول ساخت و از آنجا باحداباد
آمد - و از اجداباد بطریق ایلغار در ماه شعبان بیکی روز به
مسجداباد عرف چانپانیر آمد - و غره ماه رمضان سنم مذکور تمام
لشکر را در شهر گذاشته خود با خاصان جرار از برای دیدن حصار
بروج که عمارت نو کرده بودند تشریف برد و از آنجا نهم ماه
مذکور به کنبایت آمد -

روزی سیر کنار دریا فی نمود غرابی از دیو آمد اهل غراب خبر
گفتند که چپازی از فرنگیان^۳ بدیو آمده بود - قوامالملکی تمام
فرنگیان را قید کرده و مال آنها گرفته سلطان از آنجا بدیو تشریف
برد قوامالملکی فرنگیان را حاضر آورد سلطان ایشان را تکلیفی
اسلام کرد همه مسلمان شدند - بعد آن سلطان متوجه مسجداباد
شده بکنبایت آمد و از کنبایت بیشهر مذکور قدم رنجه فرمود -
بعیثی و عشرت اشتغال نمود -

درین اثنا خیر رسید که مسجدهخان به عادلخان خواهرزاده
سلطان باد و هزار و پانصد سوار کومک عمادالملکی گاوایی رفته بود -
گاوایل قلعه ایست در ولایت برآر = نظامالملکی باطرف داران
دکن یعنی برید حاکم شهر بدر و خداوندخان^۴ پاتیری و

الف	۱	بهروج
ب	۲	کبیر پنچ
ج	۳	بهروج
ج	۴	"بدیو آمده.....فرنگیان" نیست
ج	۵	"گاوایل.....برآر" نیست
د	۶	بانه ری - ج مانوی

عمادالملک بنظامالملک اسنادی نماید خلاف واقعست - چنانکه
اول تعدی از جانب عمادالملک بظهور آمده - که قلعه ماهور را
بعنف از دست گماشتهای نظامالملک گرفته - بعد آن نظامالملک
انتقام خود را ازو کشید الحال بر حکم سلطان راضیم بهرچه محکوم
شویم در عمل آوریم - چون فی الواقع چنین بود سلطان از اراده
ایستیصال امراء مذکور در گذشت و ایشان را با عمادالملک کاویلی
صلح داده بصوب دارالملک خویش مراجعت فرمود -

بتاریخ سلخ ماه شعبان سنه خمس و ثلاثین و تسعمایتم به
مسجد اباد تشریف آورد جمعی از دکنیان که برکاب سعادت آیاب
همراه آمدند و جمعی که از عقب رسیدند بعد از عرض دوازده
هزار سوار بشمار آمد - هم را علوفه تعیین فرمود و بتجاگیرهاجید
و منصب های لایق سرفراز نمود و درماه رمضان بعزیمت زیارت
اجداد خویش بصوب اجداد متوجع گردید - بعد زیارت از شهر
اجداد بکنایت آمد - و جهازات نو که بموجب حکم راست کرده
بودند بنظر آورد و از آنجا روز عید فطر به مسجد اباد تشریف برد و
درماه شوال جام فیروز بادشاه ولایت سند که از افواج مغل هزیمت
خورده پناه بسطان آورده بود اورا رعایت^۱ کرده استمالت داد - که
من ملک شما را از دست غنیم گرفته بشما خواهم داد و همدان
ایام نرسنگدیو برادر زاده^۲ راجه مانسنگ راجه گوالیر بالشکری از
راجپوتان بتخدمت سلطان آمد سلطان اورا نوکر گرفت و جاگیردار
همدران ایام پرتھی راج برادر زاده رانا سانکا بتخدمت رسید و در
سلک ملازمان منسلک گردید -

باز در ماه محرم سنه ستم و ثلاثین و تسعمایه جعفرخان پسر
عمادالملک کاویلی عرضه داشت پدر خود گذرانید بمضمون آنکه
نظامالملک وقابعهد نکرده فیلان مرا واپس نداده و قصبه^۳ پتھری
بامضافات او که از ولایت من گرفته بود^۴ نگذاشت اگر باز یکمرتبه
آفتاب دولت بهادرشاهی طلوع بصوب دکن نماید - مقصود من

الف ۱ کرد

ج ۲ نانسنگ

د ۳ تھری - ج پتھری

ج ۴ بگذشت

کالنه رسید و از کالنه متوجہ دیوگیر عرف دولتاباد شد بتاریخ دوم ربیع‌الآخر درقلعہ دولتاباد قہر بارگاہ افراخت -

میگویند دران یورش برکاب سلطان یکی لک سوار و نہ صدفیل کوه شکوه بود چون اهل قلعه لشکر بہادرشاهی از بالای قلعه دیدند زلزلہ در نہاد ایشان افتاد ناگاہ فوجی از نظامالملکی کہ عقب کوه کمین کردہ بود بافواج مقدمہ سلطان بتجنگ پیوست از استماع آن از ہر طرف افواج بہادرشاهی در رنگ امواج دریا حملہ^۱ بغنیم آوردند دکہنیان ہزیمت خوردند - دران جنگ سہ نفر سردار لشکر سلطان کشتہ شدند - یکی مخلصالملکی دیگر صاحبالملکی - دیگر پسر مخلصالملکی -

القصر چون فوج نظامالملک شکست یافت سلطان بہادر دولتاباد را محاصرہ فرمود درین اثنا ایلچی نظامشاہ آمد بعرض رساند کہ نظامالملکی را از بندگی وانقیاد حکم سلطان چارہ نیست قول طلبیدہ - تا آمدہ ملازمت نماید سلطان قول دادہ - ایلچی وداع شد - گفت روز دہم نظامالملکی بتخدمت مشرف میگردد - چون مدت دہ روز بسر آمد باز ایلچی دیگر آمد مہلت دہ روز دیگر خواست - چون عاجز بسیار کرد سلطان باز مہلت داد و فرمود کہ این مرتبہ اگر خلاف وعدہگی ظاہر شود دولت آباد را بتاخا سیاہ برابر کنم - و از بیخ و بنیاد برکنم چون در و عدہ دوم نیز اختلاف رفت سلطان در غضب شد و حکم کرد تا سپاہ از ہرطرف بقلعہ چسپیدند جنگ توپ و تفنگ قائم شدہ بیست روز علیالاتصال جنگ و جدل درمیان بود آخرالامر چون از غایت استحکافی قلعه فتح بعید نمود ازانتجا کوچ فرمودہ بصوب^۲ ایدر تہضت نمود و درین اثنا وکلای نظامالملکی احمدنگری و برید بدری و عادلخان بیجاپوری و خداوندخان^۳ پاتری با خدمتی بادشاہانہ بتخدمت سلطان حاضر آمدند - و عرض داشت ہریک مع پیکش بمعرض عرض آوردند مضمون^۴ عریض آنکہ ابتدای تعدی کہ

ج ۱ دریا بتلاطم آمدہ بغنیم آوردند

الف ۲ ج ۲ شہر بدر

د ۳ باتھری

د ۴ عرایض

درین اثنا خبر رسید که نظام‌الملکی بکری و برید و خواجہ جهان و عین‌الملکی و خداوندخان هم با اتفاق بر سر آسیر و برهانپور رفتند - بمجرد استماع این خبر سلطان قیصرخانا بالشکر انبوه متعاقب ایشان فرسناد روز دیگر مسجدخان آسیری بالشکر ظفر اثر و فیلان کوه پیکر نیز تعیین نمود این لشکر را در ولایت برهانپور بامراء دکن مقاومت افتاد جنگ عظیم واقع شد - عاقبت الامر در محلی که جنگ ترازو شد یکمرتبه بهادران بهادرشاهی فریاد بر آورند که سلطان بهادر آمد - بمجرد استماع اسم سلطان دکنیان رو بگریز نهادند و هر کدام براه آوارگی افتادند لشکر سلطان مظفر و منصور گشت بعد از چند روز برید حاکم شهر بدر با عمادالملکی مواصلت کرد - عمادالملکی دختر برید را خواست و میان همدگر آشتی کردند - عمادالملکی گناه برید را از سلطان طلبید سلطان از سرگناه او در گذشت - برید خطبه و سکه سلطان قبول نمود و در اکثر بلاد دکن خطبه سلطان بهادر خوانده‌اند -

سلطان از مقام^۱ بر بصوب قصبہ پتھری نہضت فرمود لشکر دکنیان در قلعہ پتھری متحصن^۲ شدند سلطان حکم کرد تالشکر محاصره نمود - چند روز جنگ و جدل درمیان بود - عاقبت الامر سلطان عمادالملکی کاویلی را انجا گذاشت و^۳ الپخان را بکومہ او تعیین کرد - و خود بدازالملکی خویش عزیمت فرمود سلخ ماہ شعبان المکرم سنہ مذکور سلطان در شهر مسجداباد بدولت و اقبال باتنی چند از خاصان بطریق ایلغار تشریف آورد - و بناریخ دوازدهم ماہ مذکور آورد و^۴ متعاقب آمد - هوای بشکال را بعیش و عشرت گذارند -

سر سال سنہ سبع و ثلاثین و تسعمایم بعزیمت تسخیر ولایت باکر لشکر کشید - چون بموضع خانپور رسید کہ بکنار آب مہندری واقعست - خان اعظم آصفخان و خداوندخان

ذ الف ۱ "بیر بصوب قصبہ پتھری" - ج "بر" نیست

الف ۲ شد

ج ۳ "الپخان" نیست

الف ۴ از عقب

حاصل آید = سلطان به بخششیان حکم کرد که لشکر را جمع آورند = ۱ تاریخ دوم منظم ۲ مذکور از شهر مسجد آباد بهریمت فایح لکهن کوچ فرموده - درناجیت لصبم دیهوتی منجم گشت و از آنجا کوچ بکوچ روان شدند در مقام دهارولی مسجدخان ۳ اسیری آمده ملازمت نمود چون از آنجا بچند منزل بیشتر رفت عمادالملک کاویلی نیز آمده ملازمت کرد چون پر توافتاب بارگاه سلطانی بر قلع مولیر افتاد بهر بخیرانجه بکلانم آمده بمطای بوسی کرد - سلطان او را بسیار نوازش نمود - و از برای گوشواره او دو لعل قیمتی اتمام فرمود بهر جیو بدالت بهبودی یکی از خواهران خود را بمعد موصلت سلطان در آورد و روز دیگر خواهر دیگر را بنابزان سلطان به ترویج مسجدخان اسیری داد -

و از آنجا کوچ نمود چون از سرحد ولایت بهرجیو ۴ اصرار فرمود و قدم در سرحد دکن ۵ نهاد و از آنجا ۶ بهرخان را بصوب بندر جیو تعیین کرد = قاتلخت بلخت آن ولایت نماید بعد آن بکوچ متواتر با چندنگر رسیده دکنیان پیشی از ۷ مقدم سلطان شهر خالی کرده رو بکریز نهاده بودند سلطان حکم کرد تا عمارت شهر هندیم ساختند و باغانش را باب ۸ تبر زیر و زیر کردند و ده روز آنجا مقام کرد و از آنجا بصوب گهات بالا علم افراخت - و از آنجا مسجدخان را سوی شهر اوسا تعیین کرد -

دربین انما عمادالملک بعرض رساند که بلاد خواجه جهان شهر پرده بسی معجز امتعت = اکثر سنگین او زودارند سلطان ملک امین نسن رامع لشکر انبوه برسر پرنده فرستاد ملک بطریق ایلغار رفت و پرنده را تاخت و مال بسیار و زرینی شمار بدست لشکر افتاد -

ج ۱ که باز بجانب دکن عزیمت خواهیم فرمود

ج ۲ سنه ست و ثلثین و تسعمایه

الف ۳ آسیری

الف ۴ مرور - ج اصرار

ج ۵ بهر جیورا بمطاب بهرخان سرفراز فرموده و از آنجا

د ۶ عمرخان

د ۷ قدم

الف ۸ تیر

نقلست کم روزی در منزل مذکور سلطان بشکار شیران عزیمت نموده بود - اتفاقاً در بیشم شیر غران پیدا شد سلطان بعالمخان اشارت کرد عالمخان در رنک فیل مست بشیر در افتاد شیر را بکشت و عالمخان نیز مجروح شد - بعد از سه روز عالمخان وفات یافت چهار پسر ازو ماند یکی صفدرخان و سه دیگر - سلطان جاگیر عالمخان را بر پسران مسلم داشت - و نوازش بسیار کرد - و همدران مقام وکلای رتنسی بعرض رساند کم شرزه خان با پسر سلطان محمود خلجی دست بناراج ولایت رانا کشاده بود - از استماع آن رانا نیز آمده موضع ^۱ سنبلیم در قصبه تلاو و مضافات آن را نهیب و تاراج کرده - الحال رانا با سلطان محمود در اُجین مقابل دارد همدرین اثنا خبر رسید کم سلطان محمود خواستم بود کم سکندر خان حاکم ولایت ^۲ ستوانس و سلهدی را بکشد هردو ایشان گریختم پیش رانا رفتند و از اینجا سکندر خان و بهوپت رای پسر سلهدی هردو بخدمت بی آیند - تاریخی بیست و هفتم جمادالاول در مقام مذکور هردو بیابوس سلطان مشرف شدند و کیفیت احوال خود باز نمودند درین اثنا دریاخان و فریسخان از وکلای سلطان محمود بخدمت رسیده بعرض رسانیدند کم سلطان محمود اراده ملاقات دارد - موقوف باشارت سلطان است سلطان گفت کم سلطان محمود چند مرتبه نوشتند کم من بی ایم و نیامدند - اگر بیایند باعث سرور جانبین خواهد بود ما براه کهات کزجهی عزیمت بی نمائیم - ایشان نیز عزم آن راه نمایند وکلا بازگردیدند -

القسم روزی کم سلطان از کهات کزجهی اصرار نمود رانا رتنسی و سلهدی هردو آمده بشرف ملازمت مشرف شدند همان روز بهردو ایشان سی سلسل فیل و اسب بسیار و یکهزار و پانصد قبای زربفت مرجهت شد - بعد از چند روز رانا رتنسی مرخص شده روانه ولایت خویش گردید سکندر خان و سلهدی و دلپت و راجه ایدر و راجه باکر و دونگریسی و جاج وکلای رانا رتنسی هم

الف ^۱ سنبلیم کم از بلاد مضافات اولکم مالوه است نزدیک شهر سارنگپور و قصبه - ج "در قصبه تلاو" نیست

ذ ^۲ سیواس - ج منوانس

وزیر را حکم کرد که شما اوردو را گرفته متوجه ولایت باکر شوید - سلطان بالشکر جرار بسیر کنبایت و دیو متوجه شد - بیستم ماه معمر بکنبایت تشریف برد - و از آنجا کشتی سوار^۱ باخط دیو رسید قملشی که از جهازات آمده بود هم را از برای سرکار خرید - میگویند که دران ایتیاع و رای مناع دیگر یکمزار و سیصد من گلاب بود و رومیان که همراه مصطفی رومی آمده بودند ایشان را نوازش فرمود - و جای سکونت ایشان در دیو مقرر نموده^۲ دیور بعهدۀ اهتمام ملک^۳ طوغان بن ایاز سپرده متوجه بصوب کنبایت شد - ماه صفر بکنبایت آمد - یکی روز آنجا مقام کرد - روز دویم بطرف مسجد اباد نهضت فرمود - پیشهر مذکور نزول اجلال نمود - فتحخان و قطبخان و عمرخان افغان لودی اقارب سلطان بهلول که در فترات مغل پناه بسلطان آورده بودند بسلام مشرف گشتند - سیصد قبای زربفت و پنجاه پنج اسپ و چند لکم تنک خرج روز اول مرحمت شد -

بعد آن بصوب^۴ باکر روانه شد در ناحیت قصه موراسم باردو ملحق گشت و از آنجا بکوچ متواتر در بلاد باکر در آمد پرتھی راج راجه دونگر پور آمده در مقام^۵ سنبل شرف پاپوسی دریافت پسر راجه مذکور ادراک دولت اسلام نمود - بعد آن اوردو را در مقام مذکور گذاشته خود جراره بطریق شکار به بانسبل عزیمت فرمود تا کها ت کرجهی سیر و شکار کرد در ان مقام و کلای راجه^۶ رتنسی راجه چیتور اسمها دونگری و جاجرای آمده پاپوس کردند و پیشکشی گزارانند - بعد آن از آنجا سلطان در اوردو تشریف آورد موضع^۷ سنیتسل را به پسر نو مسلم و پرتھی راج عنایت کرد و نصف باکر را به پرتھی راج داد^۸ و نصف را باجگا عنایت کرد -

الف ۱ به بندر

الف ج ب ۲ دیورا

ج ۳ طاعون

الف ۴ عزیمت نمود

ج ۵ بانسبل

ج ۶ "رتنسی" نیست

ج ۷ ستیل

ج ۸ "و نصف را باجگا عنایت کرد" نیست

^۱ و از آنجا عنان عزیمت بصوب موضع دلاوره منعطف فرمود از آنجا بموضع نعلنجم منخیم گشت و از آنجا مورجل مسجدخان آسیری بشاهپور که طرف مغرب قلعہ واقعست تعیین کرد - و مورجل الغتخان به ^۲ بهلورپور و مورجل جنو دهنودکم دران پورش غاشیم رکاب بدوش داشتند به ^۳ مهلوانه - و خود بدولت و اقبال بیستم ماه رجب کوچ فرموده به مسجدپور نزول اجلال نمود چون از مهم ^۴ تاحیصر قلعہ خاطرجمع کرد بهادران طرفین دست بانجنگ و جدل کشادند و توپ و تفنگ از هر جانب سردادند یکتچند برین نمط گذشت روزی سلطان مردان شجاعت پیشم و دلاوران تهور اندیشم را ^۵ فرستادند - تا گرد قلعہ سپر کرده معلوم نماید که ارتفاع او بکدام جانب بیشتر است - بعد از تفتیش و تحقیق بعرض رسانیدند که طرف سنگار چیتوری کوه بغایت بلند واقعست سلطان فرمود که من بهمان راه انشاءالله تعالی بالای قلعہ بری آیم مردم تعجب کردند که آن راه از جمیع مدارج قلعہ بلند تر است بر آمدن بان راه چگونه میسر شود - القصه بتاریخ ^۶ بیست و نهم شهر شعبان المکرم سلطان با خانخانان و تنی چند که خاصان درگاه بودند مشورت کرده اول شب سوار شده بطرف سنگار چیتوری متوجه شد اکثر لشکر از سواری سلطان خبر نداشت - میگویند که چون طرف سنگار چیتوری بغایت بلند بود و بر آمدن بان راه نهایت صعب اهل قلعہ از انجاناب خاطر جمع داشتند در محافظت مساهلت می نمودند - بهادران شباشب از همان جانب بالای قلعہ بر آمده قریب ^۷ بساغر الله الله گویان ^۸ چله بر بری اهل قلعہ آوردند و فریاد برداشتند که سلطان بهادر آمد بمنجرد استماع اسم سلطان اهل جوگی

الف	۱	و از آنجا عزیمت بصوب موضع دلاوره فرمود
الف ذ	۲	بهلولپور
ج	۳	معین کرد
الف	۴	تاحیصر
الف	۵	فرستاد
ج	۶	"بیست" نیست
ج	۷	تسخیر
ج	۸	چله بر اهل قلعہ

روانم رکاب شدند سلطان فرمود که سلطان مسعود خلجی بی آید
ما هم تا بموضع سننیل میرویم - ملاقات با سلطان مسعود نموده از
آنجا مراجعت خواهیم فرمود و چاندخان آسیری نیز همراه بود -

صاحب تاریخ بهادرشاهی بی نویسد که من نیز دران یورش
برکاب سعادت ماب همراه بودم آنچه نوشتام از مشاهده و
معاینه نوشتام -

القسم چون سلطان بموضع سننیل رسید سلطان منتظر بود
که امروز مسعود خلجی بی آید یا فردا - درین اثنا ایلچی سلطان
مسعود آمد عرض کرد که سلطان مسعود طرف ولایت^۱ ستوانسی
رفته بود در شکار از اسب افتاد و دستش شکست از آنچهتم چند
روز در آمدن ایهال خواهد بود سلطان فرمود که من بعیادت
ایشان بی ماندو بی آیم همانجا خواهند دید باز عرض کرد که
خداوندگار که چاندخان شاهزاده را از سلطان مسعود میطلبند
سلطان مسعود بی نماید که چاندخان ولینعمت زاده ماست و
پناه بمن آورده این از دست من هرگز نمی آید - که او را گرفته
بدهم سلطان بهادر فرمود که من چاندخان را از سلطان مسعود
نخواهم طلبید - بایشان بگوئید که بیایند ایلچی باز گشت -
سلطان کوچ کرده بدیپال پور آمد - درین اثنا خبر رسید که سلطان
مسعود پسر بزرگ خود را ملقب بسلطان غیاث الدین کرده بی
ماندو فرستاد - که متحصن گردد و خود اراده قزاقی دارد وعده
اینلافی بخلاف آنجا مید - این معنی باعث اشتعال ناآییره غضب
سلطان گردید همدران ایام عالمخان و فتحخان شرزانی از امراء
سلطان مسعود نسبت بخداوند خود بی حقیقتی ظاهر کرده آمده
سلطان را دیدند - و تحریر بی تسخیر قلعہ مندو نمودند -
القسم چون سلطان بقصیم دهار نزول اجلال نمود شرزهخان نیز از
بالای قلعہ مندو گریختم آمده ملازمت نمود و عرض کرد که
سلطان مسعود قصد فناء من کرده بود - ناچار خلاصی خویش در
فرار دیدم و پناه باین حضرت آوردم - سلطان او را نوازش فرمود -

غره ماه شوال سنه مذکور از گنجرات خبر رسید که مانسنگ راجه
 ۱ جهالاوار فرمان عالیشان بصوب گنجرات روانه شد نوزدهم ماه
 مذکور عادلخان اسیری برخست اختصاص یافت - و در ماه
 ذی القعدة سلهمدی ۲ کورده را وداع رایشین که مسکن او بود فرمود -
 بعد آن هوای بشکال را بنحاطر جمع و دل شاد بالای قلع مندو
 بعیشی و عشرت گزرائید -

و در بر آمد بشکال نهم ماه صفر سنه ثمان و ثلاثین و
 تسعایم سلطان ۳ بسیر برهان پور و اسیر عزیمت فرمود - چون به
 برهان پور رسید ۴ سیادتآب فضیلت آیاب شاه طاهر دکهنی که در
 فنون شاعری ندیمی و ملائی بابناء جنس تفضل فی نمود چنانچه
 این شعر مشارالیم ۵ مفصل احوال است -

بیت

در شعر ۶ و در ندیمی و در علم ۷ و در آدب
 نی در عجم نظیر منست و نه در عرب

از جانب نظامالملک بخدمت سلطان بهادر آمد دران زمان از
 ابناء جنس او مثل شاه میر و شاه کمالالدین اسلاف شاه
 ابوتراب در مجلس سلطان اعزاز جلوس داشتند او نیز آرزوی این
 معنی کرد بوسیله نیابت وزرا و ندما قبول فرمود بشرط آنکه در
 مجلس اول چون اختصاص بشرف حضور فی یابد پیغام گذاری
 نظامالملک در حال قیام نماید بعد آن بعز جلوس مقرر گردد - و

صفحه ۲۷۸
 که جهالاوار در حوزه تصرف شما است و مانسنگ
 مستوجب استیصال شده تعهد این امر بر ذمه خود
 لازم دانستم عازم گنجرات شوید خانخانان بنا بر -

ج	۱	مالوه
ج	۲	"کوره" نیسب
الف	۳	پور بییم
ج	۴	"سیاد تما ب فضیلت..... باین دولت رسیدند" نیست
الف	۵	بطریق مهمل
ب	۶	"و در" نیست
ج	۷	و از علم در آرت

نی در عرب نظیر منست و نه در عرب

رو بگریز نهادند علی الصباح سلطان باسپاه معدود خود بالای سنگار چیتوری برآمده چون لشکر این حال مشاهده کرد از متعاقب در رنک موروملخ بالا دویدند حبیب‌خان که از عمدهٔ امراء سلطان معهود بود آمد بچنگ پیوست بهادران سلطانی بیک هوئی او را شکست دادند متعاقب سلطان معهود بافیل بسیار رسیده آمد چون چتر سلطان در نظرش افتاد سلطان معهود تاب مقاومت نتوانست آورد - گریختن بایک هزار مرد در کوشی خود در آمد تا یکپاس دست قتل و اسیری بالا بود بعد آن منادی بامن و امان دادند و کان ذلک فی تسعم شعبان سنه سبع و ثلاثین و تسعمایم -

القصر چون سلطان معهود را در قصر سلطنت محصر کردند راه خلاصی در طلب مروت و امان دید با هفت پسر ملازمت سلطان نمود سلطان بموکلان اعتمادی سپرد بعد آن تاریخ دوازدهم سنه محرم الحرام سلطان معهود را با پسران تحویل الغنغان و اقبال‌خان و اصف‌خان نمود که بگنجرات ببرند - امراء مذکور چون قریب^۱ بدهود که سرحد گنجرات است رسیدند ادیسنگ راجه^۲ پال باکولیان بسیار آمده بچنگ پیوست بقصد آنکه سلطان معهود را از دست امراء خلاص کند موکلان که گرد پالکی سلطان معهود بودند دران غوغا سلطان را شهید کردند و پسران را بشهر معمدآباد آورده محبوس داشتند - القصر تمام ملک^۳ مندو بتصرف سلطان در آمد امراء مندو را سلطان نوازش فرمود و جاگیر سابق ایشان را بایشان مسلم داشت - و ملک کالن خواهرزاده الغنغان را سردار ایشان کرده بطریق فوجداری تعیین فرمود تا حراست و محافظت ولایت^۴ نمایند و در معموری و آبادانی بکوشند -

ج ۱ ایدر

ج ۲ "پال" نیست

ج ۳ مالوه

الف ج ۴ که آن اقطاعیست از مضافات ولایت گنجرات مشتمل بچند قصه یکی بیرم‌گام و دیگر مندل سیوم بدهوان و غیره بادشاه جیو ابن نجین سلاحدار جنگ کرده شاه جیو بدرجه شهادت رسیده سلطان بنحانغان حکم کرد

نموده باشد من که غلام حلال‌خور صاحب خود باشم چگونه با اقدام او قیام نمایم - اطلاق لفظ غلام حرام‌خور اشارت باین‌معنی است که نظام‌شاه و اسلاف او عبده سلطان محمود بهمنی بودند از روی تغلب و تعنف باین دولت رسیدند -

القصه بعد آن نظام‌الملک دکه‌نی آمده ملازمت نمود - بسیار نوازش فرمود و همدران ایام مسجدخان آسیری را نیز بخطاب مسجدشاه مخاطب ساخت و خود عزیمت مندو فرمود و از آنجا ملک امین نسن را از برای آوردن سلهدی برایشین فرستاد - ملک هرچند استمالت نمود سلهدی به آمدن ملازمت راضی نشد ملک مذکور عرضه داشت کرد که با وجود آن بخششی^۱ که سه کرور تنگه نقد بسلهدی انعام شده و آن عنایت که مثل شهر اُجین و پرگنه آشته و غیر آن و رای اقطاع بهیلسه باو تنخواه شده و از اسپ و فیل خود چندانکه هرگز او ندیده بود یافته سلهدی بحرام‌نمی خود را قرار داده راضی به آمدن ملازمت نمیشود - بلکه میخواهد که گریختن در ولایت میوار در آید و این ملعون واجب‌القتل است که بتصرف بعضی عورات مسلمات تسلط دارد - از استماع این حرف شگرف آتشی غضب سلطان ایجاد یافت همان ساعت مقبل‌خان برادر اختیارخان وزیر را فرمود که بطریق ایلغار روانه بصوب مسجدآباد گردد و اختیارخان وزیر که در فضیلت و کفایت^۲ ثانی میر علیشیر بود و حکومت پای‌تخت سلطان تعلق باو داشت او را با لشکر و خزانه و عرایه بسرعت تمام روانه اینجاناب سازد و خود کوچ فرموده در مقام نعلبج نزل و اجلال نمود - و از روی خدعه آوازه سفر گنجرات انداخت تا سلهدی از خواب^۳ خرگوشی بیدار نشود و بر عزیمت سلطان واقف گشته فرار نماید -

بیت

سکندر که با شرقیان حرب داشت
در خیمه را جانب غرب داشت

ج ۱ " که سه کرور تنگه نقد " نیست

ج ۲ " ثانی " نیست

ج ۳ خواب خوش

همچنان کرد مضمون پیغام مستدعی این بود که نظامالملکی بخطاب نظامشاه امتیاز یابد تا غاشیم^۱ متابعیت بردوش نهاده راه مخالفت پیماید و بیک اشارت جار بلندجار حاضر آمده ماجرای خدمت نماید بعد ادای عرض مدعا سلطان فرمود که هرگاه نظامالملکی را نظامشاه بگویند از ما تا اوچم فرق بوده باشد - شاه گفت فرق بسیار است تا غایت شما بیادشاهی امرا موصوف بودید این زمان بیادشاهی شاهان معروف خواهید بود سلطان را این سخن خوش آمد بذل مجبوه او نمود وچتر بادشاهی عنایت فرمود ازان باز از حکام هر که بر تخت اجدنگری نشینند اورا^۲ نظامشاه میگویند -

نقلست که چون شاه طاهر به بساط بوسی سلطان اعزاز و اکرام یافت تاجار اهل خراسان که به بنادر گنجرات آمد و رفت داشتند بشاه تکلیف اینمعنی نمودند که بملکی طوغان ابن ایاز که مولزاده سلطان بود و میر بحر بنادر گنجرات سفارش نماید تاوچم تمغائی این بارگم مقدار شصت هزار روپیہ بود بهامعاف نماید - شاه گفت او غلامیست مدمغ از انجبهت مرا رفتن پیش او خوش نمی آید تاجار گفتند که هرگاه بیک رفتن و گفتن شما مهم ما ساختن شود تعطیل نمودن از استحسنان بعید است - شاه خواهی ناخواهی بمنزل ملکی رفت - او بتعظیم شاه قیام بنمود و نشست اشارت بنشستن فرمود - شاه نظر بغایت شوکت و حشمت او ملتبس تاجار را در حال قیام بمعرض بیان آورد - ملکی تشریف قبول ارزانی داشت و گفت بعد ازین نیز تمغائی ایشان را بدفتر معاف ثبت نمودیم که هرگاه تجارت آیند کسی بایشان تکلیف این معنی نکند - و همدران مجلس مقدار شصت هزار روپیہ نقد را هدیه بشاه گذراند مع مروارید چند که هریک بر اضاعت مشتری طلعت^۳ و بر قیمت کیوان رفعت بود میگویند چون اخبار این مجلس بعرض سلطان رسید سلطان بملکی طوغان عتاب کرد و گفت ای بدبخت چرا بتعظیم شاه قیام نمودی - گفت هرگاه غلام^۴ حرامخوار یعنی نظامالملکی بتعظیمش قیام نمی

ج ۱ اخلاص

الف ۲ ملقب به نظامشاه فی گردد

الف ۳ "و بر قیمت کیوان رفعت" نیست

۴ حرام نمک

آنجا مقام فرمود تا آوردو از عقب رسید - اقطاع سارنگ پور را بملو خان داد که او از ابتدای روز جلوس سلطان بر تخت سلطنت در خدمت بوده بعد آن از سارنگپور بطرف اقطاع بهیلسم که بتوجه سلطان^۱ شمس الدین بادشاه دهلی شرف اسلام یافتن بود عزیمت فرمود - مدت هزده سال گذشتن بود که اقطاع^۲ بهیلسم را سلطه‌ی در تخت تصرف خود داشت و آئین اسلام آنجا تبدیل بر سوم کفر یافتن بود چون سلطان بمقام مذکور رسید مراسم کفر را منسوخ ساخت و عَلم آئین اسلام افراخت و بت پرستان را بکشت و بتخانها را بر انداخت -

تاریخ هفدهم چادلاخر از مقام بهیلسم کوچ فرموده بطرف قلعه رایسین^۳ متوجه گشت بکوچ متراثر طی منازل نموده بربل آبی که بر دو گروهی رایسین واقعست قبه بارگاه افراخت - تاریخ هزدهم از آنجا کوچ کرده بر حوضی که قریب قلعه رایسین است منزل فرمود در آن حیثی فوجی از قلعه فرود آمده نمایان شد - سلطان خود سوار شد و تا خبر بلشکر شدن با سپاه معدود با آن فوج تاخت - میگویند آن روز چندی از کافران را سلطان بدست خویش چنان شمشیر زده که دو پرکاله شده بودند - کافران گریختن بالای قلعه بر آمدند - لشکر از چهار طرف بقلعه چسبیدند جنگ تیر و تفتنگ و کوبان و ضرب زدن قائم شد - چون آفتاب غروب یافت سلطان حکم کرد که هرکس بمنزل خویش نزول نماید انشاء الله تعالی فردا فرمایم که خاک نهاد این قلعه را بباد فنا دهند - و اهل قلعه را در بکار سیوف غرق نموده با آتشی جهنم سپارند - هر کس میل به آسایش نمود - چون تیغ آفتاب از نیام افق علم گردید سلطان مورجلها را^۴ مرا تعین فرمود - رومی خان که علامه در فن آتش بازی بود بضرب توپ یک برج را در طرفته العین پراند - کافران باز دیواری بر آوردند - دوازده هزار پیاده دهنی که نوکر سلطان بود بیک برج تعین فرمود که آن را از^۵ بیناد بر کنند و بهر طرف حکم

الف^۱ سلطان الدین

ج^۲ سنبلیس

ج^۳ "متوجه گشت..... بر دو گروهی رایسین" نیست

ج^۴ بامرا

ج^۵ بنیاد

اما بهویت پسر سلهدی که در ملازمت سلطان بود او از هم آنکه مبادا سلطان عزیمت رایسین نماید هرزمان از قرص ^۱چان در حالت مخصوص میرفت و عرض میکرد که اگر مرا رخصت شود سلهدی را بخدمت سلطان بیارم - او را رخصت فرمود و لشکر را بنعلجه گذاشته خود جراه طرف دیبال پور میل بشکار کرد - سلهدی یقین داشت که سلطان بگنجرات بی رود درینوقت من بملازمت برسم و انعامات از سلطان بر بایم - پسر خود را در اجین گذاشته خود آمده بیابوس رسید ملک امین نسن عرض کرد که چون بر سلهدی مقرر شد که سلطان بگنجرات تشریف بی برد و من متعهد شدم که یکی لکه تنک زر تقد مع بندر کنبایت و یکصد اسب عربی از سلطان برای تو میگیرم تا قدم براه نهاد و الا هرگز میل نداشت که بیاید - سلطان گفت که این بدبخت زنان مسلم بخانه دارد بر حکم شرع شریف واجب القتل شده من این را زنده کی میگذارم - مگر آنکه مسلمان شود - سلطان از نعلجه کوچ کرده بدهار آمد -

بتاریخ بیستم ربیعال آخر سنه مذکور اختیارخان با لشکر انبوه و خزان و عراب بسیار در مقام مذکور آمده بشرف پاپوسی مشرف شد و هم در محلهای مقام مذکور تاریخ هفدهم جادالاول سلهدی را با دو نفر مقید گردانید - لشکر سلهدی گریخته در اجین پیشش پسرش رفت بنگاه او را خلق لشکر تاراج کرد - و چندی را بکشت و تمام قیلان او را بسرکار سلطان آوردند - و بوقت مغرب همان روز ملک عمادالملک را بر پسر سلهدی تعیین فرمود و اول پاس هفدهم شهر مذکور خود بطرف اجین کوچ کرد - چون بسعدپور رسید بخداوندخان وزیر حکم کرده که آورد و از عقب بیارد و خود ایلغار کرده باجین رسید - عمادالملک ملازمت نمود و عرض کرد که پسر سلهدی پیش از رسیدن لشکر فرار نموده بود -

هزدهم ماه مذکور حبیبخان ماندووالی را پرگنه آشته که جاگیر قدیم او بود عنایت شد و اقطاع اجین را حواله دریاخان ماندووالی کرد و خود بکوچ متواتر متوجه سارنگ پور گردید - دو روز

الف ^۱ غضب سلطان رو از قالبشی میخواست که انتقال نماید

حکم کرد که اگر سلطه‌ی اسلام نمی‌آوردی امروز میفرمودی که ویرا پاره پاره می‌کردند الحال شما او را بمندو ببرید و مکتوبوسی دارید که ما باو کار داریم -

مسجدشاه اسپیری و عمادالملک را بر سر رانا تعیین فرمود ایشان کوچ بکوچ روانه شدند چون بقصبه پرسیه رسیدند خبر رسید که رانا بالشکر کثیر فی‌آید روز دوم از آنجا کوچ کرده بموضع ^۱ که پرود فرود آمدند - پورن مل پسر سلطه‌ی با دو هزار سوار که در ان مقام بود جنگ نا کرده فرار نمود - عمادالملک از مقام پرسیه کیفیت انبوهی لشکر رانا را عرضه داشت کرد - از استماع آن سلطان گفت که همراه مسجدشاه و عمادالملک آن قدر لشکر هست که تواند از عهده رانا برآمد - اما اگر من درین معرکه باشم انشاء الله تعالی این کافر را زنده بدست فی آرم - بنابراین اختیارخان را از برای محاصره رایسین گذاشته و خود ایلغار فرموده در شبها روزی هفتاد گروه راه قطع کرده باسی سوار بالشکر ملحق گشت -

جاسوسان رانا خبر بردند که سلطان بهادر بایلغار آمد رانا را تلب مقاومت نماند از جایی که بود یکی منزل عقب رفته فرود آمده و وکلاء خود را بطریق جاسوسی بخدمت سلطان فرستاده و عرض کرد که من شنیده بودم که سلطه‌ی در بند است و موکلان او را باکل و شرب نمیگذارند و بستختی نگاه میدارند - بکمادیت را بخدمت فرستاده بودم که در باب او درخواست کند - شاید که سلطان در حق او مهربان گردد - اگر حکم شود بخدمت آید - سلطان فرمود بیائید - وکلا برگشته پیشی رانا رفتند و گفتند که ما بپچشم خود سلطان بهادر را مشاهده کردیم و لشکر را نیز بذظر آوردیم شما مرد جنگ سلطان نیستید - از استماع آن رانا شباشب گریخت -

درین اثنا خبر رسید که الغتخان از گنجرات باسی و ششی هزار سوار و ضرب زنک و فیل بسیار قریب آمده سلطان باو فرمان فرستاد که رانا مردود بمثل دود رو بقرار نهاده مابدولت با لشکر جراردنبال او افتاده ایم او نیز متعاقب بسرعت تمام تر خود را رساند - میگویند سلطان در یکشب و یکروز هفتاد گروه راه طی

کرد. تا آنقبها بکشند - و بدارو پر کرده آتشی دهند - هر کدام خدمات مرجوع را بقتندیم رسانید - میگویند تایی تیر پرتابی دیوار قلعه را بر کنند -

چون سلهدی این حال مشاهده کرد بعرض سلطان رساند که من مسلمان میشوم و قلعه را خالی میکنم و به بندگان سلطان بی سپارم - سلطان قبول کرد - سلهدی اسلام آورد لکهمین سین برادر او که بالای قلعه بود او را طلبید - او آمده پابوسی سلطان کرد - بعد آن هر دو برادر مشورت نشستند لکهمین سین گفت چرا قلعه را از دست میدهی بهویت پیشی رانا رفتن و پسر او بکمادیت را باچهل هزار سوار و پیاده بی شمار کومک بی آرد تو خود مسلمان شده بتو چیزی نخواهد گفت - تا آمدن کومک ما قلعه را نگاه میداریم - سلهدی برین مشورت خوشدل شد و بتخدمت سلطان آمده عرض کرد که امروز لکهمین سین را رخصت شود فردا قلعه را خالی خواهد ساخت - سلطان رخصت داد -

چون صباح شد تا دوپاس لکمین سین دیدند نیامد - سلهدی گفت که اگر حکم شود من تا دامن کوه بروم و خبر بگیرم که لکهمین سین چرا دیر کرده سلطان جماع همراه کرده سلهدی بدامن کوه رفت - هیچکسی از اهل قلعه پیشی سلهدی نیامد - سلهدی از پائین فریاد کرد که ای راجپوتان شما چرا کشته میشوید فردا براه همین برج و دیواری که افتاده لشکر سلطان بالا بروی آید و یکریک شما را خواهد کشت یعنی این برج افتاده را مرمت کنید و مستحکم سازید که این راه در آمده اجل شما است - ازین قبیل سخنی چند گفت و برگشته آمد حقیقت حال بعرض رسید - سلطان بغضب رفت و درین اثنا پسر خورد سلهدی باتهانه سلطانی که از قصبه^۱ پرسیم بود با دوهزار سوار آمده جنگ کرد - عاقبت الامر فتح از طرف مسلمانان شد - او هزیمت خورده پیش بکمادیت و برادر کلان خود بهویت رفت - از لشکر او چند کس نانی کشته شده بودند - سرهائ آنها را بریده بدرگاه سلطانی فرستادند - آوازه برخاست که سر پسر سلهدی آوردند از استماع این سلهدی مغموم شد - شعاع اعراض سلطان بلند تر گردید - برهان املکی

فسانم و فسون گفتند که سلهدی تابع مرضی ایشان شد بعد آن ملک علیشیر را طلبیده اسراف خانم خود نمود - ملک از مشاهده آن ^۱حصر ماند بعد آن سلهدی گفت که حالا تمام زنان من و خویشان من خود را بمردن و سوختن قرار داده اند مرا شرم می آید که اینها هم بسوزند و من زنده باشم شما بر گردید که قرار داد ماهمین است و بس هر چند ملک علیشیر نصیحت کرد قبول ننمود - چون ملک علیشیر متوجه پائین قلع شد هندوان جونهر را آتشی دادند و خود بجنگ پیوستند -

تاجخان دکهنی و بعضی سپاهیان که بالای قلع رفتن بودند هم هندوان بدشت ایشان بجهنم رفتند - میگویند که هفصد حرم سلهدی و دختر رانا زن بهوپت بن سلهدی و رای زنان راجپوتان که بالای قلع بودند در یکی زمان سوخته خاکستر شدند از مسلمانان چهار کسی بدرجه شهادت رسیدند و زنان و دختران راجپوتان بسیار دستگیر شدند این واقعه در آخرماه رمضان المبارکی سنه ثمان و ثلاثین و تسعمایه صورت وقوع یافت -

نقلست که ^۲درگا عورات مسلمات را که در تصرف سلهدی بودند بزور در جونهر در آورده بود - هم آنها خاکستر شدند الا یکی که حق تعالی او را از آتشی نمرودی سلامت نگاه داشت و از ته خاکستر زنده بر آورد - میگویند سلطان بهادر تمام زر این عورات محروقات را که از خاکستر بر آوردند به برهانالملکی بنبانی که یکی از امراء نای سلطانی بود بخشید ملک قبول کرد و اهل همت این قبول را از ملک نه پسندیدند - گفتند که بچنین مال دست کردن کار مردم آبی نبود - ملک خود حلال انگاشتم و از جمله غنائم پنداشتم متصرف شد -

از ثقات اهل گجرات منقولست که بعد قید سلهدی را تکلیف اسلام نمودند ابا آورد و بهیچ وجه قبول نمیکرد - آخر الامر بسعی بسیار و کوشش بیشمار شرف اسلام دریافت و باسم

ذ ^۱ حیران شد
ج ^۲ "درگا" نیست

کرده بچیتور رسید اما رانا پیشی از رسیدن سلطان در قلع در آمد - سلطان فرمود انشاءالله تعالی از رایسین خاطر جمع کرده شروع در فتح چیتور خواهم نمود -

از اینجا مراجعت کرده روانه رایسین شد چون بمقام^۱ پرسیه رسید متحد شاه و عمادالملک را در مقام مذکور گذاشت و خود از اینجا ایلغار کرده برایسین آمد - اهل قلع چون از کومک نا امید شدند عرض کردند که سلهدی را از مندو بطلبند تا ما هم آمده بیابوس مشرف شویم و قلع را به زندگان سلطان سپاریم - سلطان بواسطه آنکه زنان مسلم بالای قلع اند مبادا در^۲ جونهر آنها را بسوزند در شدت اخذ قلع متوقف بود فتح را برفق و مدارا میخواست -

القسم بنابر التماس ایشان سلهدی را طلبید سلهدی آمد و از سلطان قول گرفت که همین سین برادر خود را از بالای قلع طلبید او آمده بشرف پابوسی رسید بعد آن بالای قلع رفت اکثر راجپوت که بالای کوه بودند ایشان را با آهستگی فرود آورد و عرض کرد که در حرمخانه خود سلهدی هفصد هشتصد عورت دارد از هم دُرگا مادر بهوت بحسب رُتبه کلانست - او عرض میکند که سلهدی اینجا بیاید و ما را گرفته^۳ پائین ببرد حکم شد که ملک علیشیر بن قوامالملک سلهدی را گرفته برود و بسپی او را فرود آورد -

ملک علی شیر و سلهدی بالای قلع رفتند ملک دید که چعی کثیر از راجپوت در حویلی سلهدی جمع شدند - چون سلهدی بایشان در مشورت نشست ایشان از سلهدی پرسیدند که سلطان بشما چه میدهد - او گفت سرکار بروده میدهد گفت که سلهدی عمر تو آخر رسیده تا چند خواهی زیست - از مرگی ترسیده ناموس خود را برباد میدهد - قرار داد ما چنانست که مردان بدم شمشیر کشته شوند و زنان در جونهر یعنی در آتش خود را بسوزند - تو نیز اگر غیرت داری درین کار بها یار باش - چندان

ج^۱ هرسیه

ج^۲ جوهری آنها را

ج^۳ "پائین برد فرود آورد" نیست

نموده بودند. او بدوازه هزار سوار و فیلان بسیار پناه بسلطان آورده بود. باعث اخراج سلطان عالم از کالپی این بود که میر نظام‌الدین علی خلیفه وزیر حضرت فردوس مکانی بابر بادشاه اورا پسر خوانده بود و در رعایت او کمال توجه میداشت - چنانچه سرکار کالپی را بتصرف او گذاشته بودند - چون چند سال برین نمط گذشت از تقدیر ربانی حضرت فردوس مکانی از جهان فانی بمقام جاودانی رحلت فرمودند - امر بادشاهی از درگاه الهی رجوع بتحضرت همایون بادشاه نمود سلطان عالم را دغدغه بغی در دل افتاد و مرغ خیال فاسد در سر او بیض^۱ داد - درحقیقت این حال بعرض اشرف همایون رسید هندال میرزا را بامراء نانی تعیین فرمود تا آتش خیال او را بآب تنبیم منطفی سازد - او در نواحی کالپی موضعیست^۲ بکامپور نام اینجا آمده بهندال میرزا مضاف داد - باوجود کثرت جمعیت شکست یافت - بعد آن در خدمت سلطان بهادر التاج آورده خود را بنوکری قرار داد -

القصر بعد از فتح قلعه رایسین بمحمدشاه آسیری حکم فرستاد که قصبه کاکرون را که اینجا میان^۳ مهتم بود که آسوده است و آن مقام را رانا بتغلب از سلطان محمود گرفته از و بگیرد و سلطان خود بطرف گوندوانه بشکار^۴ فیلان عزیمت فرمود - پیل بسیار بدست آورد - و قلعه^۵ کاتور که از عهد سلطان نصیرالدین بدست کافران رفته بود و سلهدی هم چند مرتبه اراده تسخیر او نموده بود اما میسر نشد در یک روز فتح کرد^۶ - بالپنخان سپرد و اسلاماباد و هوشنگاباد و بعضی مضافات ولایت مالوه که تعلق

ج ۱ و بر نظام‌الدین علی میر خلیفه زور در آورده چنانکه میر خلیفه بودند خود در شهر مصلحت ندید از اینجا بر آمده در جای مستحکم نشسته در حقیقت -

ج ۲ بکالوپوره

ج ۳ "مهتم بود که" نیست

الف ۴ فیلان

د ۵ کاتور

ج ۶ و مستخر نموده

ج ۷ بالغان

صلاح الدین موشوم گشت - حکم شد که ملک برهان الملک بنبنانی که در صلاح و تقوی یگانه روزگار بود از حال صلاح الدین با خبر باشد و تلقین احکام شرایع نماید میگویند چون سلهدی ادرای ایام صیام نمود خوش وقت شد گفت که من در تمام عمر این لذت در آب و طعام نیافتم بودم که بعد افطار فی یابم - روزی بملک برهان الملک گفت که چون شمار عصیان من از حد گذشت و عدد خطاها از شمار بر آمد بر برهمنان و کاهنان و جوگیان بعضی از آنها را تعداد کردم و گفتم که مرتکب این معاصی سبیلی دارد که آمرزیده گردد گفتند فاعل این جرایم از رحمت آمرزش محروم است در نومیدی متعجب گشتم روزی از ملائی پرسیدم که چه میگوئی در حق کسی که فاعل این جرایم باشد آیاسبیل آمرزش دارد یا نه - او گفت دارد اما از ترس نمی توانم گفت گفتم بگو هر چه دانی گفت اگر مسلمان شود چنان پایی میگردد که گویا از شکم مادر بر آمده - از آن وقت مایل بدین اسلام بودم - آنچم مقدور بود ظهور یافت -

نقلست که در سرکار او افراط اسراف ملبوسات عورات و عطریات و غیره. آن قدر بود که در سرکار هیچ بادشاهی نبوده باشد^۱ چهار رکهاره داشت یعنی جمع پاتران که هر یک در فن خود بی نظیر وقت بود چهل زن وقت پاتربازی تعهد چراغ نمودند هر یک دو خدمتگار داشت که بدست یکی پتتم پان و بدست دیگری ظرف روغن خوشبو که از آن چراغ فی افروختند - و اینها نیز برزاین مرصع و لباس زرین ملبوس و مزین فی بودند - ظرفاء زمانه اتفاق داشتند برین که ما صدقه حدیث نبوی صلی الله علیه و سلم الدنیا جنت الکافرین بر وجه کمال مسلم بر سلهدی بود -

القص بعد از فتاح رایسین را با تمام بلادی که در تصرف سلهدی بود مثل سرکار بهیلس و چندیری و غیره بسلطان عالم لودی^۲ دادند که از اقرباء سلطان سکندر لودی بوده و در مقارن آن ایام افواج حضرت جنت اشیانی همایون بادشاه او را از کالپی اخراج

ج^۱ چنانچه

ج^۲ "دادند که از..... بادشاه او را" نیست

بزرگارت پیر خود یعنی شاه شیخچو بن^۱ حضرت سید محمود بن قطب اقطاب برهان الحق والدین به بتوه آمد - و از انجا ایلغار کرده در یکی روز بمشهداباد تشریف برد و دختر جام فیروز بادشاه سند را در حباله نکاح خود در آورد -

و از انجا چند هزار مرد جدید نگاه داشت و اسلام بسیار بهم رسانیده بطرف مندو روانه ساخت و بمشهدشاه آسیری فرمان فرستاد که از اسیر بعضیست تسخیر قلعه چیتور روانه گردد خداوندخان وزیر را بالشکر که در ماندو بود حکم شد که بمشهدشاه ملحق شود چون توپها و اسلام بمندو رسید تاریخ هفدهم ربیع الآخر سلطان از شهر مشهداباد بصوب مندو بطریق ایلغار متوجه شد در سیم روز بمندو رسید و بمشهدشاه و خداوندخان حکم شد که بصوب قلعه چیتور کوچ کنند و چون مشارالیهما^۲ بمندوسور رسیدند وکلای رانا آمده بعرض رسانیدند که آنچه از ولایت مالوه در تصرف راناست میگذارد و هر خدمتی که فرمایند قبول دارد و خود را داخل ملازمان سلطان میسازد و انقیاد و اطاعت بنوعی که باید بجای آرد بمشهدشاه شجاع خانرا بخدمت سلطان فرستاد و التماس رانا را شرح داد شجاعخان بمندو آمد حقیقت را عرضه داشت کرد -

چون سلطان را حرکت شنید او که پیشی ازین درباب کومک سلبه‌دی واقع شده بسیار بد آمده بود با خود عزم قزم چیتور قرار داده بودند آن التماس بدرجه قبول نه افتاد و به مشهدشاه و خداوندخان فرمان صادر شد که تاتارخان بن سلطان علاوالدین بن سلطان بهلول لودی را بالشکر انبوه از گنجراتیان فرستند که پیشی از شما رفته چیتور را محاصره نماید - و شما متعاقب توپها را گرفته روان شوید - بمجرد وصول فرمان تاتارخان بالشکر گنجرات بصوب چیتور متوجه شد - صاحب تاریخ بهادرشاهی فی نوید که من نیز درین فوج بوده‌ام - القصه تاتارخان مترصد این بود که رانا جعیت بسیار دارد البته بجنگ پیشی خواهد آمد - اما

ج^۱ "حضرت سید محمود بن" نیست

ج^۲ دهود

بانحدود داشت در حوزه^۱ تصرف خویشی آورده از انجا مراجعت فرموده^۲ بسارنگ پور آمد - از سارنگ پور بقصبه^۳ اگر و از انجا بصوب کاکرون روان شد که هنوز قلع کاکرون افتتاح نیافته بود بمجرد رسیدن سلطان قلع فتح شد - چهار روز سلطان در ناحیت کاکرون مقام کرد و از انجا ملکی عمادالملکی را بمندوسور فرستاد - و بعد از چند روز اختیاریان وزیر را نیز بمندوسور تعیین فرمود - و مسجدشاه اسیری را نیز و خود بجانب مندو مراجعت نمود - بمجرد رسیدن عمادالملکی گماشته رانا^۴ اسم نکو مدوسور را گذاشته رفت ماه شوال عمادالملکی^۵ مدوسور را فتح کرد - درین اثنا هوای بشکال رسید مسجدشاه و^۶ اختیاریان و عمادالملکی و ملکی^۷ بیر بن اعزازالملکی را بالشکر انبوه در^۸ مدوسور گذاشته روانه مندو شدند - در ماه ذی القعد بمندو رسیده پیاپی سلطان مشرف گشتند - بعد آن مسجدشاه رخصت اسیر شد و سلطان خود متوجه پای تخت خود گردید - شانزدهم ماه صفر بمحدا باد تشریف آورد -

بعد از چند روز خبر از دیو رسید که فرنگیان با جهازات بسیار برای گرفتن دیو بی آیند بمجرد استماع این خبر سلطان ایلغار فرمود از محدا باد شباشت بکنبایت آمد - از استماع غرم مقدم سلطان فرنگیان فرار را بر قرار اختیار نمودند - سلطان^۹ بخط دیو تشریف برد و از دیو توپ کلان مصری که رومیان آورده بودند آن توپ را بجانب محدا باد فرستاد - مع صد توپ دیگر به نیت فتح چیتور - میگویند که و رای گوان بسیار که باو بی بستند سیصد نفر کهاروه او را بی کشیدند تا از جاء بی جنبید و روانه میشد بعد آن سلطان بکنبایت آمد و از انجا با محدا باد تشریف آورد - و بزیارت مرقد آباعویش مشرف شد - و از انجا

ج ۱ "سارنگ پور آمده و از..... سارنگ پور" نیست

ج ۲ اگر و که

ج ۳ بدهنور را

ج ۴ "اسم نکو مدوسور" نیست

ج ۵ "اختیاریان" نیست

ج ۶ ملکی شیرین

ج ۷ بدهنور

الف ۸ بندر

توپ و پچم در کشیدن نقبها و چم در بر آوردن سا باطها در اندکی مدت کفار اهل قلع عاجز آمدند - چون حصار قلع چیتور از ضرب توپها بهر طرف رخنه پیدا کرد اهل قلع دانستند که عنقریب قلع مفتوح خواهد شد - مادر بکماجیت که ^۱زوج کلان رانا سنکا باشد و کلاء فرستاد و عرض کرد که پسر من قدیم التخدمت سلطان است از اینجا بملکی گنجرات رفته در بندگی قیام می نمود بنابراین کم پیراز سر عجز و تقصیر التماس می نماید که سلطان از سرگناه او درگذرد و ما را بجان بخشی او حیات تو بخشد - بعد از این کمر غلای بستم در بساط انقیاد مستقیم خواهد بود و بهینچ امر راه تخلف نخواهد پیمود - و هر خدمتی بهر طرفی که رجوع شود منت بجان خود نهاده بنده وار بتقدیم آن سعی بجای آورد و بعضی از بلاد مندو که از زمان سلطان معهود خلجی ^۲در تصرف خود دارد میگذارد - و زر کمر و تاج کلاه مرصع بآیت سلطان معهود خلجی که در قیمت او جوهریان ^۳اعتراف بنادانی نموده بودند و روز شکست سلطان معهود بدست رانا افتاده بود با پانصد لک تنگ نقد و صد راس اسب و ده زنجیر فیل پیشکش می کند - سلطان قبول کرد و بیست و هفتم ماه شعبان پیشکش مذکور گرفته بر یک گروهی چیتور منزل نمود -

از اینجا ملک برهان الملک و مجاهدخان را با لشکر انبوه از برای تسخیر قلع رنجهبور و بلاد او تعیین فرمود و ملک شمشیرالملک را با دوازده سردار از برای تسخیر قلع اجمیر فرستاد پنجم ماه مبارک رمضان خود از اینجا بصوب ^۴مددسور کوچ فرمود چهارم روز بقصبه مذکور تشریف آورد یک روز مقام کرد دهم ماه مذکور آورد و را بصوب مندو روان کرد بعد از دو روز از اینجا خود ایلغار کرده در شبها روز ^۵هشتاد گروه راه طی کرده بمنندو تشریف آورد - هفدهم ماه مذکور از دنبال آورد و نیز آمده بغز و اقبال فارغ البال در کاهراپی

-
- د ۱ زوج کلان - ج کوچ کلان - ب منگوخم ::
 ج ۲ " در تصرف خود دارد معهود خلجی " نیست
 الف ۳ اعتراف
 ج ب ۴ مددسور
 الف ۵ شصت

جرات نتوانست کرد تا تارخان بتاریخ چهارم شهر رجب سنه تسع و ثلاثین و تسعمایم قلعته قلعه را فتح کرد و تاراج ساختن روز دوم بر ^۱برکوتم چسپید او را نیز فتح کرد چیتور که از پائین تا بالا هفت دروازه داشت از جمله آن دو دروازه را فتح نمود و عرض داشت بسطان فرستاد -

هشتم روز معبد شاه و خداوند خان باتوپهای کلان و آتش بازی بسیار رسید و قلعه را از هر چهار جانب محاصره نمودند - بعد آن سلطان از قلعه مندو ایلغار کرد در یک شبان روز از مندو با پنجاه سوار بچیتور رسید لشکر از عقب در رنگ مور و ملخ قطار کرده رسیده آمد سلطان بالای کوه چیتوری بر آمده و توپها را بالا بر آورده و فرمود که بضرط توپ حصار قلعه چیتور را منهدم سازند هر توپی که بی انداختند کوه کوه حصار بی افتاد و مکتلت مکتلت خانهای قلعه فرو بی ریخت - میگویند سلطان در فتح چیتور بذات خود انقدر مشقت میکرد که هیچ یکی از سپاهیان طاقت آن نداشت. ^۲الغناخان را باسی هزار سوار بطرف ^۳دروازه لکھوت مورجل داد و مورجل تا تارخان و ^۴میدنی رای و اکثر افغان بطرف دروازه هنونت تعیین فرمود و ملوخان و سکندر خان را با امرای مالوه و با سپاه دکهنی ^۵سپید برج حواله نمود و بهوپت رای و ^۶الپخان را بطرف دیگر سپرد و صاحب تاریخ بهادرشاهی نویسد که سلطان دران یورش آنقدر سپاه و استعداد قلعه گیری داشت که اگر چار قلعه مثل قلعه چیتور را محاصره میفرمود میسر بود و فتح بی نمود -

القص سلطان قلعه را محاصره فرمود و بهر طرف فوجی را از برای تاخت ولایت رانا فرستاد میگویند حکمتهای که روی خان در محاصر چیتور بی نمود هوگر کسی ندیده و نشنیده بود - و چه در بر آوردن توپها بالا کوه معاذی قلعه و چه در معجراهای آن

ج	۱	بریدگوتم
د	۲	الغناخان
ج	۳	"دروازه افغان بطرف" نیست
د	۴	مندلی راؤ
ج	۵	"سپید برج" نیست
ج	۶	الغناخان

چنانچه تفصیل این بالا مذکور شد - و ولایتش را باو عنایت نمود و چون از آنجا متوجه^۱ ماند و شد نظام‌شاه نیز مستسعد باستسعاد رکاب معلا بود^۲ بعد از آنکه سلطان بماندو تشریف آورد باز داعیم فتح چیتور سمت جدید پذیرفت^۳ همدران ایام مسجدزمان مرزا نبیره سلطان حسین بایقره بادشاه خراسان که یکی از بنات مکرمات حضرت فردوس مکانی بابر بادشاه معصوم بیگم نام که خواهر حقیقی جناب جنت اشیانی همایون بادشاه بوده باشد در حباله نکاح او در آورده بودند - چون او هم بادشاه زاده باستحقاق بود گاه‌گاهی دعوی^۴ اناولا گیری میکرد - باین سبب او را حضرت جنت اشیانی در قید آورده در حصار دارالخلافه اگره حبس داشت بودند - در^۵ سواری اول که طرف مشرق فرمودند بجهت تدارک^۶ ببن بایزید افغان و مسجدزمان میرزا از آنجا گریخته خود را

ج ۱ مندو

الف ۲ چند منزل بود

ج ۳ چنانکه درین مرتبه فتح نمود و بمن و کرم

کیفیت فرار نمودن محمد زمان مرزا از دارالخلافه
اگره باغوا بایزیدخان افغان و رسیدن بخدومت سلطان
بهادر و ابتداء کلفت میان جنت اشیانی همایون
بادشاه و سلطان بهادر بسبب او

د ۴ غزا

ج ۵ پتن

ج ۶ نه حبسی که به بند و زنجیر کشیده باشد نهایت

سواری منع فرموده بحواله بایزیدخان کرده بودند چون
آوازه کرم و سماجت سلطان بهادر بسمع مسجدزمان
مرزا رسید در دل داشت که خود را بملازمت سلطان
رساند اما از ترس موکلان در گمان این سر میکوشید
تا وقتیکه کیف ما اتفاق با یزیدخان خود بخدومت مرزا
آمده نمود که هر که در چنین حالتی بر شما احسان فی
ورزد و جان شیرین خود مع اولاد در باز پاداش او چه
باشد میرزا اولاً دانست که شاید که این مرد استمراج
نموده در کشف مالی الغمیر سعی فی نمایند خود را ازین
گفت و شنود دور گرفت چون صدق گفتار او را به ایمان
مغلظ موکد یافت گفت اگر یکمرتبه بملازمت سلطان

اشتغال نمود - بعد از چندگاه محمدشاه^۱ فاروقی را با امراء نامدار گنجرات بر سر نظامالملک دکنی تعیین فرمود که باتفاق عمادالملک کاویلی نظامشاه را اخراج نماید - و ولایت اروستاند - و اگر او بجنگ پیشی آید موقوف داشته عرض داشت^۲ کنند تا ما بالغار رسیده این روباه باز را بعنایت آلهی زنده دستگیر کنم -

محمدشاه روانه شد در ناحیت قصبه پیر با نظامالملک و ملک برید که لشکر انبوه جمع نموده بودند مقابلہ افتاد از آنجا محمدشاه کیفیت را مصحوب قاصدان جلد بسطان عرض داشت نمود - و بمجرد ورود عریضه سلطان بر اسپ کوچک نام که در راه پیماشی حکم باد صرصر داشت بر نشست و دوازده هزار سوار جرار از لشکر خود انتخاب کرده همراه گرفته ایلغار نمود -

القسم سلطان در وقتی بقصبه پیر رسید که هردو لشکر صفها آراسته فیلهای کوه پیکر راپیش خود داشته با آتش بازی جان بازی مینمودند که آواز کوس نصرت خروش بگوش اهل لشکر رسید هرکدام با آواز بلند از مقدم سلطان همدگر را خبر دادند - چون آواز این آوازه بگوش لشکر دکنیان رسید یکمرتبه هزیمت خوردند مردم بسیار از اهل دکن طعمه^۳ حارث حسام و لقمه ثعبان سنان گشتند - از امراء لشکر سلطان پسران از^۴ درخان بادھیل اسمہما مانجیو و^۵ پرجیو زخمها خورده در میدان افتادند - هردو را زنده برداشتند سلطان نوازش فرمود خطاب^۶ پدر بر پسر کلانشی مقرر داشت - و دولت مضاعف داد - و فرمود که هر که هوس خطاب پدر داشته باشد باید که چنین گیرد که این پسران گرفتند - القسم بعد از چندگاه نظامالملک آمده سلطانرا دید و حلقه متابعت بگوش کشید -^۷ سلطان او را بخطاب نظامشاه مخاطب فرمود

ج ۱ محمدشاه آسیری

الف ۲ کند

ج ۳ "حارث" نیست

ج ۴ درباخان

الف ۵ پدر

ج ۶ هرجیو

الف ۷ "سلطان" نیست

۱ و اصلاً بر ضمیر^۲ منیر مهر تنویر خطور نمود که ایشان از مقتضای یا ایها الذین آمنوا وقلوا^۳ بالعقود تجاوز جایز دارند و مضمون بصدق مقرون آن حسن العهد من الایمان را کان لم یکن شمارند بناء علی هذا صلاح الملک^۴ قاسم علی صدر و غیاث الدین قورچی را ارسال پیغام نموده شد که اگر آن سلطنت شعار بر جاده قویم و صراط مستقیم معاهدت راسخ خواهند بود لایق آنکه چاعتی را که حقوق نعمت بعقوق^۵ مذلت مبدل گردانیده و بدان صوب گریخته بایشان پناه آوردند بدرگاه عالیناه فرستند یا آنکه فرقه با غیم را از پیش خود رانده ازان مملکت اخراج نمایند - و من بعد مردمی که در سلسله بندگان این آستان منظم اند ایشان را اغوانکنند مترصدی بود که مشارالیه^۷ جواب بیاورد تا غبار^۸ خاطر دریا مقاطر بزال وفاق پای شود و شجره مصادقت درچمن معاهدت مثمر و بارور گردد چون مشارالیهما و نور مسجد خلیل بیایم سریر اعلی رسیدند و عهد نامه که ارسال داشتند بودند رسانیدند جواب آن سخنان از تقریر مشارالیهما و مضمون عهدنامه^۹ بوضوح انجامید بسیار موجب تعجب گردید - لایحه باد آنکه در باب مسجد زمان مرزا فرموده اند که باوجود موافقت و معاهدت سلطان مغفور سلطان مظفر و سلطان مرحوم سلطان سکندر میرور و سلطان سکندر سلطان علاوالدین و چندی سلاطین دیگر از آگره بگنجرات آمده بودند - فراخور حال رعایت یافتند اصلاً و قطعاً نقصان در دوستی یکجبهتی راه نیافتد بود -^{۱۰} چنانچه اگر مسجد زمان میرزا اینجا باشد و رعایت یابد چه شود - مسموع نمی نماید - چرا که قیام

ج	۱	و اصلاً و قطعاً
ج	۲	" منیر " نیست
ج	۳	با العقود
الف	۴	مولانا قاسم علی
ب	۵	" مذلت " نیست
الف	۶	فرار نموده
الف	۷	این سخنان
الف	۸	غبار خلاف از خاطر
الف	۹	چنانچه فی باید بوضوح نه اینجا میزد
الف	۱۰	اگر چنانچه

بملازمت سلطان بهادر رسانیدند - تذخم خصوصت در ارض مصالح
سلطان بهادر و حضرت جنت آشیانی از آن باز صورت انتها
یافت اکثر ارسال رسل و رسایل از طرفین بجهت این معنی که
مسجد زمان را نگاه ندارند واقع شده و شعری که در مراسله اول
حضرت جنت آشیانی ایراد یافتن بود این بود -

بیت

درخت دوستی بنشان که کام دل بهار آرد
نهال دشمنی برکن که زنج بی شمار آرد

۱ و در ۲ مکتوب ثانی این بود -

بیت

ز غصه غناچم صفت ۳ تم بتم دلم خونست
که با وجود یکی نسبت دوئی چونست

و عبارت مکتوب سیوم بجنس در قید تکریر آورده شد
اینست بعد از تمهید قواعد شکر و سپاس الهی جل نعماء و
پس از تشعید ۴ ثناخوانی حضرت رسالت پناهی صلوات الله و آله
نموده میشود که در آن آوانی که قاضی عبدالقادر و مسجد مقیم
به آستانه ۵ ملکی اشیان رسیدند و خبر عهد و میثاق آن سلطنت
۶ شعار رسانیدند خاطر کیمیا ماثر ۷ بر طریق اتفاق و اتحاد که مستلزم
رفاهیت عباد و مستوجب معموری امصار و بلاد است قرار یافت

صفحه
۲۹۵
بها در گنجرائی برسد یقین است که آنچم مدعاء خاطر
او خواهد بود بفعل فی آرد مرزا به اغوای با یزیدخان
افغانی دل بر قرار نهاد تاوقتی از اوقات فرصت یافتن
مرزا مسجد زمان را از اینجا گرفته گریختن خود را
بخدمت سلطان بهادر رسانید

۱ ج مراسله سیوم که جنت آشیانی ارسال نموده بودند و
جواب آن بجنس در قید تکریر آورده شد و آن اینست
۲ ج "در مکتوب ثانی..... اینست" نیست

۳ لا بلا

۴ الف مبنای

۵ دا ملا شکی نشان

۶ الف شعار را بمسامع علیم رسانیدند

۷ الف بر سلوک طریق اتفاق

بظهور رسیده بود عزیمت سواری^۱ بخطم گوالیار رسید چون
نورمحمد خلیل عهدنامه آن سلطنت شعار آورد ملاحظه نمودیم و
اورا باشیوخ ابراهیم که از مخصوصان درگاه فلکی اشتباه است
فرستادیم که جواب آن عهدنامه برده بزودی مراجعت نماید مقرر
است که چون غرض از فرستادن مشارالیه ابلاغ عهدنامه است
^۲ بزودی رخصت خواهد داد -

بیت

اگر در سرای سعادت کسی است

زگفتار سعدیشی حرفی بس است

زیاده چه نویسم و السلام علی من اتبع الهدی -

^۳مراسله که سلطان بهادر در جواب مکتوب همایون بادشاه
ارسال داشت اینست -

بعد از تصدیق کلام بغوایج شکر و سپاس ملک علام و تعطیر
مشام بروایج صلوٰه و سلام حضرت خیرالانام علیه السلام اعلام آنکه
فرستاده که همراه مقرب الحضرت الاعلی نور محمد خلیل متوجه
درگاه فلکی اشتباه گردانیده^۴ شده بعز بساط بوسی رسید و مکتوب
نادرالاسلوب رسانید مضمون غرور مشکون آن بمقربان بارگاه
سلاطین پناه و اضع و لایح گردید - از انجمله مرقوم بود که
قاسم علی و غیاث الدین^۵ به پایه سریر خلافت مضیر فرستاده شده
بودند^۶ که ازین طرف جمعی که پناه به آن درگاه آورده اند اگر از
ممالک مکروسه اخراج نمایند آثار صدق و مصادقت ظاهر گردد و
حال آنکه این خلاف ماحض و منقض خلاف است چه رسولان
مشارالیهما در پایه سریر اغنی جز درباب اخلاص و وثوق عهد مطلق
از هیچ مقول دیگر دم نزدند - و اگر از معروضات ایشان این

الف ۱ نموده بخطم گوالیار رسیده بودیم

الف ۲ بزود رخصت بدهند

ج ۳ "مراسله که سلطان..... داشت اینست" نیست

الف ۴ شده بود

الف ۵ بنابران به پایه سریر

الف ۶ تا باز نمایند که ازین طرف

مع الفارق است غریب است که این واقعه را بان قیاس کرده اند - پوشیده نماید که علامت برسوخ و ثبات برجاده عهد و پیمان و میبشاق و ایمان^۱ آنیست که سخنان مذکور را بسمع رضا جاداده آن میخادیل را بیایم سریرا علی ارسال دارند یا آنکه از رعایت او^۲ ایشان^۳ احتراز نمایند و دران ولایت نگذارند و^۴ چون چنین است کاشمسی فی وسط السما^۵ هویدا میشود که در معاهدتی که وقوع یافتن زبان ایشان بادل موافق بوده - الا بکدام دلیل بران عهد نام اعتماد توان نمود -

بیت

ای آنکه لاف میزنی از دل من عاشق ام
طوبی لک از زبان تو بادل موافق است

شاید که آن سلطنت شعار را معلوم باشد که حضرت صاحب قران انارالله برهان باوجود آثار خلاف که از ایلدرم بایزید بظهور میرسید^۶ بجانب روم و خرابی آن مرزبوم مایل نبودند - زیرا که مشارالیه گاهی باچنگ فرنگ اشتغال می نمود چون قرا یوسف ترکمان و سلطان احمد جلاثر از صولت عساکر نصرت ماثر گریختن التاجا بدرگاه قیصر نمودند چند مرتبه حضرت صاحب قران رسل و رسایل^۷ فرستادند و او را از رعایت مشارالیهما منع فرمودند و باخراج ایشان ازان دیار اشاره نمودند چون ایلدرم بایزید از قبول آن معنی سرباز زد انچه مقدور بود بظهور آمد^۸ ایضا در کتابتی که سابقاً مصحوب متحد مقیم بود^۹ مذکور شده بود که بجهت آنکه ازان طرف اخبار موحشی و حرکات غیر مستقیم

ذ^۱ این است

الف^۲ "ایشان" نیست

الف^۳ احتراز نمود من بعد دران ولایت نگذارند

الف^۴ چون چنین کنند

ب^۵ وسط اسمها

الف^۶ بالطبع

الف^۷ فرستاده

الف^۸ حاش

الف^۹ ارسال نموده بودند

گستری این حضرتست عمل^۱ بمدلول حدیث حضرت نبوی علیہ التعلیم و الابرار نمود حیث قال رسول الله صلی الله علیه و سلم النصر اُخا مظلوماً بروسایه عاطفت و حمایت انداخته شد و رعایت و یابری موقی الیه بر خود لازم و واجب شناخته^۲ یقین بعون عنایت الهی صادق و رجا بفیض فضل نامتناهی واثق که جمیع مطالب و آمال او صفت استحصا خواهد یافت -

^۳ چون قاضی عبدالقادر و موتمن الزمان خراسان خان بی سبق عهدی و شرطی ازینجانب بطوع و رغبت خود در باب ثبات محبت و وفاق بمصاحف مجید یاد نمودند بعد از اطلاع بران این معنی را ممکن فرموده باور داشتند و بنابر صدق عقیده و صفای^۴ طوبیت و حسن ظن اهل اسلام آن عهد و سوگند را راست انگاشتند و اهتمام بر سر انجام مهمات آنجائی در حیر تاخیر افتاد تا درینولا باجهت قلع و قمع ملاعین فرنگ عبور به بندر دیو^۵ دست داد - ایشان بمجرد وهم و تصوران فرصت وقت غنیمت شمرند - و عمل بمصدق سباق ولا تنقضوا الیمان بعد توکیدها از صفحہ اندیشہ و خیال سترند و بتخیال محال بی تأمل و اهمال تا گوالیار دلیر تاختند -

بعد از اطلاع ثواب کامیاب برین حرکت نا صواب و مراجعت عساکر نصرت مآثر از خطم^۶ دیو^۷ تاملی داشتند که اقدام برانچه اندیشیده بودند پیش از قوت و مقدار - ایشان است - از اینجا که آمده بودند باز رفتند از نتایج نقض ایشان بعد ازان بعضی

- ج^۱ بمضمون
ج^۲ هنوز مردود و مطرود را بتخیر او سزا رسانیدند که آثار این نابکار از صفحہ روزگار نیست و نابود گردید مهمات مسجدمزمان مرزا را نیز
د الف^۳ با وجود که وثاقت و پیمان ایشان باین عنوان بمرتبه ظهور و عیان رسیده بود چون بحضور قاضی
الف^۴ طوبیت
ذ^۵ نهضت نموده
الف^۶ دیو بادنی تأمل دانستند
ج^۷ "تاملی" نیست

مقاصد مفهوم میشد یا ششم ازین سخنان^۱ بعرض عالی میرسید امر باین غایت نمی انجامید که ایشان قدم رنجم کنند و بگوالیار دلیر بیایند - این چه خیال فاسد و طمع خام است - همانا که بر خاص و عام ظاهر است که ایشان^۲ باخلاصتم السلاطین و^۳ نقاوة الخوانین جلال الدولت و الدنيا و الدین سلطان مسجدمزمان میرزا درباب^۴ مصادقت و مواخات مبالغه نموده و عهد او را بقسم و ایمان موکد گردانیده بودند - چون برو دست یافتند نفع عهد نموده روی از راه صدق و وفا تافتند - و جانب خلاف و شقاق شتافتند چون خلاصتم السلاطین موی الیه تخت بخششی و کشورگیری این خاندان منبع البیان از عالم و عالمیان شنیده بود که سلطان محمود خلجی که بعد از^۵ شربخاات و طغیان^۶ هند که پناه این^۷ آستان آورده بود از حضرت فردوس مکانی خداشگان^۸ حلیم طاب الله ثراه و جعل الجنة مثواه درباره^۹ او چه آثار رعایت و حمایت^{۱۰} بظهور انجامیده^{۱۱} برهمینوی بخت فیروز به آن امید التاجا بدرگاه کیوان جاه نمود و درین حضرت زبان^{۱۲} عذر باستغاثم کشود که از آن عهد شکنان^{۱۳} نادرست بر من چه ستمها رسیده - از اینجا که مقتضای دین پروری و داد

الف	۱	سمع
الف	۲	باخلاصتم السلاطین العظام
الف	۳	خواقین الکرام
الف	۴	مصادقات
ج	۵	شر و خیانت
الف	۶	پور بیان - ج " طغیانی " نست
الف	۷	آستان دولت آشیان
الف	۸	حلیم از سلطان مظفر - ج علیهم
		ب " سلطان مظفر " نیست
الف	۹	چه غایب آثار
الف	۱۰	بظهور رسید چون باین درگاه فلکی اشتباه از روی بغض و عداوت پیش آمد بر جریده روزگار او آن کارزار ثبت نمودند که شنیده اند بناء علیم برهنموی بخت فیروز به آن امید التاجا
الف	۱۱	بر مشمولی تخت
الف	۱۲	عرض
الف	۱۳	نادرست پیمان همان

باید که بمضمون ولا تعزبکم الشیطان عمل نموده غرور از سر بدر کنید^۱ مبادا کسی بزور خویش مغرور یقین که در ایام معدود انچه خواستم حق سبحانه و تعالی باشد ظهور خواهد نمود -

بیت

زاهد شراب کوثر و حافظ پیالہ خواست
تا در میان خواستم کردگار چیست

میگویند چون بسطان اُفی بود^۲ جواب انچه ملا مسعود منشی نوشته آورد وقوف برقح و حسن آن نا یافتہ حکم بارسال نمود - همچنان کردند - و آورده اند کہ این ملا مسعود اول در خدمت حضرت جنت آشیانی قیام داشت - ازین امری صادر شد کہ مستوجب غضب آنحضرت گردید فی الجمله اثری ازان باو رسید از انجهت ترک ملازمت آنحضرت نموده بخدمت سلطان بہادر در آمد -^۳ آن سفیر با ینجهت چنین مکتوب نادر برابر نوشت و باعث ایقاد نایرۃ عداوت گشت ہر مذلتی کہ روی چہرۃ آمال سلطان نمود از خراش قلم این ناتراش بود و ہر آفتی کہ باصول دولت سلطان رسید از سیل رشکات کلکی خیانت سلکی آن رسید - ما احسن ماقیل -

الف^۱ کہ مغروری کلاہ از سر کند دور
الف ذ^۲ جواب مراسم انچه ملا مسعود منشی نوشته آورد
ج^۳ سلطان نیز بہ منسب منشی گیری سرفراز فرمودند اگر رسل و رسایل کہ بجانب ہمایون بادشاہ فی نوشت عمداً و قصداً الفاظ خشونت آمیز مندرج فی ساخت و گاہ گاہی بیاران خود میگفت من نوعی کہ سلطان بہادر را برسر دہلی فی ہرم یا ہمایون بادشاہ را برسر سلطان بہادر فی آرم و ہر وقتی کہ نامہ بجانب حضرت جنت آشیانی فی نوشت روش خود نمی گذاشت اما سلطان چون وزیران دانہ داشت بعد از مطالعہ مسودہ آن الفاظ را و سخنیہای درشت را از میان دور فی کردند چون نامہ سیوم از ہمایون بادشاہ بہ مطالعہ مسعود زمان مرزا رسید منشی مذکور در حال شکر بسمع سلطان رسانید سلطان فرمودند جواب این تہدیدات را بنوشت آن منافق موافق مدعا خود یافتہ نوشت چنانکہ سابقاً مسطور شد در همان حین سر بہر سلطان مزین ساختہ

۱ مهالکی بنام ما مزین شده درین مهمل عذر بصورت غدر باز پرداختند که بسبب آمدن مقرب الحضرت موسی‌الیم باز گشت کردیم - ازین طرف اگرچه اظهار عذر نشده بود اما ایشان ۲ عذر نا نوشتن غیر مسموع داشتند بودند - لیکن عذر ایشان بسی مهمل است و مسموع - واقعا ازین حرکات و مراسل ایشان بسیار آثار جلالت ظاهر است - چنانچه از پدر هفتمی لافند اگر شمه از کار خود بی نوشتند وجهی داشت اما ظاهر است که تا غایت از ایشان کاری نشده است که توان گفت و توان نوشت اگر مقصود دستان خوانی و قصه پرداز است باری شمه از کارهای ما که معاینه کرده‌اند بر لوح دل بجهت عبرت بنویسند و بکل جدید لذت این چه ۳ کارها که در اندکی زمانی ازین ۴ حضرت شده در هیچ تاریخی نیست -

ابیات

چو تیغ نداد زبان مضاف
مکن رنجم تیغ زبان را بلاف
چو تیغ تویی گوهر است ای پسر
بشمشیر و گوهر ملاف از پدر
اگر کوتهی پای چوبین میند
که در چشم طفلان نمائی بلند

بعون الله تعالی و توفیقتم بر همگنان روشن است که تخت سلطنت و جهانبانی تا بوجود شریف این حضرت مشرف است هیچ بادشاه را تاب مقابل و ۵ منجادل بافوج قاهره میسر نشده و ایشان بادئی افغانان مقابل و مقاتله کرده‌اند چرا درد سر خود میدهند

بیت

چون مهران خراباتی بعزت کوش بازندان
که درد سر کشی جانان گرت مستی خمار آرد

-
- الف ۱ بعد از آنکه خطیب بعضی مهالکی بنام ما مزین شده
د ۲ عذر نوشتن و مسموع دانستن بودند
الف ۳ کارها است
الف ۴ ازین حضرت بظهور رسیده:
ج ۵ "و منجادل بافوج.....افغانان مقابل" نیست

معلوم شد که براه دیگر رفتند برخاسته بخدمت سلطان آمد گذشت را باز نمود همگنان گفتند چه توان کرد نوشته چنین بود -
 القصر بعد آن سلطان از مندو عزیمت فتح قلعہ چیتور نمود و پیشوائی این کار برای رومیخان تفویض فرمود و نیز باین وعده استمالت نمود که بعد فتح حل و عقد او منسوب بدست تصرف او بوده باشد - رومیخان در انشاء اسباب فتح غرابتهای فی نمود که چشم عالم ازان نوع چیزها ندیده بود -

میگویند چون کتابت سلطان بهادر بنظر حضرت جنت آشیانی در آمد بسیار بد آمد از آگره بصوب چیتور لشکر فرمود چون بخطم گوالیار علم دولت افراخت بخاطر دریا مقاطر رسید که سلطان بهادر قلعہ چیتور را در محاصر دارد اگر درین وقت قصد مقاومت نموده آید در معنی این امر منبجر بحمايت كفار میگردد ارتکاب بر افتتاح این باب در شرع شریف منجود نیست پس تاوقت تشخیص این معاملہ توقف^۱ اولی باشد بنابراین رایات نصرت آیات را در مقام گوالیار متوقف داشتند مترصد بودند - تا از پرده غیب چه روی نماید و از عالم بالا چه صدا آید -

القصر از استماع بمحرک رایات عساکر حضرت جنت آشیانی سلطان تننارخان^۲ لودی را باسی هزار سوار جنگی و نامدار تعیین فرمود که براه خطم بیانه عازم صوب شهر معظم دهلی که پای تخت اقلیم هند است شوند - و آن مملکت را در حوزه تصرف خود در آرند لاجار همایون بادشاه فسخ عزیمت اینجنانب نموده متوجم بانطرف خواهد شد و الا آن طرف یکی قلعہ تننارخان متصرف میشود - و لشکر عظیم پیش او جمع فی آید این معنی موجب غالبیت ما میگردد - و نیز به تننارخان فرموده بود که اگر همایون بادشاه خود قصد مقاومت نماید یا لشکر فرستد حصاری گرد عساکر خود بر آورده منتظر مقدم سلطانی بوده باشد که ما بسرعت تمام تر خود را میرسانیم زنهار تا آن زمان اقدام باجنگ ننمایید و بجدل پیشی نہ آید -

ج^۱ که نمیرد سلطان سکندر لودی

الف^۲ اولنی باید

بیت

کندن بنیاد دولت را بود سیل عظیم
رشاکم کلک عوانان گرچه پس مستحقراست

از روایت ثقات چنین مسموع شد که در محلی که این مکتوب
ملا مسعود نوشته آورد سلطان در حالت شکر بود - در همان حال
این خیانت پیش و شرارت اندیش بخواند سلطان از وزرا
استصواب نا فرمود - و از حسن و قبح او استفسار نا نموده امر
بارسال کرد - او بعمل آورد -

صبح آن چون وزرا ازین معنی خبردار گشتند دست تفکر
برزانوی تعقل زده شرح فقرات شدت آیات او بعرض سلطان
رسانیدند - سلطان متأثر شد ملک امین نشن که مصاحب وزیر
سلطان بود باو حکم کرد که جلد سواری که تواند این قاصد را از راه
بر گرداند بیازد ملک مذکور ابو جیو^۱ تانکی را که در زمان دولت
سلطان احمد ثانی بخطاب وجیه الملک مخاطب گشته و بمنصب
وزارت گنجرات رسیده حاضر آورد - سلطان گفت توهم قوم مائی
باید که چنان سرعت این راه پیمائی که پیشی از آنکه قاصدان به
تنگی^۲ کوه نور برسند تو برسی و آنها را بر میگردانی ابو جیو
بر اسب باد پا بر نشست و رو براه نهاد سرعت هرچه تمام تر
به تنگی مسطور رسید و از جارسان او خبر برسید ایشان گفتند
هنوز باین راه عبور نموده اند خوشحال شد - تا سه شب و روز
بر سر راه نشست چشم بر گذرگاه داشت قاصدان پیدا نشدند

در ساعت قاصدان را روانه نمود روزی دیگر سلطان بار
عام دادند وزرا و امرا باهم جمع گفتند که قاصدان حضرت
جنت آشیانی که نام آوردند حقیقت آنها جواب باید
نوشت تا سلطان خود فرمودند جواب را فلان منشی
نوشته آنچماش را روانه نمود وزرا مسوده را طلبیده مطالع
کردند اظهار تاسف و حیرت نموده بر تمامی قباایج
مضمون را خاطر نشان سلطان کردند بسیار موثر شد
فی النجمه هر مذلتی که روی

صفحه

۳۰۳

ج ۱ تانکی

ج ۲ کوه نور

نه شما از اینجا انتقال نموده به بیرپور آمدند و در همان سال که سنه نهصد و چهل و یک باشد ازین جهان فانی بعالم جاودانی رحلت فرمودند - ایشان نسبت اراده به پدر خود دارند و نعمت کمال از عموی خود اسم قاضی حماد و قاضی حماد از شاه عالم پناه بن قطب عالم سید برهان الدین بخاری اقتباس نموده اند - و خدمت قاضی مسعود را بحضرت شاه شیخ جیوی ابن حضرت سید مسعود ابن قطب عالم محبت و موده بروج کمال بوده -

القصه از هزیمت تاتارخان سلطان بغایت دلتنگ شد گری ناخوت و حشمت بسروی کلفت و دهشت تبدیل یافت درین اثنا ^۱ قلعه مفتوح گشت سلطان میخواست که عهدهی که بروی خان در باب تفویض قلعه مذکور شده بود وفا نماید وزرا عرض کردند که مثل روی خان کسی که همچون قلعه چیتور داشته باشد دیگر چشم اطاعت ازو نباید داشت رای سلطان انقلاب یافت وفا بعهد نمود - از انجبهت رومیخان بدل و جان رنجید و نهانی عریض بنخدمت حضرت جنت اشیانی فرستاد که اگر حضرت بادشاه درینوقت عنان عزیمت به آن صوب اطلاق فرمایند شکست سلطان بهادر به آسانی میسر خواهد شد چرا که مدار کار سلطان بر استصواب رای بنده درگاه است و بنده برای دلالت خواهد کرد که آن مسلوی عساکر ظفر آنحضرت بوده باشد -

حضرت جنت اشیانی از گوالیار بصوب چیتور متوجع شدند سلطان از روی خان پرسید که بهمایون بادشاه چه نوع جنگ میکنم گفت مثل بادشاه روم از عرابهای توب کرد لشکر خود حصار میکنم هرگاه که لشکر غنیم بجنگ ما می آید آتش بازی سرمیدهمیم اگر خود هم کوه آهنی باشد که یک دم خاکستر میشود سلطان برای روی خان عمل کرد هرچند امرا عرض کردند که این نوع جنگ بمصرف نمیکند سلطان گوش نکرد چون در حصار عراب در آمد جرات سپاه سلطان تنزل پیدا کرده قوت لشکریان جنت اشیانی رو به ترقی آورد رومیخان ببادشاه نوشت که سلطان بهادر را در حصار در آورده شد ^۲ بقزاقان لشکر حکم شود که گرد

الف ^۱ قلعه چیتور

د ^۲ بفر اقبال

میگویند چون تئارخان باخطم بیانه رسید امیری باپنچ هزار سوار جرار خونخوار حضرت جنت اشیانی که بهچنگ او ارسال فرموده بودند آمده مقابل نمود تئارخان باوجود منع و مبالغه سلطان بلا توقف مصاف داد شکست یافت لشکرش پراگنده شد - اما خود از میدان قدم بیرون نهداده تا جان در قالب داشت داد مردانگی داد - آخر الامر در خاکی و خون افتاد و سر خود را بر بالین فنا نهاد - بعضی میگویند که درین امر اراده او این بود که من بادشاه زاده ملک دهلی ام و قوم دار از فتح این جنگ مملکت دهلی بتصرف من بی در آید لشکری بسیار از افغان گرد من جمع میشود تا آن زمان همایون بادشاه و سلطان بهادر جنگ خواهند کرد یکی شکست بی یابد - و در قوت دیگری فتوری میرود انزمان بی توانم از عهده او بر آمد - عنان سلطنت ملک دهلی بدست من خواهد افتاد - بنابراین بر حکم سلطان بهادر عمل ننمود - بلا توقف مصاف داد و از بد نیتی خود رو بزوال نهاد والعهد علی الراوی -

نقلست که چون بر ^۱کفره متحصن قلعه چیتور کارتنگی پیدا کرد و فتح قریب العهد بنظر قیاس سلطان گردید از روی افتخار و مباهات بر زبان راند که درین عصر کسی باشد که بمن ^۲مقاتله نماید خدمت معارف پناهی حقایق دستگاهی کاشف اسرار وجود قاضی محمود ^۳ابن قاضی ^۴چایلده بیرپوری دران مجلس حاضر بودند بیقصد بر زبان شریف ایشان این بیت گذشت -

بیت

جو شیران نهانند در مرغزار
کند رو به لنگ آنجا شکار

از استماع این شعر سلطان بر آشفت و گفت که ایشان در قلم رو من نبا شدند قاضی فرمودند که املک الله درین ملک نه من باشم

ج ۱ کوه متحصن

د ۲ مقابل و مقاتله

ج ۳ "ابن قاضی چایلده" نیست

د ۴ جالند - ب چایلده

مقداری نمک و انگشت و چند پرکاله پارچه که به نیل رنگ کرده بودند بر آمد -

چون نظر سلطان بروی افتاد هیبتی و وهمی در دل انبچنان جا کرد که در شب همان روز آنچه از قسم جواهر در خزانه داشت فرمود تا سوختند و فیل شرزه و فیل پات سنگار که نزد سلطان عزیزترین اسباب حشمت بود فرمود تا خرطومهای اینهان را ببریدند آب در دیده کرد - دیگهای کلان که نام یکی لیلی و نام دیگر منجون بود فرمود تا هر دو را بشکستند ^۱ بزور دارو - اسپ طلبید و سوار شد باهل لشکر خبر نا کرده باتنی چند از خاصان رو بطرف مندو نهاد بتاریخ بیستم ماه رمضان وقیل بیست دوم ماه شوال سنه احدی و اربعین و تسعمایه صورت این واقع رو داد -

القسم صباح آن در لشکر قیامت قایم شد سلطان از میان بدر رفت و لشکریان بال و پر شکستند نه راه آنکه بر آیند و نه روی آنکه توقف نمایند درین اثنا افواج همایون بادشاه پیداشدند و بانکی ظهور کریم "توتی املسی من تشاء و تنزع املسی ممن تشاء" بگوش هوش اهل نصرت رسید و کشف احتمال شعر اختتام مکتوب سلطان که نقل آن بالا تاخیر یافت یعنی "تا در میان خواستم کردگار چیست" - معاین خاص وعام گردید تمام اوردوی سلطان بغارت رفت از لشکریان بعضی بقتل رسیدند و بعضی اسیر گشتند و بعضی سر برهنه و پابرهنه بدر رفتند میگویند چون خیمه سلطان بهادر بنظر حضرت جنت اشیانی افتاد فرمود که این سامان از سرکار دریا است چرا که هم از منحل دوخابه و زربفت اعلی بوده -

نقلست که سلطان سکندر بن بهلول بارها میفرموده که مدار بادشاهی دهلی برگندم و جوار بیست و مدار بادشاهی گجرات

صفحه ۳۰۸
بعضی رساندند که شعار نبود که این جماع جنگ نه کرده رو بگیرند و فیل را بگذارند خالی از علت نیست در کل واکردن صد و پنجم مصلحت نیست مخصوص در نظر سلطان چون در این مقابل با حضرت جنت اشیانی بغیر از امروز غلبه سپاهیان بسمع سلطان نرسیده بود بحد شده فرمودند
ج ^۱ "بزور دارو" نیست

اوردوی سلطان بگردند نگذارند که آفریده از بیرون بدرون در آید یا از درون بیرون بر آید حکم فرمود که چنین قزاقان در زنجی پرکار اوردوی سلطان را احاطه کردند راهها مسدود شد غله کمی کردن گرفت رفتن رفتن ناپود مطلق شد بتذبیع گاو و اسب و شتر دست کردند چندروز باین طرز گذشت لشکر سلطان عاجز آمد اگر چهار اسب بی گشتند از لاغری آنقدر گوشت نمی بر آمد که دو کس سیر شوند روغن و اشیاء دیگر حکم عنقا پیدا کرد - اسپان دم و یال همدگر^۱ میخائیدند و بی مردند سلطان متعیر شد -

درین اثنا^۲ میر بنجارها آمده بعرض سلطان رسانید که یک لکه گاو و غله آورده ایم از ترس قزاقان مغل نمی توانم آورد اگر بدرقم تعیین شود آن غله را باوردو رسانده باز غله دیگر بیاوریم سلطان پنج هزار سوار شبشب پنهانی تعیین کرد و همان زمان این خبر رومیخان باحضرت جنت اشیانی فرستاد و نوشت که اگر این غله باوردوی سلطان بهادر رسید کار بدور و دراز خواهد کشید آنحضرت فوجی قاهره تعیین فرمودند او را با بدرقم مرسل سلطان اتفاق جنگ افتاد و هزیمت خورد و تمام غله را بلشکر جنت اشیانی بردند - از استماع این خبر لشکر سلطان دست از حیات شست و درپیشی زانوی نومیدی شست تا غایت بی کنگاس رومیخان سلطان آب نمیخورد الحال نفاق او ظاهر شد رومیخان نیز واقف این حال گشت بگریخت و بتخمدت حضرت جنت اشیانی پیوست -

از وقوع این واقعه در لشکر سلطان زلزله افتاد که گویا قیامت قائم شد میگویند روزی توپ سواری فیلکی عماری دار را پیش خود کرده قریب باوردوی سلطان رسیدند بجامه از لشکریان سلطان بر آمده ناختمند^۳ آن گروه جنگ ناکرده گریختند فیلکی بدست این جامه افتاده چون بنظر سلطان در آوردند از اندرون عماری وی صندوق بر آمد^۴ سلطان فرمود تا او کردندش از اندرون وی

ذ ۱ میخائیدند

الف ۲ مهتر بنجارها

ج ۳ معرکه را گرم کرده فیل را گذاشته گریختند

ج ۴ وزرا و امرا و عقلا هم یکبارگی متفق اللفظ و المعنی

القصه حضرت جنت آشیانی از اینجا عزم نموده مندو را متخاصره فرمودند سلطان متخاصم شد باز آتشی فتنه بلندی گرفت جنگ و جدل پدید آمد درین اثنا رومیخان به بهوپت پسر سلهدی اعلام نموده که جفاهای که سلطان بهادر بنخاندان شما کرده بر شما واضح است پس در توره چنین جفاکار جان شیرین خود را بر باد دادن از عقل دور است بلکه وقت انتقام کشی و محل مکافاتست و سبیل آن اینست که وقت جنگ و جدل دروازه که تعلق باهتنام شما دارد کشاده دارند بندگان بادشاه جم جاه قرار داده اند که جای پدر شما بر شما مسلم دارند - بلکه و رای آن انواع نوازش بظهور آرند - بهوپت رای باغواء رومیخان دروازه را کشاده خود کنار گرفت لشکر بالا بر آمد چون این حال معلوم سلطان شد گفت قول بزرگان غلطی ندارد - افعی کشتن و بیچم نگاه داشتن همین نتیجی بی آرد - صدرخان بن ملک راجی را بجای خود استاده کرده و سلطان عالم لودی را قلعه سونگر که از قلعه مندو است سپرده خود بدروازه دیگر بر آمده بصوب گجرات روانه شد بعضی سپاهیان جنت آشیانی تعاقب نموده بسلطان رسیدند سلطان بر گشتم جنگ کرد و بذات خود شمشیر زد چنانچه غنیم خود را فرود آورده بدر رفت قلعه مفتوح گشت صدرخان زنده بدست افتاد به آب شمشیر غرق دریا فنا ساختندش بعد آن بازی چسپیدند کار بر اهل ازکی نیز تنگی پیدا کرد سلطان عالم بر آمده بادشاه را دید بادشاه حکم کرد تا او را با سیصد نفر که مخصوصان باو بودند قتل کردند میگویند که روز ۱ سم شنبه همایون بادشاه جم جاه لباسی سرخ در بر کرده بار عام فرموده حکم بقتل عام نمود در یک ساعت جویهای خون درهر کوچه و بازار شهر مندو روان شدند -

درین اثنا ۲ مایهو کلاوت که مقرب الکضرت سلطان بهادر بود بدست مغلی تری گرفتار آمد خواست که مایهو را قتل کند دست یقبض کرد مایهو گفت که از کشتن من چه نفع بی بری مرا نگاه دار که هم سنگ خود طلا بنو خواهم داد من مصلاحب سلطان

بر مرجان و مروارید است که هشتاد و چهار بند در تحت تصرف
بادشاهی گنجراتست -

فقیر حقیر سکندر مولف این تاریخ از والد خود مسموع دارد
که ایشان میگفتند که درین یورش من مقرب حضرت جنت
اشیانی بودم و منصب ^۱ کتاب داری تعلق بمن داشت بادشاه
را یکساعت از مطالعه کتاب فراغ نبود و مرا یکی لحظه از خدمت
آنحضرت فرصت نه - روزی که حضرت جنت اشیانی فتح کرده
بر تخت کامرانی جلوس فرمود بار عام دادند از اسرا و سپاه هر کدام
بجای و مقام معین خود دست بسته ایستاد طوطی گویا که از
غنائیم سرکار سلطان بهادر آورده بودند پنجره^۲ او را پیش تخت
اعلی نهادند و بز سخنانی که او نطق میکند تعجب میفرمایند -
و گاهی خود دخل میکنند میگویند طوطی بود خوانا که طوطی نامه
اگر دران وقت بودی از پس آئینه ازو سبق گرفتی چه در حدت
دری و چه در صفای ناطقه هرکس بهر زبان که سخن میگفت -
او تقلید میکرد و چنان صاف و تیز میگفت که گویا صدای ندای
اوست - القصه درین اثنا رومیخان رسیده آمد بادشاه بزبان
مبارکی خود فرمودند که بیائید رومیخان بمنجرد استماع نام او
طوطی بنیاد کرد که پست رومیخان حرام خور پست رومیخان
حرام خور - یعنی لعنت باد بر رومیخان حرامخوار شاید این حرف
را ده مرتبه بیک دم تکرار کرده باشد - رومیخان سر خود را پائین
انداخت حضرت جنت اشیانی چون مضمون این عبارت از
ترجانی معلوم کردند فرمودند که رومیخان این حرف اگر از انسانی
صادر میشد میفرمودیم تا زبان او را از پس حلق میکشیدند اما چه
توان کرد که جانوریست بی عقل اهل مجلس قیامی کردند که
در محلی که رومیخان از پیشی سلطان بهادر فرار نمود ظاهرا دران
وقت مردم او را باین صیغه یاد میکردند و این هم گفته مردم
را میگفتم باشد الحال که نام رومیخان بگوشی او رسیده همان
قول بیادش آمد بر زبان آورده بلی حق تعالی از برای عبرت
دیگران دران زمان کلمات حق را بر زبان جانوری اعلان فرموده و
حکمت درین آن خواهد بود که دران محل چنین کلمات
نسبت برومیخان مقدور غیری نبود -

یگانه پنداشتم خلاص فی نماید بادشاه فرمود این خود سهلست اگر او امروز استقرار سلطنت بسطان بهادر از من میطلبید رد نمیفرمودیم - بذل مطلوب او مینمودیم منجهو بتقرب بادشاهی اختصاص یافت -

نقلست که در مدت ملازمت خدمت بادشاه هر انعامی که از درگاه فی یافت هم رایان مغل میداد و میگفت که این بمن جانببخشی کرده پاداش آن کجا توانم کرد -

فقیر این حکایت را از والد خود یاد دارد که ایشان دران مجلس حاضر بودند و بقرب بادشاهی امتیاز داشتند آخر الامر منجهو گریخته بخدومت سلطان بهادر رفت حضرت جنت آشیانی فرمودند که کم بختی او را برین آورد والا ما انقدر نوازش میفرمودیم که سلطان بهادر را هرگز یاد نمی آورد - میگویند چون منجهو بملازمت سلطان بهادر پیوست سلطان گفت که امروز آنچه از من رفتن بود هم باز روی نمود یعنی منجهو را که دیدم رخت غم و غصه هم را از ساحت خاطر بیرون کشیدم دگر مرا آرزوی نمائد آنچه از خدا میطلبیدم بمن رساند -

القسم چون سلطان بهادر از مندو بچانپانیر که قلعہ از اولک گجراتست آمد اختیارخان وزیر و راجہ^۱ نرسنگ دیو المخباطب بخانجهان را قلعہ چانپانیر سپرده خود براه کنبایت بصوب ولایت سورتھ عزیمت نمود و بم بندر دیو قرار گرفت همایون بادشاه نیز از مندو متوجہ گجرات شد - آمده قلعہ چانپانیر را محاصره کرد دیک بهادرشاهی که دیگ کلانی بود و درین مدت اهل قلعہ او را نتواستند بالابد بهزار مشقت تا کمر کوه رسانیده بودند که ماهجم رایت همایون بادشاه جلوه گر شد اهل قلعہ آن دیگ را سه سوراخ زدند و همانجا گذاشتند چون رومیخان دید گفت علاج فی توانم کرد آن سه سوراخها را بهفت جوش پر کرده اگرچه نسبت سابق^۲ دارو کم میگرفت باوجود آن هم بلای خدا بود میگویند چون رومیخان منجرا کرد بضرب اول دروازه قلعہ را بر

د ۱ نرسنگ

ج ۲ درازی کوتاهی پیدا کرد اما انقدر که مانده بود هم بلای

بهادر از زر و پیل کمی ندارم او دستار از سر منجهو فرود آورده به آن دست منجهو بسته گرفته بگوشه نشست اتفاقاً همدران اثنا از راجهای که برکاب حضرت جنت اشیانی بودند پیشی ازین معرفت بمنجهو داشت عبور او بر منجهو افتاد فی الحال از اسب فرود آمد دریافت و دست منجهو گرفت روانه شد - مغل شمشیر کشید گفت که حکم قتل عام است من این را زنده نمیگذارم راجه بنجمعیت بود او تنها خواهی ناخواهی مناقشه کنان منجهو را گرفته بنخدمت بادشاه آمدند بادشاه انچهنان غضبنای است که بهر طرف که نگاه میکنند آتشی فی بارد و غیر از لفظ قتل بر زبان حرف دیگری نمی آرد مغل فریاد کرد که این بندی من از مقربان بهادر است این هندو از من بزور گرفته آورده

خوشحال بیگ قورجی بادشاه که به استعجابت پیشی سلطان بهادر فرستاده بودند و اُرتبه و حالت منجهو را پیشی سلطان بهادر دیده بود او گفت بادشاهم این منجهو کلاوت بادشاه لولیان است بادشاه نگاه تیز بجانب او کرد باز او همین لفظ تکرار کرد و گفت بادشاه سلامت درین زمانه گوینده نقش و صوت هندی مثل این شاید درهند موجود نباشد - شعلم غضب بادشاهی انطفا یافت همدران وقت حکم فرمود که چیزی بگوید منجهو در نغم فارسی نیز بی بدل روزگار بود بنیاد نغم پردازی کرد از استماع نغم او بادشاه را دقتی روداد و دریای سرچشش در جوش آمد لباس سرخ تغیر داده ملبوس بلباس سبز گردید سروپای خاصه بمنجهو عنایت فرمود - حکم کردند که منجهو بنخواه آنچه میخواهی بتو انعام فرمودیم منجهو عرض کرد که بسیاری از خویشان من در بند افتاده اند حکم مخلص آنها میخواهم بادشاه ترکش خاصه خود را در کمر بست و اسب خاصه عنایت فرمود مقرب چند همراه نموده حکم کردند که هر کرا منجهو خلاص نماید کسی مانع نه آید منجهو سوار شد هر کرا از آشنایان در بند دید هم را خویشی خود گفته خلاص نمود^۱ میگویند که بعضی این واقع را بنخدمت حضرت جنت اشیانی عرض کردند که منجهو نه خویشی را خویشی میگوید و نه بیگانه را بیگانه بلکی خویشی و بیگانه را

بالا بریم که هیچکس از اهل قلعہ خبردار نشود این سخن بعرض
 بادشاه رسانیدند بادشاه طلبید مقدمان آنها را استمالت داد بهادران
 ۱ نبرد آزما را همراه کرد آن کولیان شبان شب برای بالای قلعہ
 بردند که هیچکس از لشکر همایون بادشاه بلیک از اهل قلعہ
 واقف آن راه نبود وقتی حاضر شدند که آن بجای از حصار قلعہ
 فرود آمده الله الله گفتیم حمله آوردند اهل قلعہ حیران شدند و
 گفتند که مگر بالا از آسمان نازل شد بعضی از بالای قلعہ خود را
 ۲ پایان انداختند و بعضی کشته شدند و بعضی گریختند همراه
 اختیارخان بالای ارکی قلعہ که آن را مولیه گویند بر آمدند قلعہ
 فتح شد ۳ و کان ذلکی فی تاسع شهر صفر سنه نهصد و چهل و دو
 القصه لشکر بادشاهی بالا بر آمد عاقبت الامر اختیارخان از روی
 عاجز امان طلبید و دوم روز بعد از فتح آمده ملازمت نمود چون
 خان مرد ملائی خوش طبع و منجم و معمائی و شاعر بود در هر
 فن مهارتی تمام داشت و وقوفی وافر صحبت او بتحضرت جنت
 آشیانی بسیار خوش آمد مشمول عنایت والتفات انحضرت بمرتبه
 گردید که فوق آن متصور نباشد -

نقلست که روزی شیخ جمالی کنبو شاعر که اورا ثانی خسرو
 میگفتند و این بیت ازوست و شهرت دارد -

بیت

مارا ز گرد کویت پیراهنیست برتن
 آن هم ز آب دیده صد چاک تابدا من

دران یورش ملازم رکاب سعادت آیاب بود باختیارخان گفت که
 ماشنیده ایم که شما درفن معما مهارتی تمام دارید اسم مرا از
 الفاظ کلام الله استخراج نمائید خان بدهتن گفت چه مالا شیخ
 گفت اسم من بجالیستنخان فی الحال خواند و عدده شیخ تحسین
 کرد و آفرین گفت -

ج ۱ تردد

د ۲ پائین

ب ج ۳ "وکان ذلکی.....چهل و دو" نیست

انداخت و بضرب دوم درخت بَر عظیم که قریب دروازه بود او را از بیخ و بنیاد نابود ساخت درمیان اهل قلعہ از مشاهده آن حال زلزلہ افتاد -

بالای قلعہ فرنگی بود بسکنانام سلطان بهادر او را مسلمان کرده فرنگخان خطاب داده بود او با اختیارخان گفت که چون است که من مسجراکنم و بر دهن این دیگ بزنم اختیارخان گفت که اگر بی توانی ترا نهال میکنم او بمسجرای اول انچنان بر دهن آن دیگ زد که پاره پاره شد اهل قلعہ خوشحال شدند اختیارخان چیزی کم باو داد اما راجہ نرسنگی دیو هفت من طلا باو داد میگویند راجہ نرسنگی دیو زخمی بود از آنجهت سلطان بهادر او را در قلعہ گذاشته بود چون آواز دیگهایپایی از بالا و پائین صادر شد زخمهای راجہ ترقیدند راجا مرد - این خبر بسلطان بهادر رسید سلطان گفت حیف که قلعہ چانپانیر از دست رفت افضلخان وزیر عرض کرد که مگر خبری آمده گفت نہ راجہ نرسنگی دیو مرده این ملا یعنی اختیارخان کجا آن تهور دارد که تواند قلعہ داری نماید -

القصہ از مقرب باری سید جلال الخطاب منورالملک بخاری که ایشان بارها میفرمودند که قلعہ چانپانیر ازان قبیل بود که اگر پیرزنی از بالای قلعہ سنگی بی انداختہ باشد مردان عالم گرد اونی نتوانستند گشت زهی اقبال همایون بادشاه که آن نوع قلعہ باین آسانی فتح شد و سبب فتح آن بود که شبی دو یست نفر کولی را از بالای قلعہ پائین فرستادند که غلہ بیارید و حال انک ازوق بالای قلعہ آنقدر بود که اگر محاصره ده سال واقع شد باهل قلعہ کفایت میکند^۱ اما چون کولیان پائین بی آیند بمورچلی^۲ میرسند که اگر گرفتار میشوند چون پیشی بادشاهی برند بادشاه حکم بکشتن ایشان میفرماید هفتاد هشتادی بقتل رسانده بودند که یکی از باقی ماندها گفت که اگر مارا نکشند ما شما را برای

ج ۱ بیت

چو تیره شود مرد را روزگار
هم آن کند کسی نہ یابد یکار

ج ۲ "میرسند که اکثر" نیست

بادشاهی در ناحیت غیاثپور که موضعست بر دو گروهی شهر احمدآباد جنوب رویه انجا نزول اجلال نمود - از انجا چون بزیارة مرقد مطهره حضرت قطب اقطاب سید برهان الدین ابن سید محمود ابن سید جلال منخدوم جهانیان بخاری قدس الله سرهم در موضع یتوه که بر سه گروهی احمدآباد واقعست رسیدند لوه لکر پتھر را مشاهده نمودند فرمودند این نوع عجبیه هرگز بنظر نه در آمده و انچنانست که روزی حضرت قطب اقطاب وقت تهاجد از برای نزاهت استنجا مشی میفرمودند ناگاه پای مبارکی ایشان بر چوبی خورد درد^۱ کرد بی اختیار از زبان مبارکی ایشان بر آمد که لوه هی یا لکری یا پتھری یا کیا هی یعنی آهن است یا چوبست یا سنگست یا چه چیز است حق تعالی در یکی شبی وجود هر سه شی پدید آورد و نظر بهست مجموعی محل استفهام نیز ظاهر است صباح خلق از برای مشاهده و معاینه او ازدهام نمودند حضرت ایشان فرمودند تا اورا درجائی عمیق پنهان کردند و در اظهار آن نهی فرمودند و گفتند که هرک این را ظاهر میکند مقطوع انسل خواهد بود آخر الامر بعد از وفات ایشان پسی از چند سال تاجری از مریدان ایشان اورا از انجا بیرون آورد و گفت قطع نسل خود را بر ظهور کرامت پیر خود اختیار کردم تا کرامت دیگر نیز بظهور رسید رحمة الله علیه ازان باز اورا بالای تخت چوبین نهاده اند خاص و عام مشاهده میکنند چون ماهیچہ رایت جلال اکبر شاهی بر ساحت سواد احمدآباد پرتو انداز شد بادشاه جم جاه نصفی را ازان جدا کرده بدارالخلافه آگره بردند و نصفی هنوز بحال خود است (۲) نیرار ویتری به دور اشعار)؟^۳ بعضی فضلا اشعار باین معنی واقعست -

مثنوی

شبی بپای شریفش رسید یکچوبی
که بود سخت تر از سنگ فی المثل صدبار

ج ۱ کردلی
د ۲ بهترگا تمیناً نگاه داشتند - ج ۳ تیمنا و بترگا او نگاه داشتند

ج ۳ " بعضی فضلا..... از مجرد استفسار " نیست

نقلست که روزی حضرت جنت آشیانی سر سواری اختیارخان را بوصفی یاد فرمودند که آن مقتضی تعظیم بادشاهان و تواضع خسروان بود اختیارخان بران تقدیم نمود حضار رکاب خواستند که زبان بطنر کشایند بادشاه باشارت گوشه چشم منع فرمودند و خود باین مضمون تکلم نمودند که اختیارخان سخنی بغاظر رسیده شما را بدنیداید - خان عرض کرد روا باشد کمال عنایت خواهد بود فرمود در توره بادشاهان ما اینست که اگر بادشاه درحق کسی تعظیم و تکریم فرماید او را باید که از اسپ فرود آمده آداب تعظیم و لوازم تکریم بنجا آورده بنجای خویشی آید و اگر در حق مثل شمائی چنین التفات فرماید باید که اوچنین تواضع نماید - که سر برکاب سایید و بهمین اکتفا نماید معلوم شما است ان الملوك اذا دخلوا اقریتم افسدوها و جعلوا اعزّة اهلها درنص^۱ وارد شده بیشتر شما یاد داشتید اختیارخان از اسپ فرود آمده زانو زد و رکاب بادشاه بوسید عرض کرد که بنده درگاه نشو و نما در ولایت گنجرات یافتن از انجبهت در طریق رسم و آئین ملوک عجم اعجمین است بکرم معذور خواهد بود -

نقلست که روزی ملائی در مجلس حضرت جنت آشیانی بااختیارخان مناظره علمی داشت بعد از ردو بدل مقدمه اختیارخان راجع آمد ملا مسلم نمیداشت حضرت جنت آشیانی فرمودند که توجیه خان موجه است شما کج باعثنی نکنید خان بدیهه معما باسم همایون گفت و آن اینست -

بسیت

کج باز^۲ برنتابد نورچال جانان

بر ماه ماست روشن دلهای راست بازان

بادشاه آفرین فرمودند حضار مجلس بر طبع خان تحسین نمودند - القصه بعد فتح چانپانییر همایون بادشاه بکنبایت تشریف بردند و سیر^۳ خور کنبایت نموده باحمداباد آمدند آوردوی

ج^۱ اذله
ج^۲ بر نیاید
د^۳ خط

منزل کرد در انقطاع خبر رسید که لشکر غنیم که در سرکار بروج بود نیز آمده با این لشکر در محمودآباد ملاحق شد و قرار داده اند که فردا جنگ کنند -

چون صبح صادق دمید سپاه جانیین آماده جنگ شده بساط میدان را بمهرهای لشکر طرفین در چیدند و بهادران دلاور قدم درپیشی نهاده جنگ و جدل نمودند یکمرتبه افواج مغل مثل باد صرصر غماز افواج سلطانی را در ربودند - اما بعضی بهادران سلطانی مثل حضرت سید^۱ بخاری و عمادالملک ملکچو مانند کوه پای در میدان حبسارت افشوده بهیچ باد^۲ تفرقه متزلزل نشدند هر چند باران تیر و برق شمشیر بر سر ایشان ریخت مثل سد سکندر از جانپسیدند لشکریان سلطان که پراکنده شده بودند بازتکیه پایشان آورده از دحام نموده داد مردانگی دادند - ناگهان از قضاءالهی باد فتح بر پرچم افواج سلطانی وزید مهرهای بساط لشکر غنیم را بر چید - میگویند که دران ایام آب مهندری بسیار کلان بود مردم بسیار از غنیم باغراق آب شربت فنا چشیدند سلطان تعاقب کنان میرفت تا از سرحد گنجرات بر آورد بعد آن خود در چانپانیر رفت توقف نموده متحدشاه آسیری که نسبت خواهر زادگی بسطان داشت او را بالشکر انبوه دنبال غنیم فرستاد و غنیم در ولایت مالوه هم نتوانست استقامت نمود متحدشاه از مندو گذشتیم باجین آمد و بکنار جویبار^۳ کلیاده که عمارت کرده سلطان ناصرالدین مندو یست مخیم گشت سلطان بهادر مظفر منصور مراجعت نموده باجدآباد تشریف آورد^۴ مدت توقف مرزا عسکری و امراء مذکور در اولکه گنجرات نه ماه و چند روزه بوده اما آنکه فرنگیان در بندر دیو دخل یافتند و قلعه برای خود ساختند سلطان متأسف بود و شب و روز در فکر دفع این ملاءین مطارح می نمود -

ج ۱ مبارکی

ج ۲ تند

د ۳ کالیاه - ج کالیاده

ج ۴ "مدت توقف.....روزه بوده" نیست

بران زبان که بنجر حق و رای حق نگذست
تو سنگ و آهن و چوبی چو هر سه یافت گذار
بشد بامر خداوند سنگ و آهن و چوب
معا معاینه چشم از مجرد استفسار

القصر چون خبر بلغای شیرخان افغان سور که عاقبت بادشاه
عالیشان شد و ملقب بشیر شاه گشت بسمع اعلی رسید که طرف
بهار و جونپور خروج کرده ^۱ مرزا عسکری برادر را در احمدآباد و
قاسم بیگ را در سرکار بروج و یادگار ناصر مرزا را در سرکار پتن و
بابا بیگ جلایر که پدر شاهم خان جلایر باشد در قلع چانپایر
گذاشته خود براه آسیر و برهانپور بطرف دارالخلافت آگره نهضت
فرمود -

درین اثنا امراء بهادری اسمهم ملک امین نسن که بمحکومت
قلع رنتهپور معین بود ملک برهانالملک ^۲ بنبدانی حاکم قلع
چیتور و ملک شمشیرالملک حاکم قلع اجپیر باتفاق همدگر باجمعیّت
قریب به بیست هزار سوار بنواحی شهر پتن رسیده عرض داشتند
که اگر حکم شود باجنگ یادگار ناصر اقدام نمایم سلطان منع نمود و
درین باب مبالغه فرمود که ما اینکی خود را بشما میرسانیم
تا آن زمان جنگ موقوف باشد چون سلطان تشریف با ناعدود
برد ^۳ یادگار ناصر مرزا احتراز نموده بصوب احمدآباد روانه شد سلطان
به پتن آمد و از آنجا بصوب احمدآباد عزیمت نمود و غنیم از
احمدآباد بر آمده در ناحیت موضع غیاث پور که ذکر او بالا گذشت
مخیم گشت سلطان آنروی آب مقابل غیاث پور نزول اجلال
نموده تمام شب آماده جنگ بود یقین میدانست که فردا کار باجنگ
خواهد انجامید لشکر غنیم شب در آوردی خود چراغ بسیار
افروخته و بحال خود گذاشته و خود بر آمده شبانب ^۴ بمحمدآباد
رفت قریب بصبح این خبر بسطان رسید سلطان تعاقب نمود و
همدران روز بموضع کنج که بر سه کروهی محمدآباد واقع است

ب ج ^۱ مرزاهندال

د ^۲ برهانالملک بمبانی حاکم قلع اجپیر - و ملک شمشیر

الملک حاکم قلع چیتور

ج ^۳ هندو بیگ

ج ^۴ محمودآباد

میکردند - میگویند چون سلطان بساحل دیو در ناحیت موضع کهوکم متخیم گشت نورمحمد خلیل را که یکی از مقربان درگاه بود پیشی کپتان فرستاد و گفت که بهر حیل و قریب که میدانی کپتیان را پیشی من بیار چون این^۱ سفیر بکپتان ملاقات کرد فریفته افراط تعظیم و انواع تکریم او گردید کپتیان در حاله کیفیت شراب از و استفسار مافی الضمیر سلطان نمود او آنچم ناگفتی بود به بیان آورد و راز سلطان آشکارا کرد - شب بدین کیفیت گذشت - صباح کپتیان گفت که بنده متخلص سلطانم اما از ضعف بیماری که دارم نمیتوانم بنخدمت رسید - نور محمد آمده صورت حال باز نموده سلطان گفت شاید ترسی و بیمی بنخاطرش راه یافتم باشد من خود بعیادتش بروم و رفع مظننم او نموده بیارم کشتی طلبید پنج شش کسی از امراء مخصوص همراه گرفت اسمهم ملک امین نسن فاروقی و شجاعخان و^۲ لنگرخان پسر قادرشاه والی ماندو و الپخان بن شینغا کهتری و سکندرخان حاکم ولایت ستوانس و گنیس راؤ برادر میدنی راؤ و حکم کرد کسی از جنس اسلحه همراه نگیرد - هر چند وزرا و امرا عرض کردند که رفتن سلطان لایق دولت نیست فایده نکرد و بمقتضای کریمه اذاجاء اجلهم لایستاخرون ساعتهم ولایستقدمون چون قدم بر کشتی نهاده روانه شد کپتیان استعداد عذر نمود تا ساحل پیشواز آمده بمنزل خود برد و^۳ لوزینم ادب را بر هر عذر پروده درکار سلطان کردن گرفت سلطان نیز ازین نمذ کلاهی میدوخت - اما تقدیر موافق بتدبیرش نبود فایده نکرد - بعد ازانکه از حرف و حکایت فارغ شدند^۴ سگ فرنگیان همدگر اشاره که معهود بود درکار آوردند آن زمان سلطان دریافت که کار از دست رفت بهخت و دولت برگشت امرا گفتند که ما نمیگفتیم که خانه ما را خراب خواهی کرد - گفت تقدیر چنین رفتن بود سلطان برخاست فرنگیان

ج ۱ مرد مرسله

ج ۲ لشکرخان

ج ۳ لوازم

ج ۴ سگان یعنی فرنگیان

(باب بیست و هفتم)

۱. کیفیت دخیل یافتن فرنگیان به بندر دیو از روی مکر و ریا و شهادت یافتن سلطان در مجلس غدر کپتیان یعنی شهادت فرنگیان

نقلست که چون سلطان بهادر از گردش ایام نافرجام هزیمت یافتن چنانچه ذکر او بالا گذشت در بندر دیو در آمد فرنگیان اظهار خدمتکاری می نمودند و زبان بدلداری میکشوند که بنادر دریا در دست ماست بهر بندری که سلطان تشریف فرماید انواع خدمت بظهور میرسانیم سلطان هم بنابر اقتضای وقت نسبت بایشان طریق ملایمت مسلوک میداشت روزی بعرض رسانیدند که سوداگران بنادر ما که در دیو می آیند متاع ایشان پراکنده فروقی آید اگر سلطان موازی یک پوست گاو زمین درین جزیره عنایت فرمایند چهار دیواری بسازیم تا اموال خود را در آنجا فرود آورده از بار تفرقه خاطر جمع گردانیم سلطان قبول فرمود -

بعد از آنکه سلطان از دیو متوجه دفع غنیم شد درین فرصت فرنگیان پوست گاو را تسمه بریده باندازه آن زمین احاطه کرده قلع سنگین مستحکم بر آورده توپ و تفنگ جیده اندرون وی نشستند - چون این خبر بسطان رسید بغایت متعجب و متعجب شد و در فکر اخراج ابن کفار گشت اما خواست که بحیلم و قریب راه مقصود پیماید تا باسهل وجوه مدعا بدست آید از اجداد متوجه بندر کنبایت شد و سیر کنبایت نموده راه دیو پیش گرفت -

فرنگیان یافتند که این عزیمت سلطان خالی از غدر نیست هر چند سلطان استمالت می نمود فرنگیان عکس آن خیال

ج ۱ "کیفیت دخیل.....فرنگیان" نیست

ج ۲ سرد

(باب بیست و هشتم)

1 القاص بعد از وقوع این واقعه وزراء عالی مقدار و امراء نامدار مثل عمادالملک ملک جیو و دریان خان حسین و اختیارخان خاننجیو و غیره بمحمدشاه فاروقی بادشاه ملک اسپر و برهانپور که سلطان بهادر نسبت خواهر زادگی داشت دران وقت در 2 ظهر شهر اجین من اعمال اولکه مالوه بانحضرت هفتاد هزار سوار متخیم بود عرض داشت مشتمل بلخبر شهادت سلطان بهادر طلب مشار الیم فرستادند که سلطان در صدر حیات او را ولی عهد گفته روزی بر تخت اجلاسی نموده بتمام امرا و وزرا فرموده که تسلیم اجابت نمایند هم امثال امر نموده بودند و سبب اجلاس محمدشاه بر تخت این بود که سلطان او را بر سر ملوک دکن تعیین فرموده اکثر امراء نای را همراهش نوشته بودند بعضی از آنها که همسر او بودند یکی خود را درجاء فایق ازو میگرفتند مثل ملوخان حاکم ولایت 3 مالوه سکندر خان حاکم ولایت 4 ستوانس و 5 سلهدی 6 راجپوت حاکم ولایت رایسین 7 بهمراهی محمدشاه راضی نبودند - سلطان این معنی را در یافتن میران محمدشاه را بر تخت اجلاس نموده خود سلام کرد تا هیچ یکی را جای انکار نماند -

القاص چون سلطان بهادر بدرجئه شهادت رسید دران زمان اختیارخان و افضلخان وزیر در احمدآباد بودند و عمادالملک ملک جیو بن توکل سرخیل خاصه خیلان درگاه سلطانی که در بهادری و شیرمردی سر آمد روزگار بود او در شهر بروده بود - از استماع این واقعه باحمدآباد آمد - درین اثنا خبر رسید که مرزا محمدزمان ابن مرزا بدیع الزمان 8 ابن سلطان حسین بایقرا بادشاه خراسان که ذکر او بالا نموده شد بعد از شهادت سلطان در ناحیت قصبه اوئم که برسه گروهی بندر دیو واقعست نشستند دغدغه سلطانی

ج 1 وکان ذلک فی سنہ احدى و اربعین تسعمایته

ج 2 " ظهر " نیست

ج 3 " مالوه سکندر خان حاکم ولایت " نیست

د 4 ستوانس - ج سیوانس

ج 5 و سلهدی حاکم رایسین

د 6 رایسین

ج 7 بامیری

ج 8 " ابن سلطان.....خراسان " نیست

از هر جانب زیختند - میگویند که سلطان نزدیکی بکشتی رسانیده بود که فرنگی رسیده بضرب شمشیر شهید ساخت و در آب انداخت همراهان نیز بدرجه شهادت رسیدند -

بیت

ذهی ^۱ سگساری چرخ زبون گیر
که شیران را سگان سازند نابخیر

^۲ وکان ذلک فی التاریخ ثالث شهر رمضان ثلاث و اربعین و تسع مایه و اربعین الفاظ که نتیجہ طبع اختیارخان وزیر سلطان مذکور است نیز سال مذکور مستغاد میگردد سلطان البحر شهید البکر و از عبارت قتل سلطاننا بهادر نیز - سلطان بیست ساله بود که بدولت بادشاهی رسیده یازده سال ملک رانی کرد و عمر سلطان سی و یکی رسیده بود که شهادت یافت -

^۳ بقصہ منگلور قاضی محمود که حاکم قضاتی قصہ مذکور بود گفت که درین قصہ مردیست مبتدع که او را شیخ باین صوری میگویند باوجود ابتداء اگر کسی او را تکلیف کلمہ طیبہ میکند نمیگوید سلطان گفت بطلبید همچنان کردند - چون بدربار رسید سلطان گفته فرستاد که کلمہ طیبہ بگو گفت نمیگویم گفت چرا گفت ما دانیم و خدای ما دیگری چه کسی باشد که بما این تکلیف کند و من پیش او بگویم سلطان گفت برید اگر اقرار کلمہ طیبہ کند سر دهید والا سر برید هر چند مردم گفتند کلمہ بگو نگفت به سلطان آمده عرض کردند که هر چند گفتیم اقرار بکلمہ نمیکنید سلطان گفت بکشید چون جلاد شمشیر کشید گفت بسطان بگو که مفاصل میان فنای من و فناء شما از یک هفتہ پیش نخواهد بود اتفاقاً چنانچه شیخ گفته بود همان طور بظهور رسیده -

بیت

کس چه داند اندرین بکر عمیق
سنگ ریزه قدر دارد یا عقیق

ب ^۱ شکیبای

ج ^۲ " وکان ذلک فی التاریخ شهادت یافت " بیست

ج ^۳ نقلست که چون سلطان بهادر به بندر دیو آمده بغضی مردم عرض کردند که در قصہ

مراجعت بصوب اجداد نمود افضل خان باختیارخان گفت که دماغ این غلام پیشی از آنکه این فتح صادر شود از طور سابق تجاوز کرده بود الحال باین^۱ راضی کی خواهد بود که بر نوشتن ما و شما عمل کند انچه ما صلاح بینیم بران اقدام نماید - پس بهتر است که دست از کار وزرات باز داشتن روی بعزلت آریم - اختیارخان گفت که از ما نسبت بحال او گاهی خلاف مزاجی واقع نشده او نیز طریق خلاف ما نخواهد پیمود - افضلخان گفت هر چند پاس خاطر او نمائیم همین وجود ما درین امر باعث گرانی او خواهد بود - گفتنم افضل خان در دل اختیارخان جانکرد افضلخان گفت که خان پیر شده ضعف پیری در قوت عاقله او راه یافته او داند مرا فکر کار خود باید کرد بخانه خویشی رفت سامان دنیاداری تمام از خود جدا کرد درخانه در آمد و برادر او قفل زده کلید را پیشی خود نگاه داشت غیر از یکی کسی با خود همراه نداشت که بوقت طعام غذاداری پیشی خان بیارد - میگویند روزی که سلطان مسعود برخانه عالم خان هلان کرد یعنی امر بتاراج کرد و خود سوار شده^۲ برادر خانم افضلخان رسید که همراه واقع بود آنزمان افضل خان ازان خانه بر آمده سلطان را سلام کرد تا آنزمان بهیچکس ملاقات ننموده - و ازان خانه قدم بیرون ننهاد مگر درویشی بود که باو اعتقاد میداشت گاهی که بملاقات خان بی آمد خود قفل واکرده ایشان را اندرون میگرفت - و صحبت میداشت باز که او میرفت بطرز سابق منزوی بی بود بر سر اختیارخان گذشت آنچه گذشت چنانچه ذکر او بعد ازین مذکور خواهد شد مع کیفیت هلان برخانه عالم خان انشاء الله تعالی -

چون سلیک سخن درین نظم اقتضای گوهر^۳ دیگر بی نمود بمقتضای حال بحالشی پرداخته سر رشته سابق را با انامل تامل

ج ۱ "راضی" نیست

الف ۲ متوجه بخانه عالم خان شده خانم افضلخان سر راه بود و چون سلطان آنجا رسید آنزمان افضلخان

ج ۳ دیگر مقود

و زاعیم جهانبانی دارد - چنانچه بدربار حرم محترم سلطان رفته بعد از ملایمت بسیار معروض داشت که سلطان علیه الرحمة و الغفران پسری ندارد و مرا برادر خوانده بود اگر شاهم بفرزندی قبول نموده دستگیری نمایند احراز ممالک گنجرات بروجهی که باید نموده آید که بحسب و نسب شایان این امر ما ایم غرضی این بود که اگر ایشان قبول این معنی نمایند پاره زر و جواهر از ایشان گرفته از برای جمع مهم لشکر صرف نمائیم - عورات متعلمات در جواب گفتند که شما میدانید که چنانچه اناث ملوک عجم در امور ملکی دخل دارند ایشان هم از آن قبیل بوده باشند در ما این حالت و فطرت نمی باشد غیر از خرج خوراک و پوشاک متعینم دستگاه بر چیزی دیگر نداریم این مهم را بوزرا رجوع کنند و از ایشان استصواب نمایند -

القص چون دغدغه مرزا مسجدزمان شهرت گرفت وزرا و امرا که از اهدایاد بودند چنین صلاح دیدند که مهم دفع شیر مرزا مسجدزمان از دست ملکی عمادالملکی فی آید باید که ملک خود توجه نمایند علیالخصوص اختیارخان وزیر درین تئریکی خوش آمد ملک بسیار گفت حتی که سخن بداندجا رساند که ما مردم یار قلمیم و ملک عمادالملکی مرد شمشیر - الحال در گنجرات مثل عمادالملکی دیگری نیست - این سخن مقبول طبع افضلخان نیفتاد گفت آری خان راست میگوید از جمله خاصه خیالان سرکار سلطانی فرینم عمادالملکی نیست - ازین سخن عمادالملکی روی درهم کشید - آخر الامر ملک با لشکر قاهره بجهت دفع مرزا مسجدزمان متوجه صوب سورتهم گردید - بکوچ متواتر در نواحی قصبه اوته رسید مرزا مسجدزمان بر آمده جنگ کرد شکست یافت و عنان بی اختیاری بصوب آوارگی یافت -

نقلست که چون این خبر بسمع اعلی حضرت جنت آشیانی همایون بادشاه رسید که سلطان بهادر شهادت یافته و مرزا مسجدزمان بر تخت گنجرات شتافت فرمودند که اگر آن غلام سیاه یعنی عمادالملکی در حیاتست داعیثم مرزا مسجدزمان بکرسی ننخواهد نشست -

القص عمادالملکی مظفر و منصور بادیده تمام و شوکت فراوان

توپناه 'بمناکسن' من آوردی. ما هم از اراده فهای تو در گذشتیم بموکلان سپرد که در قید نگاه دارند و پرورش نمایند - روزی بعد از ایام مسعودخان را طلب داشت موکلان یلباسی که در بر داشت از مکتب بر داشتیم بهمان لباس پیشی سلطان بردند سلطان چون لباس مسعودخان چرگین دید بموکلان اعراض نمود که بادشاه زاده را چنین نگاه میدارند و با چنین کسوت بیرون می آرند الحال که شما چنین پیشی آئید بعد از آنکه این بادشاه شود انتقام از شما خواهد کشید - مسعودشاه نیز دران مجلس حاضر بود و حال آنکه سلطان مسعودشاه را ولی عهد خود ساختن چنانچه ذکر او بالا گذشت چون چشم سلطان بر مسعودشاه افتاد گفت که این خود مقرر است که بعد از من بادشاه مسعودشاه خواهد بود - بعد آن گفت مسعودشاه حالا مسعودخان را هم بشما می سپارم در آنچه صلاح حال خود دانید بران عمل نمایند مسعودشاه مسعودخان و مبارکشاه هر دو را حواله ملک شمس الدین نموده تا در قصبه^۱ بیاول مکتبوس دارد - ازان باز مسعودخان در بیاول بوده با مبارکشاه هم خانه -

بعد ازانکه مسعودشاه فوت کرد پسر مسعودشاه خورد سال بود او یرتخت نشست پیشوایان او صلاح چنین دیدند که مبارکشاه برادر مسعودشاه جوان و قابل است مبادا از وجود او فتنه سر برزند پس مکتبوس صرف وجود مبارکشاه اولی باشد از پایه تخت که برهانپور باشد بهام فرستادند تا مبارکخان را بیارند و کار او بسازند چنانچه حقیقت این حال بعد ازین ذکر خواهد یافت - القصه چون خبر وفات مسعودشاه بآعیان دولت و ارکان مملکت گجرات رسید گفتند الحال وارث ملک غیر از مسعودخان دیگری نیست بلکه شمس الدین نوشتند که بعد از شهادت سلطان بهادر خلق گجرات منتظر مقدم مسعودشاه بودند اراده الهی در باره ایشان چنین بظهور رسید الحال وارث ملک گجرات غیر از مسعودخان دیگری نیست لایق آنکه ایشان را زود فرستند تا خوانندی ملک آباو اجداد خویش نمایند مقبل خان برادر اختیارخان را فرستادند تا بایلغار رفته شاهزاده را بیارد - ملک شمس الدین شاهزاده را تسلیم مقبل خان نمود - تاخان مشارالیه

الف^۱ بیاول که از مضافات ولایت برهانپور است.

بدست آورده شروع در ترتیب آن می‌رود که چون عریضه وزرا و امرا مشتمل بر ^۱خبر شهادت سلطان و طلب مسجدشاه به مسجدشاه رسید باهیچ یکی از سپاه همراه ظاهر نکرد و از غایت محبتی که به سلطان داشت عالم فراخ مثل حلقه در بیت الکزن ^۲ به پیشمشی تنگ نمود ازان روز باز جمع حظوظ و لذات جسمانی بر خود حرام کرد آینده تمام روزه نگاه میداشت و شام افطار باندی دوغ میکرد - و تمام شب بعبادت میگذاردند باهیچکس حرف نمیزد - مگر گاهی همین از زبانش بی بر آمد که سوختم سوختم میگویند دران وقت قریب شصت و هفتاد هزار سوار همراه مسجدشاه بود بعضی از امرا اظهار مبارکبادی سلطنت گنجرات نمودند - فرمود که اگر حکومت ربع مسکون را بمن ارزانی دارند بی وجود ^۳ تغائی من یعنی سلطان بهادر بکار من نمی آید بعد شهادت سلطان روز هفتادم مسجدشاه جان بداد - و رخت هستی در صندوقچه فنا نهاد -

چون خبر وفات مسجدشاه بگوش هوش وزرا و امرا رسید گفتند که الحال وارث ملک غیر از مسجدخان ابن لطیفخان بزرادر زاده سلطان بهادر دیگری نمانده دران وقت مسجدخان مذکور و مبارکشاه برادر مسجدشاه هر دو در قصبه بیاول من اعمال ولایت خاندینی متعوس بودند -

نقلست که چون سلطان بهادر از غیرت پادشاهی تمام برادران و خویشان خود را بمملکت عدم فرستاد غیر از مسجدخان که در انوقت طفل شیر خواره بود کسی نمانده روزی طلب نمود تا مشارالیه را نیز همراه مسافران عدم نماید - چون نظر سلطان برخان افتاد ری مرجئس در جنبش آمد خان را بدودست گرفت مسجدخان دست و پا بطور طفلان بی انداخت باز جمع میکرد ناگاه دست مسجدخان بر ^۴ منبت محاسن سلطان رسید سلطان گفت

الف ^۱ "خبر شهادت سلطان و طلب مسجدشاه به مسجدشاه رسید" نیست

ج ^۲ نشست

د ^۳ عمومی

ج ^۴ "منبت" نیست

(باب بیست و نهم)

1 ذکر جلوس سلطان محمود ثانی بر تخت جهانبانی و تغلب
امرا تا ایام عشوان جوانی و باز غالب گشتن
سلطان بنائید ربانی

بیت

دیا باغبان خرق سازکن
گل آمد در باغ را بازکن

چهره گشایان صورت اخبار و آرایندگان عروسی آثار چنین
روایت کنند که در سنه ثلث و اربعین و تسعمایم در سن یازده
سالگی سلطان محمود بر تخت سلطنت جلوس نمود والدۀ سلطان
بنت بهرام خان شاهزاده ولایت سند بوده از نسل تمیم انصاری
رضی الله عنه - تولد سلطان در شهر سنه اثنی و ثلثین و تسعمایم
وقوع یافتیم در ایام احتضار سلطان مظفر مرحوم -

میگویند چون سلطان از رحم مادر تکیه بر فراش آورد سلطان
مظفر از منجمان احوال طالع او استفسار نمود - هم باتفاق
گفتند که طالعش دلالت بر امور جهانبانی میکند - اما 2 برج
گرانی دارد - چون اجل سلطان مظفر رسیده بود و در معدود ایام
ودیعت حیات سپرد -

القصر چون خطبه و سک بنام سلطان محمود مقرر شد امر
وزارت برای عمادالملک اسم ملکجیو ابن توکل تفویض یافت - و
درباخان اسم حسین باخطاب مجلس گرافی مخاطب گردید -
هر دو باتفاق در طریق امور وزارت سلوک فی نمودند - و در
خدمت و حراست سلطان اختیارخان وزیر سلطان بهادر و برادر

ج 1 " ذکر جلوس..... در باغ را باز کن " نیست

الف 2 جدا دارد که ازو هیچ معنی نیاید - ب برج د

برکاب سعادت آیاب روانه گنجرات شد مبارکخان را به برهانپور
فرستاد -

مگویند ارکان دولت مبارکشاه عرب خان نام امیری بود حواله
او نمودند گفتند امشب نگاهدار فردا بموجب قرار داد معمول
خواهد گردید - عربخان بنخان خود برد و گفت امشب آنچم دلت
میخواهد بنخواه حال فردا خود معلوم است مبارکی خان آب در
چشم کرد و گفت که میخواهم که بند از دست و پای من بردارید
و قدم در راه موافقت من گذارید تا تماشا کنید که من چکار میکنم
اگر کشته شوم باری ارمانی نماند و اگر زنده ماندم و فلکی یآوری
کرد با شما آنچنان نیکی کنم که بر صفاکم روزگار بماند -
حق تعالی عربخان را مهربان کرد بند از پایش برداشت مبارکخان
و عربخان با چندی از فدائیان^۱ بسون صبح بدربار بادشاهی
رسیده بزودیگر در آمدند چوکیداران دران وقت بنخانهای خود
رفتند بودند کسی نبود مگر خدمتگار چند از آنچمله بعضی کشته
شد و بعضی گریخته بدر رفتند مبارکخان برادرزاده را در حاجر
خود گرفته بالای تخت نشست و با مرا گفته فرستاد که نیابت برادرزاده
تعلق بمن دارد شما هر کدام بنخاطر جمع بر جاده اطاعت خود
استقامت نمائید هم کسی انقیاد نمودند آن روز باین طرز گذشت
شب برادرزاده را بقتل آورد صبح خود بر آمده بر تخت نشست
از امرا هر که آمد سلام کرده دست بسته بنجای خویشی بایستاد
و سکه شاهی بنام مبارکخان زدند خانی بشاهی تبدیل یافت -
مالکی الملک ملکی را بمبارکشاه داد و برادر زاده اش را بشهر فنا فرستاد
ایراد این درین محل مناسب افتاد -

بیت

شخصی هم شب بر سر بیمار گریست
چون روز شد او بهرد و بیمار بزیست

بیگناهام آنچم ایشان از من میدانند من نمیدانم مرا بستم فی کشند - و آغاز کلمه کرد لاله گفته بود که جلاد ریسمان کشید بعد از آنکه سرد شد فرود آوردند - ریسمان را که از گلویش واکردند چشمانش بیحال خود آمد و زبان بلفظ معجزه رسوائه جاری گشت - و جان داد - ظهور این معنی از اختیارخان عجب نیست که مردی متقی و متدین و نیک نفس و بیگناه بوده - میگویند چون عمادالملک این حال مشاهده کرد گفت دریاخان حالت این مرد دلالت بر بیگناهی میکند - پس ما این را بستم کشتیم بانهم - خون این مرد روزید بر سرما خواهد آورد - آخر الامر عمادالملک را سلطان بعدآب الیم کشت دریاخان زن و فرزند خود را گذاشته گریخته بملک دهلی رفت - و آنجا بحسرت تام بدار فنا پیوست - نام و نشان از ایشان نماند - چنانچه تفصیل این حال بعد از آن ایراد خواهد یافت انشاء الله تعالی -

القصه بعد از مزی ایام معدود بخاطر دریاخان افتاد که عمادالملک را از پای اندازد و امر وزارت را مخصوص خود ساخته بی دغدغه اغیار بکام دل بردارد - ^۱ بافتوجیو المختاطب بمحافظخان که یار غار و معرّم اسرار او بود استصواب نموده سلطان را بجهت شکار از احمدآباد بر آورد - و شکار کنان بر آب مهندری که بر سی کروهی احمدآباد واقعست برد - لشکر از اطراف و جوانب ولایت طلبید - اکثر امرا و رای عمادالملک و مخصوصان او بخدمت سلطان حاضر آمدند - بعد آن بعمادالملک پیغام فرستاد - که مقتضای حکم سلطان آنست که شما از شهر احمدآباد انتقال نموده بمحال جایگیر خود استقرار نمایند - عمادالملک دید که کار صورت دیگر پیدا کرد - خواست که لشکر گرد آورده سلطان را از دست دریاخان بگیرد - و زر بسیار از خزائن بادشاهی بجهت خرج سپاهی داد - اما از امرا ذوالاقتدار کسی باو موافقت نکرد - آخر الامر برخاسته بجایگیر خود که ولایت جهالآوار باشد رفت -

سلطان به احمدآباد آمد - بعد از پنج شش ماه دریاخان سلطان را گرفته بر سر عمادالملک لشکر کشید عمادالملک در ناحیت موضع

ج ^۱ بافتوی محافظخان که دربارخان که یار غار و معرّم اسرار او بود استصواب نموده

او مقبل خان^۱ و لادخان ابن مقبل خان را تعیین نمودند - و سلطان را بصورت تخت بندنگاه میداشتند وزرای و امراء مذکور احدی را بگرد سلطان نمیگذاشتند - مگر خدمتگار چند که از اعتمادیان ایشان بودند - آپشی و طعانی که میفرستادند سلطان تناول میفرمود - و لباسی که ارسال میداشتند تلخیص فی نمود - ازین رهگذر سلطان بسیار متلای فی بود اما از غایت فراست و نهایت کیاست اصلا اظهار اینمعنی نمی نمود - و خود را به بازی و شکار انچنان مشغول میداشت که اظهار پروای ملکی و یاد لشکرگاهی نمیکرد - و در خلا و ملا میگفت که بادشاهی که مثل عمادالملکی و دریاخان وزیر داشته باشد او را چه حاجت که خود درد سر کند - مقصود از بادشاهی فراغت و آسایش است - این خود بوجه کمال میسر است - مرا بامور ملکی و مهم سپاهی کاری نیست - وزرا دانند امری که مشتمل صلاح دولت بوده باشد بعمل خواهند آورد - گاهگاه میفرمود که آیا مکه^۲ چه طور جائیست و مدینه چگونه مقامیست که عزم زیارت امکان شریفم در خاطرم صورت جزم مینماید - از استماع چنین سخنان وزرا خوشحال فی بودند و بکام دل ملکی رانی فی نمودند -

روزی لادخان پسر مقبل خان گفت اگر سلطان حکم کند من کاری کنم که دریاخان و عمادالملکی هر دو پس پرده اجل بنشینند - سلطان بهخاطر آورد که این سخن متخفی نخواهد ماند حاضران هم از اعتمادیان ایشانند فی الحال سوار شده بهخانه عمادالملکی رفت و گفته پسر مقبل خان را نقل کرد - عمادالملکی دریاخان را بهخانه خود طلبید - و گفته سلطان باو باز گفت - از اینجا هر دو باتفاق بدرگاه سلطانی آمده اختیارخان و مقبل خان و پسرش را حاضر آورده در سر دیوان خفم کرده گشتند - و کان ذلکی فی اربع و اربعین و تسعمایه - چنانچه سنه مذکور از عبارت بنالح کشت بیهوجب مستفاد میگرد -

میگویند در وقت خفم کردن اختیارخان را بریسمان در آوردند دست برداشت و گفت خدایا ترا معلوم است که من

د ۱ دلاورخان

ج ۲ معظم

میگویند کثرت وظیفه در گنجرات از خیرات دریاخان قرار گرفت کم کسی باشد از درویشان که پایشان وظیفه مقرر نکرده و اکثر سپاهیان قبیلهدار را ورای جاگیر وظیفه انعام نموده میگویند که فرمانهای متعدده درست نمود و بمهر بادشاهی رسانده جای اسم شخص و عدد اراضی خالی گذاشته طیار میداشت به نیت آنکه مستحق محنت انتظار نکشد - و تلخی ملائمت اهل قلم نباشد ^۱ هر جا شنید که گوشه نشینی بعبادت حق مشغول است یا دردمندی در زاویه احتیاج مرهون در خور استحقاقش رقم اسم و عدد اراضی مرقوم نموده بوی میفرستاد -

نقلست که روزی همین نوع فرمانی رقم نموده بامبلغ زر نقد بدست خدمتگاری بدرویشی فرستاده بود اتفاقاً او بغلطی بهم نام آن درویش داد آخر معلوم خان شد که بان درویشی نرسیده تفتیش نمود - خدمتگار گفت که من بفلان شخص دادم - اگر حکم شود ازو باز ستانم و بوی رسانم - خان گفت من بوی بفرستاده بودم خدا بوی داد - الحال که ازو باز ^۲ ستانی خوشحالی که او را از وجودش حاصل شده مبدل بغمی میگردد - روا باشد که خدا داده را استعاده نمایم - فرمان دیگر رقم نموده عدد اراضی پرسابق افزوده بامبلغی زر بان درویشی فرستاد به ^۳ نیت آنکه هم نام است - اگر اراضی هم عدد نباشد بهتر است تا ثانی الحال از جهت التباس کسی ظن لباس نکند -

اما چون خود مردی عیاش بود مهمات دربخانه را باهتمام عالمخان لودی وا گذاشت و خود باستلذاز سرود و راحت پاتربازی مشغول شد - میگویند در ایام حکومت دریاخان از هر خانه و منزل بلسک هر کوچه و بازار آواز سرود و نغم ساز و غلغله جشن بگوش مردم میرسید از قوم کلاونت مثل نایک ابهو که عظم رمیم نایک گوپال را نغم روح افزای او صلاهی جان میداد - دیگر نایک ^۴ جیتی پسر نایک بنخشو و دنگخان و ^۵ بهلی پسران نایک چتر

ج ۱ "هر جا شنید.....میفرستاد" نیست

ج ۲ بستانم

ج ۳ "به نیت آنکه.....لباس نکند" نیست

د ۴ حسینی - ج حسن

ج ۵ ملهی

^۱ پاتری من اعمال پرگنم ^۲ بیروم گام مصاف داد شکست خورد و صدرخان ^۳ زبیری که عمده لشکر او بود کشته شد و شرزه الملکی زنده بدست افتاد - ^۴ عمادالملک به برهانپور پیشی مبارکشاه که بادشاه آن دیار بود رفت - دریاخان سلطان را عقب عمادالملک تا بسرحد برهانپور برد - و بمبارکشاه اعلام نمود که عمادالملک باغی را گرفته فرستند - و الا حمایت او نتیجه نمیخواهد داد - مبارکشاه گفت که عمادالملک بنده نیام من است و الحاکم پناه بمن آورده صورت ندارد که دست از حمایت او باز داریم - لشکر کرده مقابل نمود - در حوالی قصبه دانگری که از مضافات برهانپور است مبارک نمود - شکست یافت - خود را بالای قلعه آسیر کشید تمام فیلان نای مبارکشاه بدست سلطان افتاده - هر فیل کوه شکوه بود و در دلاوری بی نظیر ^۵ مثل باون بیروپات سنگار و اسد و غیران - از اینجا سلطان رایت ظفر آیت به برهانپور افرخت عمادالملک گریخته بمندو پیشی قادر شاه حاکم ولایت مالوه رفت - سلطان چند روز در برهانپور اقامت نموده - آخر الامر قرار بصلح افتاد باین که خطبه و سکه درینولایت نیز بنام سلطان معهود مقرر باشد - سلطان مراجعت فرموده باحمداباد تشریف آورد -

بعد آن حکومت تمام ملک گجرات بقبضه اقتدار دریاخان در آمد - اسم بادشاهی تعلق بسطان محمود داشت - و رسم بادشاهی بید اختیار دریاخان - دران آوان مشارالیه سلوک بطریقی نمود که تمام خلق گجرات از وضع تا شریف هم راضی و شاکر گشته لب بدعا و ثناء او کشادند - اهل گجرات میگفتند که باز زمان سلطان معهود بیگره که بهترین زمانهای بادشاهان گجرات بود عود نمود که هرکس باندازه خویشی بناز و نعمت بسر فی بردند و خوشحال فی بود - و لهذا تاریخ ابتداء حکومت و کامرانی او از لفظ خوشحال مستفاد میگردد ^۶ که سنه نهصد و چهل و پنج باشد -

-
- ج ^۱ مائری
ج ^۲ میروم کانون
ج ^۳ " زبیری که عمده لشکر او بود کشته شد و شرزه الملکی " نیست
ج ^۴ و اوسپ سالار لشکر عمادالملک بود و بغدات بسیار کشتندش
ج ^۵ " مثل باون غیران " نیست
ج ^۶ " که سنه نهصد و چهل و پنج باشد " نیست

میگویند دختری از دختر خانها خویشتی که بر حدت فهم و ذکاوت طبع او اعتمادی داشت شبی بخدمت سلطان فرستاد باو گفت که بتقریبی در خدمت سلطان عرض نمای که اسم سلطانی شما دارید و کامرانی دریان خان میکند - این معنی از غیرت پادشاهی بعید فی نماید آنچم در جواب بشنوی علی الصبح بزبانی فلان خواجه سرای حواله نمائی - تا بعرض من رساند او بخدمت سلطان رفت و شرف فراش دریافت - هر چند از جانب دریان خان اظهار خباثت نمود سلطان گوش نکرد - صبح که از خواب برخاست بر گوشه پلنکی استاده قضای حاجت بول نمود - او که این مشاهده کرد صبح بدریان خان گفته فرستاد که این خود دیوانه ایست این قدر نمی داند که شانش را ایستاده میکنند یا نشسته - چون دریان خان این ماجرا شنید گفت یاران من درکار این جوان حیرانم هر چند سعی دریافت مافی الضمیر او میکنم میسر نمیشود - این قدر فی دانم که یا ابله بی مثال است - یا عاقل صاحب کمال -

القصر روزی عالم خان لودی و الغنخان و وجیه الملک^۱ تانکم و الپخان کهتری که یاران مخصوص همدگر بودند و دوستداران دریان خان از دریان خان رخصت جاگیر طلبیدند - گفت خوش باشد اما بتخاطر من میرسد که تماشاء جشن پاتران خود شما نمایم بعد آن رخصت فرمائیم قرار داد که فردا شب این صحبت منعقد شود - هر کدام خوشحال و فارغ البال روبه نازل خویشتی نهاد چون روشنائی روز بتاریکی شب تبدیل یافت لطیف الملک که یکی از مقربان دریان خان بوده - و در حسن و جوانی شهرت داشت از اینجهت دریان خان او را در جشن گاه خود راه نمیداد او ازین سبب متعیر و متالم فی بود - بهانم عالم خان آمده از روی^۲ رغم گفت که مرا بر حال شما رحم آمده - از اینجهت آمده ام تا بر حقیقت کار مطلع سازم - متخی نماید که دریان خان چنین قرار داده که منشاء جشن ساخته شب جشن در کیفیت شراب هر چهار شما را بکشد - از استماع این سخن ایشان متعیر و متفکر شدند - که چه علاج نمایند و چگونه ازین مهلکه بر آیند نسبت

د ۱ نانکی

ج ۲ غمخواری

و کهیم و رمن که هریک بافسون گویندگی زهره را از رفعت آسمان در قید هبوط بندگی فی آورد - و رای ایشان کلاونت بسیار که هریک در فن خود بی نظیر روزگار بودند در مجلسی خان^۱ مداومت فی نمودند - و از پاتر و اهل جشن مثل موهن راؤ رنگ راؤ و دیسی راؤ و کنور که هنگام چرخ ایشان چرخ گردش خود فراموش میکرد و از فروغ حسن ایشان ماه دست بنرم گوش فی برد - خدمت سیت موجود بخاری نقل میکردند که من از پدر خود یاد دارم که از ایشان از بای^۲ جهاؤ نام حرم سلطان مظفر مرحوم که ذکر او بالا گذشتن نقل میکردند که روزی دریاخان بسلام من آمده بود مرا تکلیف تماشای جشن خود نمود چون قدم در جشنگاه او نهادم روایع عطریات و فوایع خوشبوئی او مرا مدهوش کرد و مشاهده تلون فراش و تنقیش و تذهیب اسقف محلات او مرا متعیر ساخت -^۳ باوجود که من حرم محترم سلطان مظفرام و سلطان نیز درین امور مهوس و مکلف بود اما چنین مجلسی یاد ندارم - القصر دریاخان ناپنج سال باین عیش و کامرانی و چنین معشیت زندگانی گذراند - آخر الامر فلک شعبده باخت و زمانه بازئی انگیاخت که ارکان مزامیر دولتش از هم ریخت -

بیت

چو من را پر بر آید قالب از نور
کند رنج محاقش زار و رنجور

کیفیتش اینست هر چند خبر افراط عیش و غلو کامرانی دریاخان بسمع سلطان میرسید تغافل فی نمود و ازین حال اظهار ملال نمیکرد چه در محل خلوت و چه در آوان جلوت و دریاخان - دایما متفحص و متجسس مافی الضمیر سلطان فی بود - سخنی که ازو مراد طلبی سلطان فهم میشود نمی یافت و با اهل تنجسس تاکید فی نمود - روز بروز بلکه ساعت بساعت آنچم در مجلس سلطان مذکور شود بها رسانند -

الف ۱ ملازمت

ج ۲ "جهاؤ" نیست

ج ۳ "باوجود که من..... مکلف بود" نیست

کوچم کوچم گردانیده در بندیخانم نگاه داشتند - خان غضب‌نای برخاستم بنخواب رفت اهل و عیال لطیف‌الملک باکابر شهر التجا آورده استشفاع نمودند ایشان پیشی دریاخان رفته شفاعت نموده خلاصی بخشیدند - آن مغتری پیشی عالمخان رفت و گفت که از شما چه لایق که کسی از روی دلسوزی بشما سخنی گوید او را ظاهر کرده چنین رسوای جهان سازید - عالمخان شرم‌منده شد و گفت صبر کن تا من این انتقام از دریاخان نکشم - اسناد مردی و مردمی بر من حرام است -

القصر چون عمادالملک از ولایت برهانپور انتقال نموده پیشی ملوخان والی ولایت مالوه رفت - ملوخان از خاندان ^۱ بادشاهان مندو بوده بخدمت سلطان بهادر انارالله برهانم پیوست سلطان ملتفت شد - پسرش الموسوم بلنگرخان را پیشی خود نگاه داشته او را همراه مسجدشاه عقب لشکر مغل که از گنجرات بر آورده تعیین نموده بود - لنگرخان همراه سلطان بهادر در دیو شهادت یافت چنانچه ذکر او بالا گذشت - و چون مسجدشاه نیز شربت اجل چشید ملوخان در ملک مالوه ماند رفته رفته اقتداری پیدا کرد اکثر ممالک مندو در حوزه تصرف او در آمد چون درمیان عمادالملک و او جهت تمام بود عمادالملک در زمان ابتداء سلطنت سلطان محمود عهد وزارت خویش چتر و سکه و لقب قادرشاهی را از جانب سلطان محمود باو فرستاد - او خطبه بنام خود خواند و سکه باسم خود زد و خود را بخطاب قادرشاه مخاطب ساخت - خصوصیت با ملک عمادالملک پیشتر از پیشتر شد چون عمادالملک را روز بدپیشی آمد چنانچه ذکر او بالا گذشت پناه باو آورد دریاخان ازین برنجید و بقادرشاه از زبان سلطان محمود فرمان صادر کرد بمضمون آنکه رابط جهت‌مندی و دوستداری شما باین سلسله علیم قویست بنابراین مصدور می‌گردد که عمادالملک که حقوق نمی چندین سال را بعقوق بدل کرده طریق بغی پیموده پیشی مبارکشاه رفته بود شنیده باشند که قدم شوم اوچم روز بد بر سر مبارکشاه آورده - الحال چنان بعرض رسید که او التجا بشما

خصوصیت ایشان با دریاخان بمرتب که این نوع قصدا از و در حق خود بی سببی و وباعشی چگونه باور کنند - و چون از لطیف الملکی شنیده اند حمل بر محض کذب هم نمی توانند کرد - آتشب در تردد و بیقراری گذراندند -

صبح آن همپنجان شب آینده دریاخان مجلس آراسته و اهل جشن همدگر را بتعصب پیراسته کسی بطلب امراء مذکور فرستاد - امرا دل بمرگ نهاده و رضا بقضا داده حاضر آمدند و حال انک روح دریاخان را ازین مقوله خبر نه و غرض او ازین صاحت اظهار مزید خصوصیت است - و پس بنا بران خود مقید است بمجلس آراشی هرزمان یاران اظهار فرخندگی می نماید و ابواب طبیب میکشاید - اما هرچند دریاخان درین باب مبالغه می نماید عقد دلبستگی یاران نمی کشاید و رنگ غم و حزن از آئینه چهره ایشان نمی زداید وقت آن رسید که تمام اهل جشن حاضر آمدند - پیال درمیان آمد هرگاه امرا پیاله میخوردند بهمدگر اشارت میکردند که این پیاله پیاله شربت اجل است که ما میخوریم - بازنگاه که باهل جشن میکنند آنها را بخود تعبیر مینمایند دریاخان را هر زمان خوشحالی دیگر رو میدهد و در امرا هر ساعت تغییری دیگر میبرد چون دریاخان در یاران شگفتگی نیافت بلکه آثار حزن و وهم پیدا دید گفت یاران خیر است درین طور مجلس در شما ذوق شگفتگی نمی یابم موجب چیست و باعث چیست یاران سرپائین انداختند - چون دریاخان مبالغه نمود عالمخان گفت که ترس جان ما را برین میدارد - گفت چگونه گفت لطیف الملکی بجاگفته امشب شما را خواهند کشت هرگاه این نوع سخن از لطیف الملکی بگوش ما خورده باشد رنگ شگفتگی و اثر خوشحالی از کجا بچهره ما پدید آید - آتش در نهاد دریاخان افتاد صاحت منقص شد خان مصحف طلبیده سوگند خورد چیزی که از زبان لطیف الملکی شما نقل میکنند در وهم و فهم من نیست خاطر تسلی نموده رخصت فرمود صبح آن امرا روانه جاگیر شدند -

دریاخان لطیف الملکی را طلبیده گفت ای بی دولت چرا بر من افترا کردی بفرمود تا سر و ریش تراشیده بر خر سوار کرده در شهر

جشنگاه نهاد پری زاده‌ها دید که دیدار ایشان پای عقل را در قید حیرانی کشید از انجمله پاتری چند بنظر در آمد که چشم روزگار اینچنین صاحب حسن و پرکار ندیده بود اگر چه زو جواهر بسیار نیز بروی کار آورده بود اما باوجود طلعت ماه و شان و سپارهای خورشید نشان در چشم اعتبار چون سنگ بی‌مقداری نمودند آخر شب سلطان تماشاکرد و بعد از آن مجلس برخاست دریاخان رفت بغلوت خویشی و یکی از آن ماه پاره‌ها را در بغل گرفته بانحواب رفت - سلطان تنها ماند تا تحمل نتوانست کرد و آهسته در گوش سپید گفت که میرانجوی بی‌بندید شوخی این غلام ما را تنها گذاشته خود شراب خورده بفراغت اشتغال دارد میران فرمودند با کی ندارد که آنچه الحال بنظر شما در آمدند عنقریب هم ایشان بر بساط خدمت شما قیام خواهند نمود اما موقوف بوقتست -

قطعه

بر آید در زمان خویشی هرکار
بوقت خود دهد هر میوه بار
مکالتست این که یابی از چمن‌گاه
بنفشه در تموز و گل بدی ماه

آخرالامر همچنان شد که تمام حرم و خزانه و حشم دریاخان بدست سلطان افتاد چنانچه ذکر این احوال بعد ازین مذکور خواهد شد انشاءالله تعالی -

القصر چون عالمخان شنید که سلطان در بیرون شهر بی باشد و دریاخان با لشکر شبها در شهر و ازین رهگذر سلطان متذانی و متحیراست پنهانی بسطان از قصبه دندوک که بر سی کروهی اجداد واقعست و بجایگیر او تعلق داشت عرضه داشت فرستاد که ما اضیل غلام این درگاه ایم نمیتوانم دید که دریاخان بچنین حکومت و سلطنت و عشرت و کامرانی گذراند و بادشاه ما بچنین بی سامانی و حیرانی در ماند از انجمله در گوشه جایگز خود دم بخود کرده نشستیم ایم اگر سلطان داعیه سلطنت و اراده کامرانی دارد بایجانب تشریف آرد بعد ازان این بندها کمر خدمت بسته متغلب را از میان بردارند سلطان^۱ چرجی چریمار یعنی صیاد کنجشکی

آورده لایق آنک او را گرفته بپایم سریر خلاف مصیر ارسال دارند -
 یا از ولایت خویش اخراج نمایند تا نسبت اخلاص سابق سمت
 جدید پذیرد - قادرشاه در جواب نوشت که عمادالملک ترکی سپاهیگری
 نموده خود را بدرویشی قرار داده از انانجهت^۱ یکموضع بطریق
 وظیفه بهشارالیم تعیین نموده شد برای آنکه غلام قدیم التخدمت
 آن درگاه است که باین حال پیش مردم بیگانه رود مناسبت ندید
 خاطر مبارکی از جانب او جمع باشد که او ترکی جمیع مدعیات نموده
 پای تاتاری بدامن سکون گرد آورده در گوشه نامرادی نشست -

چون عرض دریاخان این بود که مبدا حریف از امداد صاحب
 مددی قوت گیرد بلکه مسجود وجود عمادالملک باعث دغدغه و تردد
 او بود - از استماع مضمون نوشتن قادرشاه بر آشفت کوس کوچ
 بنواخت پیشی خانم سلطان را امر کرد تا بیرون شهر در محلها
 کمدهلور که قریب بحوض کانگریه واقعست بردند فرمانها فرستاد
 بطلب امرا و سپاه که زود استعداد لشکر نموده حاضر آیند که
 عزیمت لشکر کشی بر سر قادرشاه مصمم گشته امرا از هرطرف
 مثل انهار بطرف بانگردنار رجوع کردند - بعد از چند روز سلطان
 را نیز به پیشی خانم برد اما خود در شهر مانده - بعد از بر آمد
 یک پسر روز بخدمت سلطان بی آمد سه چهار گهری روز بدربار
 نشست باز بشهر میرود و بعیشی و عشرت مشغول میگردد
 لشکرهم تمام همراه او میرود و پیشی سلطان چوکیدار معدود بی
 باشند آنها نیز نوبت خود گذرانده بشهر بی روند چوکیداران
 دیگر بی آیند -

اما تا سلطان خورد سال بود بهر طریق گذرانند و تامل وزید -
 الحال وقت آن رسید که از حد صغر پای در سرحد عنفوان نهاده
 و لشکر آرزو بقصد تسخیر مملکت کامرانی پای در میدان نهاده
 اما چون دست بدامن نمیرسد از انانجهت^۱ الم^۱ غریب دارد و هر
 زمان آه حسرت بی بر آرد و آنچه دل سلطان میطلبد در حوایج
 دریاخان صرف میگردد -

نقلست که روزی دریاخان سلطان را با میران سید مبارکی بهخاری
 بمنزل خویشی برد تا تماشاء جشن نماید - چون سلطان قدم در

دریاخان یکی از نباشیر سلطان^۱ احمد بانی احمدآباد را پیدا ساخت سلطان مظفر لقب کرد بادشاه برداشتم قریب پنجاه شصت هزار سوار جمع کرده جانب قصبه دهنوک لشکر کشید - از آنجانب عالمخان در رکاب سلطان باده دوازده هزار سوار آمده در ناحیت موضع^۲ دهورکم من اعمال پرگتم دهلقم که بر هفت گروه قصبه مذکور واقعست مقابل نمود - میگویند باوجود دلاسی فراوان و استمالت بی پایان که دریاخان می نمود مردم از او جدا شده بخدمت سلطان میرفتند القصه -

ابیات

ساکر چون شهنشاه نبیلی سریر
کشید از میان تیغ آفاق گیر
بر آمد بگردون خروشان خروس
زهر دوسپه خاست آواز کوش
کشیدند صفها پی کار زار
یکی زین کنار و یکی زان کنار
زهر سو سپاهی بکین خاستند
نقیبان لشکر صف آراستند
کشیدند فیلان جنگی قطار
زهر گوشه^۳ خون برانش نثار
سنانهای دندان بکین کرده تیز
ز آواز شان در زمین رستخیز

میگویند فوج بر^۴ الغار سلطانی بوجود عالمخان استحکام یافته بود و از جانب غنیم مقابل عالمخان فتوحی محافظان مقرر گشته - و او مرد شجاع بود میگفته که من در یک چیز حیرانم که مرد از پیشی مرد چگونه میگریزد و سردار^۵ برنگار مجاهدخان بهلیم و برادر او مجاهدالملکی - و از جانب غنیم در مقابل

د	۱	ثانی
ج	۲	دهنود
الف	۳	چون
ج	۴	بر انغار - د برنگار - ج چونغار
د	۵	جرانغار

گیر که او از عنایت سلطان آخر بخطاب محافظان سرفراز شده بود او را به بهانه آن فرستاد که از ^۱جوناگهر ^۲شکرها ^۳بیانورد و چون قصبه دهندوکم که سر راهست بعالمخان ملاقات نموده عهد و وثوق دولتخواهی ازو حاصل کرده بیاید چوچی پیش عالمخان رفت مشارالیه بهر طوری که مطلوب سلطان بود خاطر نشان کرد و قرار برین یافت که دوپیست سوار شباشب تخت حصار کمند هلور خود را رسانند سلطان بر آمده بایشان ملحق شده بصوب عالمخان متوجع شود آخر الامر شبی که معهود بود جماع ^۴کهوربهل را تخت دیوار حصار آورده استاده کردند سلطان دست بکمند کرده از دیوار حصار فرود آمده بر کهوربهل نشست و در رنک ^۵اولیا طی مکان نمودن گرفت - صباح بناحیت ^۶جانبو من اعمال پرگنه ^۷جهالوار رسید وحیدالملکی جاگیردار آنجا بود پیشواز آمده ملازمت نمود یکرزمان سلطان توقف کرده باز راهی شد بقصبه دهندوکم رسید عالمخان آمده بیابوسی مشرف شد و عرض کرد که آمدن سلطان مبارکست انشاءالله تعالی کار بحسب مراد دولتخواهان صورت خواهد بست -

بعد از یک پهر روز بطریق معتاد چون دریاخان از خانم خویشی بدریخانم آمد شنید که سلطان پیشی عالمخان رفت دریاخان از فتوحی محافظان که یار صاحب اسرار او بود پرسید که حالا چه باید کرد - او گفت پیشی ازین هر چند بتو گفتم که در چشم این پسر میل بکنش و بجای این دیگر خورده سال را نصب کن که زیر دست تو بوده باشد گفته مرا قبول نکردی اکنون تا او قوت نگیرد است فی الفور یکی را بادشاه بردار و لشکر کرده بر او ^۸وایرا زنده بدست خواهم آورد -

-
الف	۱	جونم کدهم
ج	۲	خوب
الف	۳	که شکرة آن زمین خوب میباشد
د	۴	گهور بیلیم
ج	۵	طی الارض
ج	۶	خانپور
الف	۷	جهالوار که از احمدآباد سی گروه است رسید
ج	۸	اورا

چون دریاخان این حال مشاهده کرد که لشکر هر روز ازو بخدا شده باخدمت سلطان می رود نتوانست در دهولقم اقامت نمود متوجه احمدآباد شد بخیال آنکه خزانم در دست ما است چون بلشگر میدهم باز رجوع باین جانب خواهد کرد - چون بدروازه شهر رسید اهل شهر دروازه بر روی او بسته از بالا تیرو تفنگ سر دادند گفتند تو حرام خواری ترا بشهر دخل نمیدهم آخرالامر دروازه را گذاشته کهری^۱ بیرمپور را شکسته با آن راه در شهر در آمد - اما چند روز مردم دلاسا میکرده و زر میداد - وقت شب بر آمده باخدمت سلطان میرفتند -

سلطان از آنجا متوجه احمدآباد شد دریاخان ترسید که مبادا مردم شهر مرا گرفته پیشی سلطان ببرند حرم و خزانم را همراه فتوحی بقلعه چانپانیر فرستاد و گفت که شما آنجا مضبوط شوید من به برهانپور پیشی مبارکشاه میرویم - و او را^۲ گرفته فی آریم و خود بطرف برهانپور روان شد^۳ و کان ذلکی فی سنه خمسین و تسعمایه -

سلطان بدولت و اقبال در شهر احمدآباد در آمد و از آنجا متوجه چانپانیر شد بکوچ متواتر رفته چانپانیر را قبل نمود فتوحی در جنگ و جدل تقصیر نکرد اما آخر همان دید که بزرگان گفتند -

بیت

با ولینعمت از برون آئی
گرسپهری که سرنگون آئی

قلعه را سلطان بزور بازو فتح کرد - میگویند روز فتح قلعه سلطان آنقدر جرئت و مردانگی مردم مشاهده کردند که فوق آن متصور نباشد درجای که سلطان ایستاده بود شش هفت کس از گرد و پیشی سلطان از بالا به تفنگ زده غلطاندند و سلطان از آنجا یکنقدم چپ و راست نشد و چتر از سر خود کناره نکرد هرچند مردم

د. ۱. بیرمپور - ج. بیرمپور

الف. ۲. و او را بکمکی خود فی آریم

ج. ۳. "وکان.....تسعمایه" نیست

۱ شمشیرالملک برادر فتوحی محافظخان و خیمالملک تاج و الغخان
دو تنای افغان و الپخان کهتری در غول برکاب سلطان محمود -
و از طرف غنیم مقابل سلطان دریاخان با بادشاهی که تراشیده
بود و خوانین دیگر مثل سلطان علاؤالدین لودی برادر سلطان
سکندر لودی بادشاه دهلی که در زمان سلطان بهادر آمده ملازم
سلطان شده بود - و در هراول طرفین مردم جنگ دیده و کار آزموده
مقرر داشتند - روی میدان بدلاوری آراستہ بودند - میگویند پیش
از آنکه هراول با هراول چقولس نماید عالمخان پیشی دستی کرد
و از آنجانب فتوحی پای ستون نمود - ۲ مقدار دوگه‌ری رد و بدل
شمشیر همدگر می نمودند و از جوشنهای و خودهای ۳ طرفین
شعلهای آتش برق واری میدرخشید - آخر الامر لشکر فتوحی
شکست خورد فتوحی خود را بغول دریاخان رساند و با آن فوج بر
غول سلطان محمود تاخت - سلطان تاب نتوانست آورد شکست
خورده بقصبه رانیپور که برده گروهی قصبه دهندوک قبله رویه واقع
است رفت و از آنجا بموضع کوت پالیا که پنج کوه از رانیپور
واقعست من اعمال پرگنه سروه از سرکار سورتهم آنجا رفت -
عالمخان هزیمت خورده بموضع ۴ سیاده که درکنار آب ساہر
واقعست بر هفده گروهی قطب رویه احمدآباد آنجا رفت -

دریاخان مظفر و منصور مراجعت نموده در ناحیہ قصبه دهولقم
فرود آمد اما چون طالع سلطان محمود قوی بود با وجود هزیمت
هم از لشکر مغلوب و هم از لشکر غالب مردم توپ توپ رفتن بعضی
بعالمخان می پیوستند و بعضی بتخدمت سلطان می رسیدند در
سر چهار روز باز پیش عالمخان ده دوازده هزار سوار جمع شد
عالمخان بساطان عرض داشت کرد ۵ که عنان عزیمت بانصوب
معطوف دارند این مرتبه انشاءالله تعالی اهل بغی را زنده بدست
می آریم -

-
ج ۱	او
ج ۲	"مقدار دوگه‌ری..... و خود" نیست
ج ۳	تابین الطرفین
ج ۴	شهادت
ج ۵	"که عنان..... معطوف دارند" نیست

را در خواب دیده و پرسیده یا رسول الله ما شنیده ایم که وجود گل سرخ از عرق مبارکی حضرت ظاهر شده چونست حضرت صلی الله علیه وسلم خوی از پیشانی بدست مبارکی خود گرفتند افشاندند هم گل سرخ نازه و تر ازان ریختند و منصب امیر الامرائی و سپهسالاری بعالمخان متعلق گشت - روزی عالمخان عرض نموده که عمادالملک غلام قدیم الخدمت است دریاخان از بد نفسی خود ملکی را اخراج کرده بود اگر فرمان بطلب او صادر گردد بعتم بوسی برسد - سلطان بطلب عمادالملک فرمان صادر فرمود -

القصر چون فلک غدار و چرخ مکار کام چند بر مراد سلطان زد سلطان از ^۱ پایبندی او غافل شده التفات ^۲ بازال نموده و بنیاد خس پروری کرد چنانچه جرجی جری مار مذکور را بمخطاب محافظخان مخاطب ساختن مقرب الخضر گردانید و آن تنگ حوصله کم ظرف شراب مینخورد و تسببت بامرا و وزرا ستخان بیصرف میگفت و بخدمت سلطان خود را دولتخواه و صاحب کنکاس مینمود از اینجهت امرا و وزرا متادی بودند -

درین اثنا ملکی عمادالملک هم از مندو آمد - سلطان اعزاز و اکرام بسیار کرد - سرکار بهروج را با بندر سورت جاگیر داده رخصت جاگیر فرمود که آنجا رفته سامان و سرانجام خود نماید - درین اثنا ^۳ جرجیو در مجلس شراب عرض کرد که سلطان سلامت خیمه نو را اطناب نوی باید این کهنه قلعه بکاری نمی آیند هم از وجود آنها بهتر است باری تا آنکه علاج دیگران کرده شود سلطان علاوالدین ^۴ لودی در جنگی که قریب موضع ^۵ دهورم ^۶ واقع شد با دریاخان

د ۱ ناهنجاری - ج لغزاندن

الف ۲ بازال

الف ۳ جرجی

ج ۴ "لودی در جنگی که قریب موضع" نیست

ج ۵ دهندوک

ج ۶ "واقع شد" نیست

گفتند که چتر را از سر سلطان کناره کن سلطان را خوش نیامد و بیچتر بان ابرام میکرد و قدم در پیش نمی نهاد تا سپاهیان شیر بیشم شجاعت و لشکریان مرد میدان جسارت از هر طرف بالای قلعه بر آمدند و فتوحی گریخته بالای ارکی قلعه کم آن را ^۱ مولم میگویند بر آمد آخر الامر او را بسته بخدمت سلطان آوردند - سلطان حکم کرد که در قلعه سورت محبوبس دارند تمام خزانه و حرم دریاخان قریت چهار صد پانصد پری زاد از انجمله چندی خود ازین قبیل بودند که شاید چشم زمانه انجمنین آدی زاد ندیده باشد بدست سلطان افتادند - سلطان بادل شاد و از بندم آزاد کامران گشت -

بیست

چه خوش باشد که یابد تشنه دیر
بگرمای بیابان شربت شیر
حلاوت گیرد از شیر نیش کام
جگر آسودگی یابد ز اشام
چه خونها خورده باشد دل بصد جوش
که تاکی نوش داروشی کند نوش
اگر سلطان است در عالم و کرمی ؟
دلش باشد بستی سلطان ترا زوی
چنان مطلق عنانی کم توان یافت
که بتواند زگفت دل عنان یافت

سلطان با خدمت سید مبارکی گفت که میرانجیو قول شما از ممکن غیب بمعرض ^۲ ظهور رسید میران عرض کردند مثل مشهور است هر چند دیر است آهو بچنگ شیر است - القاصه سلطان مظفر و منصور در چانپانیر بنشست شروع در کامرانی و داد جوانی ناسم ماه برین منوال گذشت منصب وزارت با شرف همایون ملکی برهان الملکی بنبانی قرار گرفت مرد متدین و مصلح کار بوده میگویند که حضرت رسالت پناه محمدی صلی الله علیه و سلم

د ^۱ موالید

الف ^۲ شهادت

بود آمده نشستند - سلطان متعصبان شد تا سه روز باین طرز گذشت - آخر الامر آب کمی کرد سلطان عاجز شد برهان الملکی را پیش ایشان فرستاد تا معلوم کند که مقصود شما چیست - ایشان گفتند که بنده سلطانیم از سلطان گلم نداریم اما جرجیو را بما فرستید که این لایق حضور نیست بدبختی است که دلالت به بدی میکند هرچند درین باب رد و بدل شد سلطان بار سال جرجیو راضی نشد - آخر الامر برهان الملکی و افضلخان بهالمنخان گفتند که این دفعه زیاده ازین نکوشید بعد ازین آنچه شما خواهید گفت سلطان خواهد کرد قبول کردند و گفتند که ما باقی نیستیم بنده سلطانیم الحال ما را بنخدمت سلطان برید تا سلام کرده بر گردیم - سلطان بر آمده بارعام داد و امرا را طلبید یکی ازین میان که بجرجیو رابطه اخلاص داشت گفته فرستاد که درین مجلس خود را نتخواهی نمود ترا خواهد کشت آن سفیه مغرور التفات بادشاهی نصیحت گوش نکرد - چون امرا آمده سلام کرده دست بستند ایستادند این بدبخت شراب خورده بغرور تمام آمده ستون تخت گرفته عقب سلطان ایستاد و چون چشم عالمنخان بر جرجیو افتاد آتش غضب تیزتر شد بمردم خود اشارت کرد که بکشید این بدبخت را از ملازم عالمنخان سید جاؤ ماند و والی دیگر صالح مسجد الهدیه دیگر ملکی خطاب لادن شمشیر کشیده بر جرجیو حمله کردند جرجیو گریخته زیر تخت بادشاهی در آمد ایشان از آنجا موی گرفته بر آورده پاره پاره کردند هرچند او فریاد کرد و سلطان منع نمود فایده نکرد سلطان خنجر بر شک خود زد - پهنخان دست سلطان گرفته اندکی خنجر در شکم در آمد - غوغای عظیم شد جرجیو را بیرون برده دفن کردند و زخم سلطان را بستند معافط نمودند حکومت سلطان باز دست کشید و بقید امرا گرفتار گردید - ازان روز باز بطرز سابق نگاه میداشتند و هیچ امر را باختیار سلطان نمیگذاشتند خمس پروری این فتنه دهنده داد و سفله نوازی بند بر پای مراد نهاد و لهذا بزرگی گفته -

بیت

نه خسرو بود آنکه خمس پرور است
خسی دیگر و خسروی دیگر است

همراه بود دیگر ^۱ بیکنجیو شجاع خان که این نیز از چله آنها است این دو کسی را باید کشت تا دیگر مردم را عبرت شود - سلطان فی الحال بنابر گفته این سفیر از وزرا و امرا استصواب نا نموده این دو امیر را فرمود تا گردن زده زیر دار بر تافتند و خود در خلوت در آمد و بهیچکسی از امرا و وزرا بار نداد تا سه روز برین نسق گذشت -

آخر الامر عالمخان لودی بهما دملکی گفت که سلطان علاوالدین برادر سلطان سکندر لودی است سیوم روز است که زیردار افتاده است شما بروید و بسطان عرض کرده رخصت حاصل نمایید تا او را برداشتم دفن کنند - ملکی گفت که من مرخص شده ام - عالمخان گفت باکی ندارد باید رفت - عمادالملکی بدر بار آمد جرجیو از پیشی سلطان بیرون آمده پرسید که ملکی شما مرخص جاگیر شده بودید باز چون آمدید ملک گفت که سلطان علاوالدین لودی امروز سیوم روز است که زیردار افتاده است برو بسطان عرض کن حکم شود تا او را دفن کنند - این سفیر زهر خندی کرد و با عراض گفت که ملکی امروز این دو حرام نمکی را کشته اند عنقریب چندی دیگر را هم خواهند کشت شما چکار دارید بروید با جاگیر خود - از استماع این سخن آتشی در نهاد عمادالملکی افتاد گفت خانجیو این کنجشکی نیست که شما میکشتم باشید و برخاسته راهی شد پیشی عالمخان آمد و آنچه شنیده بود باز گفت و گفت که اگر میخواهید که چند روز زنده باشید این * بخنک بدبخت چرجی را بکشید و سلطان را شهر بند کنید و خود بدیره خود رفته بطرف جاگیر خود کوچ کرد -

عالمخان و وجیمالملکی و الپخان کهتری و جیج ^۳ لشکر و رای برهانالملکی وزیر اتفاق ^۴ کرد که تا جرجیو را نکشیم بسطان سلام نکنیم - عالمخان با تمام امرا سلاح بسته سوار شده اول آن هردو مقتول را برداشتم دفن کردند بعد آن مسجد کلانی که بر دربار سلطان

د ۱ ملکی جیو - ج بین جیو

ج ۲ این بد اصل را و بدبخت

ج ۳ لشکر داری برهانالملکی

الف ۴ کردند

القصر شجاع‌الملک برادر عالمخان و مجاهدخان بهلیم گاهی مطابقه میکرد او مردی جسیم بود و شکم کلانی داشت ازین ادا تاتارالملک وزیر مجاهدخان را که حل و عقد سرکار او تمام بدست او بود خوش نمی آمد و متاثر میشد و جمعیت مجاهدخان و مجاهدالملک قریب ده دوازده هزار سوار بود که هزار موضع از سرکار سورتهم تعلق بجاگیر ایشانان داشت - روزی در کنکاش امرا بهمدگر گفتند که نگاه داشت سلطان باین طرز مصلحت نیست میل در چشمش باید کشید و کودی دیگر را بجایشی باید نصب کرد بلکه چه احتیاج کودی دیگر است ولایت را بهمدگر قسمت کرده هر کدام سرحد خود نشینید شروع در تقسیم ملک نموده اند گفتند که فلان سرکار تعلق بفلان داشته باشد و فلان تعلق بفلان - تاتارالملک گفت که بصاحب ما کدام جامیده‌ند - اشجاعالملک از روی مطابقه گفت که شکم مجاهدخان لایق اضاف دولت نیست بلکه چیزی که دارد ازو هم کم خواهد شد - مجاهدخان در طیب گذراند اما تاتارالملک ازین سخن بسیار براشفت گفت اگرچه بتحسب ظاهر در قالب مطابقه سخن کردند اما مقرر است کل اناء یترشع بمافیہ معلوم شد که ایشان در حق شما چه نیت دارند -

بیت

1 علاج واقع پیشی از وقوع باید کرد
دریغ سود ندارد چو رفت کار از دست

نسبت بمردم دیگر 2 بایازالملک پیشتر در خدمت سلطان آمد و رفتی داشت ظاهرا این حرف بگوش سلطان هم رسیده بود که امروز قرار داده اند که در چشم سلطان میل کشند - از استماع آن سلطان بگریست و گفت که اگر مرا بکشند راضی ام اما کور نکنند - تاتارالملک شبی در خلوت عرض کرد که ما غلام سلطانیم عرض داریم اگر بسمع رضا اصفا فرمایند معروض داریم سلطان دانست مبادا در رئی پسر مقبلخان که ذکر او بالا گذشت حرفی گوید که

ج 1 " علاج واقع از دست " نیست

ج 2 تاتارالملک

هر بادشاهی که خمس پروری و سفلہ نوازی را شعار خود ساخت تاخم اربار در ارض اقبال خود کاشت آخر خود کاشتم را برداشت -

میگویند روزی که سلطان جرجی را بخطاب محافظان مخاطب ساخت افضلخان وزیر بطریق تاجاهل العارف گفت که کسی میداند که محافظان از کدام قوم اند - ملک امین کمان که شاعر و لطیفگو بود گفت آری میدانم ایشان از قوم پرمار اند و نریاد در گراس دارند - پرمار قوم نیست از اقوام راجپوتان و نریاد قصبه ایست از قصبات مضافات گجرات و نسبت بصیاد لفظ پرمار و نریاد لطیفه ایست لطیف لفظ پرمار خود ظاهر است - لطیف دیگر آنکه نر چوب نی درازی را میگویند که با آن جانور میگیرند و نریا جانور گیرنده را گویند -

و این لطیفه نیز از ملک امین مشهور است که روزی سلطان محمود از خانجهان خواجہ سرا پرسید که تو از کدام قوی - او گفت من خورده سال بوم در بند افتادم مرایاد نیست - ملک امین گفت که قوم خان را من میدانم - سلطان گفت بگو گفت از قوم بادھیل اند بادھیل قوم نیست از اقوام راجپوت و بزبان ہندوی بادھیل بریده شدہ را گویند سلطان خندہ بسیار کرد و چند لک دام انعام فرمود -

القسم عالمخان و وجیہ الملک و مجاہدخان و مجاہدالملک کہ عمدہٴ امرا بودند بالتفاق ہمدگر قرار دادند کہ یک روز عالمخان خود چوکی سلطان نماید و یک روز ^۱ اشجاعالملک برادر عالمخان و وجیہ الملک تاک و یکروز مجاہدخان و مجاہدالملک بہلیم کہ ہردو برادر بودند و اعظم ہمایون تغائی زادہ عالمخان باین احتیاط نگاہبانی سلطان فی نمودند بعد از آنکہ در احمدآباد آمدند بہمین نسق چوکی میدادند - گاہ سلطان را میل بہچوگان بازی میشد ^۲ در بہدر چوگان میدان بود دران چوگان فی باخت اما آنکہ از دروازہٴ بہدر بیرون آید امکان نداشت -

ج ^۱ " اشجاعالملک..... و یکروز " نیست

ج ^۲ در اندرون حرم میدان چوگان دران میدان چوگان فی باخت

بتخدمت آمده‌ام و پنج ششی هزار سوار مسلح فوج بستم در بازار^۱ پنکور ایستاده کرده‌ام سلطان بدولت دوکهری آخر شب که بماند چتر زه کرده بر آید از مردم اعظم همایون چندی که حاضراند بقتل آورده و برسر خانهای حرام‌خوار می‌رویم - انشاء الله تعالی کار بمدعاء صورت خواهد بست سلطان همچنان کرد - دوکهری شب مانده بود که چتر زه برسر کرده فیلان نوبتی را پیشی انداختم بر آمد - اهل شهر چون دیدند که بادشاه بر آمد عالم عالم از هر گوشه و کنار بر آمده جمع شدند - سلطان حکم کرد که خانم عالمخان و وجیم‌الملکی حرام‌خوار را تاراج نمایند - و نمایند که اینها^۲ بدر روند - تانارالملکی لشکر گرفته پیشی متوجه شد و سلطان عقب آهستم آهستم روانه شد -

خانم عالمخان و وجیم‌الملکی بیرون حصار شهر بوده قریب دروازه جال‌پور ایشان تمام شب صحبت جشن گذرانده و پیاله خورده آخر شب بن خواب رفته بودند خاطر از هم وادی جمع داشتند این حادثه که شب حامله زاد و این فتنه که روز بد برسر آورد در گمان و وهم ایشان نبود چرا که لشکر تمام محکوم حکم ایشان و سلطان در حبس هر شب سه چهار هزار مرد که یگانه و مخلص ایشان بودند چوکی میدادند - بنخاطر ایشان کنجا میرسید که در عالم اینچنین کسی هم موجود باشد که ازو مضرتی بهمارسد اما ازین حال غافل بودند که -

^۳ بیت

شود دست شقاوت چون گلوگیر
کند رگهای گردن کار زنجیر

میگویند که هنوز درخانم عالمخان و وجیم‌الملکی مردم از خواب بیدار نشده بود که غوغا شد - عالمخان از خواب برخاست پرسید که چیست در صحن خانم که آمد دید که بازاریان شهر بالا خانم بر آمده فریاد میکنند که حکم سلطان چنانست که حرام‌خواران

ج ۱ فوج

ج ۲ زنده

ج ۳ "بیت شود دست..... زنجیر" نیست

آن باز باعث کثرت شدت شود گفت باما چه حرف دارید از دست ماچه آید - عرض کرد که سلطان عالم قرار داد امرا شنیده باشند که در چه مقام اند - یا کورشی چشم اختیار کنید یا فکر دفع این کار کنید - سلطان گفت بامن موافقت میکنید - گفت متجاهدخان و متجاهدالملک که ده دوازده هزار سوار تیار دارند اگر سلطان حکم کنند همین زمان هم را مسلح و مکمل کرده بیاریم دو گهری آخر شب که بماند سلطان چترزه کرده سوار شود و بر سر خانه عالمخان و وجیدالملک هلان کند یعنی حکم بتاراج کند اینها در خواب غفلت افتاده اند تا حاضر شدن انشاء الله تعالی زنده بدست بی آریم - یا اخراج نموده بدست آوارگی بی سپاریم -

سلطان گفت بس متجاهدخان و متجاهدالملک بیانید بما عهد و وثوق کنند ایشان حاضر بودند که آنشب چوکی ایشان و اعظم همایون بود هر دو امیر مذکور با تاتارالملک آمده سوگند کلام میبید خوردند - سلطان گفت که اعظم همایون حاضر است - ازو چگونه متخفی بی ماند - بتاتارالملک گفت من او را بتخاناش میفرستیم - تاتارالملک برخاست پیش اعظم همایون آمد و بنیاد خصوصیت کرد دران ایام اعظم همایون بمطرب^۱ عاشق بود هر زمان بیاران اظهار اشتیاق و آرزو مندی مینمود تاتارالملک نیز ازین قبیل سخنان آغاز کرد و گفت کسی که مثل من متخلص و هوا خواه داشته باشد چرا برخود این هم درد و الم روا دارد مردم شما خود در چوکی هستند خود بروید بدوست خود صحبت دارید ما دانیم و اهتمام چوکی - اعظم همایون گفت که عالمخان شبی دو مرتبه و سه مرتبه کس میفرستند و از من خبر میگیرد و گفت تکیم را دراز بر بستر نهاده بالای او چادر کشیده یکی از خدمتگاران بفرمائید که پائین نشست خود را بطریق پازیر کردن مینموده باشد تا هر کس که از عالمخان بیاید شما را در خواب دانسته بر میگردد - اعظم همایون همچنان کرد -

تاتارالملک بتخدمت سلطان رفتن عرض کرد که اعظم همایون را بتخاناش فرستادم و پانصد کس از مردم خود در دیو آنگاه آورده

میگویند که چون سلطان در بازار پنکور رسید ابورب خان برادر ناصرالملک را بطلب افضل خان وزیر فرستاد که خانه او سر راه بود چون سلطان بدرخانه او رسیده بر آمده سلام کرد و برکاب سلطان روانه شد تا این زمان قدم ازان حاکمه بیرون ننهاده بود چنانچه ذکر او بالا گذشت - میگویند که پیش ازانکه سلطان بدروازه چال پور برسید اهل سوق چوبهای خانههای عالمخان و وجیهالملک

صفحه ۲۵۲ بود و این روز بد که در آخر پیش عالمخان آمده و در آئینم تجربم در اول روز دیده بود از ابتدا قید سلطان از اول شب مسلح و مکمل شده بر در عالمخان تا آخر شب بی نشست مابهل آنکه به هیچ سال این مرد تجربم بکار همین شیوه گذرانیده و هر شب انتظار این معامله می کشید تا شبی که این روز سیوم پیش عالمخان بی آید وقتی که سلطانرا با لشکر برای تاراج خانه عالمخان بر آمد نزدیکی بدروازه جمالیپور میناره بود که تا مصفی بر انداختند شخصی بر آمده فریاد کرد که حکم سلطان است خانه عالمخان را تاراج نمایند عالمخان تا آخر شب در عیش و عشرت و جشن و شراب خوری مشغول بود آخر شب بخواب استراحت رفت که این ندا بگوش کبیر مسجد افتاد فی الحال در حرم در آمد فریاد کرد خان را بیدار کنید که اینک سلطان برسید خدمتگاری که حاضر بود خانرا پیدا کرد پرسید چه غوغا است - کبیر مسجد گفت که هم غوغا است که در اول روز دیده بودم اکنون آن شیر را که بند کرده بودند پنجره های خود را گسیخت شما بزودی بر آئید - عالمخان بر آمده بر اسب همین مرد سوار شده راهی شد چهار سوار خانرا گرفتند این مرد میدان شجاعت پیش آمده با هر چهار جنگ کرد چنانکه سه سوار از اسب فرود آورد یکی ازان چهار کار کبیر مسجد را به آخر رسانید درین فرصت عالمخان مبلغی راه رفت بود رحمت خدا باد بر حلال نمکی کبیر مسجد و تجربم کاری او بعد ازان -

بدر نروند - عالمخان جنابت داشت کوزه آب سرد بر سر خود ریخته - اسب چوکی حاضر بوده سوار شده بر آمد دید که چند سوار از پیشی می آیند - تلخت بر ایشان یکی را ازان میان بقتل آورد دیگران راه دادند بر آمد این سواران دنبال نموده و چندی دیگر هم بایشان ملحق شدند چون قصد کرده بعالمخان رسیدند صالح مسجد بن الهدیه قاتل چرچی و برادر شیخ ارزانی ملتانی هر دو برگشته چقولش کرده کشته شدند - عالمخان فرصت یافت بدر رفت تمام خانه او بتاراج رفت خورد وکلانشی در بند افتادند^۱ خانم وحیم الملکی نیز بتاراج یافت اهل و عیان بر آمده در جایی پنهان شد بدست نیفتاد -

ج ۱ از ثقات گجرات استماع شد که پیرمحمد نام مردی سپاهی در خدمت عالمخان اکثر عمر گذرانده مردی معمر و گرم و سرد روزگار چشیده و شتر و گربه فلک غدار و روبه بازی آن بمدار کج رفتار بسیار دیده و تجربه نموده روزی که عالمخان بر سلطان غالب آمده و نمی گذاشت که از دروازه بهدر بیرون آیند اعظم همایون را با پنج شش امرای نامدار که هم دم خصوصیت و خلوصیت بعالمخان می زدند همگی هفت هشت هزار سوار همیشه در محافظت سلطان چوکی می دادند و خانم عالمخان بیرون حصار در اساول بود - چون اعظم همایون طعای عالمخان بود محافظت سلطان را به اعتماد او گذاشته خود بتخانه رفتن بعیش و عشرت و جشن و شرابخوری مشغول می شود این کبیرمحمد روزی بعرض عالمخان رسانید که صاحب شما شیر را در پنجر کرده اید و خود فارغ البال در خانه خسپید تا در محافظت او آن چه سعی باید کرد بکنید بانمود چوکی او بدهید یا فکر بر اصل نمایم و بترسی از انروزی که در پنجرها بکشد تمامی عالم را برهم زند آن زمان هیچکس حریف نه خواهد بود عالمخان بغرور آنکه امرای کلان هم به او متفق و تمامی لشکر در اطاعت او بود نصیحت کبیرمحمد را حمل بر تمسخر میکرد اما این کبیرمحمد که شیر بیشه شجاعت

و الپخان یارگار همدگر بودند اما درینوقت که الپخان در خدمت بادشاه باشد و عالمخان باقی طعام فرستادن و مهمان داری او کردن چه صورت دارد - اما چه کند که اهل و عیال و خزان و اسب و اخیال او هم درین قصبه بود و عالمخان ناگهان رسیده آمد. متعلقان الپخان فکر طعام نموده بالپخان کس فرستاده صورت حال باز نمودند - الپخان گفت که این مرد مرا هم همچو خود خراب ساخت - بعمادالملک خبر کرد چون عمادالملک باز این حکومت و جاگیر از نیابت عالمخان رسیده بود چنانچه ذکر آن سابق گذشت بی مروتی نتوانست کرد - پیغام فرستاد که باین طرز آمدن شما لایق نبود - حالا که آمدید شب آنروی آب نریده بپائید - تا ما بشما ملاقات کنیم - عالمخان همچنان کرد عمادالملک و الپخان رفتن ملاقات نمودند - عالمخان گفت که الپخان خدا روا دارد که ما اینچنین در محنت باشیم و شما چنین فراغت میکرده باشید - الپخان گفت که الحال از مقدم شما هر دو برابر شدیم عالمخان گفت که برابر نشدیم مازنده بر آمده ایم و شما در چنگل انتقام او هستید - زنده نمیگذارند هنوز هم هیچ نرفته است - اگر میخواهید که چند روز زنده باشید باتفاق ما کار کنید ما بگفتم ملک عمادالملک چرجی را کشتیم دگر خود هیچ گناه نکرده ایم - ملک گفت شما سراسر خای کردید اگر چرجی را کشتید چرا در باب نگاه داشت سلطان چنین غفلت ورزیدید حالا زنجیر از گلوی شیر بر آمده - چون در قید فی آید؟ عالمخان گفت مضمی مامضی آنچه از دست ما فی آید تقصیر نخواهم کرد - بعد از رد و بدل عمادالملک و الپخان پاره خرجی بعالمخان داده رخصت کردند -

عالمخان پیشی دریخان آمد و احوال باز نمود دریخان گفت که مقصود من از ملاقات شما نه همین طلب خرجی بود بلکه این بود که اسم این دو عزیز از امروز باز در پهلوی نام ما خواهند نوشت - و بعد ازین اینها روی آن ندارند که توانند پیشی سلطان رفت - ناچار بما خواهند ساخت - عاقبت الامر این خبر بسطان رسید سلطان متفکر و متردد شد - درین اثنا عریضه عمادالملک رسید که عالمخان و دریخان بنده قدیم النخدمت اند

را برداشتم از پیشی پیدا شدند و گفتند که حرامخوران گریختن رفتند - سلطان از همانجا مراجعت نموده بدارالقرار خویشی آمد^۱
^۲ وکان ذلک فی سنه اثنی و خمسين و تسعمایه -

القسم چون از تغلب عالمخان و وجیهالملکی سلطان فراغ یافت امر سلطنت بید قدرت سلطان باز بطریق استقلال رجوع کرد - عالمخان گریختن جانب موضع پتھاپور که^۳ موایس بود رفت و ازانجا بدریاخان که در ولایت دکن قرار گرفته بود نوشت که من از کرده خویش پشیمانم و نتیجہ آن همین بود که دیدم - الحال شما زود تشریف آرید تا باتفاق همدگر کاری بکنیم - دریاخان در دکن بد حال خراب بود - جواهر قیمتی را بہ بیہای کم میفروخت و بان اوقات میگذراند - چون طلب عالمخان معلوم او شد ازانجا ایلغار کرده آمده عالمخان پیشواز رفت^۴ تیپره نام موضع است آنجا همدگر ملاقات نمود - دریاخان گفت که من دیدہ و دانستم اورا در قید میداشتیم - عالمخان گفت الماضی لایذکر - حالا کاری باید کرد کہ انتقام خود بگیرم دریاخان گفت^۵ مایبخرچیم اپنخان یار شما در قصبہ اوکلیسر کہ آنروی آب نریدہ برسہ کروی شهر بہروج واقعست اقامت دارد شما پیشی او بروید و ملاقات کنید اگر توانید بعمادالملکی ملاقات کرد نیز بکنید کہ درین مصلحت بسیار است و پارہ خرجی از ایشان گرفتن درکار -

عالمخان پانصد سوار جرار همراه خود گرفتہ ایلغار کردہ بقصبہ اوکلیسر رسیدہ راست بخانہ اپنخان آمدہ فرود آمد اپنخان در بہروج بود پیشی عمادالملکی باہل خانہ اپنخان گفتہ فرستاد کہ بعد از دعاء ما بگوئید کہ گرسنمایم برای ما طعام فرستید اگرچہ عالمخان

ج^۱ گریختن نا پیدا شدند -

بیست

بود همچو آتش ہاجوم عوام

ہر جا کہ آفتد بسوزد تمام

الف^۲ " وکان ذلک.....و تسعمایه " نیست

الف^۳ موایس

ج^۴ لی بڑہ

ج^۵ حالا

و دولت خواهی حضرت سلطان لیکن چون این امر بیاحکام واقع شد خود را متحرم میدانم سلطان قدوة السادات العظام سید عریش ابن سید^۱ زاهد بخاری را فرستید تا ایشان با اعتماد قول سلطان دست مرا گرفته بخدمت سلطان رسانند -

سلطان بخانه بندگی سید عریش^۲ ابن سید زاهد ابن قطب الاقطاب سید برهان الدین بخاری آمد و تکلیف اینمعنی نمود ایشان گفتند که شما بادشاهید هر وقت بمصلحت خود کار میکنید فقیر دعاگو را با این نوع امور تکلیف نفرمایند - سلطان دست بکلام متعجبید نهاد که این کلام خدا در میانست که از من ضرر جانی یا مالی یا ناموسی نسبت به عمادالملک صادر نشود خدمت سید بافضلخان وزیر گفتند که سلطان خوردسال اند شما چرا مرا تکلیف ایمعنی میکنید - افضلیخان گفت که میان جیو من هم سوگند مصحف میخورم و از جانب سلطان خاطر جمع کرده ام حضرت اصلا تردد بخاطر خود راه ندهند دست عمادالملک بگیرند و بیاوند حضرت سید متوجه بهروج شدند -

و سلطان کوچ بر سر عالیشان و دریاخان نمود که ایشان در چانپایر بودند چون خدمت سید^۳ به عمادالملک ملاقات کردند گفتند خانجیو شما چرا چنین نوشتید که^۴ عریش بیاید و دست ما گرفته بخدمت سلطان ببرد این خوب واقع نشده حالا صورت حال اینست که سلطان و افضلیخان پیش من سوگند کلام الله خورده اند که ضرر جانی و مالی و ناموسی شما از ایشان صادر نشود - پیشتر شما دانید حیل و حرکت دنیاداری را من چندان نمی فهمم اگر مصلحت خود دانید بیایید و اگر نه مختارید این را بخاطر راه ندهید که عریش بطلب آمده حالا بهر حال باید رفت اگر اقدام بهمراهی ما نمائید سهلست اما آنکه بیایید و خدا نکند امری ناسزا نسبت بشما واقع شود آن شرمندگی بر من از هر چه گویم صعب تر است من باد فروش نیستم که هرگاه سلطان

-
ج	۱	زاده
ج	۲	" ابن سید برهان الدین " نیست
ج	۳	عریش
ج	۴	عریش

لایق نیست که درین وقت بر آمده پیش شیرشاه بادشاه دهلی بروند رجوع خدمت سرحدی بایشان متعین شود - تا بخدمت مرجوع قیام می نموده باشند

سلطان هم اقبال ایمنی نموده بود که درین اثنا از عالمخان ادائی واقع شده که باز این مهم سازی برهم خورد - و آن اینست که چون حکم بتاراج خانم عالمخان اصدار یافت چنانچه ذکر آن بالا گذشت - عالمخان خود گریختم بدر رفت زه و زادهش در بند افتاد - سلطان بموکلان سپرد و خواجه سراها تعیین نمود تا با احتیاط تمام نگاه دارند و درین حین عالمخان تولا بتحضرت سید مبارکی بخاری آورد که عوض اهل و عیال خود صفدرخان برادر خود را بتخدمت سلطان فرستیم اهل و عیال مرا گذارند خدمت سید نیابت نمود صفدرخان را طلبیده اهل و عیال عالمخان را خلاص کردند سلطان صفدرخان را هم بتجناب سید مبارکی سپرد و حضرت سید از کمال همراه در حویلی خود بالای بالاخانم نگاه میداشتند چند روز بدین نسق گذشت - عالمخان سادھو^۱ مانکی که از چهل ملازمان او بود او را فرستاد تا^۲ صفدرخان را بدزدی بر آورده بیارد - سادھو آمده کمین کرده شبی کمند انداخته صفدرخان را فرود آورده پیش عالمخان برد - ازین رهگذر حضرت^۳ سید بسیار انفعال کشیدند -

سلطان متردد و متفکر شد که مبادا عالمخان و دریخان و عمادالملک و الپخان بهم ساختن بنیاد فتنه انگیزی نمایند بعمادالملک فرمان فرستاد که ماشما را بجای عموی خود میدانم لایق نیست که باوجود شما عالمخان و دریخان در گوشه کنار مهالک محروسه بگردند و دغدغه فتنه انگیزی مینموده باشند زود بیایید تا فکر دفع اینها نموده آید - عمادالملک عذر نوشت که سامان لشکر خود کرده بعثت بوسی میروسیم - باز سلطان بطلب او فرمان دیگر فرستاد و او صریح نوشت که از من گناه عظیم واقع شده که بعالمخان ملاقات کردم اما مقصود ازین نصیحت او بود

۱ ز سادھو نایک - ج سادھو نانکی

۲ صدرخان

۳ ج سید مبارکی

اجل چون ^۱ باخونش بر آورد دست
 قضا چشم باریکی بینش به بست
 در آبی که پایان ندارد کنار
 غرور شناور نیاید بکاد

القصه ملکی باده دوازده هزار سوار مسلح و مکمل آمده در
 مقام چانپانیر سلطان را ملازمت کرد - سلطان خوشحال شد
 و التفات بسیار و عنایت بی نهایت اظهار نمود چند روز برین
 منوال گذشت - میگویند شبی ناگهان کسی آواز داد که سلطان
 حکم کرده که دیره عمادالملکی را تاراج کنند تا حاضر شدن اهل
 اوردو تمام دیره ملکی را بتاراج بردند - ^۲ عمادالملکی که او را رستم
 ثانی میگفتند این قدر همت و قدرت نیافت که بر اسب سوار
 شود و بگریزد و در قلعه بهروج در آید - یا رفته ^۱ بعالمخان ملحق
 شود دست ^۳ قهاری گرفته و گفت که مرا بدیره سید مبارکی برسان
 آن قهار شب دست گرفته بی برد ناگهان در تاریکی شب چاهکی
 خوردی که اهل اوردو کنده بودند پیشی آمد ملکی دران افتاد - صباح
 شخصی برای آب رفته بود دید که آدی در چاه افتاده است بر آورد
 و شناخت که عمادالملکی است بحال نیم مرده گفت مرا بدیره
 سید مبارکی دلالت کن - انشخص بدیره ^۴ میران برده خبر کرد
 میران بتعظیم و تکریم بمنزل خود بردند - ملکی گفت که حضرت
 میران پیشی سلطان بروید و بگوئید که این پیر غلام را آزاد کنید
 در کعبته الله فرستید -

میران بخدمت سلطان رفتند - سلطان ازین واقع مبالغه فی
 نماید متعیر است و درین تفتیشی و تحقیق مبالغه فی نماید
 که این امر از که بنیاد یافت من خود نفرموده بودم مردم تاراج
 کنند را گرفته فی آرند بعضی را حکم بقطع دست فی کنند
 بعضی را بسورخ بینی امر فی نمایند و میگویند از ملکی خبر
 بگیرد که بکدام جانب رفته مبادا بعالمخان و دریاخان ملحق شود

- ج ^۱ بگوش
 ذ ^۲ عالمخان و دریاخان
 الف ^۳ کهای
 ج ^۴ سید مبارکی

باشما بدی کند شکم خود را پاره کنیم لشکر نداریم که مقابل و
مقاتله نمائیم مردی فقیرم از دست من چه آید شما هرکاری که
کنید اندیشیده و سنجیده بکنید - عمادالملک گفت که میان جیو
پیر شده ایم حالا برادر که بروم سوگند مصحف خورده است اگر
باوجود این بدی میکند او داند - ملکی دمام کوچ زد متوجه
ملازمت سلطان شد - دولتخواهان او هرچند مانع آمدند و گفتند
که سلطان بتو خوب نخواهد آمد بالفعل چهارده پانزده هزار سوار
با خود همراه داری بر آمده یکی سرحد بنشین از آن طرف عالمخان
و دریاخان مقابل نموده سلطان لا علاج شده بهاصلاح خواهد کرد
قبول نمود - و گفت در آخر عمر چه حرام نمکی کنم ما پرورده
دولت این خاندانیم نیت بدی نداریم سلطان نیز بما بدی
نخواهد کرد - درین محل ایراد این ابیات مناسب افتاد -

ابیات

چنین گفت پیش زغن کرگسی
که نبود زمن دوربین تر کسی
زغن گفت زین در نشاید گذشت
بیانا چه بینی بر اطراف دشت
شنیدم که مقدار یکروز راه
بکرد از بلندی و پستی نگاه
چنین گفت دیدم گرت باوراست
که یکدانه گندم بهامون دراست
زغن را نماید از تعجب شکیب
ز بالا نهاند سر در نشیب
جو کرگس بران دانه آمد فراز
بیایشی به پیچید قید دراز
ندانست ز آن دانه خوردنش
که دهر افکند دام در گردنش
زغن گفت ز آن دانه دیدن چه سود
چو بینائی دام خضمت نبود
شنیدم که میگفت گردن به بند
نیاشد حذر باقدر سود مند

بخدمت سلطان آمدند باز سلطان ناصرالملک را نوازش فرموده بر سر عالمخان و دریانخان تعیین فرمود تا از سرحد گنجرات بر آرد - ناصرالملک دنبال گرد ایشان رفته در جنگل^۱ مالون چند روز توقف نمودند - عاقبت الامر از آنجا پیشی شیرشاه افغان سور بادشاه دهلی رفتند بعد آن حکومت و سلطنت سلطان استقلال گرفت در تاریخ تکفترالسادات که آرام کشمیری بنام حضرت سید مبارکی تالیف نموده این همه واقعات مذکوره را باین عبارت اختصار نمود که تاسن شریفی از پانزده شانزده سالگی تجاوز نمود و بعدود عشرین مشرف گشت نیک از بد و بیگانه از یگانه تمیز و تشخیص کرد - بعضی از امرا که از ایشان عنادی در خاطر^۲ باکشی بود از بنیاد بر انداخت و بعضی دیگر را ازین دیار اخراج کرد پس ازین عبارت چگونه حقایق احوال که مقصود و غرض از تواریخ است معلوم و مبین گردد بنابراین فقیر حتی الامکان^۳ تتبع نموده واقعاتی که درین مدت احداث یافتم در قید تحریر آورد اگرچه تولد فقیر درسنه شهادت سلطان عاقبت معهود در بلده فاخره معهوداباد که در ایام رواج سلطنت سلطان مذکور دارالقرار خود ساخته بود - وقوع یافتن شیر خواره بودم که سلطان شربت شهادت چشیدم - پدرم و برادرم به بعضی از واقعات مذکور آگاهی داشتند - از ایشان استماع نمودم و بعضی از اعزه که واقف این واقعات بودند معلوم کرده بتحریر آوردم -

القسم بعد از حصول استقلال حکومت و سلطنت سلطان معهود آصفخان وزیر را که سلطان بهادر مرحوم باخترانه و حرم در حادثه مقدم حضرت جنت آشیانی همایون بادشاه بمکه معظمه فرستاده بود طلبید - و منصب وزارت عظمی را باو تفویض نمود و خداوندخان برادر خورد او را دیوان کل ساخت - و افضلخان بنیانی که وزیر سلطان بهادر بود برو منصب سابق مقرر داشت - و پایم عزت و درجه حرمتش را بلند گردانید - اگرچه خان مشارالیه

ج ۱ مانسوان
ج ۲ مبارکشی
ب ۳ تمتع

تا فتنه عظیم برپا گردد - درین اثنا خدمت سید مبارکی صورت حال باز نمودند - سلطان خوشحال شد گفت قبول کردیم که ملک را بکعبه الله فرستیم بطلبید ملک را آوردند بصیدی پیرجی و سیدی امین که غلام زادهای جهوجهارخان حبشی بودند سپرد که به بندر سورت ببرید و بخداوندخان روی که مقطع آن صوب است حواله او نمایند که چون موسم کعبه الله برسد ملک را روانه سازد - میگویند ایام صیام بود که این واقع رواد - چون وقت افطار شد سیدی پیرجی آب ریز خود را بدست ملک داد ملک ملاحظه کرد که یعنی با آب ریز شما آب خوردن گستاخی است سیدی پیرجی گفت که ملک کمترین غلامان شما ائیم این چه معنی دارد چکنم - از حکم بادشاهی چاره نداریم - آری دنیا همین طور جائیست گاهی نعل مرکب آدی زاد را بر فلک می‌رساند گاهی پای پیاده بر سنگ لاخ میدواند مرد آنست که بهر حال پای از اندازه خویش بیرون نگذارد و فریغم و شیغم این عدار نشود -

بیت

در اقبال و ادبار گردون دون
رگ جان تدبیرها بگسلد
چو آید توانی بموئی کشید
چو بر گشت زنجیرها بگسلد

القصص ملک را بخداوندخان رساند بیست و هفتم رمضان^۱ درسنه نهصد و پنجاه و دو^۲ مذکور خداوندخان ملک را بعذاب شدید کشت - انزمان معلوم اهل عالم شد که اختیارخان بیگناه بوده و ملک نالحق باخون او اقدام نموده - چنانچه تفصیل این اجمال بالا گذشت -

القصص بعد از وقوع زوال دولت عمادالملک سلطان میران سید مبارکی را بر سر عالمخان و دریاخان تعیین فرمود مشارالیهما مصاف داده کام بفرار کشادند - سید مظفر و منصور مراجعت نموده

د ۱ برجی

ج ۲ "درسنه نهصد و پنجاه و دو مذکور" نیست -

الف ۳ ملک مذکور را خداوندخان بعذاب الیم کشت -

یکی از ایشان بدر بخانه نیامد - همچنین پنج شش روز متواتر گذشت سلطان فرمود چند روز است که وزرا حاضر نمی شوند - مگر همه یکمرتبه بیمار شده اند - آخر معلوم شد که بیماری ندارند سلطان فرمود پس چرا بدربار نمی آیند بعد از استفسار عرض نمودند که تا توانستیم در خدمت امر وزارت قیام نمودیم - اکنون دیدیم که از دست ما نمی آید پای کشیدیم - سلطان فرمود بنیم سبب؟ گفتند هرگاه باوجود ما در مجلس دیگری بسطان سرگوشی نماید موجب هتک حرمت ماست پس از دست وزرای بیحرمت چه آید که ^۱ صیقل بی زور دست زنگ نمی زداید - سلطان در خلوت بهر که داند بهر نوع سخن کند اما در مجلس چنین نکند سلطان استعذار نمود و بعد ازان تا بقیه عمر عمل بر خلاف ضابطه فرمود -

و ^۲ آقا ارسلان نای که اصل زاد او از اتراکی ^۳ ادرس بلخ بوده بن خطاب عمادالملکی مشرف ساختن کلاه قدر و منزلتش بر افراخت - خداوند خان روی که در بندر دیو شهادت یافته ولد او را بن خطاب رومیخان سرفراز نموده تربیت فرمود - و یکی را بلقب اختیارالملکی ملقب گردانیده بجاء مغل را بمنابعت او متکوم ساخت و بجاء را بقطع داری ناسرد فرموده یک قوم بجاء را ^۴ بتبعیت او حکم فرمود مثل حسنخان دکهنی که بجاء دکهنیان باو همراه نمود - قنجهان بلوچ را نیز بنواخت و دولت عطا فرمود - امرا و سپاه را آنچنان در قید و ضبط و ربط آورد که هیچکس را مجال عدول حکم و تجاوز انقیاد نبود -

بعد ازان بن خاطر سلطان دغدغه تسخیر ولایت مالوه راه یافت درین باب باصفخان وزیر مشاورت نمود او گفت که ما تسخیر ملکی بشما دلالت ^۵ کنیم که کم از مملکت مالوه نباشد و آن اینست که ربعی از مملکت ^۶ ماکروسه شما که آن را بانتم میگویند

الف ۱ مصقل
الف ۲ " آقا " نیست ج و روا ندارد که اگر احدی که بنخلاف ضابطه کاری کند آقا ارسلان

ج ۳ الویس

ج ۴ تقطیع

الف ۵ کنم

ج ۶ " ماکروسه " نیست

دست از جزویات مهمات باز داشتند بود - و آن بعهده خداوندخان مذکور تعلق داشت - اما انقضای کلیات امور بی صلاح و استصواب او صورت پذیر نبود و از اسرا رتبه هر کدام فراخور حال و در خور خدمت و اخلاص^۱ مهلا کرد - از آنجمله پادشاه دولت عمده الامرا ذوی الاقدار و زبدۃ العظماء عالیقدر سپیدالسادات منبع البرکات سید مبارکی که هم کلاه امیری بر سر داشتند و هم پیرهن پیری در بر بلند گردانید - شمشیر شرح منقبت حضرت ایشان بعد ازین در ذکر سلطان احمد ابرار خواهد یافت انشاء الله تعالی و ابو حنیو گنجراتی را بخطاب ناصرالملک سرفراز ساختند در رفعت تربیت بدرجه اعلی رسانید و عبدالکرم را بخطاب اعتمادخان مخاطب گردانید و در وادی قرب و محرمیت آنچنان دستگامی داد که دیگری را میسر نبود چنانچه دست او را گرفته در حریم حرم خود بی برد - و بنخدمت آرایش و زینت لباس و زراین آنها امر میکرد و باوجود آن نسبت رشاهی که سلطان میداشت که اگر دو حرم را یکدیگر متمسک میدید هر دو را کشت و این از جمله مذمومات حصال سلطان بود - اما از غایت اعتماد اعتمادخان را بچنین خدمات امر میفرمود و اعتمادخان ازین حال ترسان و لرزان می بوده و بخود میگفت که آدی زادم میادا از من اسری سرزند که سر در محفل تلف رود و جان در معرض خطر افتد - از برای احتیاط ازادی از زره ساختن بود و قفل بجائی ازار بندش مضبوط کرده و کلید را در خانه گذاشتن بالای آن شلوار پوشیده در محفل سلطانی میرفت - و بنخدمت مرجوع قیام می نمود - هرگاه بعد از سه پهریا چهار پهر که از ملازمت سلطان بخانه می آمد کلید میگرفت و قفلش را کرده انقضای حاجت انسانی میکرد - بعد از مدت مدید ازین حال سلطان واقف گشت - و گفت اعتمادخان این هم محنت را چرا بر خود قرار دادی - اعتماد ما بر تو ازین زیاده است که بر خود چنین قرار دهی بعد از آن سرمن داری چنین مکن بعد از منع موکد بقسم اعتمادخان چند کاسه کانه که قاطع شهوتست آب کرده بخورد تا بالکل از دایره رجولیت بر آید - نقلاست که در ایام قرب و عنایت سلطان روزی اعتمادخان روز بارعام بسلطان سرگوشی کرد و زرا بجانب همدگر نگاه کردند بعد از آنکه مجلس برخاست و زرا بخانه خود رفتند - روز دگر هیچ

(باب سیم)

¹ بیان آسامی مشایخ کوام که زمان سلطان زمانه بقر
وجود ایشان آراسته بود

از سادات بتوه که سلسله علیم ایشان را بخاریم گویند از فرزندان
قطب المحققین بدرالصدیقین عالم ربانی عارف سبحانی مخدوم
جهانیان ² ثانی قطب العالم سید برهان ابن سید معبود ابن
مخدوم جهانیان ³ قدس ارواحهم سید عربشم که بی واسطه نبیره
حضرت ایشان بودند و حضرت سید صالح معبد المشهور سید
⁴ جهاوجی و حضرت سید عظمت الله ثانی قطب که ایشان ⁵ باچهارم
واسطه بانحضرت اتصال میداشتند و خدمت سید حسین که
جامع مظهر جلال و جمال بودند ⁶ پنجم واسطه منسلکی بسنکی نبایر
حضرت قطب میشدند اقارب ایشان مثل سید طاهر معبد و
سید پیر معبد و سید حافظ معبد که هر یکی بزرگی وقت بودند و از
سلسله سادات ⁷ سلاقی عمده المحدثین ⁸ خدوة المتأخرین مهر سپهر
عظمت و جلال ⁹ امیر سید شاه کمال و ولد عزیز ایشان میر سیدشاه
مرزا دیگر از سادات عظام قدوة المحدثین ¹⁰ زبدة الفصیحین قره العیون
سید ولد ¹¹ آدم سید عالم که باوجود کبر سن باشتغال علوم دینی

ج 1 " بیان آسامی.....آراسته بود " نیست

ج 2 " ثانی.....قدس " نیست

ج 3 قدس سره سید عربشم

ج 4 سید جیو

ج 5 به دو

ج 6 و واسطه

ج 7 ساقی گزافی عمده المحققین

ج 8 قدوة المتأخرین - قدوة المحدثین

ج 9 " امیر سید " نیست

ج 10 و الفصیحین

ج 11 صلی الله علیه و سلم

راجپوتان گراسیم متصرف اند اگر آن ربع شما از دست ایشان بگیرند مقدار بیست پنج هزار سوار به آن محل جاگیر میشود - این باعث افزونی لشکر میگردد آنزمان تسخیر ملکی مالوه^۱ باسپهل و جوه میسر خواهد شد - سلطان بنگاه داشت محل گراس متوجبه شد - گراسیمهای ایدر و سروهی و دونکرپور و بانسبل و لوناواره و راجپپلم و کناره آب مهندری و^۲ دهود و غیران مواس سرحد را مللا خود ساختن شروع خلل در ولایت نمودند - آخر الامر سلطان باستحکام^۳ تھانجات پرداخت -^۴ تھانه بمقام سروهی مقرر ساخت - و مقام ایدر و غیره که آسای ایشان مذکور شد - تھانهها فرستاد و نام و نشان راجپوتان و کولی در ولایت نماند - مگر آنکه قلبه رانی میکرد^۵ - او نیز معلوم بداغ بازوی دست راست بوده و لهذا از قوم راجپوت و کولی هر کرا بیداغ بی یافتند کشته بی برتافتند -

و شعار اسلام و رواج شرع مسجد صلی الله علیه وسلم در زمان سلطان عاقبت محمود بمرتبه مستولی بود که هیچ هندوی در شهر اسپ سوار نمیکشت و تاپیوند بارچه سرخ بر آستین نزدیکی به دوش یکتا نمی بست^۶ یکتا نمی پوشید و رسوم کفر مثل فضایح هولی و قباایح دیوالی و بت پرستی را حد نداشت که هندوی علانیم بجا آرد - مگر مخفی آن نیز ترسند و لرزنده - بعد از شهادت سلطان گراسیمها صوت برهان شقاوت نشان را از سنگ تراشیده باخداائی بی پرستیدند و میگفتند که این پروردگار ماست که ما را از مهلکه عدم بمانم وجود آورد اگر یکسال دیگر برین منوال میگذشت از گرسنگی رو بعدم بی نهادیم و رخت هستی^۷ بیاد میدادیم -

۱ ذ بلحس و اسپهل

۲ ج و هلود

۳ ج تانجات

۴ ج " تھانه بمقام.....مذکور شد " نیست

۵ الف و مالگذاری بی نمود

۶ ذ جامه

۷ الف بیاد فنا

قطب‌المحققین شیخ بایزید بسطامی منتهی میشود^۱ دیگر
اعلم‌العلما افضل‌الافضل جامع‌المنقول والمعقول کاشف اسرار وجود
ناظر انوار شهود بندگی میان وجیه‌الدین العلوی دیگر سعادت
شعار مکرمت دثار خواجه عبدالواحد از اولاد و احفاد حضرت خواجه
احرار منظور^۲ انظارالله خواجه عبدالله^۳ قدس‌الله سره‌العزیز - دیگر
مرشد الوقت و الزمن شیخ حسن بزرگان این عزیز از ماوراءالنهر
موضع‌یست میان^۴ کال نام از ان مقام تشریف باین حدود
داشتند - دیگر سراج اهل^۵ صلاح و افتخار اصحاب^۶ فلاح خورشید
آسمان^۷ افضال و کمال شیخ‌الشیوخ^۸ شیخ ماه مولد شریف ایشان
بلده^۹ فاخر جونپور است از بلاد شرق دیگر ثمره شجره یقین
صاحب اسرار^{۱۰} دین شیخ جلال‌المعروف به^{۱۰} پتهری - از^{۱۱} اهل‌الله و
آن قصبه ایست از قصبات ولایت دکن^{۱۲} و رای^{۱۳} آسای مذکور اعتره
بسیار در شهر معظم احمدآباد ازین قبیل بودند لیکن بواسطه
اختصار اقتضای در عبارت افتاد -

دیگر در بلده فاخره شهر بهروج جمعی از اهل‌الله سیادت
دستگاه اشتغال بعلوم شریعت و طریقت ورزیده و کار فرموده
طالبان حق را هدایت می نمودند - از جمله اکابر این منزل متبرک
فضایل‌باب سعادت اکتساب میان غیاث‌الدین بوده و در بندر
سورت شریعت شعار طریقت آثار شیخ^{۱۴} کمال‌الدین خدمت

ج	۱	” دیگر اعلم‌العلما.....وجیه‌الدین العلوی “ نیست
ج	۲	انظار
ج	۳	انصاری اند
ج	۴	کالی
ج	۵	کمال
ج	۶	صلاح
ج	۷	” افضال “ نیست
ج	۸	” شیخ “ نیست
ج	۹	” دین “ نیست
الف ج	۱۰	پتهری
ج	۱۱	” از اهل‌الله “ نیست
ج	۱۲	و این شیخ مذکور از آنجا است
ج	۱۳	” آسای مذکور.....افتاد “ نیست
ب	۱۴	این

و در تحقیق امور یقینی شغل تمام فی ورزیدند و ایشان بیکی واسطه نبیره شمع اندنجهن اهل کمال مهر سپهر فضل و افضال سید عثمان بودند و سید عثمان بی واسطه از خلفای کبار حضرت قطب الاقطاب سید برهان الدین ^۱ مذکور و حضرت قطب مشارالیم را باخطاب شمع برهانی مشرف فرموده بودند - عثمانپور که ما بین شمال و مغرب اجداباد واقع است آبادان کرده ایشان است و مرقد شریف ایشان نیز دران پوره مشهور و معروف است ^۲ یزارو نبیرکی؟ به سلطان محمود نسبت اراده باحضرت سید عالم داشت کمال اخلاص مریدی بظهور میرساند ^۳ در سنه ثلاث و ستین در شهر جمیدالاول رخت هستی را ازین سرای فانی بمقام جاودانی کشید رحمته الله - دیگر قدوه ^۴ بزم متحدین افضل المتکلمین ^۵ سراج المکمل میرسید عبدالاول دیگر قدوه اهل صفا و عمده اهل تقوی شیخ الهداد و ^۶ متوکل ^۷ دیگر شبستان ^۸ ورع و خورشید آسمان زکی حضرت شیخ علی منتقی که در طریق بی نظیر وقت بود و در سلوی تقوی بی مانند عصر دیگر هدایت پناهی حقایق دستگاهی مخترع بدیع الاسلوب فی الکشف والکرامات خدمت شیخ مسجد غوث طریقیم ایشان شطاریست یعنی ^۹ تیز رو تر سلسله ارادت خلافت ایشان باحضرت سلطان العارفين

۹۳۶

ج	۱	بودند
ب	۲	" یزارو نبیرکی " نیست
الف ج	۳	در سنه ثلاث و ستین و تسعمایم
ج	۴	" بزم متحدین..... دیگر قدوه " نیست
الف	۵	سراج المکملین
ج	۶	دیگر برگزیده آفاق مجموعه مکارم اخلاق بندگی شیخ ابی اسحاق که برجاده شریعت و تقوی قدم راسخ داشتند نیمس و مرید و خایفم مهر سپهر هدایت بندگی شیخ مودود ابن ختم الفقرا مخدوم قاضی علم الدین بودند و مخدوم قاضی علم الدین خلیف بیواسطه سیدالسادات سندهل سعادات منبع البرکات حضرت شاه راجو و مرید مخدوم العالم
ج	۷	شمع
ج	۸	تورع
ج	۹	ترونازه

(باب سی و یکم)

بیان سخاوت و احسان و اخلاق^۱ حمیده و اوصاف
پسندیده سلطان علیه الرحمة و الغفران

نقلست از ثقات^۲ معاصر و مصاحب سلطان عاقبت معهود که
سلطان بغایت فقیر دوست بود و همیشه توجه خاطر فیض مآثر
بحال فقرا داشت چاهها تعمیر فرموده بود - و خانها راست
ساخته - و خدام بران گماشت که از رنج و راحت ایشان خبر دار
باشند - و آنچه مایحتاج بوده باشد مهیادارند - اکثر اوقات
اغذیه طیب که بکام نیکی فرجام سلطان لذیذ می نمود میفرمود که
ایا بفقرا ازین جنس طعام میرسیده باشد - خدام عرض میداشتند
که بفقرا ازین قسم طعام از کجا میرسد و حکم میکرد که همین
نوع طعام بسیار بزنند و بفقرا رسانند - اکثر اوقات بفقرا ازین
قسم طعام میرسید - و در هوای زمستان قباهای زیبا بهر
بی سروپا و باهل صلاح که در مساجد و مدارس سکونت داشتند
بهزاران عطا میفرمود - و شب^۳ پوششها انعام مینمود -
چون بعضی قلاشان انرا میفروختند این خبر بسمع اعلی رسید
حکم کرد که نهالیهای کلان بسپارند که پوشش جماعه بوده باشد
تا شاید هم متفق بفروخت آن نشوند - و^۴ هیزمه های در سر هر
کوچه و بازار جمع ساخته شب هم شب آتشی افروزند تا در گرد
انجماع بی سامان بیاسایند و نیز فرموده بود که در موسم هر میوه
مثل نیشکر و کیله و انبه و خربزه اول بفقرا رسانند - بعد آن
در مجلس بیارند این قسم شفقت و مرحمت درباره عام داشته
ازین قیاس باید کرد که تفقد حال اشراف و سادات و ارباب فضل

ج ۱ " حمیده و الغفران " نیست

الف ۲ معاصر

الف ۳ سرما پوششها

الف ۴ هیزمهائی بسیار

متحرکی بسلسله همدانیم است و طریقہ علی ثانی میر: شہید علی
 همدانی قدس الله سره - سلطان را نسبت بمشایخ کرام و علماء
 عظام اعتقاد کامل بوده نفقد حال ایشان گماهی میفرموده وظیفہ
 کم از زمان سلاطین سلف متعینم اعزه بود بحال خود داشتہ و
 ورای آن باقتضای سعادت اعتقاد بہر کدام ایشان ابواب فتوح
 مفتوح میداشت مستحقان بلادی و آفاقی را در خور استحقاق
 وظیفہ ابتدائی تعیین میفرمود -

(باب سی و دوم)

بیان عمارت آهوخانه و دران عیش و کامرانی سلطان زمانه

آورده‌اند که چون دل سلطان از عناد امراء متغلبه صفا یافت و در بساط آرزو ازین قسم خاری نماند بتخاطر جمع و دل‌شاد¹ در ستم ثلاث و خمسین و تسعمایه از شهر معظم اهداباد انتقال فرموده دارا لقرار خود بمنجود اباد که ذکر او بالا گذشت فرمودند بعمارات عالی پرداخت مسمی بآهوخانه ساخت - طولش دو فرسنگ و عرضش یک میدان جنگ - هر گوشه او قصری عمارت فرمود که در زمین مثل آسمان می نمود² بعضی از جدار؟ و سقف او مطلا و بر در هر خانه از دو جانب رستم بازاری معلا و بر هر دوکان یک پری زادی نشستم بایع اسباب طرب و شادمانی و غذاهای فرحت بتختش طبیعت انسانی چه از جنس فواکه و اثمار و چه از نوع طعام خوش طعم و خوشگوار و در هر زاویه باغی آراست که ریاض خلد از تراوت او آب میخواست تنهای درختان صانع خانهارا³ بزربفت و بمنحمل می‌گرفتند و شاخها را⁴ بشاردولا؟ ملبوس می‌ساختند در چنین باغ باهو چشمان حرم سرا عیش و کامرانی میکرد و داد ایام جوانی میداد و چون خورشید از برجی ببرجی نزول میفرمود و چون قمر از منزل بمنزل سیر می نمود و اکثر اوقات با نازنینان پریزاد دران⁵ سور دلکشا او بشعل شکار اشتغال میداشت و روز عید فیلان و اسپان را اینچنان بزور زیور آراسته و پیراسته می‌ساختند که در هیچ عصر هیچ بادشاه بان ظرافت و لطافت⁶ نکوشیده -

1 " در ستم ثلاث.....تسعمایه " نیست

2 بعضی جاها ازو سقف

3 یا اطلسی کمخواب

4 " بشاردولا " نیست

5 روز

6 باشد و آن مقدار تمتع از وقت جوانی نگرفته باشد و

فتنه گراسیم در ایام دولت آور و بعدم نهاده و امن راها و

رقاهیت احوال عامه هرگز چنان نبوده که در زمان

سلطنت او و نیز اسلام مرتفع و کفر منکوب او ساختن

انارالله برهانه

و کمال چه مقدار بوده باشد - چندین سادات از ^۱عرب از اولاد شمس الشموس شیخ ابوبکر ^۲عیدروسی رحمة الله علیه و غیره ذلک از ابن السبیل بنابر الطاف سلطان از اوطان خود قطع نظر کرده رخت سکونت بگوشه اجداد نهادند - اللهم اغفر ذنوب استرعیوبه بحق مسجد و آل ^۳ و ^۴ اصحاب آمین رب العالمین -

^۵ نقلست که شخصی از مسلمانان دهقان بخدمت سلطان آمده بعرض رساند که من ابو البناتم و در انقضا کارخیر ایشان عاجز - امشب جمال کمال مسجدی صلی الله علیه وسلم را بخواب دیدم فرمودند که سوالک تنک یعنی یک لک بیست پنج هزار تنک بتو دهانده ام از سلطان محمود بگیر باین نشانم که او یکی لک مرتبه هر روز درود بر ما میفرستد سلطان فرمود زری که تومنیخواهی میدهم اما نشانم که گفתי نه بیان واقعت - او گفت آنچم از زبان حبیب خدا شنیده ام میگویم اتفاقاً شبی سلطان نیز آن سرور را در واقع دید فرمودند که آنچم او گفت بیان واقع است این درودی که یکمرتبه هر روز بر ما میفرستی صواب درود یک لک مرتبه دارد درود معظم اینست -

” اللهم صلی علی مسجد بعدد الانفاس المخلوقات و صلی علی مسجد بعدد اشعار الموجودات و صلی علی مسجد بعدد - حروف اللوح والدعوات و صلی علی مسجد بعدد المدايات وانهايات من الموجودات و المعدومات الی ابد الابد من اول ازل و اوسط حشرة و آخر بقایه و صلی الله علی خیر خلقه مسجد و آل اجمعین ”

صبح آن سلطان آن مرد را بخواند و باعزاز تمام آنچم او طلبیده بود باو رساند و وظیفه بران مزید فرمود -

الف	۱	از بر عرب
ب	۲	عیدروسی
ج	۳	و آل اجمین
ج	۴	” و اصحاب رب العالمین ” نیست
ج	۵	” نقلست که مزید فرمود ” نیست
ب	۶	والمعدوم

^۱ و تاریخ دوازدهم ماه ربیع الاول که بعرف عرب آن روز را مولود میخوانند که ولادت آن سرور صلی الله علیه و سلم دران روز بوده و در بعضی بلاد این روز را عرس می نامند باعتبار آنکه مکتب محبوب و طالب بمطلوب و اصل شده و کلام نبی علیه السلام باین معنی دال است که فرموده من بشرنی بخروج الصغر بشرته بدخول الجنة زیرا که میان مکتب و محبوب و غیر از وجود حال حایل و حجاب نیست هر طالبی که ازین قفس بدن جست بگلشن وصال پیوست همدرین روز علماء کرام ختم بخاری باتمام رسانیده بودند برای ضیافت ایشان اسباب طبخ ترتیب یافته الوان طعام موجود نموده بودند و میوه های گوناگون بعد از فراغ طعام و اکل فواکه اعزه کرام دست دعا برداشتند گویا که دعا منتج بشرف شهادت و عز مغفرت شده بود ^۲ بعد وداع اعزه فرمود بهر کدام بطریق قرار داد امداد زر و پارچه نموده خود بخلوت سرای خاص شتافت - چون کوفت خدمت و ملال خدمت عارض وجود شریف شده بود سربالین استراحت نهاد -

درین حین عطش بطبع شریف استیلا یافت شربت آبی طلبیدند بدبختی از اهل شقاوت که آن را بنام نافرجام ^۳ برهان میخواندند حاضر بود - غالباً این بدبخت وقت را بی پالید و مترصد فرصت بود شربت مسموم حاضر آورد - سلطان خالی ذهن از مکروکید آن شربت بیاشامید و بنخواب راحت رفت بعد ساعتی طبع شریفش بر آشفت و استقراع نمود - سلطان خود را متغیر الحال دید گفت ای بدبخت این چه شربت بود که بمن دادی برهان گفت بادشاه جهان پناها کوفت خدمت تمام روزه استیلا یافته باکی ندارد میل بنخواب استراحت فرمایند تا آن برطرف گردد - پاسی از شب گذشت بود که سلطان باز بنخواب میل فرمود آن بدبخت خنجر بر حلق سلطان راند و آن سلطنت پناه را بدرجه شهادت رساند -

ج ^۱ تاریخ دوازدهم سلطان کمر بخدمت اعزه بی بست
الف ^۲ وقت وداع اعزا بهر کدام بطریق قرارداد انعام زروپارچه نمود
الف ^۳ برهان الدین

(باب سی و سویم)

¹ بیان قتل سلطان علیہ الرحمۃ و الغفران و ² مآل
قائل او یعنی برهان مشاوت نشان

آورده اند کہ ایام مولود حضرت رسالت پناهی صلی اللہ علیہ وسلم
هر روز از تاریغ اول ربیع الاول تا دوازدهم علما و فضلا و مشایخ
شهر حاضر میشدند و درس کتاب مستطاب بخاری میفرمود تا یکی
پیر روز بعد آن طعانی کہ بروح پرفتوح سرور انبیا ³ مهیا
میداشتند حاضر فی آوردند و باعزاز تمام پیشی اهل صلاح
میکشیدند بعد از فراغ رجوع بہ بیوت خویش میفرمودند - تاریغ
دوازدهم سلطان کمر خدمت ⁴ بخداست اعزه فی بست و خود آب
بدست پای ایشانان میریخت و خود طعام میپچید و تا آخر
مجلس برپا ایستاده داد خدمت میداد بعد آن بہر کدام ایشان
از نقد و پارچہ آنقدر انعام میفرمود کہ سال آیندہ تا ایام مولود
شریف کفاف معیشت ایشان میشد و سریسافہا و بہیرونہاء
دکھنی کہ برای پوشش خاصہ سلطان فی آوردند ازان دستار خواہان
میساختند و در ایام مولود معمول میداشتند بعد آن شستم
⁵ پوشش سلطان تقطیع میکردند - و تمام سال ازان پارچہا بدلہ
سلطانی بکار فی بردند - و این ⁶ سنت سلطان مظفر بن سلطان
محمود بیگرہ مانده بود - اما سلطان محمود در ہر جزو او فی افزود
و مبالغہ میفرمود -

ج 1 " بیان قتل.....نشان " نیست

الف 2 حال

ج 3 فی پختند

ج 4 " بخداست " نیست

الف 5 برای پوشش

الف 6 سنت از

عشقوان رسید شروع در امر شنیع لواط کرد و بشرب خمر اشتغال نمودن گرفت - اتفاقاً هردو امر چنانکه در ظاهر شریعت از جمله معزمانست و مرتکب آنها را حد شرعی لازم - سلطان هم حکم فرمودند که از وزرای کبار و امرای نامدار اگر کسی باین افعال شنیع نامرضیه ارتکاب می ورزد حکم است که خائنه او هلاک کنند یعنی تاراج نمایند -

این برهان بد فرجام چون در ابتدا مغول بود باین هردو کار شعار کرده بود تا روزی ازین حقیقت اطلاعی بسطان حاصل کرد - حکم شد که بدبخت نادرست را در دیوار قلعه بر آرند فی الفور او را برداشتم در دیوار بر آوردند - پدر و مادر او پیشی افضلخان رفتن عاجز و زاری کردند که بغیر ازین فرزندی نداریم از برای خدا جان بخشی نمایند - خان مذکور در خدمت سلطان آمده استشفاع کرد اگر ملحم شفاعت نمی کردند آن بدبخت فنا شده بود چرا که تا دوش در دیوار کشیده بودند چون تقدیر الهی جل قدره برین رفته بود که ازان شقاوت دئاراسیمی بذات سلطان لاحق شود و نتیجه از افعول الله شیافعی اسایه ظاهر گردد؟ مثل افضلخان که آنچم ازو در آخر روز بظهور آمد خان مذکور در اول روز دیده بود باین هم عقل دور بین سعی در استخلاص آن مایه فساد نمی کرد و او را ازان مهلکه خلاص میداد اما همیشه خاطر ایشان ازو متردد بود و میخواست که در خلا و ملا آن بدبخت در خدمت حضور نباشد و در کنکاس مهمات بادشاهی معزوم گردد بلی بآن واسطه که در وقت کنکاس او حاضر نباشد گوش خود را گران و نمود کرده بعرض رسانید که دیوانچیو سلامت نمیدانم بکبرسن باغلب هوای متخالف خلل در قوت سامع من واقع شده ساخنی که مذکور میشود اگر آهسته میگویند خوب نمی شنوم و هر که به این علت گرفتار است خودهم که می خواهد تقریر ساخنی کند بصوت رفیع می گوید پس باید که در وقت کنکاس مهمات بادشاهی آن شقی حاضر نباشد زیرا که احتمال دارد که سربرملا بشود وقوفی مصلحت رود - بنابراین او را بعضی اوقات از خدمت حضور دور میکردند اما آن شیطنت پیشه و غدر اندیش همیشه میسورت را نمی گذاشت که نمی دانست تا روزی سلطان به وزرا

* ثقات گنجرات حرمسهم الله عن الافات که بعضی دران وقت حاضر بودند و برای العین مشاهده اند و برخی از آبای کرام خود و بنحیرهای متواتر استماع نموده اند از ابتدای حالات لعین دارین برهان بدبخت چندین فی فرمایند که والد آن پیارا نام داشت از قوام ارزال بوده باندنی خدمات سلطانی قیام فی نمود بعد ازانکه بزرگی تمام حاصل کرد اینست که میر آخور طویل بارگیران کردند -

القصر پسری داشت برهان نام خالی از حسن نبوده است روزی بنظر شریف سلطان در آمدند وجهت پسندیدند آنکه سلطان از ابتدای جلوس بر سریر سلطنت عالی غایتهم الیوم در بند وزرا بود و هیچ وزرا بی وقوف آنها از سلطان صادر نمی شد و تمام آرزوهای شهوت رانی در خاطر شریف ایشان ممکن بود بعد ازان که مطلق العنان مستقل براسم شد شروع در کامرانی و شهوت بازی کرده باندنی ملاحت پسری یا دختری فریفته او میشد -

دوم آنکه در کل طبیعت سلطان عاقبت منجود از ابتدا تا انتها مائل بارزال بوده و زدل پرستی شعار خود کرده بود چنانچه سابقاً ایراد یافت علی التقدرین برهان بدانجام را منظور نظر شریف خود گردانیده بنخدمت کفشی برداری سرفراز فرمود -

روزی افضل خان وزیر اورا دید که کفشی سلطان را پای میکند پرسید این پسر کیست که یکبار به این خدمت مرفوع سرفراز شده گفتند این پیاره پسر میر آخور فلان طویل است بعرض سلطان رسانید دیوانجیو سلامت این پسر را خدمت حضور نغرمایند و بیکی مرتبه باین درجه عالیہ نیاید رسانید سلطان فرمود این پسر خانم زاد است ازو هرگز مگری و کیدی بظهور نخواهند رسید - باز افضل خان عرض کرد که من در چشم او زهری مشاهده میکنم و از قیافت او فی بینم که اگر عیاداً بالله کوفتی بذات سلطان لاحق میشود و فاعل آن امر شنیع این منفعول خواهد بود - سلطان فرمودند هرگز ازوی امر خلاف طبیعت اعزه نخواهد واقع شد - همیشه درمیان افضل خان و سلطان درباب آن بدبخت درین ردوبدل واقع میشد - بعد ازان که آن لعین بنحد

* [ثقات گنجرات.....] از نسخ (ج) حیدرآباد شامل کرده آمد

فی داشت و خود در اطعام طعام بخدمت فی ایستاد و آب بردست ایشان فی ریخت -

القسم در تاریخ یازدهم ماه مذکور سلطان در شکار احوال برهان معلوم کرده فراموش نموده بود و در تاریخ نوزدهم تمام روز برپا ایستاده در خدمت مجلس مذکور فی بود - بعد از فراغ مجلس و وداع اعزا سلطان بخلوت خانم خود تشریف شریف ارزانی فرمود - این بدبخت حاضر بود - فرمود پاره از مکيفات بیار و حال آنکه آن شقی دارین فکر براصل کرده از مکيفات و آب سم قاتل مسموم نموده بود بقصد آنکه هروقتی که سلطان را افعال ناشایسته او یاد آمد همان لحظه در فهای مطلق او حکم خواهد فرمود - پس فرصت را غنیمت دانسته آن چنان کرد -

نقلست از مکيفات مسموم و آب مسموم حاضر آورد - سلطان ازان معجون مسموم تناول فرموده آب مسموم بر بالای آن نوشیده بتغواب استراحت اشتغال نمودند - بعد از ساعتی خاطر شریف سلطان بر آشفت و استفراغ کرد - چون فارغ شد فرمود ای بدبخت این چطور کيفیت و آب در خورد من دادی؟ آن بدانجام بمتلفات پیش آمده عرض کرد بادشاه جهان پناه دو روز است که پی در پی کوفت شکار و خدمت مجلس بذات سلطنت شعار لاحق شده بنابراین طبیعت برهم خورده است باکی ندارد اندکی معجون دیگر تناول فرمایند و بتغواب استراحت مشغول شوند - سلطان بقول آن مفتن بی باکی معجون دیگر تناول فرموده چنان بتغواب استراحت مشغول شد که تا صبح قیامت بر نخاست - باینهم چون دید که سلطان بتغواب رفت خنجر خاص را کشیده بر حلق او راند بدرجہ شهادت رسانید و خود را سزاوار لعنت ابدی و نفرین سرمدی گردانید چونکه خیال محال درد سودای کاسد سلطنت گنجرات دماغ او بیض کرده بود - چند کسی از وزرا نامدار و امرای کبار که رکن سلطنت بودند در همین شب همراه سلطان عاقبت معجود براه عدم فرستاد - مفصل این معجل آنکه سلطان قبل ازین چند روز باوزرا و امرا در افتتاح قلع چانپانیر بجمد بودند امشب آن ملعون همان کنکاس

حکم فرمودند که اجداد ما زحمت الله بعد ازان که مملکت گنجرات
برنگ پرکار در دایره احاطه آوردندی عزیزیت بغزای کفار قلعه
چانپانیر با جونگر مصمم داشتند درین وقت هم الله الحمدولم
ملک گنجرات مع شی زاید در تصرف دولتخواهان این درگاه به
تفرقه اغیار در آمده اولاً در باب افتتاح قلعه چانپانیر مصلحت
بکنیم که چه مقدار لشکر جدید باید نگاه داشت و چه مقدار از
خزان باید بر آورد القصه آن بدبخت حاضر بود همین حکم
سلطان بدبخت آورد شد تا کرد آنچم کرد علیه اللعنتم -

نقلست آن سقی با کلاونت پسری میل بهم رسانیده بافراط
محبیت همیشه اورا همراه خود داشته روزی سلطان سلطنت شعار که
در شکار غلو داشت در آهو خانم مسجد آباد با حرم های محترم خویشی
در احتیاط اشتغال داشت آن بدبخت در غیبت سلطان به آن
کلاونت پسری و شیش شرابی در سایه درختی نشسته بتخاطر جمع
صحبت میداشت و هرگز در گمانشی نبود که عبور سلطان به این
جا شود کیف ما اتفاق سلطان در عقب حیوانی باره کوه شکوه را
مطلق العنان گردانیده و حیوان باطراف و جوانب گردیده بتجانب
آن بدبخت رو آورده بیک ناگاه بر سر او رسیده برای العین خود
مشاهده کرد فرمود ای ولد الزنا آنچم مردم درین باب بعرض فی
رسانیدند قبول نمی کردم اکنون بپشتم خود دیدم اگر خواست
الهی موافقت ترا سزای میدهم همین دو کلمه را فرموده در عقب
حیوان متوج گردید - آن بدبخت بد انجام یکی مرتبه بغضب
سلطانی گرفتار شده در مهلکه افتاده بود این مرتبه دانست که خطر جان
خواهد افتاد - القصه علاج واقع پیش از وقوع باید کرد تا وقتی که
سلطان درین فکر نیفتاده اند مرا فکر او باید کرد - چون تقرب
و تسلط آن حرامزاده بتجائی رسیده بود که از ماکولات و مشروبات
و مکيفات سلطان مختوم بتخاتم آن نابکاری شود در صبح آن شب
که سلطان اورا در آن حالت قبیح دیده تعذیب کرده بودند -

تاریخ دوازدهم از ماه ربیع الاول روز مولود و وقت وصال حضرت
ختمی پناه صلی الله علیه و سلم با محبوب حقیقی بوده و شعار
سلطان این بود که از غره ماه ربیع الاول تا تاریخ دوازدهم هر روز
باکابر و سادات عظام و مشایخ کرام و علما و صلحا مجلس

اردو شما خود را عقب بی کشید باید رفت - خان گفتند ای نادان بی عقل از سخنهای این مرد بوی خون بی آید - آنچم از زمان دیوان میگوید نه از زبان ایشان است - اگر از زندگی من بترسید آمده آید سعی در رفتن من نمائید و اگر نه این مرد هرچه بی گوید خالی از مکر و غدر نیست - زوج ایشان باز مبالغه در رفتن کرد اما خان نرفتند - باز این غدار مکار نابکار کسی فرستاد که دیوان حیو بی فرمایند اگر شما نمی آئید من بخانه شما می آیم بهر حال می باید آمد تا جماع بر انتظار شما ننشستم - خان خواست که عذر کند نرود - زوج ایشان و شروران خان بهتی که افضلخان بفرزندی بر آورده و جاه و جلال تمام رسانیده بودند آمده بایستاد شد که البته باید رفت تا سلطان دلگیر نه شوند - خان گفتند هرچند بشما گفتیم که این طلب خالی از مکر نیست و شما بایستاد هستید که بروید تمام فرزندان و لواحق را طلبیده وداع آخرت نموده بایستی خواسته آمده بر پالکی نشست - چون بدربار رسید آن بدبخت پیشی آمده چون قبل ازین درمیان سلطان و افضلخان اندکی غباری واقع شده بود بجای افضلخان ملکی شرق را نصب کرده بود اما هر مهمی بی صلاح خان مذکور محصل نمی یافت دانست که شاید خان بغضی سلطان راضی باشند پیشی آمده باستمالت و بسیاست ایشان حرفی زده و گفت خانجیو دشمنان شما را الله تعالی برداشت اکنون اگر دست مرا بگیرید تمام مهالی محروسه گنجرات بی منازعت اغیار بدست شما می آید -

و افضلخان چون این کلمات ماخلوبات ازو استماع نمود گفت ای بدبخت ولدالزنا چه در سرداری که بوی خون ازین حرفها می آید ای ملعون زود صاحب مرا بنمای - عرض کرد که خانجیو شما همیشه بر من بدگمان هستید من صاحب شما را چه کرده ام بروید درین خانه با جماع امرا در کنکاس نشستم است - خان همین صفات که روح مجسم بود بان خانم راهبری کرد - آن ملعونان خانرا نیز بدرجه شهادت رسانیدند - بعد ازان آن بدبخت آمده فارغالبال شده رخت سلطان در بر کرده جماع قاتلان را ازان جا طلبیده جواهرخانم که نزدیکی بود قفل او را شکستم دامن دامن

چنانچہ راوسیلہ نموده نهایت در یک دلی و یکجہتی خود چامہ باکمہار یعنی شیرکشی را متفق ساختہ چند کسی را در حجرہ مختفی ساختہ گفت کہ دیوان جیو حکم فی فرمایند کہ از اکابر و اراذل ہرکہ قدم درین حجرہ نهد او را از میان پارہ پارہ سازید و نگذارید کہ زندہ بر آید - نتیجہ این شما یا ترا بدرجہ اعلیای امرای میرسانم - باچامہ مذکور باین قسم قرار دادہ آمدہ یکی بطلب آصفخان وزیر اعظم کہ در اصابت رای و کفایت مہمات دنیوی و اخروی آنچنان بود کہ اگر آصف بن برخیا زندہ بودی درین باب پیشی او شاگردی کردی فرستاد و گفت بخانجیو بگو دیوانجیو فی فرمایند کہ مدتسیت در باب افتتاح قلعہ چانپانیر بشما فی گویم کہ مطارحہ نمائید - نہ کردید - امشب وزرا و امرا جعاع کردہام انتظار مقدم شریف شما دارند بزودی آمدہ آن مہم را صورت دهید - چون آصفخان حرف آشنا شنید بی تکاشی برخاستہ آمد - چون بدربار حاضر شد آن مفتن لعین بتملق دویده پیشی آمدہ سلام کردہ گفت دیوانجیو چامہ ارکان دولت را حاضر کردہ اند فی فرمایند کہ تامہم معتدبہ را صورت نہدید بر تجربید پیشی بان حجرہ راہبری کرد - آصفخان چون دران چامہ نگاہ کردند بر صدق گفتار او چل نمودہ دران رفتند - دوسہ کسی ازان لعینان برخاستہ خانرا پارہ پارہ کردند - علی ہذا القیاس دوازده کسی از وزرای کبار و امرای نامدار کہ اگر یکی از انها زندہ فی بود ملکی گنجرات از دست گنجراتیان منتقل نمی شد - در یکی مجلس و در یکی شب و یکساعت نیست و نابود گردایند -

وقتی کہ بطلب افضلخان کسی فی رود خان گفتند کہ آنچہ تو فی گوئی از زبان سلطان نیست و باین وقت ہرگز سلطان کسی را درین محل خواب نہ طلبیدہ تو نا معقول فی گوئی - آنکس آنچہ از شنیدہ باز گفت - مرتبہ دوم کسی دیگر را فرستاد و گفت بخان بگو دیوان فی فرمایند کہ ہمین روش شما خوب نیست ہرچند من بتجانب شما فی آیم شما خود کنارہ فی کشید - بہر حال چامہ وزرا و امرا جمع شدہ اند انتظار مقدم شما دارند زود بیایید و مہم چانپانیر را فیصل سازید - خان مذکور چون باز عذر آوردہ زوجہ ایشان مبالغہ نمود کہ ہرچند دیوان فی خواہد کہ شما را پیشی

که سلطان مقتول افتاده است گریه و زاری بر حاضران طاری شد -
بعد ازان بان حاکمه در آمدند دیدند که این همه نعلشهای امرا
و وزرا در آنجا افتاده * -

ابیات

بتی کاسیب کل بودی دریغش
فلک بین تاجم سان زد زخم تیغش
سپر میکرد خورشید از تن خویش
ولی تقدیر یکسو کرد از پیش
کند تیغ قضا چون قطع امید
نه مه داند سپر گشتن نه خورشید
چون از تیغ آن سروالا قلم شد
خط مشکین او خونین رقم شد
در فردوس رضوان باز کرده
هم حوران درود آغاز کرده

بعد آن نعلش مطهره سلطان را انارالله برهانم در حظیره
سلطان محمود بیگانه که در پائین گنبد مقدس حضرت قطب
المحققین شینخ اجد کهتو واقع است بخاک سپردند^۱ لراقم -
منظوم

زمین مرغسته و انسان دانه آن
که بهر خوردنش دیری ندارد
مگر این دانه از کشت بهشتست
که هرچندش خورد سیری ندارد

^۲ القصه این واقع در مقام محمودآباد شب جمعه سیزدهم شهر

* این جا ضمیمه نسخ حیدرآباد ختم شد - پوشیده نماند
که نسخه^۳ واقع را به نهج دیگر بیان کرده اند
ج^۱ و نعلشهای وزرا و امرا نیز بمقابر خویش برده مدفون
ساختند این بیت از راقم مناسب محل بود
ج^۲ میگویند اعتمادخان را درین شب هرچند مبالغه
وجیه الملک وزیر او نگذاشت و بفراست دریافت که طلب
سلطان در چنین وقتی غیرمعتاد خالی از علنی نیست
و همین واسطه جماع خدیشین رغم بردند که شاید
اعتمادخان به آن مفسد درین امر شنیع متفق بوده
که نرفت

ج^۳ "القصه این.....بقتل رسانید" نیست

به اینها عطا کرد - ایشان عربی که خاصه سلطان بودند به همین
 جاعه داده و گفت همه شما را بمنصب امرا فی رسانم - چون در سه
 گهری شب ماند از راه کهری بان جاعه منخول و بشوزی منجودی
 برآمده که هرک بهما متفق نباشد خانه او را هلان فی کنم بعد ازان
 آمده سادات و قضات و علما و امرا را طلبیده خطبه خود میخوانم -
 او فکر تخت و تاج میکرد - اجلسی تخت و ضوط؟ موجود کرده می
 گفت شتاب میکنی رسیدم -

نقلست از یک کوچه گذشتم بود درین اثنا شروان خان بهمنی
 که افضلخان را بزور فرستاده بود از خانه برآمده که آیا چه حالتی
 روداده باشد که تمام شب گذشت که خان بخانه نیامد - در سر
 کوچه که بازار ملحق شده بود رسیده بود که دبدبه و کوکبه
 منجودی پیدا شد دانست که سلطان فی آید خواست تا پیاده شده
 سلام کند که آن بدبخت اجل گرفته خود باواز بلند گفت
 شروان خان پیاده مشو اما منصب افضلخان مع خطاب افضلخان
 بتو مبارکی باشد - شروان دانست که حال چیست خواست که
 پیش آید جاعه که در پیش بود نمی گذاشتند - باز خود گفت
 شروان خان از ما است بگذاری تا آمده پابوسی کند این خود گویا
 که ملک الموت را گفته که بیاید تا جانیش را بگیرد - بمنجرد استماع
 این کلمات نا فرجام آتش در نهاد شروان خان افتاد که دود از دماغش
 بدررفت - چون نزدیک رسید اسپ را جولان کرده شمسیر را
 برکمر این بدبخت چنان زد که دو پاره شد از اسپ سلطانی
 افتاد الله درمن قال -

مصراع

تکیم برجای بزرگان نتوان زد بگداف

جاعه سرکش که همراه او بودند باری گریختن عیال و اطفال
 خود را بر آوردند - هرکس بمانی رفتند و برخی را بدنبال آن
 لعین فرستادند - شور و غوغ در شهر افتاد اما هیچ کس نمی دانست
 که شب حامله بود چه فتنه زائید - تا روز روشن شد شروان و جاعه
 امرا از صغار و کبار در خانه اعتمادخان آمده جاع شدند و به اتفاق
 همدگر متوجه دربار بادشاهی شدند - اولاً آمده خزاین را محکم کرد
 و معتمدی سپردند - بعد ازان باخلوت خان سلطان رو آوردند دیدند

بیاید و درین حاحره قدم نهید بی محابا بکشید و سخن
 نکنید - چنین قرار داده یکی بطلب اعظم‌الوزرا مسمی باصفغان
 فرستاد که سلطان میطلبید - خان مشارالیه بی اهمال روانه شد -
 برهان به بتعظیم و تکریم برخاست و گفت بیایید سلطان
 فرموده اند که درین خانم یعنی در این خانم که حمام مختفی
 بودند بنشینند - خان را پیشی انداخت و خود را عقب کشید -
 بمسجد رسیدن خان را بقتل رساندند - بهمین منوال خداوندخان
 را که در تعداد آساقی وزرا سابقانام او مذکور شد طلبید و بقتل
 رسانید - میگویند که اعتمادخان را نیز طلب داشتند بود - او
 بفراست دریافت که طلب چنین وقت غیر معتاد بی علت نیست
 ببايد بهمین نسق افضل‌خان را طلبید - چون نظر برهان بخان
 افتاد زبان به بشاشت وی کشاد که اگر شما دست من بگیرید
 شما را نهال خواهم ساخت - خان فرمود که ای بدبخت چه در
 سر داری که چنین کلام فضول بر زبان بی آری - چون از
 موافقت خان ناامید شد او را نیز بقتل رسانید - ^۱ طرفه حالی از
 پس پرده غیب بظهور رسید که بیکیساعت در یکشب ذاتی حافظ
 ملکی که خلقی در پناه عصمت او مامون و محفوظ بود باجمعی از
 وزرای دیانت آثار باینچنین حال از تخت اقبال بتخای مذلت
 پامال شدند - ازین دهر ستمگار و چرخ مکار چه چشم بهبودی
 توان داشت ولهذا بزرگی میفرماند -

بیت

چرخ مردم کشی اگر روز دو مردم برد راست
 نیست از شفقت مکر پروا بی اولای عزاست

وظیفه اهل کمال آنست که چشم بمال و منال دنیائی ندوزند

ج ۱ القصه عجب حالتی از پس پرده غیب بظهور رسید و
 شب حامله بدیع حادثه زائید که در یکشب ذاتی که آن
 چنان مملکتی در پناه حفظ او محفوظ بوده باجمعی
 از وزرای اصابت‌رای کفایت‌نمای و امرای عالی مقدار
 شجاعت شعار بتخای مذلت و ادبار برابر شدند ازین دهر

۱ ربیع الآخر سنه نهصد و شست و یک روی داد از عمر سلطان ده سال گذشته بود که بر تخت جلوس فرموده قریب بهزده سال - در سن بیست و هشت سالگی شهادت یافت - سال تاریخ از عبارت حقیق بالشهادة مستفاد میگردد که شیخ یحیی مفتی بنظم ۱۱ نموده اینست -

ابیات

سلطان معبود از جهان چون روی خود بر تافت
در جنت الماوی شد و آنجا علم افراخته
در مجمع وزراء خود بازمره شهداء حق
خوش بادشاهی میکند چترشهی برداشته
تاریخ سال رحلتش از عقل جستم باز گو
گفتا که ای یحیی شنو سلطان شهادت یافت

۲ بعد از ایفاء این واقع برهان شفاوت نشان باجمعی از بی باکان و ناپاکان که درین باب اتفاق نموده بودند هم کمر یکجبهتی بستند در سر انجام خیال فاسد که درد سر کاسد داشتند سعی نمودند چندی را مسلح و مکمل ساخته در حاکمها که بیرون در خانم سلطانی بودند مختفی ساخت و گفت که هرکس پیش شما

ب ۱ ربیع الاول
الف ۲ و تاریخ سه بادشاه که فوت ایشان در یکسال واقع شده
این است

قطع

سه خسرو را زوال آمد به یکسال
که هند از عدل شان دارامان بود
یکی معبود شاهنشاه گجرات
که همچون دولت خود نوجوان بود
دوم اسلام شه سلطان دهلی
که در هندوستان صاحبقران بود
سیوم آمد نظام الملک بخری
که در ملک دکن خسرو نشان بود
زمان تاریخ فوت این سه خسرو
چم فی پرسی زوال خسروان بود

که باو متفق بودند بر آمد - شروانشان بهتی که ^۱ از کمترین خدم بود باو مقابل کرد - او را مقتول ساخت و همراهان او را نیز بدنبال آن ^۲ بدبخت به تخت تیغ بیدریغ کشیدند ^۳ -

^۴ میگویند که چون این بدبخت بحسب ظاهر خود را مرد پرهیزگار فی نمود سلطان گاه گاه باقتدای او نماز میکرد - روزی او را از مسجود اباد بقراولی شکار در زمین مواضع باره که مابین کنبایت و دوهلقه واقعست فرستاده بود و چندی از خدمتگاران مقرب الحضررت نیز باو بودند - وقت مراجعت او بدوهولقه آمد و در آنجا شبی تازی مسکر خورد و بدومنیها صحبت داشت - چون بدخدمت سلطان رسید ازان خدمت گاران مذکور یکی این مجلس را بعرض سلطان رساند - سلطان بر آشفت و گفت ای بدبخت من ترا پرهیزگار دانستم باقتداء تو نماز میکردم تو خود اینچنین جوفروش گندم نمای بوده سزاوار آنی که تراباز در دیوار باید چید - قبل ازین یکی دو مرتبه بحسب تقصیری او را در دیوار چیده بود - بحال نزع رسیده بود - که شفاعت بعضی موجب استخلاص او شده بود - آن بدبخت ترسید که اگر این مرتبه سلطان مرا در دیوار فی چیند زنده خلاص ناخواهم شد چرا پیشی ازانکه سلطان من مرا کشد سلطان را نکشم - بدین سبب آن نهال گلشن خوبی را این بدبخت بآب شمشیر بیاد داد و بعضی میگویند که قلندری باو گفته بود که چتر سلطنت گنجرات بر سر تو سایه انداز خواهد شد - ازان باز انتخیال فاسد در سر ^۵ ابتر او بود - از اینجهت این شقاوت نمود والله اعلم بالصواب -

ج ^۱ که یکی از امراء سلطان بود از پیشی پیدا شد - گفت بیا شروانشان بوقت آمدی ترانهان خواهم کرد - گفت آمدم اسب مهمیز کرد اینچنان شمشیر برکنش زد که دوباره گشت

ج ^۲ "آن بدبخت.....بیدریغ" نیست

ج ^۳ "وكان ذاك في التاريخ اثني عشر ربيع الاول سنة نهصد شست و یک

ج ^۴ "میگویند که چون.....اعلم بالصواب" نیست

الف ^۵ نامباری بود

و چشم جهان بین بشمع جمال جاه نیفزوزند انانکه نظر برمال
و منال دنیا دوخته اند بجز حسرت و ندامت نپدیدوخته اند -

۱ القصه چون آن بدبخت شقاوت نشان یعنی برهان از قتل
آن شهریار بلند مقدار خاطر فائر خود را جمع ساخته فارغ البال
و مفرح الحال گشت امال مرام بکام خود دید - بعد آن دست
تصرف در اموال و اشیاء تناول نمود ثباب^۲ هر فخره سلطانی در
بر منکوس خود کرد - و گلو بند بجاوهر قیمتی که در گلو
نازنین سلطان بود بکشود و بگلو نامبارکی خود بست و بکرتسی
مکمل که خاصه شاهي بود بران چون سگ بمنبر نشست و
طشت مرصع پیش کشید و بشغل مسواکی مشغول شد - بنیاد
حکم رانی آغاز نهاد و تقلید جهانبانی شروع کرد - اسپان خاصه
سلطانی مع زین و لجام زر و نقره را باصحاب اتفاق بخشید -
و ایضاً حکم کرد که اسیران از قید زندان برون آرند - و خلاصی
بخشید -

القصه بعضی مردم گرسنه که از شوق جوع باو رجوع نموده
متفق شده بودند - چون دیدند که

مصراع

که این معامله تاصبیح دم نخواهد ماند

اسب و زر گرفته فرار نمودند - بدبخت بامعدودی بماند - درین
اثناء این خبر خرابی اثر انتشار یافت و بکوش مکرمان سلطانی
مثل عمادالملک که سرخیل^۳ روم بود الغتخان که سردار^۴ جیش
بود رسید ایشان در رنگ موی بر آتشی پیچیده پا بر رکاب
نهاده متوجه دربار سلطان شدند - غلغله عظیم در شهر افتاد
گویا قیامت قائم شد - امرا مذکور چون بدریختان آمدند اول
قفل خزاین را مضبوط ساخته بخیل عرب معتمد سپرده خود بدفع
برهان لعین متوجه شدند - درین حین آن بدبخت باچندی

ج ۱ و غیر از دانش افسوس و حیرت در ارض مقصود نمی کارند

و بروایتی دیگر بعضی از اهل تاجربه چنینی فرمایند

الف ۲ "هر" نیست

الف ۳ رومیان

الف ۴ حیشیان

خواهد یافت انشاء الله تعالی - القصص در ملازمت حضرت سپید از هر قسم و قوم مردم بودند - قریب ده هزار سوار دران عصر ازین قبیل بود که روز معرکه اگر ننیم کوه آتشی باشد باب شمشیر فرو نشانند - و اگر دریای زرف بودی مثل قدح آب بیاشامند - دیگر از آنچله^۱ ملاذ الامر خلاصتم الزرا مسند عالی اعتمادخان که بعد شهادت سلطان امر وزارت و حکم وکالت برای عقد کشائی او قرار گرفته - دیگر از آنچله دولتماب شوکت ایاب عمادالملک رومی باجمعیته^۲ پرسامان از اهل روم - دیگر عمدة السلطنة القاهرة الوغخان حبشی باجام اهل حبشی و ملکی الشرق گجراتی و اختیارالملکی خاصه خیل سلطانی هم را حضرت سید جمع فرموده اولاً غبار دغدغه که از همدگر داشتند بصلح و صلاح رفع نموده در امر سلطنت بتکم و شاورهم فی الامر مشورت نمودند -

و از مسند عالی اعتمادخان که مخترم اسرار سلطانی بود پرسیدند که اگر پسری از سلطان مانده باشد ظاهر کند تا بر تخت سلطنت جلوس نموده احراز مملکت موروثی خود نماید - و اگر پسری بالفعل وجود نداشته باشد و کسی از حرم مخترم سلطان آبستن باشد تا ایام وضع حمل امر سلطنت موقوف داریم شاید حق تعالی پسری بوجود آرد - تا این امر جلیل از سلسله عالم سلطان عاقبت محمود بیرون نرود - اعتمادخان گفت که سلطان پسری ندارد و از حرم مخترم نیز کسی حامله نیست - پس فرمودند که از قرابتیان سلطان کسی را که شما قابل این دولت میدانید اختیار کنید - گفتند انکال در اجداد از قرابتان سلطان مرحوم اجدخان نام سزاوار این دولست - فرمودند بطلبید - رضی الملکی را فرستادند که زود برود و آن گوهر تاج بادشاهی و زیور افسر شهنشاهی را بسرعت تمام بیارد - رضی الملکی برکهوربیل بادپا برنشست و مثل برق خمپچی کرد - میگویند در چهار گهری باجداد رفت برادر اجدخان رسید - دید که خان بر دوکان بقال که نزدیک بخانه ایشان بود ایستاده پاره باجری در دامن خویشی گرفته برای کپوتران میبخاوه ببرد - رضی الملکی

ج^۱ ملاذ امراء
ب^۲ ترسایان

(باب سی و چهارم)

¹ در بیان آسامی امرا که بعد شهادت سلطان عاقبت همگوند
احضار ایپایه سرپو خلافت مصیورداشتند که انتظام ملک
از سعی و لژد ایشان برقرار ماند

نقلست که چون سلطان بدرجه شهادت رسید و وزرا نیز
بدین درجه شرف اختصاص یافتند - از امراء عظام کسی که باعث
امانی ملی و رعایا و کافه برابا گردید ذات عالی درجات سیاده پناه
نقابت دستگاه سید مبارکی انوارالله برهانم بود. خیل غریب² و
چشم عجیب داشت که چشم نظارگی در جمعیت آن هزبران
جنگی و دلیران میدان یکرنگی حیران فی ماند - اکثر لشکر حضرت
سید از سادات بخاری بود که نسبت قرابتی بخدمت ایشان
میداشتند - و رای سادات جماع فولادی بودند که سردار ایشان
موسی خان و شیرخان بود در دلاوری و مردانگی قرینم نداشتند و
توجه خاطر مبارکی حضرت سید درباره ایشان چندان بود که
بشرح راست نیاید و ایشان مرید صادق الاخلاص و خاص الخواص
بودند - آخر الامر از توجه عالیحضرت بهرتم کمال رسیدند - چنانچه
شرح این حال بعد ازین مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی .

دیگر جماع افغان از قوم لودی و شروانی و غیره³ نیز در زور
مردانگی شیری بودند و در هنگام نبرد دلیری که مقابل خود را
شکار خود تصویری نمودند و از مردم شینگزاده مخصوص و مقبول
حضرت سید پدر فقیر بوده - شینگ نام المعروف شینگ منجهو
که در مهمات دنیوی وکیل صاحب اختیار بود و در امور دینی
خلیفه از خلفاء کبار ذکر ولایت و کرامت حضرت سید اگر تمامی
تحریر کنم دفتر علاحدہ باید بنده بنابر تقریب بعد ازین ایراد

ج¹ "در بیان..... برقرار ماند" نیست

ج² و لشکر عجیب داشت که چشم نظارگی

الف³ مثل شهبازخان شروانی

(باب سی و پنجم)

1. ذکر جلوس سلطان احمدشاه بن لطیف خان² لسه لشکرخان
بن سلطان احمد بالی شهر معظم احمدآباد بر تخت گجرات
و باثفاق امراء شوکت آیات

سالکان مسالک اخبار و ناهنجان مناهج آثار چنین روایت کنند
که بتاریخ پانزدهم شهر ربیع الاول سنه احدى و ستین و تسعمایم
بین الصلواتین در مقام مسجدآباد باثفاق خوانین صاحب تمکین
نهال قامت سلطان عالیشان را سید مباری بدست مباری خویش
بر گلشن تخت نسب نموده بلقب اچا شاه ملقب فرمودند
و الفاضل =

بیت

زنهصد فزون رفتم بد شست یکی
قضا گفت شم را که املکی لی
سببجان الله زهی خداوند دود
مستجمع فضل و کرم و دانش وجود
3 در هر نفسی برد جهانی بعدم
و آرد دگری چون آن هماندم بوجود

و همان روز سلطان در سلک مریدان حضرت سید مباری
منسلک گشت

القصر بعد ازانکه تخت گجرات بجلوس احمدشاه مزین شد
قرار چنین یافت که سلطان خورد سال است تا باصابت وقت
کامرانی⁴ ملکی و خزانم را میان همدگر قسمت نموده هرکس
بسرحد خویش نشستیم پاس فتنم و محافظت فساد نمایند که

ج 1 " ذکر جلوس.....شوکت آیات " نیست

الف 2 نیبیره

ج 3 " در هر نفسی.....منسلک گشت " نیست

الف 4 بلکه

شناخت - فی الحال فرود آمد و برداشتم بر کهوربیل نشاند و
 کهوربیل باز گردانیده براند - دایم خان بنیاد گریه و غوغا کرد که
 این کیست و کجا می برد - گفتند که بجای میبرد که فردا عالم عالم
 مردم پیش در خانه تو جمع میشوند و بارز می یابند - القصه
 احمدخان را بمحمودآباد آوردند -

میشارالیم لشکر جمع نموده از مرکز سلطنت خویش بسمت گنجرات روی نهاد - از استماع این خبر امراء گنجرات نیز سلطان احمد را گرفته کوس کوچ بدفع مبارکشاه نواخته روانه شدند - قرار چنین یافت که عمادالملک رومی و الوغخان حبشی بافواج خود همراه رکاب ظفر آیاب سلطان مشی نمایند و امراء دیگر بعضی جاذب بر انغار و بعضی جاذب^۱ جیرانغار بگردند - حضرت سید مبارک^۲ هر اول باشند - باین طریق روانه شدند - القصه از اینجا بکوچ متواتر بموضع رانپور کوتیم از مضافات بهروج که پانزده کروهی شهر مذکور بر کنار آب نریده واقعست رفته نزول نمودند - از آن طرف مبارکشاه نیز آونروی آب مذکور آمده مقابل نمود - میان دو لشکر غیر آب نریده حایل نماند - ناصرالملک با امراء موافق خود قرار داد که مدار جنگ برسیدمبارکست - ما تماشا گری بیش نخواستیم بود - از دو حال خالی نیست یا فتوح از جانب سید میشود یا از جانب مبارکشاه هزیمت خورده یا کشته میشود - یا فرار می نماید آنهم حکم نیم کشته پیدا میکنند - فتوح کرده بال شکسته و پر ریخته خواهد بود - او را دفع میکنم - ولایت گنجرات بی دغدغه اغیار در تصرف ما خواهد آمد -

این کنکاش را بجهت قرار داده بمبارکشاه پیغام فرستاد که امراء گنجرات هم موافق رای عالم آرای شما اند - الا تنها سید مبارک - هرگاه شما دفع سید نمودید مدعا حاصل است - ما هم آمده ملازمت می نمائیم و طریق موافقت می پیمائیم - چون بر حضرت سید این حال مکشوف شد قاصد صلح گشته بمبارکشاه پیغام فرستاد که ما فرزند حضرت رسولیم و شما از اولاد حضرت عمر فاروق - قتال میان ما و شما نه لایق طرفین است - ما روا داریم این نیستیم - شما نیز راضی برین نباشید - بهتر اینست که ابواب مصالحت باز داشته مهدو معاون هم دگر باشیم - هرچند از طرف حضرت سید پیغام بصلح میروند و از جهب اغوای ناصرالملک راضی بصلح نمی شود -

ب ۱ جونغار

ج ۲ سردار

درین عصر اسلام شاه بادشاه دهلی فوت کرده بجای او ممبریزخان خسرو پوره او را که جای نشین او ساختن بودند کشته خود بر تخت سلطنت نشستند و ملقب معبدشاه عادل گشته - بادشاهیست جوان و نو دولت - مبادا تلاش تسخیر گجرات بخاطرش راه یابد - پس هرکس از امرا در پی جمعیت و استعداد سپاه بوده در جا و مقام خویش حاضر باشند و اعتمادخان بوزارت و نیابت سلطان قیام نماید -

چون امرا ولایت و خزانه و افیال و اخیال سلطانی را مقاسم نموده متصرف شدند از انجمله بیست و دو^۱ کرور رائج گجرات از زر نقد و جواهر و زر این بآنحضرت سید مقرر شد - گماشتهای خزانچی در صندوقهای سیاحوالی انداخته بمنزل ایشان آورد و عرض کرد که فردا منیب ما باخدمت بی آید شمار کرده بی نماید - سید برخاسته صندوقها بنظر در آوردند - دیدند که هم مقفل و مآختم اند - گفتند که کسی تیر دارد - یکی فی الحال حاضر کرد - فرمودند که این قفل هارا بشکنند - درین اثنا^۲ معهود خزانچی عرض کرد که هنوز شمار نکرده اند - گفتند عجب بی عقل بوده او وعده شمار بر فردا بی اندازد - شب درمیان است اگر درین شب مبارکی فوت شود این را که قسمت میکند - بمردم اشارت کردند که زود باشید قفل هارا بشکنید - هیچنان کردند - آنچم زر و جواهر و زر این بود هم را بر آورده توده کردند - حضرت سید به نماز ظهر مشغول شدند - بعد فراغ نماز بر صندلی نشستند - کمان و تکر در دست داشتند بشارت تکر تا نماز عصر آن هم زر و جواهر را ایشار نموده برخاسته بادی نماز شام مشغول شدند - اگر کسی آثار سخاوت حضرت سید جمع کند دفتر علاحه باید اینجا بتقریبی بنده ازان رقم زده کنی بیان میکرد -

القسم چون این خبر بمبارکشاه بادشاه ولایت آسیرو برهانپور رسید که امراء گجرات سلطان احمد را بادشاه برداشته و بطریق حبس نگاه داشتند ملک و خزینہ را مقاسمت نموده کامرائی میکنند -

الف^۱ کرور تنک رائج گجرات که بیست و دو لک روپیہ اکبری باشد

الف^۲ معهود زین الدین

علی که فضیلت سادات بر سایر مردم از جهت نسبت حضرت رسالت پناهی است صلی الله علیه و سلم یا بواسطه مواصلت کرم الله وجهه - والدّم گفت که من هم نبیرهٔ بادشاهان گنجراتیم هرگاه کسی از پسران ایشان نمانده باشد بادشاهی گنجرات بطریق ارث بما میرسد پس مثل ما بادشاه عاقل و بالغ و وارث را گذاشته شما خوردسالی را بادشاه برداشته آید بچم نقصان دیدید که باوجود ما اورا گزیدید -

پدرم گفت که این مقدمه بندگان بادشاه بعینم بمقدمه سلطان ناصرالدین می ماند - گفت چگونه؟ گفت چون وقت غیاث الدین بلبن بادشاه دهلی بآخر رسید دران زمان سلطان ناصرالدین بن سلطان غیاث الدین حکومت بنگاله داشت و آنجا بود - پسر سلطان ناصرالدین که معزالدین باشد نبیرهٔ سلطان غیاث الدین در خدمت جد حاضر بود - سلطان غیاث الدین وصیت کرد با ما و وزرا که ملکی هندستان وسیعست مجاذا تا آمدن سلطان ناصرالدین از جای فتنه سر بر زند ما بادشاه دهلی را به نبیره خود تفویض نمودیم و حکومت بنگاله را به پسر خود که بدستور سابق بحال خود باشد - شما بطریقی که گفته شد عمل نموده از فرموده در نگذرید و در انتظام مهمات سلطنتش هوا خواه او بوده باشید - هم کسی طوعا و رغبت قبول نمودند - بعد وفات سلطان غیاث الدین سلطان ^۱ کیتباد را بر تخت سلطنت اجلاس نمودند - چون این خبر بسلطان ناصرالدین رسید باوجود که پسرش بر تخت نشسته بود اورا خوش نیامد چرا که بنگاله تابع دهلی است چنانچه برهانپور تابع گنجرات - اگر درین باب بندگان بادشاه هم اظهار ناخوشی فرمایند جای آن دارد - آخر الامر سلطان ناصرالدین بنگاله لشکر کرده متوجه صوب دهلی شد - چون سلطان معزالدین بر عزیمت پدر اطلاع یافت او نیز از دهلی بر آمده متوجه مقابل گردیده بر آب سرّو از آن طرف سلطان ناصرالدین آمده متخیم گشت و ازین طرف سلطان معزالدین رسیده منزل نمود - سلطان

حضرت سید مولانا روح‌الدین را که استاد مبارکشاه بود و پیشی
 موقی الیم اعتباری تمام داشت طلبیده انواع نصیحت و مصلحت
 نموده حرف صلاح درمیان آوردند - مولا گفت که ما هم برنیم که
 شما میگوئید - اما هرچند درین باب عرض مینمائیم بهعرض
 قبول نمی افتد - الحال شما یکی از مردم معتبر خود را همراه
 ما بفرستید تا اتفاق رسالت شما رسانیم آنچه جواب بشنویم باز
 آمده معلوم شما نمائیم - حضرت سید پدرم را فرمودند که میان
 میان مناجیهو شما بروید و رسالت ما بایشان رسانید - پدرم عرض
 کرد که ملاروح‌الدین که نسبت استادی بمبارکشاه دارد و عمده
 ارباب مشورت و مصلحت ایشان است - هرگاه گفتیم ملا بمبارکشاه
 در گیر نشده باشد عرض من چگونه مسموع خواهد بود - حضرت
 سید فرمودند که من از خدا خواسته‌ام که همین سخن شما باو
 در گیر خواهد شد - فانچه خوانده وداع فرمودند پدرم - مصحوب
 ملاروح‌الدین بدرخان مبارکشاه رفتند - ملا بمبارکشاه خبر کرد
 پرسید چه طور کسی است گفت مردیست فضیلت شعار و
 عزت‌آثار بمنصب وکالت حضرت سید منصوبست و در زمره اهل
 گجرات معروف و مشهور - گفت بایشان بگوئید که وزرا و
 امراء ما هم پیشی ما ایستاده بی باشند شما در حضور ما چگونه
 قرار می دهید - ملا آمده فرموده را به پدرم نمود - پدرم گفت ایشان
 هم محتاج شما اند اگر ایستاده باشند جای آن دارد و من رسول
 حضرت سیدام اگر طلبید آمده بنشینم و آنچه حضرت سید گفتند
 بگویم و الا یکی از معتمدان خود را فرستید که سخن باو بگویم
 او بعرض شما رساند و هرچه بشنود بما بگوید -

ملا رفتن گفت که ازین قبیل کسی نیست که باو تکلیف این
 معنی توان نمود - مبارکشاه گفت بطلبید - پدرم رفت و طریق
 تواضع بنا آورد - فرمود بنشینند - نشست و ابلاغ دعا و سلام سید
 نمود - بعد آن مبارکشاه گفت بگوئید سید چه گفتند - پدرم گفت
 که مطلب ایشان اینست که طریق مصلحت مرعی باشد تا
 درمیان مسلمانان نزاع و خونریزی واقع نشود - مبارکشاه گفت که
 ما سخن چند از شما می پرسیم جواب آن بگوئید بعد آن
 جواب سخن شما خواهم فرمود و آن اینست که از شما میپرسیم

گفت بتعجب که بشم باز گوی
 خدمت من گوی بسی انکم بگوی
 ۱ تخت نه زاباست مرا کز منست
 ملک عقیم فلکی آبستن است
 ملک گر از ارث بدی فی زبخت
 کی شدمی پیشتر از توبه تخت
 ملک بمیراث نیابد کسی
 تانزند تیغ دو دستی بسی
 نیستم آن طفل که دیدی نخست
 بالغ ملک بدلاغت درست
 خورد ماخوانم چو ز دور زمن
 داد خدا دور بزرگی بمن
 شرط ادب نیست مرا خورد خواند
 بتخت جو برجای بزرگم نشاند
 هر دو جوانیم من و بتخت من
 بادو جوان پنجم بهم برمن
 ملک جوانی چوبهم بر فروخت
 کیست که از قاب دو آتش نسوخت
 پایم من کیست که جوید دلیر
 صید بقوت که ستاند ز شیر
 ورچم بر آئی تو بتعجب جومیغ
 هست مرا حاجت قاطع چوتیغ

بر ضمیر خورشید نظیر مخفی نماید که سلطنت و بادشاهی
 پادشاه نمیرسد موقوف به تخت و طالع است - حق تعالی این
 دولت نصیب احمدشاه کرده درین باب مضائق نمودن نه لائق دولت
 آن حضرت است - مبارکی شاه گفت که هرگاه که دولت از احمدشاه
 بوده بسی است و فیل و خزان سلطان را شما همدگر قسمت
 کرده چرا گرفتید؟ پدرم گفت که دولت و سلطنت تابع لشکر است
 هرگاه لشکر بجمیعت و پیر سامان باشد تابع از منبوع خود جدا
 نمیشود - ما فکر کرده ایم که اسلامشاه بادشاه دهلی فوت کرده

ج ۱ کای سرت از افسر دولت بلند
 پای اقبال بتو بهره مند

ناصرالدین به پسر پیغام فرستاد - خواجه خسرو علیم الرحمت
والغفران دران یورش همراه سلطان معزالدین بوده آنچم میان پدر
و پسر گذشت هم را نظم فرموده - آن منجوع را مسموم
بقران السعدین نموده - از آنچم بعضی از مقدمات پیغام اول
سلطان ناصرالدین این بوده -

منظوم

کای خلف از راه مخالف بتاب
تبغ بیفگن که منم آفتاب
غصب مکن منصب پیشین ما
غصب روانیست در آئین ما
از پدرم کی رسد این فن بتو
از پدر من بمن از من بتو
گرز خود این نقش گرفتی بدست
سوی خدایی و مشو خود پرست
ورزید آموز شد این ره پدید
گفب بد آموز نباید شنید
خوردی و درکار خرد نا رسید
درد سر خلق نیاری کشید
کودی اگر چندهنر پرور است
خورد بود گرچه ز پیغمبر است
رفت فرستاده و بگذشت زاب
کرد ازان جوی بدر یا شتاب
پرده بر انداخت را ز نهفت
هرچم شهنش گفت ز سر باز گفت

جواب سلطان معزالدین^۱

ابیات

شاه ازان چاشنی تلخ و تیز
تیز شد و تلخ ز روی ستیز
پاسخی انگیخت زجنس پیام
قوت شمشیر و مدارای جام

ج^۱ "جواب سلطان معزالدین ابیات" نیست

بادای فصاحت بادشاه را خوش آمد و صلح قبول کرد بیائید خلعت پوشیده وداع شوید و فردا باز بیائید تا ما از اینجا کوچ مراجعت نمایم -

کامل الملک آمده والد را بکنار مجلس برد و آنچم مبارکشاه فرموده بود نقل کرد و خلعت مع ^۱ دوازده هزار مظفری نقد آورده حاضر ساخت - والد گفت که خلعت می پوشیم اما در قبول نقد مرا معذور دارید - کامل الملک رفته بعرض مبارکشاه رساند - مبارکشاه فرمود که بایشان بگوئید که اهل گنجرات تعظیم انعام بسطان بهادر و برادر مبارکشاه بطریق ^۲ تسوید بجا می آورند شما چرا تخلف مینمائید - والد گفت که ما بر مزاج صاحب خود عمل میکنم - که اگر مهمانی بسروقت ایشان میرسد و طعام برای او میفرستند - بخدام خود امر میکنند که آنچم از جنس چینی و طبق و دستارخوان همراه طعام می برید هم را بهممان گذرانده باز بطلب آن نروید چرا که مبادا در وقت طلب مهمان تکلیف انعام نماید - هرگاه بمردم ادانی خود این احتیاط میفرموده باشند ما را خود یکی از مقربان خود میدانند دیده و دانسته چرا اغماض کنیم - مبارکشاه این عمل را بسیار پسندید وداع کرد - والد بمخدمت حضرت سید رسیده حقیقت معلوم نمود - حضرت سید بسیار خوشحال شدند و صلح این اسپ طاؤس خورد نام عربی که مشهورترین اسپان خاصه سلطان محمود مرحوم بود و بعد شهادت سلطان حضرت سید او را باختصاص طلب بدست آورده بودند بوالدم بخشیدند مع اضاف جاگیر بیست پنج لکه تنم گنجراتی - و فرمودند که حاصل این اضاف و رای شادی فرزندان خود بجای دیگر خرج ^۳ نخواهند کرد -

القصر حضرت سید باعتمادخان و جمیع امرا اطلاع بر صلح داده صباح آن بندگان سید هاشم و سید مبارکی ابوالخیر بخاری و والد را پیشی مبارکشاه فرستادند تا بنا بر وعده کوچ نموده متوجه ولایت خود گشت - لشکر گنجرات بصوب احمدآباد کوچ کرد -

الف ۱ چهل هزار

ذ ۲ سوید

الف ۳ نخواهید کرد

و پسرش را که جای نشین او ساخته بودند سلطان متحد بقتل آورده و خود بجایشی نشست - بادشاهست جوان و الحال ماکسی را که بر خود از روی لشکر غالب میدانیم اوست - مبادا دغدغه تسخیر ملکی گنجرات بخاطر او رسد - بسی باستعداد لشکر خود آنچنان کردیم که اگر سلطان متحد توجع باین صوب نماید این لشکر از عهده او بر آید - اصلا بخاطر نبود که باعث عزم اینصوب پدید خواهد آمد - چون سخن بدینجا رسید مبارکشاه بکامل الملکی وزیر خود گفت که شما مقصود از گفتار حاجب معلوم کردید یعنی ما استعداد جنگ بادشاه دهلی کرده ایم شما را کجا قدرت آن که توانید بها جنگ کرد و این را نمیدانند که تمام امراء گنجرات و رای میران سید مبارکی بها اتفاق دارند^۱ و پیش ما می آیند - پدرم گفت لشکر وقتی مخالفت از بادشاه خود می نماید که پیدل و بی سامان باشد - حضرت خبر بگیرند که از زمان سلطان مظفرکلان تا زمان سلطان متحد شهید در عصر هیچ بادشاهی این چنین لشکر بر جیعت و با سامان نبوده که الحال است - بسی تصور مخالفت از ولینعمت خود ازین قبیل لشکر باطل است - گفت که اگر عرایض هم ایشان را بشما بنمایم چو نیست - گفت این عرایض از ایشان نخواهد بود - بعضی مقربان شیطنت پیشه و خبائث اندیشم این طریق دارند که چون دو لشکر بهم مقابل می نماید چنین مکاتباب از پیش خود نوشته ارسال میدارند تا از اظهار مضمون آنها فتنه در طرفین سرزند این را راست خیال نباید فرمود - چرا که این معنی اگر وقوعی میداشت تا غایت از آنچله یکی دوئی بخدمت شما می آمد وقت آن رسید که فردا روز جنگست تا حال که پیشی حضرت نیامده اند یازگی خواهد آمد این کار کار مقتریانست اعتباری ندارد - خدمت سپید محض از روی خیر خواهی مسلمانان باعث صلح شده اند و الا از امراء گنجرات هیچکدام بصلح راضی نیست - چون سخن بدینجا رسید خاموش ماند - بعد از زمانی آهسته بکامل الملکی وزیر گفت که با ایلمچی بگوئید که شما به بادشاه ما سخنان بسیار تیز و تلخ گفتید اما چون گفتار شما مقتیس بکلام فضلا بود و مودی

از این حال خالی ذهن بودند - مردم ایشان با چهار سلاح فوج بستیم
 بیکطرف راه میرفتند و از عقب ایشان مفاصله یک گروه اعتمادخان
 با فوج خود می آمد و بطرف دیگر ناصراملکی با فوج خود مشی می
 نمود - قریب منزل نزول ناصراملکی با جمیع امرا یگانه خود آمده
 همراه حضرت سید گرفت - از آنجانب حضرت سید هم رسیده
 آمدند - انداختن بی سعادت که ذکر او بالا گذشت مقدمه لشکر
 ناصراملکی بود بر فوج حضرت تاخت - بهادران سادات دست
 بشمشیر کرده آن یزید صفت را بقتل آوردند و لشکر او هزیمت
 یافت - درین حین از عقب ناصراملکی قریب بسی هزار سوار
 مسلح و مکمل رسیده آمد جنگ عظیم واقع شد - مردم خوب از
 قربتان حضرت سید شهادت یافتند اسمهم سید مژمل برادر
 خورد سید هاشم و سید معجد برادر زاده حضرت سید و سید
 معجد ابن سید فدا و غیرهم دران وقت همگی حضرت سید
 دو هزار سوار بیش - ^۱ باقی لشکر متفرق بوده هیچ یکی را این
 نوع معرکه در وهم و فهم نبود و اعتمادخان ^۲ کوتاهی کرد نتوانست
 بکومک رسید - دوهزار سوار چهار سلاح از عهده سی هزار سوار
 مسلح و مکمل چگونه تواند بر آمد -

آخر الامر دولتخواهان حضرت سید جلو ایشان را گرفته از معرکه
 بر آورده رو بآنجانب گذر ^۳ خانپور و بانکانیر نهادند و از آنجا از
 آب مهندری عبور نموده بطرف قصبه کبیر پنج که از مضافات جاگیر
 حضرت سید بود روان شدند - اعتمادخان جنگ ناکرده نیز هزیمت
 خورده از عقب بکبیر پنج آمده باحضرت سید ملحق شد - اکثر امراء
 اعتمادخان بناصراملکی در آمدند سلطان احمد خود بدست او بود -
 ناصراملکی بدبدیه منیع و کبکبه رفیع از آنجا بکوچ متواتر باجدها باد
 آمد و خود را حاکم مستقل گرفت - مستی تکبرش چنان مدهوش
 ساخت که هیچ یکی از امرا را تهنظر نمی آورد و ملک زین الدین

ج ۱ "باقی لشکر.....نبود" نیست

ج ۲ کوتاهی

د ۳ جانپور

اما دو فرقه شدند - فرقه سرداری اعتمادخان را قبول داشتند خود را باو مربوط ساختند و فرقه بناصرالملک ارتباط پیدا کرده طرف او گرفتند - حضرت سید مبارکی که امیر الامراء لشکر گجرات بودند با اعتمادخان^۱ ساختند - اما حسن خان دکهنی که یکی از امراء نامی بود بهیچکدام در نساخت - چون بمنزل رسیدند که صباح آن بشهر بروده میرسند اعتمادخان وکلای خود را پیش حسنخان فرستاده تسلی نموده طلبید - حسنخان را بمنزل سید آوردند - ناصرالملک نیز^۲ اذلخان را که وزیر او بود پیش حسنخان فرستاده بود او را بانمود مربوط سازد او خود پیشی از رسیدن اذلخان بمنزل خدمت سید آمده بود - اذلخان نیز بانجا آمد و بانخدمت سید گفت که شما از مردم آفاقی اید بشما نمیرسد که امرا را اغوا نموده بمنزل خود طلبید و منشاء عداوت و^۳ نثار اهل گجرات شوید باوجود ناصرالملک امر وزارت بدیگری نمیرسد شما چرا خود را در معرض تلف می اندازید - این گفت و یکدست بکمر سید زد و دست دیگر^۴ باچدهر کرد - قرابتیان^۵ دیگر چون این حال مشاهده کردند هاجوم آورده میخواستند او را بکشند سید مانع آمدند - و گفتند انشاء الله تعالی این را در معرکه خواهم کشت - صحبت منغش شد - هرکدام برخاسته بمنزل خود رفت -

از استماع این خبر ناصرالملک بر آشفت و گفت سید مهد و معاون اعتمادخان باشند^۶ حکومت در برد مانده خواهد بود - پس ما را شکاری باید زد که فرزین بند اعتمادخان بشکند و آن اینست که اول اسب دغا را بر^۷ و غاء سید باید انداخت - هرگاه این مهره مفت بدست می آید اعتمادخان خود پیاده مات میشود - آن بود که روزی که بر ناحیه قصیه بروده میرسیدند ناصرالملکی بلشکر خود گفت که امروز هم مسلح شوید - همچنان کردند - سید

الف ۱ اتفاق نمودند

ذ ۲ اذلخان

ذ ۳ نفاضت

ذ ۴ خنجر

ج ۵ سید

الف ۶ بازی حکومت

ج ۷ بردای

از بقال غلام فروش گریختنم اینجا آمده اند - ناصرالملک از قوم بقال بوده - پس بهتر اینست که خود را بمردن قرار داده یکی جنگ بکنید اگر اجل شما رسیده است شهید میشوید و اگر نرسیده اند زمان اختیار باقیست -

از استماع این سخن دریای غیرت مردانگی بجوش آمد - همان زمان حضرت سید پیش اعتمادخان رفته اهل کنکاش را جمع کرده فرمودند که من خود را بمردن قرار داده ام و بنحدا عهد کرده ام که از ناصرالملک روی نگردانیم - اعتمادخان گفت که جنگ ما بناصرالملک حساسی ندارد - حضرت سید فرمودند که خان جیو شما در عقب ما بایستید و تماشای بکنید بعد ازان که من کشته میشوم اختیار باقیست - اعتمادخان خاموش ماند - حضرت سید برخاستم برادران خود را طلبیده فرمودند که مسلح شوید چون چند برادران نامی حضرت سید در جنگ بروده که ذکر او بالا گذشت کشته شده بودند و زخمی بسیار - از لشکر خود بانصد کس انتخاب کرده قرار دادند که فردا شب ایلغار میکنم هرکس پی استعداد خود شد - درین اثنا کتابت حضرت سید حسین بخاری که دران عصر سجاده نشین حضرت قطب المحققین سید برهان الدین بودند مصکوب پدرم از بتوه رسید - بمضمون آنکه بخاطر جمع باجنگ ناصرالملک اقدام نماید که بمقتضای کم من فیتہ قلبلتہ غلبت فیه کثیرة - باذن الله باب فتح برناصریہ دولت شما مفتوح خواهد شد - که این معنی از اشارت بشارت حضرت قطب المحققین برهان الصدیقین صورت تحریر یافته بتصدیق نتیجہ^۱ متیقن باشند - بتفصیل این از زمان^۲ مکتب الصالحین شیخ منجهو اکثر بوضوح خواهد پیوست -

و آن اینست که چون ناصرالملک بقصد اخراج حضرت سید و اعتمادخان متوج شد سید حسین پیشی او رفته ازین خروج مانع آمدند - او گفت هر چه فرماید قبول داریم - اما بصلح سید مراتبلیف نکنند که در اخراج ایشان عزم جزم نموده ایم از استماع

را^۱ بربرادر خورد - افضل خان^۲ وزیر گیرانده مصادره نمود و صدرخان را که برادر میان عبدالصمد پیر سلطان مسعود که درین روزها او را بوزارت سلطان احمد منسوب ساختن بودند گرفته بند کرد و از ایشان طلب زر نمود -

القصه بعد از مدت دوماه بقصد اخراج حضرت سید و اعتمادخان باسلطان احمد و تمام لشکر گنجرات بصوب کبیرپنجه لشکر کشیده در مقام موضع^۳ کمند من اعمال پرگنه حویلی احمدآباد که برده کروهی احمدآباد واقعست آمده منزل نمود - چون این خبر بهحضرت سید و اعتمادخان رسید اولیاء دولت خود را جمع ساختن به کنکاش نشستند که چه باید کرد - اعتمادخان گفت که الحال همگی لشکر ما از چهار هزار سوار زیاده نیست و او باپنجاه شصت هزار سوار می آید جنگ ما باو حسابی ندارد احتراز نموده پیش بادشاه دهلی^۴ که سلطان مسعود عادل باشد می بابد رفت - قرار یافت که ازینجا بطرف دوناگرپور که سرحد او بسرحد ولایت گنجرات متصل است کوچ باید کرد - و از آنجا بطرف دهلی روانه باید شد - تمام اهل کنکاش برین قرار دادند - اما حضرت سید^۵ لا و نعم ناگفته برخاستند و از عصمت پناهی بیبی عالمخاتون منکوحه سید میران که پسر حضرت سید باشند درین باب کنکاش طلبیدند - و آنچه اعتمادخان و امرا قرار داده بودند نیز بایشان گفتند - بیبی گفت مراچه حد که درین باب بهحضرت کنکاش گویم - اما بنابر حکم عالی آنچه بنخاطر میرسد عرض می نمایم باری بفرمائید که سن شریف بکدام عدد رسیده ؟ گفتند که به پنجاه و هشت - گفتند اکثر^۶ اتمه آنسرور ستین یاسبعین است - معلوم است که بعد ازین بقا تا چند خواهد بود که ناموس چندین سالم را بر باد داده پیش بادشاه دهلی میروید - نخواهد گفت که

۱ ذ برادر خرد

۲ ج را گرفته

۳ ج کمید

۴ ج "که سلطان مسعود..... بطرف" نیست

۵ الف درین باب - ج سیدبلا

۶ الف گفتند که عمر

می ورزند اگر شما کار بهجرات فرموده شبشب ایلغار نموده بسون صبح برسید آوردوی ناصرالملک بیایید ماسلطان اجد را پیشواز آورده بشما ملحق میشوم و برسر ناصرالملک میرویم انشاء الله تعالی کار بحسب مراد دوستان صورت پذیر خواهد شد - حضرت سید آن پیغام را باعتمادخان باز نمودند - اعتمادخان گفت تا مردم خوب درمیان شده در باب عهد و ثوق بایمان موکد نکنند اعتماد نمی توان کرد - حضرت سید فرمودند که بی آنکه از عمادالملک و الغنخان چنین ظاهر شود قرار باجنگ داده بودیم - تکیم بر عنایت آلهی کرده امشب میرویم اعتمادخان گفت من نمی توانم همپاشی کرد - تتارخان غوری را همراه شما میکنیم - و این تتارخان غوری امیری بود از مخصوصان اعتمادخان خالی از شجاعت نبود - حضرت سید فرمودند تتارخان نیز همراه شما باشد الله معنا گفته فاتح خوانده با پانصد جوان پا برکاب نهاده روانه شدند -

مفاصله پانزده کرده راه بود وقت صبح آوردوی ناصرالملک نمایان شد دیدند که کنار ^۱ آوردو فوج چوکی که سردار او شمشیرالملک دولاجیو بود مسلح ایستاده پاس ^۲ میدارد حضرت اول برسر او تاختند او جنگ خوب و چپقلشی زور کرد اما چون مردم او شنیدند که سید مبارکی خود متصدی این جنگ است - رو بگیریز نهادند شمشیرالملک زخمی بر آمد در آوردوی ناصرالملک غوغا افتاد - از هر طرف آواز آمد سید مبارکی برخاست درین حین عمادالملک و الغنخان سلطان اجد را گرفتند آمده بحضرت سید ملاقات کردند - سید فرمودند که شما از عقب ما می آمده باشید ما برسر دیر ناصرالملک میرویم - سید در آوردو در آمده متوجه دیر ناصرالملک شدند ^۳ مردم بناصرالملک گفتند چه نشسته

الف ۱ آوردو فوج

الف ۲ میدارد

ج ۳ درین اثنا او از خواب مستی بیدار شده پرسید این چه غوغا است گفتند عمادالملک و الغنخان سلطان اجد را گرفتند با لشکرهای از اردو شما بر آمده به سید ملحق گشتند و اینکی سید مبارکی بازدوی در آمده نزدیک

این کلام خدمت سید حسن بر آشفتم گفتند که ماهم سادات بطرف سید مبارکی میرویم - تمام لشکر گنجرات خود مرید این سلسله است به بینم کدام بی پیر بپنجنگ ما اقدام خواهد کرد - برخاستم بمنزل خود آمدند تمام سادات ^۱ بخاریم چه متوطنان بتوه و چه ساکنان اساول ^۲ که بمدد ایشان ^۳ قریب بههصد وهشتصد نفر استعداد لشکر نموده خواستند که فردا روانه شوند همان شب در عالم رویا حضرت قطب المطحقین فرمودند سید حسین احتیاج رفتی شما نیست ما سید مبارکی را طلبیدیم - فردای آن بهوجب طلب حضرت سید مبارکی والدیم از دهولقم روانه ملازمت شده بود چون بتوه رسید بوداع بندگی سید حسینی اقدام نمود - ایشان کیفیت مذکور بیان فرموده مکتوب مسطور و یکی ^۴ جیب سلاح برای حضرت سید ^۵ و یکی بوالدم داده و داع فرمودند - چون والدیم بتخدمت رسید آنچه از بندگی سید حسینی شنیده بود باز نمود وجیب سلاح باکتابت گذراند - حضرت مقول ایشان را بمنزل وحی تصور فرموده بر حصول مقصود متعین شدند -

و همدران روز اثر نتیجه آن بظهور پیوست از لشکر ناصرالملکی عمادالملکی رومی و الغخان حبشی که سلطان در قید ایشانان بوده بهمدگر گفتند که هرگاه ناصرالملکی از سید مبارکی واعتمادخان خاطر جمع کرد و گاؤ در خرمن ما خواهد بست پس مصلحت اینست که با سید مبارکی ساخته خار دغدغه آزار ناصرالملکی را از پای خاطر خود بکشیم - همان زمان مصحوب اعتمادی بتحضرت سید پیغام ارسال نمودند بمضمون آنکه ناصرالملکی از غرور کثرت لشکر و تکبر جمعیت انچندان غافل است که شب شراب خورده بتخواب میروند چند سردار که به ^۶ یزکی میفرستند آنها نیز غفلت

-
- ج ^۱ "بخاریم..... بمدد ایشان" نیست
 ب ^۲ و رسولباد که به عدد
 ج ^۳ را جمع نمودند چنانچه سادات عظام
 د ^۴ جیب و سلاح - ج جیب خاصه و سلاح
 ج ^۵ "و یکی بوالدم..... حضرت" نیست
 ج ^۶ به جهت چوکی

شانم را گرفتند دید و بیاران خود گفت که من در آئینه فتح سید معاینه میکنیم - شما اسپان را بهبای ده پانزده بدهید انها را بر قول او اعتماد بود روز دیگر اسپان را آورده بهبای ده پانزده راضی شدند حضرت سید فرمودند که شما ده بیست راضی نبودید اکنون بهبای ده بانزده چون میفرود شید ایشان مقولم شانم بین را بمعرض بیان آوردند و شرط کردند که روزی که شما بفتح و نصرت در اجداباد در آئید پیشی از نزول ادای زر نمائید - سید قبول فرمودند و اسپان را بهابدوازه لک تنک ابتیاع نمودند بنابراین دران وقت آن سوداگر مطالبه زر خود نمود و حضرت بموجب وعده ادا فرمود سبحان الله از احراق حرارت آتش مجازی شانم بزائینه غیب نما میگردد هرگاه از آتش محبت الهی شانم انسان که اشرف مخلوقاتست از گوشت خالی شود چیست که دران روی ننماید و از مکمن غیب بمعرض شهادت در نیاید همدرین معنی خواجم خسرو علیه الرحمة و الغفران میفرماید -

قطعه

بمکننت شانم را از گوشت خالی کن که نایینی
یکی آئینه غیب و شوی منجنون و حیرانش
نه از بز کمتر است انسان نه عارف کمتر از افغان
به بین در شانم بز تا چها بینند افغانش

القسم بعد از هزیمت ناصرالملکی بصوب جانپانیر رفت حضرت سید پدرم را نیزه و دمام عنایت فرموده بجهت حراست جاگیر خود در دهولقم گذاشته خود از اجداباد با سلطان احمد و اعتمادخان تعاقب ناصرالملکی نمودند او در کوهستان پال در آمد - اینجا بیمار شد - بهمان بیماری از عالم رفت -

درین اثنا اختیارالملکی که از جانب اعتمادخان حاکم شهر اجداباد بود باتفاق حسن خان دکهنی و فتحخان بلوچ عموی سلطان احمد را که شاهو جیو نام داشت بادشاه برداشته بازار فتنه گرم ساختند چون این خبر بحضرت سید رسید ایشان از بهروج مراجعت نموده متوجه اجداباد شدند وقتی که در اجداباد که هر دوازه گروهی اجداباد واقع است رسیدند از آنطرف امراء باقیم

که سید مبارکی در اورد و در آمد - ناصرالملکی بر اسپ نوبتی سوار شده رو بگریز نهاد - باب فتوح حق تعالی بر ناصیه همت حضرت سید مبارکی کشاد آری -

بیت

کار نم این گنبد گردان کند
هرچ کند همت مردان کند

القسم و رای ناصرالملکی تمام لشکر آمده ملازمت حضرت سید نمود و با اعتمادخان جلد سواران فرستادند که زود بیاید اعتمادخان هم آمد روز دیگر حضرت سید از اینجا متوجه اجداباد شدند چون بشهر در آمدند بدروازه‌های تریپولیه که جای مشهور شهر اجداباد است رسیدند سوداگری آمده زانوی حضرت سید گرفت و گفت الکریم! او عدوفا حضرت سید تبسم فرمودند اعتمادخان حاضر شد استفسار نمود سید فرمودند که ^۱ بیکی از صرافان شهر فرماید که دوازه لک تنک با این سوداگر بدهند که حقیقت این حال بیان نموده خواهد شد خالی از غرائب نیست اعتمادخان آنمبلغ را بصرافی حواله نمود و صورت حال این معامله برین منوال است که پیش از فتح افغان سوداگر چند از ولایت دهلی اسپان عراقی بقصبه کپربنچ آورده بودند حضرت سید اسپان ایشانان را ببهای نسیم طلبیدند و فرمودند به بهای ده بیست بدهید هم راضی نشدند که آن وقت اقتضاء این نمیکرد روزی سوداگران مذکور بضیافت حضرت سید حاضر آمدند ازان افغانی شأنم بین بود

صفحه

۳۰۳

دیره شما آمده بمنجرد استماع این کلمات کلاغ سلطنت که در دماغ او بیضم کرده بود از نهادش برمید و عالم روشن برو تاریک شد از روی حیرانی و پریشانی بر اسپ نوبتی سوار شده رو بگریز نهاد چون کمر عداوت با خاندان حضرت رسالت پناهی صل الله علیه وسلم و فرزندان حضرت علی مرتضی کرم الله وجهه بسته بود نتیجہ مال علی هرکه در افتاد بر افتاد ظاهر شد و بشارت حضرت قطب قطب المتحققین بعینم روی نموده ناصرالملکی خسرال دنیا والاخرت روی بتمامی نهاد -

ج ۱ "کم بیکی.....فرمائید کم" نیست

فرستادند - که اعتمادخان را باز گردانند ایشان بردو گروهی لشکر آمده با اعتمادخان رسیده استفسار باعث مخالفت نمودند - اعتمادخان گفت که هر یکی از امراء خیال فتنه انگیزی دارد ما بدفع کدام یکی متوجه شویم بنابراین خود را بگوئیم میکشیم شما دانید این لشکر در حین حضرت سید هم رسیده آمدند - گفتند ما بجهت ناموسی شما خود را بمردن قرار میدهیم - و تردد میکنیم - شما چنین بهخاطر می آرید - باری بهر صورت اعتمادخان را باز گردانیده آوردند - ^۱ اعتمادخان بلوچ و حسن خان دکونی نوشت که بودن شما باختیارالملک لایق نیست بیائید - فتاحخان بلوچ آمد و حسنخان گفت که بادشاه من برداشتم - شرم این معامله برمنست -

روز دیگر هردو لشکر کوس جنگ نواخته مقابل نمودند آخرالامر باندی جنگ اختیارالملک باشاهو جیو رو بگریز نهاد و حسن خان دکونی که هرگز پشت بغنیم خود نداده بود در میدان افتاد - حضرت سید مظفر و منصور با سلطان احمد و امرا جمهور با احمد اباد تسریف آوردند -

بعد ازان ولایت گنجرات را میان خود قسمت نمودند یرین تفصیل شهر احمد اباد با حویلی بجهت خرج سلطان احمد دادند - و پرگنه کری و جهالوار و پرگنه پتلاد و پرگنه نریاد و پرگنه بهیل و پرگنه رادهن پور و سمی و پرگنه ^۲ مونجپور و ولایت سورتهه بخصم اعتمادخان - و توابع او از اهل گنجرات مقرر گشت - اعتمادخان تاتارخان غوری را بنواخت و ولایت سورتهه را باو داد - و پرگنه رادهن پور و پرگنه سمی و پرگنه ^۳ مونجپور بفتحخان بلوچ داد - و پرگنه نریاد را بملک شرق ^۴ تاجویز نمود و ولایت پتن و بندر کنبایت مع چوراسی - و پرگنه دهولقه و پرگنه کهوک و پرگنه

الف ۱ اعتمادخان و فتحخان بلوچ

الف ۲ مونجیو و پرگنه ترواره ج مونجیو

الف ۳ پرگنه مونجیو و ترواره

الف ۴ تقویض نمود و بعضی مضافات پرگنه جهالوار به الغخان حبشی داد

شاهوچیو را گرفته بیرون برآمده بر چهار گروهی اجداباد روپره نام موضعیت آنجا آمده منزل نمودند - آنزمان حضرت سید پدرم را از دهولقم طلبیدند دران ایام درویشی در بیرون قصبه متوطن بود شیخ اجد مجذوب میگفتند پدرم بجهت رخصت پیش او رفتم التماس فائز نمود او گفت بروید عروس فتاح در کنار سید قرار خواهد گرفت - اما پیش از جنگ اعتمادخان قرار موافقت بنیمیم داده باراده الحاق از لشکر شما بر آمده رو بآنجاناب فی آرد - آن زمان زلزله عظیم در لشکر شما پیدا خواهد شد - اما بعد بغری گذرد پدرم تعجب کرد که اعتمادخان سردار این لشکر است و حضرت سید این هم جنگ و جدل بتخیر خواهی او میکند او برای چه میگریزد و هرگاه او از لشکر بدر میرود لشکر چگونه قرار میگیرد این دغدغه در خاطر داشت که متوجه ملازمت حضرت سید شد در اثناء راه خبر رسید که اعتمادخان از لشکر بدر رفت این معنی مصداق خبر فتاح گشت از روی خوشحالی خود را باخدمت سید رساند - و آنچم از شیخ شنیده بود عرض کرد - حضرت سید فرمود که چون آواز دماس شما بگوش رسید خبر آوردند که فلانی فی آید - من گفتم که در نیوقت رسیدن فلانی استدال بر فتاحست شما خود را برای تأیید ایمعنی بشارت درویشی هم آوردی -

القصر روزی که لشکر ظفرآثر در ناحیه محمودآباد آمده مخیم شد نوشته^۱ حسن خان دکنی با اعتمادخان رسید که سلطان اجد مرید سید مبارکست بادشاهی^۲ آن نفعی که به سید مبارکی دارد بشما و ماندارد حالا عموی او را بادشاه برداشته ایم بیایید که دولت^۳ این خصوصیت بشما دارد -^۴ اعتمادخان فی الحال برخاسته روانه شد این خبر بحضرت سید رسید - سید فی الحال پسر خود را اسم سید میران و مشینخت پناهی شیخ ماه را

الف ۱ و اختیارامدی

الف ۲ او

الف ۳ از آن شاهاست

الف ۴ اعتمادخان از غوغای ایشان بهیچ کدام از امرا مشورت ناکرده روانه اجدآباد شد -

سید ملاقات کرد - قطبخان پسر کلان خود را مرید حضرت سید ساخت حضرت سید عالمخان را همراه کرده باجداباد آمدند و باعتمادخان گفتند که چون عالمخان شما را و ما را یاد کرده آمده رعایت حال موی الیم از قبیل واجبات است اعتمادخان سکوت ورزیده اما مقدم عالمخان اعتمادخان و عمادالملک را بسیار ناخوش آمد - از تزلزل به حضرت سید رنجیده اعتمادخان به حضرت سید گفت که عالمخان مردیست صاحب دغدغه او قناعت بصلاح دیده ما نخواهد کرد - مصلحت نیست که باز این طور کسی را در گنجرات دخل دهیم و تاکنم دغدغه را بر زمین امن نهیم - حضرت سید فرمودند که بجبهت همین شیوه که شما میگوئید محنت کشیده و ندامت حاصل کرده الحال تری جمیع مدعات خود نموده رجوع بشما آورده گنجایش اعراض ندارد که از مردی و مروت دور است چون اعتمادخان را از فرموده ایشان چاره نبود گفت الحال هرچه شما میفرمائید میکنیم اما ثانیاً حال ازین پشیمانی روی خواهد نمود - سید فرمودند که عالمخان وزیر صاحب اختیار سلطان محمود بود الحال نوکری شما قبول میکند اینچنین کسی که طرف شما بگیرد درین مصلحت بسیار است - اعتمادخان گفت که عمادالملک را هم از بهروچ بطلبید تا باتفاق فکر جاگیر عالمخان نمائیم - بطلب عمادالملک کس فرستادند آمد - حرف جاگیر درمیان شد - عمادالملک گفت جاگیری که من دارم بمردم من کفایت نمیکند انکم ازو پدگیری میسر شود متعذر است بعد از رد و بدل بسیار چنین قرار یافت که حضرت سید پرگنه^۱ بروده و چانپانیر را از جاگیر خود جدا کرده بعالمخان و اعظمخان همایون دادند و گودهره را اعتمادخان بالپخان کهتری که مصاحب و موافق عالمخان بوده داد -

عالمخان کلاه دماغ از سر خود یکسو نهاده کمر بتخدمت اعتمادخان بست و چنان در آمد کرد که صحبت میان ایشان گرم شد - اعتمادخان خانهای شیرخان را که پسر اعتمادخان باشد و متصل بتخانم مشارالیم بود بعالمخان داده - باز عمادالملک بتجاگیر

دهندوک و پرگنم ^۱ چانپانییر و پرگنم کپربن و پرگنم ^۲ سرمال و پرگنم باراسنول بقسمت حضرت سید مقرر گشت - حضرت سید موسی خان و شیرخان فولادی را ^۳ نواخته سرکار پتن را بایشان دادند - و ولایت ^۴ بهروچ و بروده و سورتهم تا سرحد سلطان پور و ندر بار بعمادالملک رومی مقرر گشت عمادالملک از طرف نخود سرکار بروده را ^۵ بابو خان حبشی داد و سورت را بتخداندخان رومی که خسروپوره او بود باقی پرگنات مثل موراسم ^۶ و غیره بامراء گجراتی دادند که تابع اعتمادخان بود - هرکدام بر حصه خویش راضی گشته روانه ولایت خود گشتند - وکالت و وزارت سلطان احمد با اعتمادخان قرار یافت - سلطان و اعتمادخان در شهر ماندند حضرت سید مبارکی در سیدپوره که در ناحیه مسعودآباد آبادان کرده بودند قرار سکونت ^۷ و رزید -

القصه چون چندگاه برین نسق گذشت عالمخان لودی که بمملکی دهلی در زمانه شیرشاه بادشاه باریخان رفته بود چنانکی ذکر او بالا گذشت و شیرشاه بایشان در سرکار مالوه جاگیر کرده بود باریخان آنجا فوت کرده - و از عالمخان ادای سرزد که ^۸ نتوانست در انحدود بود - باز بگجرات آمد و بتحضرت سید اعلام نمود که بامید عنایت و اعانت انحضرت باز درین دیار آمده ایم ادراک ملازمت موقوف بطلب است بهرچه اشارت رود معمول گردد - حضرت سید نوشتند که خوش آمدید چند روز در همان مقام توقف نمائید تا ما بامراء عظام اتفاق نموده شما را بطلبیم عالمخان از بسی که پربیشان حال بود توقف ناکرده آمده بتحضرت

-
- د ^۱ سرنال - ب سرنال
 الف ^۲ چانپاتییر و پرگنم بژوده و پرگنم کپربنچ - ج جانپانییر و پرگنم کپیرپنچ و پرگنم سرنال
 الف ^۳ نوازش فرموده
 الف ^۴ "و سورتهم" نیست
 الف ^۵ بم الغنخان حبشی داده الغنخان بندر سورت را بم خداندندان رومی که خسروپوره او بود داد - ذ الپنخان
 الف ^۶ دادند
 ب ^۷ و مسعودآباد و احمدنگر و نرائی و غیره
 الف ^۸ که دران حدود نتوانست بود

بعال خود گذاشت گاو در خرمن حضرت سید مبارکی بست - و بعدالملکی گفت که تا شما سید مبارکی را از میان بر نمیدارید حکومت شما استقلال پیدا نمیکند عمادالملکی اعتمادخان را هم برین آورد که بی باید لشکر کرده برسر سید مبارکی رفت اعتمادخان و عمادالملکی و عالمانخان و جمیع امراء گنجرات بقصد زوال دولت حضرت سید از اجداد بر آمده بالای حوض کانگریز که متصل شهر واقعست آمده منزل نمودند -

این خبر بهحضرت سید رسید ایشان پدرم را فرمودند که شما بروید اول بعالمخان ملاقات کنید بعد آن باعتمادخان - بهرکدام بعد ادای دعا و سلام بگوئید که هرگاه بطرفی متوجه میشدید بهماهم اعلام بی نمودید - از عزیمت این مرتبه مرا خبردار نکردید بفرمائید که قصد چیست و این لشکر برسر کیست تاچم جواب کنند - بعده در خور آن فکر نمائیم - پدرم اول بمنزل عالمانخان رفته ملاقات کردند - و آنچم حضرت گفته بودند ابلاغ نمود - عالمانخان سر خود را پائین انداخت - گفت که از ما چری پرسید از قصد و عزیمت ایشان شماهم خبر داشتیم باشید - پدرم گفت که ما از کم خبر داشتیم باشیم - دوست و خیر خواه حضرت سید از شما زیاده کسی نیست و شما خود تا غایت ازین حال اطلاع ندادهاید دیگر بما که خبر کند - گفت که میان منجهو تمام امراء گنجرات اتفاق نموده قرار دادهاند که تا سید مبارکی از میان بر نداریم ^۱خلل از گنجرات برطرف نمیشود - پدرم گفت که خدای آسان کند - اما درین معرکه شما کدام جانب خواهید بود گفت بهر جانب که جمهور - پدرم گفت که خانجیو اگر احسان در حق ماحسن این نتیجه دارد پس حق بجانب شما است - برخاست متوجه بدیره اعتمادخان شد - در راه دید که عمادالملک بدیدم تمام از منزل اعتمادخان بمنزل خود میرو و کیف ^۲منفق ملاقات واقع شد - بهاجرد دیدن گفت - که میان منجهو من دایم یک شمشیری بیستم این مرتبه که باجنگ سید مبارکی بی روم دو

الف ^۱ خلل

الف ^۲ ما انفق

خود رفت و حضرت سید^۱ بسیدپور - و الوغخان حبشی را پاره از ولایت جهالاوار^۲ دادند - او کم جهالاوار رفت جمیع جاگیرداران آن ولایت را برآورده تمام جهالاوار را بقبض و تصرف خود آورد - و هرچند^۳ در باب خلاف و خودخواهی اعتمادخان باو نوشت گوش نکرد - آخر الامر اعتمادخان و عالمخان سلطان را همراه گرفتند لشکر کرده بر سر الوغخان رفتند - اما از عزیمت این لشکر به حضرت سید^۴ اگاهی نه نمودند و استغنا ورزیدند ایشان هم بتغافل گذراندند الوغخان در ناحیه قصبه برم^۵ گام مصاف داد و هزیمت یافت و از اینجا رفته بخدمت سید مبارکی پناه آورد - اعتمادخان مراجعت نموده باجداباد آمد -^۶ حضرت سید و عمادالملک شفاعت نموده پرگنه بهیل را از اعتمادخان گرفته بالوغخان دادند - چندگاه هرکدام بجای و مقام خویش بر بساط کامرانی نشستند -

درین اثنا بنحاطر عالمخان گذشت که اعتمادخان را در قتل آورده خود بجای او نشینم عالمخان این کنکاش باخاصان خود درمیان آورد - یکی ازان میان که با اعتمادخان^۷ جهتمند بود او را ازین معنی اگاهی داد و اعتمادخان عالمخان را از خانه شیرخان بر آورد - عالمخان بخانهای خود رفت و گرد خانه خود قلعه مستحکم ساخت - طرح سازش بعمادالملک انداخت عمادالملک بعالمخان جهت پیدا کرد روزی عالمخان بعمادالملک گفت که در حذف حرف وجود اعتمادخان مصلحت تمام است - عمادالملک بظاهر جواب اتفاق داد اما از ته دل مزاج او بعالمخان انحراف یافت - عالمخان بنجد میشد امروز فردا گفته معطل میداشت - عالمخان دید که حصول این مردم از عمادالملک بعیدی نماید اعتمادخان را

ج^۱ سیدپوره رفتند

الف^۲ چند روز برین نسق گذشت ناگاه الغخان بنیاد فتنه انگیزی کرد چنانچه

الف^۳ در باب عدم خلاف

ج^۴ بیوم کانون

الف^۵ از استعماع این خبر عمادالملک از بهروح به اجداباد آمد

ج^۶ جهتی تمام داشت

و مکار است - حضرت سید در فکر جنگ شدند - القصص چار پناج هزار سوار که بالفعل در خدمت حضرت سید حاضر بودند هم تکیم بر عنایت الهی کرده خود را بکشتن و مردن قرار داده منتهی جنگ شدند - روز دیگر شنید که لشکر اجداد بر آب کهاری آمده ماخیم شد - پناج شش^۱ کهری گذشته بود که پناج سوار حبشی خان پدرم را پر سیده رسیدند - یکی نشان داد - آمده بر در ایستاده از پدرم پر سیدند - در بان گفت که بخدمت سید رفته اند گفتند زود برو و آهستک بگو که انکس خان حبشی آمده شما را میطلبد - در بان آمده به پدرم گفت - پدرم بعرض حضرت رساندند - حضرت سید فرمودند که میان منجهو مرا باور نمیشود که عمادالملک نمیکخواه ما باشد مبادا درین رسالت و پیغام حیل انگیخت باشد و مگری آمیخت که موجب خام خیال اینکس بود - پدرم عرض کرد که انکس خان و کیل عمادالملک است - درینوقت باین اخفا او را فرستاده بی حکمت نیست - باید طلبید که چه میگوید گفتند بروید اگر بیاید بیارید - والدین رفت - دید - انکس خان گفت که میان منجهو شب کم مانده مارا باز درینوقت بخدمت عمادالملک باید رفت بنوعی که کسی واقف این حال نشود ما را بخدمت حضرت سید ببرید - تا آنچه گفتنی باشد یکمرتبه بگویم - پدرم بخدمت حضرت سید آوردند - انکس خان مصتحف مجید را از بغل خود بر آورد و گفت که عمادالملک دعا عرض کرده و گفته که مقصود ازین لشکر کشی آن بود که حضرت دوست از دشمن شناسند - آن خود معلوم فرموده باشند الحال شما یک سوار شده متوجه بسوی لشکر ما شوید - ما در راه سلطان اجداد با عتمادخان آورده بشما ملاقات میدهم - از همانجا برسر علماخان میرویم و او را زنده بدست آریم یاق کشیم - انیکی کلام مجید در میان است که درین شک و شایخه نیست -

حضرت سید بهمین قرار انکسخان را و داع فرمودند - صبح یک سلاح بسته راهی شدند قریب بموضع کینج که برسم گروهی سیدپور واقع است بموجب قرار داد عمادالملک و عتمادخان سلطان

شمشیر بسته ایم اثینم به بینید - دست ^۱ بکمر آورده هردو شمشیر را نمود - پدرم گفت شمشیر باجنگ فرزند رسول بسته اید تا چه نتیجه دهد - باز میگفت که ما میدانم که شما پیشی عالم خان و اعتمادخان آمده اید - با ایشان ملاقات بکنید - بعد از رخصت ایشان ماراهم دیده خواهیدرفت - پدرم بدیره اعتمادخان رفتن بخان ملاقات کرد و آنچه حضرت سید گفتن بودند باز نمود - اعتمادخان بنیاد گل عالمخان کرد و گفت هر چه کرد و میکند او میکند - هر چند ما بخدمت سید گفتم که عالمخان ازین قبیل کسی ^۲ است که بی دغدغه فتنه انگیزی نخواهد بود - سید سخنان ما گوش نکردند - من چه کنم ما را بطور من نمیگذارند ما خود همیشه دوست حضرت بوده ایم الحال نیز همان نسبت داریم - بخضرت سید دعاء ما برسانید و بگوئید هر چه میکند عالم خان میکند ما هیچکدام باین راضی نیستیم - شما بروید بعمادالملک هم ملاقات بکنید بعد ازان از ما وداع خواهید شد - پدرم بمنزل عمادالملک رفت - عمادالملک بظاهر در محاورت تندى بسیار نمود بعد ازان برخاست در خلوت نشست و پدرم را اینجا طلبید و گفت که کسی را شما دوست خود میدانستید و خیرخواه خود خیال میکردید الحال باعث قتل و اخراج شما است - ما چکنم که سید برگفته ماعمل نمیکند - بروید دعاء ما برسانید فردا ازینجا کوچ کرده بر سر آب کهاری منزل میکنیم و از اینجا بخدمت سید کسی معتبر خود را بی فرستیم آنچه او گوید سخنان همان خواهد بود - پدرم وداع کرده پیش اعتمادخان آمده گفتم عمادالملک را باز نمود - اعتمادخان گفت که سخنان همان است که عمادالملک گفتن شما را بخدا سپرده ایم - راهی شوید -

پدرم بخدمت حضرت سید آمده گفتم هر کدام را بیان نمود - حضرت سید فرمودند که از سخنان عمادالملک شما چه دریافتید - پدرم عرض کرد آنچه فقیر دریافته اینست که باین طلسم او میخواهد که عالمخان را بازی دهد - حضرت سید فرمودند محتمل است - ما را بر قول عمادالملک چندانی اعتماد نیست که مردی خیال

آب نریده باشد مراجعت نمود - بعضی امرا که مثل چنگرخان ولد عمادالملک باشند و سر اندازخان ماندوالی و غیره از آب نریده گذشته تعاقب نمودند پاره از بنگاه او را تاراج کرده برگشتند لشکر گنجرات نیز از نریده گذشته تا بقصبه جنبوگام و بصحرائی رفتند - چند روز اینجا مقام کردند درین اثنا عالمخان از کوهستان پال بر آمده کنار کوه را گرفته بان راه بنابر طلب شیرخان فولادی به پتن آمد - موسی خان برادر کلان شیرخان در خدمت حضرت سید بوده - شیرخان و عالمخان عقد موافقت بستم پرگنه کری که بنجاگیر اعتمادخان تعلق داشت گرفته در تصرف خود آوردند - این خبر در حین مراجعت با اعتمادخان رسید اعتمادخان باختیارالملک و دریاخان حبشی و غیره که در احمدنگر و تواحی آن بودند نوشت که عالمخان را از کری بر آرند - اختیارالملک لشکر کرده بر سر عالمخان آمد - جنگ کرد - عالمخان کشته شد - و شیرخان فرار نموده به پتن رفت -

بعد از چند روز لشکر که بر سر مبارکشاه رفته بود باجداباد آمد - درین رفتن و آمدن سلطان احمد پاره مردم را نوکر خاص خود ساخت و بعضی را بنواخت و بخطاب سرفراز ساخت - چنانچه شیخ یوسف حبشی را مخاطب باعظم همایون ساخت و شیخ اسلام بخاری را نیز تکلیف خطاب کرد - ایشان قبول نکردند و برادر خورد خود را که موسوم بسید عبدالرحمن بود نیابت کردند - او بخطاب ساداتخان مخاطب شد - اما اختیارمالکی تمام بدست اعتمادخان است و عمادالملک هم با اعتمادخان دم از تسویه میزند - نمیگذارند که حکم سلطان احمد بر کرسی نفاذ نشیند - سه چهار هزار کس از اعتمادیان ایشان هر روز و شب پاسبانی سلطان میکنند سلطان را آگاهی عمادالملک بقبض خود میدارد و گاهی اعتمادخان به مردم خود بی سپارد - حق سبانه و تعالی چون زوال دولت و قطع نسل امراء مذکور خواسته بود اول مبتلا ببلائی اتفاق و حسد کرده که باوجود عهد و پیمان و سوگند و ایمان بدخواه همدگر بودند و در اندکی تصور نفع خود نسبتان پیمان و ایمان می نمودند - ازین رهگذر جنگ و جدل درمیان داشتند و این معنی را صلاح کار خود می پنداشتند -

اجد را همراه گرفته آمده باحضرت سید ملاقات نموده سینم صفا کرده از اینجا باتفاق برسر عالمخان روانه شدند - حضوت سید همانوقت شیخ اجد^۱ دلولی را پیشی عالمخان فرستادند و فرمودند که باو بگو که کار بد نتیجی نیک نمیدهد -

بیت

هر که او نیک میکند یابد^۲
نیک و بد هر چه میکند یابد

آنچم بدیگران روادار بودید رجعت پیشما کرده حالا بر آمده بجایگزیر خود بروید - بعد از^۳ چندگاه شما را بامرا مذکور صلاح داده خواهم طلبید - عالمخان گفت حالا شما برسر ما می آئید این چون باشد که جنگ نا کرده برویم - باز حضرت سید نصیحت کردند - قبول نکرد - مصاف داد اعظم همایون که برادر طغائی او بود و قطبخان پسر کلان عالمخان مع افغانان خوب کشتن شدند - عالمخان هزیمت خورده بجانب چانپانیس رفت امرا دنبالش رفتند عالمخان در کوهستان پال در آمد امرا از چانپانیس مراجعت نموده باجد اباد آمدند -

چون این نوع خللی در گنجرات بسمع مبارکشاه^۴ رسید^۵ سالخان براری را بنخود یار ساختن باز باتفاق او بر سر گنجرات لشکر کشید - بعد از استماع این خبر امراء سلطان اجد را گرفته کوچ بکوچ بدفع لشکر مبارکشاه روانه شدند - چون لشکر گنجرات همیشه بر لشکر برهانپور و برار و دکهن غالب بوده وقتی که لشکر بموضع راناپور کوته که بر کنار آب نریده واقع است رسید مبارکشاه تاب نتوانست آورد از موضع^۶ بیلوکام که سه گروهی از

-
ج	د	۱	دیوانی
ج	۲	”هر که او نیک.....میکند یابد“ نیست	
ب	ج	۳	چندگاه
ج	۴	اسیری	
ب	ج	۵	تپال خان
ج	۶	بیلوکانو	

اعتمادخان شاید که خرج ماهی مبارکشا بوده باشد - ارکان دولت او گفتند که حکومت گنجرات از دست داده بمحکوفی اینچنین کسی خود را قرار دادن از عقل دور است - اعتمادخان در جواب نوشت که چون مبارکشاه بنابر اراده مالشکر جمع نموده کاری باید کرد که هم ناموسی من بحال خود باشد و هم سعی او باطل نشود - و آن اینست که ولایت سلطان پور و ندر بار را بمبارکشاه باید داد بشرط موافقت و خیر خواهی - بعد از رد و بدل کتبی قرار بر همین افتاد - ولایت مذکور بمبارکشاه دادند - مبارکشاه قصه دهرن گانو و ^۱ بتاور را با اعتمادخان داد که آنجا پارچه سرسیاف و بهیرون و کمر بند خوب میشود - اعتمادخان مبارکشاه را وداع کرده پیس سلطان احمد آمد و بحالت اصلی خود رسید لشکر مراجعت کرده باجداباد آمد هر کس بجای خویش رفت و بنشست -

چون چندگاه برین بر آمد سلطان احمد دید که از عمادالملک هم اراده او که نفوذ امر سلطنت بود میسر نشد - ^۲ از شیخ یوسف چشتی المتخاطب باعظم همایون و از شیخ سلیم بخاری که محرم مشورت سلطان بودند کنکاش طلبید - ایشان گفتند که بر آمده پیشی سید مبارکی باید رفت - آن زمان حمایت شما بر ذمه ایشان لازم میشود - سلطان احمد را اجداباد بر آمده در سید پور پیشی حضرت سید مبارکی آمد - حضرت سید بشیخ سلیم گفتند که باین طرز آوردن سلطان لایق نبود - اگر شما همین خیال داشتید چند روز پیشتر بما خبر میکردید در خور آن فکر میکردیم - ایشان گفتند که سلطان از ترس جان گریخته پناه بشما آورده فرصت آن نداشت که توقف نماید -

درین اثنا خاجی خان که یکی از امراء نای اسلام خاه بادشاه دهلی بود با پنجهزار سوار و صد و پنجاه فیل نای از جهت استیلا لشکر حضرت جنت ایشیانی همایون بادشاه از ملکی دهلی انتقال

د ۱ و دارندول - ج از جهت نزول اقامت با اعتمادخان داد
الف ۲ باز بدست اعتمادخان گرفتار گشت او انتقام از من خواهد گرفت

حضرت سید مبارکی حسب المقدور سعی در صلاح و صلاح فی نمودند و رعایت مظلوم میکردند - اما از آنجا که تقدیر الهی درباره ایشان چنان رفته بود از حرف خود باز نمی آمدند - آره نفاق را بر بیخ دولت و بقای خود نهاده متحرکی بودند - در اندکی مدت از ایشان نه نام ماند نه نشان آثار کریمیه ملن الملک الیوم^۱ ظاهر گشت -

القسم چند روز به نسق مذکور گذشت - باز میان عمادالملک و اعتمادخان آتش حسد و شعلۀ نفاق بلند شد - از جهت آنکه سلطان احمد دید که از دست اعتمادخان خلاصی نداریم بعمادالملک ساخت - اعتمادخانرا ناخوش آمد - درین اثنا بعضی حبشیان بنابر اشارت عمادالملک تغلقخان که یکی از امراء بجمعیّت اعتمادخان بود اورا بدعا کشتند - اعتمادخان رنجیده از شهر بر آمد - هر چند عمادالملک خود آمد و ملایمت کرد نه ایستاد و بهمچو دایاد آمد - باراده آنکه پیشی مبارکشاه برود - هر چند حضرت سید هم مانع آمدند قبول نکرد - پیشی مبارکشاه رفت و بر غم عمادالملک مبارکشاه را گرفته بصوب گجرات لشکر کشید و عمادالملک والوغلقخان حبشی و امراء دیگر که بمشارالیم اتفاق داشتند سلطان احمد را گرفته بهمچو دایاد آمده بهحضرت سید عرض کردند - که ملکی گجرات بسلاطین این دیار از عطایای بزرگان شما است علی الخصوص سلطان احمد را شما بر تخت اجلاس فرموده اید - رعایت امرناموس سلطان بر ذمه کرم شما لازم است -

حضرت سید نیز همراه شده بکوچ متواتر در ناحیه موضع راناپور کوتیم نزول اجلال فرمودند - و از آنجا با اعتمادخان نوشتند که این دولتی که شما در زمان سلطان احمد دارید بالفرض و التقدير اگر ملکی گجرات به تصرف مبارکشاه آید بشما تاجویز نخواهد کرد پس حقوق چندین ساله را بعقوق مبدل کردن برای چه باشد - بیائید جاو مقام شما بدستور سابق بشما تعلق دارد - چون اعتمادخان از رفتن خود پشیمان هم شده بود بجمیّت آنکه مبارکشاه تنگ دل بود اعتمادخان بادشاه^۲ مشتری؟ خرج یکی روز

ج^۱ . لله الواحد القهار

الف^۲ مشزندی - ذ مشتری خرج

ایشان را خوش آمده بود انتقال از اینجا خوش نیامد - بنن را بموسی خان و بشیرخان^۱ فولادی دادند و چانپانیر را بعالم خان لودی چنانچه مذکور گشت -

القسم چون اعتمادخان و عمادالملک با اکثر لشکر گنجرات قریب بسی هزار سوار باتش بازی بسیار آمده در ناحیه منجوداباد فرود آمدند - حضرت سید پیغام بایشان فرستادند که آمدن سلطان نه بموجب خواهش اینکس واقع شده - شما خود پیشی سلطان بیائید و از امری که دغدغه بنحاطرش راه یافتن باشد رفع آن نموده ببرید ما درین مضایقه نداریم - ایشان گفتند اگر بموجب خواهش شما نیامده پس سلطان را پیشی ما فرستید ما دانیم و بادشاه ما شما که از مردم آفاقی باشید ببادشاه ما چه کار دارید - ایشان گفتند که ما هوس^۲ و آرزوی^۳ نیابت سلطان نداریم که درین باب بشما مناقشه کنیم - اما بادشاهی که ما و شما^۴ بیعت باو کرده باشیم و او از ملاحظه خطر جان خود انتقال نموده پیشی ما آمده باشد او را خواهی ناخواهی نمی توان پیشی شما فرستاد - شما بیائید و تسلی کرده برید - ایشان بنحاطر دغدغه داشتند که مبادا حاجی خان و شیرخان^۵ فولادی که باهم بی آیند آمده بسید ملحق شوند^۶ توپها که مقابل نهاده بودند سر دادند - آنزمان حضرت سید متوجه جنگاه شدند -

اتفاقا کنار آب سر راه^۷ جری پیشی آمد حضرت سید اطلاق عنان مرکب خود را از پایان ببالای آن فرمودند - جای قلب بود اسپ حضرت سید خود بدشواری بالا رفت عقب بنیره ایشان سید حامد^۸ خرد بودند در سن دوازده سیزده سال سلاح گران دربر

ج ۱ فولادی

ب ۲ نیابت

ب ۳ وزارت

ج ۴ بیعت

ج ۵ فولادی

ج ۶ این زمان کار بدورو دراز خواهد کشید

د ۷ بلندی

ج ۸ اسپ را ندند در آنزمان ایشان در سن

نموده بازه‌وزاد روانه صوب گنجرات شد - رانا راجه چیتور با چهل هزار سوار آمده سر راه او گرفت و طلب چهل من طلا و فیل بهتیم که بهترین فیلان او بود و رنگ^۱ راو پاتر که از جهلم حرم محترم او بود کرد -^۲ چون ایشان زه وزاد همراه داشتند حاجی خان بادای طلا و دادن فیل راضی شده - اما چون اسم حرم در میان آمد بر آشفست خود را بهردن قرار داده و جنگ رستمانه کرد - حق تعالی بآن کثرت جمعیت رانا را مقهور ساخت - حاجی خان مظفر و منصور بگنجرات آمد - اعتماد خان و عمادالملک دانستند که از آمدن حاجی خان سید مبارکی سلطان احمد را طلبیدند - پس تا حاجیخان بسید مبارکی ملحق نشده و لشکر ایشان جمع نه آمده کاری کنیم - آن بود که از احمداباد شب در میان آمده از سید پور مفاصل یکمیدان جنگ فرود آمدند -

انزمان حضرت سید فرمودند که میان منجمو فی الواقع رای شما بر صواب بوده و انجمنان بود که چون بلاد گنجرات مقاسم یافتیم چنانچه ذکر او بالا گذشت شهرپتن و شهر چانپانیر باحصه حضرت سید مقرر شد - پدرم عرض کرد که حضرت از برای سکونت خود یکی ازین دو شهر اختیار کنند - فرمودند چرا - عرض کرد که اگر اخیانا حاکم شهر احمداباد بما متخالف شود و طریق بد خواهی پیشی گیرد ما هم توانم لشکر خود جمع کرد و از عهده او بر آمد نمیدپوره از احمداباد دوازه کروه راهست هرگاه حاکم احمداباد بما در مقام بدی شود شب در میان فی آید جنگی در یکروز این راه طی فی نماید و امراء لشکر ما بعضی در پتن باشند و بعضی در چانپانیر جمع آمدن ایشان مدتی باید - حضرت سید فرمودند که ما بهیچکسی بدنیستم کس بما برای چه بد خواهد بود - والدع عرض کرد که عالم کون و فساد ناگهان چیزی رو میدهد که اصلا پیش از آن و هم هم بانجانب عبور نکرده - اما از بس که آب و هوای سید پوره

الف ۱ و رنگ راو پاتر که از جهلم حرم محترم او بود "نیست"

۲ مظفر خان شروانی که وزیر صاحب اختیار حاجی خان بود قبول نمود و باز رانا گفت که رنگ راو پاتر را نیز بدهند و او معبوده حاجی خان بوده از استماع این مظفر خان بر آشفست خود را بهردن قرار داده

را تشویشی بدنی عارض میشد و غلبه میکرد مثل تب یا اسهال دوست داران ایشان بنیاد گریم و بی طاقتی می نمودند منع میفرمودند و میگفتند من از بزرگان خود بشارت دارم که من مرگ من موصوف شهادت خواهد بود - در خاطر حضار مجلس خطور میکرد که در میان اهل گجرات همیشه مسلمانان همدگر از برای حصول جاه مرادات نفس شوم خود جنگ میکنند^۱ آیا شهادت به حضرت سید چگوته میسر خواهد شد آن بود که حق تعالی از برای اجتماع رتبه بسیادت و شهادت سلطان احمد که بادشاه وقت بود او را از دست ظلم داد خود را به خدمت سید آورد و ظلم از روی تعدی دنبال سلطان آمدند و تا وقت ردو بدل شمشیر از حضرت سید به پیغام صلح در میان بود و ظلم از غرور کثرت لشکر و آلات جنگ مثل توب و تفنگ گوش ناکرده باجنگ اقدام نموده حضرت سید را شهید ساختند و^۲ کرامت^۳ سید دیگر آنکه وقتی که بعزیمت جنگ سوار میشدند دستار از سر خود فرود آورده بر سر بنیره خود اسهم حامد نهادند و فرمودند که امروز روز شهادت ماست دستار بتو ارزانی باشد - سیوم آنکه ایشان را در انطور وقت کیفیت مانع در جای دفن کردند که وصیت ایشان بود و ایشان را خوارق جلیله و کرامات علیم بسیار است این مختصر گنجائی اشتمال تمامی آن ندارد -

منحفی نماند که ایشان دولت دینی و نعمت یقینی از حضرت بدرالمتقیین شمس العارفین حاجی الحرمین الشریفین سید عبدالوهاب^۴ دارند میگویند مدتی در ملازمت حضرت حاجی بودند و فیض از صحبت ایشان می ربودند وقتی در خدمت حاجی بچام کثیر آمده بودند ما حاضر انقدر نبود که بهم ایشان اکتفا کند

ج ۱. اما

ج ۲. در فطن اولی الا لباب ظاهر و باهر است که حضرت سید بچانب پادشاه بودند لشکر غنیم هم باقی بود پس کسی که در دولتخواهی و هوا داری پادشاه از لشکر بغات کشته شود شهید پای است

ج ۳. القصه آنکه

ب ۴. بخاری

داشتند اسپ هم کجیم؟ داشت بالا نتوانست بر آمد قریب بکنار بلندی رسیده بود که پایشی لغزید بیفتاد ایشان نیز از اسپ جدا افتادند مردم عقب فرود آمده در امداد سواری ایشان شدند غلوشد راه تنگ بود مسدود گشت - هیچکس دنبال حضرت سید راه نیافت ایشان دانستند که مردم از عقب بی آیند چند قدم رفته بودند که آنجا بجای جنبی از ملازمان اعتمادخان بطریقی^۱ قراولی ایستاده بودند بشناختند تاخت از هرطرف به نيزه گرفته شهید ساختند - بعد ازان که سید حامد را سوار کرده فوج بالائی بلندی آمد سید را ندید - متفحص شد نیافت - سرسان شد - از دست تن بی سرچم آید و از استین بیدست بچم کشاید مردم متفرق شدند و خدمت سید میران ولد حضرت سید که هراول بودند بر فوج مقابل خود تاخت برداشته پیش انداخته از میان شهر گذرانده باز در جنگگاه آمدند لشکر خود را هزیمت معاینه کردند از آنجا بطرف خانههای خود روان شدند اتفاقاً جائی که نعلی پای حضرت سید افتاده بود آنجا رسیدند - دیدند که سیدی سعد غلام حضرت سید سر مبارکی را برزانوی خود گرفته نشسته است نعلی پای حضرت سید را بر داشته بسقراط پیچیده در جای که الحال قبر ایشان است دفن کرد بسی خود را گرفته بطرف قصبه کرباج هزیمت نمودند -

سلطان احمد بر آمده باجداباد رفت اما مقدمه فوج سلطان که اعظم همایون بود باغیم خود جنگ خوب کرده در میدان افتاد - سیدپوره بتاراج رفت اما قاعده مردم گنجرات این بود باوجود عناد و بدخواهی همدگر باین طور حادثات کسی به بسائی کسی متعرض نمیشد سردار لشکر هزیمت خورده در ده دوازده گروهی رفته و نشست لشکر فتح کرده و هزیمت خورده هر دو در اجداباد بی در آمدند - بعد از چندروز مردم درمیان آمده همدگر را آشتی میدادند باز بعد از چند روز همان آشتی در کاسه بود و نان جنگ و جدل موجود -

منحفی نماید که از وقوع شهادت حضرت سید سم کرامت انحضرت مشهود^۲ خاض و عام گردید یکی انکه هرگاه حضرت سید

چیزی گفت^۱ در دل نه نشست محمود خزانچی را طلبیده پرسیدند که از نقد چیزی در خزان داری گفت امشب چند هزار تنگم از فلان موضع آمده چون بنگاه شده بود بمعرض عرض نرسانیدم فرمودند علت بیدار خواب من همین است زو دیوار - حاضر کرد - همان وقت قسمت فرموده بان خواب استراحت رفتند -

بعد شهادت شعی در واقع^۲ پدرم فرمودند که میان منجهو حق سبحانه و تعالی بنچهار سبب در ولایت درجتم اعلی بمن کرامت فرمودند یکی بسبب - سیادت دوم بسبب شهادت - سیوم بسبب دوام وضو بامسواکی - چهارم بسبب تصدق براه خدای پای برای فتوح بلاد دیگر بفرمان رب العزت هرگاه شهدا متوجه میشوئند مانیز بایشان مرافقت مینمائیم - اما فتح بلاد گنجرات من تنها ما مورم بهر جانب که فتح مقدر است بانجانب امداد می نمایم -

القسم بعد از شهادت حضرت سید اعتمادخان و عمادالملک و سایر لشکر باهداد رفتند - موسی خان فولادی بر آمده به پتن رفت - بعد از چند روز عمادالملک خدمت سید میران را طلبید و مهم سازی جاگیر درمیان آورد - امروز فردا گفته تا دو سه ماه معطل داشت - درین فرصت و رای پتن و مضافاتی که در جاگیر موسی خان و شیرخان مقرر فرموده بودند دیگر هم پرگنات جاگیر حضرت سید مردم عمادالملک و اعتمادخان قابض گشتند - وکلای حضرت میران دایم آمد و رفت پیشی عمادالملک مینمودند روزی خدمت سید میران به پدرم فرمودند که میان منجهو وکلای ما دایم پیشی عمادالملک میروند او بوعده امروز فردا فریفته میدارد امروز شما پیشی عمادالملک بروید تزل او را در یابید که بها در چه مقامست -

پدرم رفت بملکی ملاقات کرد - چندان تعظیم و تکریم نمود که ازوبوی کثرت التواضع من اتفاق بدماغ ادراک پیوست وقت وداع گفت خاطر جمع دارید من امروز باتفاق اعتمادخان جاگیر شما مقرر میسازیم - والد را وداع کرد ایشان برخاستند بهرامخان

ج ۱ در دل سید نمی نشست

ج ۲ با پدرم

خدمت سید فی الحال از خانه و بازار طعام بسیار از هر قسم طلبیدند و باهل^۱ طبخ سپردند حضرت حاجی بمقتضای انکه در خانه هر چه و مهمان هر کم طعام طلبیدند آنقدر طعام کشیده شد که اکتفا کرد - بعد از فراغ مجلس از بکول استفسار فرمودند گفت که چون مهمانان بسیار آمدند سید مبارکی طعام بسیار آورده بما سپرد و چون طعام را تمیز کشیدیم آن طعام را نیز همراه کردیم حضرت حاجی بسیار خوشحال شدند و فرمودند سید مبارکی در رحمت حق باز است بطلب انچه میخواهی - سید عرض کردند که من طاقت آن ندارم در حجره نشینم و خدا^۲ را حاصل کنم خواهشی بنده اینست که سر اسب واصل^۳ حق^۴ شوبم حضرت حاجی فرمودند که سید شما هر دو میطلبید -

بیست

حاجت بکلاه بری داشتنت نیست

درویش صفت باش کلاه^۴ تتری دار

از عنایت باطن آن مرشد بحق حق سبحانه و تعالی روز بروز ترقی دارین نصیب سید گردانیده متعبد بودند همیشه سلاح وضو در برداشتند بعضی اوقات در عارضه اسهال در شجهای زمستان شبی بیست مرتبه و سی مرتبه قضای حاجت واقع میشد و بر هر مرتبه که بروی خاستند وضو با مسواکی کرده دوگانه بشکر وضو او را نموده تکیه میفرمودند و باوجود^۵ احراز تسبیح دنیاداری از اسب وفیل و شتر و خدم و حشم از نقد یکی فلوس شب در خرپنه نمی مانند هم بمصرف صرف میفرمود - از ابویام سماع دارم که شبی بیقراری رو داد هر چند ازین پهلوان بهلو میرفتند خلاف عادت چشم مبارکی گرم خواب نمیشد - گفتند ایا سبب چیست که امشب مرا خواب نمی آید - از حضار هر کسی یکی

-
- ج^۱ مطبخ
ج^۲ "حق" نیست
ب^۳ "را" نیست
ب^۴ ترکی
ج^۵ اصرار

اعتمادخان بموجب وعده پنباج پرگنه بجایگزیر خدمت میان میران
تندخواه نموده - یکی دهولقم و کربنجم و ^۱ بهیول و سرنال و
باراسینول -

^۲ عمادالملک راناخوش آمد باختیارالملک گفت که کربنجم و سرنال
و باراسینول را بشما دادیم و ^۳ بهیول را بتجهوجهارخان حبشی
داد اینها پیش از رسیدن مردم خدمت سید میران رفته برگشت
مذکور را بتصرف خود آوردند - دولقم در تصرف میان ماند - درین
اثناء باز میان عمادالملک و اعتمادخان دانه نزاع روی بسبزی آورد -
بتقریب آنکه سلطان احمد مخفی سازش بعمادالملک نمود -
عمادالملک پسر خود را که چنگرخان باشد از بهروچ بالشرک طلبید
و اعتمادخان تنارخان را از جونم گده طلبیده - چنگرخان آمده در
مسجود اباد فرود آمد و تنارخان در موضع ساندند که برهفت گروهی
احمد اباد واقع است - عمادالملک با اعتمادخان اعلام نمود که برادر زاده
شما چنگرخان آمده ماییشواز میرویم اگر شما هم اورا سرفراز کنید
باتفاق برویم - اعتمادخان گفت که شما راهی شوید ما هم می اثم -
عمادالملک رفت اعتمادخان ملک شرق را فرستاد که پیش از آنکه
چنگرخان در شهر در آید تنارخانرا بیارید ملک شرق پرکهور بهل
جلد سوار شده تاختم بموضع ساندند رسید و تنارخان را پیش
چنگرخان بشهر آورد - بعد ازان عمادالملک چنگرخان را نیز بشهر
آورد - دانه نزاع که سبزی شده بود شاخوبرگی آورد - رفته رفته
کار بجائی رسید که عمادالملک توپهارا بالای بهدر که دربار
بادشاهیست بر آورده بر حویلی اعتمادخان متجرا کرد - اعتمادخان بر
آمده بیرون شهر فرود آمد و از انجا بسرکشیع رفت و از انجا
بموضع تهل ^۴ جهالوره من اعمال پرگنه کری که برده گروهی
احمد اباد واقعست انجا منزل نمود موسیخان و شیرخان و
جاجیخان را از پتن طلبید و فتحخان بلوچ را از رادهنپور

ج ۱ ۲ بهیول
ج ۳ "عمادالملک.....و بارا سینول" نیست
ج ۴ تهل جاپوره - ب بهیول جهالوره

حبشی که وکیل عمادالملکی بود بوالدم خصوصیت داشت عقب
عمادالملکی نشستند بود وقت وداع بدست اشارت طلب کرد
ابوی ام پیش او رفته نشستند چون هجوم مردم بود عمادالملکی
ازین حال مطلع^۱ شد؟ و رو بجانب اهل مجلس کرده گفت که
میان میران از من جاگیر میطلبند من که ایشان را طلبیده ام نه
از برای آنکه میان کنم از برای آن طلبیده ام که ایشان را بابو
سازم یعنی^۲ گدا این حرف از زبان عمادالملکی آمد بر بسمع
والدم رسید بخدمت میران آمده آنچم گذشت بود از اول تا
آخر بیان نمودند - خدمت^۳ میان را ناامیدی مطلق روی داد لشکر
بیپاقت شد از پدرم پرسیدند که چه باید کرد چون اعتمادخان
راندیده ام یکمرتبه او را هم به بینم که درین باب او چه میگوید -

والدم پیش اعتمادخان آمده حقیقت معلوم نمودند اعتمادخان
از تم دل بهحضرت سید مبارکی متخلص بود اما چون سلطان احمد
گریختن پیش حضرت سید رفت ترسید که مبادا از حمایت
حضرت سید سلطان احمد قوت گیرد و این موجب فتنای عمرو
زوال دولت من گردد و عمادالملکی نیز از همین ترس متحیرگی این
سلسله گشت که در سر سید رفته شهید ساختند اما اعتمادخان
بعد و قوع این واقع بغایت متحیر و متردد گشت - چرا که هر
وقت که او را بناصرالملکی یا بعمادالملکی صورت نزاع روی میداد
و مشکل پیش می آمد از حمایت حضرت سید پله مقصود او
رجعائی پیدا میکرد از منازعت هیچکدام مضرتی باو نمی رسید
الحال آن چشم داشت از خدمت میران توقع نموده بوالدم گفت
که نیت عمادالملکی خود بر شما معلوم شد خاطر جمع دارید اگر
عبدالکریم جان در قالب دارد در یک هفته مهم سازی خدمت
^۴ میان بتفصیل میرساند - نام اعتمادخان عبدالکریم بود وقتی که
خود را باد میکرد ذکر باسم فی نموده - والدم آمده حقیقت را
بخدمت میان عرض کرد - و شروع در حصول مهم سازی نمودند

ج ۱ نشد

ج ۲ غلام

ج ۳ میران

ج ۴ سید میران

طلبید فرنگیان کشتی بسیار آورده راه دریا را که آذوق بان راه می آوردند بستند خدواندخان عاجز شد آمده جنگرخان را دید جنگرخان بقصاص پدر او را گشت و قلعہ سورت را بتصرف خود آورد -

^۱ بعد ازان برسر الوغخان و جهوجهارخان حبشی که در بروده بودند لشکر کرد - حبشیان جنگ کرده شکست خوردند - فیل اودی منگل نام که نای بود از الوغخان مع علم و دمام بدست جنگرخان افتاد - بروده مع مضافانش بتصرف خود آورد - سگان را موشوم بالوغخان و جهوجهارخان ساختہ پرچمهای علمهای ایشانرا بگلوی سگان بست - حبشیان پیش اعتمادخان آمدند اعتمادخان از چله ولایت خود بایشان جاگیر داد - بعد از چندگاه برسر جنگرخان لشکر کشید جنگرخان در بهروج متعسّن شد غایت الامر تئارخان غوری درمیان شده التماس نمود که ولایت بروده را جنگرخان میگذارد قرار بصلح داده مراجعت فرمایند - هرچند تئارخان مبالغه کرد اعتمادخان قبول نمود - تئارخان از اعتمادخان رنجیده مخفی بموسیخان و شیرخان نوشت که اگر اعتمادخان بهروج را از جنگرخان گرفت نه شما را در گنجرات میگذارد نه دیگری را اگر توانید فتعخان بلوچ را شکست داد تقصیر نکنید که اعتمادخان باعتماد فتعخان از اجداد خاطر جمع کرده تعدی بر جنگرخان می نماید - هرگاه جنگرخان را زبون ساخت گاو در خرمن شما خواهد بست -

بیست

علاج واقعہ پیش از وقوع باید کرد
دریغ سود ندارد چو رفت کار از دست

الف ^۱ درین حین الفغان فوت کرد حبشیان که عمده ایشان جهوجهارخان باشد پسر الفغان را مخاطب به الفغان ساختہ تبعیت او نمودند چون درین باب باجنگرخان استصواب ناهموده پسر او را بمخاطب مخاطب ساختند جنگرخان را بد آمد -

و لشکر او که در پرکنات بود هم را بجمع کرده باز بنالچیش
باری^۱ نرسنگ پور آمده منزل نمود -

و بهمدالملکی پیغام فرستاد که زود بنجاگیر خود برود و الا هرگاه
تثبیت خصوصیت عاید نشود و آن نیز میسر نخواهد شد عمدالملکی
دید که الحال مقاومت باعتمادخان صرف نمیکنند بر آمده بهروج
رفت سلطان احمد در شهر ماند اعتمادخان نیز در شهر آمد و
چوکی خود را بیاسی داری سلطان احمد فرستاد بی دغدغه اغیار کام
در حکومت نهاد - هم امراء گنجرات و زای عمدالملکی بیعت او
نمودند حاجیخان را نصف پرگنه کری داده نوکر خود ساخت -
موسیخان را رخصت پتن نمود و فتاحخان بلوچ را برادرهن پور
فرستاد - عمدالملکی چندماه در بهروج بوده^۲ برسر خداوندخان که
خسرپوره او باشد و قلع سورت و مضافاتی در تصرف او بود لشکر
کرد و قلع سورت را از خداوندخان طلبید خداوندخان متحصن
شد چندگاه باین طرز گذشت عاقبت الامر چون دید که از امراء
گنجرات هیچکدام کومک او نمیکنند بهمدالملکی طرح آشتی درمیان
انداخت بر قرار آنکه قلع سورت را باو بدهد - عمدالملکی را مهمان
طلبید - او باعتماد خویشی اندرون قلع رفقه مهمان شد آنجا
عمدالملکی را بغدر^۳ کشت - لشکر برگشته به بهروج آمد بعد از سه
چهار ماه چنگزخان ولد عمدالملکی لشکر کرده بر سورت رفت -
خداوندخان متحصن شد - عاقبت الامر چنگزخان ولایت دون و
سجیان که از مضافات گنجرات بود بفرنگیان داد و بکومک خود

ج^۱ نرسنگ

الف^۲ شنید که برادرزاده خداوندخان که حاکم بندر سورت

بوده خبط دماغ پیدا کرده ظلم و تعدی از حد گذراهنده

سکن سورت بهمدالملکی نوشتند که ما از دست تعدی

این بان بارسیده ایم بداد ما برس - عمدالملکی برسر او

لشکر کشید او متحصن شد چندماه بتجنگ و جدل

گذشت از امراء گنجرات هیچکس کومک او نکرد

خداوندخان بهمدالملکی طرح آشتی در میان انداخت -

ب^۳ بتاریخ بیست و هفتم شهر رمضان سنه نهصد و

شست و شش بعد آن لشکر او برگشته -

د^۴ سمان

بدریخانم سلطان فی ایم باعتمادخان جاسوسان خبر برسانند سلطان تنها به بنده خانم وجیرالملک که متصل محلات پادشاه است بیایند تایکدیگر وثوق عهد موکد پایمان کرده در امر معهود شروع نمائیم - اول اعتمادخان را در حجره نشانده در بستند و پیشی در آن برای جلوس سلطان تخت نهادند بعد آن سلطان را طلبیدند سلطان تنها آمده بر تخت نشست ایشان باز همان سخن را درمیان آوردند سلطان از ساده دلی آنچه گفتیم بود باز اعاده کرده - الحکال در وا کرده خود را ظاهر ساخت و گفت که من در حق توچه بدی کرده‌ام که بر قتل من خوض فی نمائی بمجرد دیدن اعتمادخان روح سلطان پرید -

اعتمادخان بغلامان خود اشارت کرد که لت کنند و بعد ازان بکشند همچنان کردند بعد آن فرمودند که ریگی که مابین اب سابه‌ر و محلات پادشاهی واقع است بپرید و آنجا برتائید همچنان کردند - وکان ذلک شب دوشنبه تاریخ پنجم شهر شعبان فی سنه ثمان و ستین و تسعمایه و ^۱ از عبارت مقتول شد بیگناه - سال مذکور نیز مستفاد میگردد - شاعر هندی که بزبان گجراتی تاریخش گفته اینست -

بیست

احد چالی کس بره کس نس جهود اساتیم

بابو پوچه‌هین جی ته‌جی که‌هین دوشنبه رات

معجز تاریخ دوشنبه رات - القصص صباح آن آوازه انداختند که سلطان گریخت تفحص کنید بعد از زمان گفتند که سلطان احد را فداشیان کشتن دردیگ آب سابه‌ر برتافتند - آخر الامر از آنجا برداشته در حظیره سلطان احد بانی اهداباد که در مانکی چوکی واقعست دفن کردند ما احسن ماقیل -

بیست

شکوه تاج سلطانی که بیم جان دران در جست

کلاه دلکشی است اما بترکی سر نمی ارزد ^۱

ج ^۱ "و از عبارت..... القصص" نیست

ج ^۲ اللهم اغفره مع ماکان

چون اشارت از تزارخان و اکثر امرا چنین یافتند بر سر قذحخان بلوچ لشکر کشیده نزدیکی برادرهن پور جنگ کردند - قذحخان شکست خورد در قلعه دهول کوت که در ناحیه رادهنپور واقعست در آمد از استماع این خبر اعتمادخان بهروچ را بحال خود گذاشته باجداباد آمد و در فکر کارسازی سلطان احمد مشغول شد - دید که مردم افاقی بسیار در گنجرات جمع آمده‌اند - سلطان احمد باین مردم میل دارد اگر بر آمده خود را بایشان مربوط میکند آنزمان علاج آن متعذر است و حال آنکه سلطان احمد کم ظرف بود هرگاه شراب می‌نخورد از روی مستی شمشیر کشیده در پنهانی درخت کیلم را می‌زد و میگفت که ازین ضرب سر اعتمادخان را بریدم و بار دیگر درخت کیلم را می‌برید و میگفت که ازین ضرب سر عمادالملک را جدا کردیم همچنین وجیه‌الملک و رضی‌الملک را بقتل آوردیم یک یک را نام می‌گرفت و درخت هاء کیلم را می‌برید -

القصر وجیه‌الملک و رضی‌الملک که هر دو وزیر صاحب مشورت اعتمادخان بودند باعث آن شدند که پیشی از آنکه سلطان احمد مارا بکشد ما سلطان احمد را بکشیم - میگویند که دران ایام سلطان احمد را انقدر دستگاه شده بود که بردو گروهی و سه گروهی شهر بطور خود شکار میرفت و گاهی سوار شده وقت بوقت بتخانم اعتمادخان می‌آمد اعتمادخان ترسان و لرزان استقبال نموده می‌آورده و ملایمت میکرد -

القصر هرچند و وجیه‌الملک و رضی‌الملک بقتل سلطان مبالغه می‌نمودند اعتمادخان دفع الوقت می‌نمود - روزی ایشان پنهانی بسطان احمد پیغام فرستادند که اگر سلطان مارا بوعده وزارت امیدوار سازد ما بقتل^۱ اعتمادخان پردازیم و این خار را ازراه نفوذ امر سلطانی بر آورده در آتشی عدم اندازیم - سلطان از روی نادانی باور کرده ایشان را بوعده وزارت و وکالت استمالت نمود - ایشان این حرف پیشی اعتمادخان نقل کردند اعتمادخان گفت که تامن بگوش خود نشنوم باور نداریم - ایشان گفتند شب درخاتم مابیناید سلطان احمد را هم میطلبیم آنچه مذکور شود بشنوید اعتمادخان قبول کرد - ایشان بسطان گفته فرستادند که اگر ما

بود - بلکه در عین جنگ عطف عنان نموده بهمان راهی که آمده ایم میرویم - جمعیت موسیخان و شیرخان از هزار پانصد سوار متجاوز بنود - و لشکر اعتمادخان از بیست هزار سوار زیاده - اما چون همه بیدل و بدخواه بودند مهم اعتمادخان برهم خورد - وقتی که موسیخان و شیرخان باجنگ برآمدند مقدمه اعتمادخان اهل حبش بودند جنگ مردانه کرده شکست خوردند - از شکست خوردن حبشیان هر فوج هرچاکم بود عطف عنان نموده رو براه نهادند میگویند که چون حاجیخان چهل کرده ایستاده که من در تمام عمر پشت بغنیم نداده ام الحال این کار چون کنیم مظفرخان شروانی که وکیل مطلق او بوده ^۱ جلپوش را گرفته رجعت کرد و گفت که گوشه چادر عورت افغانیم را بدست پاجیان گنجراتیان خواهی داد و حاجیخان لاچار روان شد - میگویند که رانا راجه چیتور دایم دعا میکرد که الهی چون مرا باجنگ حاجیخان شکست دازه حاجیخان را باجنگ دیگری شکست ندهی داد چون این واقع شد شنید تا دو روز طعام نخورد آخر چون تحقیق شد که حاجیخان جنگ ناکرده بنابر مصلحت برگشته از زمان بحال خود آمد -

القصر اعتمادخان دید که هرکس از امرابی جنگ پشت بغنیم دادند خالی از قدر نیست او نیز هزیمت خورده باجداباد آمد بنگاه بیست هزار سوار بدست هزار پانصد سوار افتاد ایشان قوت گرفتند و ^۲ اعتمادخان شکست یافت و کان ذلی فی شهر دی القعد سنه ثمان و ستین و تسعمایه - بعد آن جاگیر حاجیخان را تغییر کرده ^۳ او پیش موسیخان رفت ایشان گفتند که ما دو برادر بودیم حالا سه برادر شدیم ولایت را سه قسم کرده یکی قسم باحاجیخان دادند از آمدن حاجیخان ایشان قوت تمام گرفتند - و اعتمادخان تنارخان را باز از جونم گده طلبید و حبیب نام نویسنده را نواخت و باخطاب اعتبارالملک مخاطب ساخت دولت دو هزار سوار باو ارزانی داشت اما او پیردل بود زیاده از دو هزار سوار نگاه داشت و مردم خوب مردانه را نوکر خود کرد و پیششوائی

ج ^۱ جلوش
ج ^۲ اعتمادخان اینجا آمده حاجی خانرا از نوکری دور کرده
ج ^۳ "و اعتمادخان.....تغییر کرده" نیست

(باب سی و ششم)

¹ ذکر لصب کردن اعتمادخان سلطان مظفر را بر تخت سلطای بعد از قتل سلطان احمد ثانی و لشکر کشیدن بر موسی خان و شیرخان فولادی و نفاق ورزیدن امراء آفاقی و بلادی

متلفظان الفاظ اخبار و متفحصان احوال آثار چنین روایت کنند که در ² شهر شعبان سنه نهصد و شصت و هشت هجری بعد قتل سلطان احمد اعتمادخان سلطان مظفر را بر تخت اجلاسی نمود بعد از چند ماه باجهت انتقام کنشی فتحخان بلوچ که ذکر او بالا گذشت بر موسی خان و شیرخان سواری فرمود اما چون از اعتمادخان بعد وقوع این فعل شنیع جمیع امر اناراضی شدند بهمدگر میگفتند که کسی سلطان احمد را باین طرز کشته او را از کشتن دیگری چه دریغ خواهد بود - اگر موسی خان و شیرخان را زبون ساخت انزمان شروع در اخراج و قتل میان خواهد نمود - پس سعی باید کرد که ایشان بحال خود باشند - که خیریت بندهاء خدا درین است - جمیع امرا وای الغنخان و جهوجهارخان حبشی که یگانه اعتمادخان بودند این قرار بانمود داده همراه اعتمادخان روانه شدند -

چون حوالی شهر پتن رسیدند موسی خان و شیرخان در شهر پتن متحصن شدند - اعتمادخان قبل کرده فرموده تا حصار ³ پتن را بضرب توپها انهدام نمایند - خدمت سید میران و حاجی خان و اختیارالملک حرف صلح درمیان آوردند اعتمادخان قبول نکرد - و هرچند سعی کردند صورت نگرفت - آخر الامر بموسیخان و شیرخان اعلام نمودند که الحال غیر از جنگ چاره دیگر نماده شما دانید و اعتمادخان ماهیچکدام درین معرکه شریکی او نخواهم

ج ¹ ذکر نصب..... "آفاقی و بلادی"

ج ² شهر شعبان

ج ³ "پتن" نیست

اعتمادخان آوردند و صورت واقع را بیان نمودند اعتمادخان گفت که نوکر باید که چنین بکار صاحب آید سروپا داده سرداد -

القصر درین فترات خدمت سید میران نیز از اجداباد درآمده بدهلوقم رفتند و از دهلوقم بدندوکم تشریف بردند - تئارخان رفته در موضع رانپور قرار گرفته بود - خدمت سید میران هم بانجا رفته به تئارخان ملحق شدند و از انجا باتفاق پیش موسیخان رفتند - درین اثنا اعتمادخان باز برسر موسیخان لشکر کرد این مرتبه موسیخان هم از شهرپتن برآمده در ناحیه قصبه تانم که بر نوزده گروهی شهرپتن واقعست جنگ نمود باز اعتمادخان هزیمت یافت در اجداباد آمد^۱ و کان ذلک فی احدی وعشرین شهر ذی الحجه سنه سبع و ستین و تسعمایته موسیخان آمده در قصبه جهوتا نم اعمال پرگنه کری نشست - باز سید میران در میان شده نصف پرگنه کری که تعلق به کاجیخان داشت از اعتمادخان گرفته کاجی داده - موسیخان را از جهوتا نم برگردانیدند تئارخان بسورته رفت و خدمت سید میران را اعتمادخان تسلی نموده طلبیده ایشان بدهلوقم آمده نشستند -

باز بعد از مدت چند اعتمادخان چنگرخان را طلبید و ملایمت بسیار کرد و همراه گرفته برسر موسیخان و شیرخان لشکر کرد درین اثنا میان چنگرخان و الغخان حبشی نزاع واقع شد - به مرتبه که قریب بقتال رسید - چنگرخان دید که هنوز موسیخان و شیرخان بجای خود نشستند لشکر اعتمادخان بما چنین سلوک میکند هرگاه موسیخان و شیرخان بر طرف شوند مارا گی بحال خود میذارند - چنگرخان باموسیخان و شیرخان سازش کرد - درین اثنا موسیخان بیمار شد - اعتمادخان روزی که بموضع دهیوج که برده گروهی پتن واقعست رسید موسیخان فوت کرد - چنگرخان گفت که موسیخان فوت کرده الحال مناسب نیست که ما برسر چاه مصیبت زده برویم - اعتمادخان بقوت چنگرخان رفته بود دید که چنگرخان و شیرخان باهم سازش کردند - بالضرور برگشت و باجداباد آمد چنگرخان بولایت خود رفت و خدمت سید میران به کاجیگر خود تشریف بردند -

ج ۱ و کان ذلک..... "تسعمایته" نیست

اعتمادخان تعلق باو گرفت آخر الامر به تئارخان جهت پیدا کرد و از اعتمادخان منصرف گشت -

القصه اعتمادخان باز شروع در جمعیت نمود باراده انکم انتقام از موسیخان و شیرخان بکشد اما امرا هیچکدام برین اراده او اتفاق نداشتند حتی که تئارخان که خای برکشیده او بود نیز باین راضی نمی شد و مانع فی آمد ازین رهگذر اعتمادخان را به تئارخان نقاری پیدا شد تئارخان رخصت طلبید بهانه آنکه من رفتم لشکر خود را از سورت بیارم اعتمادخان را این معنی بسیار ناخوش آمد اعتبارالملک بجای خود که تئارخان را رخصت باید داد از اینجهت بتخاطر اعتمادخان بدخواهی او مقرر گشت روزی اعتبارالملک رابالائی بالاخانم خود طلبیده گرفت و بکشت و برخانه تئارخان هلان کرد - و برخانه ارایشخان که ^۱ نمیره اعتبارالملک بود نیز امر بتاراج کرد - تئارخان آگاه گشت این قدر فرصت یافت که براسپ پشت برهنه سوار شده از شهر برآید بطرف و بتجانب سر کهیج گریزان شد و ارایشخان از خانه خود برآمده بطرف دهولقم روانه گشت حبشیان دنبال اینها افتادند تئارخان چون بموضع ساند رسید دید که حبشیان از عقب رسیده آمدند سید کبیر وکیل او باسی چهل سوار که به تئارخان همراه بود در قلع موضع ساند آمد و آوازه انداخت که تئارخان درین قلع درآمده و تئارخان را باچهار سوار گفت که حبشیان باین قلع متوج خواهند شد تو برو و خود را بتجای برسان - همپان شد چون حبشیان رسیده آمدند پی رسیدند تئارخان کجا رفت مردم ید گفتند که درین قلع درآمده اینها قلع را گرد کرده ایستادند باعتمادخان کسی فرستادند که تئارخان را در قلع موضع ساند در آوردیم دستگیر کرده فی آریم قلع را قبل کرده شروع در جنگ و جدل نمودند سید کبیر تانماز شام جنگ کرد چون دید که لشکر بسیار آمد و تانماز هم خود را بتجائی رسانده باشد گفته فرستادند که شما قصد برای خاطر تئارخان میکنید تئارخان اینجا نیست من که سید کبیرم اینجا هستم اگر بگوئید شما را آمده به بینم انها گفتند بیائید سید کبیر آمده دید اینها سید کبیر را همراه کرده پیشی

د ^۱ نمیره ج یزنم تئارخان

سلیمان افغان که حاکم ولایت بنگال بود از لشکر اعتمادخان کسی نماند - عقب ایشان یکی گوشه میدان -

اختیارالملک با دو هزار سوار دست بچنگ ناکرده نیز ایستاده بود چون بندگان سید حامد فتح کرده با معدودی بالای بلندی که در میدان واقع شده بود ایستادند لشکر ایشان نیز پی او لجه منتشر شد درین اثنا یکی فوج اهل حبش قریب پانصد سوار و یکی فیل از مقابل پیدا شد آهسته آهسته متوجه بجانب سید گشت پرسیدند که آیا این فوج از که باشد بعضی گفتند که الوغخان حبشی است که دنبال لشکر چنگرخان رفته بود مراجعت نموده فی آید چون شب قریب رسیده بود لشکر پراکنده هم از هر طرف آمده باین فوج ملحق میشد در یکی زمان قریب دو هزار سوار درین فوج جمع شد بندگان سید حامد به پدرم فرمودند که میان منجه و بروید ^۱ بوالغخان بعد از مبارکی فتح بگوئید که شما هم آمده درین میدان بایستید تا لشکر پراکنده جمع شود والدیم تاختر خود را باین فوج رسانید پرسید که این فوج از کیست گفتند از الغخان - بغیل بان گفت که مارا راه بده که بخان مبارکی فتح گویم فیلان بغیل اشارت کرد فیل خرطوم خود را بجانب والدیم انداخت والدیم میخو است که باو مناقشه کند درین اثنا پسر چهره روفی غلام حضرت سید مبارکی که بعد از شهادت ایشان پیشی چنگرخان رفته نوکر شده بود والدیم را بشناخت و دست بر زانوی والدیم زد گفت که شما درین فوج جکار دارید ^۲ این فوج از ^۳ بجلی خان است و بجلی خان از چنگرخان بود بچهرم خود گفته است که هر کس که از شما به پرسد که این فوج از کیست بگوئید که از الغخان است تا از هر طرف مردم آمده ملحق شوند و این فوج عظمت پیدا کند شما خود را بگوشه کشید ابوی ام جلیو کشیده ازان فوج بر آمده حقیقت را به بندگان سید حامد معلوم نمود خدمت سید اختیارالملک گفته فرستادند که این فوج که فی آید

ج ^۱ به الغخان

ج ^۲ پدرم گفت خواهیم از جانب سید حامد بخان مبارکی فتح بدهم این فوج از الغخان نیست

ذ ^۳ تاجلی خان

چندگاه برین نسق گذشت که مرزا ابراهیم حسین و مرزا
 محمدحسین که از لبایر سلطان حسین بایقره بادشاه خراسان که در
 خدمت بادشاه جمجاه کیوان رفعت مشتری بهجت جلال الدین
 اکبرشاه بودند طریق بغی اختیار نموده و از آنجاذب برآمده پیش
 چنگرخان آمدند - و مرزا شرف الدین حسین از لبایر حضرت
 خواجه احرار که پیش ازین چندگاه از خدمت بادشاه جمجاه جدا
 شده بهکجرات پیش موسیخان و شیرخان آمده بود چون لشکر
 ایشان تمام افغان بود طور ایشان موافق طبع مرزا نیفتاد -
 از آنجا انتقال نموده چندگاه در دهولقم مصاحب بصحبت سیدمیران
 بوده - آخر الامر چنگرخان طلبید مرزا نیز پیش چنگرخان رفته -
 چون این نوع مردم پیش چنگرخان جمع آمدند چنگرخان و
 شیرخان اتفاق نموده قرار برین دادند که اعتمادخان را از میان
 بر داریم - از سابهیر این طرف ولایت تعلق باچنگرخان داشته باشد
 و آن طرف بشیرخان - بموجب قرار مذکور از طرف پتن به
 طرف اهداباد متوجه شد و چنگرخان از بهروچ خدمت سیدمیران
 پیش شیرخان رفتند و ولد عزیز ایشان ^۱ بندگی سید ^۲ حامد
 پیش چنگرخان تا ایشان را ازین خروج مانع آیند - شیرخان
 خود بموجب فرموده خدمت سیدمیران در نواحی قصه کری
 که بیست گروهی اهداباد واقعست توقف کرد - اما چنگرخان
 بی معایب در آمده آمد اعتمادخان باخدمت سیدمیران و سید
 حامد قریب بهچوبهار کهاری که برینج گروهی اهداباد واقعست
 برآمده جنگ کرد چون در محلی مذکور جنگل زقوم بسیار بود هر فوج
 بامقابل فوج باجنگ در افتاد که فوج دیگر بر فتاح و هزیمت او مطلع
 نشد از جانب چنگرخان فوجی مقابل اعتمادخان بود اعتمادخان
 را شکست داد و بندگی سید حامد را که مقابل با چنگرخان افتاد
 چنگرخان از پیش ایشان هزیمت یافت چنانچه فرار نموده تا به
 ماحوداباد که از جنگگاه هفت کروه راه بود آنجا رفت لشکر چنگرخان
 با چنگرخان فرار نمود و لشکر اعتمادخان با اعتمادخان در میدان
 غیر از سیدمیران و سید حامد و چنید ^۱ کرانی برادر ^۲ زاده

الف ۱ "بندگی" - نیست

ذ ۲ شیرخان و چنگرخان

عبداللہ خان داد وزیر او سوچہ نام بقال بود عرض کرد کہ ^۱خانم یکمرتبہ شما اموال و اشیاء آن جہازات را بنظر خودی در آورید تا خدمت من متجرا میشد گفت مافرض کردیم کہ این ہردو جہاز یک جنس اشرفی پر آمدہ اند ازین زیادہ نخواہد بود ہمین کہ بوقت رسیدند خدمت شما متجراست و جوان خوش معاورہ بود شوکت و صلایت غریبی داشت عدل و داد را شعار خود ساختہ بود بنوعی کہ ہیچکس در زمان دولت او مجال تعدی نداشت -

روزی مغلی از مقربان مرزا شرف الدین دختریکی از ازال را کشیدہ بود او آمدہ فریاد کرد خان چاؤشان فرستاد تا او را گرفتہ آوردند فرمود برید بردار کشید مرزا شرف الدین برخاست و شفاعت نمود گفت مرزا قرینہ شما چند کس اینجا هستند و ہرکدام لشکر مغل دارند امروز سپاہی شما این کار کرد و من برای خاطر شما در گذرم فردا سپاہی دیگری این کار میکنند باز بنخاطر او نیز مراقب باید گذشت پس بربندهای خدا مشکل میشود غیر این ہرچہ فرمایند بہچشم قبول داریم اما درین باب مرا معذور دارید همان زمان مغل را بردہ بردار کشیدند بعد ازان ہیچ یکی از لشکریان او اقدام بر بیدادی نمود و فقیر بہچشم خود مشاہدہ کردہ کہ لشکر چنگزخان بالای ^۲تلا و کانگریہ فرود آمدہ بود آمدہ بود اطرف جوائب او زمین مزروع بودہ بعضی جاہایش اسپان را سپاہیان بستہ بود تا یازدہ روز لشکر آنجا داشت اما حدکسی نبود کہ یک برگی جو از کشتزار مزارع بردارد و پیش اسپ خود اندازد زد و در اندکی مدت جمعیت بہم رساند و قوت پیدا کرد شیرخان از بر آوردن اعتمادخان پشیمان شد -

القسم چون حکومت اجداد بر چنگزخان قرار گرفت بخود بدہولتہ رفتہ خدمت سید میران و سید حامد را بہ تعظیم و تکریم تمام باجداد آورد و دران زمان چندی از مقربان حضرت سید مبارکی کہ بخدمت سید میران بودند بخان ملاقات نمودند اما پدرم بواسطہ خصوصیتی کہ باعثادخان داشت بہچنگزخان ملاقات نکرد و این خصوصیت پدرم باعثادخان معلوم جمیع امراء گنجرات

۱ خان جیو

۲ حوض کانگریہ

از بچلیستان است اگر شما باتفاق اقدام نمایند انشاء الله تعالی فتح میکنم این منافق بزبان باغتمادخان یار بود و بدل با چنگرخان دوستدار و باحضرت سادات مذکور^۱ را از اهل نغار جواب داد که این فوج از بچلیستان نیست چنگرخان بذات خود درین فوج هست و لشکر مایتم شکست خورده الحال در ما این قدرت نیست که توأم با چنگرخان جنگ کرد هر چند سید حامد مبالغه نمودند فایده نکرد دوستداران ایشان چون دیدند که کار از دست رفت جلیو ایشان را گرفته باز گردانیده راهی شدند قضیه قتل منعکس گشت اعتمادخان باسلطان مظفر گریخته بقصبه موراسه رفت و چنگرخان صباح آن بشهر اهداباد درآمد^۲ تمام ولایت این روی آب سایر بتصرف خود در آورد -

باز بهادر افغان که چندگاه بادشاه ولایت مالوه بود و افواج اکبرشاهی او را ازان دیار شکست داده اخراج نموده بودند او نیز آمده نوکر چنگرخان شد و^۳ جنیدکرانی نیز بنوکری چنگرخان قرارداده - چنگرخان برمسند سلطان معجود نشستم شروع در کامرانی نموده داد و دهش پیش گرفت - اگرچه او غلام زاده سلطان معجود بوده اما شان بادشاهی داشت و دل دریا صفت که اهل گجرات را یاد از زمان سلطان بهادر میداد روزی که عبداللهخان اوزبکی از ولایت مالوه بتقریب ایلغاری که بادشاه جمجاه اکبرشاه برسر او نموده بودند فرار نموده پیش او آمد همان روز دو جهاز از سفر بندر جده آمده بودند - هر دو را مهمانی گویا به

ج ۱ دشمن جانی جواب داد

الف ۲ درین اثنا شیرخان از کری آمده بحوالی اهداباد آن روی آب سایر فرود آمد چنگرخان رفت ملاقات کرد و قرار دادند که ولایت آن روی آب سایر بموجب قرارداد سابق تعلق بشیرخان گرفت و ولایت این روی آب با چنگرخان و بعد آن شیرخان مراجعت نموده بکری رفت اقامت نمود و چنگرخان به اهداباد متمکن شد القصه - و چند افغان کرانی نیز ج

ج ۳ جنیدکرانی برادرزاده سلیمان کرانی که حاکم بنگاله بود نیز خود را بنوکری چنگرخان قرار داد

بیت

هر انشی کان بیفروزدیب سیم
خلیلان را بود باغ براهیم

اهلیت داشت ازین نقل بسیار ماحظوظ شد و بتکرار بیت
تکلف کرد صحبت خوب بر آمد -

القصر همدربین ایام میران مسجدشاه ابن مبارکشاه آسیری
جمعیت کرده برسر اجداباد آمد چنگرخان دید که جهت زوردارد
بندگی سید حامد ابن سیدمیران را پیشی اعتمادخان فرستاد و
گفت که گستاخی گذشتہ را در معرض عفو داشتہ قدم رنجم
فرمایند که جا و مقام ایشان تعلق یایشان دارد الحال غنیم افاقی
در ولایت مادر آمده با اتفاق همدگر دفع آن نمودن لازم است درین
اثنایا میران مسجدشاه نیز سید زین الدین را که وزیر او بود پیشی
اعتمادخان فرستاده طلب نمود و گفت که من درین دیار بکومک
شما آمدهام بیائید تا باتفاق دفع چنگرخان نموده شما را نصب
کرده مراجعت خواهم فرمود اعتمادخان متردد شد که آیا بکدام جانب
برود از موراسه کوچ کرده بمسجوداباد آمد بسیدزین الدین میگفت
که بنابر طلب شما میرویم و بتخدمت سیدحامد میگفت که
ساختن شما ^۱ راهی شدهام تا معموراباد که راه مشترکی بود آمده
ایستاد درین اثنایا مسجدشاه از بروده کوچ کرده از آب مهندری
گذشتہ کوچ بکوچ متواتر در ناحیه موضع جیتل پور که برشش کروهی
از اجداباد واقعست آمده ماخیم شد و آن ایام اکثر لشکر شیرخان
همراه پسرش مسجدخان در پرگنه ^۲ بیرم گام و کری بوده شیرخان
بطلب پسر مذکور شتر سواران جلد فرستاد ^۳ و از روی فریب
بمیران مسجدشاه پیغام ارسال نمود که تشریف آوردن شما مبارکست
ما هم خواهان مقدم شریف بودیم اما دو روز درجائی که هستند
همانجا توقف فرمایند تا ساعت خوب اختیار نموده بتخدمت رسیده

الف ^۱ راضیج ^۲ بیرم گانونج ^۳ و آوردی خود قریب به میران مسجدشاه ساخت تا
بمیران مذکور پیغام

بود بهمین واسطه همراه خدمت سیدمیران باجداد هم نرفت چون چندگاه برین گذشت روزی شینخ یوسف برادر کلان فقیر که مردی فضیلت شعار و فصاحت اثار بود در خدمت سید حامد بدیدن چنگرخان رفت و ملاقات نمود خان خوشحال شد بعد ازان پرسید که میان منجهو رانمی بینم برادرم گفت بیمار است از روی مطایم گفت که شاید آب پال اثر کرده باشد یعنی انچهتی که پدر شما باعتمادخان دارد ظاهر است که باعتمادخان در کوهستان پال رفته باشد که اعتمادخان بانجانان رفته بود و این در گجرات مشهور است که آب پال مضر است بلکه ضرب المثل شده که هر که را لغر و زردی بینند میگویند مگر آب پال نخورده برادرم گفت همراه اعتمادخان بتقریب همین که تشویش داشت نرفته ازین جهت من رفته بودم چون این نوع سختنان مذکور شد خدمت سیدمیران فرمودند که میان منجهو وقت اقتضا ملاقات چنگرخان میکند باید دید - روزی والد همراهم خدمت سیدمیران رفتم ملاقات نمود تعظیم و تکریم بسیار کرد و پهلوی خود جاداد و در پوشش احوال گری بسیار کرد بعد از آنکه طعام کشیدند و اچار هر قسم پیش آوردند رضی الملک که ذکر او بالا گذشت قریت چنگرخان نشسته بود آهسته باچنگرخان گفت که خانجیو میان منجهو باچار میل بسیار دارند و حال آنکه پدرم از ترشی پرهیز تمام داشت بمرتب که در دیگی که طعام ترشی دار فی پختند بان دیگ اگر طعام بی ترشی فی پختند ایشان نمیخورند تقریب مخالفت مزاجی که با ترشی داشتم -

القصر بنابر گفته رضی الملک چنگرخان اچار خوب را بدست خود انتخاب کرده به پدرم میداد و میگفت که این لذت خوب دارد پدرم از دست چنگرخان گرفته تناول میکرد چون چند مرتبه چنین واقع شد رضی الملک گفت خانجیو این پرهیز را میان منجهو شاید بعد از سی یاچهل سال شکسته باشند چنگرخان بوالدم اعذار نمود و برضی الملک گفت که منی هرگاه چنین بود شما چرا بر عکس گفتید پدرم گفت که خانجیو کار و پیشه منی همین است^۱ آیا این ترشی بما نفع میکند نه ضرر بمقتضای آنکه -

منظومه

دودام چون یافت مقدار خویش
فراهم نشیند پس کار خویش

هم جا نور چون بود بیغمی
بفتند نکوشد مگر آدی

که چون توش کم شد ملولی کند
اگر پر شود بوالفضولی کند

القسم شیرخان نیز این معنی را در یافته متفکر و متامل شد
درین اثنا بجلیلیخان حبشی خواجہ سرا کہ غلام والدہ چنگزخان
بود پدر چنگزخان او را تربیت کرده در قطار امرا داخل کرده بود
چنانچه ذکر او بالا گذشت اقدام بر حرام نمکی نمود بتقریب آنکه
روز فتح چنگزخان بندر کنبایت را^۱ باو داده بود چون والدہ اش از
بہر وچ آمد کنبایت را ازو گرفتہ بوالدہ داد اینمعنی باو ناخوش
آمد - مشخص است کہ ہر حیوانی را کہ خصی میکنند شرارت
و سرکشی از و بر طرف میشود بر خلاف آدی کہ چون او را خصی
کنند شرارت و سرکشی کہ درنہاد اوست زیادہ میشود بلکہ از
و قوع صفرین یکی بصد میرسید -

القسم بجلیلیخان با الغنخان و جہوجہارخان گفت در شما
اصلا غیرت نمی بینم چنگزخان سگان را بنام شما را موسوم کردہ
و علمہای شما را بگلوی آنها بستہ و آن خود گذشتہ الحال در
سدد کشتن شما است اگر پیشی^۱ ازان او را کشتید خلاص
گشتید و الا عنقریب رخت ازین عالم برہستید خبر شرطست -
از استماع این خبر الغنخان و جہوجہارخان عزم جزم کردند کہ
پیشی ازانکہ مارا بکشد ما این را بکشم و حال آنکہ مقولہ بجلیلیخان
در خیال چنگزخان نبود اینمقدار اظهار خصوصیت و مہبت
میکند کہ فوق آن متصور نباشد فیل الغنخان اُدی منگل نام کہ
در جنگ بروہ ازو گرفتہ بود آن فیل را بالغنخان داد و جاگیر

ج^۱ از وقوع واقعہ علاج کردید جان بسلامت بردید و اگر
او را بر شما فرصت یافت پس نام و نشان شما را در
جہان ناخواہد گذاشت خبر شرط است از استماع این

شود معجدهشاه بسنخندان چرب شیرخان گول شده ایستاده روز دیگر معجدهخان بالشکر بسیار از افغان آمده بشیرخان ملحق شد چنگرخان از اجداباد برآمده برسر معجدهشاه رفت خود از آوردی معجدهشاه دو گروه راه بایستاد و چاه مغل را همراه مرزا شرف‌الدین حسینی تعیین کرد که بتجنگ تیر لشکر معجدهشاه را بمایند مرزا رفته بنیاد تیر جنگی کرد از صبح تا نماز شام تمام لشکر میران معجدهشاه را نماند که از اسپ فرود آیند از مشاهده این حال میران معجدهشاه خبر بلدشکر خود ناکرده شب باتنی چند از خاصان رو بفرار نهاد صبح این خبر اشتها یافت چاه مغل تعاقب نمودند از لشکریان چنگرخان که در ولایت بروده و بهروچ بودند هرکس را بهر وقت بهر جاکم خبر رسید دنبال کرد فیل و شتر و اسپ زبون و خزانه که همراه معجدهشاه و لشکریان او بود هم بدست لشکر چنگرخان و راجپوت و کولی افتاد و از مردم خوب معجدهشاه بعضی کشته شدند و بعضی در بند افتادند -

این خبر در مقام معموراباد با اعتمادخان رسید اعتمادخان باسلطان مظفر از همانجا برگشته بموراسم رفت و آنجا هم نتوانست بود از سرحد گجرات برآمده بدونگرپور رفت چنگرخان مظفر و منصور در اجداباد نشست شیرخان بقصد کری رفته قرار گرفت اختیارالملکی که در معموراباد بود ولایتش را مسلم داشت چنگرخان پیشی خود طلبید و الغخان و جهوجهارخان حبشی که همراه اعتمادخان بودند ولایت ایشان را بایشان تفویض نموده پیش چنگرخان آمدند چنگرخان هریکی را پیشواز رفته باعزاز تمام آورد و دلاسا نمود و رای اعتمادخان دیگرهم امراء نای آمده چنگرخان را دیدند و اطاعت و انقیاد او نمودند کار چنگرخان بلندی گرفت مثل مرزا ابراهیم حسین و معجده حسین مرزا و باز بهادر سور جنید کرانی که هریکی دغدغه بادشاهی در سر داشتند بنوکری او منسوب گشتند و امراء اعتمادخانی نیز آمده باو گردیدند و ملکی گجرات از اب سابهرا تا بسرحد ولایت سلطان پور و ندربار در حوزه تصرف او درآمد الحال دغدغه استصیال شیرخان بخاطرش راه یافت ما احسن ما قیل -

اگر خورشید یکساعت بلند است
 زمانی دیگر از پستی نژند است
 دگر سیارگان هم زین شمارند
 که گم زیر و گهی بالا بکارند
 چون این گردش هم بالا و زیرست
 گر آید زیر بالائی نه دیراست
 مکن تکیم بصدرو مسند و باغت
 خسی است این چلم چون بادی وزد سخت

القصم بعد و قوع این واقع الغنخان و جهوجهارخان قابض
 اجداباد شدند و شیرخان فولادی که در کری بود آمد آن روی آب
 سابهر فرود آمد بالغنخان و جهوجهارخان پیغام فرستاد که شما
 شهر اجداباد را بما دهید ولایت را بشما تفویض میکنم ایشان
 گفتند که قبول داریم بالفعل قلعه محلات بادشاهی که آن را
 بهدر گویند بمردم شیرخان سپردند و قرار دادند که قلعه شهر
 هم میدهیم - اما چون بعضی مردم افغان که در شهر در آمدند
 و بنیاد تعدی و ظلم نمودند حبشیان گفتند که ما باین مردم
 نمی توانیم ساخت اعتمادخان نوشتند که زود بیایید اعتمادخان
 و سلطان مظفر از دونگریور ایلغار کرده بشهر آمدند آن زمان
 دروازه را بسته بنیاد جنگ توب و تفنگ شروع کردند مردم
 شیرخان که در قلعه بهدر بادشاهی بودند آنها را بر آوردند آخر الامر
 خدمت میران درمیان ایشان صلح دادند بقرار آنکه چنانچه
 قسمت ولایت بچنگرخان و شیرخان قرار یافته بود که آن روی
 آب تعلق بشیرخان داشته باشد و این روی آب بچنگرخان
 بهمان قرار اتفاق صلح افتاد - بشیرخان مراجعت نموده برگشت
 بکری رفت و خدمت سید میران بدهولقه - اعتمادخان باحبشیان
 و اختیارالملکی در شهر ماند -

اما حبشیان سرزور شدند از پوره های شهر اجداباد هرپوره که
 حاصل دار دیدند خود قبض کردند و از برگنات اعتمادخان هر
 دیهی که قریب برگنات خود دیدند بتصرف خویش آوردند و
 اعتمادخان را در ته نظر نمی آوردند و میگفتند که ^۱ ما را باز در

ایشان آنچه بود هم را مسلم داشت و روزی نیست که یک چیز قیمتی خواه اسب خواه شمشیر خواه کمر بایشان نمی بخشید و بهائی و برادر گفته حرف میزدند و اینها برکشتن او قابو می پالیدند -

اتفاقاً روزی پیک هر دو امیر بالشکر خود بخانه چنگرخان آمدند و گفتند که خان جیو امروز هواش چوگان بازیست گفت چه مانع است اسب طلبید و بی تکلف سوار شد در آنوقت از سپاهی معنی کم کسی حاضر بود هم چوکی شب گذرانده صبح بقضای حاجت و استعداد نماز بخانهای خود رفته بودند دست راست الغنغان میرفت و دست چپ جهوجهارخان و در میان چنگرخان باین طرز روان شدند و چهل و پنجاه چاوش در جلیو چنگرخان میرفت و لشکر حبشیان بجای^۱ قور در عقب فوج بستم می آمد از مسجد فرحت الملک که^۲ در میان ترپولیم و بهدر واقعست چند قدم راه پیش رفته بود که الغنغان و جهوجهارخان بهممدگر اشارت کردند الغنغان گفت که خانجیو این است^۳ عربی که من سوارم حالا از جهاز فرود آمده است بسیار پایدار است به بینید الغنغان اسب مهمیز کرد چنگرخان متوجه باسپ شد درین حین جهوجهارخان شمشیر کشیده بر چنگرخان انداخت که تمام چایل فرود آورد از اسب افتاد و همان لحظه جان داد^۴ و کان ذلک فی ستمست و سبعین و تسعمایه حبشیان برگشته بر دیره چنگرخان رفته از اسب و فیل و غیره آنچه در بساط او بالفعل حاضر بود هم را بتصرف خود آوردند - لشکریان چنگرخان از مرزبان و غیره هرکس هر جا که بود سوار شده بطرف بروه روان شد سبحان الله آن آفتاب دولت چنگرخان را در یک لحظه غروب یافت و مرکب سلطنتش بجانب عدم عنان تافت -

ابیات

بسی دیدم درین گردنده دولا

ندیدم هیچ دورش بر یکی آب

-
د	^۱ قور
ج	^۲ "که در میان واقعست" نیست
د	^۳ عراقی
ج	^۴ "و کان ذلک تسعمایه" نیست

منحیم گشت باز بازار جنگ و جدل گرم شد و کان ذلک فی سنه ثمانین و تسعمایه و همدین سال السادات منبع البرکات خدمت سید میران ازین دار فانی بمقام جاودانی رحلت فرمودند تا ذات خاتجسته صفات ایشان در صدر حیات بود هرکسی از امرا که تعدی میکرد ایشان مانع فی آمدند و اگر منع زبانی باو کارگر نمی شد طرف مظلوم گرفته باظالم جنگ و جدل فی نمودند بهر حال دفع شرارت میفرمودند چون ایشان در پیشی پرده اجل نشستند کار از منع گذشت آتشی شرارت امراء گجرات بهر تبه بلندی گرفت که هم ایشان دران سوختند -

و آنچنان بود که چون شیرخان قریت به بیست هزار سوار افغان آمده اجداباد را قبل کرد و متصدی آن شد که اعتمادخان را از شهر اخراج نموده بتصرف خود آورد و الغاخان حبشی جهت نزاعی که اورا ^۱ باجهورخان حبشی بجهت قسمت اموال و اشیاء چنگرخان که بدست جهوجهارخان افتاده بود واقع شده ازو رنجیده از شهر بر آمده بشیرخان ملحق شد و خدمت سید حامد نیز باشیرخان پیوستند سلطان مظفر دید که پله شیرخان گران است خود نیز از شهر بر آمده پیشی شیرخان رفت شیرخان ایشان را بر تخت اجلاس نموده خود چوب در دست گرفته ایستاده تمام امرا را طلبید کورنش داد سلطان دانست که حال همچنان خواهد بود اما امراء متغلب افغان انچنان در هوای جاه و جلال خودی مبتلا بودند که اطاعت بادشاهی از ایشان بعید بود تا یکروز این سلسله برپا بود روز ذکر سلطان مظفر باز درپس سراپرده مثل اهل اعتکاف نشست -

القسم اعتمادخان دید که سلطان مظفرهم بر آمده پیشی شیرخان رفت وجیم الملکی را بطلب مرزا محمدحسین که در بروده بود فرستاد و قرار داد که پانصد اشرفی هر روز از روزی که مرزا از بروده متوجه اجداباد شود میرسانده باشد و بعد دفع لشکر افغانان زمام حکومت اجداباد را بهمرزا سپارد و دران ایام مرزا ابراهیم حسین که در بهروچ بود باو نیز نوشت که افغانان زور آورده اند میخواهند که اجداباد را از من بگیرند سلطان مظفرهم

اهداباد آوردیم والا اهداباد را در خواب هم نمی دیدی اعتمادخان چون دید که کار از دست رفت صحبت اینناچنین است خود را بالای بالاخان خویشی گرفت و ترکی ملاقات امرا و سپاهی کرد چند مرتبه الغان و جهو چهارخان و اختیارالملک بر دربار مشارالیه رفتند خواهان ملاقات شدند گفتند فرستاد که ما خود را از دنیاداری عزل کرده گوشه بالاخان گرفته ایم حکومت اهداباد تعلق بشما دارد شما دانید^۱ و ملک اگر گذارید درین بالاخان نشستیم باشیم والا باز از جایی که آمده بودیم اینجا برویم -

اعتمادخان خود را باین وضع قرار داد شیرخان رفتن بکری نشست مرزا ابراهیم حسین و متحد حسین و شاه میرزا که از اهداباد بر آمده رفتند تمام ولایت چنگرخان را در تصرف خود آوردند بقلعه بهروج چسپیدند و رستمخان رومی یزنه؟ چنگرخان در قلعه متحصن شد و جنگهای رستمخان میکرد تا یکسال باین نسق قلعه داری نمود و از اعتمادخان و شیرخان کومک طلبید هرچند بایشان نوشت هیچکدام کومک نکرد و چون از کومک ایشان مایوس شد بمیرزایان صلح کرد و قلعه بهروج را بایشان داد و خود تابع ایشان شد قلعه سورت نیز بدست ایشان افتاد ابراهیم مرزا در بهروج نشستند و متحد حسین مرزا در بروده و شاه مرزا در چانپانیر تمام ولایت آن روی آب مهندری را تاسرحد ولایت سلطان پور و ندر بار مرزایان همدگر قسمت کرده گرفتند - و این هم ولایت را به پانصد سوار مغل جاگیر کردند هریک را سی هزار یاچهل هزار مسمودی چنگزی جاگیر دادند و چندی بودند که یکریک چنگزی علوفه یکذات ایشان بوده و هفتاد هزار و شصت هزار چنگزی که^۲ برای یکذات میدادند ازین قبیل علوفه داد بسیار کس بودند -

قریب پنجهار سال باین طرز گذشت باز آتشی فتنه از نهاد شیرخان سرزد بطمع تسخیر شهر اهداباد از مقام کبری لشکر کرده در ناحیت باری^۳ نرسنگپور که متصل شهر اهداباد واقعست

الف^۱ ملک و ولایت

ج^۲ "که برای یکذات.....علوفه دار" نیست

د^۳ نرسنگپور - ج برسنگپور

اورا باخطاب موافراالملکی مخاطب ساختم بود باسم هزار سوار از پتن خزانم گرفته آید امروز در ^۱ حاج پور که برده گروهی اجداد واقع است منزل خواهد گرفت و مدار ایشان بر غفلت است میدانند که لشکر اجداد را قبل دارد کسی که از شهر بر آید کیست مرزا گفت وقت شلاق خوردن غنیم همین است باعث اداخان اتفاق ایمنی نموده پسر اختیارالملکی زین خان نام را با هزار سوار همراه گرفته باسیصد مغل خود نصف شب گذشته بود که از دروازه بر آمده بر سر او ایلغار کرد بوقت صبح در محلی رسید که غنیم کوچ کرده و بنگاهش روان شده اکثر مردم در بنگاه در آمده راه گرفته راهی شدند که آوازه مقدم مرزا ابراهیم بگوش اهل لشکر او رسید بی آنکه باجنگ ایستند رو بگریز نهادند ابراهیم خان نام افغانی که مردی بشرم بود او بجماع خویش پای ستون کرده ایستاده جنگ کرده کشته شد مرزا خزانم راوفیل و غیره آنچه بدستش در آمد گرفته برایی که آمده بود او را مانده دو گروه بالا دست راه گرفته متوجه اجداد شد صبح بعد از چهار گهری روز بر آمدن خبر بشیرخان که شب مرزا ابراهیم بر سر موافراالملکی رفته است شیرخان خود بر آمده دویده تا آن وقت که شیرخان بمنزل نزول او برسد مرزا سالم و غانم بمنزل خود آمده نشست و آن صد سوار به نوبت خویش باز آمده در میان معهود ایستادند از مشاهده این حال حال شیرخان و لشکرش متغیر شد ^۲ اگرچه مرزا این نوع جان بازیها میکرد و دلاوریها می نمود اما همگی قصدش این بود که یک مرتبه کاری کنید که موجب شکست سید حامد گردد چرا که پیش ازین بدو مرتبه مرزا باعرب سید انهرام یافته بود چنانچه ذکر او بالا گذشت -

بنابران هم سعی آن بود که انتقام آن بانجام رساند درینولا که مقابل بشیرخان واقع شد خدمت سید نیز از جمله مدد و معاون شیرخان بودند و خود در لشکر قیام داشتند زه و زاد ایشان در دوهلق بود و دولقم اگرچه بیکنجانب عقب روی اردوی شیرخان بود و از او دو تا دولقم ده گروه راه مسافت داشت برطرف جنوب -

الف ج ^۱ حاجی پور
ج ^۲ "اگرچه مرزا این نوع..... افتاد و جان داد" نیست

پیش ایشان رفتیم شاهزاده اید بیایید و دفع این لشکر نمائید تا امر حکومت اجداباد تفویض بشما نمایم تا آنزمان پانصد اشرفی هر روز برای خرج روزمره شما میفرستیم و جواهر چند شوغات گویا نیز مصکوب و جیهالملک برای مرزا فرستاد -

و همدین باب عریض بهحضرت بادشاه جمجاه اکبرشاه ارسال داشت که افغانان اجداباد را قبل داشته انچهان تنگ آوردهاند که عنقریب از من بستانند اکبر بادشاه بسرعت تشریف آرند تعلق به بادشاه دارد الا برغم افغانان اجداباد را بمزرایان میدهم -

الفصل مرزا متحدهحسین در آمدن تعطیل نمود مرزا ابراهیم حسین برطلب اعتمادخان باسیصد چهار صدسوار جرار مثل بهمن و اسفندیار باجداباد آمد و در محلههای کمدلور که بیرون بحصار اجداباد بودند نزول نمود و قرار داد که هر صباح صد سوار مغل برآمده در میدان مقابل چوکی افغانان بایستند و پنجاه سوار نبوت نبوت در آمده بان چوکی جنگ تیر بکنند هر صباح صد سوار نبوت خویشی بر آمده در میدان بی ایستاد و از جانب افغان قریب دو سه هزار سوار فوج بسته مقابل بی نمود و بموجب قرار داد مغلان جنگ میکردند هرگاه افغانان بی تاختند روبگریز نهاده تیرباز گشت میزدند باز که افغانان جلیو میکشیدند اینها برگشته شب تیر میکردند تا نماز شام این نوع جنگ و جدل درمیان داشتند چون وقت شب که چوکی طرفین رجوع بمنزلها میکرد سیجهل سوار نیک اسپه از چوکی مغلان چپ غلط زده برسر اردوی شیرخان رفت تیرکاری کرده غوغای عظیم در اردوی انداخته بدیره خود بی آمد روزی نبود که ده کسی و بیست کسی از مردم افغانان کشته نمیشدند و زخمی نمیکشیدند و از مردم مغل کم کسی زخمی بی شد یا کشته میگشت و باز روز دیگر هنوز صبح ندمیده بود که رفتیم در میدان بی ایستادند و داد مردانگی میدادند تمام روز دوسه هزار افغان درتیربکتر بر اسپ ایستاده فرصت آن نداشت که بغاطر جمع آب خورد -

چند روز که باین نسق گذشت افغانان عاجز آمدند روزی بمرزا ابراهیمحسینی خبر رسید که کیکا بقال وزیر شیرخان که

من ریباری الغنخان ام - خان متعاقب فی آید مرا فرستاده کراز خدمت سید خبریارد که تاکجا رسیده باشند الحال بر میگردم و خبر بنگان فی برم - این ریباری خود جاسوسی مرزا بود در بنوقت همراه سید مقدار دویست یا دویست پنجاه سوار بود اما این مردم هم برادران و بهادران اند که رزم در پیش ایشان بزم است و معرکه جشن یکی فیل منجهولم پاکی باجم نام هنوز بسرحد مستی نرسیده بود در پیش دارند و مشعلچی رابلاء فیل سوار کرده اند تا مردم عقب از دور روشناسی مشعل دیده خود را بزودی رسانند -

اتفاقا این مشغل از دور بنظر غنیم در آمد درین اثنا ریباری هم خبر فی برد که با مردم کم اینکی سید میرو و مرزا و رستم خان رومی که او را رستم ثانی میگفتند چه در قوت و چه در شجاعت و عماد الملکی پسر اختیارالملکی که از خوانان کارطلب بود با هفصد هشتصد جوان مغل تیر انداز و رومی آتش باز و گجراتی^۱ کله باز رسیده آمدند - در وقتی که سید از موضع پالری گذشت در تنگی زقوم زاری که مابین پالری و موضع میرولی واقعست از اردو چهار گروه قدم نهاده بود که مغلان از عقب رسیده پشت تیر سردادند و رو میان آتش بر تفرنگ نهاند و گجراتیان اسپان جهاندد و فریاد آمد غنیم برخاست اتفاقا پیش سید در دست راست دران زقوم زاراندکی فاصله بود و بالا دست آن زمینی فی الحمله مسطح اینجا ایستاده جبه طلبید آوردند در وقتی که دست با ستین کرد و تیر بالای جیب آمده ترقاش زد و مثل خار بر گل نشست و یکی تیر بر زانو بند سید رسید که از زانو بند گذشت بائینم زانو خلید سید تیر را بدست خود بر آورده ازین حال بر کسی اطلاع نداد باری سید جبر را در بر کرده دست به تیر کرد برادران و بهادران نیز دست بقبضه کمان آورده داد تیر اندازی دادند این طرف خار بشت زقوم سید ایستاده و آن طرف دیگر غنیم قیام نموده شبهای تیر از طرفین در هوا شدند^۲ نی نی مرغان اجل در پرواز آمدند و جان باجوی را مثل جوئی بمنقار زبیکان بر

ج^۱ کله تاز
الف^۲ و مرغان اجل

اما راه دیگر از اجداباد نیز بجانب دولقم سر میکشید که مهر او از پهلوی آوردو بمسافت دو گروه پیشی نبود و هرشب مرزا قصد آن داشت که بان راه برسر دهولقم برود و راهی میشد جاسوسان خدمت سید این خبری آوردند خدمت ایشان سوار شده تا گذر آب سابهر که سر دو راه بود و از آوردو پندج گروه و از اجداباد هفت گروه مسلح و مکمل شده فی ایستادند باز که این خبر بمرزا فی بردند مرزا از راه برگشته باجداباد میرفت سید تاصباح اینجا منتظر و مترصد فی بودند چون اقتاب طلوع فی نمود مراجعت نموده باوردو فی آمدند باز مرزا چند روز تغافل زده شبی بقصد دولقم عازم میگشت باز بطریق مذکور جاسوسان همدگر خبر میرساندند سید بطریق معهود آماده جنگ شده بر کنار آب مسطور که ذکر او بالا گذشت رفت فی ایستاد و مرزا از استماع این خبر برگشته بمنزل خویشی میرفت چون چند مرتبه خروج و رجوع واقع شد اندکی مسامحت و مساهلت در استعداد بوقت خروج سید و لشکریانش راه یافت بعضی سلاح فی بستند و بعضی بز اسب کوتل خویشی همراه میگرفتند بعضی بوقت عزیمت مصاحب سید فی بودند و بعضی بعد از رسیدن سرپل از عقب میرسیدند -

انفاماً شبی خبر رسید که مرزا متوجه دولقم شده سید بسرعت تمام سوار شده بجائی که مذکور شد روانه شدند آن شب خود سید زانو بند بسته بودند و حبه در بر نداشتند مردم هم بعضی مسلح مکمل و بعضی غیر مکمل و بعضی مصاحب و بعضی متعاقب بودند سید بالغان حشی و ساداتخان بتخاری گفته فرستادند که خبر چنین است که مرزا قصد دهولقم نموده من خود راهی شدم شما نیز خبردار باشید چون بسپاهی ایشان نیز در دولقم بود ایشان هم استعداد کرده از عقب راهی شدند چون نصف راه سرپل رسیدند ادولدا و الفتناع و اجدادو را که هر دو جوانان جنگ دیده و کار آزموده بودند باهفتاد هشتاد جوان تعیین نمودند که تیز ترکی راه پیهموده خود را سرپل رسانند خود آهسته آهسته راه میرفتند ادو و اجد این راه را بکام استعجال قطع نموده خود را بمقصد رسانیدند درین اثنا شتر سواری جلد از عقب رسیده آمد مردم پرسیدند که چه کسی و از کجا فی آئی گفت

انجام ۱ سم کسی از عمده‌ها بودند از ۲ برادران سید عبدالسلام رسول داد که عمده عمده‌ها بود و از بهادران یوسف شای و سیدربکان که نسبت خسروپورگی سید داشت و -

از طرف غنیم مردم خوبخوب در جنگاه افتادند از انجام دیوسلطان نام جوان نای بود تیر سید بر سینم چهار آئینه او رسیده بود که از جیب گذشته و از قطع جهاد آئینه ۳ پشت بران گذشته بود چون باد فتاح بر پرچم سید و زید و غبار تردد تسکینی یافت زخمی تیری که در شروع جنگ بر آئینه زانو سید رسیده بود و خون بسیار ازورفته کار کرد فرمود ما را از اسپ فرود آرید و از جنگ گاه صباح بیرون نخواستید برو و بمجرد تکیم بر زمین آورد سید بی شعور گشت تا قریب صباح این حال داشت چون روز روشن شد شیرخان و تمام لشکر افغان رسیده آمد سید را برپالکی انداخته ثناگویان و افرین خوانان باو در بردند و اسپ سید دلدل نام عراقی الاصل بود گوی تفنگ بر سینم اسپ رسیده بود که از طرف شکم برون رفته تا سید از اسپ فرود آمد اسپ پهلو بر زمین نه نهاد بمجرد فرود آمدن اسپ افتاد و جان داد -

و همدرین ایام ناگاه خبر رسید که رایت فتاح آیت اکبری بمقام قصبه ۵ دیس که بر بیست گروهی شهر پتن واقعست پرتو انداز شد اول این خبر با ابراهیم مرزا باعتمادخان گفته فرستاد که این جنگی که شما میان خود میکردید ازین قبیل بود که اگر یکی غالب و دیگری مغلوب میشد باکی نداشت باز طرح آشتی و طریق صلح در میان آورده هر کدام بجای و مقام خویش معاودت فی نمود الحال که ملک باحوزه تصرف بندگان اکبرشاهی رود بینم و بنیاد شما انقطاع خواهد یافت ما خبر داریم که بادشاه با مردم کم فی آید اگر شما و شیرخان اتفاق نموره مرا هراول سازید یکی جنگ بکنیم تا به بینم که فتاح آسمانی نصیب که شود و تأیید سبجانی موثد که گردد -

-
ب	۱	تم
ب	۲	بهادران
الف	۳	سر طرف پشت
الف	۴	آوردن
ج	۵	دلپس

میداشتیم در کام فنا می انداختند برادران سید دران تنگنا مثل
 ۱ شعلات کومکي همدگر می نمودند و بهادران مهلمک برای اسداد
 بکديگر مثل انفاسی بی انقطاع راه می نمودند -

درین اثنا ساداتخان بخاری باهفتاد هشتاد سوار جرار از عقب
 بکومکي سید رسیده درین جنگ مردانه شریکي گردید برادر کلان
 ۲ کاتب شیخ یوسف نام درین جنگ باخدمت سید یار شاطر بود
 و دو زخم بر بند دست بالای همدگر خورده بود و میگفت که تا دوگری
 این معرکه گرم بازاری داشت و فلکی در سددخونخواهی بود که
 حق تعالی فرجی پدید آورد که از یکنجانب فیل آن خار ۳ پست
 زقوم حایل را شکست در آمد برادران و بهادران سید از عقب فیل
 الله الله گویان دست بقبضه شمشیر بر آورده تاختند بعد از رد و
 بدل بسیار غنیمت را بر داشتند غنیمت پشت داده رفتن باز بیک خار
 پشت ۴ زقوم پناه آورده بی ۵ ایستاد اینجا نیز تاسدتی تیربارانی از
 طرفین واقع شد باز فیل راه کرده در آمد جوانان از عقب تاختند
 و بیک هوئی برداشتند باز غنیمت رفتن خار پست دیگر را در
 پیش داده می ایستاد و جنگ قایم کرد درین تاخت و باخت شور
 وغوغای عظیم برخاست آواز تفنگ و غوغای جنگ بگوش ادو واجدادو
 که در پیشی بودند رسید اینها بیک جلیو از آنجا تاخته آمده خود را
 شریک این معرکه ساختند سید فرمودند که الحال ثوبت دست برد
 شماست هان شیر مردان تقصیر نکنید جوانان بی تامل تاختند
 بمقتضای آنکه -

مصراع

صف مغلوب راهوئی بسند است

غنیمت رو بگریز نهاده مبارکی فتاح دست سید داده

درین جنگ مردم خوب خوب سید بشهادت رسیدند از

۱ شعل

الف ۲ کاتب حروف

۳ زقوم دیگر

الف ۴ نسبت

۵ بایستاد

القصم بعد از آنکه بندگان بادشاه باجداباد تشریف آوردند^۱ بعد از چند روز عضدالدولت القاهرة و رکن السلطنت الباهرة مویداالاسلام و المسلمین خان اعظم المشهور بمرزا کوک را در اجداباد گذاشته عزیمت سیر کنبایت فرمودند اعتمادخان رخصت یکهفتم طلبید که از عقب سامان خود کرده بیاید بندگان بادشاهی کوچ فرمودند او بر رخصت در اجداباد ماند اختیارالملکی که قلاب روزگار بود با اعتمادخان گفت من تلب این سلطنت نمی توانم آورد بدر میروم اگر تو هم بی آئی بیا اعتمادخان گفت که از دست من نمی آید اختیارالملکی بر آمده در لوناوارة در آمد اعتمادخان در مقام کنبایت بموجب وعده رفته بخدمت بندگان بادشاهی حاضر شد بعضی عرض گویان بعرض رساندند که اگر الحال این نگرینخت عاقبت خواهد گرینخت بنابراین اعتمادخان را نیز با امرای توابع او قید فرموده از آنجا بعزیمت تسخیر قلعه سورتهم متوجه شدند -

چون از آب مهندری عبور نموده بمقام بروده تشریف بردند بطلب رستمخان که با ابراهیم مرزا در^۲ بروچ بود فرمان صادر شد چون ابراهیم مرزا اطلاع بر مضمون فرمان یافت با وجود که سوگند کلام منجید در میان بود رستمخان را کشته از^۳ بروچ برآمده بعزیمت هندستان کنار کوه جانپانیر گرفته روانه شد چون این خبر بمقام نواحی بروده به بندگان بادشاهی رسید جماع را بر سر او تعیین فرمود متعاقب خود ایلغار نموده بر سرگذر قصبه سرنال که راه تزی و کوچ قلب دارد با سیزده سوار^۴ بمرزا رسیدند مرزا با وجود که سیصد چهار صد سوار همراه داشت باندکی جنگ فرار بر قرار اختیار نمود چون از راه دور ایلغار واقع شده بود مرزا ابراهیم حسین بر آمده رفت^۵ بندگان بادشاهی مراجعت فرموده باورده تشریف آورده متوجه بهووج شدند قلعه بهروچرا به تصرف آورده

ج^۱ جهوجهارخان را تم پای فیل انداخته بغای او را بباد فنا دادند

ج^{۲ ۳} بهروچ

الف^۴ پیشتر از آن جماع

الف^۵ بندگان بادشاهی در قلعه قصبه مذکور نزول اجلال فرمودند و از آنجا مراجعت نموده

اعتمادخان باین راضی نه شد ابراهیم مرزا برخاسته بولایت خود^۱ را روانه شد بعد از آنکه بر خبر مزکور شیرخان و افغانان اطلاع یافتند بسیی ایشانان در پتن بود بی آنکه کسی از شیرخان رخصت شود هرکس در هر جا که بود بصوب پتن متوجه^۲ شد پسران شیرخان که معتمدخان و بدرخان باشند نیز متوجه پتن شدند شیرخان باجماع معدود که عدد آن بدویست نمی کشید ماند بدولقم تا اینجا سلطان مظفر هم همراه بود چون شیرخان از دولقم بصوب سورقه روانه شد سلطان مظفر از شیرخان جدا شده بخدمت بندگان بادشاهی راهی شد و پیشی از هم امراء گجرات رفته ملازمت بادشاه جم جاه نمود -

القسم چون بادشاه به بلده پتن نزول اجلال فرمود از نجای عین الملک حکیم را پیش اعتمادخان و امراء تعلق باو داشتند فرستادند که استمالت نموده باستقبال آردو سید محمد ابن سید عبدالرحیم بخاری را بطلب سیادت پناه سید حامد بخاری تعیین فرمود تا امیدوار بهرهم بادشاهی نموده بدرگاه آورد و اعتمادخان و اختیارالملک و افغانان و جهوجهارخان و فیره از امراء گجراتی در ناحیه قصبه کری بدرگاه بادشاه عالم پناه شرف حضور یافتند و سید حامد نیز روز دگر که از قصبه کری بمقام ناحیه موضع حاجیپور اتفاق منزل افتاد افغانان و جهوجهارخان را بندگان بادشاه بند فرمودند اهل آردو دانستند که این قضب استمال نسبت بکال جمیع امراء گجراتی دارد دست بتاراج لشکر ایشان زدند اکثر بنگاه عسکر ایشان بتاراج رفت بعد از آنکه خبر این حال بعرض بندگان بادشاه رسید حکم فرمودند تا اهل غارت را سیاست شدید تنبیه نمودند اعتمادخان را استمالت فرمودند و کان ذلک فی التاریخ ثلث عشر من شهر رجب المرجب سنه ثمانین و تسعمایه که از الفاظ سنه نهصد و هشتاد نیز بحساب ایتجد سال مذکور مستفاد میگردد -

الف ۱ "را" نیست

۲ شدند

۳ پسران شیرخان که معتمدخان و بدرخان باشند نیز متوجه پتن شدند

ولایت سلطان پور و ندر بار کشید نواب مستطاب مظفر و منصور
مراجعت نموده در احمد اباد تشریف آوردند -

درین اثنا هم زمان مرزا نیز از قلعہ سورتہ بر آمدہ بیابوسی
بندگان بادشاہی مشرف شد و آنحضرت قلعہ سورتہ را با
مضافاتش بنواب خلیج خان تسلیم فرمودہ^۲ مراجعت نمود چو
بقصبہ بروہ رسیدند والدہ چنگیزخان از بہرہوج آمدہ استغاثہ
نمود کہ جہوجہارخان حبشی پسر مرا نابحق کشتہ چنانچہ ذکر
او بلا گذشت بادشاہ عادل بداد من برسد چون در واقعہ ہمچنین
بود کہ او گفت حکم فرمودند تا جہوجہارخان را تہ پای فیل انداختہ
بمدفن فنا سپردند و از انجا حکومت ملک گجرات بنواب مستطابخان
اعظم تفویض نمودہ خود بدولت و اقبال عنان عزیمت بصوب
دارالسلطنت اگرہ معطوف فرمودند و جمیع امرا را واکم علیہ را
در گجرات جاگیر مقرر گشت -

^۳ بدین تفصیل احمد اباد مع حویلی و پرگنہ پتلاد مع پرگنہ
چند بتخان اعظم و سرکار پتن بتجاگیر نواب میر محمدخان المشہور
بتخان کلان و سرکار بہرہوج بتجاگیر نواب قطب الدین محمدخان
و پرگنہ دہولقم و خط خانپور پرگنہ^۴ بسہی بتجاگیر سید تہاب
سید حامد و سید محمود بخاری بدستور سابق تمنخواہ شد و بعضی
پرگنات بتجاگیر بعضی امرا - چندگاہ ہرکدام بتجا و مقام خویش
متصرف بودند کہ باز اختیارالملکی و محمدخان پسر شیرخان
^۵ قولادی و افغانان کہ گوشہ و کنار ولایت ایدر بودند باتفاق ہمدگر
خروج نمودند نواب مستطاب بدفع آنها متوجہ بصوب اچدنگر
کہ بردہ کروی ایدر واقعست شدند - درین اثنا محمد حسین مرزا
کہ از قریب ندر بار ایلغار نمودہ قلعہ بہرہوج را گرفت و در انوقت
قطب الدین محمدخان از بروہ متوجہ احمد اباد شدند بعد از
استماع این خبر نواب مستطاب سید حامد بخاری را و نواب

الف	۱	بتخلیج خان
ج	۲	"مراجعت نمود..... از انجا حکومت" نیست
ج	۳	"بدین تفصیل..... نورنگ خان" نیست
ج	۴	سمی
ج	۵	"قولادی" نیست

بسورت تشریف بردند همزمان^۱ نام گماشته مرزا ابراهیم حسین آنجا بود متحصن گشت نقب و سببات درکار شد جنگ و جدل بروی کار آمد -

درین فرصت مسجدخان پسر شیرخان^۲ فولادی کم بسپی خود را گرفته بکوهستان ایدر رفته بود از آنجا جیعت کرده برسر پتن آمد سید احمدخان باره از امراء بادشاهی کم در پتن بود در ارک قلعه جهان پناه کم اورا قلعه کهنه میگویند متحصن شد و در قلعه جهان پناه مسجدخان در آمد -

^۳ شیرخان نیز از طرف سورتهم بامسجدحسین مرزا آمده ملحق شد قریب ده دوازده هزار سوار جمع شد از احمدآباد حسب الحکم بندگان بادشاهی نواب مستطاب مرزا کوکم بامراء بادشاهی مثل نواب قطب الدین مسجدخان و بندگی شیخ مسجد بخاری نبیره حضرت حاجی عبدالواهاب و شاه^۴ بوداغ خان و تولک خان وغیره روان شدند بکوچ متواتر رفته در ناحیه بلده پتن باشیرخان قاتل نمودند جنگ عظیم واقع شد سیادت پناهی سید جعفر بخاری برادر کلان^۵ نواب کامیاب عضدالدوله الباهره رکن السلطنت القاهره شیخ فریدالمخاطب^۶ بمهرتضی خان داد دلوری داده شربت شهادت چشیدند و افغانان بسیار بقتل رسیدند عاقبت الامر باد فتوح بر تفویض شهادت این دو بزرگ میسر گشته و از تردد این دو عزیز باحصول پیوسته -

اما اگر فقدان وجودین شریفین معاوضت بفتوح اقالیم یافتی این معامله نزد صرافان جواهر امتیاز خسارت داشتی مضی ما مضی -

شیرخان هزیمت یافته خود بطرف سورتهم رفت پسر او مسجدخان با افغانان در کوه ایدر خزید و محمد حسین مرزا خود را بسرحد

ج ۱ سلطان کم گماشته

ج ۲ فولادی

الف ۳

د ۴ بداغ

الف ۵ "نواب کامیاب عضدالدوله الباهره رکن السلطنت القاهره" نیست

ج ۶ مهرتضی خان

گردید از انجمله بعضی راه عدم پیشی گرفتند و بعضی راه گریز خویش پیمودند از جمله مسافران عدم یکی مرزا مهجد حسین بوده و دیگری اختیارالملک و دریاخان و بمثل مردم خلاصه و زبده ایشان درین قافله همراه شدند بندگان پادشاهی مظفر و منصور در اهداباد تشریف آوردند چهارپنج روز اقامت فرموده امر حکومت^۱ گنجرات بدستور سابق بنواب مستطاب اعظمخان تفویض نموده خود بصوب دارالسلطنت اگره متوجه شد و^۲ این واقع روز چهار شنبه چهارم ماه جمادالاول سنه نهصد و هشتاد و یک و وقوع یافت -

اما سیادت پناه سید حامد را بازه وزاد همراه رکاب ظفرآیات خود بردند وزیرخان را پرگنه دهولقم جاگیر داده بر سر ولایت سورتهم که در دست امینخان غوری بود تعیین فرمودند وزیرخان رفته جنگ وجدل نمودنتوانست کاری ساخت برگشته باهداباد آمد و ازینجا بدرگاه رفت تا دو سال و چند گاه نواب مستطاب بانستقلال تمام در مسند حکومت گنجرات متمکن بودند بعد ازین همدرین سال ازدرگاه حکومت گنجرات بنام وزیرخان تفویض یافت تا دو سال امر حکومت در قبضه اقتدار موقیالیم بود اما درین مدت ضبط ولایت چندانی استتکام نداشت بعد ازان حکومت ولایت گنجرات بنام شهابالدین اهدخان مقرر شد^۳ کان ذلک شهر سنه اربع و ثمانین و تسعمایته نواب مشارالیم در مواضع مهواس قلعه ساخته و دران تهنه گذاشته ولایت را در قید ضبط آورد وجود مفسد کم یاب شد خلق را آسایشی پدید آمد چندگاه برین نسق گذشت -

فتحخان شروانی که عمده لشکر امینخان غوری طرفدار ولایت سورتهم بود - در بهادری بی نظیر دوران از امینخان رنجیده پیش^۴ شهاب آمد و باعث شد که اگر نواب بمن لشکر همراه کنند چونمگذاشته و ولایت سورتهم را از امینخان بگیرم نواب مذکور

الف ۱ " گنجرات " نیست

ج ۲ " و این واقع و وقوع یافت " نیست

الف ۳ و کان ذلک فی شهر

الف ۴ شهابالدین احمدخان

نورنگ‌خان را و باز بهادرخان را و شینخ مسجد غزنوی را با جماعه^۱ انکهای نافی خود تعیین فرمودند که بنواب قطب‌الدین خان ملحق شده و دفع مرزا مسجد حسین نمایند این همه لشکر بمقام موضع اسامی که بر پنج گروهی قصبه دهولقم واقع است بنواب قطب‌الدین خان ملحق شده بر سر مرزا مسجد حسین که با سیصد سوار در کنبایت بوده روانه شدند -

راقم این سطور نیز درین لشکر بتخدمت سیادت پناه سید حامد همراه بود - القصه چون بناحیه کنبایت رسیدند چنین قرار یافت که براه دروازه طرف بهروج نواب قطب‌الدین مسجدخان در آیند و براه دروازه طرف احمدآباد نواب نورنگ‌خان و باز بهادرخان و شینخ مسجدخان غزنوی و براه طرف دریا که فرجه بندر بانجاناب واقعست سید حامد بیاید هرکدام بموجب قرار داد متوجه مقصد شدند مرزا بهردو دروازه جماعه تعیین کرده خود بدروازه فرجه مقید شد چون سیادت پناه بانجاناب رسیدند مرزا بر آمده جنگ کرد اگرچه مرزا در جنگ مثل^۲ باز شد باد تند ریابنده غنیم بود اما زور باد بکوه نمیرسد و بانجز باز گشت راه دیگر نمی باید سه مرتبه از دروازه بر آمده بر سر فوج سادات تاخت و چقوولش کرد هر مرتبه منهزم شده بدروازه در آمد از صبح تا وقت پیشین باطراف مزکور باقرار مسطور جنگ و جدل قایم بود آخر الامر فتوح نا کرده هر کدام مراجعت نموده رفتن بمسجدخان و اختیارالملک که از جانب ایدر خروج نموده بودند ملحق شده -

نواب مستطاب که در مقابل ایشان بودند باز گشته بشهر احمدآباد آمدند متحصن شدند لشکر غنیم آمده شهر را قبل نموده نواب قطب‌الدین مسجدخان و^۳ میران سید حامد نیز از انجا ایلغار کرده بشهر در آمدند - تا دو ماه این محاصره بحال خود بود آخر الامر بادشاه جم جاه از آگره ایلغار فرموده چنانچه روزنهم با مردم معدود با احمدآباد رسید و غنیم که مثل ستاره درخشیده بودند از پر تو آن افتاد ظفر آیاب محجوب و مغلوب

الف ۱ انکهای نافی پونه یکها دارد

الف ۲ " باز شد " نیست

الف ۳ " و میران " نیست

بیگ میر یوسف مسعود بدخشی و امان^۱ بیغ او زبکی و میر عابد و میرکی خان و مغل بیگ و وفادار بیگ و خواجہ عبداللہ و ترکون بیگ و^۲ میر بیگ و غضنفرخان و قربان علی بہادر و مرزا عبداللہ و تیمور حسین جماعہ مذکور باتفاق ہمدگر باعتمادخان التماس نمودند کہ ما بامید شما از شہاب الدین احمدخان جدا شدہ در شہر ماندہ ایم اگر فکر اوقات گذر فرمایند در خدمت قیام نمائیم اعتمادخان گفت کہ بہمن حکم چنانست کہ سواران نگاہ داریم کہ ماہی از دہ رپیہ علوفہ زیادہ نداشتہ باشند شما خود مردم مغل اند باین ماہیانہ اوقات شما نمیگذرد فکر روزگار خود نمایند ایشان دیدند کہ از شہاب الدین احمدخان بازماندہ و اعتمادخان راندہ کجا روبہ بیائید پیش سلطان مظفر رفتہ اورا بیاریم و دست بزد و گیر بر آریم -

مصراع

تا یار کرا خواہد میلشی بک باشد

ایشان ہمہ از احمدآباد بر آمدہ بدہولقم رفتند و از دہولقم بکھرری پیش لونبہاکاٹھی و در آنجا با سلطان مظفر اتفاق نمودہ عہد و ثوق کردہ مع لونبہا کاٹھی با جماعہ سہ چہار ہزار سوار کاٹھی را گرفتہ متوجہ احمدآباد شدند این خبر باعتمادخان رسید شب دوشنبہ تاریغ شب بیست و پنجم ماہ شعبان اعتمادخان پسر خود شیرخان را در احمدآباد ماندہ خود ایلغار کرد کہ شہاب الدین احمدخان را باز گردانیدہ بیارد شبشب خود را بشہاب الدین احمدخان کہ در ناحیہ قصبہ کری فرود آمدہ بود رسانید و شہاب الدین احمدخان تکلیف مراجعت نمود شہاب الدین احمدخان گفت کہ ملکی را بشما سپردہ اند مارا اینجا کاری نماندہ بنابر طلب بدرگاہ میرویم چون اعتمادخان مبالغہ کرد گفت ہس بنویسد کہ ملکی از دست من غنیم میگرفت مراناب مقاومت او نبود شہاب الدین احمدخان را سپردیم کہ بدستور سابق تعلق ہمشارالیم داشتہ تا باز گردیم والا شما دانید و غنیم شما -

ج ۱ بیگ اورنگ

الف ۲ ترسون بیگ - ج و میرم بیگ

مرزاخان برادر زاده را با چهار هزار سوار تعیین نمود فتحخان لشکر را گرفته راهی شد چون در سرحد سورتهم درآمد امینخان و کلاه خود را فرستاد عرض نمود که پیشکشی میدهیم و وداع میکنم موافق بر بست بادشاهی بمن جاگیر^۱ بکنید باقی ولایت تعلق بشما دارد نهایتش قلعه جونگرده که خانم من است بجهت زه و زاد من گذارند ایشان گفتند که ما بجهت این آمده ایم که جونگرده را از تو بستانیم صلح صورت نه بست بکوچ متواتر رفتن روز اول فتحخان شهر جونگرده که مسمی بمحطفی باد است فتح کرد امینخان قلعه را مضبوط کرده متحصص شد قضا را فتحخان بیمار شد و بهمان بیماری در معدود ایام از عالم رفت مرزاخان جونگرده را گذاشت بمقصد منگلور که بریست گروهی جوانانده واقعت رفت و قلعه مقصد مذکور را قبل کرد امینخان از جام کومک طلبید وزیر جام با چهار هزار سوار بکومک امینخان آمد امینخان از قلعه فرود آمده متوجه منگلور شد مرزاخان بکورنیال رفت امینخان نیز دنبال کنان بناحیه مقصد کورنیال رسید مرزاخان مصاف داد هزیمت یافت مردم بسیار از لشکر او بقتل رسیدند تمام بنگاه بدست غنیم افتاد مرزاخان با معدودی زخمی بر آمده در احمدآباد آمد -

درین اثنا سلطان مظفر از ملازمت بندگان بادشاهی فرار نموده بگجرات آمد چندگاه در ولایت^۲ ترواری که جای نشین او راج پیپلم باشد آنجا ماند از ملاحظه نواب قطب الدین از آنجا انتقال نموده پیش لوندهاکاهی که در موضع کهری من اعمال پرگنه سورهار که از مضافات اولک سورتهم است آمده قرار گرفت -

بعد از آنکه حکومت ولایت گجرات از نواب شهاب الدین احمدخان تغییر یافت و با اعتمادخان گجراتی مقرر شد شهاب الدین احمدخان روانه درگاه شد جماع مغل که ایشانرا وزیرخانی میگفتند قریب هفصد^۳ ششصد سوار از شهاب الدین احمدخان جدا شده در شهر احمدآباد ماندند آسای سردار ایشان مرقوم میگردد خلیل

۱ بکنند

۲ ن ترواری

الف ۳ "ششصد" نیست

اما چون انجمن قابض احمدآباد شده اند هر کدام دغدغه امیری در سردارند دم اناولاگیری^۱ میزنند -

القصر چون آواز دمامه شهاب‌الدین احمدخان بگوش سلطان مظفر رسید بتخاطر آورد که میبادا مردم شهاب‌خانی مارا گرفتند بشهاب‌خان دهند خواست که از میان بدر رود درین اثنا باز انجمن آمده دست بکلام مسجید نهادند و گفتند که از ما بدگمان نباشند یکمرتبه از شهر برآمده باشید تا ما کارزار کنیم اگر فتوح کردم نتیجتاً اقبال دولت شما است و اگر کشته شدیم اختیار باقیست سلطان مظفر از راه دروازه خانپور برآمده در ریگزار آب سابه‌ر استاد خلق احمدآباد بتماشا برآمده عالم عالم بنظر شهاب‌خان و اعتمادخان در آمد و این هم را سپاهی خیال کرده حصر ماندند درین اثناء هم جماعه مغل برآمده بجنبه پیوستند باندی تردد شهاب‌خان و اعتمادخان هزیمت یافتند با معدودی بشهر پتن رسیدند تمام بنگاه لشکر ایشان بغارت رفت لشکریان ایشان هم آمده سلطان مظفر را دیدند سلطان مظفر در احمدآباد بنشست و جماعه مغل که باعث این امر بودند هر یک را بتخطاب خان‌زمان و میر یوسف مسجد بدخشی را بتخطاب بهادرخان و مغل بیگ را بتخطاب خان دوران و وفادار بیگ را بتخطاب خان اعظم و خواجه عبدالله را بتخطاب خانجهان و ترسون بیگ را بتخطاب ادهم‌خان و میرم بیگ را بتخطاب افضل‌خان و قربان‌علی بهادر را بتخطاب قلچ‌خان و مرزا عبدالله را بتخطاب آصف‌خان و تیمورحسن بتخطاب بهائی‌خان و میرکی‌خان و غضنفرخان بتخطاب اصل خود قانع شدند و امان لیغ بهادر راضی بتخطاب نشد بمردم بسیاری بتخطاب مخاطب گشتند و خود را امرا میگرفتند و بهمین خیال می‌گشتند -

ج ۱ برای چه بنوگری ایشان قرار می دهند
ج ۲ علی‌هذا القیاسی این جماعه خطاب داده جاگیرها فراخور آن
تنخواه نمود چون مردم دون و بدکیش بتخطاب مخاطب گشتند

روز دوشنبه و سه شنبه باین ردوبدل گذشت سلطان مظفر نماز پیشین روز چهار شنبه بتاریخ بیست هفتم در ناحیه احمدآباد رسید^۱ دروازه را کهر درجائی قریب که دیوار قلعه افتاده بود و میبچیدند و متجاهدخان گنجراتی اهتمام آن می نمود و چوکی میدادند جماع مغل از همراهیان سلطان از اسب فرود آمده بر سرهمان دیوار دویدند باندکی جنگ متجاهدخان گریخت سلطان اندرون قلعه در آمد شیرخان که در چوکندی بهدر نشست بود سوار شده باجماع معدود تا بتخانه شیخ^۲ هشیمری مقابل سلطان آمد دید که سلطان در آمده اند رو بگریز نهاد سلطان مظفر رفت بجای او بنشست و قابض شهر گشت و کان ذلک فی سنه احدی و تسعین و تسعمایتم -

القسم بعضی از گریختهای همراهیان شیرخان یک پهر شب گذشت بود که باعتمادخان رسیده اخبار واقع گذشت نمودند بعد از آنکه هر نوع شهاب الدین احمدخان نوشتن طلبید اعتمادخان نوشتن داد شهاب الدین احمدخان بتخاطر آورد که متصدی این امر و باعث این کار جماعتی اند که نسبت نوکری بمن داشتند و تا غایت از من بجز صلاح کاری ایشان امری دیگر سر نزده اکنون ایشان نیز بما مخالفت بخواهند کرد بمنجرد استماع خبر باز گشت آمده مارا قی بینند فتنه بر طرف میشود باز بدستور سابق امر حکومت تعلق بقبضه اقتدار من خواهد گرفت شباشب روانه بصوب احمدآباد شد صبح صادق روز پنجشنبه تاریخ بیست هشتم شهر مذکور آن روی کنار آب^۳ برگذر موضع^۴ باریج آمده ایستاد و لشکر و زمین بود - اکثر مردم اهل و عیال همراه داشتند هر کدام از پی دیره برپا کردن و بساهی فرود آوردن متعید شد خاطر هم اینها جمع است اکثر سلاح هم نه بسته اند و شهاب الدین احمدخان منتظر است که همین زمان خبری آید که سلطان مظفر از میان بدر رفت و جماع مغل آمده مرا ملازمت می نمایند

-
- الف ۱ قریب دروازه را کر
 د ۲ بتهری - ب شهری
 ج ۳ سابه درکنار
 د ۴ باریچم
 الف ۵ "لشکر و زمین بود" نیست

بعد از آنکه سلطان بنواحی شهر بروده رسید نواب قطب‌الدین خان از بروده برآمده مقابل نمود امراء لشکر^۱ نواب بزبان غم‌خوار نواب بودند و بدل بسطان مظفر یار جون نواب بر حقیقت نیت لشکر خود اطلاع یافت برگشته در قلعہ شهر در آمد سلطان مظفر با بیست هزار سوار و پیاده و گولی و راجپوت بسیار آمده محاصره نمود باوجود مخالفت کم تاهم از لشکر خود تا بیست و دو روز قلعہ نگاہ داشت بذات خود آن قدر تردد کرد کہ خارج از طاقت بشری توان گفت اما از دست تنها چہ آید و از نفس واحد چہ کشاید روز بیست یکم از روز ابتدای قبل متحد میری و چرکس‌خان روی از مورچل خود بسطان پیغام فرستادند کہ تا مادر مورچلها خود قیام داریم مردم چشم بتجانب ما داشتہ نگاہانی مورچلها خود میکنند شما بہ بهانه پیغام صلاح مارا و زین‌الدین کنبورا کہ از خویشان نواب شهبازخان کنبو بود - اورا ہمراہ اعتمادخان فرستادہ بودند بعد شکست نواب شہاب‌الدین احمدخان و اعتمادخان پیش نواب قطب‌الدین متحدخان رفتہ بود کہ ایشان را بسرعت متجی^۲ باعث شدہ برسر غنیم آرد مشارالیم در حراست مورچلها بی نفاق بود و بدل و جان جہد فی نمود و سیادت ماب سید جلال بہکری را کہ ایشان از جہلم متفقان نواب قطب‌الدین خانند و خواجہ یبکلی وکیل نورنگخان پیشی خود طلبید بعد ازان مارا خواجہ یبکی را قید کنید زین‌الدین کنبو و سیدجلال را بکشید روز دیگر بقلعہ باچسپید ہیچکدام از لشکر قطب‌الدین متحدخان دست بالا نخواستہ کرد مدعا بحصول می انجامد -

سلطان همچنین کرد و نواب قطب‌الدین متحدخان ہر پنج کسی را برسالت فرستاد و بمجرد آمدن ایشان را قید نمودند صباح آن زین‌الدین کنبورا تہ پای فیل انداخت و میران سیدجلال را سیداحمد بخاری کہ ہمراہ سلطان بود شفاعت نمودہ خلاص کردہ بمنزل خود بردند سلطان سوار شدہ امر کرد تا ہر کدام از امرا لشکر او بقلعہ چسپیدند توپہائی کہ از احمدآباد آورده بودند مجرا کردند

الف ۱ مشارالیم

ج ۲ ہرچہ

ابیات

بخواب اندر مگر موشی شتر شد

به پری تنشی دل نیز پر شد

ز خواب خوش در آمد شاد گشته

همین شد سوبسو پر باد گشته

که ناگه اشتیری باری برو ریخت

رصد من یکجو آزاری برو ریخت

تم آن بار مسکین موش در ماند

بمسکینی جمازه در عدم راند

خوش است این خوابهای خوش بتعبیر

اگر برعکس نمایند تاثیر

چو باز بچم است ملک سست بنیاد

بدین باز بچم چون طفلان مشوشاد

و سید دولت که نوکر کلیان راو کنباتی بود لشکر را جمع کرده
متصرف کنبایت شد زر بسیار از کنبایت بدستش افتاد قریب
چهار هزار سوار گرد آورده بسلطان مظفر عرض داشت نمود سلطان
خطاب رستم خانی را مع اسپ و سروپا باو فرستاد و نوشت که
بحال خود باشد هرگاه طلبیده شود بیاید -

القصص چند روز باین نسق گذشت نواب قطب الدین مسعودخان
دران ایام در سلطان پور و ندر بار بود از استماع این حادثه بکوچ
متواتر بمقام شهر بروده آمد سلطان مظفر میر عابد را در شهر
احمد آباد گذاشتم تاریخ هفدهم شهر ذی القعد سنه مذکور متوجه
بروده شد سید دولت بپنجاه هزار سوار در ناحیه قصبه نریاد
آمده باسلطان ملحق شد از استماع این خبر نواب قطب الدین
مسعودخان مسعودافضل و مسعود میری را باسه هزار سوار تعیین فرمود
که رفتن گذر خانپور بانکانیر را بیگیرند تا لشکر غنیم نتواند عبور
نمود ایشان آمده برسر گذر فرود آمدند اما نهانی مراسلت موافقت
باسلطان مظفر داشتند روزی که سلطان برگذر خانپور رسید
باندکی جنگ اینها رو بفرار نهادند -

دوازده هزار سوار پیشی سلطان جمع آمد -

نواب مرزاخان تاریخی دوم شهر صفر از اجدباد متوجه کنبایت شدند و لشکر بادشاهی که از طرف مالوه آمده بود و سرداران آن لشکر نواب شریفخان اتک و نواب قلچخان و نواب نورنگخان بودند روزی که سلطان هزیمت یافت صباح آن ایشان بشهر بروده رسیدند بنده درگاه راقم این سطور نیز همراه این لشکر بود و چون خبر فتح در همان مقام بایشان رسیده ایشان در بروده مقام نمودند و نواب نورنگخان برسر بهروج ایلغار کردند تا قلعه را بدست آرند حاجی سمک خان و جرکس خان و نصرخان که احراز قلعه تعلق بایشان داشت در پروی نواب بستم بچنگ توپ و تفنگ پیشی آمدند نورنگخان در ناحیه بهروج فرود آمده هر روز تلاش میکردند چون نواب مرزاخان متوجه کنبایت شدند بایشان نوشتند که شما نیز باینجا آئید که غنیمت باز در کنبایت جمیعت کرده دفع او نموده بامر دیگر پرداخته خواهد شد ایشان از آنجا بعد از یازدهم روز متوجه اوردوی نواب مرزاخان شدند در مقام موضع باریچم که بر هفت گروهی اجدباد واقعست آمده ملحق شدند -

سلطان مظفر چون خبر یافت که آن لشکر نیز باین لشکر ملحق شده از کنبایت بطرف بروده روانه شدند و از بروده بکوهستان جهانپه که داخل ولایت تروارپست آنجا رفت لشکر نیز تعاقب کنان بجهانپه رسید سلطان مظفر در جهانپه گرفته مقابل کرد چون لشکر صوبه مالوه در جنگ اول شریکی نه شده بود این مرتبه تلاش تقدیم نمود باندی جنگ ظفرمند گشت سلطان مظفر شکست یافت لشکرش متفرق شد اکثری آمده ملازمت نواب مرزاخان نمودند - باوجود آن گناه عظیم نواب از سرجرم ایشان در گذشت و بعضی بدکهن رفتند و بنگاهش تمام بتاراج رفت هرکدام پی خویشی گرفت دیگر پیشی سلطان مظفر لشکر جمع نشد سلطان باچند کس باز بموضع کهری بیشی لونها کاهی رفت نواب مرزاخان مظفر و منصور مراجعت نموده متوجه اجدباد شد -

حقیقت لشکرخان خود آن بود که مذکور شد نواب تنها تا چند تردد کند قلعه را توپها انهدام نمودند مردم غنیمت در آمدند^۱ نواب رفتن داری^۲ مضبوط شد صبح آن سلطان سوگند بکلام معجید خورد که ضرر جانی بنواب نرساند و قول فرستاده نواب را طلبید نواب آمده سلطان را دید همان ساعت باغواهی بعضی غرض گویان نواب مذکور و جلال الدین متخود خواهرزاده را در قید نمود بعد از دو پاس^۳ هردو را شهید ساخت دو روز در بروده مقام کرد روز سیوم بطرف بهروج کوچ نمود رفتن در ناحیه بروچ فرود آمده والده نواب نورنگخان باغلام چند در قلعه بهروج بود روز سیوم غلامان حرام نمکی کرده بر آمده سلطان را دیدند و کلید قلعه بدست سلطان دادند تمام خزانه نواب بدست سلطان افتاد تا پانزده روز در ان مقام اقامت نمود -

درین اثنا خبر رسید که^۴ نواب خورشید اشتیاق گردون وقار سپهسالار مرزاخان ابن نواب خانخانان المسمی به پیرمخان حسب الحکم بندگان بادشاهی از قلع جالور گذشته بکوچ متواتر فی آید سلطان متوجه احمدآباد شد تاریخ ششم شهر محرم الحرام^۵ سنه اثنی و تسعین و تسعمایتم در شهر احمدآباد آمد و روز دوشنبه تاریخ نهم شهر مذکور از شهر برآمده در ناحیه موضع مسجدنگر که بریکی گروهی شهر احمدآباد واقعست رفتن متخیم گشت روز سه شنبه انجا مقام نمود روز چهار شنبه نواب مرزاخان آمده سرگیج را دست چپ داده نزدیکی باب سابعبر اجلال نمود و سلطان نیز از مسجدنگر کوچ کرده از آب گذشته قریب بروضه منوره شاه بهیکن ابن حضرت شاه عالم فرود آمد روز پنجشنب طرفین مقام نمودند روز جمعه تاریخ سیزدهم شهر محرم سنه مذکور هردو لشکر صف کشیده جنگ کردند حق تعالی باب فتح بر ناصیه دولت نواب مرزاخان کشاد سلطان هزیمت یافتن بکنبایت رفت یازده

الف ۱ خان

متحصن شد ۲

ج ۳ از سعی راجه ثرواری که عبارت از راج پیپلم است

الف ۴ جناب

ج ۵ "سنه اثنی و تسعمایتم" نیست

چون این خبر بنواب خانخانان رسید که سلطان مظفر دغدغه جمیعت دارد خود بطرف سورتهم لشکر کشیدند وکلای جام و امینخان باخدمت نواب آمده عرض داشتند که ما سلطان مظفر را در ولایت خویشی جان داده‌ام او در ویرانه‌ها قزاق شده میگردد نواب خود در پی او تشریف آوردند خواه لشکر فرستند ما را باو کاری نیست نواب فرمودند شما هر کدام بجا و مقام خویش باشید مانیز بشما متعرض نمیشویم بشرط آنکه در ولایت خود اُورا جاندهند هر کدام قبول اینمعنی نموده عهد وثوق نمودند -

نواب خود متوجه آنصوب شد چون در قصبه او^۱ پلوتم که برده گروهی قلعه جوئمگده واقعست رسیدند خبر رسید که سلطان مظفر در کوه برره در آمده^۲ آورد و راهچین جا گذاشته خود ایلغار فرمودند چون بدره کوه رسیدند خود توقف نموده جماع را تعیین فرمودند تا درون دره درآمده اطراف و جوانبش تفتحص نمایند سلطان مظفر خود پیش ازین از اینجا بر آمده از میان ولایت جام گذشتیم بجانب اوتیهینیم که ماوای و مسکن کولیان منمرد است در آمد^۳ بهمیمندن راجپوت چوهان و بعضی سادات باره مثل سیدلادخان و سید بهادر که در حراست شهر اجداباد و مضاماتش متعین بودند رفت بهسلطان مظفر جنگ کردند - سلطان هزیمت خورد باز بطرف راجپیل که اُورا ولایت ترواری میگویند رفت - نواب خانخانان ازکوه بره برگشته برسر جام لشکر کشیدند بهجهت آنکه شرط امانی او این بود که سلطان مظفر را در ولایت خود جاندهد و نگذارد که از میان ولایت او گذشته بجای برود و حال آنکه سلطان مذکور از میان ولایت او گذشته باوتهینم رفت از عزیمت نواب زلزله در نهاد جام افتاد او دل را بمرگی نهاده^۴ لاده کرده با پانزده شانزده هزار سوار و پیاده بسیار از شهر خود که نوانگر باشد بر آمده بیرون نشست لاده بزبان اهل ولایت جام اُورا گویند که جماع خود را بمردن قرارداده معزه و زاد خویش برآمده مقابل غنیم نمایند آخر الامر فیلال مرزاخان برادرزاده نواب

۱ او بلوئم - ج ملوئم

۲ نواب اُورا

۳ بهمیممندن

۴ لاده

چون بقصبه^۱ سنور رسیدند مسموع شد که هنوز حاجی سمی و چرکس خان و نصیرخان در قلعہ بهروج هستند نواب شهاب الدین احمدخان و نواب قلعہ خان و نواب شریف خان و نواب نورنگ خان را با جمیع لشکر صوبہ مالوہ بر سر قلعہ بهروج تعیین نمودند خود باجداباد تشریف آوردند بندگان بادشاهی بعد از وقوع فتاحین مذکورین نواب مرزاخان را باخطاب خانخان سرفراز فرمودند پایہ دولت نواب کامیاب بلند گردید ازان روز باز تا امروز روز بروز دولت ایشان در ترقی است اللهم^۲ احفظ عمره و خلد دولتم الی یوم الدین آمین -

القسم امراء مذکور رفتہ قلعہ بهروج را متحصره نمودند آخر الامر چون کار پراهل قلعہ تنگ شد نصیرخان حاجی سمی را بدعا کشت پگمان آنکم مبادا با امراء بادشاهی سازد بعد از چند روز شبی نصیرخان و چرکس خان برآمده روبگریز نهادند اسپ چرکس خان در خلایب آب نرپده بند شد چرکس خان بدست افتاد گردنش زدند و نصیرخان بدر رفت قلعہ مفتوح گشت بعد ازان شهاب الدین احمدخان از همان روز بولایت مالوہ روانہ شد آن^۳ اولکے از درگاه پنجگیر^۴ مومی الیم تمنخواه شد امراء دیگر باجداباد آمدند -

القسم چون سلطان مظفر از مقام جہانپہ شکست خورده از آنجا پیش امین خان ابن ناتارخان غوری کہ ذکر او بالا گذشت آمد امین خان برای نشستن ایشان قصبہ گونبدل کہ ویران بود تعیین نموده سلطان در قصبہ مذکور اقامت کرد و از امین خان توقف موافقت و امداد نمود امین خان گفت کہ من زر ندارم کہ سامان لشکر نمایم اگر دولتی مسعودی مساعدت نمایند سر انجام لشکر خود نموده بخندمت آیم و بہر چه امر شود بران اقدام نمایم سلطان دولتی مسعودی بامین خان فرستاد امین خان گرفت و وعده خلاقی کرد و از قول خود برگشت -

د ۱ سن پور

ج ۲ طول

د ۳ اول

ج ۴ او

لشکر آنچنان دلدلی پدید آمد که پشم نمی تواند قدم نهاد چه جای اسب و فیل -

درین پنج شب هر شب دزدان جام در لشکر آمده گاهی اسب و گاهی فیل را پی ق نمودند گاهی^۱ وگاهی زخمی کرده میرفتند غل پرقیمت شد عیری بیک رییم بهم نمیرسید نواب مستطاب درین باب از اولیای دولت که درین یورش همراه بودند استصواب نمودند بعضی گفتند که تا آن جمادلای و گل بغنیم جنگ توپ بکنم بعد از آنکه هوا صاف شود و زمین خشک گردد آئزمان بجنگ صاف اقدام خواهم نمود - سیادت پناه سید قاسم گفت که در آوردی ما غل کم باب شد و در آوردی غنیم این جنس کمی ندارد تاهوا صاف شدن و زمین یابسی گشتن مدتی باید تا آئزمان لشکر تاب کم یابی غل نمی توانند آورد صلاح دولت درین است که مقابلته غنیم گذاشته ما برسر شهر او که نوانگر باشد روانه شویم زه و زادش آنجاست ناچار او نیز آنجا را گذاشته برسر راه خواهد آمد بهر جاکم مقابلته نماید جنگ میکنم هم کس را رای خدمت میران پسند افتاد صباح آن کوچ بصوب نوانگر نمودند جام باضطراب تمام از آنجا کوچ کرده آمد در نواحی قصبه^۲ دهولر که پنج گروهی از آوردی ظفر مائر بود برسر راه نوانگر فرود آمد چون این خبر بنواب مستطاب رسید قرار برین یافت که چون در راه لای وگل بسیار است فردا کوچ کرده دو گروهی منزل باید کرد تا پس فردا جنگ واقع شود -

چون بمکمل قرار داد منزل رسیدند بلندی بود از آنجا خیمه غنیم و افواجس نمایان شد خدمت میران سید قاسم هراول بودند و نواب نوزنگخان برانغار و طرح در پیشی ایشان گوجرخان وخواج معبد رفیع که یکی از بهادران ورزگار بود باچندین از امراء بادشاهی و زمیندار سردار جرنغار نواب مرزا خرم ولد نواب مستطاب سردار غول سردار التمش مرزا انور و نواب مستطاب خود طرح بودند درپیشی غول -

شهاب‌الدین احمدخان که از شکست جنگ امین‌خان بدست لشکر جام افتاده بود چنانچه ذکر او بالا گذشت از جام بطریق مصادره با اسب چند گرفته مراجعت فرموده باحمدآباد تشریف آوردند -

بعد از آنکه^۱ در سنه تسع و تسعين و تسعمایتم نواب خان‌خانان را بدرگاه طلبیدند حکومت ولایت گنجرات بنواب مستطاب‌خان اعظم مقرر گشت سلطان مظفر باز خود را بنجوار ولایت جام و سورتهم کشید نواب موق‌الیم یکسال توقف نموده برسر جام لشکر کشیدند بقصد آنکه سلطان مظفر ازان سرحد برآرند یا بدست آرند نواب نورنگ‌خان و نواب^۲ میران سید قاسم باره را پیشتر تعیین نموده خود از عقت کوچ فرمودند راقم این سطور نیز از جمله تعیینات این لشکر بود نواب نورنگ‌خان و میران^۳ سید قاسم رفتند در ناحیه قصبه موربی نشستند -

نواب خود در بیرم‌گام ماغیم شدند چون امین‌خان پیش ازین فوت کرده بود دولت‌خان پسر امین‌خان رفتن بنجام ملاتقی شد و سلطان مظفر بالشکر کاتهیان نیز و لشکر بهاره هم بکومک او آمده جمیعت کثیر بنجام همراه شد چندگاه میان نواب نورنگ‌خان و جام‌رسم و رسایل در میان بود بر مدعاء آنکه سلطان مظفر را از سرحد ولایت خود برآرد و بعد ازین گرد ولایت خود نگذارد و چند اسب خوب پیشکش نماید اما جام از غرور کثرت جمیعت قبول اینمعنی نکرد و نواب نورنگ‌خان و نواب میران سید^۴ قاسم حقیقت را بنواب مستطاب‌خان اعظم اعلام نمودند - آتش غضب نواب اشتعال یافت از کمال غیرت انجمیعت غنیم را جمیعت بنجاره خیال نموده بکوج متواتر خود متوجه اینها شدند روزی که برسر گروهی لشکر جام که نام آنمقام پتھر است نزول اجلال نمودند اتفاقاً همان روز شروع موسم برشکال شد تا پنچ شبها روز باران آنقدر بارید که یکزمان توقف نکرد لای وگل بمرتب جوشید که ازین دیره تا بدیره دیگر رفتن بغایت مشکل بود و مابین دو

ج ۱ "آنکه در سنه..... تسعمایتم" نیست

ج ۲ نواب سید هاشم

ج ۴ سید هاشم

و آنجناب را کارنامه‌است در عزم امور از آنجمله عزیمت حاج
 که^۱ بعد از فتنای سلطان مظفر وقوع یافتن روز دوشنبه دوم ماه
 رجب سنه هزار یک باوجود حکومت ملکی گنجرات که بهترین
 ممالکی هنداست و جمیعت اسباب فراوان که شاید درین عصر
 باین مرتبه کم کسی را دست داده باشد و تقریب بادشاهی بنوعی
 که فوق آن متصور نباشد همه را یکسو نهاده پای همت در کشتی
 عزیمت نهاد در اواخر موسم در وقتی که دریا در جوش و خروش در
 آمده که از مشاهده آن مرغ روح از ساحل جسد پروازی آید دران
 چنین شخصی بتخدمت آنجناب عرض کرد که میگویند این جوش
 و خروش دریا بزبان حال میگویند که هر که در ثبوت قدم بر
 کشتی گذارد خون او بگردن اوست آنجناب گفت که این خود
 دریای آبست اگر دریای آتشی در سدد امتناع باشد کشتی
 عزیمت را آسیب منع نمیرسد و همان حال با اهل و عیال قدم
 در کشتی نهاد و لنگر علایق را برداشتم مثل باد سراسر روان شد
 حق تعالی بپیم صدق نیت بصحت و عاقبت بر ساحل مراد
 رسانید و دولت ادای طواف کعبه معظمه و مدینه مکرمه با حصول
 پیوست رفتن آنجناب بامدن سلطان ابراهیم فی مالد در سکن
 سلوک و آمدن ایشان برفتن آن بزرگوار در حمام چنانچه مشهور
 و معروف است حاجت شرح و بیان ندارد -

الفصل سلطان مظفر و جام و دولتخان فرار نموده بقلم
 جوناگده رفتند صباح آن نواب از مقام دهولک بنوانگر تشریف برد
 بسهی جام و سزدم اعیان او بر آمده رفتن بودند مردم ریزه بسیار در
 بند افتادند و شهر بناراج رفت روز دیگر از آنجا^۲ نواب تورنگخان
 و نواب میران سیدقاسم و نواب گوجرخان را بر سر قلم جوناگده
 فرستادند و نواب خود در نوانگر مقام فرمودند از استماع آن سلطان
 مظفر و جام از قلم فرود آمده روی بافضای ولایت جام نهادند
 دولتخان در قلم مانند اتفاقاً روزی که امراء مذکور بجوار جوناگده
 رسیدند همان روز دولتخان پسر امینخان که حاکم قلم جوناگده
 بود فوت کرد وکلاء امراء او قلم را مذبوط کرده بجنگ توپ و تفنگ

ج^۱ "کم بعد از فتنای..... هزار یک" نیست

الف^۲ "نواب" نیست

القصر چون فوجهای غنیم نمودار شد نواب مستطاب از میران سید قاسم استفسار فرمودند که قرار داد آن بود که جنگ فردا شود اما حالا که افواج غنیم نمودار شد صلاح چیست میران قاسم گفتند که اگر امروز توقف کنیم غنیم شیرکی میشود نواب گفت بسم الله الرحمن الرحيم فاتحه خوانده قدم پیشی نهادند تا جنگ بهراول رسید خواجہ معتمد رفیع جلدی نموده بفوج مقابل خود که سردار^۱ اوجا پسر کلان جام و وزیر او جسانام بودند رد و بدل صمصام نمود هنوز این جنگ قائم بود که دولت خان پسر امین خان بعد متعجرا توپ بسیار و گولیان فراوان بمیران سید قاسم به جنگ پیوست عباری برخاست که چون شب عالم را بتاریکی اندود و رد و بدل شمشیر مثل اسقاط کواکب فی نمود درین اثنا خواجہ معتمد رفیع بدرجہ شہادت رسید و فوج^۲ جرنهار شکست یافت اجا پسر جام و وزیرش جسا نام آنفوج را زیر کرده بمیران سید قاسم خود را زدند بنوعی که دران حین و رای سید فی المثل و اگر گوه بی ستون پای ستون میکرد بر میداشتند و اگر دریای حایل فسرک ایشان فی بود ابناشتند اما آن مرد میدان شجاعت و شیربیشه جلالت اصلا از جانجنبد و^۳ برورق شمشیر و غمام تیر باران را مثل آب فی اشامید و از خون اعدا سیل سیل روان میکرد رین اثنا گوجر معتمد خان سردار طرح برانغار و مرزا انوار سردار التمش و نواب مستطاب که خود طرح هراول بودند مثل تیر پیاپی خود را بسینه فوج غنیم زدند غنیم پشت داد و رو بگریز نهاد و پسر جام و وزیر نافرجام او هردو کشته شدند و قریت هزار پانصد کس از لشکر اینها بقتل رسیدند مردم نای که از لشکر نواب کامیاب بدرجہ شہادت رسیدند آساق ایشان مرقوم میگردد و خواجہ معتمد رفیع و خواجہ شبنم خویشتن خواجہ مذکور و سید شرف الدین برادرزاه خدام شاه ابوتراب و سید کبیر پسر سید علی خان ناهرو چندی از سپاهیان قریب سی چهل نفر شربت شہادت چشیدند حق تعالی باب فتح بر ناصیه دولت نواب کشاد آبروی غنیم برخای مذلت افتاد -

- الف ج ۱ جسا
ج ۲ جونغار
د ۳ بروق

بعد از آنکه آب کلان شد - کشتی حرم سلطان جاری گشت.
 ۱ لشکر در موضع بسیستم ماند صباح آن در موضع رامره که موطن
 سنگرام بادهییل راجه جگت است آمد - او آمده دید و گفت که
 همراه من جماع بکنید تا برگشتی نشستند دنبال کشتی حرم
 سلطان نمایم هرچاکم رفته باشد بدست آریم که جزایر این حدود در
 دست من است و این طلبم مشتمل بدعا بود میخواست که مردم
 خوب را از اینجا انتخاب کرده در کشتیها نشانده ببرد بعد ازان
 در یکی جزیره فرود آورده کشتیها را جدا سازد و جماع را گرد داشته
 باشند تخلصی زه و زاد سیو بادهییل معاوضه نماید - حق سبحانه و تعالی
 نیتش را بر دل نواب نورنگخان الهام نمود خان فرمود که سنگرام
 خود پیشی ما باشد و مردم خود را همراه این جہازات فرستد از
 استماع این حرف او گریخت تانیت خداع او بر همه کسی ظاهر شد
 نواب نورنگخان و مرزا انور از اینجا مراجعت نموده بآچونه گده آمدند
 بعد ازان نواب مستطاب بطرف موربی - لشکر کشید چون در
 ناحیه قصبه موربی متخیم شدند جام آمده ملازمت نمود -

درین اثنا خبر رسید که سلطان مظفر پیشی بهاره است و او
 در نواحی قصبه بهیج که جای نشین اوست او را جا داده نواب
 استعداد عزیمت انصوب فرمودند این خبر به بهاره رسید و کلاء خود
 را فرستاد عرض داشت نمود که بخیرابی ولایت من اقدام نفرمایند
 که من سلطان مظفر را گرفته میفرستم آخر الامر آنچه گفته بود
 بعمل آورد تفصیلش اینست که بر بیست گروهی بهیج کوهستانی
 است بهاره سلطان را اینجا جا داده بود چون نیتش برگشت لشکر
 نواب را طلبیده سلطان را گرفته بایشان سپرد و ایشان سلطان
 را قید نموده بطرف موربی روانه شدند - چون بموضع ۲ دهمر که
 بر پانزده گروهی اینطرف بهیج بجانب موربی واقعست رسیدند
 سلطان اظهار قضای حاجت نموده بگوشه رفت استر پائی که در
 ایام قزاقی با خود داشت از تنه برب آورد برگلوی خود نهاد و

ج ۱ راجه کچهر رفت نواب

ج ۲ دهمر

پیشی آمدند چند روز امراء مذکور در ناحیه قلعہ مستور قیام داشتند بعد ازان نواب مستطاب نیز آنجا تشریف آوردند چندگاه سعی و تردد در تسخیر قلعہ نمودند چون ولایت رو بوبرائی آورده بود وجود غلہ در لشکر کمی پیدا کرد رفتہ رفتہ نایاب شد بالضرورت قلعہ را بحال خود گذاشتہ باجداباد تشریف آوردند -

بعد از هفت ہشت ماہ باز بعزیمت تسخیر قلعہ جوناگدہ متوجہ شدند درین اثنا وکلاء جام آمدہ التماس نمودند کہ اگر نواب از سر گناہ مادر گذشتہ ولایت ما برما مسلم دارد کمر اطاعت بستمہ راہ موافقت بہ پیمائش و بہر خدمت کہ مامور شویم انقیام نمائیم نواب فرمودند کہ خدمت شما اینست کہ رسد غلہ باوردو رسانند قلعہ نمودند نواب آمدہ قلعہ جوناگدہ را قبل کردند رسد غلہ از ولایت جام متواتر میرسید بعد از سہ ماہ اہل قلعہ آمدہ کلید قلعہ گذرانده ملازمت نمودند -

درین اثنا خبر رسید کہ سلطان مظفر بجگت رفت کہ معبد مشہور کفار است بساحل دریای شور^۱ نواب نورنگخان و^۲ نواب مرزا انور و^۳ نواب گوجرخان را تعیین فرمودند ایشان از جوناگدہ ایلغار نمودند چون بجگت رسیدند خبر یافتند کہ او بموضع بسیتہ رفتہ کہ مسکن سیواباد ہیل است برکنار دریای شور ایشان بلا توقف از جگت متوجہ بسیتہ شدند پیشی از آنکہ بانجا رسند خبر لشکر بسیوا رسیدہ بود او تمام دیہ را ویران کردہ سلطان را باحرہ در کشتی نشانده میخواست خود ہم با بسیی خود در کشتی نشیند چون^۴ وقت کمی آب بود جریان کشتی بان سبب توقف داشت و ایشان نیز خاطر جمع داشتند کہ لشکر امروز از جگت بانجا نخواہد آمد درین اثنا علامت مقدم لشکر پیدا شد سلطان مظفر را از کشتی فرود آورده بر اسب سوار کردہ از راجپوتان خود چندی ہمراہ کردہ بر آورد اما بسیی خود را نتوانست بکشتی رساند یا بجای دیگر برد کہ لشکر رسیدہ آمد خود باسی چہل کس کہ ہمراہ داشت جنگ مردانہ کرد و کشتہ شد زہ و زاد او در بند افتاد -

الف ۱ ۲ ۳ "نواب" نیست

ج ۴ "وقت" نیست

بیت

این اشکی بی سرایت و وی آه بی اثر
امیدوارشی ز شما داشتم نشد
هم تن خون شوم ز دیده چکم
کم بیدانم که گریه را اثر است

مصراع

سبزه بر سنگ نروید چه گنه باران را
مقصود در اظهار حالت و مدعاء این مخالفت انکه -

بیت

ز بخت خفتم ملولم بود کم بیداری
بوقت. فالانکم صبح یکی دعا بکند
اللهم ارنا الحق حقاً و ارزقنا اتباعه وارثا الباطل باطلا و
ارزقنا اجتناب برحمتی یا الرحیم -

کتاب هذا الكتاب فقیر حقیر

مرتضی ابن شیع طاهر بن

میان خان تمام شد روز

جمع تاریخ ۳ جمادالآخر سنه ۱۰۲۳

الف الملکی الزهلب بتاریخ پانزدهم شهر جمادی الثانی

سنه ۱۰۳۸

ج

ب

علا شد تواریخ سلاطین گنجرات بهزده شوال سنه ۱۰۳۳
تمت هذا الكتاب مرآة سکندری از تصنیف شیخ سکندر
ابن مسعود عرف مناجیه تمام شد - الهی راقم را از جمیع
زنبوب ازاد گردان و در بهشت جاودان نگاه داری در وقت
حشر و مدارا خود نما بکرمات النبی و آل الا معبود و
و هرگز این را نویسد ایمان او سلامت دار

خود را از کشاکش دنیای دون خلاصی داد و کان لالکی فی سنه
الف من الهامجریم^۱ -

بیست

سپهر بر شده پرویز نیست قصه سخاو
که ریزه اش سرکسرا و تاج پرویز است

چون قلم پریشان رقم از تحریر ذکر مذکورین فی الکتاب فارغ
گشت جان حزینم بادل مسکین گفت که احوال چندین گذشتها
مرفوم کلکی بیان نمودی و نقاب چهره خصال رفتها بدست یاری
قلم کشودی بند از احوال خویشی در حیز تحریر آر و یرخی از
خیالات خود بر صفحہ بیان بنگار چندین مدت که درین مزرع
بودی چه کاشتی و از خرمن آن چه برداشتی دل گفت مدتیست
که تانم جمعیت در کشت آرزو میکارم چون غمام توفیق بارش
ندارد آنکاشتم از انبغای سر بر نمی آرد کو صاحب^۲ سیاحتی که
غریق بحر عمیق را بساحل توفیق رساند و کجا بلند مکانی که
دو فطرتی را از قید حضیض غفلت رهاند آه صد آه که حاصل
همر گرانمایه رفت و افسوس هزار افسوس که پامی نفسی نقیسی
از یاد -

بیست

نه صبر ماند نه طاقت نه دین و دل اهلی
که این کند که تو بر روزگار خود گردی
آتش از خون من چه افروزد
بلک دوزخ ز ننگ من سوزد

اکنون سر تسلیم بر سده قضاوار و اشکی حرمان از چشم گریان
فی بارم و هر زمان بر زبان فی آرم -

ج^۱ بیچاره سلطان مظفر باغواهی جماع مفسدین اگرچه
دو روز بر سریر سلطنت گنجرات به کامرانی نشست
عاقبت الامر جان شیرین خود را در سر این کار کرد
چ^۲ سیاحتی

صفحه	سطر	غلط	صحیح
31	16 - 10	میتهاخان	متهیاخان
31	18	انیست	اینست
32	1	نرح	نزه
32	21	آسمان	آسمانی
35	9	گرددن	گردون
40	2	برجستند	برجستند
43		باب هشتم	باب هشتم
45	2	پرستان	پرستان
46	17	فیرزخان	فیروزخان
46	22	وردو	وردو
46	23	آنحضرت	آنحضرت
47	3	ناگورا	ناگور
47	4	سلطان نیپور	سلطان پور
47	20	بسر	پسر
48	22	مظبوط	مضبوط
49	20	هوسنگ	هوشنگ
49	20	پناه	پناه
49	3 foot note	نیست	احمد نیست
50	2	چندگاه	چندگاه
50	24	مویسی	مویشی
50	25	ضد	صد
51	1	حو	چو
51	23	انتقام	انتقام
52	1	مغطم	معظم
53	13	الفص	القصر
53	3 foot note	لذیست	لذیست
54	13	لسکر	لشکر
55	11	بتعصت	بتعصب
56	10	سیاخ	شیخ
58	6	پگوشد	بکوشد

صکت نامه

صفحه	سطر	غلط	صحيح
9	16	با ترکس	بارترکش
11	20	نه باده	ز ياده
12	3	کشست	گشت
12	14	خوشبوئی	خوشبوئی
12	14	باخلق الله	باخلق الله
14	2	طریق	طریق
14	22	بس	پس
14	23	همدر بین	همدر بین
15	6	استغفار	استغفار
18	15	تسعتن	تسعین
19	17	پلند	بلند
19	2	پنٹھم foot note	پنٹھم
20	17	ماکمد بن فیروز	ماکمد بن فیروز
21	6	باجد مت	باجد مت
22	9	نشستم	نشستم
22	20	اسب	است
22	22	متننیاں	متفنیان
23	2	راست foot note	داشت
23	3	سیاخ foot note	شیخ
24	14	قالع	قانع
27	5 - 9	بناشند	نباشند
27	12 - 13	علماد	علماء
27	13	فضلاذ	فضلاء
28	قطع	دروپش پاش	درویش پاش
28	22	باقیسب	باقیست
30	19	باجسب	باجسب

صفا	سطر	غاط	صاحب
81	foot note	I	2
81	foot note	2	I
82	10	اندونی	اندرونی
83	23	حنگ	جنگ
84	5	سلطان خویش	سلطنت خویش
84	23	چنگ	جنگ
85	3	ولا بت	ولا یت
85	29	سلطنتش	سلطنتش
86	20	خوبس	خویش
87	13	هچنان	همچنان
87	13	باجرد	بمجرد
88	21	بعایت	بغایت
88	22	فیزور	فیروز
88	6 foot note		7
88	7 foot note		6
89	2	آناچبان	آناچنان
89	4 foot note	برور	بزور
90	2	روزی	روی
90	21 - 15	شمسر	شمشیر
90	22	چنانچم	چنانچم
90	25	انیست	اینست
91	2 - 1	سمشیر	شمشیر
92	17	جها کم	چها کم
93	7	مخرون	منخزون
96	16	ده مال	ده ماه
98	11	کرد	کرده
98	12	گذاستیم	گذاشتیم
98	17	خاضر	حاضر
98	20	نگرد	نکرد
98	23	شصد	ششصد
99	10	داست	داشت

صفحات	سطر	عنوان	صاحب
58	16	تاکوایل داد	تاکوایل داد
58	25	سلطنت	سلطنت
59	19	حمس	حمس
59	27	خطیره	خطیره
60	6	شیخ	شیخ
61	5	شیخ	شیخ
61	12		
62	3	روسیت	روسیت
69	11	تاریخ	تاریخ
69	13	بخنید	بخنید
69	14	بناحیت	بناحیت
69	15	قلم	قلم
70	2	وزا	وزا
70	21	شمسیر	شمسیر
70	4	foot.note	مخصوص
72	1	حدوک و نفرم	حدوک و نفرم
72	18	قطت	قطب
72	23	درین	درین
73	10	کنلمات	کلمات
74	15	دو التجال	دو التجال
74	16	شخصی	شخصی
75	9	foot note	مبثوت
76	4	میگرد	میگرد
76	21	بسطان	بسلطان
77	19	سما	شما
77	22	پیس	پیش
78	10	انطرف	انطرف
79	24	فضلا	فضلا
80	23 - 21 - 17	حضر شاه	حضرت شاه
81	5	قطت الدین	قطب الدین

صفاكم	سطر	غلط	صحيح
I20	22	ماكمو	ماكمود
I22	I8	شمش	شمس
I24	I4	افتنا	افتتاح
I25	23	زنگ ميكرد	زنگ مى گيرند
I26	3	هرگد	هرگز
I27	7	سفيع	شفيع
I27	7	ار سر	از سر
I27	27	حشيت	حيثيت
I3I	I9	كفات	كفاف
I32	6	منطومئ	منظومئ
I32	28	ناجيت	ناحيت
I33	2	تسريف	تشریف
I33	3	foot note غدو	عذب
I34	IO	تپاشى	پتائى
I36	I4	وزير	وزير
I37	8	خويس	خویش
I38	4	مشل	مثل
I38	II	سرتبش	شربتش
I43	I7	قهردين	قهردين
I44	9	استعائ	استعائ
I45	IO	هيج	هيج
I45	I4	پس	پيش
I47	26	بدر الملكى	بدار الملكى
I48	20	احمدانگر	احمدنگر
I50	I	چطاب	خطاب
I50	4	عادل چان	عادل خان
I50	7	موصع	موضع
I50	23	ريازت	زيارت
I50	24	برهان العازفين	برهان العارفين

صفحه	سطر	غلط	صاحیح
100	14	شاخصی	شاخصی
100	17	جایگر	جایگر
101	7	یعنف	بعنف
101	17	خسنتم	حسنتم
102	19	بسطان	بسلطان
102	ابیات	برلائی	بر بالای
104	3	حسنت	حشمت
105	2	غرس	حرث
106	4	سهنشاهی	شهنشاهی
107	12	در مندان	درد مندان
107	22	یایم	یایم
108	15	متر در	متردد
108	16	پنش	پیش
108	17	سینخ	شینخ
109	4	بی نکلف	بی تکلف
109	9	حانش	جانش
109	بیت	در و یشیششت	در و یشیست
109	23	نداست	نداشت
110	14	صاور	صادر
111	13	بمضمون	بمضمون
113	12	ارتکات	ارتکاب
115	1 نام باب	باب شانزدهم	باب سیزدهم
117	3	پوس	پوس
117	4	بغرم	بعزم
117	18	مهرو	و مهر
117	19	فلعم	قلعم
118	9	ماخضوص	ماخضوص
119	26	قتاح	قتاح
119	28	غلقت	غفلت
120	9	عاجز	عاجز

صفحات	سطر	غلط	صالحات
۱۷۰	۱	سلطان	سلطان
۱۷۰	۲	پاچده	پیاچیده
۱۷۰	۳	غر	غیر
۱۷۱	۱۸	شمسیر	شمشیر
۱۷۴	۱۷	حضور	حضور
۱۷۴	۴	foot note	باعزاز
۱۷۴	۱۲	foot note	منزلی
۱۷۵	۹	foot note	شخص
۱۷۶	۵	foot note	ناراج
۱۷۶	۱۱	foot note	آورده
۱۷۷	۱	foot note	ماحبیب
۱۷۸	۱	هفتدعم	هفدهم
۱۷۸	۲۴	بی گناه	گناه
۱۸۲	۵	جویش	خوبش
۱۸۲	۱۲	ماتخصومان	ماتخصوصان
۱۸۲	۱۴	همدو	هندو
۱۸۴	۴	foot note	مصنف
۱۸۴	۷	foot note	نیر
۱۸۵	۹	foot note	جمع
۱۸۷	۴	پناچاه	پناچاه
۱۸۷	۳	foot note	هفت
۱۸۸	۶	مفتوح	مفتوح
۱۸۸	۷	پر	پر
۱۸۸	۱۵	شمسیر	شمشیر
۱۸۹	۱۹	خلوص	خلوص
۱۸۹	۵	foot note	شکست
۱۹۰	۳	foot note	افتاد
۱۹۰	۱۰	foot note	باعزاز
۱۹۱	۳	صرور	ضرور
۱۹۴	۱۰	پیاچد	پیاچید

صفحه	سطر	غلط	صالح
151	6	پیمس	پیش
151	6	foot note	اما ملکی ماکمدا خطاب "اما ملکی ماکمدا"
		اختیار نکر	خطاب اختیار نکرد
			نیست
152	14	برخاست	برخواست
152	18	حویش	خویش
152	19	سیمخ	شیمخ
152	19	نگداشت	نگداشت
152	23	تقریف	تقریب
154	2	شمسر	شمشیر
154	9	معشیت	معیشت
154	16	همریم	همرهیم
155	13	کرره	کروه
155	24	شفینش	شیفتش
155	24	پابوش	پابوسی
155	3	foot note	مقتضی
156	5	پیغاره	پیغاره
157	17	خویس	خویش
157	27	حاگیر	جاگیر
160	14	گروهی	کروهی
161	13	foot note	هنوز
163	4	هرجنش	هرجنس
164	17	نمیگفتند	نمیگفتید
165	4	داست	داشت
165	5	خشنود	خوشنود
165	10	میگفتند	میگفتند
165	18	اندوا	انزوا
165	2	foot note	سلطان
166	1	خال	حال
166	12	شناس	شناس

صفت	سطر	غلط	صحيح
224	20	تفويض	تفويض
226	13	میطلميد	میطلמיד
226	23	گوفتم	کوفتم
229	I	باجانم	باجا نه
229	19	پيس	پیش
229	27	پاکلی	پالکی
232	6	قتناع خان	فتناع خان
233	7	متفکرد	متفکر
235	20	قنل	قتل
237	12	گذاست	گذاشت
238	4	پش	پیش
238	17	داست	داشت
242	14	خاصیتس	خاصیتش
243	2	خرام	حرام
245	15	خاضی	خاص
245	16	بیرون	بیرون
246	27	ایچنان	آنچنان
249	18	برخاشتی	برخاسنی
252	4	غزا	عزا
252	20	پانی پنهم	پانی پتھ
253	32	foot note	فروز
254	15	foot note	امرا
254	16	foot note	شکوح
254	34	اعجزه برسید	اعزه پرسید
254	35	حوشقدم	خوشقدم
255	5	foot note	شیخ
255	9	foot note	باکضور
255	20	foot note	چیزها
256	5	پش	پیش
256	8	اسمهم	اسمهم

صفاکم	سطر	غلط	صاحبهام
197	10	شکشتند	شکستند
198	11	پست	پشت
200	19	ساخت	شخص
202	9	باجائی	باجائی
203	16	خاض	خاص
204	25	گرفتم	گرفتم
206	8	فرمود	فرمود
206	10	یکی از	یکی
206	13	جگونه	چگونه
207	8	نمار	نماز
207	9	استغفار	استغفار
209	14	فراع	فراع
213	23	بتعظیم	بتعظیم
214	13	توانید	توانند
214	15	توانید	توانند
215	21	سیمناجیو	شیاناجیو
215	22	نخواند	نخواهد
217	3	اسحقاق	استحقاق
217	بیت	افزارند	افرازند
218	1	روی	وی
217	23	میگرد	میگیرد
218	10	انتقال	انتقال
218	10	باجائی	باجائی
218	25	ورخته	و رخنه
219	17	بافت	یافت
221	15	همانچنان	همانچنان
222	4-7	داست	داشت
222	25	جميع	جميع
223	5	نهایت	نهایت
223	29	لبعتی	لبعتی

صفا	سطر	غلط	صاحبا
321	4-8	کپتیاں	کپتان
321	20	پرودہ	پروردہ
322	21	نہیں	نہیں
324	5	عرض	عرض
326	17	زادہ	زادہ
328	3	مگویند	می گویند
328	13	بزو دیگر	بزد و گیر
328	18	گذشت	گذشت
331	3	گلویس	گلویس
332	7	والکحل	والکحل
333	2	پایشان	بایشان
334	16	معشیت	معیشیت
335	18	شما	بہ شما
336	25	آئشی	آتش
338	6	مناسبت	مناسب
339	22	متاخر	متاخر
340	6	تخت	تخت
341	13	کوش	کوس
343	23	جرعت	جرات
344	7	قریت	قریب
344	14	شیر نیش	شیرینیش
344	21	یافت	عنان یافت
350	11	بیانید	بیایند
351	25	بود	بودند
354	14	میداشتیم	می داشتیم
355	13	اینچیں	این چنین
355	31	اند	اند
356	14	مراہم	مرحم
358	29	خضمت	خصمت
360	3	بصیدی	سیدی

صفا	سطر	غلط	صالح
256	2	foot note	خان
256	8	foot note	متفکر و
260	3	شمش	شمس
262	24	شیزدهم	سیزدهم
263	17	اسنی	اثنی
263	27	میخواهد	میخواهند
263	27	کند	کنند
269	19	نویشد	نویسد
270	26	پیکش	پیشکش
277	11	نماید	نمایند
278	17	یسپار	بسیار
280	2	امتیاز	امتیاز
280	23-14	شست	شصت
283	10	جماد لاخر	جمادی الاخر
284	2	بققدیم	بتقدیم
287	19-17	خاکشتر	خاکستر
288	18	رکهاره	اکهاره
290	3	افتناخ	افتتاح
290	17	شبانشت	شبانشب
290	17	غرم	عزم
295	18	foot note	مافی الغمیر
298	3	میشاق	میشاق
303	6	بسلطان	سلطان
303	11	توری	توری
303	3	foot note	منسب
303	5-13	شکر	سکر
310	11	تعجبت	تعجب
318	1	نگذست	نگذشت
318	28	افروخته	افروخته
319	11	جانپچیدند	جانم چنیدند

صفتکم	سطر	غلط	صاحبیخ
392	3	برنیم	بر این ایم
393	1	برسا بر	برساثر
394	16	گفب	گفت
395	24	تاخت	باخت
399	14	بیش	بیش نبود
401	25	ناصر المک	ناصر الملک
403	15	کرده	کرده
404	5	گنبد	گنبد
407	16	تسریف	تشریف
409	9	تکنم	تختم
410	13	نششتند	نشستند
413	2	حصرت	حضرت
413	11	انگیختن	انگیختن
413	25	ایکی	ایکی
414	2	حضوت	حضرت
414	6	یاید	یا بد
417	11	پیس	پیش
417	19	را	را از
417	25	اسلام خاه	اسلام شاه
418	10	مبای	مباری
418	13	می الواقع	می الواقع
419	9	بموجت	بموجب
420	9	سرسان	سرشان
420	17	پیچده	پیچیده
420	29	خاص	خاص
421	7	چگوته	چگونه
422	20	اورا	۱۲۱
424	5	حاگیر	جاگیر
426	10	foot note شست	شصت
62			

صفت	سطر	غلط	صحيح
362	16	حصال	خصال
363	13	داد	زاد
373	18	نامرد	نامزد
371	19	بشعل	بشغل
371	foot note	رفاهيت	رفاهيت
373	4	كللام	كلام
373	1	foot note	بخدمت
374	10	وزرا	آرزو
374	15	زدل	زدل
375	21	گردد	نه گردد
376	9	سقى	شقى
376	23	واقع	واقع
376	27	تحدید	تهدید
377	10	لحضم	لحظم
377	17	بملاقات	بتملاقات
379	1	اردو	آورد
379	2	زمان	ربان
380	2	درس	دو سه
380	20	شمسیر	شمشیر
381	2	foot note	که در نسخ
382	1	شست	شصت
383	5	جمام	جماء
384	2	نیدوخته	نیندوخته
384	6	ثباب	ثياب
385	7	foot note	شست
387	27	برادر	بردر
389	11	شست	شصت
391	10	اونروی	آنروی
391	16	شکشته	شکستم
391	18	بجود	بخود

صفحه	سطر	غلط	صحيح
446	24	کستم	کشتم
448	20	حبه	حبم
448	25	حون	چون
448	27	آزموزه	آزموده
449	10	مشغل	مشعل
450	7	خودره	خورده
450	15	پست	پشت
450	21	بمقتضای	بمقتضای
451	13	باورد	باردو
452	11	ازنجا	از آنجا
453	11	عاقبب	عاقبت
453	13	متوچم	متوجم
453	25	بهروچ	بهروج
454	13	عبدلواهاب	عبد الوهاب
454	14	قاتل	قتال
454	18	چشدند	چشیدند
456	17	باید	یابد
456	28	افتاد	آفتاب
458	5	باجتم	به جهت
460	21	پنجشنبه	پنجاهشنبه
461	25	لیغ	بیگ
462	26	بیگردند	بگیرند
463	14	شکشت	شکست
465	9	نصرخان	نصیرخان
465	24	شکشت	شکست
466	6	خانانخان	خانانخان
466	18	شکشت	شکست
467	5	آوردند	آورند
467	28	فیلال	فیلان
468	1	شکشت	شکست

صفاكم	سطر	غلط	صحيح
427	12	متاخصن	متاخصن
427		foot note	حشيان
429	23	ديگ	ديگ
429	1	foot note	عبارت
430	5	شست	شست
430	9	كسى	كسى كم
432	17	عقت	عقب
432	21	هماچان	هماچان
432	29	بگونيد	بگونيد
433	23	گى	كى
433	23	ميزارند	ميزارند
435		اين پاره را اين	عقب ايشان در يك گوشه ميدان
		نهج بخوانيد	اختيار الملک
435	18	پشر	پسر
436	8	قذع	قذع
437	22	زد و	زد
438	8	باناجانت	باناجانب
438	16	پرششى	پرششى
438	17	قرپت	قريب
438	30	تقع	تقع
439	2	يب	يت
439	10	يايشان	بايشان
441	12	والدهاش	والدهاش
441	2	foot note	او
443	29	بتصرف	بتصرف
444	23	شست	شست
445	7	پيشى	پس
445	10	قرپت	قريب
445	22	روز ذکر	روز ديگر
446	3	شوغات	سوغات
446	15	نبوت	نبوت

صفحه	سطر	غلط	صحيح
468	10	عفت	عقب
469	5	عیری	غیری
469	10	باب	یاب
469	23	افواجس	افواجش
469	25	ورزگار	روزگار
470	16	شیر پیشم	شیر پیشم
470	22	قریت	قرب
471	6	بکسو	یکسو
471	26	باقضای	باقضای
471	29	منطبوط	مضبوط
472	25	مظفر	منظفر

CATALOGUED.

Central Archaeological Library,
NEW DELHI. 36296

Call No. 954.022926
Sik / M.R.

Author— Misra, S.C.

Title— Mirat - 2 - Sikandari

Borrower No.	Date of Issue	Date of Return
141 M.S. 141		

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.

B.N. 148. N. DELHI.